PETER HANDKE

hiçkimse koyu'ndA bir yIL

çeviren: ayşe selen

AYLAK ADAM

PETER
HANDKE

hiçkimse koyu'nda bir yıl

Aylak Adam 69
Roman 24
Kitabın Özgün Adı: *Mein Jahr in der Niemandsbucht*
©2015 Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
ISBN: 978-605-9115-01-8
Sertifika No: 27938
Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1994.
Bu eserin Türkçe yayın hakları Kalem Ajans aracılığıyla Suhrkamp Verlag Berlin'den satın alınmıştır.

1. Basım: Ocak 2015

Yayın Yönetmeni: Kaya Tokmakçıoğlu
Yayına Hazırlayan: Çağrı Kınıkoğlu
Dizgi ve Görsel Uygulama: Ulaş Kantemir
Tasarım: aArt
Baskı: Özal Matbaası (0212 565 25 99)
Matbaa Sertifika No: 26699

Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık
Merkez Mah. Kesir Sok. Çakmak Apt. No: 5/4 Çekmeköy/İstanbul
Tel: (0216) 640 1979 / (0542) 586 7961

bilgi@aylakadamyayinlari.com
aylakadamyayinlari.com
facebook.com/aylakadamyayinlari
twitter.com/aylakadamyayin

Peter Handke (1942). Küçük yaşlarda din ağırlıklı eğitim veren bir okulda okuyan yazar, 1961 yılında Graz Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girdi ve öğrencilik yıllarında yazmaya başladı. İlk roman denemesi olan *Die Hornissen* Suhrkamp Yayınevi tarafından yayımlandı. 1971 yılında annesinin intiharı üzerine *Mutsuzluğa Doyum* adlı eserini hazırladı. 1967'de Hauptmann Ödülü'nü, 1973'te Alman dilinin en büyük ödülü sayılan Büchner Ödülü'nü, daha sonra da Kafka Ödülü'nü kazandı.

Ayşe Selen. 1955 Ankara doğumlu. Orta ve lise öğrenimini İstanbul Sankt Georg Lisesi'nde ve Ankara Çankaya Lisesi'nde; lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimini Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nde tamamladı. Aynı bölümde, Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nde ve Kadir Has Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tiyatro Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1982 yılından itibaren Devekuşu Kabare Tiyatrosu, Ankara Sanat Tiyatrosu, Bilsak Tiyatro Atölyesi, Tiyatro Oyunevi gibi tiyatrolarda oyuncu, yönetmen yardımcısı olarak çalıştı; TV dizilerinde, uzun ve kısa metraj sinema filmlerinde rol aldı, senaryo yazarlığı yaptı. 2000 yılından bu yana tiyatro çalışmalarını tiyatrotem çatısı altında yürütüyor. Bertolt Brecht, Peter Handke, Heinrich von Kleist, George Büchner, Jan Kott, Urs Widmer, Ingrid Noll, Erich Maria Remarque, Imre Kertesz gibi yazarlardan çeviriler yaptı.

PETER HANDKE

hiçkimse koyu'ndA bir yIL

"yeni zamanlara dair bir masal"

almanca aslından çeviren: ayşe selen

roman

AYLAK ADAM

İÇİNDEKİLER

I. Kim Değil? Kim? 11

II. Nerede Değil? Nerede?
Ve İlk Dönüşümümün Öyküsü..... 143
1. Nerede Değil? Nerede?..... 143
2. İlk Dönüşümümün Öyküsü..... 198

III. Arkadaşlarımın Öyküsü..... 237
1. Şarkıcı'nın Öyküsü..... 237
2. Okur'un Öyküsü..... 258
3. Ressam'ın Öyküsü..... 273
4. Kız Arkadaşım'ın Öyküsü 292
5. Mimar ve Marangoz'un Öyküsü 312
6. Rahip'in Öyküsü..... 331
7. Oğlum'un Öyküsü..... 349

IV. Hiçkimse Koyu'nda Bir Yıl 369
1. On Yıl..... 369
2. Yıl..... 392
3. Gün..... 528

SCIS LEBEDUS SIT GABIIS DESERTIOR ATQUE FIDENIS VICUS; TAMEN ILLIC VIVERE VELLEM, OBLITUSQUE MEORUM, OBLIVISCENDUS ET ILLIS NEPTUNEM PROCUL E TERRA SPECTARE FURENTEM

Lebedos'un, Gabies ve Fidenes'den daha ıssız
bir köşe olduğunu bilirsin.
Yine de orada yaşamak istiyorum,
benimkileri unutmak ve onlar tarafından da unutulmak istiyorum,
karadan, uzaklarda uğuldayan denizi seyretmek istiyorum.

Horatius

Sözün uygulayıcısı olun, salt dinlemekle yetinmeyin.

Yakub'un Mektubu 1,22

1997

I. KİM DEĞİL? KİM?

Yaşamımda dönüşümü şimdiye kadar bir kez yaşadım. Daha önceleri dönüşüm benim için bir sözcükten başka bir şey değildi ve başladığında –yavaş yavaş başlamamış, ansızın bastırmıştı– sonumun geldiğini sandım. Üzerimde idam kararı etkisi yapmıştı. Benim yerimde artık bir insan değil, bir pislik vardı, şu Eski Prag'daki ünlü groteskten farklı olarak, ne kadar korkunç da olsalar o görüntülere bile sığınamayacak bir pislik. Dönüşüm belli bir görüntüye bürünerek gelmedi, tek bir hareketle boğazımı sıktı. Bir yanım kaskatı kesilmişti. Bir yanım ise hiçbir şey olmamış gibi günlük yaşamını sürdürüyordu. Örneğin, bir keresinde bir arabanın çarparak havaya fırlattığı bir yayanın, kaputun öteki yanma iki ayağının üzerine düştüğünü ve hiçbir şey olmamış gibi yürümeye devam ettiğini, en azından birkaç adım attığını gördüm. Yine bir keresinde annesi masada bayıldığı zaman oğlum bir an için yemek yemeyi bıraktı ve annesi götürüldükten sonra tabağındakileri bitirinceye kadar tek başına yemeğine devam etti. Aynı şey geçen yaz merdivenden düştüğümde benim de başıma geldi: Hemen yine yukarı tırmandım ya da bunu denedim. Yine geçen gün, geriye yaylanan tıraş bıçağı, kemiği ortaya çıkarırcasına bütün et tabakalarını sıyırıp işaret parmağımı neredeyse koparırcasına derin kestikten sonra elimi, kan akmasını bekleyerek musluğun altına

tutarken öteki elimle de özenle dişlerimi fırçaladım.

Yaşamımın o dönemini çözümsüzlükle ruh dinginliği arasındaki günlük gitgeller belirliyordu. Ne daha önce ne de daha sonra böylesine huzurlu saatler geçirdim. Günler gelip geçerken ve ben –ister telaş, ister ruh dinginliği içinde olsun– bildiğim yoldan şaşmazken, zaman zaman boğazımı sıkmaya devam eden 'son'un yerini dönüşüm denen şey almaya başladı. Kimin dönüşümü? Nasıl bir dönüşüm? Şimdilik bildiğim tek şey şu: O zaman dönüşümü yaşadım. Beni, başka hiçbir şeyin kılmadığı kadar üretken kıldı. Yıllardır aynı iştahla o dönemin sermayesinden yiyorum. Hiçbir şey o üretkenliği ortadan kaldıramaz. Onun sayesinde var olmanın ne demek olduğunu öğrendim.

Ama bir süredir yeni bir dönüşüm olmasını bekliyorum. Günlerimin seyrinden hoşnutsuz değilim, hatta keyif alıyorum. Bir şeyler yapma ve hiçbir şey yapmama tarzım bütünüyle bana uyuyor, tıpkı çevrem gibi: ev, bahçe, uzaktaki kenar mahalleler, ormanlar, komşu vadiler, tren hatları, doğudaki tepelik ormanın ardında Seine çukurunda yer alan büyük Paris'in hayal meyal görünen, ama yine de hissedilen yakınlığı.

İşimi de, yani yazmayı, sürdürebildiğim kadar sürdürmek istiyorum, ancak bunu başka bir yerde yapmak istiyorum. Meseleleri, aklımı sık sık canlandırdığı; düşünce biçimleri, isteyerek seçtiğim mesleğimde bana yol gösterdiği için teşekkür borçlu olduğum hukuk alanına artık geri dönmeyeceğim, tıpkı New York'taki Birleşmiş Milletler'in su kulesine ya da ortağımın Avusturya'nın güneyindeki, üzüm bağlarına bakan yazıhanesine geri dönmeyeceğim gibi.

Buradaki her şeye, ikamet etmeye, yazı yazmaya, yürümeye bir çırpıda son vermem işten bile değil. Hep olduğu gibi bir anda her şeyi bırakıvermek, oyunu kesmek ve kendimi yere bırakmak ya da koşarak bir duvara toslamak ya da karşıma ilk çıkanın yüzüne bir yumruk patlatmak ya da parmağımı bile kıpırdatmamak ve ağzıma mühür vurmak

geliyor içimden.

Yaşamım iyi, güzel ve ideal bulduğum bir yönde ilerliyor, öte yandan günlerin oluşumu benim için sıradan bir olay haline de gelmedi. Başarısızlık bende olsun, başkalarında olsun, kural haline gelmiş gibi görünüyor. Dostlarım küçük şeyleri büyüttüğümü, kendi kendime fazla katı davrandığımı söyleyebilirler. Buna karşın ben –yaşamım boyunca süregelen başarısızlığımı her defasında ustaca gizlemeyip bir kere olsun bu gerçeğin ayırdına varmış olsaydım– varlığımı sürdüremezdim diye düşünüyorum.

İçine girme düşüncesiyle önceden büyük bir sevinç duyduğum, başka her yerden çok orada olmak istediğim bütün topluluklardan her defasında kaçıyordum; son başarısızlığım ise işimin ve başkalarıyla birlikte yaşamanın –'aile' sözcüğünü kullanmaktan neden kaçınıyorum ki?– yalnızca bağdaştırılabilir değil, işimin çıkarı uğruna birbirlerine bağlı oldukları düşüncesinden kaynaklandı. Bu arada evim yine boşaldı, anlaşılan o ki sonsuza kadar da böyle kalacak. Terk edilmişliğe razıydım – aynı zamanda kendi kendimi cezalandırmak istedim. Bir kez daha başarısızlığa uğradım, çünkü kim olduğumu bilmiyordum ya da unutmuştum. Neredeyse elli altı yaşına gireceğim, ama kendimi tanımıyorum. Birden, Atlantik rüzgârı kameriyemin önündeki ıslak çimleri yaladı.

Yeni dönüşümümün işkenceden uzak olmasını istiyorum. Yirmi yıl önce yıllarca süren, arada aydınlık anlar da içeren boğuntu tekrar etmemeli. Öyle geliyor ki böyle bir şey yaşamda bir kere olur ve söz konusu kişi ya tümüyle yok olur ya da bir yaşayan ölü, çaresizlik içinde kıvranan kötü biri haline gelir –böylelerini konuşmalarından tanır, kendime yakın hissederim– ya da bu yolla dönüşüme uğrar.

Ara sıra, o zamanlar bunların hepsinin birden başıma gelmiş olduğunu düşünürdüm. O yıldan sonra, hiç olmadığı kadar ışığın keyfini çıkardım, aynı zamanda bedenimi artık hissetmiyordum, en azından bedenimin kendi bedenim ol-

raksı sesiyle, Seine Tepeleri'nin üstünde gece boyu parıldayan Orion'la kış kapıda; her ne kadar karın yağması yöre için olağanüstü bir olay ise de, ara sıra görülen incecik buz sarkıtları –yakında ya da uzakta karın izine rastlanmamakla birlikte– çatıların üzerindeki kırağıdan kaynaklanmakta.

Yeni başlayan dönüşümü burada, bu topraklarda, buraya yerleşmiş olarak yaşamaya karar verdim. Girişimim için tek tek nelere ihtiyacım olduğunu bilmiyorum, ama yolculuğa ihtiyacım olmadığına eminim, en azından uzun bir yolculuğa. Böylesi bir yolculuk açıkça kaçış demek olurdu. Güzelliğin ne kadar yakında olduğunu unutmak istemiyorum, en azından burada. Harekete geçiş bu kez yer değiştirmekten başka bir şeyin yardımıyla olmalı. Zaten bu öykünün ilk cümlesiyle harekete geçmiş oldum bile.

Sedir ağacından ayrılıp yazı masama yöneldiğimde, odanın köşesinde duran boş sırt çantası derhal gözüme çarpıyor; hemen hemen ulaşabileceğim bir uzaklıkta; ama bu sırt çantası olabildiğince uzun bir süre böyle boş kalmalı. Olsa olsa ara sıra içini koklayabilirim, örneğin Alpler'den Kotor Körfezi'ne kadar bütün Yugoslavya boyunca uzayıp giden o patikanın kokusunu içime çekebilirim. Dışarıda, evin çevresinde, taştan, tahtadan, betondan eşiklerin üzerinde duran en sağlam ayakkabılar da orada öylece kullanılmadan eskiyip gitmeli, her yağmurda ve her kuru rüzgârda giderek daha çok sertleşmeli ve çürümeli. Bağcıkları ya çoktan kayboldu ya da geriye kalan bir-iki tanesini bağlamaya kalkıştığımda kopuyor. Ocak ayının ortasında oradan oraya savrulan ölü yapraklar sağa sola saçılmış ayakkabıların çevresinde kümeleniyor. Ayakkabıların içleri de yapraklarla dolu, bazen elimi içlerine soktuğumda ya da bahçede kısa bir gezinti için onları giydiğimde kış uykusuna yatmış bir kirpiye denk gelebileceğini düşünüyorum. Bu arada evin çevresinde dolaştığım, yıpranmış dağ, yürüyüş ve arazi ayakkabılarımın her birini en ince çatlağına kadar kremlediğim, sonra cilaladığım da

oluyor.

Ama bu öykü, benden yalnızca başka şeylerin yanı sıra söz etmeli. Zamanıma böyle el atmak geliyor içimden. Bir yolcu olarak –eskiye göre fark burada– bugün artık hiçbir şeye el atamazdım. Nasıl bir yer, bir yöre, bütün bir ülke aşınıyorsa, yolda olmak, yolculuk yapmak da beni aşındırdı. Hatta uzak bir yere göçmek, saptanmış bir hedef olmadan, nereye olursa olsun göçmek, bir ara somut bir şeye karar vermek düşüncesi bile zamanla devre dışı kaldı. Bu yörede kalmanın doğru olacağı konusunda bir işaret var, hem de uzun zamandır.

Bütün bunlar yazımda bir yolculuğa rastlanmayacağı anlamına gelmiyor. Bu, büyük ölçüde bir yolculuk öyküsü olacak. Hatta öykü birçok yolculuktan söz edecek, gelecekte yapılacak olan, bu gün yapılan, keşif dolu olmasını umduğum yolculuklardan. Ancak bu yolculukların kahramanı ben değilim. Kahramanlar arkadaşlarımdan bazıları olacak, öyle ya da böyle var olacak olan arkadaşlarımdan bazıları. Bu yılın başından beri hepsi yoldalar, her biri dünyanın değişik bir bölgesinde, her biri birbirinden, tıpkı benden olduğu gibi, kıtalarca uzakta. Hiçbirinin, kendisiyle birlikte dünyayı dolaşan yol arkadaşından haberi yok. Yalnızca benim hepsinden birden haberim var ve burası, hemen hemen boyum kadar uzamış otların arasındaki bu kameriye, onlardan gelen haberlerin buluşma ve toplanma noktası; biraz önce, bu ılık havada bir Ocak arısı kameriyenin üstünden uçtu gitti.

Arkadaşlarım, onlarla ilgili planlarım olduğundan da habersizler, hatta zaman zaman onlardan bana gelen ve yıl boyunca gelmeye devam edecek olan bölük pörçük parçaların burada haberlere, bağlantılara, sınırları kaldırmaya, hatta bazı anlarda tam anlamıyla bir paylaşmaya kaynaklık ettiğini de bilmiyorlar. Arkadaşlarım benim için yollarda olduklarını –içlerinden hiçbiri benim gözümden yolculuk ettiğini bilmiyor– ve uzaktan onların yol arkadaşı olduğumu bilmiyorlar.

Birlikte böyle bir yolculuk yapmak, hem yöre için, hem de buranın sakini olarak kendim için öngördüğüm genişlemeye dahil bir şey. İnsanların çeşitli yönlerden çıkıp plana uygun olarak belli bir merkeze doğru ilerlediği sıradan bir yarış olmayacak bu. Buna rağmen girişimimi, böyle bir yolculuk olduğunu en sonunda açıkça belli edecek biçimde tasarlıyorum. Bu, bulunduğum yörenin ve uzaktaki arkadaşlarımın öyküsü olmalı. Ancak ne yörenin benim olduğundan, ne de o yolcuların benim arkadaşlarım olduklarından eminim.

Yalnızca, yolculuğa çıkmış olan, mümkünse önemli bir yolculuk yapan uzaktaki arkadaşlarımla birlikte düşünmeyi başarabiliyordum. Ciddi olarak bir yere gitme isteği, benim için yolculuk bu demekti, yalnızca bu. İlgili kişi öylesine yola çıkmamalı, daha çok harekete geçmeliydi. Böyle bir 'yolculukta olma'nın yerini en fazla bir iş ya da bir uğraş alabilirdi. Bunun dışındaki her şeyde, evde, sıradan günlük yaşamlarında tanıdıklarım kolayca yok oluyorlardı, hemen hemen tümüyle onlarsız yaşıyordum. Onların arkadaşı olmayı sürdürsem de, en azından onlara sadık kalmıyordum. Ve karşımdakinin yüzünde en ufak bir serüven eğilimi sezmeye göreyim, ben de, geri duracağım ve uzaktan seyredeceğim yerde, onunla birlikte harekete geçiyordum, isterse dünyanın öteki ucundaki bir adaya olsun. Acaba uzaktan hissedebilme yeteneğim daha çok şimdiki zamana karşı olan yeteneksizliğimden mi kaynaklanıyor?

Burada, yine bir sabah, oda penceresinin önündeki çam ağacının iğnelerinde, gece yağmış olan yağmurun damlalarını inceleyerek masada oturmak benim için ne kadar büyük bir sevinç, üstelik de mimar olan –daha önce öğrendiği zanaata dayanarak kendisini 'marangoz' olarak nitelendiren– ve Kuzey Japonya'da bir yerlerde olması gereken arkadaşımla birlikte.

Arkadaşım erkenden kalkmış, –oteldeki tek yabancı

müşteri o– girintili çıkıntılı bodrum katında öteki müşteriler gibi koyu çorbasını içmiş, bir parça yağlı yılanbalığı yemişti. Dışarıda Morioka kentinin, tepenin çevresindeki geniş vadi boyunca uzayıp giden sokaklarını, kirden siyahlaşmış, donmuş kırağı öbekleri kaplamıştı. Bir tepenin oyuğuna –eteklerinden doruğuna dek– yığılmış olan kar kütlesi, aradaki uzaklığa rağmen bir kent dağını andırıyordu.

Mimar amaçsızca dolaşıyor; günün ilerleyen saatleri ve keşfetmekte olduğu çevre belirleyecek amacını. En fazla, tıpkı geçen gün Senday'ın güneyinde ve bir hafta önce Nara'nın ardındaki doğal parkın patikalarında yaptığı gibi, yolunu kaybetmiş adamı oynar ve böylece ıssız Kuzey'de yer almasına rağmen en küçük köşesine kadar binalarla dolmuş olan kentin karşısında (yalnızca evlerin arasında, depremden korunmak için daracık yarıklar bırakılmış) bugün izleyeceği yol ya da bundan sonraki bütün yolculuğu için harekete geçirici gücü ele geçirmiş olur: en son noktasına kadar tarım alanı olarak kullanılan Japon düzlüğünde, küçücük de olsa, bir Hiçkimse Ülkesi arayıp bulabilmek. Ayın doğuşunun herhangi birini sakinleştirmesi gibi, bir Hiçkimse Ülkesi de onu sakinleştirebilir.

Bir Japon şehrinde kaybolmak kolay, hatta o kadar eski olmayan Morioka'da bile; Mimar buradan hareketle kenar mahallelerin sokaklarının birbirini izlediği çevredeki dünya kentlerinde giderek daha büyük bir coşkuyla hareket etmeye başlıyor ve ben de onunla birlikte gidiyorum. Onu böyle uzaktan daha iyi hissedebiliyorum. Göz göze olsaydık belki de onun dış görünümü ve tavrı beni ondan uzaklaştırırdı. Ancak onun yokluğunda, nasıl biri olduğunu unuttum; o yalnızca bir suret, belirtileri ve ayırıcı özellikleri yok.

Ete kemiğe büründüğünde ise, her defasında olduğu gibi –geçen zaman içinde unutmuşum yalnızca–, dudağının içine giren seyrek bıyığı bana itici geliyor; yürürken benden birkaç adım önde gitmesi beni çileden çıkarıyor; benim yanımdaki, çevremdeki mevcudiyeti, var olması soluğumu da-

raltıyordu.

Acaba ben de uzaktan daha mı iyiydim? Yoksa yalnızca ben mi başkaları için böyle şeyler duyumsuyordum?

Bir erkek arkadaşımla yalnız kaldığım zamanlar, bir kadınla baş başa olduğum zamanlardan farklı olarak, yanma sevinç içinde koşa koşa gitmiş de olsam, kendimi rahat hissetmezdim. Onun karşısında otururken başka yerlere bakardım. Bir şey, karşımdakine duyduğum heyecanımı alır götürür, beni şaşkına çeviriridi. (Otuzlu yıllarda sürgündeyken oturduğu sokaktan kısa bir süre önce geçtiğim şair Marina Zwetajewa, arkadaşlarından birine yalnızca profilini gösterirmiş.)

Başkalarıyla bir aradayken aramızdaki arkadaşlığın hiçbir temeli yokmuş gibi görünürdü bana. Belki aşk da bir dalavereden başka bir şey değildi, ama hiç olmazsa elle tutulur bir şeydi, buna karşın arkadaşlık bir yanlış inanç mıydı yoksa? Doğruları söyleyen biri, arkadaşlıktan söz edildiğinde tek bir arkadaşı bile olmadığını söylemez miydi? "Tek bir arkadaşım vardı, o da öldü," ya da, "Benim tek arkadaşım babamdı," demez miydi, bu durumda karşısındakine söyleyecek söz kalır mıydı?

Böyle anlarda, ikili arkadaşlıkların bir danışıklı dövüş olduğu ve hayalden başka bir şey sayılamayacağı düşüncesi bende öylesine güçlenirdi ki, karşımdakinin her ifadesinde çekişmeye, hatta bozuşmaya yol açacak bir neden görmemek için kendime hâkim olmak zorunda kalırdım. Bir keresinde böyle bir şey başıma geldi ve arkadaşlığımız o anda bitti. Aşk, hiç olmazsa bitip bitmeme konusunda kararsız kalırdı. Oysa burada en ufak bir duraksama bile söz konusu değildi. Hemen o anda birbirimizden ayrılmıştık. Sanki ikimiz de yalan oyunumuzu bitirmek için bir işaret beklemiştik. Aramızda, onun tarafında benden daha güçlü olmak kaydıyla, iki canavar arasındaki düşmanlığa benzer bir düşmanlık başlamıştı.

Peki ama, daha önce bizi birbirimize iten şey yalnızlığı-

mız dışında bir şey miydi yoksa? Ve bir grup içinde hareket ettiğimizde neden asla böylé bir parçalanma tehdidi altında bulunmuyorduk? Neden arkadaşlık, başka birilerinin devreye girmesiyle temelsiz bir şey olmaktan çıkıyor, üçüncü bir kişinin omzu üstünden göz göze gelindiğinde, aynı ayrıntıların eşzamanlı olarak ayırdına varıldığında, kötü olan toplumca görmezden ve işitmezden gelindiğinde, insanın içini ısıtan, insanı keyiflendiren bir şey olarak görülmeye başlıyordu? Kalabalık içinde biri ötekini ancak sezinliyor olsa da biz arkadaşlar arasında, yan yollardan dolanarak, topluluktakilerin başları ve bedenlerine değip geçerek olaylar birbirine anlatılır, görüntüler, sesler değiş tokuş edilir. Böylesi deneyimler sonucunda Epikuros'un, "Arkadaşlık, insanlık dünyasının çevresinde dans ediyor," sözünü anlamaya başladım.

Buna ilişkin bir karşılaştırma yapalım (pek isabetli değil, olması da gerekmiyor): Paris'ten Seine Tepeleri'nin batısına doğru, ta Versailles'a kadar uzanan bir ormanda, Sainte-Marie Çeşmesi'nin bulunduğu açıklık alanda, yüzyılın başından kalma, artık kullanılmayan bir dans salonu vardı eskiden; yandaki lokantanın sahibi burada üst üste koyduğu kafeslerde, uluslararası yarışmalara katılmak üzere kuş yetiştiriyordu. Bu yarışmalarda yalnızca kuşların ötüşlerine ve renklerine değil, daha çok duruşlarına, özellikle de boyun, baş ve gagalarının duruşuna bakılıyordu. Göz alıcı renkler, mükemmel bir ses yeterli değildi; önemli olan, kuşun başını nasıl çevirdiğiydi. Ödül, gövdesi, ensesi ve gagasının ucu düz bir çizgi oluşturmayan ve öyle durup dururken ötmeye başlamayan tek bir kuşa verilecekti. Karşısındakine söylenen şarkı öyle doğrudan doğruya başlamamalı; karşısındaki hedeften hafifçe sapmasını, boşluğa yönelmesini sağlayan bir dirsek, bir kavis, bir dönemeçten geçmeliydi. Böylesi küçük bir beceriksizlikle birleşen bu sapma, hem doğru hem de güzel olandı. Beni kafeslerin arasında gezdirirken bir yandan da yarışma koşulları hakkında bilgi veren kuş yetiştiricisi,

dikkatimi bir sürü eğitimsiz, ötücü kuşa çekti; gerçekten de onların düzgün görünümleri bana hantal ve uygunsuz gelmeye başlamıştı. Ama hepsi öyle değildi. Lokanta sahibi şampiyonunun kafesinin örtüsünü açtı. Bu kuş yaşıtlarından ne daha büyük ne daha renkli ne de daha zarifti. Sahibi karşısında durunca gerinmeye başlıyor, boynu ve başı eğri bir ok biçimini alıyor, gagası da bu eğri okun ucunu oluşturuyordu. Bu ok adamın birkaç derece ötesini gösteriyordu, biraz da yukarı kalkıktı. Kuş, öbür kuşlar gibi ötmediği halde ötüyormuş gibi gözüküyordu. Yoksa bana mı öyle gelmişti?

Yaşım ilerleyip ailemin oturduğu yerden uzaklaşınca arada bir arkadaşlarımla birlikte olmak benim için daha da önem kazanmaya başladı. Sülalemden neredeyse kimse kalmadı, gençlik hayalleri görmeme neden olan ya da beni bu hayallerle aldatan kendi küçük ailem ise dağıldı gitti; başarısızlığa uğradığımdan emin olarak bile yaşamayı beceremedim.

Arkadaşlarımla –biriyle değil birçoğuyla, hatta dünyanın dört bir yanına dağılmış olanların hepsiyle– bir araya gelmek, okumak ve yazmak dışında benim için en önemli şey haline geldi. Ancak benim odak noktası olmamam gerekiyor; hiçbirimizin olmaması gerekiyor; bunun yolu da herkesin aynı ölçüde bildiği ya da yabancı olduğu bir yerde buluşmaktan geçiyor.

Friedrich Hölderlin, yaşadığı dönemde –ki herhalde benim yaşadığım dönemden pek fazla aydınlık değildi– üç şeyi 'kutsal' olarak niteleyebilmiş. Benim öykümdeyse bu sıfat en azından bir tek şey için kullanılabilirdi: seyrek yapılan arkadaş toplantıları için. Aralarına yıllar giren, çoğunlukla yavan amaçlara yönelik olan böylesi toplantılar beni çok heyecanlandırırdı. Eskiden, dikkatlerin hâlâ üzerimde toplandığını hissettiğim zamanlarda bu heyecanımı, reddettiğimi gösteren bir el hareketi yaparak, büyüyü bozan bir sözle uyumu ortadan kaldırarak belli ederdim. Oysa şimdi, artık hiçbirimiz odak noktası olmadığımız için çevreme bakıyorum ve

sesimi uygun bir anda yükseltmek istiyorum.

O zamanlar herkes hakkında söyleyecek bir sürü şeyim olurdu. Kendi kendime mırıldanmaya başlardım, ortasında bir yerinde yine susardım ve tıpkı bir zamanlar Endülüs'te bir sokak köşesinde gördüğüm o flamenkocu ailenin şarkıcısı gibi, tek bir söz bile etmeden çevreme bakardım. Ve tıpkı o zamanlar Baeza'da olduğu gibi başka biri benim kaldığım yerden devam eder ve anlatmayı sürdürürdü, üstelik de benden daha ayrıntılı bir biçimde ve daha tınılı bir sesle, çünkü sözün devamı, gerçekten de şarkıcı olan bir arkadaşımın hançeresinden ve göğüs kafesinden gelirdi (kendisi şu anda kışın karanlığına gömülmüş olan İskoçya'da, suya batıp çıkan şamandıraların bir ayıbalığı sürüsüne benzediği Inverness kıyılarında 'Son Şarkı'sı olarak nitelendirdiği metninin provalarını yapıyor).

Ama ses vermem için uygun zaman şimdiye kadar bir türlü gelmedi; ya da geldi de ben kaçırdım. Daha sonra heyecanım da beni terk etti gitti zaten. Aramızda yeniden bir tehlike oluşabilir miydi acaba?

Yeryüzü çoktan keşfedildi. Ama kendim için *Yeni Dünya* olarak adlandırdığım bir şeyin hep ayırdında olacağım. Hayal edebildiğim en güzel serüven bu. Normal olarak yalnızca anlık bir kıvılcımda olup bitiyor ve sonra belki bir süre daha pırıltısı sürüyor. Bu sırada benim için herhangi bir yüz ya da görüntü yok. (İçimde bütün o gereksiz yere aydınlatılanlara karşı bir güvensizlik var.) Yeni Dünya olarak gördüğüm, gündelik olan şey. Ne idiyse o olarak kalıyor, huzurlu huzurlu parıldıyor, eski dünyayla arada yeni bir başlangıç oluşturan bir kesit, bir sıçrama tahtası.

"Mistisizm bataklıkları kurutulmalı!" dedi birisi rüyada. "Peki bataklıklar olmazsa ne yaparız?" diye sordu bir başkası bunun üzerine. Bu Yeni Dünya bana daha önceleri bir esin, ikinci bir dünya olarak gözükmüş olabilir. Kendimi anlık olana hazırladığım için, bu Yeni Dünya, algımın bir

parçacığı olarak beni sıyırıp geçiyor; canlandırma ve kuşkulanma eşliğinde boşlukta yaptığı yolculuk, iyi şeylerle dolu bir anda olduğum anlamına geliyor. Üçgen biçiminde uçan bir kuş sürüsü bana işkence gibi geliyor.

Yeni Dünya kendini sık sık bir dönüşüm görüntüsü içinde gösteriyor ki, bu görüntü sayesinde ben bu temel direği bir nesne olarak algılamıyorum, daha çok onun ve yanındaki direğin oluşturduğu bir ara mekân olarak kavrıyorum. Ve bu Yeni Dünya beni, insan izleri taşıyan bir yere oranla daha az dışarı sürüklüyor. Hiçkimse Ülkesi, evet: Ancak ben oradan geçerken iç içe geçirilmiş kuru dalların tutuşmasıyla dev bir ateş yanıyor. Bir çöp yığınının üzerinde bir kalas. Eğik bir çukurun duvarına yaslanmış bir merdiven. Tahta bir kulübeye asılmış yepyeni bir ev tabelası. Kışın orman kenarına bırakılmış basamak basamak arı kovanları.

Böylesi bir Yeni Dünya'da ilginç olan, hem kendini olduğu gibi açıkça göstermesi hem de henüz kimse tarafından ayak basılmamış olması. Oysa ayak basılabilir ve de basılacak! Yalnızca henüz her tarafına girilmemiş, afişe edilmemiş, herkesin malı olmamış durumda, o kadar. Üzerinde tek bir kişinin yaşıyor olması da bir şey ifade etmez. Her durumda bu dünyaya girmeyi sağlamak gerekiyor, bu gerekli. Yeni Dünya açılabilme özelliğine sahip. Yoksa onu günışığına çıkaranların hayal gördüğünü ya da hayalperest olduklarını değil de el işçisi ve mühendis olduklarını neden düşünmüş olabilirim ki? Onlar nerede kaldılar?

Bazen, yaşlandıkça giderek kendini bana daha çok açan, önünden geçerken göze çarpan ve sık sık dönüp omuz üstünden bakıldığında benim ve bizim içine girmemize hazır olduğu görülen bu öncü dünyanın yeni değil de daha çok sonsuz bir dünya olduğunu söyleyecek duruma geliyorum.

Ama sonsuzluk söz konusu olsaydı, hiçbir şey aynı kalmazdı. Her şey tarih kanalıyla değişir, hiçbir şey dikkat çekmez, bağlantı kurmaktan vazgeçer, kenarda köşede kalır,

daha da açıkçası merkezde değil –tamamen olmasa da– ıssız yerlerde dolaşırdı. Bana öyle geliyor ki, yeni ya da sonsuz dünyanın da kendi tarihi var.

Bu 'yeni' üzerinde durmak istiyorum. Son yıllarda yalnızca aletlerle ve Hiçkimse Arazileri'yle değil, insanlarla da yaşadığım Yeni-Dünya-Serüvenlerim oldu. Ama bunlar daha ender oldukları gibi seyirleri de farklıydı. Ötekiler gibi harika başlangıçları vardı, hatta daha da harika, ama sonunda beni mahvettiler. Doğal ve doğru olanın belirli insanlarla birliktelik demek olduğunu öğrendim. Eskiden bir keresinde şöyle düşünmüştüm: Bu iş karımla ve oğlumla olur. (Karım yok oldu, öteki uzak bir arkadaşa dönüştü, şu anda Yugoslavya ve Yunanistan'da dolaşıyor.)

Bu insanlar her defasında tek bir kişi oldu ya da iki. Gerçi insanlık öteden beri benim için geçerli, ama asla bir inanç olarak değil, daha çok hiçbir mantık önlemiyle ortadan kaldırılamayacak bir coşku olarak. Bu sıralarda insanlığa duyulan inanç söz konusu değil. Bu, dönüp-omuz-üstünden-göz-göze-geldiğimde durakladığım o mantıklı Yeni Dünya.

Bundan birkaç hafta önce, yukarıda, yaylada bulunan alışveriş merkezinin kasiyerlerinden biriyle bakıştığımızda, başka biriyle, tanımadığın biriyle dost olmanın ne denli olağanüstü bir şey olduğunu anladım – kendi kendinle, bir şeyle, bir mekânla, orada olmayan biriyle uyum içinde olmak: neden olmasın. Ancak hiçbir şey, şu anda karşımdakiyle olan uyumun üstüne çıkamazdı. Yalnızca, Yeni Dünya açısından bakıldığında farklı bir biçimde, arazide –herhangi bir şeyi sırtlanmadan– yürümeye devam ediyordum. Gerçi şununla bununla geçirilen zamanı doruk noktası olarak görüyordum, ama artık bu beni böylesine heyecanlandırmakla kalmıyordu. Bu, olağanüstü bir etkilenmeydi. Ama bu etkilenme beni ikiye bölmüştü. Çünkü kendi kendimin bir kısmını, birçoklarının açıkça başarabildiği şeyin dışında bırakılmış hissediyor-

dum. Toplum içindeki mutluluktan korkarak geri çekildim, bir çeşit yok olma korkusu gibi bir şeydi bu. Çağdaşlarımla böylesi Yeni-Dünya-Anları acaba bu yüzden mi seyrek oluyordu ve bu anlar, arkadaşlar yerine hemen hemen hiç tanımadığım yolcularla yaşanabildiği için mi etkisiz kalıyordu? Bunun, sonumun geldiği anlamına gelip gelmediği sorusunu kendi kendime sormakla karşı karşıya kalmıştım bile. Ben bu öyküde figüran olmak istemiyor muydum?

Kahramanlar başkaları olacaktı, Kuzey Japonya'daki Morioka'da el değmemiş araziyi ararken buz kıvrımlarının üstünden kayan Mimar; Inverness'in güneyindeki tepelerin üzerinde yer alan bir çiftliğin arkasındaki çayırın ortasında bulunan tarih öncesine ait taş heykele doğru giden ve şu anda haritasını savurup duran kış rüzgârına maruz kalan Şarkıcı; Avusturya dağ ordusunda bir yıl süreyle yaptığı gönüllü askerlikten ve başladıktan hemen sonra bıraktığı tarih ve coğrafya öğreniminden sonra geçici işçi, önceki gün vasıfsız işçi, dün öğleden önce dil öğretmeni, dün gece bir Viyana lokalinde DJ olarak çalışan; bu sabah yalnız olarak çıktığı ilk yolculukta, Slovenya'nın Piran Limanı'nda duran kireç yığınlarından birinin üzerinde oturmakta olan yetişkin Oğlum; Kız Arkadaşım gözüyle baktığım, yürüyerek ve tekneyle Türkiye'nin güney kıyıları boyunca koy koy dolaşmak üzere bir hafta önce –ve her zaman olduğu gibi yol arkadaşı olmaksızın– yola çıkmış olan kadın; orada, yani kendi bölgesinde dolaşıp duran, buraya yalnızca beni görmeye gelen, uzaklarda kalan doğduğum köyün Rahip'i; İspanyol Mesetası'nda ilk filmini çekmeyi düşünen arkadaşım Ressam; üstelik hepsi bu kadar değil.

Hukukçuluk mesleğini bıraktığımdan bu yana yazdığım kitaplarda kahraman öyle ya da böyle hep bendim. Bunun üstesinden ancak bir kitapta yalnızca figür olduğumda gelebildim.

Yaşamda da başrol oynamayı çok istediysem bile, bunu

başaramadım. Ancak her defasında bunu başarabileceğime inandım ve okul takımında oyun kurucu olarak, öğrenci toplantılarında konuşmacı olarak, ağır ceza mahkemesinde avukat olarak, sonra da yurtdışında en yüksek makama, cumhurbaşkanına karşı sorumlu tek diplomat olarak; aynı biçimde sevgili olarak, hatta zaman zaman kadınların hayran olduğu erkek olarak, sonra koca, baba, inşaat sahibi, bahçıvan, üzüm bağı sahibi olarak denedim. Deyim yerindeyse doyurucu bir başlangıçtan sonra hepsinde de oldukça kısa bir süre sonra rolü bıraktım. Kahraman ya da fail olarak ilk eylem sarhoşluğu geçtikten sonra hileye başvuruyordum. Bütün bir yaşamı kapsaması düşüncesiyle başlamış olduğum oyunu kesiyordum. Toplum yaşamında başrol oynamak için fazlasıyla burnumun dikine gidiyorum. Gün içindeki alışverişlerde ise kahraman olarak herkes için tehlike oluşturuyorum. Geçmişimde fail olarak neler yaptığıma baktığımda, burada harabeye dönmüş bir ev, şurada sefil olmuş küçük bir arazi, belki de ihanete uğramış bir yürek, hatta bir kurban görüyorum. Kendimi başkalarından tecrit etmemi sağlayan yazma sırasında ve kitaplarımın kahramanı olarak ise başka türlü davranabiliyordum, en azından devamlılığım vardı ve eninde sonunda yalnızca kendim için bir tehlike oluşturuyordum. Bu arada en içten saygıyı genellikle benim ölçütlerim görüyordu.

Ancak bu arada kendimi, en azından öyküler açısından, aştığımı sanıyorum. Artık kendimle ilgili olarak anlatacak pek fazla şeyim yok, bunu bir ilerleme olarak görüyorum. Toplum için büyük işler yapan biri değilim ve anlatımın başkişisi olarak kendimi dışarıda tuttum. Yaşamda bana biçilen yer bir izleyicinin yeri, yazıda ise eskiye oranla daha az eyleme geçmek ve öncelikle vakanüvis olmak istiyorum, hem burada, bu yörede geçen bir yılın hem de tepelerin ardında geniş bir çevreye yayılmış olan arkadaşların vakanüvisi; ve kendi kendime dikkat etmek, bir vakanüvise özgü mesafe-

dum. Toplum içindeki mutluluktan korkarak geri çekildim, bir çeşit yok olma korkusu gibi bir şeydi bu. Çağdaşlarımla böylesi Yeni-Dünya-Anları acaba bu yüzden mi seyrek oluyordu ve bu anlar, arkadaşlar yerine hemen hemen hiç tanımadığım yolcularla yaşanabildiği için mi etkisiz kalıyordu? Bunun, sonumun geldiği anlamına gelip gelmediği sorusunu kendi kendime sormakla karşı karşıya kalmıştım bile. Ben bu öyküde figüran olmak istemiyor muydum?

Kahramanlar başkaları olacaktı, Kuzey Japonya'daki Morioka'da el değmemiş araziyi ararken buz kıvrımlarının üstünden kayan Mimar; Inverness'in güneyindeki tepelerin üzerinde yer alan bir çiftliğin arkasındaki çayırın ortasında bulunan tarih öncesine ait taş heykele doğru giden ve şu anda haritasını savurup duran kış rüzgârına maruz kalan Şarkıcı; Avusturya dağ ordusunda bir yıl süreyle yaptığı gönüllü askerlikten ve başladıktan hemen sonra bıraktığı tarih ve coğrafya öğreniminden sonra geçici işçi, önceki gün vasıfsız işçi, dün öğleden önce dil öğretmeni, dün gece bir Viyana lokalinde DJ olarak çalışan; bu sabah yalnız olarak çıktığı ilk yolculukta, Slovenya'nın Piran Limanı'nda duran kireç yığınlarından birinin üzerinde oturmakta olan yetişkin Oğlum; Kız Arkadaşım gözüyle baktığım, yürüyerek ve tekneyle Türkiye'nin güney kıyıları boyunca koy koy dolaşmak üzere bir hafta önce –ve her zaman olduğu gibi yol arkadaşı olmaksızın– yola çıkmış olan kadın; orada, yani kendi bölgesinde dolaşıp duran, buraya yalnızca beni görmeye gelen, uzaklarda kalan doğduğum köyün Rahip'i; İspanyol Mesetası'nda ilk filmini çekmeyi düşünen arkadaşım Ressam; üstelik hepsi bu kadar değil.

Hukukçuluk mesleğini bıraktığımdan bu yana yazdığım kitaplarda kahraman öyle ya da böyle hep bendim. Bunun üstesinden ancak bir kitapta yalnızca figür olduğumda gelebildim.

Yaşamda da başrol oynamayı çok istediysem bile, bunu

başaramadım. Ancak her defasında bunu başarabileceğime inandım ve okul takımında oyun kurucu olarak, öğrenci toplantılarında konuşmacı olarak, ağır ceza mahkemesinde avukat olarak, sonra da yurtdışında en yüksek makama, cumhurbaşkanına karşı sorumlu tek diplomat olarak; aynı biçimde sevgili olarak, hatta zaman zaman kadınların hayran olduğu erkek olarak, sonra koca, baba, inşaat sahibi, bahçıvan, üzüm bağı sahibi olarak denedim. Deyim yerindeyse doyurucu bir başlangıçtan sonra hepsinde de oldukça kısa bir süre sonra rolü bıraktım. Kahraman ya da fail olarak ilk eylem sarhoşluğu geçtikten sonra hileye başvuruyordum. Bütün bir yaşamı kapsaması düşüncesiyle başlamış olduğum oyunu kesiyordum. Toplum yaşamında başrol oynamak için fazlasıyla burnumun dikine gidiyorum. Gün içindeki alışverişlerde ise kahraman olarak herkes için tehlike oluşturuyorum. Geçmişimde fail olarak neler yaptığıma baktığımda, burada harabeye dönmüş bir ev, şurada sefil olmuş küçük bir arazi, belki de ihanete uğramış bir yürek, hatta bir kurban görüyorum. Kendimi başkalarından tecrit etmemi sağlayan yazma sırasında ve kitaplarımın kahramanı olarak ise başka türlü davranabiliyordum, en azından devamlılığım vardı ve eninde sonunda yalnızca kendim için bir tehlike oluşturuyordum. Bu arada en içten saygıyı genellikle benim ölçütlerim görüyordu.

Ancak bu arada kendimi, en azından öyküler açısından, aştığımı sanıyorum. Artık kendimle ilgili olarak anlatacak pek fazla şeyim yok, bunu bir ilerleme olarak görüyorum. Toplum için büyük işler yapan biri değilim ve anlatımın başkişisi olarak kendimi dışarıda tuttum. Yaşamda bana biçilen yer bir izleyicinin yeri, yazıda ise eskiye oranla daha az eyleme geçmek ve öncelikle vakanüvis olmak istiyorum, hem burada, bu yörede geçen bir yılın hem de tepelerin ardında geniş bir çevreye yayılmış olan arkadaşların vakanüvisi; ve kendi kendime dikkat etmek, bir vakanüvise özgü mesafe-

yi ve cümle ezgisini korumak istiyorum. Yasa metinleriyle, özellikle de eski metinlerle, örneğin Roma yasalarıyla haşır neşir oluşum bu yolda bana eşlik etmeli ve yolumu çizmeli.

Ama belli mi olur? Kararlı olmak istiyorum, ama şimdiden sorular arka arkaya sıralanıyor. İzlemek de bir çeşit eylem olamaz mıydı? Bir olaya müdahale etmek ve hatta onu değiştirmek olamaz mıydı? Bir izleyici aynı zamanda muhtemel bir kahraman değil miydi? İster benim başka birine bakışım, ister başka birinin bana bakışı yoluyla olsun, izlemenin nasıl şiddete yaklaştığını, havaya bir böğürme saldığını, bir oyuncağı ateşe verdiğini, ciddi olmayanı ciddi kıldığını, bir kuruntuyu ortadan kaldırdığını, bir sıkıntının nedenini yok ettiğini öğrenmemiş miydim? Böyle bir bakışın resmedilmiş halini bir keresinde ressam Giotto'nun yüzlerinde görmüştüm: kısılmış, çizgi haline gelmiş gözler, öyle ki sanki olayları yalnızca şöyle bir gözden geçiriyorlar, ama aynı zamanda onlara katılıyorlarmış gibi. Bu öyle bir izleyişti ki, parçalara ayırıyor, ritme sokuyor, aydınlatıyordu.

Acaba şimdiye kadar izlemek kanalıyla bir şey yaratılmış mıydı, bir nesne, bir karşıtlık, bir bağıntı, hatta bir meşruluk gibi. Ve ben bunda direnecek olursam üslup açısından nerelere gelebilirim? Vakanüvisin dili, onun kişisel gelişmişliği ya da bir şeye neden olma niteliği için yeterli olur muydu? Her ne kadar yaşamın her türlü değişkenliğinin kolayca karşılığını bulabildiği Latince paragraf örgüsüne büyük bir ilgi duyuyor olsam da, bir dünya imparatorluğu hukukunun maddeleri benim bu yazı tasarım için örnek oluşturabilir miydi?

Daha önce de değindim: Arkama dönüp baktığımda – farkına vardığım kadarıyla– ön tarafa baktığımda gördüklerimden farklı şeyler görüyorum. Yaşamımda uzunca bir süre, hep aniden arkama baktım. Bunu yaparken hemen hemen hiçbir şeyi de karikatürize etmedim.

Yolda kadınların dönüp bakması farklı bir şeydi. Kadın-

lar –bana öyle geliyordu ki– onlardan beklenen bir doğallıkla omuz üstünden dönüp bakıyorlardı. Böylece güzellikleri erişilebilir hale geliyordu. Bunun etkisi kışkırtmadan çok neşe ya da iki nokta arasındaki en kısa uzaklık duygusuydu.

İki kez bundan bir öykü çıktı. Bunlardan bir tanesi Maribor'daki büyük köprüde, geçen zaman içinde uzaktan kız arkadaşım olan kadınla; öteki ise Amerika dönemim sırasında El Paso'da rüzgârlı bir yolda karşılaştığım, daha sonra karım olan, oğlumuzun 'Katalan Kadın' diye adlandırdığı ve benim, o nerede olursa olsun, bugün duruma göre düşmanım gözüyle baktığım kadınla oldu. Bu Katalan Kadın, birbirimiz için yabancı olmaktan çoktan çıktığımız zamanlarda bile dönüp omzunun üstünden bakmaya devam etmişti, yollarda, köprülerde, limanlarda, orman yollarında filan. Ve bu bakış gelip beni bulduğunda, hiçbir şeyin beni ondan ayırmasına izin vermemeyi, bütün öteki anlarımız içinde bir tek bu âna geçerli an gözüyle bakmayı kendime ölçü edineceğime her defasında yeniden yemin ederdim. Bu kadının dönüp bakışı böylesine sevimli, böylesine şefkatli, böylesine günahsız, böylesine doğal, böylesine canlandırıcıydı.

Zaman içinde dönüp omzunun üstünden bakan kişi yalnızca ben oldum. Hatta fail olarak yaşamaktan vazgeçtiğim dönemle birlikte bu hareketi neredeyse alışkanlık haline getirdim ve bir alıştırma olarak yapmayı sürdürdüm. Bir yan bakış, bir dönme hareketiyle birlikte arka yarım küreye geçiyor. Belli bir dereceden itibaren baş döndürülmüş oluyor, ama bu öylesine dikkat çekmeden yapılıyor ki, çevredekiler bunu görecek olsalar bile aynı zamanda gözden kaçırmış da oluyorlar.

Böylesi anlar kanalıyla bir şeye neden olmak istiyorum ve eğer olağanüstü bilinçli olma halim oyunbozanlık etmeyecek olursa, başarıyorum da. O zaman –huzurlu olmam koşuluyla– nesneler doğrudan doğruya bakıldığında asla olamayacakları denli parıldıyorlar. Bu öyle bir parıldama ki,

kenar çizgileriyle belirginleştirip hizaya sokuyor. İster ormanlık alanlarda isterse yapılar arasında olsun, keşmekeşe böylece bir model oluşturmuş oluyorum. Ve bu model hareket kazanıyor. Modelle eşzamanlı olarak ben de arkadaki dünyanın içindeki gösteriyi bulup çıkarmış oluyorum.

Her defasında –çok azı görülebilse ya da havadan başka bir şey görülmese de– oradaki zenginlik beni şaşırtıyor. Ortaya çıkan gösteriye de şaşırıyorum: "Aa!" Arkamdaki alanda yer alan hiç ama hiçbir şey hakkındaki tek düşüncem genellikle bu oluyor. Ya da orada bir küme ağaç, bir dizi dam gördüğümde –bunlar o kadar yakın gözüküyorlar ki, sanki gizlice bana yaklaşmışlar ve benim şaşırmamı bekliyorlarmış gibime geliyor– bir antrenör gibi: 'Demek hepiniz buradasınız. Hadi bakalım, başlayın!' diye düşünüyorum.

Kendime her türden sosyalleşmeyi yasakladığımdan bu yana, bu, benim için bir davranış biçimi, gündelik hayatımın bir parçası haline geldi.

Ancak dünya üzerindeki her arazi, harekete geçirmeye yönelik böyle bir izlemeye uygun değil, çok azı için geçerli bu. Yirmi yıldır tanıdığım –Paris'ten ormanlarla kaplı sıradağlarla ayrılan Seine Tepeleri'nin arasında yer alan– benim yöremin böyle bir yöre olduğunu iddia ediyorum. Ne zaman bu yöreye ait bir şeye dönüp baksam, her defasında 'dönüşüm renklerinin ışıltısı'nı yeniden görüyorum.

Bir kenar mahalleden ötekine, dağlarda tepelerde, otoyollardan ve demiryollarından geçerek yaptığım gün boyu süren yürüyüşler –hayal görmek ve yürümek, benim şiarım bu– sayesinde bu yöreyi bu kadar iyi biliyor olmama rağmen, hemen hemen hiç kimseyi tanımıyorum; güneyde Bourgla-Reine ve Fontenay-aux-Roses'dan kuzeyde Asnières ve Clichy'ye dek Paris'in batı yakası boyunca yarımay biçiminde uzayıp giden kısımda tek bir arkadaşım yok; bazen yolumun önünden geçtiği Versailles-Porchefontaine'deki, deyim yerindeyse 'dar kafalı kâhin' hariç.

Artık bir katılımcının değil de bir izleyicinin böylesi bir bakışının insanlarda, tanımadıklarında nelere yol açtığını hissettirebilmek için, benim Roma hukuku kaynaklı genellemelerimden vazgeçip anlatmaya geçmem gerekli. Bu, başından beri içimde, parmaklarımda, dizlerimde, omuzlarımda beklemekteydi, hatta zaman zaman kendini hazırladığı da oldu.

Birkaç hafta önce böyle bir yürüyüşten sonra eve gitmek için, Bièvretal'deki Jouy-en-Josas'tan Vélizy Yaylası üzerinden geçerek vadiye giden banliyö otobüsüne bindim.

Gençlik yıllarımda yabancıların, geçip gidenlerin, yolcuların dostuydum. Kendimi onlardan biri gibi hissederdim, onlara âşıktım, yüzlerine, bedenlerine, siluetlerine âşıktım. Oysa geçen zamanın ardından şimdi aynı yabancıları, hatta çocukları bile, daha ilk bakışta biçimsiz ve itici bulmamak için kendimle mücadele etmek zorunda kalıyorum. Artık peşinden sürüklendiğim herhangi bir düşünce filan da yok, yine de sanki o düşünceler olmazsa yaptıklarım karanlıkta kalırmışçasına onların eksikliğini hissediyorum ve eğer yayıncım beni caydırmamış olsaydı, son kitabımın adı 'Görüntü Kaybı' olurdu. Özellikle uzun günlerimden önceki akşamlarda öyle bir an geliyor ki, onca yolun ve yer değiştirmelerin ardından başım dönüp gözlerim kararıyorken, başkalarının yüzleri makine-insanların maskeleri gibi üzerime üzerime gelmeye başlıyor; kendi yüzüm de onların arasına karışıyor. Bedenlerimizi ayıran dış çizgilerimiz ve gölgelerimiz bile gözüme çirkin görünüyor. Yalnızca ölü, ölü doğmuş bir insanlık çıkıyor karşıma; hiçbir yolun uzanmadığı sefiller.

Vélizy Yaylası'nda günlük bakış alıştırmamı yaptıktan sonra neredeyse bilinçsizce arkamdakilere doğru döndüğüm o akşamki otobüs yolculuğu sırasında, sonunda yine insanları farklı bir biçimde görmeyi başardım. Dönüp bakarken yargıya varmaktan ve hüküm vermekten kurtuluverdim. Benim çağım, benim düşmanım: Her geçen yılla birlikte güç

kazanan bu düşünce, dayanağını yitiriverdi. O anda ortada çağ filan kalmadı artık; ya da diyelim ki, hepsi bir aradaydı. Ardımdaki yüzlerle birlikte en eski çağlara bir bakış attım, aynı zamanda yeni bir çağa da. Yolcuları birbirlerine bağlayan bir şey olmadığı halde, benim dönüp arkama bakışım onların arasında bir birlik oluşturmuştu. Hiçbiri bunun farkında gibi gözükmese de bu bir kuruntu değildi. Eğer müjdelerle onlara yaklaşmış olsaydım aralarındaki birlik böyle bir kuruntu içinde buharlaşıp giderdi. (Şarkıcı olan erkek arkadaşlarımdan biri yaşamının bir döneminde hep böyle şeyler yapmıştı: Rastlantı sonucu bir arada bulunan bir topluluğun karşısına çıkar, onları canlandırmak için şarkı söylemeye başlardı, ama herkes kendi köşesinde ona sabit bakışlarla bakar ve ancak öfkeli bir küfür üzerine şarkısını kestiği zaman ortalıkta sıcak bir hava eserdi.) Gerçi içimde insanlara yönelik bir köpürme hissediyordum, ama aynı zamanda bir içgüdü beni belli bir uzaklıkta tutuyordu. 'İşte bu!' diye düşündüm yalnızca, ikinci olarak da: 'İşte böyle,' diye. Sonra da: 'Bununla ilgili hiçbir şey yapmamalısın, sen yalnızca köşene çekilip bunu anlatmalısın, hem de sözel olarak her defasında başarısızlığa uğradığın için yazılı olarak da,' diye. Sonra da: 'Tanımadığın insanların yüzleri, en güvenilir keyif kaynağı,' diye düşündüm.

Bununla ilgili olarak daha ne söylenebilir ki? Yaylada hava kararmıştı bile. Yağmur yağıyordu. Otobüsün camları buğulanmıştı. Otobüs yolcularının hepsi farklı yaşlardaydılar, ama hepsi aynı yaşta gözüküyorlardı. Bunun nedeni gözleriydi, loş ışıkta, otobüsün ta arka tarafına kadar her şeyi birden kavrayan bakışımla gördüm bunu. Yolcuların, bedenlerini ayıran dış çizgileri vardı yalnızca, kenar çizgileriydiler; içlerinde, belli belirsiz yüzlere oyulmuş gibi duran gözler; öyle çoktu ki bunlar, tıpkı bir ağacın ya da tek bir çalının üzerinde sıkış tepiş duran bir kuş sürüsü gibiydiler.

Sonra otobüs yayladan aşağı inip ormandan geçerek,

vadiye geldi; Paris ve Versailles'a gidecek trenlere aktarma yapılan istasyona vardı. Yağmur altında otobüsten indik, herkes, –tıpkı köyde yapıldığı gibi şoföre teşekkür ettikten sonra, sıradağların ardındaki ışıklı kentle garip bir karşıtlık oluşturan– loş banliyölere doğru gözden kayboldu.

Bu olayla ilgili başka bir şey anlatmak istemiyorum. Öte yandan içimde bir şeyler beni, olayı yeniden anlatmaya, anlatırken yeni bir ritim yakalamaya ya da tek bir farklı sözcük bulmaya zorluyor.

Her zaman böyleydim zaten. Dilimin ucunda hiç duyulmamış bir şey olduğuna emindim. Buna ilişkin olarak tasarladığım tek şey vardı: gözümün önünde canlandırmak. Sonra yine boş yol, geçip giden bir otobüs, bir rüzgâr hışırtısı. Bir laf kalabalığı, bir duraksama, anlatacak başka bir şey yok, öykü bitti, yeniden başladım, bir kez daha ve bir kez daha.

Bu durum beni eskiden zorlamış olabilir. Ama zamanla bunu kabullenmeye başladım. Anlatmaya çok gerilerden başlayışımdan, anlatırken-duraksayışımdan, yeniden başlayışımdan memnunum. Kekeme biriysem de bilinçli bir kekemeyim.

Düşününce, burada söz konusu olan bütün arkadaşların böylesi bir dilbaz yığını olduklarını görüyorum: Şarkıcı'nın, hatta Oğlum'un, Rahip'in, Mimar'ın ya da Marangoz'un, Kız Arkadaşım'ın (filmini anlatmak için ilk kez aramıza katılan Ressam o kadar değil, şu anda kara kışa gömülmüş olan Almanya'da benim 'Bir Yazarın Turu' kitabımdaki istasyonları dolaşan, Okurum olan arkadaşım da o kadar değil).

Onların öykü anlatma tarzına ilk sözcükten itibaren güvendim. Benden uzakta bir araya toplanmış olmalarının nedeni budur belki de. Anlatın arkadaşlarım, ama masal anlatmayın, en azından dünya tarihinden bir şeyler anlatıp onun aynısını yeniden sunmayın. Daha sonra gerçekleşecek olanlara dair ön öyküler anlatın bana. Anlatırken duraksayın

ya da yüzünüze gözünüze bulaştırın, zamanınızı sürekli boşa harcayın, böylece anlatınızda sonradan yazılmış dünya tarihlerinde –en azından günümüzde olmayan–, 'Savaş ve Barış'tan bu yana artık olmayan gerilimi yakalayabilirim belki. Ve yine böylece, uzun zamandır hiçbir şeye ihtiyacı olmayan eski arkadaşlarımın çoğundan farklı olarak, hâlâ bir şeylere ihtiyacınız olduğunu ve bu nedenle benim arkadaşlarım olduğunuzu fark etmiş olurum.

Akşamki banliyö otobüsünde yolculuk eden insanları yeniden anlatmak istiyorum. Hayır, bunda genel bir kural olduğunu filan düşünmüyorum. Hatta, yalnızca yolcuların çevresinde değil, yüzlerinde de görülen karanlık sanki benim dönüp bakmamla daha da koyulaşıyor gibiydi. Onlardan yayılan ortak şey, adı konulamayan titrek bir sabrı da içerdiğini gördüğüm bir boş vermişlikti. Bu öykü devam etmeliydi.

Peki devam etmedi mi? Bir yeniyetme istasyonun önüne kurulan tezgâhlardan akşam yemeği için alışveriş yapıyor, aldığı her mal için de: "Kendim ve annem için!" diyordu, ta ki satıcı kadın doğrusunun, "Annem ve kendim için!" olduğu yolunda onu uyarana dek. Her zaman olduğu gibi yan taraftaki 'Café des Voyageurs'e girmeden önce başımı kaldırıp kış aylarında serçelere uyku yeri olarak hizmet veren çınarlara baktım, kuşların yıllardır değişmeyen uyuma ağacı; istasyon alanında bir dizi ağaç bulunmasına, ıhlamur ağaçlarının sıralandığı demiryolunun hemen arkasında, evlerin başladığı yere kadar uzanan, meşe ve ince-uzun kestane ağaçlarından oluşan ormanlık bir tepe bulunmasına rağmen serçeler gece boyunca bir tek bu ağaçta uyurlar: Üst katları mevsimlik işçiler ve 'Representant' denilen temsilciler için otel olarak kullanılan 'Voyageurs'ün sahibi, çınarın, otel odalarından yayılan sıcaklık nedeniyle uyuma ağacı haline geldiğini düşünüyor. Her neyse, şimdiye kadar geceleri alandaki diğer ağaçların hiçbirinde tek bir serçe görmedim, gördüysem de çok kısa bir an için görmüşümdür, bu da olsa olsa ötekileri

rahatsız ettiği için yandaki kalabalık kuş kümesi tarafından oradan kovulmuş bir serçedir.

Bu yağmurlu akşamda ağaç baştan başa ıslak ıslak parlıyordu; hem birbirine sokulmuş serçe gagaları hem de asılı oldukları liflerin ucunda hareket eden, sallanan, salman, buruşarak siyahlaşmış, geçen yıldan kalma çınar küreleri ıpıslaktı: Buna karşın en ince dalların üzerindeki serçeler bile tamamen hareketsiz duruyorlardı, onların toplu halde orada olduklarını bilmesem açık gri bedenleri, çınar kabuklarının onlarla aynı renk ve biçimdeki lekelerinden ayırt edilemez olurdu. Daha sonra barda otururken, otobüs yolculuğundaki bakışı orada bulunanlar üzerinde yineleme girişiminde bulundum: Hiçbir şey olmadı. Daha da sonra tezgâhın arkasında duran patron, yüksek sesle konuşan birinin ağzını bantladı. Ve yukarıda, demiryolunda, aydınlatılmış trenlerin içindeki siluetler giderek azalıyordu. Ve eve dönerken, komşulardan birinin garajında kilitli olan kurt köpeği her zaman olduğu gibi demir kapıya saldırdı.

Sonra mutfakta yemek yedim ve radyoda haberleri dinledim. Gece yarısına doğru –yağmur artık kesilmiş ve sıcak bir rüzgâr esmeye başlamıştı– bahçeye çıkıp, ışıklarını yaktığım evden uzakta bir yere oturdum, tıpkı buraya taşındığım gece yaptığım gibi –ki o gece de bahçenin en arka köşesine çekilmiştim– açık mutfak penceresinden, Paris'teki Kuzey Afrikalılar'ın kanalı olan Beur Radyosu'nun sesini dinledim. Çoktan karanlığa ve sessizliğe gömülmüş olan evleri birbirinden ayıran dar yarıklardan ormanın uğultusu geliyordu ya da bu ses hemen yanı başımdaki sedir ağaçlarının, kulağıma orman uğultusu gibi gelen hışırtısıydı. Ve otobüsteki öykü beni kışkırtmayı sürdürüyordu. Biz-Serüvenleri'nde her zaman olagelenden farklı olarak, ötekilerinin arasına karışıp gitmekten aldığım büyük keyif ile bu konudaki aşılamaz yeteneksizliğim arasında parçalanmış hissetmiyordum kendimi. Burada izleyiciydim ve yalnızca kenarından

köşesinden 'biz' diyordum. İzlemek benim işimdi. Ve bu, çok önemli bir işti. Bir daha asla bir eyleme ya da benim izleyişim ve izleyişimle ilgili olanlar dışında başka bir eyleme kalkışmamalıydım. Ayrıca kahramanı olduğum düşlerin giderek seyrekleştiği de bir gerçek değil miydi? Düş gören biri olarak da bir eylem kişisi olmaktan çıkmış, bir tanığa dönüşmüştüm. Böylelikle kimseye bir yararım dokunmuyordu, yine de etkin olduğum kanısındaydım. Ve gece orada, arka bahçede bunu ilk kez kavrıyor değildim – peki nasıl olmuştu da her defasında bu yoldan uzaklaşmış ve ister mahkeme önünde konuşmacı olarak, ister bir zamanlar Emile Zola'nın yazdığı gibi öyküler yazabileceğini sanan bir makale yazarı olarak, tümüyle yanlış bir hedefe nişan almıştım? Kararıma bir kez daha mı ihanet edecektim? Bundan sonraki ilk öfke nöbetimde, eylemin bu kez sürekli olacağına ilişkin yeni bir yanılgı sırasında ne tarafa ateş edecektim? Öte yandan, bütün tekdüzeliğiyle özel yaşamımın, tek coşkum olduğunu düşünmüyor muydum?

Salt izleyici olduğum o saatler hep gece saatleriydi, gecenin ilerleyen saatleri.

Tiyatronun ve artık sinemanın da olmadığı bu banliyöde, bir cemiyet kurulmuş ve bu cemiyet, yörenin haftalık gazetesinin yazdığına göre, 'Anlatıcının Gecesi' başlıklı bir program hazırlamayı öngörmüştü.

Bu gecenin nasıl yapıldığını bilmiyorum, ama yıl içinde bu gecelerden en az birine katılmayı düşünüyorum. Ancak başlıkta kullanılan ifadenin kendisi bile bana yaşamımdaki bir dizi geceyi hatırlatıyor. Bu noktada, köyün yarısının büyükannemin ahırında bankların ve süt sağma taburelerinin üzerine tüneyerek bir yandan mısır koçanlarının yapraklarını ayıkladığı, bir yandan da akreple yelkovana göre gecenin ilerleyen saatlerine kadar arka arkaya öyküler anlattığı sonbahar akşamlarını daha az hatırlıyorum. Anlatıcı geceleri, her defasında küçük ya da büyük bir topluluk bir arada otu-

ruyor ya da ayakta duruyor olmasına rağmen, çoğunlukla sessiz geçiyordu.

Birkaç yıl önce, iki erkek arkadaşımla Dubrovnik'te, Yugoslavya'da geçirdiğim akşam da öyleydi. Beni nereye sürükleyeceğini henüz bilmediğim bir yolculuk sırasında, ellinci doğum günüm nedeniyle Ressam'ı ve Okur'u oraya davet etmiştim. Ressam, yakında, Pireneler'deki atölyelerinden birinin bulunduğu Perpignan'dan hareket etmiş, Belgrad üzerinden uçakla gelmişti. Okur bana paralel olarak güney yönünde İtalya'dan geçmiş, benim Yugoslavya'nın batı kıyısı boyunca tren ve otobüsle ilerlediğim gibi doğu kıyısı boyunca ilerlemiş, sonra Rimini'den bir gemiye binerek Adriyatik Denizi'ni geçmiş ve Split'e varmıştı; böylece burnumun dibine kadar gelmiş olmasına rağmen alışık olduğu biçimde, kalan son mesafeyi yürüyerek kat ettiği için, istediğim gibi doğum günümün sabahında yalnız kalabilmiştim.

Eğer Okur benimle aynı saatte Dubrovnik'in aynı köşesine, kent duvarlarının dışına doğru çekilmemiş olsaydı akşama kadar da yalnız kalabilirdim. Rastlantı sonucu karşılaştığımız o yerde, midye biçiminde bir çukuru olan küçük bir deniz kalesinin üst taraflarındaki taşlık ve boş bir alandan başka bir şey yoktu. Burası, yaşamının son yazını burada geçiren, çok hasta olmasına rağmen her gün kentin gölgelerinden çıkarak, açık havadaki keçi ve tavuk kümeslerini, tarlaları çevreleyen duvarları, kesişen yolların ortasında kalan üçgen biçimindeki bakımsız çimenlikleri dolaşan annemi hatırlattı. Yalnızca aşağıdaki deniz annemin gözlerini kamaştırır, adalar –benden farklı olarak– ona hiçbir şey ifade etmezdi. Ağustos böceklerinin sesleri başının ağrımasına yol açardı. Kireç taşının beyaz ışığı onu öfkelendirirdi. Slovak azizlerinin resimlerinin arka planında görülen sonbahar göğü mavisi renginde bir evden geriye kalmış tek şey olan kapı kirişinin yanından geçerken durup soluklanırdı. O sırada omzunda kalın bir değnek taşıyan, koca gözlü bir yöre

sakininin bana doğru gelmekte olduğunu gördüm, ikinci kez baktığımda ise onun Okur olduğunu anladım. Ne de olsa ben Dubrovnik'e ondan önce gelmiştim ve en ücra köşedeki meyhanenin avlusunda ev sahibi rolünü oynayabilirdim. Daha sonra doğrudan havalimanından gelen Ressam da aynı yerde ikimizin izini buldu. Tek bir söz bile etmeden aramıza katıldı, onu da önce yöre sakinlerinden biri sanmıştım.

Akşam hepimiz ara sıra ağzımızı açtık, ama genel olarak sessiz kaldık. İşte bu, anlatı gecesinin ta kendisiydi. Hiçbir sözcüğe ihtiyaç duyulmaksızın olaylar birbirini izledi. Dışarıdaki karanlığın içinden yalnızca bir soluk sesi geliyor, gece ilerledikçe daha da elle tutulur oluyordu. Böyle bir anlatının dinleyicisi olmaktan çok, onun sahipleriydik. Gerçi zaman zaman birbirimize dönüp bakıyor, ayağa kalkıyor, açık havaya çıkıyor, ötekileri kısa bir süre için yalnız bırakıyorduk, ama gecenin içinde en etkin olan siyahtı her şeyden önce. O güne kadar gecenin siyahının bu kadar renkli olduğunu hiç görmemiş ya da bir rengin bu denli kocaman ve kokulu olduğuna rastlamamıştım. Ressam'ın siyah rengin, ışığın da etkisiyle en çok çeşitlilik içeren renk olduğuna dair söylevini genellikle kuşkuyla karşılardım. Oysa şimdi mehtapsız, yıldızsız bir gecede, gece yarısını saatler geçmişken, ilk kuş sesinin duyulmasına da daha saatler varken, siyah rengi gün doğumunu haber veren renk olarak görüyorum.

Kıştı, Güney Adriyatik kıyıları yağmurluydu, hava ılıktı. Gece rüzgârsızdı. Dubrovnik'te kalmamıştık. Arkadaşlarımı Korçula yönüne uzanan bölgedeki köylerden biri olan Ston'a davet etmiştim. Orada bir yanda bir tuzla, öbür yanda ise bir koyda istiridye çiftliği ve ona bağlı bir lokanta vardı. Bir gün önce şehirlerarası bir otobüsle oralara gitmiş, ayrıntılar hakkında bilgi edinmiştim, şimdi de Ressam ve Okur'a çevreyi gezdiriyordum. Koyda bir masaya beyaz bir örtü serilmişti; Yugoslavya'da pek görülmeyen bir şeydi bu! Bir taksiyle gelmiştik, sürücü uzakta bir masaya oturmuş, Dalmaçya şarabı

içmiş ve istiridye yemişti; bu, o bölgede yaygın ve ucuz bir yemekti. Kabuklar olsa olsa bozuk para büyüklüğündeydi. İçinden çıkan et de aynı şekilde küçücük, ama dipdiriydi.

O gün asıl benim günüm olmasına rağmen, ötekilere birer armağan verdim, her ikisine de aynı armağanı; bu, Kosova'daki Arnavut ustalardan biri tarafından oyulup boyanmış tahta bir kutuydu; bir hafta önce Hırvat kenti Zadar'dan almıştım. Kutuda, tuzlanın orta yerindeki yığından toplanmış iri, gri renkli, rafine edilmemiş deniz tuzu kristalleri vardı, içlerine sonbahar yaprakları ve kum da karışmıştı. Ressam ayağa kalktı ve bana bir tomar mat siyah kurşun kalem uzattı, hepsi de daha önce kullanılmış kalemlerdi, üzerlerinde renk lekeleri vardı, yolculuğun bundan sonraki bölümünde not defterime çizim yapabilmem içindi bunlar, çünkü çizim yapmayı bırakacak olursam üzülürdü; Okur da aynı biçimde ayağa kalkarak kendisinin bastığı bir kitabı verdi bana: Kısa bir süre önce keşfettiği bir taş ustasının notlarıydı bunlar; onüçüncü yüzyılın ortalarında, Roman üsluptan Gotik üsluba geçiş dönemi sırasında Fransa'da, Souillac, Cahors ve Moissac arasında yaşamış olan bir taş ustasının notları. Notlar Latince'ydi, ama olsun, şifre çözmek, alışılmıştan farklı bir biçimde okumak bana her zaman canlılık verirdi zaten; ayrıca notlarda beni ilgilendiren bir şey de vardı. Bu küçük kitabı her şeyden önce bu görüş nedeniyle hep yanımda taşıdım. Ne zaman birisi, bir şeyin benim için biçilmiş kaftan olduğunu söylese korkarım; ve şimdi de sıranın taş ustasının öyküsüne geldiğini hissediyorum.

Geniş Yugoslavya'da Dubrovnik'ten yaklaşık yirmi kilometre uzaktaki Ston Köyü'nün üstüne çöken gece, o sessiz gece karşı konulamaz hale geldiğinde vakit hayli geç olmuştu. Gece için kendiliğinden bir fiil ortaya çıkıyor, eski bir sözcük bu, ama yine kendini zorla kabul ettiriyor. Peki gece ne yapıyordu? Dalgalanıyordu; dalgalanarak yaklaşıyordu; dalgalanan gece. Koydaki tepe Ortaçağ'dan kalma bir duvar

tarafından çevrelenmişti, bu duvara genişliği ve uzunluğu nedeniyle (Ston'un) Çin Seddi deniyordu. Şimdi bu duvar yakınımızdaydı. Tepenin öte yakasında bulunan tuz tepecikleri üzerindeki çam ağaçları ise oldukça uzaktaydı. İğne yapraklı ağaçlar hışırdıyor, eteklerindeki tuz yığınları pırıldıyordu; ters dönmüş bir el arabası paslanmış tekerleklerine kadar tuzla örtülmüştü.

Bu sırada Dubrovnik'teki Stradun'un parlak kabartma taşları üzerinde yöre halkı boş boş geziniyor, hele kışın tümüyle bir başına kalıyordu. Bu arada büyük caddede –ya da büyük meydanda mı demeli– her akşam bir aşağı bir yukarı gidilip gelinerek yapılan geçit törenine katılanların önünde görünmeyen bir sınır vardı ki, her bir yürüyüşçü yolun sonunda bu sınıra geldiğinde gerisin geri dönüyordu. Stradun'un sonuna kadar halkın bu hiç de ağır ağır ilerlemeyen, deyim yerindeyse enerji dolu gidiş gelişi sırasında, biri eve ya da başka bir yere gitmek için kalabalığın arasından ayrılmadığı sürece hiç kimse öne çıkmazdı. Yürüyüşe devam edenler o sınıra geldiğinde, omuzlarından başlayan bir beden hareketiyle hemen geri dönerlerdi. Çoğunluk çoktan geri dönmüş olur, sanki duyulmayan bir emir almışçasına hepsi birden aynı anda ters yöne doğru yürümeye başlarlardı; caddeyi boylu boyunca kaplayan gruplar bile aynen böyle geri dönüyorlardı, büyülü bir şeydi bu. Birbirlerinden ayrı ilerleyen tek tük birkaç kişiyse uykuda gezer gibi yürüyordu. Ama son anda, tam o hayalî sınıra geldiklerinde, tümüyle kendi düşüncelerine gömülmüş sallana sallana yürüyenler bile dönüş noktasına gelmiş bir yüzücü gibi kendilerini geri atıyorlardı. Kentin eskileri bu geçit töreni sırasında oldukça rahat davranıyorlardı, ama içlerinde en rahatları, dans edercesine yürüyen çocuklardı; kendi çevrelerinde dönme yetisine doğuştan sahiptiler. Gece yarısına kadar tek bir yanlış adım atılmıyordu, gidip gelenler arasında hiç kimse dönüş noktasını kaçırmıyordu. Bu insanların arasında bir iki tane

de üniformalı vardı, Katolik bir rahip, denizciler, kardeşlerinin elinden tutan bir budala – ki o bile yay çizme konusunda geri kalmıyordu. Limanda arabalar, adalardan gelen son feribottan arka arkaya çıkıyorlardı. Zagreb'e giden bir gece uçağında, Dubrovnik'teki kampa giden bir Hırvat basketbol takımı dışında neredeyse kimse yoktu, oyuncuların en uzunu aynı zamanda takımın kaptanıydı, yıllar önce 'Miss Yugoslavya' seçilmiş olan Sırp karısıyla yan yana oturuyordu.

Ston'un kadın garsonu ve aşçısı gitmişler, kendi kendine kilitlenen arka kapıyı bizim için açık bırakmışlardı. Şu Yugoslavya'da bir kapıya doğru öylesine bir gidiş nereye varabilir ki? Gerektiği kadar bir aydınlatma bizim için yeterliydi. Taksi şoförü, bir zamanlar Almanya'da fabrikada çalışırken kazandığı paralarla satın aldığı Mercedes'inin içinde uyuyordu. Nihayet arabaya bindiğimizde, arka köşede büzülmüş birisi daha doğruldu. Koyda bir otel inşa etmekte olan, bütün Yugoslavya'ya yayılmış bir inşaat şirketinin işçilerinden biriydi. Biraz önce, güneyde bir yerde, Karadağ'da bir köyde yaşayan babasının ölüm haberini almış, bunun üzerine Dubrovnik'ten Titograd'a giden ilk otobüse yetişmek istediği için kendisini de arabaya almamızı rica etmişti. Yolda, babasının da kendisi gibi inşaat işçiliği yaptığını, kırk yaşında olduğunu, sonra böyle birdenbire kalp krizi geçirip öldüğünü anlattı. Oğluna, daha genç göstermediği için, yaşı soruldu. Yirmi beş yaşındaydı, o doğduğunda babası öğrenimine henüz başlamamıştı, annesiyse temel eğitimini sürdürüyordu. Kent surlarının dışındaki karanlık otobüs garajına varıncaya kadar suskun oturduk. Garaj binasının çevresine dizilmiş otobüsler daha uzun saatler boyunca böyle bomboş duracak, içlerine kimse giremeyecekti. Hangi şehirden geldikleri, kenarında beş köşeli parti işaretini taşıyan iki harfle belirtilmişti, Mostar için MO, Saraybosna için SA, Banya Luka için BL, Zagreb için ZG, Titograd için TG, Belgrad için BG, hatta çok uzaktaki Lyublyana için LJ ve herhalde

daha da uzaktaki Varazdin için VŽ.

O zaman anlatı gecesi hakkında şunları düşündüm: Aslında bunun sürmesi gerekirdi. Bu nedenle ertesi sabah öbürlerine, her biri kendi yoluna gitmek istiyorsa da, benimle birlikte bir saat daha Dubrovnik Stradun'da oturmaları için ısrar ettim. Arkadaşlar geldiler, sessiz ve beklenti doluydular. Bundan sonra ne yapacağını bilmeyen bir tek bendim. Anlatının sürmesini istiyor, ama başaramıyordum, en azından öteki ikisinin huzurunda.

Yaşamım boyunca yaptığım yanlışlardan biri de buydu. Daha birkaç gün önce kendi kendime şu notu düşmüştüm: "Her zaman -doygunluk anlarında bile- sen, 'Henüz olmadı!' eğilimindesin. Eksiksiz bir doygunluk ânını perhiz günü gibi yaşıyorsun. Hep daha fazlasını istiyorsun, daha büyüğünü, en büyüğünü. İşte! Buradaydı ve burada. Ve neden bir kereye özgü olanı, tekrara, diziye, sürekliliğe zorluyorsun. Bir kereye özgü olanın her şey demek olduğunu düşünen suskun arkadaşlarına bir bak."

Daha bu sabah örneğin, evin arkasında: Kış yağmurlarıyla birbirine yapışmış olan kumlar uzun bir demir çubukla eşelendiğinde kıvılcımlar uçuşur; Seine Tepeleri'nde bir sürü çakmaktaşı vardır. Bir keresinde toprağa öylesine derin gömülü bir çakmaktaşına çarpmıştım ki, yukarı doğru bir kıvılcım halinde yükselmedi de, şimşek gibi bir yansımayla aşağıya doğru, karanlığın içinde çaktı ve orayı aydınlattı, açtığı bu bir anlık oyuk da aynı hızla kayboldu gitti. Ve bir süre önce bir kereye özgü olan bana yetmez oldu, devamını ister oldum, her kıvılcımda daha da görkemli bir oyuğu aydınlatılmış olarak görmek istedim, ta ki bir kenara çekilip şu notu düşene kadar: "Senin süreklilik hırsın; bütünlük düşkünlüğün."

Peki ama uzun zaman önce bununla ilgili olarak aşağı yukarı şöyle bir sav ileri sürmemiş miydim: parça parça yaşamak, bütün olarak anlatmak! Böylece bu ilke de yavaş yavaş ya da çocukluğumun geçtiği yerde dendiği gibi 'küçük

küçük' bana yol gösteren bütün öteki ilkeler gibi geçerliliğini yitirir giderdi. Bana öyle geliyor ki, Goethe yaşlandıkça, koruduğu bütün o çocuksuluk içinde, giderek daha kararlı biri olmuş, çocuk, kibirli bir çocuğa dönüşmüştü (aynı zamanda da 'ılıman' ve 'geçişli' yazıyordu); oysa ben yıldan yıla kararsızlaşıyor, amaç aynı zamanda eskiden beri olduğu gibi önemi olan ve keskin şeyler yazmak istiyordum. Acaba bir ustaya ihtiyacım var mı, hem onüçüncü yüzyılın Avrupa'sındaki gezgin taş ustasını, tamamlanmamış gezi notlarına bir haykırış ve yakarışla başlayıp: "Ah, üç kıştır birlikte sürüklendiğim lejyon alayının bu renksiz güzergâhı ne zaman benim yeşil yolumdan geçecek?" diyen o taş ustasını artık kendime daha da yakın hissetmiyor muyum?

Anlatı gecelerini, arkadaşlarımdan çok tanımadıklarımla yaşadım. Böyle zamanlarda bu insanların arkadaşlarla karşılaşması uykunun uyanışa dokunuşu gibiydi. Ve ben, tepelerin ardında, kentin ücra köşelerinde bir yerde oturmaya başladığımdan beri en çok yabancılar arasında bunu yaşadım. Gerçi burada da ışığın katkısı yok değil, ama esasen belirli mekânlar, akşam erkenden kapanan yöre lokantaları, barları önemli. Ele geçirdiğim her fırsatta en son kalkanlar arasında olmak için uğraşırım. Ondan sonra genellikle hiçbir şey olmazdı ve bütün bisikletlilerin ormanlık tepelerle çevrili yerleşim bölgesinde gözden kaybolmaları kuraldır. Ama bazen barın –bu özel yörede yalnızca iki tane var– ilk ışık söndürüldükten sonra uzun bir süre daha açık kaldığı olur, herhangi bir neden olmaksızın, üstelik giderek artan genel bir yavaşlık içinde.

İşte bu ara zamanda, birbirini tanımayan bizler arasında her defasında kısa, ama çok kısa süren bir anlatı akşamı gerçekleşir. Birdenbire heyecanlanır ve hemen yine sakinleşirim: sükûnet, o büyük göz. Müşterilerin birçoğu kafeyi boşaltır, olsa olsa bir sonraki işarete, vantilatör durdurulunca ya da kışsa ısıtıcı kapatılıncaya kadar kalırlar. Geriye

kalan birkaç kişi mekânın içinde oraya buraya dağılmıştır, henüz masaların üzerine devrilmemiş sandalyelerden birinde yalnızca yaşlı bir kadın oturuyor olur bazen. Demir kepenkler çoktan indirilmiş, kapı kilitlenmiştir, anahtar kapının üzerindedir, dışarı çıkmak isteyen anahtarı çevirir, onun ardından kapı yine kilitlenir.

O sırada dışarıdaki geceye şöyle bir bakış atmaya olanak sağlayan bir aralık hep vardır. Orada artık pek bir şey olmamaktadır; yerleşim bölgesinin bütün sokakları anayola açılarak sıradağların eteklerinde son bulur ya da yol devam ediyorsa ormanın derinliklerine doğru gider, ki bunlar da başları beyaza boyanmış bariyerleri olan orman yollarıdır. Yollar kenar mahallenin en uç köşesinde yer alan yay biçiminde bir kara ve demiryolu hattına açılır. Bu hat bir tür dalgakırana, çevrelediği bölgede bir limana benzer, tıpkı İstria'daki Piran gibi; otuzbeş yıl önce bir deniz kenarında ilk kez orada oturmuştum, öğrenciydim o zamanlar, çok önemli bir sınav sonrasıydı, kireç yığınlarının arasında saatlerce kalmıştım, artık hiçbir şey bilmiyordum, ne kendimle, ne kökenimle, ne hukuk bilimiyle, ne de kireç taşıyla ilgili bir şey biliyordum, bana canlılık katan bir bilgisizlik içindeydim, salt görünüşler benim için yeterliydi, her zaman duyduğum derin özlemin aksine hiçbir şeyin ardında yatanı bulmak istemiyordum.

Aslında ormana açılan bu yörenin bir kısmında su var, yüzyıllardır var olan küçük bir göl bu. Gece o barlardan birinde kapının aralığından dışarıya bir bakış attığınızda, ansızın çıkan şiddetli bir rüzgârla zaman zaman kabaran simsiyah gölün parladığını görürsünüz, tek tük geçen arabaların farları sürat tekneleri gibi ok hızıyla suyu yalayıp geçerler. Dışında en fazla ıssız asfaltın parladığı diğer barlardan geceye bakıldığında bile hemen köşedeki suyun varlığı hissedilir, hem de yalnızca birinin değil, o yöredeki birkaç tanesinin, ormanlardaki birçoğunun varlığı.

Geceleri barlarda oturanlar ilk bakışta anlaşıldığı üzere başarısızlığa uğramış olanlardır, benim fikrime göre uzun zamandır böyleydiler zaten. Özellikle kulak misafiri olmadığım halde, yaptıkları tek tük konuşmalardan anladığım kadarıyla, içlerinden birçoğu çocukluklarından beri bu yörede yaşamaktalar. Barlar sadece meyhane olarak hizmet vermediği, aynı zamanda sigara bayii, gazete ve pul büfesi ve –yazın fırın kapandığında– ekmek deposu olarak banliyönün herkese açık yegâne mekânları oldukları halde, şimdiye kadar orada komşularımdan hiçbirine rastlamadım. Yöre halkı buradaki kafelerin müşterisi değil, en azından akşamları değil.

Barda son kalan müşterileri başarısızlığa uğramış olan insanlar olarak adlandırmakta biraz acele ettim. Çünkü evimde çalışmış olan şu ya da bu marangozun onların arasında olduğunu görüyorum. Ya da daha yaşlı olanlar –ki azınlıktalar– başarısız insanlardan başka her şeye benziyorlar: rahat tavırlı emekliler, ağırbaşlı balıkçılar, saygın dul kadınlar (o tek başına oturan yaşlıca kadın, pek o kadar saygın olmayan dul bir kadından izler taşıyor).

Tüm bunlara karşın o gece tüm yöre ilk kez gözüme bir koy olarak göründü, bizlerse denizin sürükleyip getirdikleriydik. Bu aynı zamanda, bu banliyöyü, sıradağların ardındaki büyük Paris'in bir bölümü olarak gördüğüm ender anlardan biriydi; bir okyanus olan bu dünya kentinin en köşede kalmış, en gizli, ulaşılması en zor olan koyuydu burası üstelik, ufuk çizgisi boyunca uzayıp giden Seine Tepeleri'yle ayrılıyor, dış dünyayla tek bağlantı olan Paris-Versailles karayolu tam bu noktada kesintiye uğruyordu. Ve bizler de oradaki dalgalı denizden gelmiştik, bir yıl ya da onlarca yıl boyunca sürüklenerek getirilmiş, kıyıya atılmıştık, kâh usul usul, kâh taşkınlığa kapılarak hızlı hızlı, binlerce kayalığı ve burnu dolaşmış, Meudon Boğazı'ndan, Sèvre'in kapısından, adına 'Puits sans Vin' denilen birinci boğazı ve adına 'Carrefour de la Fausse Porte' denilen ikinci boğazı geçerek, en

dar, en kenarda köşede kalmış, en son, adsızlığıyla benim için daha da anlaşılır olan dünya-kenti-koyuna gelmiştik, denizin çok uzaklardan getirdikleriydik, gerçi sayıca ön koylarda görüldüğü kadar çok değildik, ama şaşkınlık uyandırmak için yeterliydik.

Öte yandan bardakiler –her biri tek başına olduğundan– çok eskiden kalma bir yığına benziyorlar, yalnızca o yığına özgü bir ayrıcalık içindeler; benimle ise, bu küçük yörenin en eski sakinlerinden arta kalan, kalıntının da kalıntısı bir avuç insan olarak, o yörede yaşayan insanlar arasında hareket ederken, sokakta sahiden karşılaşıyorlar. Sanki çocukluk ve gençlikteki şekillerinden tek bir yumruk darbesiyle bir anda dışarı fırlatılmışçasına baştan ayağa biçimsiz görünüyorlar; öyle bir yumruk darbesi ki bu, –başka bir anlamda– yoldan geçen görünürde sağlıklı kalmış insanlar ve kendim için de diliyorum onu.

Anlatı gecesinin sayılı dakikaları içinde böyle bir ötekileştirme söz konusu değil. Yalnızca birkaçı ayakta, ama nasıl olduğunu bilmediğim için hangileri olduğunu da bilmiyorum. Dışarıda henüz ışıklar yanmaktaysa da geçen zaman içinde söndü; önünde muhtemelen 'Büyük Ormandan Önceki Son Saç Kesimi' yazılı bir tabelanın asılı durduğu berberin ışığı; ve aslında ormanın adını taşıyan, sanki yine Ohrid Gölü'ndeki barın penceresinden bakıyormuşum gibi tabelasında yazılı BOULAИGERIE sözcüğündeki ters N harfinin bana Kiril alfabesini çağrıştırdığı, en geç akşam sekizde kapatan fırının ışığı. Dağların ağaçlarla kaplı üst kısımlarına uzanan, ama oraya neredeyse ulaşacakken birdenbire kesiliveren fenerlerin solgun ışığı kaldı geriye yalnızca. İçerideki tilt makinesi ve video durdu, göz kırpan ışıklar söndü, otomatlardan yükselen davetkâr melodiler ya da sesler sustu. En arka masaların üzerindeki iskambil kâğıtları ya da zarlar oldukları yerde duruyor. Artık kimse bir şey yapmıyor. En fazla bizim marangoz, sanki kendi evindeymişçesine tezgâhla

mutfak arasında gidip gelerek meyhanecinin bir şeyini tamir ediyor. Bunun dışında orada bulunanlar arasında herhangi bir ayrım ve herhangi bir sınır yok artık. Patron ötekilerin yanında durmadığı zamanlarda barın arkasında herhangi biriymiş izlenimini bırakıyor. Artık kimse sigara içmiyor, gün boyunca yere saçılmış çöpler bir araya toplanmış bile. Kimsenin sesi yüksek ya da özellikle alçak çıkmıyor. Konuşan herkesin sesi aynı tonda çıkıyor, bu ton da gecenin karanlığına bürünmüş, lokali saran sessizliğin içinde eriyip gidiyordu.

İster içlerinden biri konuşsun, dinlesin ya da başka bir şeye kulak kabartsın, böylesi anlatı gecelerinde çevrede duranları bir çeşit kapı görevlisi gibi algılıyordum. Şimdi bir oyun başlamıştı, rakiplerin ve gruplaşmaların olmadığı bir oyun; en azından benim yıllar boyunca tanık olduğum, hem sıcağın hem de soğuğun eşlik ettiği, ama en sonunda geriye yalnızca soğuğun kaldığı, en dondurucusunun da kralların oyunu olarak adlandırılan satrancın olduğu bütün öteki oyunların tersine bir oyundu bu.

Orada oynadığımız oyun en çok, maça çıkacak bir takımın ısınmasına benziyordu, tek farkla ki onlar daha sonra maça çıkıyorlardı. Geçen kısa zaman içinde geriye kalanların hepsinde, başarısızlarda ya da başarısızlığa uğramamışlarda –ertesi gün sokakta birbirleri için bir şey ifade etmeyecek bile olsalar– bir biçim değişikliği meydana gelmişti.

İnsanlığı bir daha asla böyle göremeyebilirim. Ama o gecelerde vardı insanlık. Vardı. Sonuçlarına ihtiyacım yok, bana anlatıldı.

Yoksa bu yalnızca bir kuruntu muydu? Orada duranlardan birinin, garajın üstündeki odasına döner dönmez, birlikte yaşadığı kadına vurduğunu düşünmemiş miydim, belki de şu köşede oturan kadına benzeyen ve onun eve dönmesini beklemiş olan annesine; ya da bir başkasının ormana doğru gittiğini ve bir göl kenarında kendine uyuşturucu iğne yaptığını; ve bir üçüncünün, bizzat benim, böyle bir gecenin sonunda,

gerçekten ait olduğu insanlardan giderek uzaklaştığını?

Evet. Ama buna rağmen bu bir kuruntu değil, daha çok bir hayal. Hayal, kuruntu değildir. Hayal söz konusu olunca da, geçen bütün zaman boyunca, bütün gün boyunca ona ne denli ihtiyaç duymuş olduğumu fark ediyordum. Bakmak, kavramak, açılmak: günlük ekmeğim. Yine de sürekliliğe, geri dönüşe ihtiyacımız yok muydu yani?

Bu yabancı topluluğun içine tanıdıklarımdan biri girseydi dengemi kaybederdim. Onun üzerinde salt katılımcı olduğum etkisini uyandırmayı ne denli çok istediğimi görürdü; bütün merkezlerden eşit uzaklıkta bir yerde, güncel olandan uzak, bütün rollerimden sıyrılmış olarak, avukat değil, yazar değil, baba bile değil, hatta gölge bile değil ve de orada burada değil, kolay ulaşılabilir bir yerde ve mevcut olduğum etkisini uyandırmayı. Beklenmedik bir anda eskiden tanıdığım bir yüz araya karışsaydı, bunun farkına varmak zorunda kalırdım ve her şey biterdi.

Ancak böyle bir gecede, böyle bir barda, karım, uzun zamandır kayıp olan Katalan Kadın, karşıma dikilseydi durum aynı olmazdı.

Gerçekten kayıp mı olmuştu? Birkaç gün önce burada, kameriyede, 2 Şubat'ta, Maria Işık Günü'nde,[1] gözkapaklarımın arasından pencerenin önünden siyah bir şeyin geçip gittiğini görmemiş miydim; aynı gece Katalan Kadın'ın, El Paso'yla Ciudad Juarez arasında bulunan Rio Grande üzerindeki köprüde gezinen ayak seslerinin düşünü görmemiş miydim?

Tanıdığım insanlar arasında bir tek onda, böylesi bir Hiçkimse'yi görecek göz vardı; oysa birlikte geçirdiğimiz yıllar boyunca beni bir rolden ötekine, bir eylemden ötekine geçmek konusunda zorlayan yine oydu. Böyle olmayı çok da inandırıcı bir biçimde sürdüreceğimi düşünüyordu.

1. İsa'nın tapınakta tasvir edilmesi anısına 2 Şubat'ta kutlanan Katolik bayramı. (ç.n.)

Beni rahat bıraksaydı kendimi ona, ilişkiye girdiği adamdan farklı biri olarak gösterirdim. "Bırak beni!" derdim ona sürekli olarak. Ama o beni bırakmazdı. Beni bırakmış olsaydı, hayırsever biri olmuş olurdu.

Katalan Kadın -şaşılası bir durum- şimdi beni bıraksaydı. Gözlerini iyice açıp bana baksaydı: Dik kafalılığımın yerini, yalnızca kitaplarımdan tanıdığı, ancak yaşamım tümüyle aksi yönde seyrettiği için ona karşı güvenini hemen yitireceği eski uyumluluğumun aldığını görürdü. Ve öte yandan, yine aynı biçimde başından beri benim bir parçam olmayan, ancak yatılı okul yıllarımdan edindiğim can sıkıcı bir şeyin de yok olduğunu görürdü: topluluk içinde karşımdaki kişiden kaçmak ve kendi kendimin içinde yok olmak, ta ki artık var olmayıncaya dek. Kendimi, özellikle de karşıma ilk çıkan insanlarla birlikte Hiçbir Yer'e doğru koyvermiştim. Ama yine de o kayboluş çok büyük bir acı veriyordu. Kafamı duvardan duvara vurmayı, kafatasımda pıhtılanan kanı kazımayı, iki yanlı bir testereyle zırhımı paramparça etmeyi ne kadar sık istemiştim.

Ya şimdi zırhım olmasaydı. Anlatı gecesi belli bir süre için zindanı havaya uçurmuş olsaydı. Tam bu sırada Katalan Kadın bana yaklaşsaydı, onu hemen bir bütün olarak görürdüm. Hemen atılır, ona elimi uzatırdım; o her zaman, özellikle de bir erkekle bir kadın arasında bu harekete karşı olduğu halde, bunda herhangi bir sakınca görmezdi. Sigarasını yakmak için, her defasında kocaman bez çantasının içinde aranıp durduğu kibritleri hazır tutardım. Ve birdenbire onun doğduğu şehir Girona'daki çınar ormanından söz etmeye başlardım; oraya doğru giderken onun emri üzerine gözlerimi kapamak zorunda kaldığım ve sonra –"Şimdi bak!"– neredeyse aralıksızmış gibi yan yana duran çınar ağaçlarının gövdelerinin gri renginden ve yine aynı biçimde gri olan, iç içe geçmiş ağaç tepelerinden yayılan ve bütün görüş alanımı dolduran parıltının gözlerimi kamaştırdığı o

kış gününü anlatmaya başlardım. O güne kadar hiç öyle bir orman görmemiştim. Çevremde o gri parıltıdan başka hiçbir şey olmadığı için, çınar ormanı âdeta bütün yöreyi yutmuş gibi gözüküyordu. Sanki uyurken, farkına bile varmadan bir odadan başka bir yere taşınmış olmak gibi –çocukluğumdan, özellikle ailenin kaçış yıllarından sık sık hatırlarım bunu– ve Hiçbir Yer'de, örneğin ürkütücü gri bir alanın önünde uyanmak; ancak bugün benim için, egemenlik altına alınması gereken sınırlardan birinin üstündeki sabahın alacakaranlık gökyüzü, onun altındaki dokunaklı grilik ise bir kaçak kamyonunun arkasındaki çakıl taşları gibi bir şeydi bu.

"O zaman senin ormanında nasıl da kendimden geçmiştim!" derdim hatta Katalan Kadın'a böylesi bir anlatı gecesinde. Ve sonra ona, zaman zaman onun da benim için doğru insan olmadığını anlatırdım, çünkü birlikte yaşadığımız sırada benim için boş kalabilecek her şeyi o dolduruyordu: evi, bir akşamı, boş bir günü, yaz mevsimini, bahçeyi, yolculukları, oğlumuzu, hatta odamı, kanatlarını açarak büyüttüğü masamı, dışarıdaki çimenlere bakmak istediğimde her gün değişen yeni işaretlerin beni selamladığı penceremi, bizzat beni.

"İyi davranmadığın yegâne kişi ben değildim," diyebilirdim yine onun yüzüne. "Sen hiç kimseye karşı iyi değilsin. Ya da, senin için doğru adam yoktu, asla da olmayacak, sana uygun biri yani, ölüm bile sana uygun değil, olsa olsa bir tanrı sana uygun olurdu. Ama hangisi? Tıpkı evi eşyalarla doldurmakla kalmayıp sürekli olarak eşyaların yerini değiştirmen gibi, sen de sürekli olarak yer değiştirdin. Hiçbir yerde, kendi yerinde olmayacaksın, hiç kimseyle, hatta kendinle bile. Hatta tanrınla bile er ya da geç zorunlu bir, bir yerdelik olacak."

Katalan Kadın böyle bir gecede, her zamankinin tersine, bir kere olsun beni dinlerdi. Benimkini andıran sakin bir ses tonuyla: "Tıpkı arkadaşın, Porchefontaine'deki dar ka-

falı kâhin gibi konuşuyorsun," derdi. Ve yanımızda, barda oturan erkekler bütün bu süre içinde, "Havada kar kokusu var...", "Ben Endonezya'da askerdeyken...", "Kırmızı renk adamı heyecanlandırır, kasap bu yüzden bu kadar heyecanlı..." ya da "Savaştan önce ormanda odun kömürü yapılan bir yer vardı..." gibisinden tek tük saptamalarda bulunarak, konuştuklarımızı duymazdan gelirlerdi.

Ama Katalan Kadın, kendimi –sabırlı olmayı başararak– olduğum gibi gösterdiğim böylesi bir anda, asla birdenbire karşıma çıkmazdı. Şaşırtabilecek biri değildi o. Şaşırtmayı, mümkünse her gün şaşırtmayı, yalnızca başkalarından beklerdi. Ara sıra bunu yapmayı başardığımda, büyük bir sarsıntı yaşardı. Böyle anlarda, armağan almış bir çocuğun bakışına benzeyen, olağanüstü yumuşak gizli bir bakış anımsıyorum. Sanki yalnızca ona ait bir onurmuş ve ona bile yaraşmıyormuş gibi, beni şimdiye kadar hiç şaşırtmadı.

Ayrıca hiçbir şey onu bu yöreye getiremezdi, hele geceleyin. 'Kenar mahalle' sözcüğü bile yeterince itici gelirdi ona. 'Banliyö' sözcüğünü de kenar mahalleyle aynı anlamda ve daha baştan 'ıssız', 'biçimsiz', 'gri' gibi yaygın sözcüklerle birlikte kullanırdı, tıpkı 'Banliyöyü Unutun' gibi bir başlıkla insanları mümkün olduğu kadar uzağa, maviliklere gitmek konusunda harekete geçiren bir yolculuk muhabiri gibi.

Bir taşra kentinden gelen kendisi, eskiden beri bundan uzaklaşmaya çalışmış, ancak sonunda kendini, yoksul evleri ve geceleri hiçbir canlılığı olmayan sokaklarıyla benzer bir yörede bulmuştu; sıradağların ardındaki –gökyüzünün doğusunu aydınlatan– metropollerin yakınlığı onun yüreğini şefkatle dolduracağı yerde paramparça ediyordu. Gerçi zamanla bu kendine özgü kenar mahalleyi görmeye başlamıştı, tıpkı Barcelona'da Gaudi'nin yapıtlarıyla eğlendiği gibi burada da mini minnacık orta sınıf ve işçi evleriyle eğleniyor, benim selamlaşmadan öteye gidemediğim esnafla ve zanaatkârlarla arkadaşlık kuruyor, benim için tabu olan,

yalnızca tek başına gittiği, o çok kendine özgü ormanların sessizliğinde kendine yer buluyordu: Ama buna rağmen asıl yaşam onun dağ olarak adlandırdığı, en fazla yüzotuz metre yükseklikteki sırtın öte yanında, merkezde olabilirdi ancak. Kenar mahallede yaşam onun için, bu yörede yetişmiş ve buraya karşı öfke dolu şarkılarından birini yazmış olan bir Şarkıcı'nın deyimiyle 'çürük' olarak kalacaktı.

Hiç kimse gelmese. Tanımadığım birkaç kişiyle birlikte, koyun en kuytu köşesindeki barda yalnız kalsam. Ve bir şey anlatılsa, şöyle ki: Kar yağıyor ya da: Bir şey oluyor. Ben buna açığım, öyle seziyorum ki, ötekiler de öyle. Ve yukarıda, ormanda gecenin derinliklerinden gelen atlının nallarından kıvılcımlar çıkıyordu ve –hiç de yabanıl olmayan, ama buna rağmen böylesine bakımsız olan ormanlarda her gün ortaya çıkmasını beklediğim– o düşsel hayvan en azından bir kere kulaklarını dikip dikkat kesildi bile.

Ama bu gece anlatısı her defasında sonuçsuz kalıyor. Acaba bu kadar uzakta, kenarda köşede kalmışlar arasında gerçekleştiği için mi, yalnızca orada, yalnızca hâlâ orada gerçekleştiği için mi? 'Ama böyle olmamalı,' diye düşünüyorum: 'Bir sonucu olmalı.'

Bir yıl önce, doğduğum yerin rahibi beni Chartres yolu üzerinde bir yerde ziyaret ettiğinde –doğaldır ki orası hakkında hiçbir şey duymak istemiyordu: "Sana geldim, başka bir yere gidecek filan değilim!"–, diasporada yalnız bırakılmışların birbirine ait oluşlarından söz etti; diasporanın günümüzde bizim gibilerin bulunduğu yerler haline geldiğini söyledi; bu sözlerine karşı çıktım, ben artık havaya uçurulmuşların, seçilmişlerin oluşturduğu bir topluluktan, kabul törenlerinin yapıldığı şifreli gizli cemiyetlerden de bir şey beklemiyordum, aksine daha önce de sık sık olduğu gibi, bundan sonra ne söyleyeceğimi bilmiyordum.

Karşımda, evindeki kadar rahat bir biçimde bacaklarını açmış duran Rahip, sanki bana inanmıyormuş gibi göz kırp-

tı, sanki ikimiz de bunun başka türlü olduğunu biliyorduk, bunun üzerine başımın çaresine bakmak zorunda olduğumu anladım. Haber bile vermeden gelmişti, sanki üç fersah uzaktaki evim onun görev bölgesine giriyordu; arka tarafta duran ve burada yalnız ormancının arabasında görüldüğü üzere çamur içindeki arabanın arkasında bizim köy kilisesinden aldığı Roma krallarına ait bir heykel vardı ki, onu daha sonra birlikte bahçenin en uzak köşesine taşıdık, şimdi diz boyundaki o üç yarım figür kalın dudaklarıyla gülümseyip duruyorlar.

Dağılmışların beraberliğine yalnızca bir ara dönemde inandım.

Ve aynı biçimde, yalnızca bir eksiklikten değil, görünür olandan doğmuş eski bir düşünce var ki, ona da bir o kadar az inanıyorum: bir halk olma düşüncesi. Hiçbir zaman aynı toprak üzerinde yaşayan halka inanmadım, tıpkı aynı dini taşıyan halka, aynı dili konuşan halka, belirli bir tanım taşıyan halka inanmadığım gibi. Ama artık, bir zamanlar yaptığım gibi, azınlıkların, bekleyenlerin, okurların, acı çekenlerin ve kurbanların oluşturduğu halka da inanmıyorum.

Yaşamımın yalnızca tek bir döneminde, inandığım bütün değişken, tanımlanması mümkün olmayan halkları daha dayanıklı bir şeyin içinde koruyabileceğimi sandım, bu da daha o zamanlar bile ancak yazılı bir şey olabilirdi, ancak bir dava dosyası değil, yalnızca bir kitap.

O zamanlar otuz yaşlarındaydım, avukatlık yapıyordum ve henüz yazmıyordum. Viyana'nın kuzeyinde, Sievering Tepeleri'nde bir evde kiracı olarak oturuyor ve başkentin dışında, Baden'in arka taraflarında bir bürosu olan, benden daha yaşlı bir meslektaşımla birlikte çalışıyordum. Böylece birkaç yıl boyunca yaşamım hemen hemen her gün otobüs, tramvay, tren yolculuklarıyla, yalnızca Viyana kentinin değil, en alt kesiminden en üst kesimine kadar bütün Avusturya toplumuyla kurulan ve duruşmadan duruşmaya giderek sa-

mimileşen ilişki arasında gidip geliyordu. Her iki alana da, hem adsız izleyici hem de eyleyen kişi olmaya kendimi tümüyle adamış durumdaydım. Ancak çift değil, iki yönlü bir yaşam sürüyordum, yani biri ötekiyle dengeleniyordu.

Sonunda bu durum beni o denli şaşırttı ki bir süre Balzac'tan hareketle, başka bir İnsanlık Komedyası tasarladım; adlar ve adsızlar arasında sürekli bir gitgele dayanan bir toplum öyküsüydü bu; hatta Balzac'tan daha da ileri giderek, ondan daha açık, ölüme daha az düşkün olduğumu sandım, öyle ki –tıpkı onun gibi– belirli tek bir halka değil, ama yalnızca şöylece önünden geçip giderken de olsa şu ya da bu halka inanıyordum. Hatta kafamda kitabın adını bile tasarlamıştım: 'Erdberg Eczacısı'.

Belirsiz bir yol ve yolculuk halkına ait destanın sürekli eşlik ettiği çağdaş toplumsal romanım hayata geçmedi. Romana başlayamadım bile (o zamanlar bir akşam benimle aynı masayı paylaşan gerçek Erdberg Eczacısı'nın hâlâ her yıl uzaklardan bana malzeme göndermeye devam etmesine ve baş başa kaldığımızda kitabım için anlatacak çok şeyi olduğunu söylemesine rağmen). Tasarımı yakından inceledikçe, ilişkide olduğum insanların bir kitabın kahramanları, hatta yalnızca figürleri bile olamayacaklarını anlıyordum. Ama yine bir kitaba girecek olsalardı, bu, çok uzun zaman önce yazılmış bir kitap olurdu, örneğin Doderer'in Strudelhafstiege'si gibi.

Çok eskilerde kalmış olan bu eski öykünün içinde bile Viyanalılarımı ve Avusturyalı tanıdıklarımı katılımcı olarak göremiyordum. Orada yer alabilmeleri için, altmışlı yılların sonlarında, Sieveringer'deki odamda, o güzel manzaranın karşısında oturup gözlerimi kapatarak onları, her birini teker teker, içlerindeki en yaşlısı da dahil olmak üzere hepsini, düşündüğümde şu 'yılların derinliği' denen şeyin onlarda eksik olduğunu görüyordum, hatta kolay parçalanırlılık özellikleri içinde bile durum böyleydi, ki bu Doderer'in saç-

malamaya devam etmesi için yeterli olmuştu.

İster otuz yaşında olayım ister bu yaşımda, –yani ondan yirmibeş yıl sonra– kitabım için söz konusu olan kişilerde asla onları derinleştiren bir geçmiş aramadım. Bir çeşit arka plan aradım ve böyle bir arka plan bir an için bile açılsaydı, yapacağım tek şey bu arka planı onlar için kullanmak olacaktı, böylece anlatı tek tek onların çevresinde dönebilecek ve nihayet hepsinden birden söz edebilecekti.

Tanıdıklarımı ne kadar yan yana getirmeye çalışırsam çalışayım, böyle bir arka planı hiçbir yerde göremedim. Tanıdığım toplumdışı insanlar ve suçlular dışında çoğu aynı toplumun üyesi olduğu halde, benim hayalimde hiçbir yerde buluşmuyorlardı. Onları ve toplumu bu yolla değerlendirmiyordum. İster saygı göstereyim ister nefret edeyim, kitapta yer almaları söz konusu değildi, o kadar. Ötekilere göre daha yakın ilişkiler kurduğum nesli tükenmişleri, yasa tanımayanları ve yabancıları bile bir kitabın arka planı önünde düşünemiyordum; bu arka plan her defasında donuk ve cansız kalıyordu. Benim hayal gücüm ve kitap için arka planın canlı olması gerekiyordu, aydınlık ya da karanlık, kısa, tamamlanmamış, olabildiğince kısa ve olabildiğince tamamlanmamış.

O dönemdeki insanlarım hakkında çok şey biliyordum. İnsanların güvendiği biri olduğum için birçoklarının gizli yaşamlarını öğrenmiştim. Gerçi benim kitabımın kahramanlarının da ikinci ve gizli birer yaşamları olmalıydı. Ama bunu tümüyle farklı tasarlıyordum. O zaman neden bunu tanımadıklarımın hesabına geçirmiyordum, onlar ki yolculuk arkadaşları, kuyrukta bekleyenler, geçip gidenler olarak kitabı baştan sona doldurabilirlerdi. Hayır, o zaman yoldan geçenler de benim için hayali kenar çizgilerini yitirirlerdi. Çünkü o zamanlar ülkemin toplumuna ait o kadar çok insanı yakından tanımıştım ki, zamanla yollarda gezinip duranlar arasında en farklıları bile, en geç ağızlarını açtıkları anda, çoktan ezbere bildiğim insanlar gibi gözüküyorlardı gözüme. Şu ba-

şında avcı şapkası olan, emniyet müdürü gibi dolaşıyordu. Şu arka koltukta sıkışık düzende oturanların hepsi, geçen yıl savunmasını yaptığım insanlardı. Şuradaki parfümericiden çıkan kadın, Roma hukuku profesörünün metresiydi. Kent dışında, Rodaun'da, Mauaer'de, Weidling'de, Hüttelhof'ta, Heiligenstadt'ta, Schwechat'ta garsonlar, öğretmenler, yargıçlar, pezevenkler, kadınlar tanımadıklarım olarak karşıma çıkıyor, sanki yıllardır tanışıyormuşuz gibi senli benli konuşuyorlardı, oysa ben biraz önce iç bölgelerde onlarla vedalaşmıştım. Şuradaki, hızlı trendeki siluet ev sahibimdi. Otobüsteki yabancı figür ağzını açtığı zaman; karısı merdivenden düşerek ölen, bademcik ameliyatı sırasında çocuğunun kalbi duran komşuma dönüşüyordu.

Yalnızca tek bir kere tanımadığım biri karşıma çıktı ve toplumdan birinin benzerine dönüşmeksizin yabancı biri olarak kaldı. Bir tramvayda oldu bu, rastgele birinde değil, 'iç hat' denen ve köylere, Baden'e kadar giden tramvayda. Günün birinde, Opera durağından kent dışında bir yerde bir süpermarket durağına kadar neredeyse bir saat boyunca, çaprazımda yabancı biri oturdu. Bugüne kadar insanlarda güzelliğe çok az rastladım, rastladığım zamanlarda da bu kişiler en başından beri güzel değillerdi, zamanla güzelleşiyor ya da birdenbire güzel oluyorlardı. Oysa iç hatta karşıma çıkan güzellik bir anda belirivermiş, ininceye kadar da öyle kalmıştı. 'Güzellik içtendi' demek bana, 'çimenler yeşildi' ya da 'kar beyazdı' demek gibi geliyor, öte yandan onun hakkında söyleyebileceğim tek şey de bu. Yaşamımda, kitabımda neyin söz konusu olduğunu işte bu güzellik sayesinde anladım.

Mevsim yazdı, trende bir sürü boş yer vardı, ortalık aydınlıktı, özellikle de dışarısı, kent sınırının bu yakasındaki çayırlar. Pek küçük sayılamayacak bir çocuk, güzelliğin yanında oturuyordu, sonra kalkıp onun kucağına oturdu. Şansım varmış ki, o kadını bir anne ya da bir adamın, bir doktorun, bir mimarın, bir futbol yıldızının karısı olarak gö-

remedim. Kadın her türlü sınıflamaya engel oluyordu. Bir kuaför, bir işkadını, bir televizyon spikeri, bir mağara araştırmacısı, bir şair, bir manken, bir motosiklet sürücüsü, ikinci bir Marilyn Monroe ya da ikinci bir Kleopatra, bir kraliçe ve bir şarkıcı olamazdı.

O sıralar, başkalarının yanı sıra, hemen hemen benimle aynı yaşta olan bir Bakan'la da futbol oynardım. Bir keresinde banliyö stadının lokalinde otururken bana bir sırrını açıklamış, çocukluğundan beri dağlarda kaybolan babasını beklediğini söylemişti. Bir de cerrah vardı, kimi hafta sonlarında onunla Viyana ormanlarında yürüyüşe çıkar, başkentin çevresinde yarım daire çizerek dolaşırdık; bir keresinde bana, bütün ameliyatlar sırasında her iki eliyle, örneğin hastanın karaciğerini karıştırmak için ne denli karşı konulamaz bir istek duyduğunu anlatmıştı (çok büyük elleri vardı).

Sık sık da belli bir kır kahvesinde, tek başıma otururdum; müşteriler arasında en sona hep ben kalırdım, kahvehane sahibi, garsonlar ve aşçı yamakları gittikten çok sonra bana katılır ve Avusturya lehçeleri hakkında söylevler vermeye başlardı; vadiden vadiye ortaya çıkan farklılıkları bir dizi parolayı arka arkaya söyler gibi, sesli harflere güçlükle fark edilen vurgular yaparak gösterirdi; ya da, şimdiye kadar hiçbirini hayatta bırakmadığı hasta hayvanlar konusunda bir uzman olarak, av serüvenlerini anlatmaya koyulurdu, sıradağlardan oluşan kar yalakları ve çığ kütleleri arasında hayvanların kanının peşine nasıl düştüğünü anlatmaya başlayınca, bizi yağmurdan koruyan ıhlamur ağacının altında bütün bir geceyi geçirdiğimiz bile olurdu. Ya da kilitli bölmede yarı karanlığın içinde, noterin karısının zincirlerle bağlı olduğu yatağın yanında dururdum, kadın durumundan (onu hapse attıran) kocasını haberdar etmem için bana yakarırdı.

Bilinen bütün barlarda, Rahip, giysisinin eteklerini uçuşturarak gelip yanıma oturur ve her seferinde aslında hepsini tokatlamak istediği öğrencilerine verdiği din dersin-

den çıkmış olurdu. Ve banliyö postanesinin avlusundaki paket kabul gişesinde, üzerine küçük gelen gri önlüğüyle bana el sallayan adam –yolda ancak aklıma geldi ki– geçen hafta 'Bristol Oteli'nde şef garsonluk yapıyordu. Ve tıpkı birkaç dakika önce olduğu gibi bütün bir akşam boyunca, benim yanımda, karşılıklı duydukları nefreti birbirlerinin yüzüne kusmuş olan sanatçı karı-kocanın kapısını unuttuğum bir eşya yüzünden çaldığımda, en güçlü zil sesiyle bile bastırılamayacak sevinç çığlıkları duyardım. Buradaki toplumdan kaçarak her yıl Hindistan'a giden adam orada dünyanın seçkinleriyle bir araya geldiğini söylerdi bana, bunun üzerine tıpkı kendisi gibi kibar biri olan kız arkadaşı, kendisini erkek kardeşinin ölümünden sorumlu tuttuğu için Hindistan'a gittiğini anlatır, bu sırada da çıplak ayağını masanın altından bacaklarımın arasına bastırırdı.

Uzun zamandır başını sokacak bir evi olmayan, yeraltı garajında uyuyan, eski slalom olimpiyat üçüncüsünü tanıyordum; yalnızca melankolisi yüzünden balık tutmaya giden belediye başkan yardımcısı hakkında bilgim vardı; inşaat işçisi kardeşimle birlikte onun, Kärtnerli olup evleriyle işyerleri arasında mekik dokuyan demirci ekibinin kaldığı Simmering'deki dernek barakasını birkaç gece paylaşmıştım; öldürülen oyuncu kralın cenazesine katılmasına –kitap yayıncısının yanı sıra– izin verilen az sayıda kişiden biriydim; kralın, o zamanlar başkanlık danışmanı olan SS arkadaşı, cenazede hıçkırıklarla kesilen bir konuşma yaptı, karısı da Stephansdom'da Konserevi Korosu'na, yalnızca bu amaçla çalışılmış olan Mozart'ın 'Requiem'ini söyletti.

O yılların Avusturya'sından –Balzac, Doderer ve Medeni Kanun'dan hareketle– bir İnsanlık Komedyası oluşturma fikrim bir düşünce oyunundan öteye gidemedi.

Zaman zaman onları, bütün figürleri açık seçik karşımda görmeme rağmen, onların kendileri hakkında yazmaya – en azından bana– izin vermemelerinin gerçekten de pek çok

başka garip nedeni var. Bunların içinde en garibi belki de şu: Bir yanda dikkatle gözlediğim büyük bir toplum vardı; yazıhanenin süpürge dolabında eşyalarını benim eşyalarımın yanına bir fısıltı staccatosu eşliğinde koyan terörist kadının (kendisi bugün yine ev kadınıdır); uzaktaki Priştine'de oturan annesinin yanında kalan yarı Arnavut bir çocuğun babası olan, Arnavutları 'götsüz' oldukları için hor gören, boş zamanlarında Viyana'nın doğusundaki lokantaların tabelalarını boyayan, çamaşırhanedeki işi yüzünden derisinde yer yer kırmızı lekeler bulunan Yugoslav işçinin de dahil olduğu büyük bir toplumdu bu.

Öte yandan; benim de gözlerimi kapatıp kara kara düşündüğüm üzre, bu toplumda hiç kimse bir başkasıyla ilişki içinde değildi, grupların, okul sınıflarının, sosyal sınıfların, derneklerin, kulüplerin ve hiziplerin kendi içlerinde bile durum böyleydi.

Herkesin tek başına durduğunu hayal ediyordum, kimse ikinci ya da üçüncü bir kişiye el uzatmıyordu.

Toplumda öyle birdenbire oluşacak geçici bir birlik, beraberlik tasarlamıyordum elbette: Bu toplumun üyeleri tek ve aynı anlatının içinde bir araya gelemiyorlardı yalnızca. Bu arada dışarıdaki halk, sırf birbirinin benzeri olan çiftlerden oluşuyordu.

Üstüne üstlük yaratı için taslaklar olmalarını öngördüğüm kişilerin her biri bir yandan, giderek kendilerinden daha fazla ödün verdikleri için şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüyorlar; bir yandan da herhangi bir şey, bir durum, bir tasarı tarafından bir türlü harekete geçirilemiyorlardı. ('Kanatlandırılmışlar Toplumu'nu 'Erdberg Eczacısı' adlı kitabın alt başlığı olarak tasarlamıştım. Sırları açığa çıktıktan sonra, iyi ve namuslu olduğunu düşündüklerimin sayısı hiç de az değildi; dahası içlerinden bazılarına –yalnızca, gece hizmet verdiği için bir doktora ya da toplumun bir etki alanından ötekine geçtiği için bir politikacıya ya da karlı dağlarda bir

otobüs sürücüsüne değil– hayranlık duyduğum, saygı gösterdiğim bile oldu. Ancak, hiçbirinde insanı yaratıcı kılacak bir şey açığa çıkmadı.)

Sayıları oldukça fazla olan kötü adamlar da zihnimi meşgul ediyordu; düşlerimde bile bir türlü rahat bırakmıyorlardı. Ama onlar da beni heyecanlandırmıyor ya da cezbetmiyordu. Hatta konuşmacı bile heyecanlandırmıyordu beni, oysa öyle kışkırtıcı sözlerle sesleniyordu ki toplanmış kendisini dinleyenlere, meydandaki kanal kapaklarının açılıp havaya fırladığını, içlerinden ölülerin kafataslarının belirdiğini bile hayal edebiliyordum.

Ne bunlar ne de ötekiler kitap için elverişliydiler. Bu kadar çok insan arasında hiç kimsede uygun bir itici güce, şöyle uygun bir başlangıca rastlamadım: Böyle bir şey olsa olsa atalarımda, ölmüş ve kaybolmuş atalarımda karşıma çıkmıştı.

O zamanlar, bir öyküdeki insanların, yaşayan insanlarla paylaşacak hiçbir şeylerinin olamayacağına inanırdım.

Porchefontaine'deki dar kafalı kâhine bunları anlattığımda, keşke her şeye rağmen başlasaydın, dedi. Yanlış bir başlangıcın çoğu zaman, insanı doğru bir başlangıçtan daha üretken kıldığını düşünüyordu. Zaten günümüzde bir kitap için olsa olsa yanlış bir başlangıç söz konusu olabilirdi. Hem şu anda tasarladıklarım doğrultusunda kurduğum ilk cümleyle hiçbir yere açılmayacak bir kapının anahtarını çevirmediğim konusunda nasıl emin olabilirdim? İkimizin de daha gördüğümüz anda iğrendiğimiz şu olağanüstü kalın kitaplardan biri olma zorunluluğu yüzünden bu toplumsal romandan ürkmüş olamaz mıydım?

Avukatlık yaptığım zamanlarda, yazı yazmak henüz mesleğim değilken bile, yaşamımı yönlendiren 'nasıl'dan çok 'nerede'ydi. Avusturya'da geçen yıllar boyunca, o ülkenin ve insanlarının, tasarladığım kitaba aykırı düştüğünü anlayınca çok uzak ülkelere gittim.

Bir diplomat okulundan filan mezun olmadım kesinlikle. Hem önce New York'ta, hem de daha sonra İsrail ve Moğolistan'da –orada UNESCO'nun hizmetindeydim– gözlemci olarak çalıştığım dönemlerde, Birleşmiş Milletler'de –bana 'Ataşe' ya da 'Danışman' denmesine rağmen– büroda çalışan bir memur ya da Viyana'dan tanıdığım yegâne diplomatın sağ kolu olarak görev yaptım.

New York'ta hemen hemen her gün, beni sürekli olarak bir başkasıyla karıştıran ve her seferinde, Slav kökenli biri olarak şaşılacak denli düzgün Almanca konuştuğumu söyleyen müstakbel cumhurbaşkanımızla karşılaşırdım. Katalan Kadın daha sonraları bana, cumhurbaşkanı aleyhine yazdığım makaleyi yalnızca öç alma arzusuyla yazdığımı söylemişti; cumhurbaşkanını East River'dan tanıyan Katalan Kadın'ın, onun asla bir şey belli etmeyişini, davranışlarını, giyinişini, hiçbir şeye dokunmayışını –bunun için başkaları vardı, astlar, hizmetliler–, duygularını, sevincini de üzüntüsünü de açığa vurmayışını ara sıra bana örnek olarak gösterdiği bile olmuştur.

İsrail'de, beni ziyarete gelen Katalan Kadın'la birlikte, Golan Tepeleri'ndeki atış poligonlardan ayrılarak bir hafta boyunca Genezaret Gölü'nde gezecek zaman bulmuştum; göl, kapalı villaları ve iskelelere bağlı tekneleriyle, Avusturya'daki yapay göllerin kış görüntüsünü andırıyordu, ne ki donmuş değil, tersine pusluydu. Oradan aşağıya, Ürdün ve Ölü Deniz çukuruna inmiştik, öteden beri beni kendine çeken bir bölge olan deniz seviyesinin çok altındaki bu bölgede, Katalan Kadın'ın tuzdan canı yandığı için attığı çığlıklar eşliğinde çocuğumuza can vermiştik. Sonra yine tırmanmaya başlamış, çölü geçerek, kumun pırıl pırıl parladığı, sanki görünmeyen yerlilerin çaldığı biteviye Arap müziğinin taraçalardan yankılandığı Jericho'ya gitmiştik. Daha sonra gittiğimiz Kudüs'te, bir gece duvarların dışında, Zeytindağı'nın yakınında, uçakların gökyüzünde bıraktığı izlerin birbirine

karıştığı ay ışığının altında birdenbire –orada oturduğumuz için bize değil ama– duvara taşlar çarpıp düşmeye başlamıştı.

UNESCO'ya bağlı değişik ülkelerden kalkınma konusunda uzman kişilerden oluşan bir grupla birlikte üç yaz ve üç kış geçirdiğim Moğolistan'da, başka bir yoldan da olsa aynı biçimde dışarıda kalmıştım.

Önceleri hiçbir yerde bir giriş kapısı bulamadım. Oysa bütün İmparatorluk'ta olduğu gibi, Ulan Batur'da da ötekilere benzer bir oyun oynamak mümkündü. Yalnızca ben –yoksa istemiyor muydum– buna karşı koyuyordum.

Göçebelerin başkentinde ender görülen çok katlı yapılardan birinde iki odalı bir daireyi, Moğolların benim zıddım olarak niteledikleri, yine bizim gruptan Alman bir arkadaşla paylaşıyordum. Uluslararası iletişim dili olan Rusça'yı konuşurken benden çok daha fazla zorlanmasına rağmen ilk akşamdan itibaren halkın arasına karışmıştı, zaten daha sonra ona 'Arasında' lakabını taktılar. Eşyalarını yerleştirir yerleştirmez hemen dışarı çıkmış, oranın sakinleri arasına karışmıştı, hem de çevrede ne kahvehane ne de lokanta bulunduğundan, insanların bir araya geldikleri yerde, yani kapısı olmayan bir ev girişinde. Pencereden aşağı baktığımda, ondan çok daha ufak tefek olan yöre sakinleriyle birlikte, olmayan eşikte durduğunu görmüştüm; onlardan biri olmuştu bile, el kol işaretleri yapıyor, onlarla birlikte gülüyor, başını sallıyordu; ikinci kez baktığımda ise, terzi ya da Bedevi ya da deve oturuşu denen biçimde bağdaş kurup oturmuş, sağlığına kadeh kaldıran yanındaki adamın eli omzunda, onların sırlarına vâkıf biri edayla başını sallayıp duruyordu.

Grubumuzdakilerin en sessizi bu Alman arkadaşımdı. Birlikte yaşadığımız evde de pek konuşmaz, çok çok birdenbire, inanılmaz gibi gözüken bir öyküye ait bir şeyler homurdanır, sonra hemen yine kuluçkasına geri döner, bu haliyle genellikle sessizliği yeğleyen beni bile o kadar çok sıkardı ki ben konuşmak zorunda kalırdım. Ancak –nerede olursa

olsun– yöre sakinlerini gördüğü zaman, benim takip edemediğim bir hızla onlarla kaynaşır, gecenin ilerleyen saatlerine kadar çene çalar, aralarına karıştığı bu yeni topluluktaki hiç kimse söylediği tek kelimeyi bile anlamadığı halde büyük bir hevesle, sanki yıllardır tanışıyormuşçasına rahat, aklına estiği gibi konuşurdu. Daha sonra bana, Alaska'da geçirdiği ilk akşam, Yukon Irmağı'nın kıyısındaki bir bardan, Circle City Bölgesi'nde yaşayan sayısız kişi tarafından imzalanmış ve işaretlerle doldurulmuş olan bir kart attı; sonra Güney Cezayir'deki Tuaregler, oraya varışından kısa zaman sonra en gizli şiirlerini ona okumuşlar, hatta kasete kaydetmesine bile izin vermişlerdi. Alman olduğu halde –hiçbir yerde kendi yerini bulamaz, duruşu, jestleri ve konuştuğu dille içinde bulunduğu mekânın dışına taşardı– yalnızca beyazlar, Batılılar arasında yabancı biri gibi kalırdı. Oysa Tuaregler'in, Athabaska yerlilerinin, Kırgızlar'ın arasında başka bir sevimlilikle sarılıp sarmalanır, bir anda onların uzun zamandır yolunu gözledikleri sevgili yoldaşları oluverirdi.

Bana gelince; her zaman olduğu gibi, Moğolistan'da ilk günden başlayarak yalnızca anne tarafından atalarım olan Slovaklar'la kaynaşabildim ve gerçekten o halkın arasında olmak için önüme çıkan bütün fırsatları değerlendirmekten de kaçındım.

Özellikle, içimden dışarıda durmak geldiği anlarda insanların arasına karışmaktan çekiniyordum. Bozkırlar ve bozkır insanları beni heyecanlandırıyordu. Sanki çocukken buraya gelmişim gibi bir duyguya kapılmıştım; sanki Kärnten'deki Jaunfeldebene'nin doğusunda yer alan Rinkolach Köyü'nde yazın ardına kadar açık duran kapının yanında duruyordum ya da yolun kesiştiği yerdeki üçgen biçimli çimenliğin üzerindeydim; ancak şimdi bu görüntü, eskisine oranla sayıca daha sık ve bu kez doğru figürler aracılığıyla canlılık kazanıyordu. Evet, burada doğru mu, yoksa yanlış mı insanlar arasında bulunduğumu bile sorgulamıyordum:

Ahşap kemerler altındaki tozlu sokaklarda ve savanada, dar yollarda ve dağda bayırda akrabalarımın salınmaları, tökezleyip düşmeleri, birbirlerine doğru sallana sallana yürümeleri doğaldı. Yalnızca çorak uçsuz bucaksızlıklardan değil, kalabalıkların içinden de üzerime doğru öyle bir ışık yayılıyordu ki, gündüzleri de geceleri olduğu gibi yarı kapalı gözlerle dolaşıyordum.

Birkaç ay sonra artık hiçbir yerde –çocukların arasında bile– yabancı olmaktan çıkıp dikkat çekmez olunca, dışarıdan bakıldığında buranın sakinleri gibi göründüğümü düşünmeye başladım; aynada bile kendimi öyle görüyordum. Yalnızca gözkapaklarım yokmuş gibi hissetmekle kalmıyordum; gözlerim bile siyahlaşmıştı sanki. Kararmış saçlarımın altından boş boş, ama içtenlikle kendime bakıyordum. Bu dış görünüm üç yıl boyunca beni dışarıda, insanlar arasında herhangi bir sıkıntıya ya da karışıklığa yol açmadan taşıdı durdu.

Katalan Kadın beni aralıklarla ziyarete geliyordu; ikinci gelişinde, o sıralar hâlâ sarı saçlı ve bana çok yabancı olan oğlumuzu da getirmişti; bir keresinde de kız kardeşimi birkaç haftalığına Ulan Batur'a davet etmiştim.

Akrabalarımın bir an bile duraksamadan beni tanıyabilmiş olmalarına çok şaşırmış ve hayal kırıklığına uğramıştım.

Bu arada kaybolmaktan giderek daha çok korkuyordum. Moğollar arasında tamamen doğru yerde, olayların içinde olduğumu duyumsuyordum, ancak bir daha asla geri dönmemek düşüncesi beni ürpertiyordu. Gerçi bilmiyordum nereye döneceğimi, yine de geri dönmeye sürükleniyordum ya da bir otoyolun orta şeridine bırakılan bir köpeğe benzeyen o yaratık içimde uyandığında geri dönmek söz konusu oluyordu benim için. Düşlerimde uçtuğumu giderek daha sık görmeye başlamıştım, bu uçuşlar çok mutlu başlıyor ve yere düşmemle değil, artık-orada-var-olmayışım sonucunda kesiliyordu.

Daha sonraları etnologların kitaplarında onların da benzer şeyler yaşadıklarını okudum. Yalnız onlar başlangıçta yabancı halkı ya da kabileyi inceden inceye araştırmak istemiş, ancak bir süre sonra bu işten –ya da kendi kendilerinden– korkarak geri çekilmişlerdi, oysa ben kalıtımla ilgili özel hiçbir şey bilmek istemiyordum. Tam da onlar hakkında daha önceden edindiğim bilgilerin onların karşısında pek bir işe yaramaması, onların yanında kendimi evimde hissetmemi sağlıyordu. Onların arasında hayran hayran dolaşıyor idiysem, bunu bir şey bilmemeye borçluydum.

Tabii ki notlar alıyor, resimler çiziyor, her ikisini de düzenli olarak yürütüyordum. Hem de her gün, ayağımın yerden kesilmemesini sağlamak ve esrimeye başlayarak çözülmemek için. Ama burada söz konusu olan kendine özgü ülke ve insanlar hakkındaki gözlemler değildi. Resimlerde her yerde olabilecek nesneler vardı, örneğin bir çift ayakkabının yukarıdan görünüşü ya da alt kısmı bir beton kütlesinin içine girmiş olan bir yıldırımsavar gibi. Ancak orada hiç gök gürlediği duyulmuş muydu ki? Ve notlarımda adı geçen Tatarlar'a orada 'Tatarlar' denmiyordu, rastgele köylülerdi ya da öylesine karşılaştığım insanlardı.

Şu etnologlarla birlikte, henüz kısmen el değmemiş bütün coğrafî bölgelerde uçaklarla, otobüslerle, arazi arabalarıyla yolculuk yapmış olanlar, bazen de yolun kalan bölümünü yürümüş olanlar vardır; her biri, Amerika ve Avrupa'da daha önceden, yöre halklarının –hangisi olduğu hiç fark etmez– en gizli söylenceleriyle halvet olmuş olmakla gurur duyarlar. Kendilerini 'göçmenler' olarak adlandırırlar, dünya üzerindeki en hafif, aynı zamanda da dayanıklı ayakkabılar onlardadır; bagajları da, içinde iki tane kitap olan sırt çantalarından ibarettir, sanki onları çocukluklarından beri tanıyorlarmış gibi yöre sakinlerinin arasına karışırlar, döndükten sonra da –bir sonraki yolculuklarına kadar olan zaman dilimi içinde, ki bu kez Avustralya'ya değil de Tibet'e

gideceklerdir– anlatacakları binlerce eğlenceli öykü, fıkra ve gözü pek serüven vardır.

Her defasında yanına hiçbir eşya almadan, yalnızca bir pasaport ve bir cep dolusu dolarla yolculuğa çıkan böyle birini tanırdım. Onu sevmiştim. Başarıyla tamamladığı her serüvenden sonra –And Dağları'ndan inerken, maçetenin[2] bir darbesiyle uzunlamasına beş parçaya kestiği yılan; Yucatan'da Kutsal Cenote'den aşağı iple inerken gördüğü, Mayalar'ın kurbanı olmuş insanların uçurumun dibindeki suyun derinliklerinde yatan iskeletleri (yoksa bunlar günümüz insanlarının iskeletleri miydi)– daha çaresiz ve daha kaybolmuş bir biçimde Orta Avrupalı karısının ve bu arada büyümüş olan çocuklarının yanına dönerdi: Neredeyim? Şimdi ne olacak? Hiç abartmadan anlattığı bu öyküleri hep uç noktalara vardırmaya çalışırdı sanki ve kendisi bütün bunlardan herhangi bir deneyim kazanmıyordu; öte yandan çok doğaldı öyküler, şaşılacak hiçbir yönleri yoktu: Sanki boş gezenin boş kalfasıydı da –Şaman kendisiydi– derviş kılığında dolaşıp duruyordu. Onunla geçirdiğim her akşamdan sonra, kusursuz bir biçimde üstesinden gelinmiş tehlikelerle, Ateş Toprakları'ndan Hokkaido'ya kadar uzanan fundalıkların gizleriyle tıka basa dolmuş olarak, göçebe arkadaşımı dünyevî bir usanç içinde bırakır, hiçbir şeyin olmadığı yere karşı içimde bir özlem uyanır, hiçliğe, mutlak bir hiçliğe gereksinim duyardım, hem de köşeyi döner dönmez (altı ay sonra beni yine ziyarete geldiğinde sevinirdim).

Bütün yeryüzünün –nerede oldukları hemen hemen hiç soruşturulmamış olan– en eski halklarından arta kalanları bir kitabın içine sokan şu yeni göçebeler daha da fazla kuşku uyandırıyorlardı. Bu kitapların, bir-uygarlığın-öte-tarafındaki-halkın en gizli kalmış yönlerini artık, sadece ve sadece orada kalmış gibi göstererek tüm dünyaya sergilemek gibi

2. Güney Amerika'da kamış kesmek için taşınan ve silah olarak kullanılan kılıca benzer uzun ve ağır bıçak. (ç.n.)

bir özellikleri vardı. Yolculuğu yapan anlatıcı, koruma ve yardım sağlama görüntüsü altında yöre sakinlerini sanki aksesuarmışlar gibi oradan oraya itiştirir, kendi düşüymüş gibi düşlerini parmaklar ve ustaca kurgulanmış öykülerle köklerini kuruturdu. Belki de bu düş gerçekten ona aitti ve kenarda köşede kalmış kabilelerin geleneklerinde, kendisinin Friaul ya da Glastonbury'de geçmiş olan çocukluk evrenini bulabilirdi. Ancak dünyayı dolaşan insanlar bunu asla anlatmadılar. Zaman'a, Evren'e, Olmama'ya, Atalara, Benzerlere değin yarısı tuhaf kurgular onlara bir şey ifade etmiyordu. Hemen hemen en eski insanların sonuncularının düşleri adına, güncel bir kitap koydular ortaya.

Bir keresinde Katalan Kadın'ın da dediği gibi, 'yağmacılar'a bu kadar öfkelenirken, aslında onları kıskanıyordum belki de. Onların öyküleri, demişti Katalan Kadın, benimkilere kıyasla daha çok dünyanın seyrine ilişkinmiş ve daha çok diyalog tarzındaymış. Ben üslup kuruntularımla kendi kendimin yoluna çıkıyordum, anlatı tekniğim yoktu, oysa onlar bu tekniği kolayca devreye sokabiliyorlar, kâh on dokuzuncu yüzyıl Rusları gibi, kâh yirminci yüzyılın ilk yarısındaki Amerikalılar gibi yazabiliyorlardı. Sanki bir anlatıcı tarafından değil de bir eğlence programı sunucusu tarafından yazılmış gibi olan kitapları hazır malzeme kullanan, dolayısıyla okunacak hali kalmayan, okuyucuya yem atan satılıkları da kıskanıyordum, çünkü onlar okulluydular. Onların maiyetleri vardı, ya benim? Bir yıl önceki deliler, hani şu her sabah bahçe kapısının önüne gelenler; sonra yöre hastanesinde ölüm döşeğinde yatan şu adam; seyahat bürosunun getir götür işlerine bakan şu çocuk; sonra Kanada, Ontario'daki çiftçinin şu oğlu.

Moğolistan'da geçen üç yaz ve kış boyunca bir kitap yazma düşüncesi bana öyle ya da böyle eşlik etmeye devam etti, sonra bir tane yazdım da, oradaki insanları ele almayan, tersine Yugoslav sınırındaki Kärnten'de yaşamış ve çoktan

ölmüş olan köylü atalarımla ilgili olan bir kitaptı bu, ilk kitabımdı: 'Tavşan Uykusu Öyküsü'.

Bunu günlük işlerimin yanı sıra yaptım, kâh Almanca ve İngilizce dersimin, kâh kaleme aldığım mektupların, kâh daktilo kurslarının yanı sıra. Yazın çalışma masamı dışarı çıkartıyor, yolun kenarına yerleştiriyordum. Ne toz ne güneş ne de insanlar beni rahatsız ediyordu. Ve bir kere olsun bir kitabı baştan sona açık havada yazma özlemi daha o zamanlardan başladı, hem de bir bahçede filan değil, dışarıda, bir bozkırda yazma özlemi. Hiçbir zaman bu kadar rahat soluk alıp vermemiş, güne bu kadar rahat ayak uydurmamıştım. Yöre sakinleri de artık rahatsız olmuyordu, zamanla halk milisleri bile rahatsız olmamaya başladılar. Hatta devriye gezerken her defasında yanımda durup kâğıdıma bakan milislerden biri benim zaferlerle dolu bir geleceğim olacağı konusunda kehanette bile bulunmuştu.

Bir kitap yazmak, Moğolistan'da geçirdiğim yıllarımın tek büyük serüveni olarak kaldı. Katalan Kadın artık pek ziyaretime gelmediği halde yöredeki kadınlardan hiçbirine yanaşmadım. Yalnızca bir kere bir kızla birlikte bir sığır sürüsünün ardı sıra tarlaların arasında yürümüştüm; taş duvarların arasından önlerine geçmeyi bir türlü beceremediğimiz sürü, sürekli yellenip dışkılayarak biz yarı âşıkların üzerine birbiri ardına kokular salmıştı. Kız kardeşim beni ziyarete geldiğindeyse onun kollarının arasında yatmıştım, ama yalnızca düşümde.

Avrupa'ya geri döndüğümde, birbirinden uzakta olanların ve birbirini kişisel olarak tanımayanların arasında bir bağ olduğuna inandığım bir dönem geçirdim.

Yazı yazmanın ilk dönemini geride bırakmış biri olarak daha sonra yaptığım şeylerde kendimi oldukça yalnız hissettim, özellikle de sınırların ötesinde, bileğinin gücüyle –yazar, doğa bilimcisi, dilbilimci olarak– bir şeyin izini süren, kendine özgü daireler çizen şu ya da bu kişinin benimle aynı

durumda olduğunu, benim onlara, onların da bana ait olduğunu hissettim. Çalışmalarının hepsini incelediğim bu birkaç kişi benim hayalimde, hayran olduğum manzaralar gibiydi: Daralmaların ortasında içsel bir ışıkla donatıyorlardı beni. Arkadaşlarımla asla yaşamadığım bir üst duyguydu bu. Böylesi biçimdaşların yarattığı şeyler içime ışık saçıyor ya da bana ait o iki-üç yörenin yaptığı gibi beni çaresizliğe düşmekten koruyordu. Bu, bana salt bir çıkış yolu göstermekle kalmıyor, yüreğimi tazeleyen bir yol gösteriyordu.

İçimdeki her iki ışık da söndü. Önce uzak ve yakın ülkeler içimden çıkıp kayboldular, Moğolistan bozkırları, Pireneler'deki Cerdanya Bölgesi, sonra da yedi dağın ardındaki hayali bağlaşıklarım. (Onlardan geriye kalan tek kişi en yakındaki yamaçta oturuyor, karşılıklı ziyaretlerimizin sonunda Porchefontaine'in bu dar kafalı kâhininde düşüncemin giderek daha çok parçalandığını gözlüyorum.)

Acaba bunun nedeni, yabancı hayali figürlerimle daha sonra yüz yüze de gelmiş ya da daha çok aracılar kanalıyla onlarla bir araya getirilmiş olmam mıydı?

Her biri ya benden daha gönülsüz görünüyor ya da tersine bana ittifak öneriyor, kıtalar ötesinden gündoğumu özdeyişlerini, en küçük dilbilimsel ya da hukuksal yorumlarını, Lübeck'ten Solothurn ve Osaka'ya kadar katıldıkları sergilerin kataloglarını ithaf ederek bana eziyet ediyordu.

Dağılmışların hiçbirinde bir ışık yok artık. Diaspora bugün benim için bir topluluk oluşturmuyor ve kitabım için de hiçbir şey ifade etmiyor.

Bu arada buraya, koya Mart geldi ve sonunda kar da yağdı. Dün akşam yukarıda, yayladaki arabaların üstleri kalın bir kar tabakasıyla kaplandı, 'Voyageurs' Oteli'nin karşısındaki uyuma ağacında kuşlar soğuktan tüylerini kabarttıkları için iki kat daha büyük görünüyorlardı.

Ve ışıkları yanmayan, karanlığın içinde parlayan Versailles Sarayı'nın önünde, Ulusal Cadde 10 numaradan batıya

doğru bir saat yürüdükten sonra, bomboş dev meydanda, kar kristallerinden tüller kayıyor, uçuşuyordu; walkman takmış tanımadığım genç biri –meydanda ondan başka yürüyen hiç kimse yoktu– tipi halinde yağan karın içinden bana gülümsedi ve ben bir zamanlar benim için bir anlamı olan, o günlerde düşüncelerime eşlik eden, ama uzaktaki arkadaşlarımın öyküsüne girmeleri artık asla söz konusu olmayan bazı kişileri düşündüm.

Metin arayıcısı olarak Şarkıcı'nın, filmci olarak Ressam'ın, mimar olarak Marangoz'un, Okur'un, Oğlum'un, Rahip'in, Kız Arkadaşım'ın tersine onları yitirdim. Uzun yıllar boyunca en yakınım olanların birçoğu artık yok, öldükleri için filan değil. Hepsi Paris'teki demiryolu tünelinin öte tarafında, Münih'te, Viyana'da, Rinkenberg'de, Kudüs'te, Fairbanks'te, Ptuj'da, uzaklarda bir yerlerde yaşıyorlar. Ara sıra, bir zamanlar aramın çok iyi olduğu bu insanlar hakkında bir şeyler duyuyorum. Ama duyduklarım artık beni etkilemiyor, içimde hiçbir şey kıpırdanmıyor, onların adı geçtiği zaman hoşnutsuzluk ve isteksizlik duyumsuyorum. Çeşitli yönlerden tek bir hedefe doğru gelmekte olan, eski görüntülerini yeniden canlandırmak istediğim katılımcılarımdan farklı olarak, onları aklıma getirmiyorum. Bu figürlerin bir zamanlar yaşama eşlik etmek için varmış gibi gelen ışıktan izleri söndü ve onların yerini, birbirimize düşman olmasak da karanlık bir şey aldı.

Ve bu sonsuza dek böyle sürecekmiş gibi gözüküyor. Kabul etmek zorundayım ki, birbirimizi bir daha asla bulamayabiliriz, ne karşılıklı konuşmalarımız ne de herhangi birinin başyapıtının kanalıyla.

Ve dün, Versailles Sarayı'nın yanından, bir zamanların iktidar odakları olsa da şimdi zifirî karanlığa gömülmüş binaların arasından geçen, direksiyon kıran arabaların lastiklerinin patinaj yaparak ilerlediği büyük parke taşlı caddede yürümeyi sürdürürken içinden bir güvercinin geçtiği karın,

karanlık gökyüzüne kadar basamak basamak uçuştuğunu gördüm, artık iktidarı elinden alınmış olduğu için Viyana merkezinde, halefinin hemen köşesindeki binalarda emekliliğini yaşayan, bir zamanlar kendime yakın hissettiğim yegâne politikacıyı düşündüm.

Hukuk bilimcisiydi, bütün dünyada saygı görürdü, uzman bir itfaiyeci gibi acil durumlarda herkes onu çağırırdı, sonra Adalet Bakanı oldu ve hakkında hükümetin gizli başkanı olduğunun yanı sıra başka şeyler de iddia edildi. Bu küçük Avusturyalı Bakan, yurtdışında da özel bir devlet adamı gibi karşılanırdı. İşte bu dönemde –diplomatik hizmetimi çoktan bırakmıştım– yatılı okulda geçen gençliğimi anlattığım kitabımı okumayı henüz bitirdiğini, bütün gece boyunca elinden bırakmadan okuduğunu söylediği ve kendi el yazısıyla yazdığı bir mektupla beni davet etti. Onu bir an önce, makamında ya da başka bir yerde, ziyaret etmemi istiyordu, hem de istediğim saatte.

Böylece onunla sık sık buluşmaya başladım, daha önceleri uzaktan, üniversiteden tanıyordum onu, ama benim hocam olmamıştı. Buluşmalarımız, ya oraya gittiğim ender zamanlarda Viyana'da, ya o zamanlar yaşamakta olduğum Paris'te ya da başka bir yerde, Seine Tepeleri'nde veya kenar mahallelerin birinde gerçekleşiyordu. Bakanlığındaki kanatlı kapılar sanki kendiliğinden açılıyor gibiydi, kilitlerin ne kadar sağlam olduğunu ancak oradan ayrılırken anlıyordum. Öte yandan, salonu andıran bürosunda pencere kenarında onunla her duruşumuzda, kent merkezindeki meydanların ve parkların insanın soluğunu daraltacak denli aşağılarda olduğunu görür, mümkün olan en kısa zamanda yine yeryüzüne inmek ve açık havaya çıkmak için hep acele ederdim.

Belki iktidarı o kadar güçlü değildi, ama orada öncelikli olarak hissettiğim şey bir iktidardı, izcileri kabul etmekten eski muhariplerin şarap şenliğine katılmaya dek uzanan,

çeşitli halk katmanlarından gelen insanlarla akşama kadar süren randevularını bir yelpaze gibi önüme açıyor olmasına karşın sıradan insanlardan uzak bir iktidar. Kendi kendimle konuşan ve haftalar boyunca hiç kimseyle sohbet etmeyen ben, yalnızca o saatler içinde bile olsa, kendimi yaşama daha yakın, hatta yaşamın içinde görüyordum.

Bürosunda, telefondaki konuşmasından farklı, çok resmiydi; oysa onca ziyaretçinin arasında hiçbir şey yapmadan oturabildiği tek zaman yarı karanlık bir paravanın arkasında benimle birlikte yemeğini yediği öğle saatleriydi. Jestlerinin her birini aynı anda sergiliyor, sanki dikkati jestlerinin üzerine çekmek istercesine onları tekrar ediyordu. Sanki benimle geçirdiği bu bir saat de bir program çerçevesindeydi: Onun makamına tanıklık etmek. Gerçi hiçbir zaman dile getirmedi, ama sonra anlaşıldı ki, beni vakanüvis olarak yanına çağırıyordu ya da onlardan biri olarak. Küçük odasında benimle paylaştığı turşu garnitürlü salamlarının bile kaydedilmesi gerekiyordu, daha ilerisi için. Asla işimin ne olduğunu sormadı, yalnızca kendisiyle ilgili bilgi verirdi, bir sonra çıkaracağı yasayla, yurtdışına yaptığı son yolculukla ilgili filan; gerçi bunu dikte eder gibi anlatmıyor, ama aklımda tutmam gereken bazı anlatım biçimlerini tekrarlıyordu. Anlattığı her şeyi –hastalıklarını, kız arkadaşlarını– karşısındakinin bunları gelecek kuşaklar için saklama amacıyla orada bulunduğuna ilişkin gizli bir inançla anlatıyordu.

Bu, birbirimize yaklaşmamızı sağlayan bir oyun oldu, özellikle Paris'e geldiği zamanlarda daha da etkili olan bir oyun; Paris'e her defasında maiyetiyle birlikte gelirdi, en azından görevde olduğu döneme görgü tanıklığı yapmak dünyanın en önemli şeyiymiş gibi gözükürdü bana. Kendisi gibi koyu takım elbiseler giymiş, ama ondan çok daha sportif genç beyefendiler ensesinin dibinde, bir kabul odasına ya da bir sarayın aynalı salonuna girdiği zaman –ki her zaman bir sonraki ziyaretin heyecanı içinde olurdu– ortalıkta sanki ta-

rihî bir an yaşanıyormuşçasına bir hava eserdi, iktidarını bu kadar doğal ve soğukkanlı temsil ederdi.

Onun olduğu her yerde bu böyleydi, hatta maiyetinden ayrılıp benimle Paris'in arkasındaki ilk ormanlık koyda bulunan Sainte-Marie Fontaine Lokantası'na gittiği zaman bile; orada dev meşe ağaçlarının altında açık havada otururken, biraz nemli olan peçeteleri her defasında koklar, bana kruvaze ceketinin eksik düğmesini ya da artık doğayı yadırgadığı için yaşaran gözlerini gösterirdi, bunu neredeyse çocuksu bir hazla yapardı; terasta oturan öteki insanlardan biriydi, adsız biri, ama kendisini uzaklarda, dünya kentinde bekleyenler olduğunu gösteren izlerle doluydu o çocuksu hazzı.

İktidarı elinden alındığından beri daha öncesine kıyasla neredeyse daha çok yolculuk yapıyor, ama ben onunla yalnızca bir kez birlikte oldum, evinde. Daha önce istediğim zaman onu makamında ziyaret edebiliyorken, şimdi bana randevu veriliyor, "Sizi bekleyenler arasına aldık," deniyordu. Randevuya gittiğimde ise, penceresiz bir holde uzun süre bekliyordum –yaşlandıkça beklemeyi seviyorum–, bahse konu 'Bakan Bey' –sanki hâlâ öyleymiş gibi– İsveç Radyosu'yla bir röportaj yapmaktaydı. Sekreterler, oda hizmetlileri, koruma görevlileri, şoförler, masörler baş döndürücü biçimde oradan oraya koşuşturuyorlar, saray maiyeti izlenimi uyandırıyorlardı. Kabul odasında yalnızca yapay ışıklandırma vardı; gündüz olduğu halde kalın perdeler çekilmişti. Emekli Bakan merdivenleri inerken de, daha sonra üçüncü bir kişinin, söylenenlerin kaydını tutan bir tür sekreterin yanında benimle konuşurken de, beni tanımaz gibi davranır ve konuştukça bu herkesten çok saygı duyduğum politikacı benim için giderek tanınmaz olurdu.

Söyledikleri, avukatlık yaptığım dönemlerde o psikiyatri kliniğine yaptığım ziyaretleri hatırlatıyordu bana. Burada da, tıpkı orada olduğu gibi, dış dünyadan tecrit edilmiş mekânlar vardı, insanın ayaklarının arasında dolaşan, yere

yakın bir hava akımı hissediliyordu; burada da, tıpkı orada olduğu gibi, hayalî bir gücün sahibi aynı nakaratı yineleyip duruyordu. Ancak Hiçbir Yer'de kaybolup gitmiş olan buradaki solgun figür, daha kısa bir zaman öncesine kadar, şu anda rolüne büründüğü o tarihsel büyüklüğün ta kendisiydi. Bu da durumu, deliliği açıkça belli olan, tımarhaneye kapatılmış biriyle olduğundan daha tatsız, bir o kadar da ürkütücü kılıyordu. Ortada gülecek ya da gülümsenecek bir şey yoktu, kimsenin bu adama acıması bile mümkün değildi (bir zamanlar kendini, "Ekmeğini asla gözyaşlarıyla ıslatmayanlar..." diyen Goethe zanneden ve sanki şiiri kendi yazmış gibi gururla okuyan, Wilna'daki Yahudi katliamından sorumlu komutanı akıl hastanesinde ziyaret ettiğimde hissettiğim gibi). Ve sabık politikacı eski iktidarına hâlâ sahipmiş gibi davranırken gözlerini ondan kaçıran ben, protokole uygun davranan o kişinin, omuzdaş olduğumuzun işareti olarak bana göz kırpmasını bekledim durdum, ama boşuna, o sanki hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu. Eskiden bu devlet adamı dünyanın durumuna ilişkin görüşlerini, otorite içeren bir aldırmazlık içinde dile getirdiğini özellikle belli ederdi. Şimdi de yine benzer yorumlar yapıyordu, hiç duraksamadan, ama sohbet, yerini gevezeliğe bırakmıştı. İktidardayken kısa ve öz konuşurken, şimdi anlamsız sözleri en az üç kez yineliyordu. İktidar sahibiyken kimsenin önüne geçemeyeceği denli hazırcevapken, şimdi dalgın ve mizahtan yoksun görünüyordu. Eskiden onun için yapılan bir geçit töreni sırasında şapka çıkarmak konusunda dik başlılık ederdi; şimdi yalnızca resmî davranan bir kukla gibiydi (ayrılırken beni okşayan eli de bir kuklanın eliydi). İktidar sahibiyken daha adaleli görünüyordu, güçlü kuvvetliydi, şimdiyse, her gün idman yaptığı halde, kansız ve solgundu. Ve eğer bu arada geceleri hâlâ kitap okuyorsa da bunu yalnızca dikte edeceği kitaplar için malzeme toplamak adına yapıyordu.

Işıkları sönük evinin önünde durup uzun uzun baktım.

Hayalet dünya biçiminde tekrar tekrar üzerime saldıran şeyin karşısında ürpererek.

Kar yağdığından bu yana birçok yazı günü geçti. Kar Mart'ın ortalarına kadar yağmaya devam etti, oysa toprağın üstü hiç de o kadar soğuk değildi; ilkbaharın başlarında görülen ısırganlar çıkmıştı bile, hem de en çok can yakanları. Kar artık tek tük toz halinde uçuşuyor, çalılıklardan havalanıyordu, tomurcuklanmış bir ağaçtan düşen ya da atılan bir avuç dolusu tohum gibi, havada topak topak ayrışan, paraşüt gibi süzülerek yere inen, asfaltta küçük, koyu renk lekeler oluşturur oluşturmaz eriyip giden minicik kar taneleri.

Ama sonra koyun üstünde giderek büyüyen ayla birlikte ortalık buz gibi soğudu. Göller, özellikle de ormanın derinliklerindeki yabanî, adsız göller dondu; kameriyeye oturmadan önce gölün yanından geçerken, kırık kamış saplarına benzeyen desenlerle bezenmiş karanlık buzun üstünde kaydırdığım yassı çakıl taşlarından çıkan çınlamalar, vızıldama ve şapırdamalar, mızrapla çalınan bir sazın çıkardığına benzer ince sesler bütün ormanı doldurdu, sazlıkların ardına saklanmış kuşlardan biri bu seslerin kendisine yöneldiğini sanıp yanıt vermiş bile olabilirdi.

Bunu, başka nedenlerin yanı sıra, bir zamanlar bana yakın olan bir insanı hatırlamak için de yaptım. Onunla birlikte burada, donmuş suyun kenarındaki yolda böyle bir kış gününde yürüyüp yassı çakıl taşlarına böyle şarkı söylettiğimizden bu yana belki on yıl geçmiştir.

Şimdi o taşları tek başıma atarken, bir zamanlar yanımda olan o adamı düşündüm, tıpkı şişman bir çocuk gibi taşı atmak için nasıl beceriksizce gerildiği, futbol oynadığımız zamanlarda ise kaleyi nasıl bir türlü tutturamadığı geldi aklıma; oysa her defasında ortak yaptığımız şeyden en katıksız zevki hep o hantal herif alırdı. Yoksa o olağanüstü gerilmeden sonra bile her zaman eline büyük gelen taş buz tabaka-

sının içine cumburlop diye düştüğünde kıkırdamasının ne anlamı olabilirdi ki?

Bu adam uzun yıllar boyunca bir okur oldu, hem de öylesine coşkuyla okurdu ki, okuduklarından söz ettiği zaman, yazmaktan usanmışlara ve kitaplara yabancı olanlara bile coşkusu bulaşır ya da en azından düşünceye dalmalarına ve şaşkınlığa düşmelerine yol açar ve hâlâ biraz gönülsüzce de olsa, kitap okumaya başladıkları dönemi hatırlamalarına neden olurdu. Tıpkı Politikacı gibi, benden birkaç yaş büyüktü, Paris'in batı yakasında bir Yahudi okulunda öğretmenlik yapıyordu, karısı ve çocukları yoktu, oğlumla geçirdiğim yılların ilk dönemlerini anlattığım bir kitapla ilgili olarak, benim de birine yazmaktan memnun olacağım, en kısa ve en özlü mektubu göndermişti bana: "Yazmış olduğunuz öykü gerçek. Çocuk sizin eseriniz."

O adam doğayla baş başa olmaktan, kendisinin dediği gibi 'Yahudi olduğu halde' büyük mutluluk duyardı, böylece onunla birlikte, Paris'ten Versailles'a kadar uzanan –Meudon'un güneyindeki ve St. Cloud'un kuzeyindeki– iki orman yolunda hemen hemen her ay bir kez dolaşırdık.

Bir gün ağaçsız orman yollarından birinde bir yığın kesilmiş ağaç gövdesi bize aynı yönü işaret etmişti, hepsinin ucu kilometrelerce uzaktaki Sacré-Coeur'ün bembeyaz kubbelerine çevrilmişti, Haziran sonunda hep aynı çukurluklarda kızarmaya başlayan, yol kenarındaki böğürtlenlerden farklı olarak, bugün bile hâlâ aradığım, ama bulamadığım bir manzaraydı.

Şapkası, kravatı ve ayakkabılarıyla bir kentli gibi görünen Öğretmen için hiçbir şey yorucu değildi. Giysileri yağmurdan ıslanıp ağırlaştığı, ayakkabıları çamurda kaydığı, gözlük camları buğulandığı halde hiçbir şey onu yolundan alıkoymuyordu. Bütün savaş boyunca, –ki henüz çocukmuş– Paris'te bir bodrum katında gizlenmişti; artık neredeyse anlamını yitirmiş yaşamının her gününü sevinçle karşılıyordu.

Yürürken bazı anlarda –ufukta basamak basamak yükselen Seine Tepeleri karşımızda olduğu halde– yürümenin ritmine dahil olan tökezleme anlarında bile, tepelerin ardında bir yerdeki bir tür ölümsüzlüğe ilişkin vaazlar verirdi, öte yandan sık sık içinde ölüm sıkıntısı duyan biriydi, o uzamın sürekli olarak ölümsüzlük vaadinde bulunuyor olması bir kanıt değil de neydi?

Daha o zamanlar bile kıyamet gününün yakın olduğuna inanıyordu, kıyamet Almanya'dan başlayacaktı; bu arada Almanya'nın bütün coğrafyasını –bunu söylerken göğsünü gösterirdi– yanında taşımaktaydı. Andreas Baader'e bağlı teröristlerin şiddet eylemleri sırasında: "Tamam, işte son geldi!" denmişti, daha sonra intihar ettiklerinde de aynı şey söylenmişti. O sonbahar akşamı biz Paris'in ışıl ışıl bir meydanında oturuyorduk, gözlerinin önünde ağaçların arasında giderek koyulaşan ve bedenlerimize yaklaşan karanlığa bakıyordu, bir hoşnutluk duygusu taşımaksızın, çocuksu ya da zamansız bir dehşet içindeydi.

Yıllar sonra, yaptığım şeylere katıldığına ilişkin mektuplar yazmayı sürdürse de bana olan güvenini yitirmeye başladı. Şimdi, buz tutmuş bu Adsız Göl'ün üstünde küçük taşları çınlatırken düşünüyorum da, bir keresinde ondan benim için bir şey yapmasını istemiş olmamdan kaynaklanıyordu bu güvensizliği. Kendisinden açıkça bir şey istendiğinde ne denli zorlandığını çok zaman önce fark etmiştim zaten. Kendisinden istenilen şeyden kaçmak için her türlü beyaz yalana başvuruyordu. Bir keresinde birkaç haftalığına babamı ziyaret etmek için gittiğim (ki bu yolculuktan 'Bir Yazarın Yolculuğu' adlı kitap doğmuştu) Almanya'ya, adıma bir şey göndermesi gerekmişti. Ayağını burktuğunu, postanenin okul yolunun tam aksi yönünde olduğunu ve postanelerdeki havanın astım krizine yol açtığını söylemiş olmasına rağmen onu razı etmeyi başarmıştım.

Sonunda zarfı postaya vermişti, ama bu işi o kadar uzun

süre ertelemişti ki ben artık verdiğim adreste değildim ve zarf ona geri gönderilmişti. Yolculuktan geri döndüğümde birdenbire benimle nefret dolu biçimde konuşmaya başlamıştı. Almanya'da gönderenin adına bakmışlar, "Bir Yahudi adı!" demişler, bu yüzden zarfı ona geri göndermişlerdi. "Bir Yahudi! Derhal geri gönderilmeli." İşte onlar benim vatandaşlarımdı!

Sonra sakinleşmiş, bir süre her şey yolunda gitmişti; ta ki, ilk kitabımı, atalarımın öyküsünü okumaya çalıştığını, ama bu köylülerin hepsinden iğrendiğini yazana dek. Onun gözünde hepsi istisnasız Yahudi düşmanıydı; orada büyümüş olsaydı onu mutlaka kovarlardı. Oysa 'Tavşan Uykusu Öyküsü'nde savaştan sonraki köy yaşamından söz ediliyordu yalnızca, öykünün kahramanları küçük Slav çiftçileriydi, birçoğu hiçbir alışverişleri olmayan Almanya için oğulları tarafından öldürülmüştü. Ve bizim yöremizde tek bir Yahudi yoktu; yüzyılın başında, büyük bayram gününde yabancı pazarcıların arasında bulunan, onlardan biri olarak standının arkasında duran bir Yahudi'nin, şenliği tamamlamak adına peruk takıp kostüm giyerek özellikle Yahudi rolünü oynamak zorunda olduğuna ilişkin tarihsel bir bilgi hatırladım ki bu da tanışımın yargısını onaylayan bir durumdu. Hâlâ birlikte yürüyüş yapmak için bana geleceğini bildiriyor, onu beklediğim sırada da telefon edip kendisini şehirde alıkoyduklarını haber veriyordu. Gelecek olsa bile, giderken, benden kurtulduğuna seviniyorsundur mutlaka, diyordu.

Yeni kitapların yazılabileceğine ya da genel olarak kitap yazılabileceğine olan inancını yitirince benden iyice uzaklaşmaya başladı. Bir zamanlar bir kitabı ve kitapları eşsiz bir biçimde yerden yere vurabiliyorken artık hiçbir kitabın adım ağzına almıyor, bana kitaplar hakkında hiçbir şey sormuyor ya da beni duymazdan geliyordu. Sanki kitaplardan vazgeçmişti. Bazen ben de aynı şeyi hissediyordum. Ancak artık bana gelmediği için bunu ona söyleyemiyordum. Yaşlılığını ufuktaki ölümsüzlüğüyle yapayalnız tüketiyordu, bunun için

de bana hiç ihtiyacı olmadığını düşünüyorum.

Peki ya ben, benim ona ihtiyacım var mıydı? Kime ihtiyacım oldu ki benim? Katalan Kadın'ın her zaman başıma kaktığı gibi, hiç kimseye ihtiyacım yok muydu yoksa?

Bir zamanlar kendimi bağlı hissettiğim, ama geçen zaman içinde yitirdiğim ya da artık düşünmeyi başaramadığım daha birçok insandan söz edebilirim. Onların var olduklarını biliyorum, hem de onlarla birlikte olduğum dönemlerde var olduklarından pek farklı bir biçimde değil. Eskiden olduğu gibi, uzaktan onlarla ve onlarla geçen günlerle ilgili bir görüntü oluşturmak istiyor olmama rağmen, gözümün önüne hiçbir şey gelmiyor. Zihnimde onlarla ilgili hiçbir şey canlanmıyor; adları bile karanlığa gömülüyor.

Bir zamanlar müsveddeleri okuduğunda mutluluk duygusuyla tüylerinin diken diken olduğuna inandığım; bütün bir yaz boyunca onun yanında kalıp dağ göllerinin buz gibi sularında karşı kıyıdaki karlara doğru yüzdüğüm; kitaplarımız üstüne, geçmiş ve gelecek kitaplarımız üstüne yeminler ettiğimiz; bütün kitap haklarını çoktan bir dergi işletmesine satmış olan; Scheveningen'deki mucize tedavi, San Sebastian'daki Talasemi Terapi Enstitüsü, Plattensee'deki romatizma merkezi, Saturnia'daki kükürt kaplıcaları, Kafkasya'daki zayıflama kliniği ve Athos Dağı'ndaki manastırda bulunan misafir hücresi arasında mekik dokuyan eski yayıncımla da durum aynı. Şu sırada nerede olduğunu biliyorum, birbirimize küsmüş değiliz, ancak onu artık hiçbir yerde görmüyorum. Yıllar boyunca yaptığım her şeyin haklarının bana ait olmayışına gelince; böyle bir şey olmamalıydı.

Yaşamımın bir döneminde uzaktan 'ilham perisi' olarak bakabildiğim kadınla da durum aynı. Onu mektuplarından tanıyordum, ama o zamanlar, kıtalar ve okyanuslar ötesinden bir an için onu düşünmem, onun yanımda var olmasına yetiyordu. Bir gün, hiç konuşmadan masanın başında oturmuş, sabahtan beri geleceğini bildiren, ama gece yarısına

kadar gelmeyen ilk cümleyi beklerken, onun içeri girdiğini, cümleyi, sonra ötekileri, bütün bir sayfayı bana sessizce yazdırdığını duyumsamıştım. Bir gün de, sırtüstü yatmış, bir daha asla yerimden kıpırdamayacağımı düşünürken, yanıma gelmiş, yuvarlanmış, çekmiş, sürtmüş, sürmüş, itelemiş, yalamış, tatlandırmış, soluk almış, yaratmış, beni yine bir süre için, en azından Paskalya sonrasına kadar hareketlendirmişti.

Nasıl göründüğünü bile bilmediğim o kadın on yıllarca benim için yetkili kişi olmuştu. Uzaktan ona yöneliyor ve belki de dünya kurulalı beri ilk kez sorulan soruları yanıtlamasını bekliyor, o da bunları zaman geçirmeden yanıtlıyordu. Bir keresinde mektuplarının çoğunu üzerinde en ufak bir düzeltme yapmadan kitaplarıma aldım. Bu arada onun ne yaptığını bilmek istemiyordum; çocukları olduğunu, işe gittiğini, evle ve bahçeyle ilgilendiğini düşünüyordum. Bir ara artık bana yanıt vermez oldu, bir süre sustu. Çok zaman önce, onu hayal kırıklığına uğrattığımı bana hissettirmişti. Sonra açık seçik nefret içeren bir mektupla birdenbire bana karşı tavır aldı. Benimle ilişkisini kesiyordu. Benim, olduğumu düşündüğü adamla uzaktan yakından ilgim yoktu. Bunun nedeni, kendi kendime de söylediğim gibi, sürekli olarak sanki hiçbir şey yanlış değilmiş gibi davranmamdı. Onun bana olan saygısını koruyabilmek için mahvolmam gerekirdi. Cehennemin dibine gitmem gerekirken ben yazı yazmanın arkasına sığınmıştım. Oysa saptanan zamanda karaya oturmam gerekirdi. Ne karım, ne çocuğum, ne de sıradan bir günüm olmasına hakkım vardı. Acı çekmeliydim ya da en azından çektiğim acıları gizlememem, binlerce işkenceden geçmem, acımasız ve aynı zamanda da acıklı bir biçimde ölmem gerekirdi. Ancak bu yolla kendime ve ona sadık kalmış olabilirdim.

Kışın son günlerinde, soğuk rüzgârda, buradaki ormanların içinde durmaksızın yürüdüm ve o başkaları tarafından unutulanın, onlar tarafından vazgeçilenin daha çok ben olup

olmadığımı düşündüm. Onlar için bir şey ifade etmeyen, ilgili hiçbir şeyin şaşkınlık uyandırmadığı, gece ya da gündüz düşlerine giremeyen, ben değil miydim?

Örneğin, Rinkolach Köyü'ne komşu Rinkenberg Köyü'nden olan ve benim bir zamanlar yazı yazmada halefim olarak gördüğüm, yürürken ve düşünürken bana en güçlü biçimde katılan Filip Kobal'le durum nasıldı, benden daha hareketli, daha açık yürekli, daha sağlam, daha mı renkliydi? Oysa o zamanlar bu konuda sık sık sohbet eder, durumun tam tersi olması gerektiğini söylerdik, çünkü ben güneş köyünden geliyordum, benden birkaç yaş genç olan o ise, orada daha da dikleşen tepelerin ardındaki gölgeler köyünden.

Birbirimizi ancak yetişkin olduğumuzda tanımıştık, o da hukukçuydu, bense arkamda bir kitap bırakmıştım bile; o, o zamanlar henüz bu konudan uzaktı. Halefim olmaklığı, güney hattındaki yazıhanede, Sievering'deki evin kiracısı olarak ve daha başka yerlerde gerçekleşti. Benden daha iriyarı olmasına rağmen –çok gür bir sesi, açık renk teni ve gözleri vardı– çoğu kişi onu benimle karıştırırdı. Sonraları uzaktan yazdığı ilk metinleri okudum, içlerindeki sayısız suçluluk duygusundan ve kendi kendini hor görmekten onu vazgeçirdim: "Rinkenberg'in gölgelerinden Rinkolach'ın ışığına!" Bahçe kapısına kadar yürürken bile sızlanan biriyken başka şeylerin yanı sıra yürümeyi de öğrendi benden. Söyleyeceği tek bir cümleden önce uzun uzun boğazını temizleyen, sonra da söylediği pek anlaşılmayan biriyken İsviçre'nin içlerinden Schleswig-Holstein'a kadar aranan bir okuyucu ve tartışmacı oldu. Bir keresinde sırdaşı olan bana, gizliden gizliye kendini çevresindeki herkesten üstün gördüğünü, bütün bir akşam boyunca karanlıkta oturup kendi kendisine büyüklük tasladığını ve dünyayı ayaklarının altında hissettiğini anlatınca, zaman zaman böyle şeyler hissetmesinin hiçbir sakıncası olmadığını, bunun –ölçüyü kaçırmamak kaydıyla– kendisine ve yazı yazmaya ait bir durum olduğunu söyleyerek onu yü-

reklendirdim; o günden beri ayağa kalkıp bir şey okumaya başladığında ondan, günlük yaşamında süre giden öksürük, yutkunma ve sözcük yutma alışkanlıklarıyla tam bir zıtlık oluşturan, her türlü karşı koymayı bastıran güçlü bir ses çıkar oldu. Belki de kitaplarından çok sesiyle bir otorite kurdu, aynı zamanda da halk tarafından sevildi, öyle ki nereye giderse gitsin onu hemen birlikte şarkı söylemeye, iskambil ya da kegel[3] oynamaya davet eder oldular; bu, ülkemiz Avusturya'da yazı yazan birinin başına ilk kez geliyordu, hem de günümüzde. Onu alıştırmaya çalıştığım, hayal gücünü uyandırmaya ve geliştirmeye de yarayan bedensel çalışmadan ise eskiden olduğu gibi kaçıyor, sanki kendisinden uygunsuz bir istekte bulunulmuş gibi dehşetle karşılıyor, bir çöp torbası taşıması bile gerekse bütün bedeni isteksizlikle sarsılıyordu. Gerçi gölgeden çıkıp güneşe, Rinkolach'a taşındı, evi herkese, yöre sakinlerine, kaçaklara, okurlara açık, ama ayakkabı boyamaktan odun kesmeye, çimleri biçmeye kadar bütün işlerini ablası yapıyor, o ise ablasının yanında ayak parmaklarını kıpırdatmakla yetiniyordu.

Ve onu anladığımı düşünen –insan yaşamında olsa olsa bir kez anlaşılabilir zaten–, bu Filip Kobal öyle sanıyorum ki, sonsuza kadar beni terk etti.

Son darbe de bir yılı aşkın bir süre önce buraya, koya yaptığı ziyaret oldu. O tarihten beri bana tek bir satır göndermedi, okuma yaptığı yerlerden bir kart olsun atmadı, oysa eskiden, başka birçok konuda olduğu gibi bu konuda da onu yüreklendirdiğim kalın mektuplar yazardı bana kocaman harfli yazısıyla. Belki de bana-karşı-suskunluğunun bir nedeni de Yugoslavya'nın eskiden ikimizin de sevdiği ülke olmasıydı, bir makalesinde bu ülkeye 'bizzat kendisinin yanılsaması' olarak baktığını, bu ülkenin onu 'tütsüleyerek kendi içinden dışarı çıkardığını' yazmıştı, oysa Yugoslavya

3. Koni biçiminde birkaç çomağı tahtadan bir gülleyle vurup düşürme oyunu. (ç.n.)

bana bir gerçeklik olarak yol göstermeye devam ediyordu. Ama o ülkeye ait bir saatlik iki sesli bir anlatının, Filip Kobal'in ve benim tümüyle uzlaşmaya dayanan bir ağlama ve lanet etme'ye, ağlama, gülme ve lanet etme'ye kapılmamıza yetip de artacağını biliyorum.

Hayır, Filip Kobal beni defterinden sildi, çünkü ben yurtdışına yerleştim, üstelik de onun, ait olduğumdan emin olduğu yere değil. Bana en son söylediğine göre, ülkemi, onun için hiçbir yerde zorunluluk arz etmeyen, hele hele bir 'sürgün'ü (doğaldır ki yaşamım boyunca bir kez bile kendim için istemediğim sürgünü) hiç de gerekli kılmayan bir şey uğruna, onun gözünde şımarıklıktan başka bir şey olmayan kasıtlı terk edişimi ayıplıyordu. Son ziyareti sırasında benimle birlikte günlerce Seine Tepeleri'ni ve düzlüklerini dolaşmış, yüzlerce bara, kiliseye, yerleşim bölgesine, gemi eve, anten kulesine, yerel radyo istasyonuna girip çıkmış olması da hiç işe yaramadı.

Onu istasyonun yakınındaki kışın kuşların tünediği ağacın önüne götürdüm, hatta, miyop olduğu için, çınarın tepesindeki dal çıkıntılarını, kıpırdamadan duran serçe topaklarından ayırt edebilsin diye yanımda bir de opera dürbünü getirmiştim. Ona banliyönün belediye meclisi tarafından yapılan son toplantının tutanağı hakkında rapor verdim, ilin milyonlara varan nüfusunun komünlere göre milletvekili dağılımı konusunda bilgi sundum, yörenin Roma döneminden ve Ortaçağ'dan başlayarak General Leclerc'e bağlı birlikler tarafından 1944 yılında kurtuluşuna kadar olan tarihine ilişkin bilgilerimle onun gözlerini kamaştırdım. Sèvre'de kendini benimle birlikte, epey yüksekte duvarın içinde başlayan minicik bir döner merdiveni olan, on ikinci yüzyıldan kalma bir kilisenin içinde buldu –yukarı çıkan başka bir merdiven, bir ip merdiven bile yoktu– ve o merdivenin sonu gözükmüyordu; Ville d'Avray'de, rüzgâr suyu ürpertirken, Corot'nun resmini yaptığı gölleri seyrettirdim ona; Suresnes'deki St.

Valérien Dağı'nda Gestapo'nun eski ölüm hücrelerinin havasını soluduk; La Défense'ta Grand Arche'ın hayal ışığı altında gecenin rüzgârı üzerimize esti.

Ormanlarda, üzerlerindeki yaprakları kenara ittiğimde gözlerimizin önünde akmaya başlayan gizli su kaynaklarının başında yan yana oturduk. Tilki inindeki çalıların içine girdik, dev kurbağaların yaşadığı kanallara tırmandık, yanından geçtiğimiz taştan bir sütunu çevreleyen küçük akarsuyu gösterdim ona, Saclay Yaylası'ndaki çiftlikten elma ve süt satın aldık, onun yanında Versailles'ın büyük değirmeninin kokusunu içime çektim, bir öğleden sonra dört ormancı evinin önünden geçtik, Jean Racine ve Pascal'ın patikasından yürüyüp Rhodon Deresi'nin kenarındaki yeşil vadilerin arasından geçtik, yokuş yukarı Port Royal samanlıklarına yaklaştık, orada Filip Kobal'in, o güne kadar, bizim Jaunfeld bölgemizde bile, hiç bu kadar soylu, gökyüzüne doğru böylesine uzanan, yüzyılı böylesine yansıtan bir harman yeri görmemiş olduğunu söylemesini umuyordum.

Onu, Jouy-en-Josas'daki kilise barının, birdenbire Slovakça konuşmaya başlayan ve Karst bölgesindeki Kosovelye doğumlu olduğunu söyleyen kadın garsonuyla; Ulusal Cadde 10 numaranın arka odasında bir grup gezgin Sırp duvarcı ustasından oluşan tarokko oyuncularıyla buluşturdum, onunla birlikte koydaki mavi tahta kilisede bir Rus-Ortodoks pazar ayinine gittim; bu kilise bir kulübeden daha büyük değildi, ama birdenbire içeri ne çok insan doluşmuştu ve ne kadar da büyük bir dua kitabı vardı, hepimizin üstünde, sisler içinde de Havari Yuhanna'nın kartalı[4] duruyordu. Ona yerli esnafın, memleketteki küçük çiftçilerinki gibi mavi olan önlüklerini; yaşlıca kadınların kollarında uzun saplarıyla sallanan çantalarını; bizim Veitel'e benzeyen, tahta saplı çakıları; koydaki evlerin sayısız kör penceresini, hatta bir zamanlar hayvan sürülerinin geçtiği yamaçları gösterdim.

4. İsa'nın havarilerinden biri olan Yuhanna'nın sembolü kartal. (ç.n.)

Ancak bunun üzerine Filip Kobal, bütün o birlikte gezip dolaştığımız günlerden sonra, bu yörenin olağanüstü canlı olduğuna ve çeşitlilik gösterdiğine, benim hem bir taksi sürücüsü hem coğrafyacı hem de ormancı gibi çevreyi çok iyi tanıdığıma –yoksa burada yolunu kaybedenlerin içgüdüsel olarak bana yönelmelerinin ve benden de güvenilir yol bilgisi almalarının başka ne nedeni olabilirdi ki– kısaca değindikten sonra, benim evden yeterince uzun zaman ayrı kaldığımı söyledi. Koyduğum süre onun için çok uzundu. Onun hemşerisi olarak yazı yazmaya ve yaşamın kendisine sonuna kadar dayanabildiğim sürece, ona –böyle iddia ediyordu– ve başka birkaç kişiye de dayanma gücü vermiş oluyordum. Ancak geçen zaman içinde benim örneğim geçerliliğini yitirmişti. Gerçi kendisi de memleketten ve insanlardan uzaklaşmıştı. Ama ben yurtdışında geçirmem gereken zamanı aşmıştım ve benim yazdığım eski ve özel şeyleri eskiden yaptığı gibi okuyabileceğini artık hayal bile edemiyordu. Tabii ki buraların, ikimizin geldiği yöreye ne kadar benzediğini görüyordu, özellikle de aradaki farklar sayesinde, ancak Sèvre'deki bir döner merdiven asla 'benim' döner merdivenim ya da 'şu' döner merdiven olamazdı, ayırt edici bir özellik, bir kitap için malzeme olamazdı. Bahçemdeki armut ağacı, biraz daha yaşlı olan kiraz ağacı, komşular, bar arkadaşları, kamış koçanları, iribaşlar, yılanlar ve ormanın çamurlu su birikintilerindeki su samurları, askeri havaalanı, atom merkezi, yamaçlardaki gizli üzüm bağları, bir tek benim bildiğim derenin üstündeki sarmaşıklar: Herhangi bir zorunluluk olmaksızın yolculuğa çıkmış olan ben tarafından hepsi birlikte tanımlanıp anlatılınca bunlar onun gözüne yabancıların işlerine karışmak olarak görünüyordu, sağlam temellere dayanan bir kitabın tersi bir durum söz konusuydu: üzerime vazife olmayan bir sürü şey, bir de bütün o çınar ağaçları, sedir ağaçları, bambu kamışlar, hatta incir ağaçları ve palmiyeler.

Ve birdenbire, Kobal benimle böyle konuşurken, beni belimden yakaladığı gibi havaya kaldırdı ve konuşmasını şöyle sürdürdü: "Doğru, bütün bu günler boyunca, bana özel bir uyarıda bulunmaksızın, tıpkı memlekette olduğu gibi, ağaç gövdelerindeki mantarları yalnızca önlerinden geçip giderken gösterdin, uçurum kenarındaki yolları kaplayan yosunu, hemen hemen aynı istasyonu, çamaşır teknesini taşıyan kadını, ormanın ortasındaki böğürtlen ya da Frenk üzümü öbeklerini, Klagenfurt'takine benzeyen otobüs durağını, Kobarid'deki gibi kırmızı ıtır çiçekleriyle bezenmiş tahta geçitleri, Rinkenberger'de ailemin evinin arka tarafındakine benzer yeraltı bodrumunu. Ama o burada değil. Burada olan, yedek. Orijinalleri başka bir yerde ve çok uzun zamandır seni bekliyor. Bu yöre ve insanlar hakkında istersen bir günlük tut ya da onların tarihini yaz. Ama bir yirmi yıl daha burada otursan ve sonra çekip gitsen de, hiçbir şey senin içinde derinleşip efsaneleşmeyecek. Oysa efsanevi olan, yer yarıkları dünyası senin işindi, hem de başından beri. Efsanevi olan olmaksızın, belki de kitapların daha kullanışlı ve zahmetsiz olacaklardır. O zaman gerçekten senin elinden çıkmış olmayacaklar, gerçekten bir kitap bile oluşturamayacaklardır. Meudon Ormanı'ndaki 'Başı Olmayan Kadın Dörtyol Ağzı'yla; ondan sonra adı 'Yanlış Mola Ormanı' olan öteki ormanlık tepelerdeki 'Kırılmış Adam Dörtyol Ağzı'yla; ondan sonra iki tepe ilerdeki, 'Asılmış Tilki Ormanı' denilen ormanla ilgili öyküleri bana anlatırken Île-de-France'ın fabl dünyasının izini sürdüğünü söylemeye kalkışma bana. Buranın en eskileri –kabul etmeliyim ki içlerinde birçoğu– buraların kendi çocukluklarında neye benzediğini anlatmayı çok seviyorlardır, ama onlar bile, bir zamanlar onları birbirlerine bağlayan öykünün çok uzağındalar, nerede kaldı ki bir efsanenin, bir fablın, bir masalın, bir aktarımın farkında olacaklar. Bu halk hiçbir biçimde senin halkın değil, yalnızca burada banliyöde yaşayan halkı kastetmiyorum, hayır, dün-

ya üzerindeki her türlü durum için dönüp bakmasına gerek bile olmaksızın, çok daha önceden, açık seçik olmasa da bitmiş, nihaî bir cümleyi hazır tutacak denli aydın ve gereğince konuşmasını bilen Fransız halkını kastediyorum. Seni tanıdığım kadarıyla, Moğollar bunlardan daha çok senin halkındılar, Kızılderililer ve Meksikalılar da öyle. Burada, Fransa'da, senin ardın sıra gittiğim, üzerlerinde kalıplaşmış ifadelerin olduğu mezar taşlarının bulunduğu mezarlıklar bile efsane havası vermiyor bana, hele onlar hiç vermiyor, bu sanduka tarlaları gözüme yalnızca sandukalar, et yeme kapları olarak gözüküyor. Memlekette attığın her adımda karşına çıkan masal renklerini ve efsanevî olanın rüzgârını burada yakalayabilmek için ta Ortaçağ'a kadar geri gitmek zorundasın. Sen bir halktan yoksun kalmamalısın, özellikle de sen. Sen raportör olmak için, dışarıdaki katılımsız kişi olmak için yaratılmamışsın. Çok ender de olsa kendi halkının seni ne denli sıcak karşıladığını hatırla. Bu sıcaklığın benzeri yoktur. Sen kendi halkından kaçtın, sürekli kaçtın, şimdiyse onu kaybetmek üzeresin. Daha dün eve geldiğinde senden, 'özel bir şahsiyet' diye söz ediyorlardı. Bugün ülkenin bir ucundan öbürüne seni selamlayan yok. Ortadan yok olarak, kendi halkına gereken özeni göstermediğin için onu kaybettin, okurlardan oluşan dağınık bir halk düşüncesine de uzun zamandır zaten inanmıyorsun. Jaunfeldebene'nin üstünden uzayıp giden Milchstrasse, kutsal mezardaki soğan biçimli ikiz kuleler, Sorgendorf'taki bira imalathanesi, Dobrava ve Rus açıklığındaki hâlâ horoz mantarlarıyla dolu karaçam ormanları, sonbahar sisini delip geçen tren, yeni onarılmış olan çelikçomak sahası, partizanların heykeli, Rinkolach'taki samanlıkların alınlıklarında bulunan IHS[5] harfleri, elma ağacının altındaki kadın, çocukların kapıları kullanmadan alçak pencerelerinden girip çıktıkları köy ev-

5. In hoc salus: Latince "Bunda selamet vardır" anlamında. Burada kastedilen Hıristiyanlıktır. (ç.n.)

leri, İsa'yı çarmıhta gösteren resimlerdeki ve konserve kutularındaki solmuş tarla çiçekleri, kutsal ziyaret yeri olmasa da Liesnaberg'deki dişbudak ağacı, güpegündüz komşu evin bacasında uyuyan baykuş: Hâlâ geç kalınmadıysa, öteden beri, yalnızca mezmurların, Odysseus'un ve yeniden diriliş çanlarının sarsabilecekleri denli seni ta içten sarsan Slavca mezmura katıl."

Hatırladığım kadarıyla Filip Kobal konuşurken beni yere bırakmadı da daha çok yere attı. Bir yandan havada çırpınırken öbür yandan da bir ayağım yerde sürünerek onunla savaştım. Ama o benim meleğim değildi artık, o zamanlar değildi, o zamandan beri de değil. Bir sonraki halk kitabı için ortak vadimize geri döndü.

Bir süre yöre, onun varlığıyla zehirlenmiş gibi gözüktü gözüme, o zamana kadar hiç kimseyle başıma böyle bir şey gelmemişti, geldiyse de en fazla yayıncımla, beni koyda ziyarete gelen öteki yayıncımla gelmişti, her defasında geldiği hızla giderek beni, bir yazarın ancak yayın hakları alıcılarıyla ilişkiye girmesi halinde yaşayabileceği türden bir yalnızlık içinde, oturduğum yerle, yöreyle ve özellikle de yazıyla baş başa bıraktı: Müsveddelere karşı duyduğu susamışlık diner dinmez, iyileşmesi olası olmayan bir hastayı ziyaret etme zorunluluğunu yerine getirircesine benim varlığımı hem anlaşılmaz ve sıkıcı buluyor, evin içindeki ve bahçedeki sessizlik onu huzursuz ediyor, oturduğu koltuk küçük geliyor, onda yalnızca bezginlik duygusu uyandıran ormanlar, ufuk çizgisi, kışlalar, meyve bahçeleriyle birlikte oturduğum küçük bölge ona dünyanın dışındaymış gibi görünüyordu, ilişki kurduğum, konuşmaya değmeyecek herhangi biriydi. Bu arada üçüncü bir yayıncının düşünü görüyorum, kitaplar için yeni bir piyonun düşünü ve gün ışığında buna benzer bir şeyi artık hiç beklemiyorum.

Ancak arkadaşım Filip Kobal'in gözünde sahip olduğum yer ve ben doğru dürüst bir kitap için, bir 'Gregor-Keusch-

nig-Kitabı' için söz konusu olmasak da, bu dışlayıcı yargıdan kendimi yalnızca inadım sayesinde uzak tutabildim; Kobal konuşurken inadım beni pencerenin önündeki çam ağacının içinde zıplayıp duran karıncalara, tepelerin sırtlarında uçmakta olan bir helikoptere ve onun ithamları sırasında, güneşin altında, kaldırımda oradan oraya savrulan buruşuk bir kâğıt parçasına alıp götürmüştü bile; eskiden beri, bir şey beni tehdit ettiğinde, beni anavatanıma götüren resimlerin içinde kaybolur giderim.

İlk zamanlar tek başıma kırlarda dolaşıp gelecekte de kimsenin bana eşlik etmemesine karar verdiğimde, Kobal'in buralarda var olmadığını iddia ettiği efsanevî belirtileri aradım. Her zamankinin aksine arazi çalışması yapan bir araştırmacı gibi, koyda yaşayanlara kendileri hakkında sorular sordum ve onların yanıtları sırları açığa çıkardıkça pişmanlık duydum.

Ama belki de ancak şimdi, bu kadar karışıklık arasında olsa bile, ona şu cevabı verecek durumdayım: "Memleketimizde efsane ve fabl daha fazla rağbet görüyor olabilir. Ancak gerçekten asılsız olmaları belki tam da bu nedenledir. Hayır, şimdilik memlekete gitmiyorum. Çünkü gidecek olursam, orada kimseyi bulamayacağım. Bir süre daha kendimi elden çıkaracağım. Bu arada buralar, yeni keşfettiğim tepeler, senin Seine Tepeleri'nde eksikliğini en fazla hissettiğin kayalıklarla, böğürtlenlerle, sarı kafalı kızböcekleri ve eşek arılarıyla memlekette olduğundan daha vahşi; daha geçenlerde ilkbaharın ilk gündüz kelebeği cama çarpıp düştü, oysa bir gün önce efsanevî Katalan Kadın ona hafifçe dokunmuştu. Ve ayrıca benim hâlâ eski görüntülerin ve eski öykülerin hayalini kurduğumu nereden biliyorsun? Ya da, onların hayalini kuruyor olsam da, hâlâ onlara inandığımı nereden biliyorsun? Örneğin bu yıllarda sık sık şunu hayal ediyorum: Yeryüzünün bütün hayvan türleri çölde bulunan bir yalağa doğru dörtnala koşuyorlar, gökyüzünün dört bir

yanından giderek çoğalarak, birlik içinde uçarak geliyorlar, ama bu arada her hayvan, atlar, kuşlar, aslanlar, tavşanlar aynı büyüklükte ya da küçüklükte. Ama ben onların ardından gidip suya vardığımda orada boğulmak üzere olan on binlerce arının dönüp durmasından başka bir şey görmüyorum. Efsaneler hâlâ etkili, ama kötüleşmiş, yozlaşmış ve kokuşmuş olamazlar mı acaba? Belki de tehlike oluşturmamaları için, aklımı karıştırmaktan başka bir işe yaramayan bu efsanelerden kurtulmak istiyorumdur, onları yok etmek istiyorumdur; peki neden aynı şeyi alman notların, kayıtların, tabelaların yardımıyla yapmayayım? Evet, bazen efsaneler çok uzaklardan çekici görünüyorlar bana, ama sonunda çıkışı olmayan bir labirente dönüşüyorlar. Bu nedenle şimdiki zamanın, bugünün, efsaneden arınmış söylemini tercih ediyor, yakalıyor, bir vakanüvisin diline eşlik ediyorum, efsaneye olan alışkanlığımı dışarı üflüyorum. Ve belki de senin ve benim ülkemden gittim, çünkü senin, Kobal, orada yaptığın gibi kardeşçe bir mesafeyi koruyamıyorum, en azından sürekli olarak koruyamıyorum, tersine insanlara fazlasıyla yaklaşıyor, onlar hakkında fazla şey biliyor ve bilgi yüzünden pintileşiyorum. Evet, geri dönmekten sevinç duyacağım memleketimde kendimi enine boyuna sınırlanmış hissediyorum, hem o özel halk hem de kendi dar kafalılığım yüzünden. Yurtdışında metropollerden uzakta, çevremde, benim olmayan ve asla olmayacak olan bir dil konuşulurken, mesafeyi korumaktan başka bir şey yapamıyorum, yöre sakinlerine bir şeyler sormaktan kaçınıyorum (onlara yalnızca zayıflığımdan ötürü sorular soruyorum), kendime has önsezilerimi koruyorum, böylece kendi ülkemde asla yapamayacağım bir şeyi yapabiliyorum: Artık olmayan şu ya da bu kişiyi, uzun kış gecelerinde olduğu gibi, hemen hemen bütünlüğü olan efsane, fabl ya da eski öykü bir biçiminde inceden inceye hayal edebiliyorum."

Çocukluğumdan beri tartışmaya hazırımdır, tıpkı Fi-

lip Kobal'le, Yahudi arkadaşımla, buna benzer başkalarıyla olduğu gibi. İş tartışma noktasına geldiğinde, ânında uyarım. Tartışmış olmak önceleri benim için bir doyum, bazı durumlarda da bir zaferdi. Sonunda, bana uygun düştüğü ve layık olduğum üzere yalnız kaldım. Ve hemen hemen hiçbir zaman ne aklım başıma geldi ne de pişmanlık duydum. Ne olmuşsa iyi olmuştu, özellikle kuşkuya düştüğüm anlarda, tartışmalarımı düşünerek kendimi onaylıyordum.

Ancak artık öyle değil. Gerçi hâlâ insanlarla anlaşmazlık yaşıyorum, ama duyduğum tatmin bir gün sonra yavan gelmeye başlıyor. Öte yandan çocukluğumdan beri uzlaşmaya hazırımdır. Ve uzlaşmak için ilk hareketin geldiği kişi hep ben olmuşumdur. Bu hareket beni karşımdakine doğru iten ya da yönelten aydınlık bir itkiden kaynaklanmıştır. Ancak bu birdenbireliğin yanlış anlaşıldığı, insanların benden kaçmayı sürdürdükleri de olmuştur. Ya da yanlış anlayan ben olmuşumdur, aslında bir sonraki alçaklığını kulağıma fısıldamak isteyen karşımdakinin bana doğru eğildiğini sanarak onu kucaklamışımdır. Doğaldır ki benim galeyanım, yöneldiği kişiyi derin etki altında bırakmış, tartışmamız hakkında tek bir söz bile etmeden, yeni bir uyum içinde bir şeyler yapmaya, konuşmaya ya da oynamaya hemen devam etmişizdir.

Kız kardeşimle başıma gelen de buydu. Onun ölümünden önceki yazdı. Bir öğleden önce kendimi; anne babamızın evinin yıkılması yüzünden ilişkimi tamamen kestiğim, ama kız kardeşimin hâlâ oturduğu, yalnızca şöyle bir geçip gitmek üzere içine girdiğim Avusturya kasabasında buldum. Birdenbire durdum. Onun evine doğru giderken önce evde olmamasını diledim. Ama evin önünde durduğumda, mutlaka evde olmasını istedim; eğer evde değilse, onu bekleyecek, onu aramaya çıkacaktım. Ve tabii ki evdeydi, başını omzuma yasladı, kendiliğinden benim için masaya yağlı süt, ekmek ve mürver şnapsı koydu. Açık havada, sırtımızı kireç boyalı evin duvarlarının çukurlarına vererek yan yana banka

oturup yemek yedik, geçirdiği ameliyatı anlattı, başında hiç saç olmadığı için parlayan kafasından ayva tüyü gibi saçlar çıkıyordu; ben yurtdışında bir banliyödeki evimi anlattım, bir zamanlar bir fotoğrafını gördüğü kumtaşından yapılmış evi bütün pisliğine rağmen şatoya benzetmişti, yazdığı bir mektupta nereden geldiğimi unuttuğumu söyleyerek azarlamıştı beni; Katalan Kadın'ın kaçışını, benden uzaklaşmış olan Oğlum'u anlattım, artık hiçbir şey bizi birbirimizden ayıramayacaktı, o yaz sıcağında orada otururken bizi sarıp sarmalayan hava, Squaredance[6] ya da Ländler[7] sırasında bir kemanın alabildiğine çalınmasına benzeyen edepsiz ve hovarda bir şarkı çaldı durdu.

Uzunca bir süre düşman olduğum şu ya da bu kişiyle barışmayı da böyle hayal edebiliyorum. Ancak bunu hayalimde canlandırdıkça, ciddiyetini ve olabilirliğini sınadıkça, bir zamanlar sevdiğim ya da yakınım olanlar giderek daha çok uzaklaşıp kayboluyorlar.

Görüntülerin kök salıp tutunduğu yerde, yani hayalimde barışmayı şimdiye kadar, bir kere Katalan Kadın'la, bir kere de Filip Kobal'le başardım. O gündüz düşünde, kapkara gözleri ve beyazlamış dudaklarıyla bana konuşmadan öfkesini kusan Katalan Kadın'ı bitişik odaya alıverdim, yanına oturdum, kafatasının içindeki yaban avı dininceye kadar beklemekten başka bir şey yapamayan iki elimle, sanki elektrik akımı verilmişçesine seğiren başını tuttum.

Filip Kobal ise buna benzer bir biçimde, burada, koyda, bir ilkbahar başlangıcında, güneşli bir orman patikasındayken geldi. Henüz yapraklanmamış ağaç tepelerinin gölgesi kumlu yola düşüyordu, Kobal'le aynı yüksekliğe geldiğim anda yine iki elimin hareketiyle, o küçük yörenin efsanevî hayvanını yeraltından ve ışığın içinden çıkardım. Bu bir ha-

6. Dört çiftin karşı karşıya oynadıkları bir çeşit dans. (ç.n.)
7. Güney Almanya ve Avusturya'da yaygın olan, valsin önceli, bir çeşit halk dansı. (ç.n.)

yalet değil, daha çok bir çöl kaplanıydı, güneş sarısıydı, siyah çizgileri vardı, sakindi; ondan sonra arkadaşımla ben, sanki aramızda hiçbir şey olmamış gibi, yola birlikte devam ettik.

İşte barışmaya ilişkin hayallerim bunlar ve ben onlara inanıyorum. Bunun yanı sıra içimde, bir hayal kadar derin başka bir güvensizlik, hatta her türlü yeniden buluşmaya karşı bir isteksizlik de olmalı.

Yoksa, kız kardeşimle aramdaki öykünün iyi bittiğini anlattığım günün hemen ertesi gecesi gördüğüm düşü başka türlü nasıl yorumlayabilirim ki? Düşümde kız kardeşim öfkeden delirmişti, dev gibiydi, üzerime toprak parçaları atıyordu, sonra taş atmaya başladı, giderek daha ağır taşlar atıyordu, sonra korkunç bir öldürme isteğiyle bir kaya parçasıyla kafama vurmaya kalkıştı.

Şu an uzaktan eşlik etmekte olduğum arkadaşlarımın ve yakınlarımın hepsi görüşümden silinme noktasındaydılar.

Kimden başlasam ki? Sırf meslekleri yüzünden bile bana çok benzeyen, dolayısıyla güven duygusunun başından beri doğal güvensizlikle bir arada olduğu kişilerden mi? Bu nedenle –Şarkıcı'yı henüz tanımıyordum daha– müzik başlar başlamaz, çalan tek bir müzik aleti olsa bile, sanki çıkan sesler yanlış, küstah ya da içinde bulunulan anla uyumsuzmuş gibi bir rahatsızlık duyarım; özellikle de gösteri canlıysa.

Müzik konusundaki iç dengesizliğim geçen zaman içinde üstesinden gelinemez oldu; en çok sonradan ortaya çıkan etkisi açısından düşünüldüğünde, etkilenmekten çok rahatsız oluyorum. Bana en acı gelen, bir ses ya da bir enstrümanın ötekilerin önüne geçmesi, kendini tek başına göstermesi. Çocukluğumda bizim Jaunfeldebene'deki bir kilise korosunda şarkı söyleyenlerden birini hatırlıyorum, koro şarkıları arasında solistlik yapar, tenor sesiyle kendini öne çıkartırdı, özellikle de geceleri açık havada yapılan törenlerde, dinleyicilerin başlarının üzerinde, karanlığın içinde, korodan ayrı, ama görünmeyen bir yerde, neredeyse kilise kulesinin çan

bölmesine yakın bir yerde dururdu, birdenbire gökyüzünden, aşağıdaki kalabalığın ve sessizlik içindeki kırların üstüne öyle bir haykırmaya başlardı ki herkes derinden sarsılırdı, onlar gibi sarsılan çocuk, yani ben, daha o zamanlar, böyle solo gecelerinde duygulanmanın yanı sıra iğrenç bir şey tarafından da dürtüklenir, böyle bir şarkıdan ve yarattığı birlik beraberlik duygusundan ürkerdim. Geçmişi düşündüğümde taşradaki kültürel etkinlikler arasında en çok bu gecelerden sıkıldığımı hatırlıyorum, bunu köyün Rahip'ine anlattığımda bana söz konusu şarkıcının, kilise şarkıları söylemezden önce Büyük Almanya'nın en güçlü sesine sahip bir kahraman olduğunu anlatmıştı.

Kendimi yalnızca, başka bir şeyin, gürültünün, sessizliğin yanı sıra çalınan; ya da bir dinleyici kitlesine yönelmeyen, tersine ondan ayrı bir yöne, gökyüzüne, yerin dibine ya da boşluğa yönelen bir şarkıya ya da müziğe açabilirim. Kobal, ilahilerden ve mezmurlardan söz ederek içimde memlekete dönmek isteği uyandıracağını biliyordu. Konuşmasının bir şarkıya dönüşmesi ve böylece konuşmaya devam etmesi beni hâlâ etkiliyor. Burada, koydaki Rus Kilisesi'nin Rahip'inin Slavca ayin sırasında sesini azıcık yükseltmesi benim için yeterli oluyor, ağlamamak için kendimi zor tutuyorum. Hatta, Kobal'in dediği gibi, titriyorum. Ve aynı biçimde, bana özel olarak çalınmayan, aksine rastlantıyla kulağıma çalınan müzik bile yeterli oluyor benim için. Gün boyu süren bir yürüyüşten sonra, günbatımında, tanımadığım bir yerde, kulağıma belli belirsiz sedalar çalınıyor: Daha büyük bir dünya önümde açılıveriyor.

Bazen bunun için bir enstrümana bakmam bile yeterli olur. Bu enstrümanın mutlaka ses çıkarması da gerekmiyor. Aynı şekilde arkadaşımın bir şarkıcı olduğu gerçeği bile beni neşelendirmeye yetiyor, ama şarkı söylemek üzere ağzını açtığı anda, sesi hemen hemen hiçbir şeyi çağrıştırmasa, daha ilk notada benim kapanmama neden olacak eğitimli bir ses

olmasa bile üzerime bir yabancılık hali çöküyor. Ayağa kalkıp şarkı söylediğinde, çoğunlukla arkadaşımla aramızdaki mesafenin arttığını duyumsuyorum; ama onu konuşurken dinlediğimde, ki bu sırada onun şarkı söyleyen sesi kulaklarımda oluyor, ya da suskun oturduğunda, onun bir şarkıcı olması hoşuma gidiyor. (Bu arada hemen hemen hiç şarkı söylemediği, yalnızca sanki kendi kendine konuştuğu, mırıldandığı, el kol hareketleri yaptığı, güldüğü konserler veriyor.)

Ressamlara karşı daha az yabancılık çekiyorum, en azından, bu arada İspanya'da filmini çekmiş olan benim Ressam'ıma karşı; aynı biçimde, şu anda Japon Kuzey Denizi'nde, diz boyu karın içinde, birçok basamakla çıkılan –o kadar karın içinde bile ulaşılabilen– bir telefon kulübesinin resmini yapan, burada marangoz olarak bilinen Mimar'a karşı da daha az yabancılık çekiyorum.

Ressamların titizlikle çalışırken ve telaş içinde resim yaparken duydukları heyecan bana itici geliyor ve değişik tarihsel resim akımlarını anlamasam da hissetmemi sağlıyor (buna karşın bir kitap akımı benim için kavranamaz bir şey), hak ettiğini düşündüğüm Şarkıcı'dan farklı olarak bu arkadaşımın fazla paraya sahip oluşunu çekemiyorum, onun sürekli neşeli ve dışadönük oluşu da beni kuşkulandırıyor. Böyle zamanlarda bana, hiçbir şey onu sıkıntıya sokamaz gibi geliyor. Yeni bir başlangıç ya da bir dönüşüm gibi şeyleri geri çeviriyor. Bir zamanlar sıkıntı çektiği için şimdi, çalışırken ya da başka bir şey yaparken eğlenmeye ve de zenginliğe hak kazanmış olduğunu ileri sürüyor. Gerçekten de uzun zamandır her resmi, tek renkliliklerine rağmen, altmış yaşında birinin izlenimlerine uygun olarak değişmeyen bir esneklik taşıyor, bu da, birinin onun doğuştan var olan ve özel dönüşümlerin ortaya çıkmasını sağlayan dönüştürme yeteneğini övmesine, bir başkasının ise: "Zaferden zafere koşuyor," diye yazmasına neden olmuştur. Ancak çekimini

sık sık durdurmak istediği konulu filmde durum farklıydı; tıpkı resme ilk başladığı zamanlarda olduğu gibi, bütün ciddiyetini toplamasına ve taptaze bir heyecanla dolu olmasına rağmen iki ay boyunca her an takılıp düşebilecek bir uyurgezer gibi dolaşmıştı.

Ama belki de dünyayla barışık o arkadaşım için yanlış olan benimdir? Bir keresinde, dönemin hemen hemen bütün ressamları ve yazarlarını ziyaret etmiş olan üçüncü bir kişiden şunları duymuştum: Birinci gruptakiler daha soğukkanlı görünürler, arkadaş canlısıdırlar, kendi kendilerinin ustasıdırlar, ancak yaşlı yazarlar hoşnutsuz, kırgın, aksidirler, başarılı olanları bile elindekiyle yetinmiyormuş izlenimi uyandırır.

Ressamlardan farklı olarak mimarlara karşı hep yabancılık hissetmişimdir. Japonya'daki arkadaşım, bana nispeten daha yakın olan tek mimardır, bunun bir nedeni de onun yıllar geçtikçe bir ahşap işçisine, bir marangoza dönüşmüş olmasıdır: Bir gün, Marangoz burada, evimdeyken, başka biri gelmiş, önce onu görmemiş, sonunda gördüğünde ise, benim evimde bir marangoz olduğunu hiç fark etmediğini söylemişti.

Çocukluğumun geçtiği yörede tabii ki ressamlarla tanışmıştım, ama onlar yalnızca tabelalar ve İsa'yı çarmıhta, haç üzerinde gösteren resimler yapıyorlardı, ama bir mimarla hiç tanışmamıştım; sırf bu sözcük bile orada yabancıydı. Aynı zamanda inşaat ustası da denilen duvarcı ustaları vardı orada. Hayal edebildiğim yapıların hemen hemen hiçbirinin örülmüş duvarları yoktu, onlar daha çok tahtadan inşa edilmişlerdi, oldukça küçüktüler, yapımları için de öyle ustaya filan ihtiyaç duyulmamıştı: Samanlıklar ve tahtalarla çivilenerek kapatılan alet kulübeleri ve hasat ambarları, üzerlerinde çim kurutmak için dar bir çatı padavrası bulunan sırıklar, çayırların her tarafına düzensiz olarak yerleştirilmiş olan ot kurutma kerevetleri; bugün bile hâlâ, taştan yapılmış anıt görünümünde bir yapı gördüğümde, gözlerim daha az göze

çarpan, tahta bir yapı arıyor. Küçüklüğümden beri görmeye alışık olmadığım şeyler beni bugüne kadar hep ürkütmüştür; bu bir refleks ve ben bundan kurtulamıyorum. Diyesim o ki, bu, güvendiğim dünyadan bir darbeyle ayrılmama neden olan yatılı okulu gördüğümde yaşadığım şoktan ileri geliyor; okul, en aşağıdan bakıldığında, bir tepeyi tümüyle kaplayan kaleye benzer bir yapıydı. Yürüyerek çıkılan yolun son ve en dik bölümü, ev büyüklüğünde bir mozolenin çevresini dolanıyordu, mozolenin hiç penceresi yoktu, yarı aralık kapısından, yaz tatillerinden dönüşlerde soğuk bir küf kokusu gelirdi, bu kokunun daha sonraki Rahip yatılı okulunda inzivaya çekilmiş olan piskoposun sandukasından geldiğini hayal ederdim.

Büyük kentler bir süre için meskenim olmasına rağmen, kente özgü yapılara asla sıcak bakmadım, ne şatolara ne de istasyonlara, ne saraylara, katedrallere, ortaçağdan kalma alanlara ya da evlere, olağanüstü uzun ırmak ya da deniz köprülerine, ne de yeraltı kentlerine. Bunlar beni sarhoş ediyor, başımı döndürüyor, ama hayal gücümü asla harekete geçirmiyor. Kardeşlerim tam tersini ileri sürerek beni suçlasalar da asla bir kent insanı olamadığımı söyleyebilirim. 'Kent' demek olan, yanı sıra 'iktidar', 'milletvekili', 'yüksek makam' demek olan yapılar benim ölçülerime uygun değil, en çok da öğrenim görmek zorunda olduğum üniversiteler uygun değil. Bunlar –gerek Viyana'da gerekse Paris'tekiler, hatta Santiago de Compostela'daki kampus bile– asla 'benimki' olmadı. Benim gözümde mimarlar kent insanlarıdır ve genellikle onları rakiplerim olarak görürüm.

Yalnızca uzaktaki arkadaşımla durum farklı, yine de kırgınlık olmasa bile mesafe koymak tehdidiyle karşı karşıyayız. Artık hiçbir şey inşa etmek istemiyor. Yıllardır yolculuk yapmaktan, her ne olursa olsun yıkıp yerle bir etmek istemediği için var olanı tamamlamak ve düzeltmek için malzeme aramaktan başka bir işi yok. Benim Mimar'ım bir

kent insanı değil ya da öyle olduğu hiç anlaşılmıyor. Bizi birbirimizden uzaklaştırabilecek şey beni, benim Ressam'ımdan uzaklaştıran şeyin tam tersi. Ressam kendini muzaffer olarak kutlarken, Mimar kendini mağlup olarak gösteriyor ve öyle de davranıyor; sanki ne kendisinin ne de karşısındakinin ciddiyetine inanabiliyor, her zamanki ironik konuşma tarzından da anlaşılıyor bu, düzensizlikten birden katılığa geçerek, kendi kendini kesintiye uğratıyor. Bu arada mağlup olduğu aşikâr birinin de en az bas bas bağıran bir muzaffer kadar bana yabancı geldiğini fark ettim.

Çocuklar hariç halkın tümü gibi yabancılara aldırış etmeyen Japon polisleri bile yolculuğu sırasında birkaç kez onu durdurmuştu, çünkü arkadaşım o denli yersiz yurtsuz görünüyordu; çok uzaklardan gelen, Japonya kıyılarında karaya oturmuş bir Beyaz; öne eğik başının üzerindeki geniş şapkasıyla yaya olarak giden onun gibi biri, olsa olsa dilencilik yapan yabancı bir keşiş olurdu: Ancak yakından bakıldığında, ayakkabılarının tamamen aşınmış tabanlarına ve gömleğinin eprimiş yakasına rağmen, çok zarif bir kişiliği olduğu anlaşılmakta, ki bu da o belasını arayan kişinin kenara çekilmesine ve hatta onu selamlamasına neden olmaktaydı. Bu arada otellerde değil tapınaklarda uyuyan, hemen hemen yalnızca pirinç ve meyveyle beslenen ve giysilerini güzel görünmelerini sağlayacak bir biçimde özenle giyen, Japonya'da bile yeterince parası olan, içimizdeki en tutumlu ve en beceriklimiz bütün bir yılı yollarda geçirdi.

Aomori'nin mağaraya benzer balık pazarında, herkes Marangoz'la alay ettiği halde, naylon önlüklü yaşlıca bir kadın ona birkaç parça çiğ somon balığı hediye etmişti; Marangoz onları günbatımında, tepede, arkasında sırıklar, tekne direkleri olduğu halde, bir kar yığınının üzerine otururak yemişti; çünkü kar yığını aşağı yukarı denizin hemen karşısında oluşmuştu, yerken aynı zamanda, kuzeye, Hokkaido Adası'na doğru denizi de seyredebiliyordu.

Burada, Paris'in ardındaki Seine Tepeleri'nin arasındaki koyda sabah olurken, onun bulunduğu yerde akşam oluyordu; göz kenarlarında oluşan kırışıklıkların limon sarısı, çalılıklar ve ağaçlarla çevrili Adsız Göl'de hafif flüt, kaval ve kuş sesleri altında çiftleşen binlerce kurbağayla birlikte ilkbahar gelmişti bile. Beni ve onu tehdit eden nasıl bir yabancılaşmaydı? Kıtalar ötesinden bizi bir arada görmüyor muydum?

Ve şimdi benim sıçramalar yapmamı sağlayan şeyin yine de taş yapılar olduğunun ayırdına varıyorum, örneğin Istranca, Piran'daki liman başkanlığına ait ev, deniz kenarındaki ilk günümü geçirdiğim, limanda tek başına duran, pencerelerinde gökyüzü, çevresinde ise ne bir bahçe ne bir saçak, hiçbir şey olmayan yatay parke taşlarının içinden dimdik yükselen taş bina.

Arkadaşlarımın arasında gezinmeyi sürdürüyor ve Okur'a geçiyorum. O da benden uzaklaşamaz ve defterinden silemez miydi acaba? Beni hor gören birine dönüşemez miydi?

İlişkimizin tehlikeye girdiği bir dönem vardı. İlişkimiz zaten iyi başlamamıştı. Ona yıllar önce, buradaki koya taşınmadan önce oturduğum Paris'in başka bir banliyösündeki iki istasyon kahvesinden birinde rastlamıştım, bunlardan birinin adı 'Bar de l'Arrivée', ikincisinin ise 'Bar du Départ'dı. Oğlumun piyano dersinin bitmesini bekliyordum; bugün bile, oradaki terasta yine otursam, trafik uğultusunun ve trenlerin kulak tırmalayan gürültüsünün arasında, en üst kattan, altı yaşındaki çocuğun o dev enstrümana itaatkâr ve korunmasız dokunuşunu duyarım.

Yan masalardan birinden bana yönelen o adamın önce görüntüsü dikkatimi çekmişti, 'benzerler'den biriydi, hem de iyi olmayan birinin 'benzer'i. Derken benimle konuşmaya başladı, selamsız sabahsız, tereddütsüz, sanki düşünülemeyecek kadar uzun zamandır beni tanıyormuş gibi: "Gregor

Keuschnig, sizin okurlarınızdan biriyim." Oğlum'un umutsuzca çaldığı ezgi bir yandan kulağımda yankılanıyorken, tanımadığım biri tarafından beğenilip seçilmiş olduğum düşüncesinden hiç hoşlanmamıştım.

Ancak kitaplarımı, –iki ya da üç tane vardı zaten– kelimesi kelimesine anlatmaya başlayınca bu duygu uçup gitmişti. Çünkü böylece yaptığım şey bana geri dönmüş oluyor ve dayanıklı bir şey gibi görünüyordu. Yaptıklarım, Okur'un onları bana iade ediş biçimiyle, sağlam ve aynı zamanda da şaşırtıcıydılar; karşımdakinin suç ortaklığı yaparak oyuna katılımı, bazı sözcükleri yinelerken hain hain gülüşü –böylece sanki dünyanın durumundan öç alıyor gibiydi– sayesinde yaptıklarım arasında gezintiye çıkmak hoşuma gitmişti.

Ama ondan sonra Okur'un gözünün benim dışımda hiçbir şey görmediğini anlayınca yine yabancılaştım. Dersten aldığım Oğlum'u da tıpkı, daha sonra alışverişte bize eşlik ederken dolaştığımız, banliyölerin insanlarını ve mekânlarını görmezden geldiği gibi görmezden gelmişti. Akşam yemeği için onu davet ettiğim evde de şöminede yanan ateşe bile bakmadı; daha önce bahçede odun kırarken hep yanımda durdu ve kitaplarımdan söz etmeyi sürdürdü, ta ki ben odunlardan birinin kafasına isabet etmesini dileyinceye dek. Hiçbir insanın ve hatta bir hayvanın bile görmezden gelemediği Katalan Kadın bile onun için hava cıvaydı.

Sonra kollarım yakacak odunla dolu, arka bahçeden eve uzanan yolu yürüdüğümüz o akşamüstünde Okur alıntılar yapmayı sürdürürken sesi çok nazik bir şakımaya ve ötüşe dönüşmüştü, bunun üzerine ağaçlardan ve çalılıklardan havalanan küçük kuşlar, serçeler ve iskete kuşları, kıvrık duran dirseklerine konmuşlardı.

Okur'la durum ancak, uzaklara, Almanya'sına (Almanya o zamanlar Fransa'dan şimdi olduğundan daha uzaktı) gittikten sonra sakinleşti. Aralıklarla bana, mevsimlere ve ülkesinden haberlere ilişkin anlatılarla dolu mektuplar yazı-

yor, hiçbir zaman cevap beklemiyordu. Onun hakkında, beni bıraktığını ve böylece bana iyilik yapmış olduğunu söyleyebilirdim. Gerçi babam da Almanya'da yaşıyordu, ama onun benim için bir önemi yoktu. Almanya, en küçük Almanca sözcük kıvrımlarında kendimi yeniden bulmama ve evde hissetmeme rağmen bir Hiç-Yer'di: Okur sayesinde gözümde bir ülke olmuştu. Uzaktan bir yazar gözüyle bakıyordum Okur'a. Benim için başvuru makamıydı. Ve Okur'a başka kimseye olmadığı kadar güvenim vardı. Yürüyüşe çıktığımda mektuplarını yanıma alıyor, her bir sözcük üzerine çalışıyor, bunu yaptığım ve onu asla hayal kırıklığına uğratmadığını için övünüyordum. Ona, yalnızca Goethe ve Hölderlin gibi yazarlara, Herakleitos ve İncilci Yuhanna'ya duyduğum güveni duyuyordum. Sarsılmaz bir kişiliği vardı, asla hırslanmıyordu, konuşması, kitaplardan söz etmediği zamanlarda da, kesin bir Evet ya da Hayır içeriyordu – bu, ulaşamadığım idealimdi. Ben, yani yazar, okumayı keşfetmek üzere çıktığı gezilerinde ona eşlik ediyorum. Onun sayesinde nasıl kendi yazdıklarımdan mutlu oluyorsam, onun anlatıları sayesinde daha önceleri tanımadığım ya da bana aykırı gelen başkalarının yazdıklarını da okumuş oluyordum. Hatta mektuplarından bazı cümleleri kopya bile ettim: "Okumak için varım." Ya da: "Ne yapacağımı bilemediğim zaman: Okumanın Işığı." Ya da: "Günün birinde bir aile kuracak olursam, bu, en son ferdine kadar okuyan bir aile olacaktır."

Zaman geçtikçe Okur'la ilgili aklıma bir şey geliyor, bu da yeniden ona yönelmeme yol açıyordu. Okumak konusunda tek başına kalmıyor, kendisi gibi düşünenlerin izini sürüyordu. Tıpkı benim gibi, Avrupa'nın şurasında burasında, hatta denizaşırı ülkelerde bile, onu örnek alan, onun okuduğu kitapları okuyanların sayısı az değildi. Bu işi de kararlılıkla sürdürüyordu. Okuduğu şeyle, kendisinin ifade ettiği gibi 'sadece kendisinin doruğunda kalmak'la yetinmiyor, bunun ötesine geçip gitgide daha güçlü bir iktidar kurmak istiyor-

du. Gerçi onu bu konuda zorlayan bir kamuoyu filan yoktu. Ama buna rağmen başını kendisinin, Büyük Okur'un çektiği grup insana hükmediyordu. Böylece kendi içine kapalı bir çevrenin otoritesi haline gelmişti, televizyona çıkmadan ve gazetelerde yer almadan neyin okunmaya değer neyin değmez olduğuna karar vermek onun elindeydi. Okur'un bir tarikat kurma yolunda olduğunu görüyordum, bir okurlar tarikatı. Öteki insanların oluşturduğu kitleye karşı kendi ve kendi gibi olanlar için dışarıda tutulmak, haklılık, biriciklik iddiasında bulunuyordu.

Hiçbir yazınsal değeri olmayanlardan farklı, ayrıcalıklı bir kitaptan yine bir falcı edasıyla söz etmeye başladığı an, artık böyle bir okur hakkında hiçbir şey duymak istemediğim an oldu. Bunu ona da söyledim. Okumak yoluyla iktidar kurmak istemek, üstüne üstlük bunu gizli gizli, fısıltıyla yapmak saçmalıktı. Umacının tekiydi, çocukların ahlakını bozuyordu, İsa karşıtı gibi, okur karşıtının tekiydi. "Çekil git, yok ol ve bırak kitaplar yine kitap kalsın, her biri, nasıl olabiliyorsa öyle." Bunları söyledim, her zaman olduğu gibi kızınca gözüm hiçbir şey görmez olmuştu, sonunda başımı çevirip ona baktım: Dudakları tir tir titriyordu.

Böylece arkadaş olduk. Bana mektup yazmaya devam etti, ama mektuplarında asla belli bir kitabı öne çıkarmadı. Hatta bir süre kendini okumaktan uzak tutmaya bile çalıştı, ama sonra bunu karakterine aykırı buldu. Okumaksızın, günü gün ışığında görmüyordu. Ona uygun işler vardı, okumak ve hecelemekti bunlar. Peki yazı, gizemin gücünü bugüne kadar koruyabilmiş bir icat değil miydi?

Her neyse; o tarihten sonra bir daha asla onu insanların arasında okurken görmedim. Artık kendini gizliyordu, deyim yerindeyse gizli kapaklı okuyordu, bu da bana Ortaçağ'dan kalma taş heykelleri, elinde kitap tutan, hem eli hem de kitap bir örtüyle örtülü heykelleri anımsatıyor. Bunun yanı sıra kendisi kitap basıyor ve ciltliyor, birkaç yılda

bir tane, tıpkı şu taş ustasının on üçüncü yüzyılda yaptığı gezilerin fragmanları gibi.

Şu sıralarda Kuzey Denizi'nde, Wilhelmshaven'de, babamın hâlâ yaşamakta olduğu Nefrit Körfezi boyunca dolaşıyor. Gece oldu, ilkbaharın ilk günü bitti, denizin ardındaki ışıklar herhalde Helgoland Adası'nın ışıklarıdır ve Okur arkasını döndüğünde, Orion'un buğulu ufukta gözden kaybolduğunu gördü: "Gelecek kış görüşürüz!"

Paskalya'ya az kaldı, banliyö istasyonunun yakınındaki her zaman kuşların uyuduğu ağaçta artık çok az serçe uyuyor, birkaç tanesi geceleri orada, artık soğuğa karşı tüylerini kabartmadan oturuyorlar ve ben doğum yerim olan Jaunfeldebene'deki Rinkolach Rahipi'ne doğru gitmeye ya da yuvarlanmaya devam ediyorum.

Bugün günlerden pazar, oraya buraya dağılmış olan köylerden bazılarında arka arkaya ayin yapmak zorunda olduğu için zikzaklar çizerek dolaşıyor. Oturduğu ve çalıştığı bina başka bir yerde; Rinkolach'taki kilise onun yalnızca dışarıdan görev yaptığı bir kilise; uzun zamandır orada daimi olarak görev yapan bir din adamı olmadığı için.

Hâlâ sağda solda karlı yerler var, en çok da orman kenarlarında; benim bulunduğum yerden farklı olarak orada ikilimi deniz belirlemiyor. Ama onun bulunduğu yerde, Kıta Avrupa'sında da, bu akşamüstünde hava oldukça ılık, böylece dışarıdaki sıcaklıkla kiliselerin içindeki soğuk arasındaki ısı farkı Rahip'i fazlasıyla etkiliyor, özellikle ayin için üzerini hep acele acele değiştirdiği malzeme odalarında, tıpkı buz gibi olan Rinkolach'ın kilisesinin malzeme odasında olduğu gibi.

Rahip ayin giysisini giyerken onun yanında duran yaşlı kadın masaya içinde deniz şakayıkı olan bir reçel kavanozu koydu, çok uzaklardaki sınır istasyonundan seyrek olarak geçen Pazar trenlerinden biri düdük çaldı; mezarlığın çakıl taşlı toprağının altında akrabalarımın iskeletleri istif edil-

miş yatıyor, büyükanne ve büyükbabamın Rusya'da Üçüncü Reich için ölen iki oğlunun yokluğundan başka bir şey bulunmayan, son olarak kız kardeşimin küllerinin karıştığı ara bölge var aralarında.

Böylece, şu anda yaptığım gibi, gözlerim kapalı oturabilir ve Pazar gününü uzaktaki Rahip'le birlikte geçirebilir, öğle yemeğinde çorbasını içerken yanında olabilir, arabasındaki kokuyu içime çekebilir –hem de her zaman acelecinin teki olan ondan daha güçlü biçimde–, öğleden sonra şekerleme yaptığı çalışma masasının yanında olabilirdim, belki de burada benim başım da masanın üzerine düşerdi, arkadaşımın bir gününü en ince ayrıntısına kadar bilirdim.

Ama onunla da tehlike söz konusuydu. Zaman zaman beni nasıl da kızdırırdı. Bu, onun konuşma biçiminden kaynaklanıyordu, kullandığı bazı deyimler bana sevimsiz geliyordu, cemaatindeki ölümcül hastalara 'ölme kılavuzu' veriyor gibiydi. (Buna karşın hiçbir insanı ya da şeyi 'aptal', 'kötü niyetli', 'kötü' olarak adlandırmaması sevindiriciydi, bütün bunların yerine 'basit' sözcüğünü kullanıyordu; 'basit biri' aptal ya da anlayışı kıt biriydi; 'basit bir kitap' önemsiz, keyifsiz şeylerden söz ederdi ve 'sadelik'le hiçbir ilgisi yoktu.)

Bizim toplumumuzun bir dönem denediği bir şey vardı: Yılda bir-iki kez memleketime geldiğimde, biriyle birlikte olmam gerekiyorsa, ailemden geriye kalan tek kişi olan erkek kardeşimle birlikte olmaktan öte öncelikle onunla birlikte olmam, onun için son derece doğal bir durumdu, mümkün olduğu kadar az, hatta hiç yalnız dolaşmamalıydım. Kendi yöresinin Rahip Efendisi olduğu için, ziyarete gelen kişinin köye varışını, orada bulunuşunu ve son olarak da köyden ayrılışını bildirmekle yükümlüydü, bunu da dostluk adına yapıyordu. Oraya gelmem halinde tek yetkili oydu, başka kimse değil.

Mesleği gereği kendini başkalarına adamıştı, aynı şeyi

arkadaşından da beklerdi, hem de kendiliğinden, bir görev olarak. Örneğin benim gelişimin temel nedeninin belli bir mevsimde çıkılan belli bir yol olduğunu düşünemezdi bile ya da tarlanın kenarındaki taştan duvarı ya da yörenin her yerine yayılan –yeni ya da eskimiş– bütün süt standlarını görmek için geldiğimi ve tek bir canlıyı bile görmek istemediğimi, hele onu görmeyi hiç mi hiç istemediğimi düşünemezdi.

Eskiden gelmeden önce haber verirdim, ama zamanla gelişimi gizlemeye başladım, hatta ona gözükmemeye çalışır oldum, ancak trenin durduğu ihtiyarî durakta, arabasının önünde bacaklarını açmış, kollarını kavuşturmuş bir pozda pusuya yatmış beni beklerken bulurdum onu; sonbahar ışığı altında tarlaların arasında yürüyeceğim yol için aylardır duyduğum sevinç kursağımda kalırdı, o andan itibaren insanın ayak basmadığı ıssız yerlerde yalnız başıma tek bir adım bile atmam olanaksızlaşırdı.

Bunun dışında, ruhanî giysisi olan böylesi birinin beni eve dönüşümde karşılamaya gelmesi, üstüne üstlük yörenin demiryolu görevlilerinin bu olaya tanık olması da hiç hoşuma gitmiyordu: Sanki bütün insanların gözü önünde kendimi en yüksek pey süren partiye bırakıyormuşum gibime geliyordu.

Rahip'in kendisi de dahil, hiç kimsenin ziyaretlerimden önceden haberi olmamalıydı. Haberi olursa, tıpkı erkek kardeşimle daha önceleri yaptığım gibi Rahip'in evinin önünden geçmemek için yolumu değiştiriyordum. Ama o, ziyaret günlerimi değiştirmeme rağmen, birkaç saatliğine de olsa geri dönüşümün kokusunu alıyor gibiydi. Rinkolach'a uzanan bomboş yol boyunca yürüyorum, ayak seslerimden başka çıt çıkmıyor, rüzgâr parmaklarımın arasında oynaşıyor, güneş batmak üzere –oysa ben güneşin batışını Moos ya da Šmihel'deki akşam pazarı sırasında yakalayacağımı sanıyordum–; birdenbire arkamda bir araba kornası, hem de yöre büyüğünün hiçbir karşı çıkmaya izin vermeyen, bağlayıcı el

sallaması eşliğinde; arabanın kapısı çoktan açılmış bile. Bir sonraki sefer bir istasyon önce inmiş, köye giden dolambaçlı yolları seçmiştim, köye girdiğimde hava çoktan kararmıştı. Uzaklarda çakan şimşeklerin ışığı bana yol gösteriyordu. Bu ışığın aydınlığında, mezarlıkta o bilindik suret kollarını bana doğru uzatmış, her zaman yaptığı gibi daha adımı bile söylemeden, yüksek sesle: "Salve in domino!" şarkısıyla beni selamlamıştı. Akrabalarımın mezarlarını ziyaret etmek üzereyken tıpkı bir düşmanın önünden kaçarcasına arkadaşın karşısında bir adım gerilemiştim, sanki onun bilgisi dışında orada bulunuyormuşum da, deyim yerindeyse sanki yabaninin tekiymişim de suçüstü yakalanmışım duygusuna kapılmıştım. Ve bir yandan onun Yolumu-Kesmesi ve kafalarımızın ne kadar denk olduğuna dair anlamsız varsayımı beni bezdirirken, öte yandan benim geri duruşum ve konuşmak istemeyişim de onun alınmasına yol açmıştı. Yalnızca Jaunfeldebene'de bu denli elle tutulur olduğunu gördüğüm karanlık ile şimşeklerin suskun aydınlığı arasında yan yana duruyor ve konuşuyor olmamıza rağmen, sanki biraz önce sonsuza dek vedalaşmışız gibime gelmişti. Onun beni samimiyetsizlikle itham etmesine karşılık ben onun bir 'despot', 'hiçbir şeyin farkında olmayan biri', bir 'yamyam' (vb.) olduğunu söylemiştim. O ise yalnızca benim 'çok basit bir insan' olduğumu söylemekle yetinmişti.

O çok özel gecede yaşanan kâbus ertesi gün yine hafiflediği için de bunları anlatıyorum. Yoksa? Her neyse; her zaman olduğu gibi geceleri, sofaya çıkan merdivenin altındaki divanda uyumuş olduğum kardeşimin evinden ayrılıyordum ki arkamda birinin korna çaldığını duydum, hem de hiç olmadığı kadar gürültülü ve buyurgan bir biçimde, üstelik her yer aydınlık olduğu halde araba farları üzerime yöneltilmişti – oysa onun aynı saatlerde Bleiburg İlkokulu'nda din dersi veriyor olduğundan emindim. Eliyle göstererek yan koltuğa oturmamı işaret etti, sonra yan koltukta duran,

kilise bahçesinden biraz önce kendi elleriyle topladığı beyaz elmalarla tıka basa dolu sandığı bagaja koyduk. Sonsuza dek sürecekmiş gibi gelip geçen akşamki bozuşmamız söz konusu bile edilmedi. Yörenin efendisi tavrını değiştirmek bir yana, daha da güçlü bir biçimde oynamayı sürdürdü, hatta abarttı. Hatta ısrarla karşı koymama hiç aldırmayarak beni arabasıyla başkente, şehirlerarası trene kadar götürmek suretiyle, tek başıma başımı trenin camına yaslayıp doğduğum yerden yavaş yavaş, istasyon istasyon bir yay çizerek uzaklaşmama da –ki bu yerler ancak o zaman içimi dolduruyordu– engel oldu. "Bırak beni!" dedim. "Hayır, seni bırakmam!" dedi. Sonra, yok olan sinemalar da dahil, bana hiçbir şey ifade etmeyen Klagenfurt'a zamanından çok önce vardıktan ve herhangi bir yerde birlikte oturduktan sonra, bu sefer onu bırakmayan bendim – ki bu sık sık başıma gelir. "Biraz daha kal, bir sonraki trenle giderim, zamanım var," dedim. "Ne o, Humtschach'ta bir vaftiz töreni için beni beklediklerini, sonra da ölen birinin mezarına gitmek zorunda olduğumu unuttun mu yoksa? Senin gibi kendi zamanımın efendisi olmadığımı, daha çok onun kölesi olduğumu unuttun mu?"

Aramızdaki oyun böyle sürüp gitti. Her defasında gelişimi ondan gizliyorum, Rinkolach'a her gidişimde sürekli yolumu değiştiriyorum, geceleri, siste, çalılıkların arasında yol alıyorum ve yörenin sorumlu Rahip'i kokumu alıyor, yolumu kesiyor, hareket alanımı daraltıyor, evde geçireceğim zamanımı mahvediyor, ama hoşlanmadığım bu birlikteliğe bir kez karşı koyduktan hemen sonra rıza gösteriyorum, hatta bundan sonraki zamanımı onunla birlikte geçirmek istiyorum.

Ama, kim bilir? Bildiğim tek şey, kavga ettiğimiz o geceden sonra, ilişkimizin yeniden başlamasının hep kendimde gördüğüm uzlaşma yeteneğinden değil, yalnızca hemşerimden kaynaklandığıdır. Acaba yalnızca çocukluğumda mı komşunun oğluyla öyle kendiliğinden iyi geçiniyordum? Ondan hemen sonra yatılı okulda bir-iki önlenemez düş-

manlık yaşamamış mıydım? Yoksa 'geçimsizler'den biri miydim? Bu sözcük uzun zaman hoşuma gitmişti zaten. Ama artık bunu da bilmiyorum.

Burada, Seine Tepeleri'nin arasında ağaçlar Türk güneşinin[8] altında ilk çiçeklerini açarken, Kız Arkadaşım'ı görüyorum, daha doğrusu, orada, kendi çevresi içinde, bir akarsuyun çıktığı Toros Dağları ile döküldüğü denizin arasında bıraktığı çökeltinin yanında hayal ediyorum. Elinde, uzun süre suyun içinde kalmış olan bir tahta parçasını çeviriyor; tatlı suda olduğu halde tuzlu suda kalmış gibi görünen silindir biçiminde bir parça bu, çekirdeğine varana dek bütün lifleri ve kıymıkları da içlerine girmiş olan, parmak uzunluğunda, vida biçiminde midyelerle dolmuş. Eline ağır gelen bir tahta parçasının sadece dış görünüşü sopaya benziyor, sanki tahtadan çok daha ağır, taş gibi ağır.

Bu kadını böylesine yoğun düşünüyor olmam şaşırtıcı. (Yolda olan ötekiler gibi zaman zaman mektup yazarak ya da bir tahta parçası göndererek bu konuda bana yardımcı oluyorsa da; bana verdiğine benzer midyeli bir tahta parçasını bilmem kaç yıl önce Türkiye'nin güney kıyıları boyunca yanımda taşımıştım, ta ki kokmaya başlayıncaya kadar; sonunda geminin kaptanı, gemiye yabancı olan her şeye yaptığı gibi onu güverteden atmıştı.) Bir zamanlar bir çift olduğumuz için şaşırtıcı; öykümüz, daha sonra oluşacak olan bir dostluğun gözümüze harika gözükmesini sağlayacak bir biçimde sona erdiği için şaşırtıcı. O zamanlar dehşet içinde sevgilimden kaçmıştım.

Ve burada bu bölümü kesiyorum. Çünkü, gerçi ilk kez olmuyor, geçmişteki ben'i –yalnızca çocuğu değil, geçen yılki ben'i de– 'ben' olarak adlandırışım kuşkulu görünüyor bana. 'Ben'-güvensizliğim bütün yıllar için eşit orandadır, hem de benim yaptığım, bana yapılan ve başıma gelen her

8. Türkiye'de olduğu kadar ısıtan bir güneş; hava sıcaklığının yüksek oluşu anlamında. (ç.n.)

şey için. Sanki bütün anılarımı hep tırnak içine almak zorundaymışım gibi geliyor. 'Ben' üç aylık kız kardeşime bakıyordu. 'Ben' saldırıya uğramıştı. 'Ben' yeniden yaşama döndürülmüştü. 'Ben' bir konuşma yapmıştı. Kendi kendimden kuşkuya düşmediğim her ânın bir özelliği var, hatta bir ünlem işaretiyle de ayrıca güçlendirilmiş durumda bu anlar. Şurada, ölü büyükannemin yanında uyanıyordum ben! Şurada, yağmur altında büyükbabamla birlikte tozlu tarla yolu boyunca yürüyordum ben! Şurada, yaz ve sonbahar boyu oturuyor, yazıyor, pencereden dışarı bakıyordum ben! Şurada, oğluma bakıyordum ben! Şurada, yılın ortasında nehirde yüzüyordum ben! Buna karşın birçok serüvenimde 'ben'den önce bir duraklama oluyor ve başka bir sözcüğe kaçmak istiyorum, ama bulamıyorum. Böylece eylemimin ya da çektiğim acının öznesi olarak –her ne kadar bana yanlış geliyorsa da– hiç ayrım yapmaksızın 'ben'i koymaktan başka çarem kalmıyor.

Devam. Geçelim. İşte o zamanlar bugün arkadaşım olan kızın sevgilisiydim. İkimize de hayrandım. Bütün tanıdıklarıma onu ve beni anlatmak istiyordum, bunu yaptım da: Bir çift oluşturacağımızı hemen anladığım o ânı, Maribor'un büyük köprüsünün üzerindeki ilk karşılaşmamızı anlattım. O zamanlar henüz bir çocuk olan Oğlum'a bile onu anlattım, Katalan Kadın'ın önünde ötekine olan hayranlığımı ağzımdan kaçırmamak için kendimi güçlükle tutuyordum.

Bu arada beni ilgilendiren yanıyla öykümüz bedenlerin ötesinde bir yerde, yani bir düşünce olarak ve Kız Arkadaşım'ı tanımadan çok önceleri başlamıştı; karım bana en yakın olan ülkeden geliyor olmalıydı. Bu düşünce doğaldır ki Katalan Kadın'ın El Paso'daki bambaşka bir köprünün üzerinde başını çevirmesiyle ânında unutulmuş, yıllarca da öyle kalmıştı; ancak Kız Arkadaşım'ın Maribor'un büyük köprüsünün üzerinde ortaya çıkmasıyla geri dönmüştü, insanlar geçip gidiyor, köprünün altından Drava Nehri akıyordu, sonbaha-

ra özgü bir yavaşlıkta ve Çin'de bir nehir kadar uzak.

Ondan sonra uzun süre her türlü temastan kaçındım. Kırıcı olabilir diye onun gözlerine bile bakmak istemiyordum. Bir gece dolunayda beni yükseklerde bulunan karla kaplı bir tarlaya götürdü, orada bir saat boyunca ses çıkarmadan oturmaktan başka bir şey yapmadım; orada öylece duran, üstünde üçgen biçiminde kristaller bulunan karın çıtırtısı bile bana oranla daha gürültülüydü, o elimi tuttuğunda elini itmiştim.

Sonunda, onun itip kakmasıyla, bir çift olduğumuzda, mutsuz olmuştum. Daha o soyunurken --çocuk gibi atiktibu işin bittiğini düşünmüştüm.

Gerçekten de bir şey bitmişti, ama onun, kendimin ve halkımızın hakkındaki düşüncelerim bitmiş, yeni bir şey başlamıştı.

Birlikte olduktan hemen sonra ortadan kaybolmuştu, veda bile etmeden. Umutsuz bir biçimde uykuya daldım, ertesi yaz sabahı, çocuk olarak 'ben'im bile şaşırdığım bambaşka biriydim uyandığımda: tarifsiz bir sevinç içinde, tatlıyla yoğrulmuş, ele avuca sığmayan biri.

Bunu izleyen aylarda aramızda, yanlış bir adım atmak ya da yanlış anlaşılmak tehlikesinden tümüyle uzak özel bir zarafet hüküm sürmüştü. Geriye bakıp düşündüğümde ne bir yüz ne de bir beden görüyorum, onların yerine orman yolunu boydan boya sarmış olan çam ağacı köklerini, terastaki çamaşır ipini, trenin açık penceresinden ufukta birbirinin ardı sıra kayıp giden buzultaş dizilerini görüyorum. Onunla birlikteyken sanki yer yarılmıştı da bizi yutmuştu. Yattığımız orman patikasında yanımızdan geçerken bize bakıp da bizi görmeyen şu oğlan çocuğu. Sandallarıyla bizim kumluğumuzun yanından salına salına geçen, her birinin gözü bir başka tarafta olup da bir bize bakmayan bir grup kamış kesicisi. Bir keresinde kendimizi bir kiraz ağacının altında bulmuş ve yine ikimiz birden yok olmuştuk, anıla-

rımda yalnızca ağaçtaki kirazlar canlanıyor, sanki yukarıya her baktığımda daha küçük, daha yuvarlak ve daha parlak kırmızılıklar haline geliyorlar.

Ve her defasında, hatırlayabildiğim kadarıyla, daha sonra kendimi yapayalnız bulurdum. O, çemberden atlayarak çıkar ve ânında köşeyi dönüp gözden yiter, sesi duyulmaz olurdu. Her zaman bir tür serüvenci olarak ortaya çıktığından, kılık değiştirmiş ya da maskelenmiş ve örtünmüş olarak, arkasında en küçük bir görüntü bile bırakmadan giderdi.

Genellikle ikimizin de bilmediği üçüncü yerlerde buluşurduk, hatta çoğunlukla üçüncü ülkelerde. Bir keresinde böyle yabancı bir kentte yazın karanlığında yatıyorduk ki birdenbire onun, benimle birlikte yaşamalısın, dediğini duydum. Benim ses çıkarmayışımın nedeni bu cümlenin kendisinden çok, zifirî karanlığın içindeki boşlukta yankılanan sesti. Sonra söylenen şeyi yineledi, aynı hayalet fısıltısıyla.

Bedensel aşkın hangi fiille ifade edilmesi gerektiğini asla bilemedim. En uygun fiil *Odysseia*'da mevcut, orada uygun fiil erkek ve kadının sık sık 'bütün gece', 'ta sabah alacasına kadar' birlikte 'dinlendikleri' anlatılıyor. İşte ben de sık sık bu kadınla dinlenmiştim.

Şimdi bu dinlenme sona ermişti, ses sürekli konuşuyordu, fiil çekimleri hep aynıydı. Derken yanımdaki görünmez yaratık, henüz kayıtsız bir yaz-gövdesinden başka bir şey değilken, saldırganlaşmaya başladı. Önceleri yalnızca aynı yerde tepinmek gibi bir şeydi. Sonra çevreye saldırmaya başlayarak bir dev haline geldi ya da bizim memleketin efsanelerine tutkun Filip Kobal'in dediği gibi bir 'Perchtin'[9] oldu çıktı. Ve karanlığın doğurduğu bu kötü yaratık tıpkı efsanede olduğu gibi kurbanının üzerine oturdu, kendini onun üzerine geçirdi, onu çiğnedi, çekiştirdi, sıkıştırdı, kendi kendisinin

9. Bavyera-Avusturya halk inancında geceleri dolaşan ölülerin ruhları, maskeli oğlan çocukları tarafından kovalanır. Ruhların önderinin adı Bayan Perchta'dır. Ayrıca Perche, Fransızca 'sırık' anlamına gelmektedir. (ç.n.)

içine tıktı. Benzer bir dehşeti daha önce yalnızca, annemle yattığımı gördüğüm düşümde yaşamıştım.

Yine bir düşe ya da bir efsaneye uygun olarak 'son gücümle kendimi kurtardım', 'nasıl yaptım bilmiyorum'. Yataktan, odadan, karanlık evden kaçtım, bir yandan koşarken dönüp eve baktığımda cadı karının, tıpkı bir zamanlar köyde olduğu gibi kapıya tünemiş olduğunu gördüm, kapı kadardı, bacakları ayrıktı, üst pervazından her iki yanına, oradan da toprağa kadar bütün kapıyı kaplıyordu ve ben oradan kaçayım derken iflah olmaz bir biçimde yolumu kaybedip, istasyonun ters yönüne giden otobüse binmiş, sabahın aydınlığında rahatça seçilebilen adını bile anlayamadığım banliyölere varmıştım. Ama yine de kendimi kurtulmuş hissetmiyordum, tersine, temiz havaya ve beni kamufle eden gelip geçenlere rağmen o kaygan plasenta karanlığında boğulur gibiydim.

O günden sonra bir daha asla sabık seçimimin yanında dinlenmedim. Zaten uzun bir süre hiç karşılaşmadık, hiçbirimiz bir ötekine herhangi bir işaret göndermedi. Derken onu yine gördüm, Split Limanı'nda. Onu görür görmez içimde bir yaz duygusu uyandı. Ve birdenbire artık onunla ilgili başka hiçbir şey hissetmez oldum; onun yeni varoluşu esnasında unutmuştum. Biraz önce Dalmaçya adalarından gelmiş olan bir feribottan çıkan bir dizi arabanın arasındaydı arabası; gördüğüm ilk şey yüzü değil, elinde tuttuğu çiçek demeti oldu, bir yandan da direksiyonu tutuyordu; çiçekler, öylesine küçük, renkli ve doğaldılar ki, yalnızca bir adadan, ada kayalıklarından toplanmış olabilirlerdi.

Sonra doğal bir tavırla yanıma geldi. Evlenmişti, ancak yılda bir kez, kocasının, hatta ek olarak babasının parasıyla kendi başına uzaklara gidiyordu, hâlâ bir serüvenciydi, bağımsız bir kadındı ya da birlikteyken dediği gibi 'Avare'ydi. Gerçi o bunları anlatırken sürekli olarak: 'Bu kadın kullanıla kullanıla ne kadar da eskimiş!' diye düşünüyordum ya da: 'Ne kadar da kurtlu!' Ama böylesi düşüncelerin önemi

yoktu. Sanki hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu. O zaman hiçbir şey olmamış demekti. Ondan sonrası onunla benim için aynen böyle kaldı.

Şu anda gördüğüm o değil, elini bile görmüyorum, yalnızca hâlâ karla kaplı olan Toros Dağları'nın tepesindeki nehrin kenarında öğle ışığında, beyaz çakıl taşlarıyla dolu alüvyonlu tepenin önündeki midyeli sopayı görüyorum; bu sırada burada, odanın önünde bir ardıç kuşu, çalılığın içinden kedi gibi koşarak çıktı ve askerî havaalanından kalkan bir bombardıman uçağının gölgesi bir an için kâğıdın üstüne düştü.

Koyun çevresindeki ormanlık tepeler yeşilleniyor. Yeşillenme yerden, topraktan başladı, sonra yukarı doğru çıktı ve Nisan ayının ilk günlerinde çalılıkların tepelerine ulaştı. Ağaçlar henüz çıplak, bazılarının yeşil bir tülle örtülü olan ve aşağı süzülen bir grup paraşütü andıran tepeleri hariç. Sincaplar burada da hoplayıp zıplıyorlar; Kız Arkadaşım'ın bulunduğu doğudaki alüvyonlu tepede olduğundan daha farklı biçimde, daha çok ağaç kabuklarıyla uyum içinde zıplıyorlar, ve birkaç gün önce bahçede çürümüş kavak kütüklerini topraktan çıkarıp testereyle keserek parçaladığımda çürümüş odunun içinde, kaskatı kesilmiş geyik böceklerinin yanında eşek arısı larvalarının kaynaştıklarını gördüm, bir kısmı çoktan açılmış olan bu larvalardan boynuza benzer çıkıntıları olan başlar çıkmış kıpırdıyorlardı, yanlarında ise ölü atalarının odunla çevrelenmiş mumyaları vardı, onları oradan çıkardığımda, geriye onların biçimlerini almış boşluklar kaldı.

Yedinci ve sonuncu uzak yolculuğuma çıkmadan ve Oğlum'la zaman zaman meydana gelen, yalnızca düşünce düzeyinde gerçekleşen, çoktan geride kalmış olan, buna rağmen bugün bile beni hâlâ korkutan bozuşmamızı anlatmadan, kendimi sorgulayarak anlatmadan önce, istiyorum ki, belki de bu girişimin akışı içinde son kez olmak üzere, bir biçim

sorununu açıklamaya çalışayım. (Hâlâ izimi takip ederek Yugoslavya'nın güneyinde Karadağ'a varan Oğlum'un, Paskalya'da Selanik'in o minicik kilisesinde olabilmek için acele etmesi gerekiyor, o kilisede öldükten sonra dirilen, çarmıha gerilmiş İsa öyle bir temsil ediliyor ki, yeniden dirilme görüntülerine muhtaç olan ben onu yaşamım boyunca başka hiçbir yerde görmedim.)

Bazen yazı yazarken, yalnızca şu ânı kastetmiyorum, mükemmel olmak tehlikesiyle karşı karşıyaymışım gibi geliyor: Katalan Kadın'ın her zaman başına kaktığım gibi, özgür bırakmak yerine doldurmak tehlikesiyle karşı karşıyayım; öyküm için herhangi bir çizgi oluşturmamak, değişikliklerle onu yerinden oynatmak. Yani değişiklikleri bir kenara mı atmalı? Çalakalem anlatımımı çuvala koyup bir çeşit kataloğa dönüşmek tehlikesiyle karşı karşıya bırakan mükemmeliyetçiliği bir kenara mı atmalı? Ben, yani Kataloglaştırıcı, öteki ben'in, yani Anlatıcı'nın iç düşmanı mı olmalıyım? Katalogdan kaçınmak için, Oğlum'dan uzaklaşmama ilişkin bölümü şimdi öykünün dışında mı bırakmalıyım? Bilmiyorum.

Eğer böyle olsaydı o iç düşman ilk mesleğimi yapıyor olurdu. Ben, hukukçu, hukuk bilimcisi, ben'i, yani Anlatıcı'yı engelliyor muyum? Bir zamanlar okuduğum hukuk biçimleri, öykümün biçimine karşı mı koyuyordu? Daha sonraları, İmparator Justinianus yönetimindeki Bizans'ta bir araya getirilen ve büyük hayranlık duyduğum Roma hukukunun katalogları geliyor yine aklıma. Bu kataloglar kapalı bir sistem olmalarına karşın, tıpkı bir yasa kitabının olması gerektiği gibi, onları okumak bugün bile beni açıyor ve tazeliyor. O zamanlar kendi yolumu bulmama o hukuk dili yardımcı olmuştu. Bu, özellikle o sistemin beni, hiçbir yere ya da hiçbir insana itmediği kadar ittiği yazı yazmak eylemi için geçerliydi. (Böylece ülke ve insanlar için yedek olmaktan çıktı, başından itibaren bu iş için oradaydı ve anlatmaktan başka bir şey istemiyordu – ama neyi anlatacaktı?)

Ancak: Benim yazı yazmam için hangi dil uygundu? O ne olduğu belirsiz özlemle dolu genç bir insan olan ben, yazı yazmaya her oturuşumda daha ilk harfte tıkanıyor ve bir dilim – bir yazı dilim olmadığını fark ediyordum. O zaman çoğunlukla her şeyi yarım bırakıp masadan ya da her neresiyse, oradan suskun ve durgun, kalkıyordum; eğer her şeye rağmen bir şeyler yazmışsam, ya bütün sayfayı aynı sözcükle doldurmuş ya da rastgele heceleri arka arkaya dizmiş oluyordum. Biraz önce bu denli berrak bir karanlık biçiminde öngördüğüm anlatı bu muydu?

Hukuk dilini, özellikle de Latincesini tanıyana kadar, önümde zaman zaman uzayıp giden ışık için –yoksa içimde miydi– tek bir doğru düzgün cümle kurmayı başaramadım. Tarih yazarlarının kullandıkları dil, örneğin Yunanlılar arasında Thukydides'in ve Romalılar arasında da özellikle Sallustius'un kısa ve öz dili, kanımca bana hitap etmekteydi, ama o zamanlar ve bugün de bu dili kullanabileceğim hiçbir öykü gelmiyordu aklıma, ben ki içte-kâin olan biriydim, bunun için, tıpkı Joseph Conrad gibi denizci olmam gerekirdi.

Romanların dili benim anlatımım için asla söz konusu olamazdı, hangisi olursa olsun: Ben –kendi adıma– böylece adsız bir taklide ve ezberden yazmaya duyduğum çok eski bir özlemi ele vermekteydim, ki bunun farkına hemen varmıştım. Peki ama o zaman nasıl olmuştu da, anlatı cümlelerinden değil de paragraflardan, genellikle de 'eğer biri....., o zaman.....' gibisinden şart cümlelerinden oluşan hukuk dili bana esin kaynağı olmuştu? Bir kere, yazı yazma eğilimimi hiçbir biçimde elimden almadan, aklımı başıma getirmişti. Ondan önce kim bilir nerelerde duyumsadığım ışık onun sayesinde zihnimi aydınlatmıştı. Bunun ötesinde bana sunduğu dil, asla dilin kendisi değil, bambaşka bir dildi, tarafımdan keşfedilmesi gereken bir dil, yasaların diline paralel giden bir anlatı diliydi, onlar gibi açımlayıcıydı, konuyla arasında belli bir uzaklık taşıyordu,

kavramlar sınırlı miktardaydı, öyle ki, daha önceleri benim dil konusunda yaşadığım kafa karışıklığının en önemli nedeni olan sözcük kalabalıklığı burada söz konusu bile değildi. Böylesi bir sakınış, her şeyden önce duygu ifadelerinin devre dışı kaldığı bu kadar küçük bir seçim, yazı yazarken duyguları güçlendiriyordu bile; hukuk dilinin yardımıyla ve tarih yazarlarını aklımdan çıkarmayarak –tıpkı bugüne kadar olduğu gibi ara sıra takılıp kalsam da– ilk anlatımımı bitirdim.

Ama daha o anda bu iyileşmenin bir tehdidi de beraberinde taşıdığını fark ettim. Nasıl yasa hiçbir açık kapı bırakmıyorsa –farklı durumlara uygun biçimleri varsa– ve de bırakmaması gerekiyorsa –yoksa yasadan değil, aşağı yukarı haklılıktan söz etmeniz gerekirdi– ben de öykümde her bir ayrıntıya bir ikinciyi, sonra bir üçüncüyü eklemeye çalıştım, konuyla ilgili gördüğüm hepsini eklemeye çalıştım, sanki ancak bu yolla onlara hakça davranmış olacaktım.

Örneğin eski Roma hukukunun o külliyatında, birinin bir başkasına vurması halinde, kanın 'toprağa akması' ya da akmaması arasında ayrım vardı. Çünkü eğer kan ta toprağa kadar akmışsa ceza daha yüksek olmalıydı. Ayrıca kanın, kafaya vurulan bir darbe sonucunda mı toprağa aktığı, yoksa daha derin bir darbenin mi söz konusu olduğu yasada farklılığa yol açıyordu ve hatta bunun üçüncü darbeden sonra mı, yoksa önce mi gerçekleştiği ya da darbenin çıplak elle mi, yumrukla mı ya da bir sopayla mı yapıldığı ve failin özgür bir yurttaş mı, bir köle mi, bir 'Frank' mı ya da bir barbar mı olduğu –bunun tersi kurban için de aynen geçerliydi– yasada farklılık yaratıyordu. Böyle bir darbeye maruz kalan kadınlar için de yine başka yasalar vardı, tıpkı erkekler için olduğu gibi, böylece dayak ve kanama paragrafı ya da 'başlığı', sayısız alt başlık içeriyordu. Anne babasının izni dışında bir erkek çocuğunun saçını kesene verilecek cezayla ilgili yasa da tek bir cümlede bitmiyor,

tersine birçok çeşitlemeyi gerekli kılıyordu, çocuğun uzun saçlı olup olmadığı bile ayrım için yeterliydi ve o zamanki yasa nezdinde yerli (Romalı) bir erkeğin yerli (Romalı) bir kadının kolunu 'iple bağlayıp bağlamadığı' ya da kolunu 'çekip çekmediği' ve bu arada kadının dirseğinden aşağısına mı, yoksa yukarısına mı dokunduğu farklı değerlendiriliyordu. (Bunun tam tersi bir adalet ise 'içinde insanların uyumakta olduğu' yabancı evleri yakmak hakkındaki paragraflarda karşımıza çıkıyor, bu paragraf içerde uyuyanların yerli insanlar olup olmadıkları konusunda alt başlıklara ayrılmakta, son bölüm ise aynı biçimde büyükbaş hayvan ahırlarında, en son çeşitleme itibarıyla da domuz ahırlarında yangın çıkarılmasıyla ilgili; bana öyle geliyor ki, içinde Romalı bulunmayan evlerin kundaklanmasıyla ahırda yangın çıkarmaya verilen ceza aynı.)

Her neyse: Daha o zaman yasa kitabını ilk okuyuşumda bile beni çeken şey şuydu: Onlar –şimdi bana öyle geliyor ki– adalete ilişkin birtakım idealler değil, daha çok kargaşanın düzenlenmesi, çekmecelere konulması, aydınlatılması, havalandırılması ya da sözüm ona gerçektiler, hem bir zamanlar Roma'daki o gerçek –kaldı ki hukuk külliyatının zamanında bu gerçek çoktan kaybolup gitmiş, tam da bu nedenle yeniden uyandırılması gerekmişti– hem de şimdiki zamanda var olan gerçek, benim gerçeğim, içteki ve dıştaki gerçeğim; Pandektleri[10] paragraf paragraf, bölüm bölüm, harfi harfine okuyunca –orada ele alınan olgular bazen çağdaş olgulardan oldukça farklı da olsa– kargaşa ve karanlık olan şey, dünyamdan çıkıp gitti. İlk bakışta kılı kırk yararmış gibi gözüken şey bu dünyayı daha ayrıntılı ve keskin çizgilerle ayırıyor, aynı zamanda da büyük görüntüyü geliştiriyordu.

Bu, bir çelişki miydi? Yasa, olası çatışmalar aracılığıyla beni biçimsizliğin içinden çekip çıkardıkça, 'gözenekler' sık-

10. Pandekt hukuku: 19. yüzyıl sonuna kadar Almanya'da müşterek hukuk olarak uygulanmış Roma hukuku. (ç.n.)

laştıkça, bulup çıkarılan değişken durumlar hakkâklandıkça ve giderek daha küçük parçalara ayrıldıkça, dünya benim için bir o kadar genişliyor, açık seçikleşiyor ve açılıyordu – dil biçiminin en ince ayrıntısına kadar çözümlenmesinin bende açılma, büyüme, bütünleşme, kendimi tamamlama etkisi bırakması bir çelişki miydi?

Yasaları okumamla ilgili bir çelişki daha mı vardı yoksa? Bu yasalar, ele aldıkları tek konu olan ve insanı bıktıracak kadar çeşitlemesini yaptıkları gündelik cürüm ve pişmanlık duyulacak eylemler kanalıyla, yazılışlarından bir yüzyıl sonra, benim, yani çözümleyicinin, ayağımı yere sağlam basmamı sağlıyorlar, beni toprağa bağımlı kılıyorlardı, bunun tek nedeni dildi, genel ve bağlayıcı dil; bu dil deşmeyi, öldürmeyi, uzuvları parçalamayı, şiddet uygulamayı, ölüleri mezardan çıkarmayı, yangın ve yağma tehdidiyle haraca bağlamayı düşünülebilecek bütün dereceleriyle birlikte, her şeyden önce adlandırıyor –bu bile tek başına düzen ve huzur sağlıyordu–, ayrıca bunları düzenliyor, en sapkın ve kurnazca yapılanını bile, tek bir sözcükle söylemek gerekirse, 'öngörüyordu'.

Hukuk cümleleri şeylerin her türlü durumunu öngördükleri için artık bir kaos tehdidi altında değildim, gerçek dışılık uçup gitmişti; benim için gerçek dışılıktan daha büyük bir felaket yoktur. Suçu ve cezayı hiç açık kapı bırakmadan kataloglaştıran bir yasa yalnızca düzenlemekle kalmaz –şimdi onları okurken de anladığım gibi–, dünyayı belli bir çerçevede toparlayarak ona hak ettiği değeri verir. Ara sıra ortaya çıkan şey aslında bir imparatorluk gibi bir şey; bitmiş gitmiş bir Roma İmparatorluğu değil, yeniden 'Yeni Dünya'yı anımsatan bir imparatorluk; böyle zamanlarda dalgınlığın tam tersini yaşıyorum.

O hukuk dilinin yardımıyla başka bir açıdan daha yöre sakinlerinden biri oldum: Daha üniversite yıllarımdayken, başkentlerde, ister Viyana'da, ister Paris'te olsun, Latince paragraflarla inceden inceye ölçüp biçilen olaylar köye, gel-

diğim yere taşıyordu beni. Bildiğim kadarıyla köyde yasalar, en azından cezayı gerektirecek biçimde hemen hiç çiğnenmediği halde –tek bir kişi vardı, o da herhalde her yerde vardır, sürekli olarak komşularına meydan okurdu– yasanın en basit maddelerinden birini incelerken bile, Rinkolach'ın içinde ya da çevresinde ona uygun bir olayı hatırlardım. Böyle bir anı beni delip geçiyor, titreten, sarsan bir görüntü oluşuyordu, bu görüntü sanki elektrikliydi. Yasaları incelerken ortaya çıkan şey, doğduğum yere ilişkin hiçbir somut anlatıda o güne kadar görmediğim, bölük pörçük anlatı görüntüleriydi. Herkesin hemfikir olduğu üzere 'doğuştan bir anlatıcı' olan büyükbabamın anlattıkları hiçbir zaman bir şeyleri hatırlamama yol açmamıştı, 'destansı içkayadan' yapılmış olduğu söylenen Filip Kobal'in romanları da öyle. Buna karşın anılar, o olağanüstü anılar çoktan yürürlükten kalkmış yasaların dallanıp budaklandırmaları ve genelleştirmeleri sayesinde nasip oldu bana.

Daha bu sabah, geçen zaman içinde oldukça gerilemiş olan Latincemle, Pandektler arasında, bir değirmende yapılan un hırsızlığı hakkındaki bölümü çözümlemeye çalışırken –ki unun değirmencinin kendisine mi, yoksa müşteriye mi ait olduğu cezayı etkiliyordu– bir halüsinasyonun zorlamasıyla Jaunfeld'i anımsadım, zaten kapkaranlık olan çukurun en dibinde, üstüne üstlük karanlık, yağmurlu bir günde, dışarıda, at arabasının içinde tahıl çuvalları duruyor, yüzümü gidiş yönüne doğru çevirmiş branda bezinin altında oturuyorum; şimdi derenin çağıldayan suyuyla haykıran, inleyen değirmenin içinde duruyorum, kimseler yok, tepemde, yüksekte bir yerde bir ampulün soluk ışığı.

Okumaya devam edince aynı yöreden başka bir şeyler de anımsıyorum: "Eğer biri hırsızlık amacıyla başkasının bahçesine girerse...", "Eğer biri başkasının tarlasından tahıl çalarsa ve bunu bir el arabasıyla ya da bir beygirle götürürse..." ve "Ancak kendi sırtında taşıyacak olursa..."

Hatta paragraflardan biri bana belli bir kişiyi, büyükbabamı anımsatıyor. Büyükbabam ihtiyar karısının ölümünden sonra komşulardan birinin hizmetçisine âşık olmuştu. Yasada, kralın hizmetçisiyle ilişkiye giren ve onunla herkesin gözü önünde sıkı fıkı olan birinin ceza olarak o günden sonra hizmetçiyle birlikte uşak olarak hizmet etmesi gerektiği yazıyordu. Böylece bu eski yasayı okurken büyükbabamın o Pazar günü öğleden sonra, bütün köyün bildiği yasak aşkıyla birlikte, kasten yalnız bırakılışı ve birdenbire geri dönen aile üyeleri tarafından, kızı, yani annem ve kardeşi tarafından suçüstü yakalanışı geliyor gözümün önüne. Yaklaşık yetmiş yaşında olan adam dizlerine inmiş pantolonuyla, ondan pek de genç olmayan hizmetçi kız ise donuyla öylece duruyor. Görgü tanıklarından hiçbiri gülmüyor; bir erkeğin, hem de yaşlı bir erkeğin, karısının ölümünden bu kadar kısa bir süre sonra, başka bir kadınla sıkı fıkı olması, hem de böyle bir kadınla sıkı fıkı olması, ciddi bir durum ve bu durumu en çok ciddiye alanlar da kızları. Ahlaksız morukların yanakları kırmızı kırmızı olmuş, ikişer tane küçük, kıpkırmızı, yusyuvarlak leke var, utançtan değil, biraz önce öpüştükleri için, hemen hemen tamamen kapalı ağızla ve büzülmüş dudaklarla, kuşların ya da çocukların yaptıkları gibi, tıpkı öyle ateşli, deli divane bir ritim içinde, yüzleri birbirine yapışık olduğu halde bedenleri birbirlerinden uzak. Bu kıpkırmızı yanaklı çiftin saçları dikilmiş, kadınınkiler gri, erkeğinkiler hâlâ siyah, kadın çevresine, erkekse, daha önce olduğu gibi, onun gözlerinin içine bakıyor, ikisi de giysisini düzeltmiyor ve binlerce Pazar günü sonra, neredeyse doksan yaşına basacak olan ihtiyar, tek bir yatağın sığdığı mütevazı odasında, torunuyla birlikte onu ziyarete gelen gencecik Katalan Kadın'ı yanına diz çöktürüp kuru bir feryada koyuluyor.

Orada, doğduğum yerde, beni asla yöre sakinlerinden biri, bir köylü yerine koymazlar. Ama sözü geçen yasayı harfi harfine tekrarlamanın uzaklarda, büyük kentlerde ve yalnız-

ca oralarda beni köylüleştirebildiğini söyleyebilirim. "Eğer biri yabancı bir domuz ahırının çanını çalacak olursa..." diye okuduğumda, memleketteki bir domuz ahırında bulunan çanı –ki öyle sanıyorum ki onun benzeri başka hiçbir yerde yoktur– hatırlıyorum ya da bir imparatorluğun başkentinin dışında, ama yürüyerek ulaşılabilen bir eyaletinde bulunan köyümüzü görüyor ya da fark ediyorum.

Ve buna rağmen yasaları okumak, hatta antik olanları bile, doğaldır ki benim için yeterli değil. 'Eğer' yerine, '... dığı zaman'la başlayan bir cümle beni tümüyle başka türlü etkiliyor.

Ancak, söz konusu bütün '...dığı zaman' kitaplarını okumuş olmaktan korkuyorum. En sonuncusu İncil'di, Apokalips'ten günde iki cümle okumak keyfini yaşayarak okumayı bitirmeyi sürekli olarak ertelemiştim. Ondan sonra okumayı kendi isteğimle kestim, geçici olarak. Gerçi okumayı sürdürüyorum, ama artık daha çok bir refleks halinde, tıpkı televizyon gibi, artık bir yaşam biçimi değil, derinlemesine değil, birini bitirir bitirmez hemen bir ötekine saplanıyorum.

'...dığı zaman'-kitapları benim için hâlâ en iyileri: Bugünküleri okurken –onların 'vardı' ve 'olmuştu'larına rağmen– hemen yine dışarı, şimdi'ye çıkıyorum; ve kendimi orada, bulutların hareketinden başka hiçbir şey olmasa da, daha önce tarih okurken bir keresinde hissettiğim gibi, havalanmış hissediyorum. Neden, bilmiyorum. Garip olan, çok çabuk yine dışarı çıkıyor ya da öykü, eskilerden biri gibi, klasik bir öykü gibi bir tavır almaya başlayınca çağdaş kitabın içine girmeyi bile istemiyor oluşum. Eskilerle, içinde her şeyin olası olduğu bir oyun oynayan ...dığı zaman-kitaplarını okumayı da başaramıyorum. Öncelikle kuşku dolu, doğaya uygun, geciktirilemeyecek bir anlatıya ihtiyacım var. Benim için önemli olan 'Soru nedir?', 'Sonra ne olacak?' Ve sonunda umduğum gibi kuşkulu bir durum alıp eski ya da sonsuz öykülere bağlanabildiği zaman bende yektâne bir şeymiş, be-

nim aklımdaki anlatıya uygun bir olaymış etkisi uyandırıyor.

Böyle bir şeyin düşüncesi bile, bugün yapılmış bir şeyin düşüncesi yani, okumakla vedalaşmamış olan benim yüreğimi tarifsiz biçimde ferahlatıyor, ancak bilimsel metinlerde yalnızca sözlük anlamlarıyla kullanılan sözcükler ise, istedikleri kadar canlandırıcı ve sevindirici olsunlar, olsa olsa bölük pörçük bir ferahlık sağlıyor. Bir düşünce mi, yoksa salt bir istek mi? Yeni bir anlatı kitabı diliyorum kendim için. Sonra yine önümde ve içimde, anlatıdan çok başka bir biçim bekleyen büyük bir şey görüyorum. Ama hangi biçim?

Daha dün gece düşümde okumaktan başka hiçbir şey yapmadığımı gördüm. Yuhanna'nın İncili'nden bilmediğim bir bölüm okuyordum, 'Ve o terk etti... ve o yemek yedi... ve onlar dediler ki... ve akşam olduğunda... ve onlar toplandılar... ve o oturdu... ve güneş doğduğu zaman... ve biz yıkandık... ve o dedi ki..'den başka hiçbir şeyin yer almadığı katıksız bir anlatıydı; büyük, açık seçik matbaa harfleriyle yazılmıştı, harfler arasında tüylüymüş izlenimi bırakan boşluklar vardı; okuduğum şeyi aynı zamanda da görebiliyordum: harfler ve boşluklar tarafından harekete geçirilen, 'o', ve 'biz' sözcüklerinin sürekli yinelenişi biçiminde; başka hiçbir kitapta hem bu kadar durağanlığı hem de bu kadar oynaklığı aynı anda sezmemiştim.

Yazı yazışım da okuyuşuma benziyor. Gereksinimim var... sım umuyorum... sını diliyorum... ve bir hayalim var.

Burada anlatı için kuşku içeren bütün noktaları, başından sonuna kadar enstrümanı çalmayı, bir yasaya uygun olarak mümkün olan en fazla kapalılığı bir süre için kullandım. Şimdi, hem nesneleri hem de sözcükleri sıkı sıkıya ilişkilendirmekten vazgeçmek ve yasanın getirdiği zorunluluktan kurtulmak istiyorum. Çünkü bugüne kadar hiç istemediğim denli birlikte titreşen, kuşkudan arınmış bir anlatı istiyorum, böylesi bir anlatıya şimdiye kadar –bana öyle geliyor ki– bir paragraftan daha fazla nüfuz edemedim.

Bunun düşünü tekrar tekrar gördüm ve bu düş, içimdeki en derin şeydi. Ve bir süreden beri, bu tasarıyı bu denli çok dolambaçlı yollara, yan yollara soktuğum için –anlayabildiğim kadarıyla tam da bu nedenle– onun özgür kaldığını, yükselmeye ve –gün için, masa için ve eylem için– kanatlanmaya hazır olduğunu seziyorum. Artık bir düş filan olmadığını hissediyorum. Görüntü bir sese dönüştü, sessiz bir sese, tatmam gereken bir sese, böylece –önceden sezebildiğim kadarıyla– sonunda dolambaçlar ya da kısıtlamalar ya da soru işaretleri olmaksızın bir şey devreye girecek, sürecek ve sürüp gidecek; daha sonra onu okuyacak olan kişinin sesler olmaksızın duymasını ve görüntüler olmaksızın görmesini ve tatlar olmaksızın tatmasını sağlayacak.

Bunun, beklentisi içinde olduğum ve yılın başından beri üzerinde çalıştığım ikinci dönüşümüm olup olmadığı sorusu kafamı kurcalıyor. Acaba sonuncu olması muhtemel dönüşümüm, "Senin konuşman evet, evet ve hayır, hayır!" anlamında cümlelerden oluşan bir anlatıya kendimi açmam demek olamaz mıydı? Bundan ötürü şu anda artık başlangıçta hâlâ olduğum kişi; henüz, ileride olacağım kişi; ama öte yandan göründüğüm kişi de değil miydim?

Gelecek olanı sezinlerken nasıl gönül rahatlığı duyuyorsam, şu anda içinde bulunduğum durumun bilincinde olmak da beni bir o kadar sıkıyor. Bu 'farkına varmak' zaten her zaman benim için sorun olmuştu. Araya her girişinde, yaşamın ortasında yaşamımı engellemişti. Birdenbire bilincine varıyordum, o anda soluğum kesiliyor ve tıkanıyordu, cümlenin ortasında, yaşamın ortasında, coşkunun ortasında. Bilincimin mantıkla ortak hiçbir yanı yoktur, daha çok bir kötü cin olarak araya girer, yıkıcıdır. Tıpkı sevgim gibi, şimdiye kadar her defasında anlatımımı yıkmıştır.

Ama şu anda şimdiye dek hiç olmadığı kadar, bana talihmiş gibi gelen bir ön evreye geçmişken kötü cinimden, engelleyicimden, yüreğimdeki timsahtan, düşsel varlıklara hiç

benzemeyen o yaratıktan kurtulabileceğimi hissediyorum. Dönüşüm, demek ki yine bir savaş halinde olacak; hem de bilincin canavarı olan ben'le, anlatının parmak çocuğu olan ben arasında mı? Toplum içinde yaşayan biri olarak kendimi ve başkalarıyla sürdürdüğüm yaşamımı bilincim yoluyla kaybettim. Yazı yazarken, en azından yazının ana meselesinde ve ana çizgisinde, düşsel olana el atışım, temel sesi koruyuşum ve gün gibi açık oluşum bu nedenle olabilir.

Her sabah karşısında oturduğum pencereden baktığımda anlatıyı görüyorum ve de nasıl sürmesi gerektiğini. Bu, bir yer. Daha kış başında dikkatimi çekmişti, burada geçirdiğim onca yıldan sonra ilk kez görmüştüm: Her gün onları inceleye inceleye benim için bir yer haline gelmiş olan ormanlık tepelerde bir noktaydı (tıpkı Filip Kobal'in memlekette, Jaunfeld'de, onu sürekli olarak kendine çeken, görüntü itibarıyla önemsiz o lekeleri 'yer' olarak nitelendirmesi gibi).

Orada ağaçlar her yerde durdukları gibi duruyor, ancak tepe aşağı ya da yukarı olduklarından çok daha açık seçik görünüyor. Bir bakıma bu, onlarla aramdaki uzaklıktan kaynaklanıyor: Boyları yarı yükseklikte, öteki evlerin yalnızca küçük aralıklardan görülebildiği aşağıdaki orman kenarıyla, yalnızca üstündeki göğün görülebildiği Vélizy Yaylası'nın başladığı ve biraz daha yüksekte olan ufuk çizgisinin arasında, aşağı yukarı orta bir yerdeler. Böylece o yer ormanın içiymiş gibi bir izlenim bırakıyor, bir yandan bacalardan çıkan dumanla uzaklaşmış, bir yandan da uzaklarda gözden kaybolmamış bir yer. Öte yandan bu yerin kendine özgü bir tarafı var, meşe ağaçları, kayın ağaçları, kestane ağaçları orada, yuvarlak bir tepenin üzerinde arka arkaya dizili, bu tepeden sonra belli ki yokuş aşağı ovaya iniliyor. Tekrar yükselen ormanın oluşturduğu koyu gri arka fonla birlikte bu ovaya baktığımda onun, açıklıktaki birkaç ağacın her birini teker teker öne çıkaran ve gruplaştıran ışığından başka bir şey görmüyorum. Bazen, sis olduğunda, tepelerin hepsi yarı

yarıya daha alçak görünüyor ve tam o noktada son buluyorlar, bunun dışında her şey sanki yok olmuş gibi görünüyor. Hava nasıl olursa olsun kubbe ve ova bana uzakların sınır çizgisinin nerede olduğunu gösteriyor.

Bu özel ormanlık bölgede bir düzlük görmüştüm, aslında düzlük değildi –öyle olsaydı çukurluk yerde su akması gerekirdi– ve ona bir ressamın adını vermiştim, 'Poussin Vadisi'.

Başlarda onun resimlerinden bazı sahneleri getiriyordum gözümün önüne: Dans eden figürler, aralarında kendileri kadar büyük bir üzüm sırığı taşıyan iki erkek, bir başak tarlasının kenarında bir erkekle bir kadın, bütün bunlar, geçiş bölgesi gibi bir özellik kazanan, aydınlık ve geniş bir ovanın zeminine resmedilmişti. Örneğin sabahları başımı kaldırmak için, tepedeki o yere bakıyordum yalnızca. Ova ışığının aşağıdan aydınlattığı ağaçlarda uzaktan bir şey fark ettim ya da dikkatimi çektiği için izlemeye koyuldum. Poussin Vadisi en karanlık ve puslu günlerde bile rengârenkti. Hiçbir şey kıpırdamıyor olmasına rağmen, yükseliyordu. Uzak olmamasına rağmen, uzaklara bakıyordum. Bir keresinde bizi orada, Akropolis'in altında yürürken gördüm.

Çıkıntının gövdeleri ve dalları, fon ışığının önünde, bitmiş yapılar olan payandalara dönüşüyordu. Ya da, komşu ormanlardan birinde bulunan, adını On Dördüncü Ludwig'den alan, büyük ağaca benzeyen, merkezî bir noktadan başlayıp yukarı doğru giderek yuvarlaklaşan bir meşe ağacı, gövdesi ve dallarıyla birlikte bir tekerleğe benziyordu, aradaki ışık ve aşağıdaki düzlükten yükselen hava akımıyla işleyen bir tekerleğe. Tahminimce Nicolas Poussin, kendi portrelerinde, böyle bir manzara kesitine bakıyordu. Ve Paskalya haftasının fırtına, yağmur ve kapalı bir havayla birlikte başladığı bu sabahın erken saatlerinde bütün o sallantının ortasında meşe ağacının neredeyse kıpırtısız, yalnızca hafiften titreyen dallarını gördüm, dalların yanında ve arasında ise

yabanıl bir kargaşa, orman ağaçları içinde ilk olarak yapraklanan kayın ağaçlarının tepelerinin, yeşilin fokurtusu hüküm sürüyordu; ve dış mahalle bahçelerindeki sair çiçeklenmeden çok uzaklarda. Kenarda yegâne yabani kiraz çiçeklerinin alev kırmızısı, orada, ormanın içlerinde ise tek tük Pamfila[11] beyazı seçiliyordu; bu arada düzlükte egemen renk hâlâ griydi; ışığı doğudan gelen, ince dallarda ve Seine Tepeleri'ne özgü ince uzun ağaç gövdelerinde, birkaç gövdesi olan ağaçlarda demetlenen, ender görülen ama bir o kadar pırıltılı bir erken-ilkbahar-grisi. Görünürde tek bir insan yoktu, ama yine de düzlük, dünyaya açılan bir pencereye benziyordu.

'Ben kimim?' yerine kendime: 'Benim özelliğim ne?' sorusunu soruyorum. Bilmiyorum. Ama onun yerini biliyorum, her sabah, yarı yükseklikte, orada.

Ancak Poussin Vadisi genellikle sabah ışığıyla birlikte yok oluyor ya da öğle saatlerinde en azından öylesine küçülüp daralmış oluyor ki, yuvarlak dağ tepesi de, ova da, Vélizy'ye 1944 yılında yapılan, kurbanlarının biraz daha yukarıdaki mezarlıkta gömülü olduğu bombardımanda kullanılan binlerce sipere dahil olabilirler ve ben en fazla Poussin'in, biraz önce zehirli yılan tarafından ısırılan Eurydike'sini çalılığın içinde görüyorum.

Dışarıdaki yeşilliğe ve gri ışığa ancak burada, içerde, masada oturduğum ve öyle de kaldığım sürece ait olabilirim. Vadi, aşağıdaki kameriyeden değil de, onun üstündeki kattan baktığım anda bile resim etkisini yitiriyor: Ya onu hiç bulamıyorum ya da artık yegâneliğini yitiriyor. Onu aramak için ne zaman yukarı tırmanıp ormanın içine girdiysem her defasında daha o sabah penceremden seyrettiğim, gözden geçirdiğim, incelediğim, dikkatle baktığım yerin aynı yer olup olmadığı konusunda şüpheye düşüyordum – evden bakıldığında başka hiçbir şeyle karıştırılamayacak olan meşe ağacı bile yaklaşınca çoğalıyor, üstelik olağanüstü hacmini

11. Batı Avrupa'da hemen her yerde, serin korularda görülen kelebek. (ç.n.)

de yitiriyordu. Aynı biçimde buradan, masadan bakıldığında, ilkbaharda banliyö evlerinin damlarındaki bacalar yavaş yavaş yok oldukça, her sabah doğudan gelen ışık huzmelerinin de yönü değişecek. O yer kapanıyor. Görüntüsü bulanıklaşıyor. Görüntüsü bulanıklaşıyor mu?

Çocukluğundan beri 'Oğlum' diye değil de 'Çocuk' diye düşünür, öyle derim, kendisine de adından çok böyle hitap ederim.

Birçok insan bunu yadırgar, babam bir mektubunda, kız arkadaşlarından birinin buna 'şaşırması'nı sağlayarak kendi tarzında beni azarlamıştı, Katalan Kadın ise sürekli olarak 'Çocuk' demekle bunu, Oğlum'un içinde sonsuzlaştıracağımı, öte yandan onu özel bir yaratıkmış gibi kendimden uzaklaştıracağımı söyler dururdu.

Zamanla ne olmuştu bilmiyorum, ama Valentin'i artık ne çocuk ne de oğul olarak görmeye başlamıştım, 'oradaki' ya da 'şu' ya da 'evimdeki yabancı', 'hödük', 'haylaz'ın dışında bir adı bile yoktu, ona en fazla 'seni tanımıyorum' diyebiliyordum. Birlikte herhangi bir yere gitmişsek Oğlum farkına varmadan hızlanıyor, hiç akla gelmeyen bir yöne sapıyor ve beni arkasından koşmak zorunda bırakıyordu. Geçen yıl buradaki evde, yeniyetmenin eski odasını ancak boşaltırken karıştırdığım not defterleri bana duyduğu nefretle, bana karşı isteksizlikle doluydu, seviyormuş gibi yapan, varlığıyla insanı rahatsız etmekten başka bir işe yaramayan bana, dikkati yapaylıktan ibaret olan kötü babaya karşı; her gün ortadan kaldırmak istediği, bir baltayla, bir odunla, bir 'kopuzla' kendi elleriyle öldürmek istediği babaya karşı; istisnai olarak yolculuğa çıkmışsam her akşam ellerini açıp bir daha asla eve dönmemesi için dua ettiği babaya karşı; onun karşısında, durmaksızın dünyayı dolaşan, bir sonraki amaçsızlığa atılmak üzereyken olsa olsa boş evin içindeki bir notla kendisine yüreğini üstünkörü bırakan 'sözde annem', 'modern kadın', 'hor gören hanımefendi', 'üzgün avare' mi

onun için bir dayanak noktası olmuştu?

Geçmişe dönüp baktığımda, Oğlum'la benim iki ayrı dönemde bu denli bir karşıtlık içinde oluşumuz içime dokunuyor: Birincisi, aşağı yukarı bir yıl boyunca gizliden gizliye bana öfkelendiği dönemdeydi; geçmişi tescil etmeyen, tersine hisseden –bu nedenle de gerçek olduğundan emin olduğum– bir anıya göre tıpkı daha önceki yıllarda olduğu gibi ona karşı içsel olarak kapalıydım. Ve ikincisi, buna karşın ben, yani baba, düşüncelerimde ondan uzaklaştığım dönemdeydi –bu çok masumane bir ifade oldu–; aradan bir süre geçmişti ve ben aynı biçimde Oğlum'un bazı bakışlarının anısını hissediyorum, sanki karanlık bir salonun öteki köşesinden bana bakıyor gibiydiler, oysa onların çaresizlikten, şaşılacak denli duyarlı bir çaresizlikten kaynaklandıklarını biliyordum.

Onun çocukluğunda ikimizin arasında yaşama ilişkin bir öyküden başka bir şeyin söz konusu olması düşünülemezdi bile. Onunla birlikte, bunun ötesinde bir şeylere, ölümsüz bir şeye, dünya kanalıyla yaratılamayacak bir ittifaka kaynaklık etmesi gereken saatler, hatta günler geçirdim.

Bu, hemen doğumunda olmadı, neredeyse tümüyle kansız kalmış annesinin yanında o Çok Saçlı, Koyu Derili'yi gördüğüm anda, sanki Katalan Kadın bana başka bir çocuğu kakalamaya çalışıyormuşçasına ürküp kaçtığım doğumunda. Yaşamının ilk yılları –ben kendiminkileri Ural Dağları'nın arkalarında bir yerde ailem olmaksızın geçirmiştim– onu o kadar ender görüyordum ki her defasında beni tanımakta güçlük çekiyor, 'baba' sözcüğü geçtiğinde çevresinde beni değil de birtakım Moğol yüzleri arıyordu, ben de o sözcüğü üzerime alınmıyordum. Beni çocuk sahibi olmaya, hele ki bana mutlaka benzersiz birini doğurabilecek olan bu kadından çocuk sahibi olmaya zorlayan bir şey olmadığı halde, 'ailem' dediğimde asla üçümüz değil, tersine eskiden olduğu gibi büyükanne ve büyükbaba, anne, onların erkek

kardeşleri, kız kardeşim, erkek kardeşim aklıma geliyor; bu en belirgin olarak, bugüne kadar 'gerçek' demek olan şeyin ölçütü olduğunu düşündüğüm yerde ortaya çıkmakta: düşlerde. Düşlerimin derinliklerinde Katalan Kadın, Oğlum ve ben asal bir aile ilişkisi içinde gözükmüyorlar bana, en azından bir üçlü olarak bile gözükmüyorlar. Daha sonraları Paris'te nihayet birlikte yaşamaya başladığımız zaman bile Oğlum'dan öylesine rahatsızlık duyuyordum ki onunla yalnız kalmayı reddediyor ve akşamları ancak onun yattığına emin olduktan sonra eve geliyordum.

Bu arada belleğim o dönemden birkaç bambaşka anıyı da saklıyor: Çocuğun gizlenmiş olduğu ve gülümsediği bir kapının ardındaki karanlıktaki yüzü, profilden bir gülümseme, tıpkı saklambaç oynarkenki benzersiz gülümseme gibi. Ve asfalt döküldüğü gün onu özellikle üzerine bastırttığım bir kaldırımda onun ayak izi, büyük bir köpeğin ayak izinin yanında. Ve benim sığınak ve atılım arayışlarım, hem de bir kere değil, onun başının tepe noktasında. Ve sonra büyük kentin o uğultusundan sonra o denli sessiz gelen ilk dış mahallemiz, yukarıda, Seine Tepeleri'nde, yan sokaklarda postacıların her gün öğleden önceleri duyulan ıslıkları ve ikimiz evdeyiz, birliktelik ânımız olması bağlamında tek bir notasını kaçırmamak arzusuyla dolu.

Ve buna rağmen birlikte sürdürdüğümüz yaşam, daha sonra uzun yıllar boyunca ortadan yok olan ve yalnızca ara sıra ortaya çıkan oğlumun gözlerindeki bir ifadeyle belirleniyordu. O bakışın, güvensizliğin, ağır hasta birinin güvensizliğinin ifadesini taşıdığını görüyordum. Çocuğun duyduğu güvensizlik özellikle bir kişi için geçerli değildi. Esas itibarıyla bir güvensizlikti; ya da en azından esas itibarıyla olmaya adaydı. Eskiye ait böyle bir bakış anımsıyordum, var olan tek fotoğrafımdaydı, yatılı okulda çekilmiş bir grup resmiydi; aynı bakışla bugünkü çocuklarda da karşılaşıyorum, giderek daha fazla, hem de daha küçüklerinde

bile. O bakışı her gün buradaki komşularımın bazılarında görüyorum.

Hele içlerinden biri var ki, yürümeye başlayalı o kadar çok olmadı ve konuşmayı da yeni yeni söküyor, güvensizlik sözcüğü onun için yetersiz kalıyor, kuşku demek daha doğru olur. Bu çocuk, kuşku duyan biri görüntüsünü öyle zaman zaman vermiyor, bunu aralıksız yapıyor, her bakışı aşağıdan yukarı ya da omzunun üstünden karanlık karanlık. Porchefontaine'deki dar kafalı kâhinden yola çıkarak şunu düşünüyorum: 'İki yaşında – ve daha şimdiden tükenmiş', bunun sorumluluğunun ebeveyninde olduğunu bildiğim halde (ya da herhangi başka birinde), miniciği bizzat kınamaktan kendimi alıkoyamıyorum, her zaman aynı kalan haset dolu bakışı beni o denli çok kızdırıyor.

Gerçi benim Oğlum alışılmış iki çocuk bakışı arasında yalnızca doğrudan böyle bakardı. Bu bakışlar bana yine de itici gelir, ona karşı, kendime karşı, bilinmeyene karşı yöneltilmiş bir öfkeyle karşılardım onları. Böylesi ani karanlık bakışlar karşısında çok zaman geçmeyecek ve bu bakış çocuğumun yüzünde sürekli takılı kalacak gibime gelirdi. Bu ifadeyi kırmaya, hem de cebren kırmaya zorlanıyordum. Bütün gün bütün gece boyunca yakından hisseden biri için dayanılmaz olan bu güvensizliğe karşı bir şeyler yapılması gerekiyordu. Ama ben hiçbir şey yapmadım.

Bir şey yapan Oğlum'un kendisi oldu. Valentin, kullanmaya alıştığımız deyimin aksine, benim üzerime 'gitmedi'. Koştu, koşturdu, ok gibi fırladı, zıpladı, tökezledi, yıldırım gibi seğirtti. Bu, ayrı kaldıktan –ki o sırada ender oluyordu– sonraki zamanlara rastlıyordu. Daha önceleri isterse içeri girdiğim anda farkıma varmış olsun, yaptığı ilk hareket başka yere bakmak olurdu, neredeyse başını tümüyle başka tarafa çevirirdi, sanki başka herkesi bekliyormuş da bir beni beklemiyormuş gibi yapardı. Oysa şimdi istasyonların ve havaalanlarının büyük kalabalıklarının arasında beni se-

çebilmek için özel bir çaba bile harcamadan ânında koşmaya başlıyor ve hemen salonun bir o köşesinden bir bu köşesinden doğrudan doğruya bana bakıyordu. Böyle anlarda gözlerindeki güvensizliğin yerini almış olan ve bugün hâlâ, büyümüş olmasına rağmen gözlerinde beliren o yardım arayışını ve yakarma ifadesini göremiyordum; onun yerine daha çok, geleceğimden hiç haberi olmadığı zamanlarda bile, bir anlık şaşkınlık ifadesinin bile olmadığı sınırsız bir sevinç oluyordu gözlerinde. Büyükanne ve büyükbabasıyla dünyanın sonundaki, La Coruña'daki (ya da başka bir yerdeki) fenere tırmandığında, yukarıda platformun köşesinde benim belirmem onun için doğal bir olaydı. Ve benim üzerime böyle koşması için benden özellikle ayrı kalması filan da gerekmiyordu. Bir keresinde kısa bir süre önce konuşmuş, sonra da yolda karşılaşmıştık, her birimiz ayrı yönlere gidiyorduk, o arkadaşlarıyla birlikteydi, birdenbire yön değiştirdi, zıpladı ve bana doğru uçtu, yüzünde, bana hem acı veren hem de kanımı hareketlendiren bir ışıltı vardı.

Koca bir on yıl boyunca çocuk, bir süre için de yeniyetme, ve ben birlikte, uyum içinde yaşadık; ya da aynı şeyi hisseder olduk, hiçbir şey konuşmasak da, ikimiz de o anda neredeyse, aynı biçiminde hiçbir şeyden ve yine hiçbir şeyden etkilendi, tıpkı iki budala gibi.

Yalnızca birlikte yürüdüğümüz zamanlarda konuşmaya başlardı, çoğunlukla suskun olan bu oğlanın – öğretmeni 'ağzından kerpetenle laf alınıyor' derdi, bu ilk gevezeliğiydi ve ilk tanığı da bendim. Dikkatimi çekti de bu çoğunlukla, daha uzun bir tırmanıştan sonra hafif yokuş aşağı indiğimiz yollarda oluyordu ve beni bugün hâlâ geçmişin mekânlarına çeken bir şey varsa, o da Oğlum'un bana dünyayı sayıp döktüğü adsız yollardır.

Bir gün Seine Tepeleri'nde inip çıktıktan sonra aşağı, Issy-les-Moulineaux Metro İstasyonu'na doğru, basmakalıp ifadeyle 'gri' sıfatının yakıştırıldığı banliyö sokaklarından

birinden inerken evlerin renklerinden söz etmeye başlamıştı ve yolun sonuna geldiğimizde her birinin ayrı bir rengi, gölgelemesi ve ton farkları olmuştu, bunu yaparken hiçbir şeyi kendi uydurmuyor ya da ekleme yapmıyordu, yalnızca gerçekten gördüklerini karşılaştırıyor, farklılıklarını öne çıkarıyor ve bir yapı gri kalacak olursa –ki bu bir ayrıcalıktı– o zaman güvercin tüyü gibi mavi tonlu gri, kayın ağaçlarının gövdesi gibi arduvaz renginde oluyordu; öyle ki sıra sıra evler, omzun üstünden dönüp bakıldığında başka hiçbir insanın düşünemeyeceği denli çeşitli olan bir renk-geçit töreni halinde görünüyordu, kaldırımlardaki asfalt bile, buradaki banliyö bölgelerinin özelliği olan o kırmızı ışığı taşıyor, bir damla yağmur yağsa koyu bir kan kırmızısına dönüşüyordu.

Eskiden beri aksaklıklar yaşama tehlikesiyle karşılaşmışımdır hep: dünyanın benden bağımsız olarak üzerinde hareket ettiği bağıntılar yörüngesini kaybetmek; hoşuma giden kavram-şaşkınlığı yerine, çocukluğumun geçtiği yörede Almanca'da 'deli kutusuna bakmak' denen, yalnızca kutuya bakan kişiyi izleyenler için eğlenceli olan görüntü-şaşkınlığına benzer bir şey yüzünden mahvoluyordum. Bu sırada yaşlı Goethe'nin bir deyişiyle bunun önüne geçmeye çalışıyorum: Doğanın bize sunduğu örneğe uygun olarak kendimizi canlı tutmalı ve eğitilmeye açık olmalıyız. Ve buna uygun olarak bana öyle geliyor ki, çocukla birlikte geçirdiğim on yıl beni bu 'eğitilmeye açık' duruma getirdi – bu girişimin başlangıcından beri bana eşlik ettiği ve girişimin doğrultusunu çok önceden gösterdiği halde şimdi ilk kez yazdığım bir sözcük; beni bütünüyle bir kitap yazmaya iten, yedi heceli, alışılmamış bir sözcük.

Öğrendim ki, bir çocuk, doğanınkine benzer bir biçimde, yalnızca kendi tarzıyla bile insanı eğitilebilir kılabiliyordu, bunu kavramak için Goethe'nin mikroskobuna ya da büyütecine gerek yoktu, örneğin, gözlerinin oradan yola çıkarak eğreltiotuna, kapıya, çakıl taşlarına, paslı anahtara

dek uzandığı başının tepe noktasıyla kavranabilirdi.

Sonra Oğlum'la aram açıldı. Bu, hiç dile getirilmedi. Getirilseydi –oysa benim ve herhalde onun da dilinin ucuna kadar gelmişti–, geri dönüşü olmazdı. İkimiz de son sözü kendimize sakladığımız için daha sonra yeniden başlama olanağını elde ettik.

Ama yine de biz gerçekten bozuştuk, ebeveynle çocukları arasında, hani derler ya, alışılagelen türden bir geçiş dönemi değildi.

Bunun benden kaynaklandığını düşünüyordum. İkimiz aynı fikirde olduğumuz zamanlar bile bir art düşünce besliyordum: yine yalnız başıma ve kendim için yaşamak. Daha ailemle birlikte yaşarken bile çifte yaşam sürüyordum. İyi geçindiğimiz saatlerde bile başka taraflara bakardım, oradaki yaprakların arasında esen rüzgâra, uzaklardaki gece ışığının içindeki yağmur birikintisine; ötekilerle olan birlikteliğimin, on yıllarca süren bir epizottan başka bir şey olmadığını düşünürdüm; ondan sonra, o güne kadar hiç olmadığı denli, kendi yoluma gidecektim. Bana güvenen kişilerle birlikte yaşıyordum, ama içimde bir şeyin başka bir yöne doğru döndüğünün farkındaydım, yakınlıktan uzaklaşmak, yerine getirmekten kaçmak, şimdiki zamandan kaçmak. İçimdeki bu ters yön sık sık öylesine güçleniyordu ki –gündüz saatlerinde ve görünüşte huzurlu anlarında bile– bir çocuk tarafından, hatta yanında mutlu olduğum halde kendi çocuğum tarafından bile dokunulmayacak duruma geliyordum.

Ve sonunda benim sevgime artık inanmaz oldu. Benden özellikle kaçınıyor değildi, sadece ben yoktum artık. Sabahları karşılaştığımızda beni algılamaksızın benim ben olduğumu biliyordu. Ben, yıllar geçtikçe selamlanmaya, en azından günde bir kez selamlanmaya muhtaç olan ben, Oğlum'a selam verir olmuştum, bu sık sık, arkasından kilitlediği bir kapının ardında oluyordu, genellikle iki ya da üç kez selamlıyor, ama hemen hemen hiçbirine yanıt alamıyordum. Beni

görmezden geldiği, istelediği ve bunun farkına bile varmadığı zamanlar oluyordu. Valentin ve ben aynı evde yaşamayı sürdürdüğümüz halde giderek daha çok oda, köşe, hatta merdivenlerdeki ayak izi, kapı kulpu, tabak öksüz kalıyor gibiydi.

Akşamları giderek daha geç eve gelmeye başlamıştı ve ben nerede olduğunu asla bilmiyordum. Ondan rica ettiğim halde beni hiç aramıyordu, defterinden silmişti beni. Buna rağmen bir kere aramıştı beni, ama o zaman da beni ona hatırlatanlar yanındakiler olmuştu.

Sonunda –hâlâ çocuk denecek yaştaydı– geceler boyu eve gelmemeye başladı ve ben uyumayıp onu beklemekten başka hiçbir şey yapamıyordum. Giyinip dışarı çıkıyordum. Gece yarısından hemen sonra banliyölerde ne tramvay ne de otobüsler çalışır, farları yanan ve hareket halinde olan bir araba görünce sevinir insan ve orada, evde, evin önünde, sokakta biri, ben vardım, her zaman olduğu gibi sürekli olarak bekleyen ben, ta gün ağarıncaya kadar; yani yöredeki bütün elektrik ve gaz haznelerinden gelen, güçlükle duyulan, ama bir o kadar ısrarlı olan ve ilk kuş cıvıltılarına ve günün yeniden başlayan gürültü patırtısına değin süren o tıslama duyuluncaya, böyle bir yeri, bu yerle birlikte ücralığı, sessizliği, gölleri, ormanları yalnızca düşmanı olarak görecek olan o gürültü patırtıya kadar. Ve böyle bir gecede, Seine Tepeleri'nin üzerindeki gökyüzünde kışın görkemle parıldayan görüntülerin bulunduğu buz gibi soğuk bir gecede kar yeni yağmıştı, bembeyaz sokakta Oğlum'un gelmesini beklediğim yöne doğru gidip geldikçe ve önümde başka bir yayanın, başka bir taşıtın değil de her defasında yalnızca kendi ayak izlerimi gördükçe, bambuları, palmiyeleri, yıldızları ve karıyla birlikte koya lanet ettim.

Buna benzer birkaç geceden sonra, Oğlum sabahın alacasında uykuda dans edercesine yalpalayarak eve geldiğinde, öyle bir an geldi ki onu kovacaktım neredeyse. Kendi çocuğumdan ayrılmak istiyordum. Ve bunu sözcük anlamıyla

düşünüyordum, kutsal kitapla ilgili bir öyküye nüfuz ettirilmişçesine, sanki bu kararla yaşamımda bir amaca ulaşmışım gibi heyecanlanmıştım. O odasında uyurken bahçede bir aşağı yukarı dolaşıyor ve şunu tekrarlayıp duruyordum: "Artık seni tanımıyorum, git buradan." Ama böylesi bir şeyi asla dile getirmedim, daha sonraki gecelerden birinde bir kaza geçirdiği için değil, daha çok ikimizin arasında başka bir öykü var olduğu için, ister kutsal kitapla ilgili olsun ister olmasın.

Ancak oğlundan kesin olarak ayrılmış bazı babalar olduğunu biliyorum. Böylesi kopuşlar nasıl da geri dönülmezdir. Böyle babalar daha sonraları oğullarının her şeyini nasıl da küçümserler, hatta bir zamanlar –hem öyle rol filan da yapmadan– göklere çıkardıkları şeyleri bile. Bunun yanı sıra beni ilgilendiren bir şey daha var: Kaybedilen oğul eve geldikten sonra neler oluyor? Ve: Tanrı Baba –eski resimlerindeki hor gören ifadeye bak– bir insan olan oğlundan, çarmıhtaki evladından aslında çoktan yüz çevirdiyse ne olacak?

İşte bunlar, ben burada kameriyede otururken, yeni bir –ne türden yeni– bir öykü için dünyada dolaşıp duran arkadaşlarımın ön öyküleri.

Peki, çok daha fazla örnek figür ve çağdaş olan öteki bir sürü tanışımı değil de –örneğin daha geçen yaz Tour de France hakkında yazı yazan ve bu sırada savaş muhabiri olan genç gazeteci arkadaşımı; ya da deri montunu giyip Japon malı motosikletine atlayarak, her defasında arkasında oturan başka bir güzel kadınla birlikte buradan geçen antik diller profesörünü değil de– özellikle onları benim kahramanlarım kılan ne? Yoksa bu tanıdıklarım hakkında bunların dışında fazla bir şey bilmiyor muyum?

Evet. Ancak tam da bu, Oğlum, Kız Arkadaşım, Şarkıcı, Mimar ve Marangoz, Rahip, Okur, Ressam ve Filmci hakkında bu kadar az şey biliyor olmam onları benim için, üstelik de uzaktan, ilginç kılıyor ya da beni onlara çekiyor.

Bunun anlamı şu: Aslında bütün ötekiler hakkında da fazla bir şey bildiğim yok, ama onlar hakkında sahip olduğum bu azıcık bilgi, bana her şeymiş gibi görünüyor. Onları şöyle görüyorum: Bana tamamlanmış gibi geliyorlar, tıpkı bir zamanlar Avusturya toplumunun olduğu gibi, zihnimde onları hemen hemen hiç geliştirmiyorum, bunun nedeni, Porchefontaine'deki dar kafalı kâhinin bir sözüne göre, günümüz insanlığını ilgilendiren şeye, yani 'kendini umarsızca tanrılaştırma' yanılgısına düşmüş olmaları değil sadece.

Kahramanlarımda benim için çekici olansa, onların bitmemiş olduğunu düşünüşüm ve başka türlü olabileceklerini düşünemeyişim. Bitmemiş mi? Tamamlanmamış. Tamamlanmamış ve muhtaç. Ve onlar bütün yaşamları boyunca tamamlanmamış ve muhtaç olacaklar. Neredeyse çaresiz bir durumda, içlerinden hiçbiri çareyi putlara tapınmakta aramayacak.

Birazcık tanıdığım herkes içinde yalnızca bu yedi kişi böyle: sonsuza dek bitmemiş, tamamlanmamış, muhtaç, serin, sıcak, harekete hazır. Benim zavallı Marangozum, zengin Ressamım, avare Kız Arkadaşım, birlikte düşünen Okurum, kibirli Şarkıcım, uyurgezer Oğlum, sevinçle haykıran Rahibim, uzaktan birlikte olabildiğim yegâne kişiler benim üzerimde, belki sabahları daha fazla, öğleden sonraları daha az, ışık figürleri etkisi yapıyorlar, cesur, sapına kadar kararlı ışık figürleri. Yanımdalarken rastlantıyla onlara dokunmak bile yeterli oluyor, onların kavga halinde olduklarını parmaklarımın ucuna dek hissedebiliyordum.

Bizden bir beklentim var, ama ne? Yeni Dünya'dan bir şey. Bunun tek bir kahramanla olması benim için düşünülemez bir durum, hatta iki kahramanla bile: Ama üç kahramanla oldu mu, heyecanlı olmaya başlıyor. Bunu somutlaştırabilmek için şimdi eski Gregor Keuschnig'in bir serüvenini değiştiriyorum: Masanın üzerindeki kurşunkalemin yanına kırık bir ayna parçası yerleştiriyorum: Bu üçlü bile ne kadar

şaşırtıcı görünüyor. Ama, sen bunların yanına bir de bir çakıl taşı yuvarlayacak olsan, beşinci olarak bir parça iplik yerleştirsen, altıncı olarak araya bir topak reçine atsan, yedinci olarak –acaba bu kadarı biraz fazla mı oldu?– bir silgi atsan: Ek olarak yapılan her atışta, ayrıntılarda öyle değişiklikler meydana gelir ki, hem de hepsinde birden. Ne büyük bir serüvendir bu ve bir insanı nasıl da uyandırır, hiçbir şeyin ve de hiçbir şeyin uyandırdığı bir heyecan.

Bu arada, kendimi ve kahramanlarımı 'biz' kipinden çok başka türlü düşünmüşümdür. Beni bu girişime özendiren nedenlerden biri de şu soru olmuştu: "Kahraman kim? Onlar mı yoksa ben mi?" Burada olmayanların eşliğinde, aynı zamanda beni çevreleyen şeyi incelerken bir düşünce sürekli olarak aklıma takılıp duruyordu: İçimizde yaşamını doğru yönlendiren bir kişi vardı, o da bendim. Belki biraz önce komşu evin bacasından çıkan dumanla birlikte sürüklenmiş ya da az önce geçip giden Bretagne treninin içindeki yolcularla birlikte yolculuk etmiştim, aynı anda da uzaktaki bir arkadaşımla öylesine bütünleşmiştim ki, onun o anda yaptığı bana ben-kipinde görünmüş ve içimden yükselen ses, yaşantımın ne kadar benzersiz olduğunu söylemişti. Özellikle bahçede, mevsimlerin geçit töreni sırasında ben de oradayken, o büyük sükûnetten çıkıp bütün orada olmayanlara karşı, neyin güzel olduğunu bilmedikleri ve öylesine yanlış bir yaşam sürdürdükleri için öfkeleniyordum.

Şimdi bile hâlâ bahçeden kapalı pencereyle ayrılmış durumda, odadaki masada otururken, dışarıdaki sedir ağacına, fundalığa, çimenlerin arasındaki üç kral heykeline baktığımda ve uzaktaki arkadaşlarımı bir bir gözümün önünden geçirdiğimde, onları anlık bile olsa bir kuşakta bir arada gördüğümde, hangimizin daha çok olması gerektiği yerde olduğu düşüncesi aklımı kurcalayabiliyor, arazi arabasıyla, ölüm döşeğinde olan insanları dolaşan Rahip mi, yoksa masamda oturmakta olan ben mi; hangimiz doğru

yoldayız; yükselip alçalan sesiyle Şarkıcı mı, resimleri, malzemeleri, makineleriyle Ressam mı, yoksa kurşun kalemiyle ben mi?

Ben de kendini tanrılaştıranlardan mıyım? Kendimin kralı mıyım? Günümüzde milyonlarcası bulunan kendi kendisinin imparatorlarından mıyım? Yeni dönüşüm bir o kadar kaçınılmaz mı? Yoksa bunun adına, 'defolmak' mı demeli?

Birkaç hafta önce, güneşli bir günde, ortalık yeni yeni yeşermeye başlamışken, dağ taş yosunlaşmışken, koydaki ormanlarda uzun bir gezinti yaptım. Kumlu bir yolda, korunaklı, ama aydınlık bir yerde bir ağaç kütüğünün üzerine oturdum. Yolun bir kenarındaki ağaçların seyrek durmasına ve ötekilerin yanında yeni ekilenlerin ancak çalı boyunda olmalarına rağmen orada kendimi bir ormanın içindeymiş gibi hissettim, öylesine sessiz, öylesine rahat ve aynı zamanda da hareketliydi. Tek tük geçen uçaklar, yüksek, beyaz, mavi gökyüzünde güçlükle görülebilen uçaklar da buna dahildi. Yaylanın arkasından geçen otoyolun uğultusu çınar ağaçlarının o geçen yıldan kalan, ilkbahar başlangıcında bile hâlâ dökülmemiş olan, ince varakları andıran yapraklarının karşısında boğulup gidiyordu.

Sanki ormanın merkezinin gönderdiği bir işaretmişçesine, orada, daha önce gezdiğim bütün öteki yerlerden farklı olarak tek bir su birikintisi bile göze çarpmıyordu, her tarafta yaygın olan küçük çamurlu su birikintileri ya da küçük bir akarsu bile yoktu. Koyun başka yerlerinde olduğu gibi yola insan eliyle dökülmemiş olan, tersine yerin altından çıkan kum ince bir humus tabakasıyla bölünmüştü, toz gibi incecikti, yamaçta da çıplak gözle görülebilen, alabildiğince uzayıp giden kumluklardan biriydi, yalnız oradaki kumluklar daha sıkı ve çamurluydu, ağaç kökleri içlerini sarmıştı; sanki eskiçağa ait yeraltı kentlerinden çıkarmışçasına yeryüzüne doğru kitle halinde kayarak havalanan, sendeleyen arılar tarafından yer yer delinmişti.

Yol dosdoğru devam ediyordu, ama her tarafı tümsek ve çukurlarla doluydu, uzaklarda bir ışığın göz kırptığı bir yerde son buluyordu, orada, eğri büğrü dalların gölgelerinin oluşturduğu desen ayakkabımın uçlarını andırıyordu. Kumlu yol, bir bölümünden öteki bölümüne renk değiştiriyor, balçık sarısından kül grisine dönüşüyor, kömür karasından deniz kumu beyazına, kiremit kırmızısına, çöl kahverengisine geçiyordu. Renkler birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmış gibi görünüyorlardı, bölüm bölüm ve her bir bölümde, oradaki özel kumda yetişen uygun birer hayvan vardı.

Açık Sarı'dan limon sarısı bir kelebek yükseldi. Gri Bölüm'de sanki biraz önce doğmuş gibi duran, aynı gri rengi taşıyan kertenkeleler vardı, üç taneydiler, banliyönün buradan, ormanlardan esinlenilen armasına uyuyorlardı. Ve orada, yolun birdenbire siyahlaştığı yerde, dev bir karga dolaşıyor ve parlıyordu, onun yaltaklana kırıta yürüyüşü bana bir ördeği, parlaklığı ise kaçıp gitmiş karımı hatırlattı (sabah kameriyeye girdiğimde cama dışarıdan yapıştırmış olduğu bir notu bulmuştum). Hayvan nüfusunun bulunmadığı yerlerde de hayvanların ayak izleri vardı, yalnızca köpeklerin, atların ve kedilerin değil –bunları sahipleri ormanın içinde tasmalarıyla gezdirirler–, tersine farelerin, tavşanların, kuşların izleriydi bunlar ve ben sonra ayaklarımın dibinde, buralı olan hayalî bir varlığın izlerini aradım; ancak doğaldır ki yalnızca, korkudan yapıldığı anlaşılan tavşan dışkıları, kuma bulanmış fare sakatatı, üzerine tüyler yapışmış post parçaları gördüm.

Kumlu yolun kenarında ağaç kütüğünün üzerinde oturmayı sürdürürken ve giderek daha çok düşüncelerden arınırken, sanki her an, üstünde sonsuza intikal etmiş ya da göçüp gitmiş atalar olduğu halde süslü bir kaleska[12] çıkıp gelecekmiş gibi hissettim.

Bu arada öğle olmuştu, hava ılıktı, alışılmış, ama yine de her defasında korkutan koşucular çıktı ortaya, yayladaki

12. Üstü açık, dört tekerlekli, tek atlı hafif araba. (ç.n.)

binlerce ofisten geliyorlardı, ormanda başka hiçbir şeyin olmadığı kadar renkliydiler. İçlerinden bir tanesi selam verdi (ve her zaman olduğu gibi bir başkası da). Bir süre sonra, yukarıdaki Villacoublay askeri havaalanına uğultuyla inen bir jet uçağının ardından, bir helikopter filosu havalandı, içlerindeki devlet konuklarıyla kuzeydeki tepeleri aşarak Paris'e doğru gittiler, bunun üzerine orada o gün iç savaş hakkında bir konferans yapılacağı geldi aklıma.

Kumlu yolda bir adamın dosdoğru yürüdüğünü gördüm, güneşle gölge arasında, koyu renk kumlu bölgelerde ve açık renk kumlu bölgelerde bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Onu ta uzaktan görmüştüm, orada, uzaklıkla perdelenmiş o öteki yöredeydi. Bu, Ortaçağ'dan kalma taş ustasıydı, daha o sabah notlarında okuduğuma göre Romantik dönemin sonunda tek başına Fransa'yı yayan olarak bir baştan bir başa kat etmek üzere yola çıkmıştı. Her defasında koşuculardan biri tarafından geçiliyor olsa da, hızlı hızlı yürüyor, ister yukarı çıkarken ister aşağı inerken olsun, kumun en derin olduğu yerlerde bile aynı yürüyüşü –omuzları gerideydi, günümüzün değil de, daha çok savaş öncesi bir köylünün bacaklarına benzeyen bacaklarını ve kollarını sallıyordu– koruyordu. Giysisi de buna uygundu: Siyah bir takım elbise giymişti, ceketinin önü açıktı, pantolonu diz hizasında uçuşuyordu, beyaz gömleğinin üzerine kravat takmamıştı, gri bir yeleği vardı. Yolun kumunun her bir renk değişiminde, bir çukurun içinde, bir tümseğin üzerinde, giderek daha şiddetli soluk alıp veren rengârenk figürler tarafından çevrelenmiş olan Yaya yepyeni bir görkemle pırıl pırıl parlıyordu. Arada sırada durduğunda ise, bir demir parçasıyla bir ağaca kendi armasını kazıdığını hayal ediyordum. Bulunduğum yüksekliğe ulaştığında onu selamlayan ben oldum. Kısa ve öz bir biçimde selamıma karşılık verdi, koltukları kabarmıştı sanki.

Gözlerimle onu izledim, sağda ve soldaki bütün bomba siperlerinin arasında, koşucular tarafından maskelenmiş ola-

rak, ta o yine çok değişik görünen orman bölgesine kadar, artık şimdiki zamanda değil, ama onun yaşadığı Ortaçağ'da da değil. Peki onun yazdıklarından neyi okumuştum? "Ben şimdiki zamana uymuyorum. Yalnızca belaya yol açıyorum." Ve öte yandan: "Bugün, sonsuza dek kaybedildiği sanılan bir şeyi yeniden bulacağım; böyle günler de var!" Peki, Katalan Kadın'ın pencerenin dışına tutturduğu kâğıtta ne yazılıydı? "Daha uzunca bir süre ayrı kalmamız gerekli. Daha da uzun. Ve daha da uzun." Ama bu, benden kaynaklanmıyor muydu?

II. NEREDE DEĞİL? NEREDE? VE İLK DÖNÜŞÜMÜMÜN ÖYKÜSÜ

1. Nerede Değil? Nerede?

Kendime en yakın hissettiğim serüven öyküleri, bir kimsenin kendisine uygun yaşama yeri arayışını ele alan öykülerdi. Örnek mi? Peki, bunlar daha çok masal değil miydiler? Ve hangi masallardı?

Gençliğimde bir metropolde kaybolmak isterdim. Ama daha sonraları gittiğim Avusturya ve Alman kentlerinden hiçbiri buna uygun değildi. Yalnızca sokaktaki insanların tarzları değil, gürültüler, kokular ve yapılar, o yeri bana yabancılaştıran şeylerdi. Belki de şehir dışındayken kendimi daha çok evimdeymiş gibi hissediyordum. Bir yere yabancılaşmak demek, arzulanan kaybolmanın tersi anlamına da gelmekteydi. Graz, Viyana, Münih, Berlin'de villaların bulunduğu yörelerde Mayıs aylarında çevreye yayılan leylak kokuları bile beni mutsuz etmeye yetiyordu. Schönbrunn, Nymphenburg ve Charlottenburg'daki şatoların, Elbchausee'deki görkemli bahçelerin, Köln'deki Dom'un, hatta nehirlerin –Ren, Main, Tuna– önünde bile, büyük şehirlerin orta yerinde aşırı duyarlı oluyordum.

Koca dünyanın içinde kaybolmuşken, yalnızca bir kez bir kasabada olduğumu hissettim: bir zamanlar, Istranca De-

nizi'nin kenarında, Piran Limanı'nda, kireç taşı bloklarının orada. Paskalya ile Pantekost Yortusu[13] arasında ılık bir akşamdı, tıpkı şimdi, otuz beş yıl sonra olduğu gibi; o Roma hukuku sınavından yeni çıkmıştım ve önümde yükselen, açık gri kaya kütlelerinden ve limandaki küçük dalganın içine girdiği yarıklardan başka hiçbir şey istemiyor, bilmiyordum. İspanya kentlerinde de –hem en büyüklerinde hem de en küçüklerinde– aynı şey oldu, tıpkı Santiago de Compostela'daki yaz okulunda olduğu gibi; bu yerlerin, saklandıkları yerlerden giderek daha çok ortaya çıkan gizli kalmış köşeleriyle birlikte günden güne genişlemeleri, beni her defasında yeniden şaşırtıyordu; bu, bugün bir evin karanlık holünde bulunan bir gazetelik; bir başka gün ise bir ırmağın ortasında oluşmuş kimsenin ilgilenmediği bir adanın üzerinde bulunan bir kilise harabesindeki tahta merdiven olabiliyordu.

Ancak ne orada, yani İspanya'da, ne de Yugoslavya'daki Piran'da kalmak söz konusu oldu. Daha sonra, eksik derslerimi tamamlamaya çalışırken, Paris gözüme uygun bir şehir olarak gözüktü. Bunun nedeni her şeyden önce, oraya vardığım andan itibaren hiçbir şeyin bana karşı direnmemesi ya da beni kapı dışarı etmemesiydi; en küçük bir öğe bile bu metropolle onun içindeki ben'in arasına girmemişti ve ben dünyaya açık biri olduğumu duyumsamıştım, öyleydim de. Derken bana bu yeri açımlayan yine bir renk oldu: beni, hemen harekete geçmek, gitmek, gitmek –oysa başka bir yerde bunu yapmayı canım hiç istememişti– ve bütün şehri bir uçtan ötekine, bütün yönlere doğru arşınlamak için zorlayan, bulvarların asfaltının açık grisi. Geleceğim buradaydı; burada daha sonraları yaşayabilecek ve çalışabilecektim. Oysa o zamanlar bu ikisi için, gerçekten oturmakta olduğum merkezi düşleyebiliyordum yalnızca, en azından orası bana merkezdeymiş gibi geliyordu, tıpkı Paris'in her tarafının giderek öyle görünmesi gibi: O zamana kadar, kaldığım oday-

13. Paskalya'dan 50 gün sonra gelen bir bayram. (ç.n.)

la derslikler, Seine'in sol kıyısıyla sağ kıyısı, çamaşır yıkama salonuyla karanlık sinemalar arasında hiç bu kadar kısa mesafeler kat etmek zorunda kalmamıştım; ayrıca yalnızca leylaklardan ve yaseminlerden kurtulmakla da kalmamış, daha çok, küçük Avrupa'nın bütün doğasından kurtulmuştum ve çınar ağaçlarının her zaman gri kalan gövdelerinin keyfini çıkarıyordum.

Memleketime geri dönmem gerektiğinde –güney banliyösündeki yazıhaneye girebilmek için Viyana'da, mahkemede çalıştığım o yıl– çocukluğumda Rinkolach'tan alınıp bir anti-mekân olan yatılı okula zorla götürüldüğüm zaman duyduğum acıya benzer bir acı duydum. Gare de l'Est'ın önündeki kahvehanenin terasında, yanımda bavulum olduğu halde oturmuştum, ayaklarımın altındaki asfaltta, sıcak mevsimlerden kalma şişe kapaklarının iç içe geçmiş izleri vardı ve bunu sanki ilk kez yaşıyor gibiydim. Paris'in grisiyle birlikte dünyayı da terk etmek zorundaydım. Birkaç damla yağmur düşmüş, ama hemen kurumuştu. Orada oturmuş Avusturya'da geçecek ileriki yıllarımı ve avukatlık mesleğimi düşünürken ilk kez, içimde mi yoksa kendisi tarafından zehirlenen ufukta mı kabardığını ayırt edemediğim o kara bulutu algılamıştım; bulutun yalnızca dinlendiğini hayal ediyordum, yeniden eyleme geçmeye her zaman hazır gibiydi. Bundan on yıl sonra, ait olduğum metropolde yaşıyor, mutlaka bir meslek için yaratılmış olmam gerekiyorsa, buna en uygun meslekte çalışıyordum. Çalışıyor muydum? Meslek mi? Kendi işime bakıyordum.

O zamanlar, oturacak ev ararken, saat kadranındaki rakamlar gibi düzenlenmiş olan çıkış kapılarıyla birlikte Paris kentinin sınırlarını ancak tanımıştım. Çoktandır oralarda kapılar filan yoktu artık; banliyölerin girişlerinde, genellikle alanlara açılan, bildiğimiz yollar vardı. Merkeze yakın mahallelerde gördüğüm evlerin çoğu daha güzel ya da daha soyluydu, hatta daha sessizdi. Ama benim için zamanla –haf-

talarca başka bir yere gitmişsem, bambaşka bir yere, örneğin dağlara– giriş kapısından çok çıkış kapılarına dönüşen o alanlardan birinin yakınında bir ev seçtim: Bir keresinde Pireneler'de bir yürüyüşten dönüyordum, havaalanından gelen akşam otobüsüne el edip binmiş, yolda uyuyakalmıştım; uykumda otobüsün tekerleklerine ve hacmine uygun düşen, çok daha görkemli, ama aynı zamanda da tekdüze gürültüye çok şaşırmıştım, gözlerimi açmış ve kendimi, tıpkı Fransa'nın bütün taşra bölgelerinden, 'metropol' sözcüğünün dünyada başka hiçbir kent için olmadığı kadar uygun olduğunu düşündüğüm o kentin merkezine uzanan ışıklı bulvarlardan birine dosdoğru girerken bulmuştum, gecenin karanlığı arkamızda olduğu halde Orléans Kapısı Alanı'na girmiştik.

Orada Katalan Kadın ve oğlumuzla birlikte de birkaç yıl yaşamıştım. Bütün odalar, Valentin'in küçük bir iç bahçeye açılan odasının dışında karanlıktı ve manzaraları yoktu; caddeye açılan pencerelerden birinden bakınca otobüslerin, kent kapısının oradaki son durağını görüyordum. Ana, İberya'da geçen çocukluğundan beri evlerdeki çok başka türlü karanlıklara –giriş kapılarından evin ta içlerine kadar– alışıktı. Ben de manzara olmayışından neredeyse hoşnuttum. Viyana'yı, Viyana ormanlarının bulunduğu tepeleri ve sonsuzluğa dek uzayıp giden Pannonia düzlüğünü seyrettiğim, üzüm bağlarında geçirdiğim o yıllardan sonra, her manzara karşısında rahatsızlık duyar olmuştum (kirada oturduğum evin bulunduğu, Sievering'deki caddenin adı da 'Bellevue Caddesi'ydi). Bazen, o manzara karşısında uzun süre oturmuşsam, aşağıdaki hastane odalarında yaşanan acıları, ağrıları ve ölüm kavgalarını hepsini karmakarışık biçimde birlikte yaşıyor; manzaralı penceresinden baktığında, soğuk kış aylarında tepelerin yukarısında ve aşağısında dizi dizi duran çıplak üzüm sırıklarını bir mezarlığın haçlarına benzeten o komşumu anlıyordum; aynı biçimde, gündoğumunun bütün

görkemini gözler önüne seren ovanın uzak, çok uzak ufkunu gören evinden, nihayet, en küçük parçalı buzultaş tepelerinin bulunduğu ülkeye taşınan ve bana oradan, arazinin bu denli yakınlaşan hatlarının onu 'güzel manzaralı' evinde duyduğu ölüm korkusundan arındırdığını yazan öteki komşumu da anlıyordum.

Böylece masamda ya da evin içinde herhangi bir yerde, uçsuz bucaksızlıktan ve her şeyden el çektirilmişlikten korunuyor olmak bir nimetti. Başımı kaldırdığımda, göz hizasında, ulaşılabilir bir uzaklıkta, kaldırımın kenarındaki oyuktan su akıyor ya da içinde bir kürek olduğu halde inşaat kumuyla dolu bir kamyon uğultuyla geçip gidiyordu. Orada çok çalışıyordum ve ailemle birlikte olduğum saatler şaşırtıcı bir biçimde neşeli geçiyordu.

Kenarda köşede kalmış evden çıkıp Orléans Kapısı'nın bulunduğu alana ayak bastığımda, 'kuşbakışı-dönemim'e özgü olandan çok daha farklı bir uçsuz bucaksızlık beni karşılıyor ve yürümeye isteklendiriyordu. Başlarda hâlâ kentin içlerine doğru yöneliyor, bir merkezden ötekine gidiyordum: Alésia, Montparnasse, St. Germain; onun, kollarını kardeşçe açmış olan kilise kulesinin önünde, bir vasıl olmuşluk duygusu uyanıyor, içimi güven duygusu kaplıyordu.

Neredeyse bütün bir yıl boyunca metropolün sınırları dışına çıkmadım, en fazla yukarıdaki çevreyolu köprüsüne çıkıyor ve hemen geri dönüyordum. Metropollere özgü bütün o uyum, yalnızca yapıların değil, sokaktaki insanların hareketleri arasında da görülen o uyum, orada, öteki tarafta, Gentilly ve Montrouge banliyölerinde –biri şehirlerarası yolun solunda, öteki sağındaydı, her ikisi de ilk bakışta birbirinin benzeriydi– birdenbire yok oluyordu. Evler birbirine benzer tarzlarını nasıl kaybediyorlarsa, kent kapılarının iç tarafındakilere oranla karşılaştırılamayacak denli az sayıda olan yayalar da yürüyüşlerini değiştiriveriyorlardı. Daha yavaş hareket ediyorlarmış –yollarını şaşırmışlar gibi, zarafet-

ten uzak bir yavaşlıktı bu– ve daha hantallarmış gibiydiler. Az sayıda olmalarına rağmen –köprü kulesinden gördüğüm kadarıyla– çok daha dar olan banliyö kaldırımlarında birbirlerinin yolundan çekilmek için ters yönlerde hareket ediyorlar ve sık sık çarpışıyorlardı; oysa öte yanda metropol insanları, o büyük kargaşanın içinde, birbirlerinin yanından dans edercesine geçip gidiyorlardı. Yayalar ne kadar yavaşlatılmışlarsa, orada, kent kapılarının öte tarafında, ağaçlıklı bir yolun, kendisine konulan bir adla, numaralı bir ulusal cadde haline geldiği yerde –'Ulusal 20'– arabalar da bir o kadar hızlandırılmış oluyordu. Kaymıyorlar da âdeta ok gibi fırlıyorlardı, yolun ilerleyen bölümü de arabaların yaptığı kazalar yüzünden kötü bir ün sahibi olmuştu. Banliyö sözcüğünü 'sürgün yeri' olarak çevirenleri şimdi daha iyi anlıyordum. Üstündeki gökyüzü bile, istediği kadar mavi olsun, Paris'e özgü somutluğunu yitirmişti (omzun üstünden dönüp bakıldığında bütün doğallığıyla yeniden gözler önüne serilen somutluk). Aşağıda, yeryüzünde var olan ve olup biten şeyler kendini gösteriyor, gökyüzü de buna göre biçimleniyordu. O zamanlar gökyüzünün, banliyölerin üstünde güçten düştüğünü düşünürdüm. Oralarda, damların mahyalarına ve sokaklara kadar uzanamıyor, sınır çizgisinden itibaren artık asfaltın mıcırına, gözeneklerine, kabarcıklarına kadar nüfuz edemiyordu. Griliği de artık renk değeri taşımıyordu.

Buna rağmen giderek daha güçlü biçimde bu hiçliğin içine çekiliyordum. Kısa bir süre sonra, kırk yaşına basmadan çok önce, şehir yaşamının, şehirlerin sınırında bile olsa, bana göre olmadığını anladım: Bana sunduğu –elde edilmiş bir kendi kendini unutmaya kadar uzanan– bütün o yanı sıra olmaklığa, (doğaldır ki sık sık ne yapacağımı şaşırdığım) bütün o canlılığa rağmen, bu çevreye ait hiçbir şey beni heyecanlandırmıyor, heyecanlanmayınca da bana cansızmış gibi geliyordu ya da en azından benimle aynı düzeyde olmadığını düşünüyordum. Metropole ait şeyler yıllar içinde etkileyi-

ci olmaktan çıkmıştı, kahvehaneler ve sinemalar, bulvarlar, metro, hatta kaldırımın kenarındaki oyuktan akan su bile, alanlarda uçuşan kâğıt parçaları, büyük mezarlıklardaki dizi dizi mezarların arasında sıçrayan kediler, süzülüp giden bulutlar. Metropole ait şeyler, hoşnutluk yaratmaya devam edebilecekken, anlamsızlaşmışlardı. Artık hiçbir anlam ifade etmiyorlar, hiçbir şeye işaret etmiyorlar, bana hiçbir şey anımsatmıyorlardı (çocukluğuma ait hiçbir şeye kenetlenmiyorlardı), beni başka âlemlere götürmüyor ve yaratıcı kılmıyorlardı, ama bunların hepsi birden heyecanlanmak ya da en azından yaşıyor olduğunu hissetmek için gerekli şeylerdi. Henüz genç olmama rağmen artık büyük kentlerle işim kalmamıştı. Orada sürekli bir sonuçsuzluk görüyordum, oysa günlerim sonuçsuz olmamalıydı. Bu arada biliyorum ki, büyük kentlerde, tıpkı güneşte olduğu gibi, belleğimi kolayca yitiriyorum; gölgede, karanlıkta belleğim yine yerine geliyor, belirsiz, ama buna karşın muhteşem bir bellek. Gılgamış zamanında tanrıların yeri ülkenin başkentiydi. Peki ya şimdi?

Ancak Orléans Kapısı'ndan çıkarak banliyölere doğru uzanırken hiçbir art düşüncem yoktu (daha sonraları Emmanuel Bove'un, başlangıçta sevinç içinde, Paris kentinin sınırlarının dışına çıkarak Montrouge'a doğru hareket eden kahramanlarından biri için, duvarlardaki sineklerin bile giderek parıltılarını yitirdiklerini okumuştum).

Ve oraya, öte tarafa attığım ilk adımla birlikte, merakım sükûnete, hoşnutsuzluğum şaşkınlığa dönüşmüş ve ikisi bir arada olunca içimde heyecan uyanmıştı. Banliyönün bütün evleri ya çok büyük ya da çok küçük görünüyordu, Ulusal 20'deki gürültünün düşmanca bir tarafı vardı ve şehirlerarası otoyol köprüsünde benimle birlikte yürümüş olan az sayıda insan bir anda ortadan yok olmuş, insanlar seyrekleşmişti (şehrin içine doğru yürüyenleri ise, sırtlarından esen ortak bir rüzgâr tam eşikte yakalıyordu) ve geri kalmış bir ülkeden

gelen kaçakçılar gibi yanlarında taşıdıkları, yalnızca büyük kentlerde edinilebilen süs ve lüks eşyaları, hem çirkin hem de yararsız bir döküntü halinde, bir anda üzerlerinde sallanmaya başlıyordu.

Ve ben kendimi yine de, salt değişik olmakla kalmayıp aynı zamanda yeni olan bir alanda hissediyordum. Orada, bir ormana ayak bastığımda ortaya çıkan çevreyle karşılaştırılabilecek özel bir çevre başlıyordu; nasıl ki, az önce içinde hareket etmiş olduğum dünya –ağaçlar arasında bir adım atmak yeterlidir bunun için– geri çekilir, onun yerine temelden farklı bir dünya açılır, çok daha kösnül, şaşırtıcı, her şeyden önce de, kulak kesilmeme yol açacak denli etkili bir dünya, işte öyle. Bunu daha sonra, bakmak, koklamak, tatmak, keşfetmek anlamında algılamak izler.

Aynı şeyi, ne şaşırtıcıdır ki, o banliyöye girdiğim zaman da yaşadım. Yeni bir çevre, yalnız benim için mi? Hayır, bunun da ötesinde, yeni olanın çevresi içinde olduğumu hissediyordum: Tıpkı insanlar gibi, orada nesneler de kendilerini tek tük gösteriyorlardı; ancak bu, başkentin içinde süs eşyalarının zarafet ve pırıltısından yoksun olsalar da, onların neredeyse sabahları ortaya çıktıkları anlamına geliyordu. Bunu önceleri pek anlamadım, yalnızca seziyordum, ama nasıl!

Bu nesneler ve bu yöre olsa olsa güvenilir bir şey olabilirdi, bana uygun bir yere yaşamım boyunca ihtiyaç duyduğum için her defasında kendimi kandırmaya çalıştığım – zaman içinde inancı sağlam olmayan birine dönüşmüş, kör inançlı biriydim– bütün o kuruntulardan daha farklı bir şey. Böylesi banliyölerde keşfedilecek şeyler olduğunu sezinliyordum. Bunu dikkatle gözetliyor, kokluyordum. Sonunda, eski bir rüyaya istinaden, kendi tarzında bir araştırmacı olduğumu düşünebilirdim. Ulusal Cadde'nin uğultusunun ve homurtusunun ardında henüz kulak kabartılmamış, köşeyi döner dönmez parmakla canlı canlı dokunulabilecek, yalanabilecek ve tadına bakılabilecek bir sessizliğin kokusunu da

alıyordum, henüz keşfedilmemiş ve tanımlanmamış bir rüzgâr biçiminde bir sessizlikti bu.

Ondan sonra her gün banliyölere gitmeye başladım –bu yolu kat etmediğim gün bir şeyler eksik kalmış oluyordu–, hem de yalnızca güneydekilere değil. Ama asıl güzergâhım Montrouge ve Gentilly arasında çizdiğim zikzaktı, U 20'yi geçerek sessizliğin içine giriyor, sonra yine gürültü patırtının ortasına dönüyordum, ta, Arcueil'e ve öğrendiğime göre Eric Satie'nin yaşamının son on yılını geçirmiş olduğu Chacan'a kadar (yukarısındaki tepede taş su kemerlerinin bulunduğu Bièvre Vadisi'ndeki mezarlık bazen hedeflerim arasında oluyordu).

Satie bana, içine dönük ve ulaşılamaz yabancı yaratıklar gibi gözükmeyen ender bestecilerden biriydi. Bestelerini, tek bir özel sesin öne çıkmadığı sessiz ve açık seçik bir konuşma gibi dinliyordum ve bu, müzikal olarak benim için yeterliydi. Ben müzikten çok, başkaları tarafından heyecanlandırılmak istiyordum; müzik tarafından uyandırılan heyecan bana iyi gelmiyordu. Ya da: Beni açması gereken müzik, zaten benim içimde olmalıydı.

Daha sonra Satie'nin de bu banliyölerde dolaşma alışkanlığını edinmiş olduğunu öğrendim. Yalnızca o, ters yönde gidiyordu, belki de iki savaş arası dönemde bir kahvehanenin terasında arkadaşlarıyla buluştuğu Paris'e, Montparnasse'a gidiyordu. Bir yan yolda ya da Bièvre çukurluğundan geçen hat boyunda zaman zaman yollarımızın kesiştiğini hayal ederdim. O, metropole gittiği için buna uygun giyinmiş olacaktı, koyu renk bir takım elbise, şapka ve papyon, benimse o zamanlar herkesten daha erkeksi görünmek istediğim bir dönemimdi: Benim için özel yapılmış giysiler giyerdim, gömleklerim ve hatta ayakkabılarım bile –ki yürümek için fazla değerliydiler– öyleydi; kravat ve şemsiyenin yerini tutan kenarlı şapka; saçlarım, toplum içinde geçirdiğim ilk dönemlerimde her fırsatta bana önerildiği biçimde kısaydı.

Bazen besteciyle karşılaşmak hayali öylesine güçlü oluyordu ki, her birimizin ayrı kaldırımlarda olmak suretiyle, karşılıklı olarak şapkalarımızı çıkarıp birbirimizi selamladığımızı bile görürdüm. Bir görüntüden, bir sesten, bir cümleden etkilenmişsem, bunun sorumlusunun yöresinde olmak, benim için öteden beri bir anlam taşırdı, özellikle sorumlu kişi çoktan o yöreden çıkıp gitmişse ve çoğunlukla da orada –tıpkı hemen hemen bütün büyük kentlerde olduğu gibi– kendisiyle aynı fikirde olanlardan oluşan koca bir grup ya da bir sürü oluşturmayıp tersine tek başına yaşamışsa.

O zamanlar orada, banliyöde, şehir merkezinden uzun zamandır tanıdığım, ama yakınlaşmadığımız Ressam'la da arkadaş olmuştum.

Aramızdaki ilişkiyi değiştiren yine özel bir yer olmuştu. Biraz daha güneyde, Seine Tepeleri'nin yükselmeye başladığı yerde, Bagneux'de bir atölyesi olduğunu bilmiyordum. Günün birinde onu orada, elle tutulur derecede değişik bir ışık ve rüzgâr altında, bir bistrodan çıkarken görmüştüm. Daha ilk bakışta Paris'ten tanıdığım, başının üstüne ittiği gözlüğüyle çağdaş olmasa da resmî bir izlenim bırakan (yanı sıra Güzel Sanatlar Okulu'nda hocalık yaptığı için olabilir) adamdan farklı görünmüştü gözüme. Burada ise, tıpkı onun yaptığı gibi, üstünkörü yedikleri öğle yemeğinden sonra işlerinin başına dönen esnafın ve çalışan yerlilerin arasında hemen hemen hiç göze batmıyordu. Tıpkı onlar gibi görünmez ve biçimsizdi ya da daha doğrusu zahmetsizdi; bana kendisini neredeyse yaltakçı bir tarzda belli eden, öte yandan bunu doğal bulan ötekilere karşı kapılarını açık tutmasını sağlayan, korunmasızlık ve bastırılmışlık gibi bir fazlalığı olduğu bile görülebiliyordu. Onda, dünyanın terk ettiği –onu gizlice izliyordum– iyice yaramazlaşan bir çocuğun omuzlarını, boynunu, ensesini görüyordum.

Ve o da beni gördüğüne sevinmişti. Yalnız, birbirlerine söyleyecek pek bir şeyleri olmayan ve birdenbire –her

biri yalnız başına kendi uzun yolculuğuna çıkmışken, Yeni Zelanda'da bir rıhtımda ya da Alaska'da Yukon Imağı'nın kıyısında bir ticaret noktasında– karşısındakinin ilk kez gerçekten farkına varan, aynı köyden iki kişi arasında olacak biçimde sarıldık birbirimize.

Ressam'la, şehrin dışında, her zamanki buluşma noktalarımızdan uzakta, beni ona bağlaması gereken bir anda bir araya geldim. Ve bu karşılıklı oldu. Onunla kalmam konusunda ısrar etti; o, öğleden sonra işini sürdürürken (bir paravananın arkasında görünmez bir biçimde de olsa) yanında olmamı istiyordu; Oğlum'u Paris'teki okuldan almak zorunda olduğum için, banliyöye geri dönünceye kadar kilometrelerce bana eşlik etti, orada –daha sonra alışkanlık haline geleceği üzere– al takke ver külah birbirimizden ayrıldık.

Bu banliyölerdeki birçok sokak nasyonal sosyalistler tarafından öldürülen direnişçilerin ya da muhaliflerin adlarını taşıyordu. Böyle bir sokakta, Arcueil'deki Victor Basch Sokağı'nda, bir gün özel bir ağaç tanıdım. Sınırları belli bir bahçenin içinde bulunmayan, tersine demiryoluna yakın bir yerde, bir apartmanın karşısında, sokağın bir köşesinde duran bir kiraz ağacıydı. Önce çiçek açtı, henüz üzerinde tek bir yeşil yaprak bile yoktu, bu arada, gökyüzüne kadar kule gibi yükselen ve orada her türlü ilkbahar bulutundan daha da aydınlık ışıklar saçan gövdesi, sanki yastıklanmışçasına, kalın bir beyaz tarafından sarmalandı. Derken Nisan yağmuru ya da dolu yağdığı, banliyödeki kelebeklerin uçuştuğu bir gün çiçekler döküldü. Haziran başında meyveler olgunlaşmıştı, yaban kirazında olduğu gibi minicik değildi, oldukça hacimliydi ve daha önce beyaz olan her yer şimdi kıpkırmızıydı. Ve meyveler, o hafta içinde oraya gittiğim her gün öylece durdular. Hiçbir ardıç kuşu onların üstüne atılmadı. (Acaba ağacın yanından sürekli olarak hızla geçip giden trenler, kalay yaprağı parçacıkları gibi, onları korkutuyor muydu?) Oradan geçip giden tek tük yayalar da –en

alttaki kirazlar neredeyse başlarına değiyordu– tek bir tanesini bile koparmadılar; hatta rüzgârda kopup yere düşen, basılarak ezilen meyvelerin etinden giderek koyulaşan asfaltın üzerindeki kısmen patlamış yuvarlaklara bile kimse eğilip de bakmadı. Yalnızca ben yedim, durmadan yedim, herhangi bir yerden sahibinin çıkagelip gelmeyeceğini bilmediğim için önce yerdekileri, sonra da ayak ve el parmaklarımın uzanma mesafesi içinde olanları.

O zaman, ağacın kamuya ait olduğu açıkça belli oldu ve bir keresinde kiralık evin ardına kadar açık koridorunda gördüğüm bir boyacı merdivenini kısa bir süre için ödünç aldım, merdivene çıkarak, kirazların başka hiçbir yerde olmadığı denli tatlı olduğu ağacın tepesine ulaştım (ve bunun doğruluğu bir kez daha ortaya çıkmış oldu).

Rinkolach Köyü'nde de buna benzer, herkesin faydalanabildiği bir kiraz ağacı vardı, köyün orta yerindeydi, yoksa tersine ağaç orada olduğu için mi orası köyün ortası oluşmuştu? Yalnızca o eski tadı değil –herhalde kiraz ağacına özgü o sallantıyla birlikte, yüksek bir tepede olduğundan çok daha güçlüye benzeyen– o çok özel zirve duygusunu da bu yabancı banliyöde yeniden bulmuştum; yeniden bulmak mı? Hayır, öncelikle geçmişte kalan bir şeyi kavramıştım: temkinlilik, eskinin tanınması, değerlendirilmesi, bir çeşit kesinlik – bellek! Dünyayı böylesine açık seçik ve şaşırtıcı gördüğüm yer, yarı gölgeliydi (ve bu durum daha sonraları banliyöden banliyöye, ta buradaki orman koyuna kadar aynen korundu).

Memlekette kirazları dudaklarımızla toplardık, çünkü ellerimiz dalları şiddetle sağa sola sallayamayacak kadar dolu olurdu. Meyve verdiği zamanların dışında da o ağaç bizim için özel bir anlam taşırdı, sessiz duran bir sığınaktı bizim için: Ağaca sığınmış olan birine kimse bir şey yapamazdı, onu kovalayanların da o alana girmeleri, uzlaşma sağlanacak anlamına gelirdi. Rinkolach'ın herkesin faydalanabildiği

kiraz ağacı hâlâ duruyor, en azından yılda bir kez önünden geçiyorum, çevresini dolanıyorum, hâlâ yaşıyor, biraz ekşimiş, sulanmış da olsa meyve veriyor, hem de birkaç kez üzerine yıldırım düşmüş olmasına rağmen, ama her defasında biraz daha öksüzleşmiş gibi geliyor bana (ya da öksüz olan kim), artık çocuklar yok, ne çevresinde ne de içinde ve geçen zaman içinde herhangi başka bir yer köyün ortası olmuşsa da ben bunu keşfedemedim, belki de keşfedecek kadar uzun kalmadım orada.

Ve şimdi, kravat dahil sipariş üzerine dikilmiş giysilerimin içinde, Arcueil'deki ağaçta oturuyordum, uzun zamandır yerin altından akıyor da olsa, ovadaki Bièvre Nehri'ni düşünmek bile kirazın yol açtığı susuzluğumun azalmasını sağlıyordu, parmak uçlarımı eski kiraz ağacının fazlasıyla keskin kabuğuna sürtüyor ve sonra onları kokluyordum, kendimi duyarlı, daha duyarlı kılmak için; tıpkı bugün, Seine Tepeleri'nin arasındaki koyda, en küçük dalına kadar ölmüş olan yüksek kiraz ağacının tepesinde, bedenimin sınırlarından başlayarak sağır ve daha sağır olmaktan korkarak oturduğum gibi.

O zamanlar, şimdikinden pek farklı olmayarak, herkesin benimle aynı şeyleri görmesi ve duyması gerektiğine inanırdım, böylece başlangıçta büyük kentten tanıdığım ve mekânlar konusunda fikirlerine güvendiğim şu ya da bu kişiyi kent dışında dolaşmaya davet ederdim.

Bu, ya o anda ciddiye alınmazdı ya da birlikte çıktığımız yolculuk sırasında, bu çok özel yöreyle hiç ilgisi olmayan bir şeyler devreye girerdi. O zaman yöre değerini yitirirdi; hatta değerini göstermezdi bile. Eskiden beri olduğu gibi, yanıma biri gelir, geldiğinde önce sanki salt varlığıyla bile mekâna fazla geldiğini hisseder, duyduğum hoşnutsuzluğa karşı kendimi korumak zorunda kalırdım; sonra da, birçoğu, yalnızca etli butlu şehir insanları değil, olsa olsa kısa bir süre dikkat kesildikten sonra ilgilerini yitirirler, düşünceleri

bambaşka yerlere sürüklenirdi, konuştukları konular ise ne birlikte içinden geçmekte olduğumuz yöreyle ilgili olurdu –ki neredeyse bundan memnuniyet duyardım– ne de biraz olsun bu yöre tarafından belirlenmiş olurdu, buraya ait en ufak bir heyecan bile olmazdı (bu da bana eşlik edenlere öfkelenmeme yol açardı).

Onların doğrulup kalkmalarını, bir bütün olarak hareket etmelerini, çevrelerine bakınmalarını, daha sakin ve derin, esaslı bir sese sahip olmalarını hayal ederdim, ama onlar bunun yerine kendi içlerine kapanırlar, sürekli tökezlerler, bakışlarını yerden kaldırmazlardı, hatta bir tanesinin başkentlilere özgü ses tonu bile değişmiş, böylece aslında yapay olduğu da olduğu ortaya çıkmıştı, tıpkı yaşamı boyunca banliyöde yaşamış gibi vurgusuz ve yankısız, kısık bir sesle konuşmaya başlamıştı.

Aynı şey bana da bulaştı, ben de yanımdaki adam gibi mırıldanmaya, güvercinler gibi guruldamaya, kesik kesik konuşmaya başladım; ikimiz yalnızca Bouvard ve Pécuchet kadar gülünç görünmekle kalmıyor, aynı zamanda o yere de hiç uygun düşmüyorduk.

Başkalarıyla birlikte yürürken, eskiden kendime yakın hissettiğim birine yeni yazdığım bir şeyi okurken duyumsadığım şeylere yakın bir şeyler duyumsuyordum genellikle: Hemen hemen her zaman, elimde bir kâğıtla ötekine giden yolda sevinçten yanıp tutuştuğum ve o da buna hazır olduğu halde sanki her birimiz bir parça köşeye çekilir gibi olurduk, sanki eskiden olduğundan daha uzağa ve kenara çekilirdik ve ben yazdıklarımı okuduktan sonra büyük çaba harcayarak başımı kaldırıp baktığımda hep yabancı gözlerle karşılaşırdım.

Böylece, birkaç istisna dışında benim için, anladığım kadarıyla da yalnız benim için, bir Yeni Ülke'nin başladığı, kişisel araştırma alanımın uzayıp gittiği yerde ortak gezintimizi bitirirdim.

Hatta oraya girişimi, her gün biraz daha ilerleyişimi, aile üyelerimden bile sakladım, sanki bu yaptığım kötü bir alışkanlıkmış, yararsız bir işmiş, en azından başına buyruklukmuş, kendine ve ailesine karşı sorumluluklar taşıyan yetişkin bir insana yakışmıyormuş gibi. Evde, bu saate kadar nerede kaldığım sorulduğunda yalan söylüyordum, örneğin Seine Nehri'nin sağ kıyısında bir film izlemiş oluyordum, çok uzun bir film, ya da Clichy Meydanı'nda bilardo oynadığımı, Avusturya elçiliğinde davetsiz bir konuk olarak bir şişe şarap içtiğimi, Savaş Gazileri Kilisesi'nin önünde bir polisle kavga ettiğimi söylüyordum; hatta Katalan Kadın'ın önünde, saatler boyunca Pont Neuf'den bilmem nereye kadar, tanımadığım güzel bir kadının, bir 'dünya kadını'nın –meslekî nedenlerle– peşinden gittiğim yalanına bile başvurmuştum; Oğlum'a bile gereksiz ve anlaşılmaz bir biçimde yalan söylüyordum, tıpkı yaşamım boyunca söylediğim gibi, keyif aldığım için değil, öylesine nedensiz, salt sorguya çekildiğim ve ağzımı açmak zorunda kaldığım için.

Ama benim için, günler ve geceler boyunca banliyölerde kaybolup gitmek, o güne kadar edindiğim ilk iyi alışkanlıktı. Sonunda bana mutluluk veren bir alışkanlığım olmuştu; ondan asla kurtulmak istemeyecektim.

Çıktığım bir yolculuktan sonraki sabah yaptığım ilk şey, doktora muayene olacağım bahanesiyle banliyö köprüsünün öte tarafından kendimi çalılıklara vurmak ve Malakoff, Laplace ve Fontenay-aux-Roses arasındaki Hiçkimse Ülkesi'nde enginliği aramak oluyordu. Kent sınırının ardındaki cılız da olsa ilk ağacın hışırtısı bile, aynı türden daha gösterişli ağaçlardan daha canlı geliyordu bana; mağaraya benzeyen barlardan birinde içtiğim, kentte herhangi bir yerdekinden daha acı olan kahveyle, daha ısrarlı, daha etkili bir gerçekliğin tadına varıyordum ve Bièvre Ovası'nın üstünde, yükseklerde uzayıp giden su kemerlerine bakınca –Paris'teki sayısız anıtsal yapı gibi bir sürü heykelden bir tanesi değildi

bu kemerler– Paris'te olduğundan farklı bir biçimde anıtsal bir ruh haline giriyor, aynı ruh halini yörede yine az sayıda olan kiliselerinin karşısında da hissediyordum, bu kiliseler genellikle çevrelerindeki yapılardan daha alçak, onlardan daha fazla yerin altına gömülmüş oluyorlar; tıpkı, yaşamım boyunca beni ürkek kılmış olan geçmişin ve tarihin beni yeniden ele geçirdiği, eskide kalmış bir yıkıntı alanının bir parçasına benziyorlardı; Bagneux Kilisesi'nin giriş kapısının kemerindeki taş figürlerde de durum aynıydı; ilerlemeye inanan devrimciler tarafından yüzlerinin ve uzuvlarının koparılmış olması bile onları görmezden gelmek için yeterliydi, geriye yalnızca birkaç omuz, kafa ve ayak parmağını andıran yuvarlaklar kalmıştı: Göz ovuşturmalarından ve kafa kaşımalarından anladığım kadarıyla, o eylemciler için, azizlere bir geri dönüş bir daha asla söz konusu olmayacaktı, onların yüzleri deşifre olmuştu, haksız duruma düşmüş bir gücün idolleri olarak orada kalmışlardı, bunu, dünyanın kafasına çekiçle vurur gibi vurmak gerekiyordu.

Yaşadığım büyük şehirde –ve öyle sanıyorum ki New York'ta ve hatta Roma'da olsaydım durum daha da kötü olurdu–, beni gençliğimde de, yatılı okuldan bu yana ürküten bir şey konusunda giderek daha çok acı duyuyorum: yer yitimi ya da mekân yoksunluğu. (Porchefontaine'in kâhini, lokantacılık yapmadan önce, eskiden o banliyöden bu banliyöye gidip gelirken, –kendisi doğuştan filozof ya– bu durumu 'aynileştirme mahrumiyeti' sözcükleriyle karşılamıştı.) Çektiğim acıyı, bazı ülkelerde kalmakla, çocukluğumdan kendime yakın hissetmem gereken, dünyanın bir ucundaki köylere gitmekle de gidermek mümkün olmuyordu.

Buna karşın o banliyöler, kendileri de o kadar hasta olmalarına rağmen, doktorum gibi olmuşlardı. Onlara ihtiyacım vardı, hem de acil olarak. 'Küflü kafa' benim 'midemi bulandırır'. Ve zamanla bana öyle geldi ki, Paris'te, hatta orada, sınıra yakın o yerde bile, o kadar küflendim

ve o kadar midem bulandı ki, dışarı çıkmaktan başka hiçbir şey istemez oldum. Kendimi hem içeri kilitlenmiş hem de dışarıda bırakılmış hissediyordum. Genel olarak sözüne güvendiğim Oğlum'un bile kasabalardakilere göre daha sakin ve düzenli bulduğu gürültüler, tıpkı gecenin ilerleyen saatlerindeki sessizliğin de beni çember içine alışı gibi, dört yandan kuşatıyordu. Bazen, banliyölere doğru giderken, birdenbire koşmaya, hızla koşmaya başlıyordum, kaçarcasına, bu arada, çok daha önce çekip gitmediğim için kendime öfke dolu küfürler yağdırıyor ve orada, boşluğa ulaştığımda bütün ciddiyetimle kollarımı açıyordum. Hatta bir acı gibi birdenbire dindiğinde ya da hayır, dayanılabilir, tatlı bir acıya dönüştüğünde, nasıl olursa işte öyle birkaç kez gözlerimden yaşlar geldi.

Böylece çepeçevre sıralanmış banliyöleri selamlardım, doğuda, Seine kıyısındaki rüzgârlı Ivry, Simenon'un konusu genellikle orada geçen kitaplarında yer alan ve her defasında çözümlenenler dışında başka cinayetlerin de işlendiği yer; batıda, pek açıkça görünmeyen kırış kırış Vanves; dağın biraz daha yukarısında, 1871 yılında Prusyalılar'ın aşağıdaki Paris'i topa tuttukları ağaçsız Chatillon; ve hatta, ne yapılacağı bilinmeyen ve sorumlularıyla birlikte havaya uçurulması gerekenler. Benimkisi sessiz bir selamdı, ama aynı zamanda bir çığlığa benziyordu, yoğun olarak eksikliği hissedilmiş, ama şimdi, dışarıda, kapıların önünde tekrar bulunmuş büyük mekâna ilişkindi, bir elma sandığı, küçücük bir palmiye, hatta kentin dışından keşfedildiğinde, belki de gerçekte olduğu gibi şaşırtıcı bir etki uyandıran Eyfel Kulesi biçiminde. Ayrıca her gün banliyölere doğru giderken, tam olarak nerede olduğumu kendim bile bilmediğim halde, yolunu kaybeden birçok insan, özellikle de arabalılar, büyük bir güvenle bana yol sorarlardı.

Orada herhangi bir yerde yaşamaya karar verdim, bir süre için. Akşamları da dışarıda geçirmeye, böylece kendimi

gecelerden kurtarmaya karşı büyük bir istek duyuyordum. Nasıl sürdürdüğüm evliliğin ve oynadığım baba rolünün geçici olduğunu düşünüyorsam, bunun da sonsuza kadar sürmeyeceğini düşünüyordum.

Birkaç yıllığına Afrika'ya gitmek isteyen birilerinden henüz tanımadığım bir yörede bulunan bir ev kiraladım. (Bugün bile hâlâ, yörenin her köşesini dolaştığımı sanıyorum, ama yolda yürürken hemen hemen her gün, tümüyle yabancı bir dünya beni şaşırtmaya devam ediyor, bu, sık sık da biraz değişik bir yönden yürümüş olmamdan kaynaklanıyor.) Ev sahipleri henüz gitmemişlerdi, ama onların bir an önce toplanmalarını ve Senegal'e ya da bilmem nereye gitmelerini nasıl da sabırsızlıkla bekliyordum. İnsanın bir ikametgâh için, üstelik de kira sözleşmesini yapar yapmaz gururla gösterdiğim arkadaşlarımın dillerinin tutulmasına neden olan bir ikametgâh için böylesine deli divane olması, böylesine heyecan duyması görülmüş şey midir?

Eşlikçilerimden birinin söylediği gibi ev 'taştan yapılmış, olağanüstü büyük, boş ve içi boşaltılmış bir hububat ambarı' olarak da nitelendirilebilirdi; birbirine çok benzeyen, tuğla, dam taşı ya da tenekeyle örtülü bir dizi taş parçası; önünde bir kişinin bile güçlükle sığabileceği, buna karşın görünmeyecek denli uzak ve bulanık bir ufuk çizgisine kadar yılan gibi uzayıp giden bir kaldırım, hem de öyle bir renkte ki, yağmur altında benimle birlikte orada sürekli itişip kakışan başka bir eşlikçinin dediği gibi, 'öküz kanı kırmızısı', çocuğum da –bu duygu onun elinden bana geçmişti– bu rengi görünce korkmuştu; geçen iki arabadan birinin sürücü eğitim arabası olduğu, aynı renkte bir sokak; sağda ve solda ne bir dükkân ne bir bar; ve bütün bunların hepsi, tabii öncelikle varlığından haberdar olunması halinde, tekdüzelik ve keder abidesi gibi duran bir banliyöde; bunun için bakınız, sözüm ona palmiye kumsallarına doğru yolculuğa çıkılması için kışkırtması gereken gazete başlığı: 'Oublier Clamart

(Clamart'ı Unutmak)'.

Gelecekteki evime çılgınlar gibi âşıktım; oraya taşınmak için yanıp tutuşuyordum. Katalan Kadın, orasının salt –her zaman olduğu gibi– başka herkesin yaptığının tersini istediğim için hoşuma gittiği kanısındaydı; kendimi yalnızca, yegâne olan, kimse tarafından anlaşılmayan, en yakınları tarafından bile uğratıldığı haksızlıklar altında inim inim inleyen, bütün dünyanın karşı olduğu yalnız adam rolünde iyi hissediyordum; yoksa –yalnızca onunla, karımla konuşuyor olsam da– sürekli "Sizler!" diyerek –İspanyolcası daha açıkça 'vosotros'–, "Siz ötekiler!", "Siz ötekiler şöylesiniz... Siz ötekiler böylesiniz..." diyerek onu nasıl reddedebilirdim ki?

Oysa başka birine, çevreme, zamanıma karşı durmak gibi bir niyetim yoktu, tersine yalnızca heyecanlıydım ve daha sonra Katalan Kadın'a da bu heyecanı bulaştıracak sözcükleri buldum (Oğlum daha çok yalnızca itaat ediyor gibi gözüküyordu ki bu, bazı anlarda hedefimizden şaşmama neden oluyordu). "Ev ne kadar da şeffaf, baksana!" demiştim. "Giriş kapısı ve sokağa bakan pencereden, arka bahçedeki elma ağacıyla birlikte çimenler gözüküyor; önümüzdeki ilkbaharda toprağını kazıp küçük bir bahçe haline getireceğim."

Ve onun önünde banliyönün çınar ağaçlarına dokundum, onlara vurup yokladım, çevrelerinde dolaştım, orada daha çok kendi kendilerine duran bu çınar ağaçları onun gözüne ülkesindeki Gerona'da bulunan çınar ağacı ormanının öncülleri gibi gözüktü; ona, yakındaki istasyondan gelen, şimşek hızıyla Atlantik'teki Bretagne'ya doğru geçip giden trenlerin rüzgâra göre değişen gürültülerini dinlettim; en üst kattaki pencereden, kendi odasından ya da bürodan baktığında komşu evlerin bacalarının arasından görebileceği Eyfel Kulesi'nin tepesini gösterdim; sokağımızın, belki de kadın eşitliğinin ilk savunucusu olan ve kendisinin de hakkında bir çalışma yapmış olduğu hukuk düşünürü Condorcet'nin adı-

nı taşıdığını anımsattım, devrim zamanında köktencilerden kaçarken burada tutuklanmıştı; hatta heyecandan kendimi tutamayarak Joan Miró'nun bütün bir yaz ve bir sonbahar boyunca tam da burada resim yaptığı yalanını bile söyledim, yukarıda, ormanın başladığı yerde, o zamanlar doğuya özgü fasulye plantasyonlarında bulunan ve geçen zaman içinde böğürtlen fundalıklarıyla kaplanmış doğal bir patikayla çıkılan bir kulübede yapmıştı resimleri; ve ayrıca Miró'nun bir zamanlar bu dikenlerin arasında çalıştığına ve bugün bile hâlâ gerçekdışı bir yaratık olarak orada olduğuna emindim, tabii o da öyle.

Banliyöde, duvarların ötesindeki evde geçen ilk akşamlar, çocukluğumda evden birinin kısa bir süre için de olsa bir yere gittiği zamanlar hissettiğim o korku sardı beni.

Şimdiyse burada, herkes evde olduğu halde, aynı durumdaydım. Bana ait olmayan nesneleri kaldırmış ya da –örneğin Afrika maskelerini filan– bir köşeye toplamış, hava kararır kararmaz evin bütün ışıklarını yakmıştım, çok bölmeli bodruma inmeye korkuyordum (dünya üstündeki hiçbir şeyden korkmayan Katalan Kadın'ı ve beş yaşındaki oğlumuzu gönderiyordum), bahçenin en arka köşesinde büyük bir hırsla ihtiyaçtan fazla odun kesiyor, o ılık Eylül akşamlarında şömineyi yakıyordum ve karım saatler boyunca önünde oturup ışıldayan gözleriyle sessizce bakarken, kendi yaktığım ateş yüzünden yorgun düşüyor ve öfkeye kapılıyor, benim ve onun içine çekildiğimiz Hiçbir Şey Yapmayışımız'a dayanamıyordum. Her yeni başlangıçta ortaya çıkan böylesi bir açığa düşmüşlük duygusu benim bir parçam ve de gerekli.

Ve bir sabah, yine bir taşlaşma-gecesinin ertesinde, kendimi ve bizi orada buldum, tıpkı masalda olduğu gibi, bir pencereyi açıp kendimi tam olmayı istediğim yerde buldum. Düşman bölge sabah rüzgârında dağılıp gitmişti. Artık burada ikamet ediyordum ve ikamet etmek, olması gerektiği üzere, gizemliydi. Ve bu, bir süre böyle sürecekti. Ne demek 'bir

süre'? Bir devamlılık, bir süreğenlik, bir sürgitlik olacaktı.

Bu masalsı anlar ne kadar da yüreklendirici ve güçlendiriciydi. Onlar sayesinde özgürlüğün ne olduğunu anlamıştım, tıpkı sekiz yıl süren yatılı okuldan sonraki o ilk günümde olduğu gibi, ancak bugünkü o kadar güçlü değildi, koltuk altlarında, burun deliklerinde, parmaklarda, ayak tabanlarında. Zamanım vardı. Haydi. Yallah. Dışarı. Yürü.

Orada, o banliyödeki evde atılan her adım bana böyle bir edim ya da biçimlendirme olarak görünüyordu. İster alışveriş yapayım, ister Valentin'i mahalle okuluna götüreyim ya da işsiz dolaşayım: Böylece, salt bu yolla, o yörede gece ve gündüz var olabilmek için bir şey yapmış oluyordum. Dolambaçlı yollara sapıyor, değişik fırınlardaki ekmekleri, bahçeleri –yirmi yıl önce sebze bahçeleri çiçek bahçelerinden daha fazlaydı–, kahvehaneleri, süpermarketleri ve banliyönün aşağı ve yukarı kısmındaki ayakkabı tamircilerini gözlemliyor, farklılıklarını saptıyor, karşılaştırıyordum.

Yörenin tarihine ilişkin bilgileri okumuş ve –gerçi bunun için Paris'teki Ulusal Enstitü'ye gitmem gerekmişti– üzerinde hareket ettiğim toprağı katman katman kavrayabilmek için, bölgenin coğrafî bir haritasını edinmiştim kendime.

En çok da, hemen hemen istinasız hepsinin duvarları sıvasız olan evler –öncelikle de kentin aşağısındakiler– hoşuma gidiyordu, birçoğu bu yüzyılın başında yeraltındaki taşocaklarından çıkarılmış olan, Seine Tepeleri'nin kum taşlarıyla inşa edilmişti, çoktandır hiç kullanılmayan bu taşocakları yüzünden arazide görünmeyen delikler oluşmuştu: Yarım yüzyıl sonra yeni yapılmış olan yüksek bir ev yıkılarak oyuğun içine gömülmüş, inşaatı yapanlar bu konuda hiçbir sorumluluk almak istememiş, sanki deprem olmuş gibi enkazdan birçok ölü çıkarılmış ve o tarihten itibaren bu tehlikeli bölgede ev satın alana bir sertifika verilmeye başlanmıştı; evin altında çukur bulunmadığını, bu mevkide zeminin sağlam olduğunu belgeleyen bir sertifikaydı bu. Ben evlerin

cepheleri üzerinde yoğunlaştım, buranın toprağından çıkarıldığı çok belli olan, çeşitli büyüklükte, katman katman taşlarla örülmüştü, her bir taşın kendine özgü farklı bir biçimi vardı, ama hepsinin girinti çıkıntıları birbiriyle uyumluydu, böylece önce renkleri ayırt etme yeteneğimi geliştirdim, ince ton farklılıklarını tanımlayabilmek için zaman zaman Oğlum'dan yardım istedim.

Taş blokları, çocuk yumruğu büyüklüğünde olanları bile, açık griydiler, dikkatli bakınca, arada balçık sarısına benzer renkler de oynaşıyordu; aralarında, zamanla arduvaz mavisine ya da yosun yeşiline dönüşebilen koyu renkli damarlar, kömür karasına varıncaya kadar bütün renklerde parlayan cam çıkıntılar, bir dere yatağında görülebilecek bembeyaz kum taneleri vardı ve de karınca yumurtaları büyüklüğünde ve aynı onlar gibi oval kum taneleri.

Öne çıkan sarı renk nedeniyle bütün bu cepheler, yağmurlu bir sabahta bile güneş gibi parıldıyordu, sair zamanda balçık arazilere, çöllere, sulak bölgelere özgü olan, aşağıdan yukarı doğru ışıklar saçan çok garip bir güneş gibi. (Katalan Kadın, tam tersine, bu görüntü karşısında deliye dönüyordu: Çünkü benzer renkler taşıyan bilindik İspanyol Mesetası'nda doğaya ait olan şey, burada onun karşısında bir yapı halinde parıldıyordu.) Banliyödeki evin taşlarına, sık sık burnumu çarpacak denli yaklaşıyor, onları inceliyor, o zaman bu tek bir şeyden yola çıkarak bütün bir gezegen bir o kadar elle tutulur biçimde karşımda beliriyordu; tıpkı çok zaman önce sokağın kahverengi-gri-beyaz tozunun üzerine düşen tek bir damla yağmurdan yola çıkarak çocukluğumda ilk kez dünyanın önümde açılışı gibi. Ve bu yabancı bir gezegen değildi, tersine buradaydı, topraktı ve huzur doluydu.

Benzer bir biçimde, parmak ucuyla hafifçe dokunur dokunmaz yapı taşında şimdi bir krater kubbeleniyor, uçları sivrileşiyor; gözlemci, dökülen parçacıklar belli belirsiz aşağı doğru yuvarlandığı sırada, kirpiklerinin mesafesi kadar

hareket ederken, güven duygusu karşısında ürperiyor; dar geçidin girintili çıkıntılı kenarlarındaki hüzünlü ışıltı ise yeniden canlanıyordu.

Dikkatli bakıldığında bu toprak; sivri bir kayalığın ucundan sarkan bir ipliğe bağlı toplu iğne başı büyüklüğünde bir hayvancık ve, yedi sıradağın bu tarafındaki yamaçta bulunan, pırpır eden bir tek hücreliye benzer bir şey'den ibaret de olsa, üzerinde yaşayanlar olduğunu gösteriyordu, hayvanların ikisi birlikte Robinson ve Cuma'yı hatırlatıyorlardı.

Bütün yaşamım boyunca, dünyanın yaklaşılmazlığı, onun dokunulmazlığı ve ulaşılmazlığı, benim onun tarafından dışlanmışlığım, en acı verici biçimde sıkıştırdı durdu beni. Bu, benim ana sorunumdu. Ait olmak, paylaşmak, katkıda bulunmak o kadar enderdi ki, her defasında benim için önemli bir an niteliği taşıyor, ayrıca aktarılmaya değer oluyordu. Dünyanın, barışçı, huzurlu dünyanın her defasında dünya oluşu, hem doğanın hem de uygarlığın kıvrılıp şekillenerek yayılması, renk kazanması, salt olay olmakla kalmıyor, aynı zamanda bilgilenme ânı olma niteliği de taşıyordu: Bu bilgiyle savaş olmazdı.

Yaşamımın tam ortasında o banliyö bölgesinde kaldığım iki yıl boyunca böylesi olaylar hemen hemen sürekli olarak başıma geldi, bazı günler tıpkı Arcueil'de ağacın tepesindeki kirazlar gibi, an ve an toplanacak denli çok. Gezegen parçalara ayrılıyor ve giderek kullanışlı hale geliyordu. O dönemde erotik bir etki bırakıyordu.

Aynı şey, olabildiğince uzun lokanta yolu, bu yolun bütün uzamları ve manzaralarının da dahil olduğu yemek yemek için de geçerliydi; bu, hemen hemen hiç keşfedilmemiş bir keyfi yeniden uyandırıyordu (ancak bu keyif, yemek masası yeni bölgemin içinde bulunmuyorsa, hemen azalıyordu). Öncelikle bir şeylere dahil olabilmek için –bakınız yukarıya– zaten uzun zamandır içiyordum, ama ancak orada şarap içerken, tat almanın ne demek olduğunu anladım. Sık

sık kadehimle birlikte, gece yarısından sonra tek başıma evin en arka köşesine çekiliyor, ışığı söndürüyor, zifirî karanlıkta bir yudum alıyor ve bu yudumun resmen saçlarımın dibine kadar ulaştığını duyumsadıktan sonra ikinci bir yudum içiyordum.

Katalanya'daki Gerona'dan gelen kadın ve Güney Kärnten'deki Jaunfeldebene'den gelen adam ilk yıllarında birbirleriyle daha sık buluşuyorlardı, gelip geçerken, amaçsızca uyurgezer gibi dolaşırken, sanki asıl heyecan verici olan, aralarındaki hava, şimdiki zaman, karşılıklı yabancılıklarıymış gibiydi. Ama burada birbirimize ilk kez doğrudan yönelmeye başlamıştık ve evliliğimizin bu en keyifli dönemi yalnızca bir yaz sonu ve bir sonbahar boyunca sürmüş olmasına rağmen, belleğime, daha önce meydana gelen her şeyden daha ayrıntılı yerleşti, daha çok olayla yüklü, destansıydı; göz alabildiğine uzanan bir ufku vardı.

Sürekli aynı yer ve noktada, hep aynı köşede, birbirine benzer jestlerle ve hiç değişmeyen bir zaman ölçüsünde, eskiye ait bütün ülkeler ve kıtalarda olduğundan çok daha farklı bir açıklık ve genişlik belirmişti. Bu mekânı biz oluşturmuştuk ve onun merkeziydik (kendimizi orada, hiç olmadığı kadar güçlü bir biçimde, sonsuza değin yitik iki kişi gibi hissediyorduk, sanki uzakta, ayda birleşmiştik). "Öyle sanıyorum ki, bu bölge aşka iyi geliyor," dedi bir keresinde, her zaman olduğu gibi doğrudan benimle değil de kendi kendine konuşur gibi.

Yalnızca üçüncü bir kişi, bir çift olarak bizim öykümüze uygun olabilirdi ve böyle biri ortaya çıkmadığı için de onun rolünü ben oynamak zorundayım, en azından yedek oyuncu olarak.

Kısacası o zamanlar, bir insanın ve bir yerin gözümde 'bir' olduğu tek dönemdi ya da bir insanın benim için bir yer anlamına geldiği; onun beni, benim yerim olarak algıladığı tek dönem. Birlikte oturduğumuz yerde kendimi baştan

ayağa evimde hissetmiyorsam, herhangi başka birine karşı olan en içten bağlılığın bile –şu ya da bu aile büyüğüme, Oğlum'a– bir yararı yoktu. O yere sahip olmadığım sürece her türlü sevgi boşunaydı.

Bu yer, aile üyelerimden bağımsız olarak oluşurdu. Kendi yöreme ayak bastığım anda kendimi evimde hissederdim, ama annemle ya da büyükanne ve büyükbabamla birlikte değil. Valentin ve ben birlikte yaşadığımız dönemde uzun bir aradan sonra, onunla birlikte benim olmayan bir yere geri döndüğümde, daha o yere yaklaşırken bile, kendime ne kadar telkinde bulunursam bulunayım –yanımdakinin dünya üzerindeki başka herhangi bir şeyden çok daha fazla şey ifade ettiğini, falan filan– düzenli olarak yüreğimden kan çekilmeye başlardı. Ve şimdi hâlâ içimde onu ziyaret etme isteği duyduğumda, bunun için Viyana'ya gitme zorunluluğu bana daha da itici geliyor.

Yer, her zaman üstün geliyordu. Özel anlar ve bir Hiçbir Yer'de bir arkadaşımla ve o zamanlar orada Katalan Kadın'la bir arada oluşum hariç, en yakınlarım ve yerler gözümde hep ayrı düşüyordu – Katalan Kadın, benim için Yer'in yerine geçmiyordu da, daha çok var olanı çeşitlendiriyor ve harekete geçiriyordu. Yaşamımda ilk kez eve, bir insana, karıma geliyordum. Ev ve kadın bu süre boyunca benim için birbirlerine ait oldular. Kadının nezdinde, evim-içindeki-evim'e geliyordum.

Yıllarca ayrı kaldıktan sonra, aynı yaşlarda insanlar olduk. İlk kez kendimi, gençliğimde bir saniye için bile olsa hissetmediğim denli genç hissediyordum. Ve sadık kalmak bir zevk haline gelmişti, aynı zamanda da önemsiz bir şeydi.

Bu serbestlik ve tümüyle birbirinin üstüne düşüş de, terk edilmiş bir taş ocağının zemininde ya da bir zamanlar, bir çocuk yaptığımız, deniz düzeyinin altındaki ölüdeniz çukurluğunda olduğu gibi, evin ve bahçenin, o hafif meyilli çukurluktaki konumundan kaynaklanmıyor muydu? Şimdi bir

çocuğun önünde iki lobut gibi yan yana yatıyorduk; ve sanki hâlâ bir olamamış gibi davranıyorduk. Yüksekte, bir tepede aramızda buna benzer bir şeyler olur muydu? Bir zirvede fırtınalar çıkarabilmiş kaç tane çift vardır? Ve biz öylece yatarken, bir üst katta çocuğumuz uykusunda konuşuyor, öte yanda gece yarısı istasyonda yaya için trafik ışıkları yanıp sönüyor, arkamızda sıradağlar diziliyor, pencerenin önündeki yapraklarda bir hışırtı oluyordu.

Bu, başka bir insana dokunabildiğim, bunu yapma isteği duyduğum hem de salt dokunma isteği duyduğum bir dönemdi. Saatlerce, bu kadının her tarafına dokunmaktan başka bir şey düşünmüyordum. Onu başından topuğuna kadar kavramak ve parmak uçlarımın arasına almak istiyordum. Onu böyle doğrultarak, kıstırarak, silkeleyerek ve çekeleyerek, ikimiz hakkındaki kuşkularımı yok ettim. Öte yandan sanki bu yolla, onun ölçüsüne uygun bir şey oluşturmaktaydım, çok özel, hiç görülmemiş, ek bir giysi. Ve düşte bile, onun yanında uyurken bu parmaklama, düğüm atma, kopçalama, kesip biçme sürüyordu. Bununla dolduğumu duyumsuyordum: İşte buydu. Ve bu arada kendimi, bir zamanlar henüz minicik olan Oğlum'u, gizlendiği yerden sessizce ve gizlice bana gülümserken gördüğümün tersine, profilden görüyordum. Ve geçilmesi zor yollarda ilerleyen bir dağcının yaptığı gibi kadının böğründe dinleniyordum.

Öykünün devamı için üçüncü bir kişi olsa iyi olurdu, mesafeli durma rolünü oynamayan biri, bir vakanüvis: "Kışın ilk günlerinde, kadın banliyödeki evi terk etti."

Gerçi benim de bu konuda bazı fikirlerim var, giderek de artıyor bunlar (ah, hiçbir şey hakkında bir fikrim yokken, yirmi yaşındayken oturduğum o Piran Limanı), ancak dile gelen şey, yazıya dökülmeye karşı direniyor ya da benim için yazısallık birinciyi devre dışı bırakıyor. Sözel olarak bir an için bile olsa beni aydınlatıyor olsalar ve hatta zaman zaman bana iyi gelseler de, bütün o zekâ dolu temellendirmeler,

türetmeler, paralel örneklemelerde de durum benim için hep aynı. Yazmanın –yetkili mercînin– karşısında en derin uzlaşmalar bile her defasında elimde patlayarak yok oluyordu ve ben birincisi için dili yitiriyordum. Ancak, elimde kalan tek tük parçaların birbirleriyle nasıl bağlanacağı ve hatta bağlanıp bağlanamayacağı konusunda en küçük bir fikre sahip olmaksızın, bu işe yeniden başlayabilmiştim. Yazı yazmaya giriştiğim andan itibaren çıktığım yol –daha öncekinden farklıydı, hem de temelden– tökezleten bir patikaydı.

Ve bu, aynı biçimde beni burada da bağlantısız olmaya ve bir sonraki satır başına kadar da böyle kalmaya zorluyor.

Katalan Kadın, bir keresinde Horatius'un bir mektubunda –sanki benim için söylenmişçesine– okuduğum anlamda göksel bir kaygısızlık içindeydi; göksel bilgeliğe ulaşmak için, kaygıların soğuk kompreslerini bir kenara bırakmalıydım. Katalan Kadın sevindiği zaman bütün çevresini de mutlu ediyor, böyle zamanlarda hemen hemen herkesi içtenlik kaplıyordu; bu arada ben kendi sevincimi kendime saklıyor, onu kendi içime kapatıyor ve kucaklayıp düşüncelere dalıyordum. Aynı biçimde Katalan Kadın'ın mutlu oluşu da çevreye ışık saçıyor ve karşısındakini silahsız bırakıyordu; beni ara sıra ortaya çıkan inançsızlığım yüzünden utandırıyor, parçalanmışlığımı iyileştiriyordu; kendi kendisiyle birlikte yakınında olanı da güzelleştiriyordu. Buna karşın ben mutluluğumla ne yapacağımı bilemiyor ya da beceriksizleşerek, en azından iyi olmayan bir şeyler yapıyordum; mutlu kişi olarak içgüdüden yoksun, kaba ve sevgisiz biri etkisini uyandırıyordum.

Ve daha sonra durum tamamen değişti. Katalan Kadın hiç kimseye güven duymaz, her an birinden kuşkulanır oldu. Işıldarken bile, ışıltının yöneltildiği kişinin buna açık olup olmadığını ve kendisiyle aynı duygu durumunda bulunup bulunmadığını inceliyordu sürekli olarak; en küçük bir karşı koyuşu ya da bir anlık kayıtsızlığı fark ettiğinde yüzü –o yüze

özgü canlılığın silinmesinden başka hiçbir hareket olmaksızın– belki de kendisiyle aynı düşüncede olmayan karşısındakini suçüstü yakalayacağı düşüncesiyle, omzun üzerinden tek ve küçük bir dönüş yaparken kızgın bir maskeye dönüşüyordu. Ona ait başka hiçbir şey beni bundan daha fazla korkutmuyor, meydana çıkmaya her zaman hazır bütün bu kuşkuların, onun ışıltısının orta yerinde belirmesinden başka hiçbir şey beni bu denli öfkelendirmiyordu; bu kuşkuları binlerce sıçrama izliyor, sımsıkı kapalı ağzının içindeki korkunç bir dil bana karşı kabarıyordu. Genellikle onu alışverişte yalnız bırakmak yeterli oluyor ve ben daha arkamı döner dönmez, bir dakika önce birbirimize olan bağlılığımızı kutlayan bakışı, karşısındaki tarafından hayal kırıklığına uğratılmış, hatta aldatılmış bir ifadeye bürünerek duvarda bir lekenin üzerinde düşmanca sabitleniyordu. Ve her defasında onun haklı olduğu duygusuna kapılıyordum. Onun neşesi ve içtenliğinden etkilenerek, herhangi bir art düşüncem olmaksızın ona doğru yöneldiğim halde, böylesi sıçrama anlarında ikimizin birlikteliğini, tıpkı birlikteliğin kendisi gibi temelden yoksun ve anlamsız buluyordum. Yanlış olan bendim. Onun beklediği, ben değildim, ben yedek adamdım. O zamanlar onu aldatmadığım halde onun gözünde kuşkulu biri olduğumu anlıyordum, tıpkı eskiden beri nereye gidersem gideyim, polislerin beni inceden inceye araştırması ve sonra bana potansiyel bir hırsız, terörist, çocuk katili gözüyle bakmasına alıştığım gibi: Hiçbir zaman büyük bir kötülük yapmadım ve planlamadım, ama küçüklükten beri kendimi zanlı hissediyorum. Neyin zanlısı? Günün olayının, güncel skandalın zanlısı.

Kadınla aramız böyle olsa da, herhangi bir başka erkeğin onun için doğru erkek olacağını filan da düşünmüyordum. Geçen saatlerle –o zamanlar günler ve haftalar– ve görüş birliğiyle birlikte onun beklentisi, aynı zamanda da korkusu giderek artıyordu: Nasıl hiç kimseye güvenmiyorsa, hiçbir

sürekliliğe de öyle inanmıyordu. Bir düş onu sevdiğinden ayırabilir; dolu dolu yaşanmış bir akşamdan sonra, özel bir olay yaşamaksızın salt yan yana uyumak, gecenin akışı içinde mutsuzluk kaynağı olabilirdi.

Ve böylece hiçbir şey ve yine hiçbir şey olmadıktan sonra, tıpkı daha önceleri olduğu gibi, ama bu sefer adeta düşercesine, bana karşı –bana söyleyeceği son sözü– 'inancı'nı kaybedip zaman zaman beni hor gördüğünü belli eden yüz buruşturmaları, ne anlama geldiği belli olmayan yalvarma jestlerinden oluşan bir kısırdöngü içine girince, bu kadın için doğru şeyin yalnızca tanrı olabileceği düşüncesine kapıldım. Ama bu, nasıl bir tanrıydı ve nerede kalmıştı? Bir bulut ya da yağmur biçiminde gökten inmeyeceği kesindi, daha çok senin benim gibi bir insan biçiminde görünecekti, yalnızca ışıltılar saçan bir insan biçiminde görünecek ve onun kemikleşmiş güvensizliğini, bu güvensizlikle alay ederek üflediği gibi yok edecekti.

Ancak ikimiz de, her birimiz tıpkı öteki kadar kötü niyetli olarak, başlangıçta bir arabulucu gibi sessizce aramızda duran ve daha sonra savaş alanını terk eden çocuğumuzu bile dikkate almayarak işi bozuşmaya vardırdık. Onun ikimize inancı kaybolduğunda benim de bu türden inancım son buldu. Kısa bir zaman öncesine kadar, onun görüntüsünü sürekli olarak içimde sağa sola taşıyordum, ama şimdi: görüntü kaybı.

Bütün tartışmalarımda neredeyse kural olduğu üzere ayrılık, bir zamanlar ki birlikteliğimize kıyasla, daha yüce bir gerçeklik gibi görünüyordu bana, ayrılığın öncesindeki göze göz, dişe diş kavga da öyle.

Bu sanki, başka birinin başına gelmişçesine uyum içinde gerçekleşmişti, bir masal havasında, ve masalsılığın, gerçekliklerin en yücesi olduğunu düşünürüm. İlk kayba uğrayan ben oldum. Evde tasa ve bozuşmuşluk, tutarsızlık içindeydim. Bana ait insanlarla birlikte yaşanan felaket: İşte bu, be-

nim yerimdi. Nasıl sevinçliyken kararıyor, içime kapanıyor idiysem, acı çekerken, çaresizken, umutsuzken, kendi açımdan ışıldamaya başlıyor ve bütün çevremin güvenini üzerimde topluyordum.

Ve aslında kendimi, sanki benim için artık hiç kimse ve hiçbir şey yokmuş gibi, dünyaya hiç olmadığı kadar yakın hissediyordum. "Bana haktır!" Bu, içimi ısıtan bir düşünceydi. "Hiçbir şey dürtüsü var sende!" diyordu Katalan Kadın bana, hem de yalnızca o dönemde değil. Ama kim kime ne diyordu ki zaten? Kim kiminle ne yapıyordu ki? İkimiz arasında kim, kimdi? Bana öyle geliyordu ki, kendimi gerçeğe yaklaştırmak için, zaten uzun zamandır yapmakta olduğum gibi, herhangi başka birinin, başkalarının öyküsünü anlatmalıydım.

Aramızda büyük bir şey vardı ve o gitti, ben onun gitmesine izin verdim. Sonunda gitti. Son bakışı, omzunun üstünden, nefret doluydu; bakışın bütün çevresinin beyaza boyanmış gibi göründüğü öylesine saf bir nefret; mahvetmeye yönelik olan ve bunun için gerekli gücü de içeren bir beyazlıktı bu. Bir an için o bakıştan kaçmak zorunda kaldım, bakıştan yayılan ışınların etkisiyle kafatasım patlama noktasına gelmişti. (İç savaşlar, ileri sürülür ki, özellikle de, katılımcıların gönüllü olmadıkları ve hatta savaşın gerekliliğinden bile emin olmadıkları iç savaşlar, en acımasız olanlarmış, ve bu anlamda Ana ile aramda bir iç savaş çıkmıştı.) Ve aynı zamanda, o giderken bakışımı kaçırışımla birlikte gözlemlemeye başlamış, kendimi komşu damların birinin üzerindeki, akşam güneşinde gözüme daha parlak bir ok gibi görünen televizyon anteninin içine gömülmüş olarak bulmuştum ve burada kader benim için ağlarını örerken, herhangi bir yerde, günlük işiyle sessizce uğraşmakta olan uzak bir arkadaşım şimdiki zamana gelmişti. Başım uğulduyordu, taş gibi ağırdı ve bunu hak etmiştim. Kadınla aramda fırtınalar kopuyordu ve ben neşeliydim. Şeyler kendilerini gösteriyor-

lardı. Onları inceleyebiliyordum.

Ondan sonra, daha önce hiç olmadığı kadar, erkekle kadının birbirlerine ait olduklarına inanmayarak yaşadım. Gözümde, herhangi birini herhangi birine bağlayan hiçbir şey yoktu. Şu ya da bunun yardımıyla, ikimizin de serüvencilik ve hatta mutlulukla karıştırdığımız, sırasıyla, kendinden geçiş ve salt küstahlık günleri yaşamıştım. Üçüncü şahıslar, arkadaşlar olsun yabancılar olsun, bu çiftleşmeyi her seferinde güzel buluyorlar ve kendilerine bulaşmasına izin veriyorlardı. Özellikle yaşlılar, her zaman oldukları gibi suratsız da olsalar, izleyici olarak neşeleniyorlar ve bizi kutsuyorlardı. Yalnızca çocuklar anlamaz ya da kınayan gözlerle bakıyorlar ve ben hemen hemen sürekli bir çürümüşlük hissediyordum.

Ama aslında böylesi epizotlarda, o zamanlar gelişme olarak algıladığım bir özgürlük de rol oynuyordu. Bu uyuşuk, kurtarıcı olacak denli yüzeysel birbirinin-içine-giriş böylesine ketum gerçekleşse de, bu arada zamanın öncüsü ve başrol oyuncuları olarak onun doruğunda olduğumuzu sanıyor, bedenselliklerimizle –ki bir tür canlanma anlamına da gelmiyor muydu– öykü yazıyorduk.

Bu, o zamanlar 'ben'den çok şu ya da öteki kadın için aynı zamanda 'İleri!' anlamına geliyordu. Onların gözünde, tüketilemeyen birleşmeler, bütün insanlık için geçerli olan bir amaçtı ve bu amacın yanında bütün öteki edim değersiz kalıyordu. Ve kimin payına böyle bir varlığın görüntüsü –bir kraliçe mi, bir çete mensubu mu, vahy-i ilahi kadını kılığına mı girdiği bilinmez– düşerse, kendini onunla birleşmiş ve ona adanmış hissetmeliydi. Bu kadınlar, hem o an, hem de gelecek için haklıydılar.

Daha sonra büyüden kurtuluşum da bir o kadar korkunç olmuştu, hem ilk seferinde, hem de daha sonra. Kadın ve ben daha kısa süre önce, dünyanın alışılmış akışına karşı çıkıp beraberce yürekten gülüyorduk, aradan iki gün geçmemişti ki kendimi yabancıların arasında, kayaların en

geçit vermezinin içinde bulmuştum. Buna benzer bir sonraki kadın avcıdan kıtalararası bir havaalanında, geçen günler içinde bizi sonsuzluk kitabına kaydetmiş olmaktan emin bir biçimde, neşe içinde ayrıldıktan sonra, jet uçağında oturuyordum; dalgaların köpükleri ve deniz görünecek kadar alçaktan uçuyorduk ve ben pencerenin direnmekten vazgeçmesini, benimle birlikte uçuruma yuvarlanmasını dilemiştim.

Bu gibi durumlarda, idam edilmem gerektiği yollu düşüncem giderek daha da güçleniyordu ve ben de şiddetle hemfikirdim; celladın karşısına geldiğimi ve kendi ellerimle gözlerimi bağladığımı görüyordum, hem de daha sıkısı olamayacak biçimde.

Ama bütün bunlar başka bir ülkede meydana geldi, bunların hiçbiri benim evimde, banliyöde olmadı.

Bu banliyö benim için tabuydu. Orada çalışmıyordum da, sonraki yıllarda hemen hemen tek bir satır bile yazmadım. Her şeyden önce kitaplarım bana, bunu göze alabileceğim kadar çok gelir getirmişti ve ikinci olarak da, bir süre kendimi-akışa-bırakışımdan sonra hep olduğundan farklı olarak, ilk kez, canım ne masanın başına oturmak istiyor ne de buna gerek duyuyordum (bu ikisinin bir arada olması gerekiyordu).

O zamanlar temel uğraşım, yıllar boyunca, işsiz dolaşmak oldu, ancak bu, hiçbir şey yapmamak anlamına gelmiyordu. Kendime izin vermiştim – çalışanlar arasında 'kafa izni'denilen iznin tersine de olsa. Banliyöde oturmaya başladığım ilk zamanlar akşamları yolum hâlâ büyük şehir Paris'e uzanıyor, bu değişmiyordu. Ama sonra –oturduğum yöreyi hiç önemsemeyen metropol-tanıdıklarımdan hayal kırıklığına uğramış bir halde (yoksa peşimden gelirlerdi herhalde)– artık orada ne yapacağımı bilemedim ve o banliyö senin, bu banliyö benim işsiz güçsüz dolaşmaya başladım, yaz kış gündüzleri hep böyle yaptım; akşamları ise evde oturuyordum.

Yapılması gereken işleri tümüyle yalnız başıma ve kötü yapıyordum. Bahçedeki çimler o kadar uzamıştı ki, Oğlum ayakta durduğunda, yalnızca saçları görünüyordu, daha sonra çimleri bir orakla biçtim. Aynı biçimde kışın, aşağıda Paris'te olduğundan daha uzun süre erimeyen karı, kaldırımdan temizledim ve bu sırada aynı işi yapmakta olan, sessizliğiyle gözüme hep bir banliyö serserisi örneği gibi gözükmüş olan, ama şimdi kişiliğindeki safiyet ve uysallığı ortaya çıkaran komşuma ilk sözcüklerimi söyledim. Alışverişe çıkıyor, ütü yapıyor, giysileri tamir ediyor, dikiş dikiyordum, en azından Noel'den, Paskalya'dan ve ev sakinlerinin doğum günlerinden önce –aynı zamanda da, kurumakta olan suyun kokusunu duyabilmek için– camları, yerleri siliyor, ve tüm atalarımdan sonra, bedensel işler yüzünden kendisinin iki büklüm olmasına, belinin bükülmesine izin vermeyen, daha çok, sürekli olmak ve geriye bir şeyler bırakmak konusunda kendini yüreklendirmek adına bu işlerden yararlanan biri olmak için kendime söz veriyordum. Hiç kuşku yok ki benim çalışmamın onların, o eşek gibi, uşak gibi çalışmalarıyla hiçbir ilgisi yoktu, ki daha güçlü bir istek de onları daha çok çalışmaya özendirmezdi.

Ama aslında o zamanlar orada çevreyi kolaçan ediyor, Oğlum'la birlikte yaşıyor, okuyordum.

Ve ilk kez, yalnızca benim için doğru olmakla kalmayan bir yaşantının yakınında olduğumu düşündüm. Toplumun gözü önünden kaybolmuş, daha önceki dünyam tarafından yavaş yavaş unutulmuş biri olarak, sonunda orada arılaşabilecekmişim gibime geldi ve şimdi bile hâlâ, neden buna tutunup kalmadığımı zaman zaman kendime sorarım. Sonra da kendi kendime, o zamanlar delirmek üzere olduğumu ve o yaşantının olabilecek en yanlış yaşantı olduğunu söylerim. Ve daha o zamanlar biliyordum ki: Bu haliyle, bir doyum söz konusu olamazdı.

Ama doyum, bu arada yine de gözümün önündeydi, günbegün. Bütünüyle ciddi bir yaşamdı, arada derede, dı-

şarıda, eşi görülmedik kadınlarla olduğundan daha değişik. İşsiz güçsüz dolaşmaktan başka hiçbir şeyle meşgul olmayarak kendimi, tıpkı karlı bir havada bir çocuğun yaptığı gibi, sezinlediğim ve kokladığım sürekli bir Advent[14] içinde tutuyordum. Bugün baktığımda orada, daha çok kendi kendimin tanrısı olduğumu görüyorum, hemen ardından göğe yükselişin geleceği, gururlu bir yitmişlik beklentisi içinde bir tanrı. Ama ardından gelen şey, önce bunun tam tersiymiş gibi gözükmüştü.

Versailles'a kadar uzanan, Paris'ten bakıldığında benim oturduğum banliyöden başlıyormuş gibi gözüken ormanlık tepelerde sık sık dolaşıyordum.

Önce Meudon'da, sonra da Clamart'ta yaşamış, yürüme ve orman meraklısı olan Marina Zvetayeva'nın mektuplarında, bölgede orman olmayışından yakınması şaşırtıcıdır. Ama yine de onu anlıyorum. Çünkü buradaki orman, her yandan oldukça gizli bir biçimde başlıyor ve bir yabancı olarak karşısında durduğunuzda önce size itici geliyordu. Rus kadın doğudaki çam ormanlarına alışıktı, oysa burada bir karaçam ya da bir kızılçam bile, meşe ve kestane ağaçlarının arasında merak uyandıran garip bir şey gibi duruyordu; ve pek seyrek olmayan kayın ağaçları, sık görülen ağaç türlerine büyüklük ve görüntü açısından uyum sağlamıştı sanki, gövdeleri fazla kalındı ve yarıklar arasından beyazdan çok siyahtılar: Beyazlar olsa olsa uzaktan görünüyorlardı, ormanın derinliklerindeydiler, oradaki sık ağaç dizileri arasında bir sallanma olduğunda, kayın ağacının beyazı ortaya çıkıyordu.

Ancak banliyölerin ormanlarla çevrili bu dış bölgeleri görüntülere pek izin vermiyordu. Bir yabancı da zaten genellikle ormanlık bölgeler olarak değil fundalıkların etekleri gözüyle bakardı, başka hiçbir ülkede görülmeyecek biçimde ıvır zıvırla tıka basa dolu olan, önünde parmaklıklar bulu-

14. Noel'den önceki dört pazar. Küçük perhiz. (ç.n.)

nan evlerin arasındaki fundalıklar; hiç dağılmadan öylece duran bir köpek pisliği ise, derhal geri dönülmesine ilişkin bir işaretti.

Biri isteksizliğini yenip ilerleyecek olursa, önünde bir patika açılıverir, çalılıklar ortadan ikiye ayrılarak ağaçlara yaslanır. Ama insana ormanda olduğunu düşündüren o derinlik ve açıklık hiçbir yerde yoktur. Yabancı bunun yerine böyle bir ormanın kalıntısıyla karşı karşıya olduğunu hisseder, yenip bitirilmiş bir ormanın kalıntısı; nereye bakarsa baksın, dört bir yandaki son ağaç gövdelerini ortadan ikiye ayırıyormuş gibi görünen banliyö yapılarının karşısında edineceği izlenim budur.

Aydınlanma tarafından ışıklandırılmış, mantık tarafından kesilip biçilmiş, dilbilgisi tarafından planlanmış ve uyumlu bir biçimde bir araya getirilmiş bu ülkede bir ormana yer olmadığını kesinkes kabul etmekten daha anlaşılır bir şey olamaz; orman kalıntısının içinde duyulan, uygarlığın değişmeyen gürültüleri –arabaların, trenlerin, helikopterlerin gürültüleri– bunun kanıtı gibi gözükmektedirler.

Ama –kim bilir neden– yürümeye devam edince, öyle oldu ki, ağaçların arasında tıpkı eskiden olduğu gibi büyük ormanı hissettim. Yollara saptıkça, bir kere ve bir kere daha, önümdeki engeller birer birer kalktı ve içinde saatlerce hareket ettiğim bu yerde, artık ormandan ya da ormanlık alandan başka hiçbir şey yoktu. (Benzer biçimde, yıllardır bildiğim, tanıdığım evde sürekli olarak, sanki düş görüyormuşum gibi tanımadığım, boş, ama aynı zamanda da konforlu, benim için çoktan dayanıp döşenmiş bir zemin katla karşılaşırım, sonra da her biri zemin kata açılan, hayalî uzunlukta, henüz keşfedilmemiş, köşeyi dönünce başka yerlere açılan koridorlara yönelirim.) Bu arada belki birkaç caddeyi karşıdan karşıya geçmek zorunda kalsam bile, dış dünyanın bütün tak tukları, zangırdamaları, takırdamalarıyla birlikte sessizlik hüküm sürmeye başladı, tepelerin eteklerinde ve zirvelerin-

de, dar geçitlerde, su bendi yollarında, dağ sırtları boyunca hâkimiyetini elden bırakmadı.

İster yalnızca öylesine dolaşıyor, ister akşam evde kızartılacak olan kestaneleri topluyor olayım, o zamanlar kendimi orada sürekli olarak iteleniyormuş ve ileri taşınıyormuş gibi hissediyordum; bu etki, Fontaine Sainte-Marie'nin bulunduğu çıplak alanın, ormanın ortasına işaret ettiği lokantada konakladığım zaman da sürüyordu.

Doğa hiç olmadığı kadar kendini, benim ölçütüm olarak bana açıyordu. Doğaya kulak vermek ve sonunda dinlemenin içine karışıp gitmek, o zamanlar bunun mükemmellik olduğunu düşünüyordum. Ve hatta bunu başarmak üzere olduğumu bile sanmıştım.

Buna rağmen bir güç beni çalışma masama doğru çektiğinde, daha bir önceki odada saplanıp kalıyordum. Sessizliğin, onun çıkmış farklı biçimlerinin, farklı etkilerinin, biçimlerinin, örneklerinin içime nüfuz ettiği yollarda geçirdiğim saatler içinde, yapıt zaten ortaya çıkmış oluyordu! Bunu ayrıca oturup yazma isteği duymuyordum, yazmak bana yapıtı gereksiz yere, aynı zamanda uygunsuz bir biçimde dönüştürüyormuş gibi geliyordu.

Böylesi sessizliği yalnızca doğada değil, Bretagne tren yolunun yanındaki yollarda da buluyordum. Banliyö bölgesinin gürültüleri de buna dahildi. Bazen demiryoluna daha yakın bir yerde oturmak isteği duyardım ve oradan gelip geçerken, iki banliyö arasındaki tren köprüsünün önündeki yamaçta bulunan, pencerelerinin hemen ardından yolcu trenlerinin gıcırtısı ve yük trenlerinin çatırtısının duyulduğu, gri-sarı kumtaşından yapılmış evin, günün birinde satılığa çıkarılmasını beklerdim. Demiryolunun hemen kenarında, tek göz –ama buna karşın olağanüstü büyük bahçeleri olan– evlerde kalan birçok yaşlı insan tavuk besliyordu ve seslerini ayırt edebileyim diye, sabah alacasından önceki yarı uykumda olduğum yatağıma kadar gelen horoz seslerini du-

yabilmek için, on yıllarca önce Rinkolach Köyü'nde olduğundan çok daha dikkatle kulak kesiliyordum. Ara sıra epey uzaktan gelen köpek havlamaları, yalnızca yoldayken değil, evin içindeyken gecenin sessizliğinde bile, trenlerle birlikte, arazinin daha da genişlemesine yol açıyordu.

Açık arazideki ya da kentteki sessizlikler beni çoğunlukla o güne kadar sıkmış ya da huzursuz etmişti. Ama bu tür bir sessizlik bana uygun düşüyordu.

Dışarıda geçirdiğim onca zaman boyunca Almanca konuşmaktan çok uzak kaldığım için, farkına bile varmadan, kendi kendimle bile birçok yabancı dilde konuşmaya koyulmuştum. Banliyönün sessizliği içinde, kendimle yaptığım konuşmalarda bu tür deyimlerin ne denli sıklıkla araya karıştığını, hatta neredeyse konuşmaya egemen olduklarını fark etmiştim, hem de özel gözlemlerimin ve kulak kesilmelerimin sonucu olarak değil, alışılmış konuşma biçimi olarak. Kalemi her elime alışımda, kendi-kendimin-içine-girmenin ne demek olduğunu, ne denli sakinleştirici olduğunu anlıyordum. Bu, hem işime dönüş, hem de –aynı ölçüde– Almancama dönüş anlamına geliyordu.

Ve şimdi, büyük kentlerin banliyölerinde yaptığım gezintiler tek başına aynı etkiyi yapıyordu: İş ve tatil böylesine eşzamanlı olmuştu, şimdilik.

Uyumu, başka hiçbir şeyle birlikte –neyle birlikte– sadece uyumun kendisiyle yakalayabileceğime inandığım bir gün varsa, o da başlangıç yıllarımdadır, banliyönün kültüründen uzak balta girmemiş ormanlarında işsiz ve tek başıma olduğum zamanlarda.

Ötekilere hemen hemen hiç değinmeden, orada bulunduğu haliyle savunmak ve üstün tutmak istediğim (ne olursa olsun tembel olmayan) bir iç huzurunun ortasında, kendimi bütün o sükûnetin yanı sıra, destansı bir yaşam sürerken gördüm, Oğlum'la ve yitip gitmiş, benim içimde düş görmeyi sürdüren birkaç aile büyüğümle birlikte.

Uyum en yoğun biçimiyle, tek başlarına alındığında etkisiz kalan olaylar karşısında oluşuyordu bende. Bir banliyö bulutunun geçişinden, bir kar taneciğinin kırmızı asfalt üzerinde düşüşü ve kiraz lekesi gibi bir leke oluşturuşundan birtakım sesler çıkartabiliyor ve bunları en uç noktasına kadar götürebiliyordum. Peki hepsi bu muydu? Evet. Ve aynı zamanda bir hazırlık evresinde bulunduğumu biliyordum; yürümeyle, gözlemlemeyle ve okumayla kendimi bir ok gibi sivrilttiğimi düşünüyordum.

Buna ilişkin yine küçük bir karşılaştırma (yine tam anlamıyla uygun düşmesi gerekmiyor): Bretagne tren yolunun bir bölümünde betonla kaplanmış bir çukurluktan geçiliyordu. Burası, çıkış ya da varış istasyonu olan Montparnasse'dan fazla uzakta olmamasına rağmen, trenler oradan sanki açık arazideymişçesine hızla geçiyorlardı ve trenin rüzgârı her defasında, yukarıda yamaç duvarlarında asılı olan yabanî bitkileri savuruyordu. Aynı şey aşağıdan yukarı doğru uzanan tek tük çalılar için de geçerliydi. Betonun içine kök salmayı başarmış olan sarmaşık bile yıllar geçtikçe yerinden sökülmüştü ve hızla geçip giden trenlerin arkasından savrulup duruyordu.

Her seferinde bu yabanî otlar sökülüyor, ondan sonra duvarda, belki de orada yenisi çıkana kadar, bütün o rüzgârda salınan bitkilerin yerinde betonun üzerinde çoğu iç içe girmiş yarım dairelerden oluşan desenler kalıyordu. O bir tutam yaban otu daha önce ne denli rastlantısalmış gibi gözüküyor idiyse, onun arkasından boşlukta geriye kalan yarım daire ya da yarımay biçimleri de bir o kadar düzenli görünüyorlardı. Yalnızca değişik büyüklükteydiler ve yukarı doğru uzayan ya da aşağı doğru sarkan bitkilere göre değişerek, ya yukarı ya da aşağı doğru yuvarlaklaşıyorlardı.

Ve bazen, yamaç boyunca yürürken bir süre için durmuşsam ve o sırada da tren geçmiyorsa –bu durum bir dakikadan uzun sürerse, bu, yine grev yapıldığına işaret ediyor olabilirdi–, uzaklara savrulup gitmiş artık-orada-olmayan-

dan kalan çentiklerden oluşan açık gri renkli çizimler karşısında, eskiden-orada-olan ayaklarımın altına seriliyordu; otların o anda, canlı olarak, trenin rüzgârıyla sağa sola savruluyor olmalarından çok daha güçlü bir etkiydi bu, bir doluluk, bir gerilim, hareket ve yükseliş yaşantısıydı. Çalılıkların ve rüzgârın yamaçta oluşturdukları desenlerle birlikte geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek iç içe girmiş ve benimle konuşmaya başlamıştı.

Kuzey Afrika'daki Ekbatana şehrinin binlerce yıllık duvarlarındaki süslemelerde, tıpkı bir zamanlar onlar üzerinde yoğunlaşmış ve böylece bir hikâye hayal etmeye başlamış Flaubert gibi, büyük bir şey görebilirdim, ama ondan farklı olarak duvar bana anlatılabilir olmak yerine tasvire sığmaz gibi gelirdi. Şimdi burada herkesin bildiği dünyada büyüklük ve güzellik gözüme, Gobi Çölü'nde, Miken'in Aslanlı Kapısı'nın önünde, Santiago de Compostela'nın Hacılar Kapısı'nın önünde olduğundan daha farklı biçimde, nihayet tasvir edilebilir olarak gözüküyordu. Ve birkaç adım sonra yine tümüyle ulaşılmaz oluyordu. Peki, orada ne olmuştu?

Geriye bakıp düşünmeye çalıştıkça, durum daha da anlamsızlaşıyor, aynı zamanda ürkütücü bir hal alıyordu. Buna canını sıkma, diye karar verdim kendi kendime. Büyük ve güzeli yaşamak ve sonra onları rahat bırakmak. Tasvir edilmek istemiyorlardı. Ya da bunu senin yapmanı istemiyorlardı. Onlar artık malzeme, anlatı konusu değillerdi.

O yıllarda yalnızca işsiz güçsüz dolaşmakla kalmayıp bu arada hayal gücü ya da yaratıcı ruh tarafından da harekete geçirilmeyişim işime geliyordu. Çünkü oradaki yaşayış tarzım, bazı anlarda neredeyse mükemmel gibi gözüküyordu, özellikle de durma ve kulak-kesilme anlarında. Eksik olan tek şey hafif bir itme, incecik bir şey, bir iğne ucu, ama neyin ucu; o zaman, dışarıya-çıkmak, ağaç doruklarına, bükülmüş mekâna, kırlangıç kuşlarının kanatları arasında koya çıkmak olurdu.

Geleceğe ilişkin en ufak bir tasarım olmamasına karşın, öğrenmek isteğiyle doluydum. Akşamları, çalışmaya devam edebilmek için, Valentin'in uyumasını sabırsızlıkla bekliyordum. Bir de dürbünüm vardı, rasathanelere layık, onunla bu ilk banliyömde, yolları Paris'te olduğundan daha az aydınlatan gökyüzünü inceliyordum; Ay yüzeyindeki çöllerin resmini çiziyor, Orion'un yerini belirliyordum (ve bu arada aleti aşağı indirerek, caddenin ta öteki ucunda geç saatlere kadar kasanın başında oturan eczacıyla birlikte onun günlük kazancını sayıyordum).

Her şeyden önce kitaplardan çalışıyordum. Sözcük sözcük okuyor ve yalnızca böyle okunabilecek kitapları elime alıyordum. Yerel kronikleri ve tarihçilerin yazdıklarını hemen bir kenara bırakıyordum, çünkü bu kitaplarda, orada her gün karşımda olan yöre, belirsiz de olsa büyük olana kıyasla, iç karartıcı bir biçimde küçülmüş gibi geliyordu; yalnızca öğrenmeye değer olan ya da ilginç olan bilgiler bana yetmiyordu.

Buna karşılık sürekli olarak toprak biçimleri ve onların birbirlerine olan etkilerini inceleme isteği duyuyordum, hem de yalnızca buradakileri değil ve en çok da ders kitabı, cümlelerden değil de, salt maddelerden oluşuyorsa, konuyu takip edebiliyordum.

Sıradağlarda oluşan buz yalaklarından, sekilerden, göçmen kumullardan ne kadar da canlı görüntüler çıkıyordu. Onları anlayınca, bütün yorgunluklarımı üzerimden atıyor, bilincimin, o güne kadar belki yalnızca Roma hukukunu incelerken olduğu gibi, apaçık olduğunu, gezegenle yekvücut olduğumu ve tersini hissediyordum.

Bazen, gecenin ilerleyen saatlerinde çoktan uyumuşken, daha fazla öğrenmek için çılgınca bir istek duyuyor, yalnızca bu baskı nedeniyle canlanıyor, ışığı açıyor ve yatakta okumaya devam ediyordum.

Keyifliydi. 'Biçim hazinesi' sözcüğünü kavramıştım:

Okuduğum biçimler, dünyanın ucundakilere varana kadar, sabah beni bekliyorlardı, onların her birine bedenimde hâlâ keşfedilmemiş bir damar karşılık düşüyor, yanıt veriyordu.

Üzerinde yatmakta olduğum çarşafın, buruşuklukları ve kıvrımlarıyla, o anda gözümün önüne getirdiğim arazinin biçimini alması hiç de ender rastlanan bir şey değildi. Çarşaf da benimle birlikte yanıp tutuşuyordu. Böyle zamanlarda üzerimdeki örtüyü atıyor, ışığı açık bırakarak yatıyordum. Ve aynı şey eski, antika kitaplar üstüne eğildiğim gecelerde de oluyordu. Bu, gerçekten de bir eğilmeydi, çünkü yatılı okuldan kalma sözlüklerimin yardımıyla bir şifre çözücüsü olmuştum, tam bir cümle oluşturuncaya kadar Latince ve Yunanca sözcükleri sözlükte arıyordum, tek başına bu bile, herhangi bir serüven gibi beni canlandırabiliyor ve havalandırabiliyordu. Kendimi sözcük toplayıcısı olarak görüyordum ve o tarihten beri de bunun, hiç kimse için aşağılayıcı bir şey olmadığını düşünüyorum.

Ama, tarihteki sel ve heyelanları öylesine yaşamamış olan Homeros ve Herakleitos'un dizelerinde başka bir şeyler vardı. Orada her sözcükte insanın gözünü kamaştırmayan, okumaya devam ettikçe asla batmayacak olan başka bir güneşe bakıyordum. Ve ondan sonra bir gazeteyi açtığımda ya da televizyon izlediğimde, güncel olayları hiç güçlük çekmeden takip edebiliyordum. Artık günlük olayları, aynı zamanda herhangi bir şeye şaşırmadan, etkilenmeden, önceden kendimi en kötüye hazırlayarak, tam bir canlılıkla paylaşıyordum. Ondan sonra; tıpkı, çok gerilerde kalmış bir yüzyılda yaşamış olan Fransız köylü ailelerinin tablolarında gördüğüm gibi, ta aşağıda, ayağımın hizasında tuttuğum bir kadeh içki eşliğinde karanlıkta oturuyor ve kendimi, banliyönün gece sessizliğiyle ve üst katta uyuyan Oğlum'la sarmalanmış biçimde, zamanın merkezinde hissediyordum.

Yaşamım; gündüzleri yöreyi arşınlayarak, akşamları kılı kırk yararak ve sözcükleri inceleyerek, gece yarıları birden-

bire sıçrayıp oturarak, başında basit bir nöbetçi görevi gördüğüm küçük, sakin uyuyanla birlikte, adsız bir banliyöde bir adsızın sürüdüğü yaşam olarak, neden sonsuza kadar böyle sürüp gidemiyordu? İşte şu bilinen dal yine en üstteki, çatıda batıya bakan pencereye sürtünüyor. İşte kaloriferler sönüyor, sabaha kadar. Kuzey rüzgârı esiyor olmalı, yoksa bütün vagonları penceresiz ve sarı olan posta treninin gürültüsü evin içinde böylesine çınlamazdı. İşte şimdi de sıra batmakta olan ayla birlikte istasyonun çok gerisindeki kömür yığınlarına geldi. Ve yarın yine hiçbir şey yapmayacağım! Ormanda yokuş yukarı yürüyeceğiz, dibinde belki de yağmurdan sonra yeni yeni bir kaynağın birikmeye başladığı taş sütunun yanından geçeceğiz ve sonra, otoyolun öte tarafında, bilindik o yerde böğürtlenlerin olgunlaşıp olgunlaşmadıklarına bakacağız. Villebon göllerinin kenarında, dostum, yemek yiyeceğiz ve bu arada suda oynaşan ışıkları seyredeceğiz. Sonra Valentin'i yine okulda unutmayacağız. Ve akşam, canım, Orinoco'nun çatallaşmasına katılacağız ve ondan sonra *Odysseia*'nın içinde on iki heksametre[15] yol kat edeceğiz.

Yanı sıra, kendimi belki de o güne kadar hiç olmadığı denli, o zaman da şimdi olduğu gibi dış dünyanın hemen hemen elinin hiç değmediği Avusturya'nın bir köyündenmiş gibi hissetmem ve buna uygun yaşam biçimini, yolculuk yaptığım yıllarda gördüğüm yine böyle ücra yerlerden çok daha yabancı, böylesine bir art bölgede şimdi bulmuş olmam hiç de garip görünmüyordu. Hatta böylece kendimi modern bir insan olarak görüyordum; sıranın başındaki insanlardan biri olarak; öncüler arasında.

Öncüler arasındaki şu ya da bu kişi –hemen hemen her seferinde tanımadığım biri– daha önce zaten değişik kıtalarda karşıma çıkmış ve ben onlarda kendi örneğimi görmüştüm. Bir keresinde, bir sınır istasyonunun önündeki

15. Latin ya da Yunan edebiyatında altı hecelik mısra. (ç.n.)

bir barın terasında oturuyor ve yöre sakinleriyle yabancılar arasında üçüncü bir şahıs olarak göze çarpıyordu, bir şeye özellikle dikkat kesilmeden de tümüyle olayların içinde olan üçüncü bir şahıs, büyük sırt çantası ve yerlere kadar uzanan, kamuflaj giysisine benzeyen mantosuna rağmen (o da, devriye gezen sınır polisinin peşine düştüğü kişilerdendi); ve bütün o dokunulmazlığıyla onunla yarenlik edebiliyor, aynı şeyi, boşuna da olsa, ertesi akşam yine bekliyordum.

Bundan yıllar sonra örneğime yine rastladım, başka birinin bedenine girmişti, birlikte Yucatán'a otobüs yolculuğu yapıyorduk ve onun Avustralya'dan geldiğini biliyordum; yalnızca bir gün boyunca yolculuk yapmıştık, sıkış tepiş, küçük bir yolcu grubuyla birlikte. Otobüs nerede durursa dursun, ilk inen hep o oluyordu, sanki gideceği yönü biliyor gibiydi ve ben de –mümkün olan yerlerde kendi yolumdan yürüyor olsam da– farkında olmadan peşinden gidiyordum; yalnızca onun gözümün önünde oluşu canımı sıkıyordu, çünkü yöneldiği yerde, Maya Piramitleri'nden çok uzaklarda, tarla açma niyetiyle yakılmış, üzerinde hemen hemen başka hiçbir şey olmayan, kül rengi ve ateş gibi sıcak topraklarda, keşfedilmesi gereken bir şey olmalıydı, ona katılmaksızın, uzaktan da olsa görmek istediğim bir şey.

Ve üçüncü seferinde ise örneğim, komşu vadide yaşayan bir köylü kişiliğinde çıkmıştı karşıma. Üstelik oranın şivesiyle konuşuyordu, ancak yalnızca, İngilizce konuşmayı kesip kısa bir süre için Almanca konuşmaya başladığı zamanlarda. Aslında Ortabatı Amerika'da yaşamıştı, aynı zamanda da bir kilise çanının, ağır bir çanın, ipini çektiğini ya da, tapınılan bir kadının önünde, bizim memlekette –en azından onun zamanında– âdet olduğu üzere yalvarıp yakaran, cinsel açlık içinde bir delikanlı olduğunu hayal ettiğim Kärntnerli bir köylünün tıpatıp benzeriydi. Orada, Minnesota'da evindeymiş gibiydi, orayla öylesine bütünleşmişti ve yöreyi iyi tanıyordu; öte yandan, kendi alanında, ileri uzattığı koluna

ve açık duran bacaklarının arasındaki uzama bakıp karar verecek kadar da ehildi, tıpkı bir köylü gibi. Bu arada hiçbir şeyi abartmıyor, hiçbir şeyi taklit etmiyordu. Yalnızca onun yerlilerden daha uyanık olduğunu, (adı Schwarzenegger olmadığı halde) daha güçlü sıçrayışlar yaptığını, aynı zamanda da Amerikalı hemşerilerinden daha tedbirli ve düşünceli olduğunu görüyordum, tıpkı yaşamını bir tür dış çiftlikte ya da kalede sürdüren biri gibi – Minneapolis'in oldukça dışında bir yerde bulunan, bozkır bölgesinde tek başına duran, küçük bir moloz yığınının üzerine kurulu ve çepeçevre manzaralı evi de zaten bunlardan bazı izler taşıyordu. Ve doktor olarak çalıştığı büyükşehirde, işleri baştan savma yaparken –ama bilseniz nasıl baştan savma– bu durumunu koruyordu. O zamanlar ikimiz de gençtik ve ben, onun önemli biri olacağından emindim. "Memleketten kaçtım, ama o işte burada!" derdi. "İçtiğim her yudum kahveyle, Maria Rojach'ımdan uzakta, oradaki köyden hiç kimse tarafından görülmeden ve anılmadan, dünyanın geleceğine katkıda bulunuyorum!"

O zamandan beri ondan hiç haber almadım. Nerede acaba? Bana yeni bir dünyanın varlığını önceden sezdirebilecek modern bir insana son rastlayışımdan bu yana çok uzun zaman geçti. Ve ben de ilk banliyöde geçirdiğim yıllarda olduğum gibi kalmadım.

Kendi kendimi dışarıda tutmadan ya da paylaşmadan, insanlar hakkında, yaşamın beni sıyırıp geçeceği ve pek canımı sıkmayacağı kadar bilgi ediniyordum. Birkaç yıldır kimse hakkında kötü bir haber duymadım (Oğlum'un okuldaki durumu farklıydı, ama bunu bana çok sonraları anlattı).

Pek göze çarpmadığı halde, tepenin yukarı kısmı yoğun bir yerleşim bölgesiydi, aynı zamanda da geniş bir alana yayılmıştı, ve evin, tanımadığım birçok güvenilir insan ve onların sessiz, ama hissedilebilir her-zaman-orada-oluşları tarafından korunduğunu düşünüyordum; sık sık kilitlemeyi unutuyordum.

Nüfusun çoğunluğu yaşlıcaydı, ama elleri ayakları hâlâ tutuyor sayılırdı; birçoğu, göze çarpmayan, ama dikkatli bakınca oya gibi işlendiği belli olan sebze ve meyve bahçeleri uğruna yaşayan, emekli küçük sanayi işletmecileri ve demiryolu çalışanlarıydı; bahçelerinin dışında, sigara, gazete almak için olsun, kahvehanede at yarışı oynamak için olsun sürekli olarak dolanıp duruyorlardı, sonra (şimdi koyda olduğu gibi) pazar günleri istasyonun önünde kurulan pazara dört bir yandan akın akın geliyorlar, her defasında tam kadro orada toplanıyorlar, satın alacakları şeyi en ince ayrıntısına kadar biliyorlardı, bir keresinde pazarda karşılaşan iki yaşlının birbirlerine söylediklerini, bugün bile hâlâ sanki yerel bir selamlaşma biçimiymiş gibi kulaklarımda çınlayan, şu sözleri duymuştum: "Burada iyiyiz, öyle değil mi?" "Evet, iyiyiz burada!"

Ancak yalnız böylelerinin komşum olduklarını hatırlıyorum ve ben yokken Valentin'e bakan yine böyle bir çift, bir erkek ile bir kadın vardı, döndükten sonra yanlarında otururdum bazen, yalnızca kibarlıktan değil, masaya konan bahçe elmalarının da hatırına (Oğlum daha sonra bana, evin her köşesinde değişen o eve özgü küf kokuları hakkında öykü üzerine öykü anlatıyordu).

Birçoğu geçen zaman içinde toprağın altına girmiş olsa da, çifte tepelerin oraya ara sıra yaptığım gezintilerde hiçbirine artık rastlamıyor olsam da hayalimde hepsi hâlâ yaşıyor – ancak selamlaşma biçimleri, tabii eğer hâlâ varsa, eskisinden farklı. Oraya yabancı ülkeden gelen en büyük grup olan Portekizlilerin torunları kendi aralarında bile anadillerini konuşmuyorlar ya da bu dili Fransız aksanıyla konuşuyorlar; Ermenilerin mezar taşları –Ruslarınki de öyle– kendilerine özgü, çok uzaklardan gelen yazıların yanı sıra o yörede kullanılan Latince'yle yazılmış olan ve sayıları giderek artan sütunlardan oluşuyor.

Orada yaşadığım dönemde bu insanlar arasında belki de haklarında pek iyi şeyler düşünmediğim bazıları, özel olarak

kötü adam kılığına girmeden –en fazla, o banliyölere uygun olarak, dolandırıcılık öykülerinin anlatıldığı kaba güldürülerden çıkma tiplere ya da yan figürlere dönüşerek– bugün işi daha da ileri götürebiliyorlar: Tıpkı civardaki tek doktor olan, hastasını doğru dürüst muayene bile etmeden çarşaf çarşaf reçeteler yazan ve aynı biçimde buna uygun bir hesap çıkartan şu adam gibi, üstelik bu kazanca bir de, teleskobuma gerek olmadan çıplak gözle bile hastaların anne-babalarının dükkânından sürekli olarak akordeon büyüklüğünde kutuları sürüklercesine dışarı çıkardıklarını gördüğüm (en az bir kere benim de elim kolum yüklenmişti böyle) iki sokak ötedeki suç ortağıyla, yani eczacıyla yaptığı gizli anlaşmaya uygun olarak, özellikle küçük çocuklara yazdığı torba dolusu ilaçtan aldığı komisyonu da ekliyordu.

Ama bugün orayla ilgili gerçekten ne biliyorum ki? Hâlâ çoğunluğu siyah olan çöpçülerin süpürgelerinin artık tahta değil de plastik sapları olduğundan, istasyondaki otomatik fotoğraf makinesinin siyah-beyaz yerine renkli çektiğinden, artık ormanda yatıp kalkan bir değil pek çok evsiz olduğundan başka?

Kaldırımdaki küçük nöbetçi kulübesinin kapı camı her zaman kırıktı, bir keresinde oraya tekme atmak istemiştim de, ayağım boşa gitmişti: Şimdi cam takılmış. Oğlum'u piyano dersi alması için sürüklediğim apartman dairesinden artık tangır tungur sesler gelmiyor.

Ben de orada kimseyi kırmamış, bir kere olsun öfkelenmemiştim bile ve bunun sonsuza dek böyle kalmasını dilemiştim.

Öte yandan yavaş yavaş kimseyi ciddiye almadığımı fark ettim ve bu yalnızca önümden gelip geçen yöre halkı için değil mevcut olmayan arkadaşlarım için de geçerli oldu daha sonra. Onlar hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmek istemiyordum artık. Kendimi sınırlandırmıştım. Kendi yerimde ve hükümranlık alanımdaki tek başınalığım, her türlü

birliktelikten daha zengin görünüyordu gözüme. Arkadaşlarımın mektuplarını gelişigüzel okuyor, yanıt yazmıyordum. Onlar sürekli eyledikçe, yaptıkça ve harekete geçtikçe, karşılarında vurdumduymazlaşıyordum; içlerinden biri bu yolla karşıma çıkacak olsaydı, çevirdiği dolaplarla alay ederdim.

Evet, arkadaşlarıma karşı uzaktan gayri ciddiydim, aynı zamanda da katıydım. Ve davranışlarımda öylesine dikkatli ve tutarlı olmaya çalıştığım Oğlum'un yanında da kendimi sık sık, ilgileniyormuş gibi yaparken yakalıyordum. Gerçi onunla ilgileniyordum, ama çocuğun duygularını paylaşamıyordum. Zaten bu, Oğlum birkaç günden fazla evden uzak kaldığında, onu-unutuşumu da açıklamıyor mu? Neden o yokken herkes bana yalnız olanmışım, bağlantısız olanmışım ve en çılgın serüvenler için biçilmiş kaftanmışım gibi davranıyordu peki?

Böylece kendimi o zamanlar olduğumdan daha da kötüleştiriyorsam, bunu, yanlış davrandığımın ortaya çıkması için değil, daha çok anlatacak bir şeyimin olması için yapıyordum. Benim, önce bu yolla başlamış olmam olası mıydı acaba? Daha yatılı okuldayken, ötekilerle birlikte Tanrı'ya ibadet için üst üste yığılmışken günahlar uydurmamış mıydım ya da arka taraftaki günah çıkarma yerine girebilmek için önemsiz şeyleri dehşet verici öyküler halinde süsleyip püslemiş, sonra da anlattığım öykülerle gurur duyarak dışarı çıkmamış mıydım?

O yörede yine de biriyle daha yakın oldum: Porchefontaine'in daha sonraki dar kafalı kâhiniyle.

O zamanlar Fontaine Sainte-Marie çukurluğundaki lokantanın patronu ve aşçısıydı, lokanta ormanların ortasında bir açıklıktaydı, tıpkı bugün Versailles'ın banliyösünün demiryolunun meyilli dolgu arazisinde yer alan bir restoranın patronu ve aşçısı olduğu gibi: Her ikimiz de o zamandan bu yana işletmelerimizin ikametgâhını iki Seine Vadisi kadar batıya çektik, ama hâlâ birimiz ötekinden aynı uzaklıkta bu-

lunuyor; bir evden ötekine benzer bir dizi tepenin aşılması gerekiyor.

O benim için, yaşamımın o kesitinde –bütün işsiz güçsüz dolaşmalarıma rağmen bir hazırlık dönemiydi– arkadaşlarımdan daha fazla anlam ifade etmeye başladı: keskin zekâsıyla benimkini de uyandıran bir rakip; mantığında kendi düşsel malzememi keskinleştirdiğim bir insan-aşağılayıcısı; kararlı kalpsiz tavrı karşısında tıpkı bir giz karşısındaymışım gibi yüreğimin açıldığı bir denetçi.

Bu insan bir bütün olarak beni böyle bir giz gibi kendine çekmişti. Nasılsa öyleydi; benden farklı olarak iğrenmeyi ve bıkkınlığı salt oynamakla kalmıyordu; ve buna rağmen bu, her şey demek olamazdı.

Eğer o, o güne kadar kimsenin olamadığı kadar, benim benzerim idiyse, hem de en sonunda kavuşulmuş benzerim idiyse, günün birinde temelden farklı bir yönde karar vermiş demekti. Zaman zaman onunla tıpa tıp aynı şeyleri düşündüğümüzü sanırdım, ama bunu dile getirdiğimde, tınısı hep yanlış olurdu. Bunlar yalnızca onun ağzından çıktığında otantik gelirdi. Yine benden farklı olarak, dünyayı mahkûm etme tavrının arkasında duruyordu. Hayır, o benim aynam değildi. Ve o zamanlar tek başınalığım sırasında –benim dışımda yalnızca arkadaşımın Rahip'in etki altında kalmadan kullandığı bir sözcük– onu özlüyordum; aynı biçimde onun yerini de.

Orada, açıklık alanın kenarındaki taş kulübe, iz bırakmadan çoktan yok oldu gitti, benim için hâlâ dünyanın en sevimli lokantasıdır; örnek bir lokantadır. İki-otoyol-üç-şehirlerarası-yolu-dört-orman yolunu aşıp tepeyi tırmandıktan sonra oraya vardığım ilk keresinde ayaküstü bir şeyler yenen bir yer ya da, yakındaki göllerin kıyılarında olduğu gibi, bir balıkçı meyhanesi sanmıştım. Ancak karşıma camdan bir kapı çıkmıştı, dantel bir perdesi vardı ve kapının önünde duran Mısırlı, kıpırtısızlığı içinde hareket ediyormuş gibi gö-

rünüyordu, dans eder gibiydi, siyah takım elbisesi ve beyaz gömleğinin ve kat ettiğim uzun yolun da etkisiyle barakayı bir kervansaraya dönüştürmüştü.

Ancak buranın işletmecisi selamıma karşılık vermemişti, içeri girebilmek için onun ve ansızın eşikten kalkarak sessizce ince-uzun bacaklarının üzerine dikilen bir dobermanın çevresinden dolanmak zorundaydım. Bir adım ilerideki yemek salonu, çepeçevre pencerelerden giren ormanın yeşilliğine bürünmüştü. İçerde bulunan tek tük masalar birbirlerinden uzağa sokulmuştu, açık renk örtüleri vardı, bardakların içine katlanmış peçeteler sokulmuştu, üzerlerinde mumların alevi oynaşıyordu, hem de yalnızca arkada bir köşede müşteriler oturuyor olmasına rağmen (başka bir restoranda olsaydı, dışarıdan gelip geçenleri içeri çekebilmek için pencere kenarına oturtulurlardı).

Bir süre ayakta durdum ve hiç kimse gelmeyince kendim bir masa seçtim. Sabırla beklemeye başladım. Ne olursa olsun doğru restoranda olduğumu biliyordum. Bu gün olmasa da, başka bir gün burada yemeğimi yiyecek, sonra yine ve yine gelecektim. Öteki güzel yerlerin tersine öncelikle, ilgili ayrıntıları inceleme zorunluluğu hissetmiyordum. Bir kulağım arka masada olduğu halde, uzun yürüyüşten yorgun ve sevinç içinde öylece oturuyordum.

Mısırlı görüntüsü içindeki patron, bu kez mutfağın kanatlı kapısından çıktı, geldi, tek bir söz bile etmeden masama ekmek, şarap, su ve sapları ayıklanmamış zeytin koydu ve ekmek sepetini şöyle bir döndürerek bana yaklaştırdıktan hemen sonra küçük salondan çıkıverdi. Ekmek sıcaktı, içi safran sarısıydı, Doğu'ya özgü bir kokusu vardı, çatal bıçakların süslemelerine uyuyordu. Daha sonra gelen yemekler, ki onlar da aynı biçimde tek bir söz bile etmeden ve ben onları ısmarlamadan servis edilmişti, klasik Fransız yemekleriydi, ama onlardan bir ölçüde farklıydı. Yemeklerde daha sonra farkına vardığım fazladan bir şey vardı ki bu fazlalık, tam

tersine, bir kullanmayışın sonucuydu. Ayrıca aşçının, yani lokantacının getirdiği yemeğin tarzı ve düzenlenişi bana Çinli bir kasabın öyküsünü hatırlatmıştı: Bu kasabın öyle bir dilimleme tarzı vardı ki, etin asıl biçimine sadık kalarak, yepyeni biçimler yaratıyordu.

Kendimi, rahatlıkla Moğol bozkırlarına ya da Alaska'daki bir somon balığı nehrine özgü olduğu söylenebilecek bir yemeğin önünde bulmuştum ve buna uygun olarak da sanki dışarıda, açık havada gibiydim. Oraya gelmeden önce öyle fazla aç filan değildim. Ama daha ilk lokmadan önce, doğru ışığın altında pırıl pırıl bir tabakta sunulmuş mütevazı yemeği incelerken bir eksiklik hissettim. Yoksa öyle soluk alıp vermeme ne yol açmış olabilirdi ki? Ağlamamak için kendimi tutmak zorunda oluşuma? Onca zaman yoksul kalmıştım da bu yemek ânına kadar bilmiyor muydum yoksa?

O anda lokantacının sesi duyuldu. Giysilerine bakıldığında kendisinden pek ayırt edilemeyen arkamdaki müşterileri bu kadar kaba kahkahalar atmamaları, biraz daha alçak sesle konuşmaları, yemek yemekten, şarap çeşitlerinden, politikadan, işten ve zaferden başka şeylerden söz etmeleri konusunda uyarıyordu, örneğin geçen geceki ay tutulmasından ya da bir yaşam biçiminin ne demek olduğu konusunda onlara acilen önerebileceği Pythagoras'ın biyografisinden konuşabilirlerdi.

Topluluk onun bu biçimde davranmasına alışık gibiydi ve onu pek dikkate almıyordu. Aynı biçimde, anlaşılan oydu ki, lokantacının daha sonra, hemen kalkmalarını istercesine kollarını kavuşturarak masalarının yanında durması da onlara pek bir şey ifade etmiyordu ve onun, daha müşteriler kapıya gitmek üzereyken, masayı toplamak, temizlemek ve onlardan arta kalan her izi silmek için acele etmesi de.

Ve henüz dışarı çıkmışlardı ki lokantacı, sanki kendi kendisine konuşur gibi, arkalarından sövüp saymaya başladı: Bunlar, bu aralarda herkes gibi yapay insanlardı, bela ke-

silmek ve maraza çıkarmak için gelmişlerdi dünyaya; zaten hiç istenmemişlerdi, bir annenin karnından günahsız olarak doğmak yerine kullanılmaya ve parçalanmaya hazır olarak öylece fırlatılmışlardı; yalnızca gençlik bile cinayet aleti olarak bileniyordu; erkeklik çağı, insan larvalarının ardındaki yegâne katliamdı ve son olarak da ezgiden ve tınıdan yoksun kırılıp parçalanmalar, görüntü kayıpları, radar şemsiyesinin yok olması, yansızlaştırma.

Bütün bunları yarım kulakla dinliyordum; zaten ciddiye alıp almamam gerektiğini de bilmiyordum; daha çok görev duygusuyla karşı çıkarak, bir lokantacının herkese hizmet etmesi gerektiğini ve düşüncelerini kendine saklamasını söyledim. Yemekten aldığım keyfin, bu ücra köşeden duyduğum memnuniyetin bozulmasına izin vermedim, aşçı ve lokantacıya teşekkür ettim. Bana hiç bakmadan, bu yemeği benim gibi tesadüfen gelen bir müşterinin hatırına böyle hazırlamadığını, daha çok, tadı çıkarılacak şeylerin şerefine ve her bir günü kutlamak için yaptığını söyledi. Ve bana, yine Doğu'ya özgü, soğan motifli porselen bir çaydanlıktan nane çayı ikram ettikten sonra henüz kalkmıştım ki, kalın garson beziyle, tıpkı ötekilere daha oradalarken yaptığı gibi, sandalyemin oturma yerini temizlemeye başladı.

O günden sonra düzenli olarak oraya gittim, şöyle bir uğramacasına bile olsa.

Sanki lokantanın ne duvarları ne de damı vardı, sanki dışarıda dev meşe ağaçlarının sık yapraklarının arasından görünen gökyüzü, kurulu masanın üzerinde mavi noktalar oluşturuyordu ve sanki altındaki balçık yol, ressamın kendisinin değil de onun çevresindekilerin içine girdikleri, ama içinde kaybolmadıkları resimdi.

Bir gün yağmur çiseliyordu, patron dışarıya, terasa yerleşmemi söyledi sertçe; ağaçlar ıslanmamı engelleyeceklerdi ve ayrıca bakmak ve dinlemek, onun yemeklerinin de katkısıyla, soluk alıp vermeyi yavaşlatır ve insanı sıcak tutardı.

Aslında onun çukurluktaki lokantası, sonbaharın sonlarına kadar yaz mevsiminin bir vahası gibi varlığını sürdürürdü, sonra garip, kuru bir esinti, anlaşılan yalnızca ağacın ortasındakilerin düştüğü, delik deşik olmuş meşe yapraklarını yokuş yukarı hışırdatırdı.

Lokanta sahibi devamlı müşterilerini hem ciddi hem de esaslı bir biçimde kırmış olduğundan ve restoran rehberinin en son baskısında müşteriler onun tarzı konusunda uyarıldığından, yalnızca birkaç kişiydik. Ama tıka basa dolu olsaydı da –ki zaman zaman öyle olmasını diliyordum– orada hep aynı şeyi yaşardım.

Açıklık alandaki ağaçların seslerini dinlerken, bir kaynama, için için yanma ve alevlenme sayesinde kulak kemiklerinden birine neden 'üzengi' dendiğini anladım. İçimi bir ürperme kapladı, herhangi bir yere gitmek isteyen, ama yine de hiçbir yere gidemeyen bir taşkınlığın eşlik ettiği minnettarlık duygusu beni havaya uçurdu: Oradaydım ve suçsuzdum.

Ve günün birinde patron yanıma geldi ve elini sandalyenin kenarına koyarak şunları söyledi: "Bazen, açıklık alan sessizleştiğinde, bir el beni saçlarımdan yakalıyor ve İncilinizdeki dar kafalı kâhinlerden biri olan Habakuk gibi havaya kaldırıyor. Ama ben dar kafalı kâhinim ve buna karşı koyuyorum."

O günden sonra birimiz lokantacı, birimiz müşteri olmaktan çıktık. Zaman zaman bana el yazısıyla yazılmış, yemekler ve şaraplar hakkında açıklamaların da olduğu davetiyeler gönderiyordu. Ya da daha sonra, örneğin Oğlum hastalandığında, evden çıkamadığım zamanlarda, açıklık alanın lokantacısı evime geliyordu, akşamları, (çok hareketli olan) izin günlerinde, bütün alet edevatıyla birlikte, yemekler pişiriyor ve servis yapıyordu. Kendini mutfağa kilitliyordu, uzaktan gelen Arap müziğinden başka ses duymuyorduk ve her defasında uzun süre oradan çıkmıyordu. Ondan sonra

hiç konuşmadan –bugün her defasında beni boşuna davet ediyor– satranç oynuyorduk, o ödün vermeyerek, bense boş vererek; oysa, öyle sanıyordum ki, içimizde durum tam tersiydi. O asık suratlı bir muzaffer ve güleç bir mağluptu.

Uzlaşmazlığına hayrandım, tıpkı başlangıçtaki öfkemden sonra yola getirilmeye hazır oluşuma kızdığım gibi. Şimdiye kadar onun gizini çözebilmiş değilim. İlk ortak anımızdan ya da tam tersi, orada kervansarayının kapısından beri ona karşı hissettiğim güvensizlikse sürekliliğini koruyor.

Kısa bir süre sonra oradan taşınmak zorunda kalmıştı, iflas ettikten sonra yani, Villebon'daki iki gölden yukarıda olanının kıyısına, ilk Seine Tepeleri'nin ardına, başka bir ahşap kulübeye. Ve şimdi bu ikinci lokalin yerinde de, tıpkı biricinin yerinde olduğu gibi, otlar bitmiş durumda, artık oralarda ısırgan otu ve böğürtlen fundalıkları var. Lokalin pencerelerinden baktığımda suyun dibindeki rüzgâr güllerini görebiliyordum, tıpkı şimdi Versailles-Porchefontaine'deki üçüncü lokalinde de olduğu gibi, uzak ve yakın mesafe trenleri birbirleriyle kesişerek, örtüşerek demiryolu dolgusunun üzerinde bir oraya bir buraya son hızla gidip geliyorlar.

Ara sıra oraya akşam yemeğimi yemek üzere yollanıyorum, giderken yolumu ormanın içinden geçecek biçimde değiştiriyorum, ondan sonra doğaldır ki, yemekler ve pencerenin kenarında ayrılmış olan yerim konusunda eleştirecek bir şey olmamakla birlikte, her defasında hayal kırıklığı içinde kalkıyorum. Sürekli olarak, oturmak, dinlenmek, yemek yemek, düşünmeye devam etmek için Fontaine Sainte-Marie'deki o lokanta gibi bir yer arayıp duruyorum. Ve aramaktan vazgeçmeyeceğim. Belki arkadaşlarım çıktıkları yolculuklarda böyle bir lokantayla karşılaşmışlardır da, bana da anlatırlar.

Gelelim geniş açık terasın bulunduğu o açıklığa; bütün açıklıklardan olduğu gibi bu açıklıktan da uzak duruyorum. Artık orada bir şey olmayacakmış gibi geliyor bana:

Yucatân'daki sık ormanlardakilere varıncaya kadar bugünkü açıklıklar koşuculara, jimnastikçilere, kömürcülere, köpeklere, bombardıman uçaklarına ve zehirli mantarlara hizmet ediyor. Oralara açılan kapıların tümünün adı, buradaki koyda bulunan açıklıkta olduğu gibi, 'Allée de la Fausse Porte', yani Yanlış Kapı Bulvarı olabilirdi.

Ve aynı zamanda günde en az bir kere açıklıktaki lokantamı düşünüyorum: İnsanın yaşayabileceği en güzel, en aptalca ve sonsuz bir oturma hali. Bir önceki akşam öğrenilen ve bilinen tümüyle unutulmuş, ama yine de kavranabilir durumda. Hafif rüzgâr mekânı parmaklarının arasında hareket ettiriyor – bir fiske. Hiç unutmamak: Karşılığında bir tek bu sözcük geliyor aklıma, –i halinde, yani belirtme halindeyken, asıl sözcüğü çağrıştıran bir ön sözcük. Neyi hiç unutmamak?

Ve doğaldır ki orada kalmak söz konusu değildi (yalnız lokantacının mutfağın üstünde sürekli ikametgâhı olsa bile).

Bunlar, çalışmadığım, daha önce olmadığım kadar doruklarda olduğum ve hemen ardından kendimi hiç olmadığı kadar güçlü bir biçimde tehdit altında ve süremin kısıtlı olduğunu hissettiğim yıllardı.

Her gece yarısından sonra uykuya yattığımda, bir günü daha sağ salim geride bıraktığımı düşünüyor ve o zamanlar not defterime geçirdiğim tek şey olan yeni günün tarihini gözümün önüne getiriyordum. Kendilerini akıp giden dünyadan soyutlanmış gibi hisseden bazı banliyö sakinlerinin yakınmalarını anlıyordum, özellikle büyük şehir kapılarının dışında bazı akşamlar, yeni yaprak açmış ağaçların sararmış mezar bitkilerine dönüştüğü ve kapalı dükkân kepenkleriyle, ardıç kuşlarının ani çığlıkları, ansızın çalmaya başlayan araba alarmları, bekçi köpeklerinin havlamalarıyla her yanda tehlikeli bir sessizliğin hüküm sürdüğü sokaklardan kontursuz bir aydınlığın çekilip gitmediği zamanlarda kendilerini bir sürgün ya da bir ölüm öncesi bölgesindeymiş gibi

hissediyorlardı.

Bu belki de, tıpkı Garches, Meudon ya da St. Cloud'da olduğu gibi, bütün Paris'i ayaklar altına alan Seine Nehri yamaçlarında bulunan ve en çok oturulmak istenen banliyölerde daha çok belirginleşiyordu. Oralarda ufka kadar yoğun ve aydınlık olarak uzayıp giden Paris'ten, onun çukurluğunun dibinden ta sessiz tepelere ve seyir teraslarına kadar yalnızca bir çıtırtı duyulurdu. O oradaydı.

Dünya kenti ışık saçar, parıldardı ve orada, derinlerde bir yerde yarı duyulur yarı duyulmaz, birbirinin aynı, sıcağı sıcağına bir uğultu sürüp giderdi ki, oradan uzaklaşmış olan kişi bu uğultudan, açık havadaki bahçeleriyle birlikte, oraya bir daha asla geri dönmeyeceğini uzaktan tahmin etmek zorunda kalırdı.

Ve ben bile, çok daha kenarda köşede kalmış olan banliyömde, Eyfel Kulesi'nin yalnızca ucunun göründüğü evde, geceleri, çoktan karanlığa gömülmüş olan komşu evlerin ve onların karanlık içindeki yeşil bahçelerinin arasından ta gerilerde gözüken o büyülü üçgenin yüzünden belki de, oradaki bu ışığın uzağında kalmanın anlamsız bir iş olup olmadığını düşünürdüm.

O zamanlar, ilk banliyömde, ömrümün ortasına yaklaştığım büyük dönemim çok hassas ve tehditkârdı.

Ve günün birinde ben de çıldırdım. Çılgınlığımı içimde yaşadım. Ama içimden çıkıp dışarı fırlasaydı, benim için artık geriye dönüş olmazdı. Oğlum'u öldürürdüm –zaten bunu yapmaktan korkuyor, kendi kendimden kaçarak bodrumun en karanlık köşesine saklanıyordum–, evi yakar, elimde bıçak ve baltayla kendimi sokağa atar, tanımadığım insanları teker teker öldürürdüm, ta ki ortada kimse kalmayana dek. Sanki her birini, yalnızca orada oldukları için yok etmek zorundaymışım gibi geliyordu.

Ara sıra hayalet gibi sessizleşiyor ve içimde, kölelik yapmış atalarımın dışa vurulmamış bütün öfkesinin toplandığını

ve şimdi bir cinnete dönüştüğünü düşünüyordum. Oğlum'un yanına gidiyor, onu okşuyor, yere itiyordum. Çocuk anlıyor, akşama kadar yoluma çıkmıyor, ama odasını da kilitlemiyordu; yoksa kapıyı kırardım.

Ertesi gün öğle saatlerinde açıklıktaki lokantacıma – adım adım, yoklaya yoklaya oraya kadar gittikten ve uzun süre soluksuz kaldıktan sonra derin bir soluk alırcasına– bunu anlattığımda bana, yalnızca, dindikten sonra insanın iştahının eskisinden daha da çok açıldığı olağan bir öfke nöbeti geçirmiş olduğumu anlattı. Ancak bu arada içinde bulunduğum durumla, o güne kadar tanımlanmamış, yeni bir tür deliliğin eşiğine gelmiş olduğumdan emindim: Başa çıkılması mümkün olmayan bir cinnetin eşiğine gelmiştim, bir demet uğursuzluk ve aynı zamanda, tarihin ya da eski dramaların başlıca deli figürlerinden farklı olarak, her türlü oyun çeşitlemesinden yoksun, tümüyle tekdüze – böylesi modern deliliğin sıkıcılığı da bundan ileri gelir zaten.

Banliyödeki tek günlük deliliğim neredeyse iki on yıl kadar geride kaldı ve bir daha da tekrarlanmadı. Ama buna rağmen belleğimde, öteki eski kavgalarımdan farklı olarak, orada, yalnızca bir dizi şiddetin sonucunda çıkış yolunu bulabilen, ama yine de parmağını incitse canı orada toplanan, alev alev yanan başı bir o kadar buz kesmiş ellerinin arasında daireler çizip duran adam benim için bir yabancı olarak kalmadı. Bu ben'i bir daha asla tırnak içine koymayacağım.

2. İlk Dönüşümümün Öyküsü

Bir şeyler olmalıydı. Bir şeyler yapılmalıydı. Tembelliğim sonucunda yaşadığım şey bunu çağrıştırıyordu. Harekete geçmeye ve uzun bir öykü yazmaya karar verdim. Benden ancak bu yolla mı bir şeyler çıkıyordu acaba?

Valentin'i, Oğlum'u, çocuğu olmayan kız kardeşimin

yanına, Kärntner'de bir kasabaya gönderdim ve Avrupa'da serseri mayın gibi dolaşarak çalışma hazırlıklarına koyuldum.

Bu amaçla öteki şeylerin yanı sıra, o zamanlar hemen hemen şimdikilerin aynısı olan arkadaşlarımdan da yararlandım; uzun zamandır onlara eklenen başka biri olmadı.

Bir ikametgâhım yoktu ve ara sıra marangozluk yaparak para kazanan ya da salt günlük yevmiyesini çıkaran Mimar'a seyir gezintilerinde eşlik ettim.

Şarkıcı'yla birlikte, söylenebilir duruma gelebilsin diye ilk şarkı metnimi gözden geçirdim (metin ona fazlasıyla kısa soluklu, ya da, hatırlamıyorum, fazlasıyla uzun soluklu gelmişti, ona göre değildi).

Rahip'imle birlikte, onun söylediğine göre zor bir yazar olan, Yunan Thukydides ve hatta Romalı Livius'tan daha çapraşık cümleler kuran ve bu iki tarihçiye kıyasla bir şey anlatmaktan çok vaaz veren –ki benim hiç böyle bir niyetim olmamıştı– Havari Paulus'un mektuplarını çözmeye çalıştım.

Genel olarak her kadından uzak durduğum gibi Kız Arkadaşım'dan da uzak durdum.

Günlerce havayla beslenmek konusunda idmanlı olan Okur 'Hayatta Kalma'nın Yolları'nı gönderdi bana: Dünyayla savaş halindeyken güçlüklerin üstesinden tek başına nasıl gelinir?

Ve Ressam'la birlikte, onun değişik yörelerine resim yapmaya gittim, ama oralarda daha çok atölyesinde oturuyordum, özellikle de onun çok uzun süren çalışmaya hazırlık aşamalarında ya da dikkatinin başka yöne çevrildiği zamanlarda, daha ayrıntılı söylemek gerekirse, ayakkabı boyarken, yerleri süpürürken, tırnaklarını keserken, sopa yontarken, ta ki birdenbire şevk ve heyecanla konuşmaya başlayana dek, saplantı halinde motorlu testerelerden, sıkıştırılmış havalı çekiçlerden ve kokmuş et üzerine yumurtlayan mavi sineklerden konuşmaya başlayana dek.

Öte yandan, Yeni Dünya'nın tasarlanması için o yönden de donanımlı olmam gerektiğinden emin olarak beden antrenmanları yapıyordum.

Avrupa'nın o zamanlar henüz komünist olan ülkelerinde bile, benim de üzerinde koştuğumu ya da atlayıp sıçradığımı görmüş olabileceğim, Batı'ya özgü 'aletli sağlıklı yaşam parkurları'ndan vardı. Çocukken olsa olsa geniş bir atlama beygirinin üzerinde oturmuş olan ben, at binmeyi öğrenmeye bile çalıştım, ancak orada, yukarıda kendimi o kadar garip hissediyordum ki, her yayanın önünde attan inme isteğine kapılıyor, yolda biriyle karşılaştığımda ilk selam veren hep ben oluyordum (aynı şey şimdi bana buradaki ormanlarda karşıma çıkan biniciler tarafından yapılıyor). Ve Gobi Çölü'nden bu yana ilk kez, güneş altındaki tundralarda araba kullandım, birkaç gün sonra çakıl taşlı pistten çıkıp bir bataklık çukuruna düştüm, alnımı ön cama çarptım, cam yıldız biçiminde kırıldı, alnımsa biraz kanadı, ancak kanın aktığı yerde hemen o anda sivrisineklerden oluşan kalın bir hayvan pöstekisi oluştu. Ve bir karst engebesinde yürürken oradan çıkmak için bir kestirme yol arandım, tırmanırken yolumu kaybettim ve ancak tırmanarak ilerleyebilir duruma geldim, zorunluluk karşısında ani karar verme gücünden aldığım keyif giderek artıyordu, gerçi o zamandan beri özel olarak dağcılık yapmıyorum, ama çıktığım yollarda, kendimi emniyet altına almak için başka herhangi bir şey devreye girinceye kadar dokunma duyumun baştan ayağa harekete geçmesi gereken beklenmedik sıkışıklıklarda hemen canlandığımı hissediyorum, bedenim başka hiçbir şeyde olmadığı kadar ayak parmaklarımdan el parmaklarımın ucuna kadar canlı bir bağlantı halinde oluyor.

Alpler'deki nehirlerin berrak akıntılarına karşı, balıkların kıkırdaklı ağızları tarafından bazen alttan hafifçe itilerek yüzdüğümde dağlar ve gökyüzü çok yakınıma geliyor, Wolfram von Eschenbach'ın Fırat ve Diclesi gibi 'cennetten akan'

sularla birlikte neredeyse düşteymişçesine doğal ve destansı görünüyordu. Bir keresinde yüzücünün çevresine yaz karları toplanmıştı. Bir keresinde de yüzücünün yanı başında dolu taneleri nehre düşmüş, fıskiyeler halinde su sıçratmışlardı (biri Inn'in yukarı vadisi olan Engadin'de, öteki ise Tolmezzo'daki Tagliamento Irmağı'nda olmuştu). Val Rossandra'da, Trieste'nin kireç dağlarının arasındaki şelalenin altında uzun süre durdum, o kadar yoğun olmayan, buna karşın oldukça hızlı inen suyun sesi beynimde yankılanmıştı. En kısa zamanda yine oraya gideceğim!

Ve bir akşamüstü Tamsweg'in arkasında ayağımda kayaklarla yokuş yukarı yürürken yorgunluktan, kar yığınlarının beyazını, dünyayı ele geçirdiğimiz o renkli ışık yansıması olarak gördüm; omzumun üzerinden baktığımda, alacakaranlığa gömülmüş vadinin dibindeki Avusturya kasabası, darmadağınık banliyöleriyle birlikte süzülerek havalandı, karşıma, göz hizama kadar geldi, her ikisi de göz yanılsaması değildi.

Ve belki de en çok ve her yerde, destanım için geceleri açık havada çalışıyordum, sanki hiçbir şey yokmuş gibi içinde hareket ettiğim, olabildiğince zifiri karanlık, bilinmeyen, sıkıntılı gecelerde.

Ve son olarak dişlerimi yaptırdım, en değerli ayakkabılarımın topuklarını yenilettim, saçlarımı üç numara kestirdim, Rinkolach'taki arkadaşlarıma küçük bir veda partisi verdim ve sonbaharda, çalışmak için çok önceden seçilmiş olan yere, Fransız Pireneleri'nin doğusundaki dağlık bölgede bulunan ve İspanya (Katalanya) toprakları içinde Fransa'ya ait olan Llivia'ya çekildim.

O zamanlar oradaki tek otelde kendime bir oda kiraladım.

Odam, 17. yüzyılda imzalanan Pireneler Antlaşması'ndan bu yana kendini kent olarak adlandıran ve az çok kente benzeyen yerleşim yerinin dışında yer alan büyük ve yeni

bir binanın en üst katındaydı. Yanlış olduğunu bile bile yine bir manzara seçmiştim, yolların ve evlerin gözükmediği, yalnızca Rio Segre'nin çayırlarının ve ağaçlarının, onların ardında Santa Leocadia'nın sular tarafından aşındırılmış kırmızı-kahverengi çıplak kayalıklarının, kaçış noktasında da sanki başka bir mekândaymış gibi duran Sierra Del Cadi'nin gözüktüğü yüksek bir arazi manzarası.

Oraya varınca kendime bir daktilo satın aldım, bunun için kendime ait kıldığım bu küçük toprak parçasının bir kez daha dışına çıkmam gerekmişti. Cerdagne ya da Cerdanya'daki tek doğru dürüst şehir olan ve sınırın öte yanında bulunan Puigcerdà'ya gittim: İspanyol klavyeli bir daktiloydu, bazı harfler alıştığım yerlerinde olmadıkları için sürekli olarak yanlış tuşa basıyordum. Yabancı aksanlar kadar, baş aşağı duran İspanyol ünlem ve soru işaretleri de hızımı kesiyordu.

Aylardır biriken bir heyecanla, gerilip iyice hız alarak yazdığım başlangıç cümlesinden hemen sonra beni salt tökezletmekle kalmayıp savurarak yolumdan eden şey ise bambaşkaydı. Destansı tasarımımın ilk cümlesini asla önceden bilmemeli ve sürekli olarak yanımda oradan oraya taşımamalıydım. Şimdi bu cümle, devam etmeyi, nasıl devam ederse etsin, olanaksız kılıyordu.

Gördün mü bak, bir dünya şampiyonasında bütün gücünü toplayarak ileri atılan, daha o anda ilk direğe takılan ve oyun dışı kalan, ama hâlâ oyun alanının içinde bulunan bir slalomcuya benzemiştim.

Yine de bu karşılaştırma doğru değil (zaten, bana öyle geliyor ki, yazarken karşılaşılan değişken durumlar için yaklaşık olarak bile doğru karşılaştırmalar yok): Çünkü pes etmeye niyetim yoktu. Önce durgunluk baş gösterdi, sonra korku, daha sonra da geçerli oyun kurallarına göre yasak olması gerektiğini düşündüğüm şey, yani yeniden başlamak.

Kendimi ışıktan uzak tutarak karanlıkta devam etmeye çalıştım, tıpkı çocukluğumda, başkalarının önünde başarısızlığa uğradığım zaman, bir kenarda, kendi kendime, tekrarlamak suretiyle olup biteni hiç yaşanmamış kılabileceğimi sandığım gibi (ve bu karşılaştırma da yanlış).

Her neyse, ilerleyen günlerde tamamen umutsuzca, aynı zamanda da küçük çiftçi soyundan gelen birinin dayanıklılığı ile tekrar tekrar denedim.

Ve daha önceden tasarlamış olduğum, vazgeçemediğim ya da vazgeçmek istemediğim ilk cümlenin ötesine asla geçemedim. Önceleri basit bir temel cümle olan bu cümle –özne, nesne, yüklem–, fiil–nesne günden güne büyüdü, ek cümlelere, iç içe geçmiş yan cümlelere gereksinim duyar oldu, dallandı budaklandı, açılmak istedi, sonuç cümleleri aradı, sivrileşti, keskinleşti, kolaylaşmak için uğraştı, unutulmak için de, hiçbir şey söylememek için de uğraştı; hafifçe yan yola saparak sonra da tam bir yan cümle içinde anlatının ötesinden birine yönelmek talebinde bulundu (özel birine değil), ta ki bütün cümle, herhangi bir cemaate –hatta tek bir kişiye bile– yönelmiyor olmasına ve havariden farklı olarak kendimi en ufak biçimde birinin elçisi olarak hissetmiyor olmama rağmen, tarafımdan öngörülen uzun öykünün başlangıcıyla bir Paulus mektubunun lafı dolandıran başlangıcı arası bir cümle haline gelinceye kadar.

Ve cümle, üçüncü ya da beşinci günün akşamında, herhangi bir ilerleme belirtisi göstermeksizin orada öyle durunca, ilkbahar ve yaz boyunca başka hiçbir sınava hazırlanmadığım denli esaslı bir biçimde hazırlanmış olduğum, dünyayı kucaklayacak destanımın boşa harcanmış ve kaybolmuş zaman anlamına geldiğini anladım. Bunun için gerekli bütün gücümü yitirmiştim. Daha önceki aylarda doldurulmuş olan not defterleri, yığın halinde önümde masanın üzerinde duruyor, hiçbir işe yaramıyordu, bir kısmını kendi ellerimle çizmiş olduğum, uçmamaları için üzerlerine banliyöden sarı

ve gri taş parçalarını koyduğum ayrıntılı haritalar da öyle.

Yere uzanıp uyudum ya da bir sonraki akşama kadar öylece bilinçsiz kalakaldım.

Sonra ara sıra, bütün bir sayfa süren, tek ve bir cümleyle uğraştım. Gözümü ondan ayırdığım zaman, adeta birbiriyle bağlantısı olmayan, çok kısa cümleler onu sessizce izliyorlardı, 'Satın aldı. Ağaç çok güzeldi. Yaz geldi' gibi, bunları hemen cümlenin ardına ekliyordum.

Ve o anda yazmayı planladığımdan çok daha başka bir şeyle karşı karşıya olduğumu anladım: En az hazır olduğum ve kendimi en az yetkin hissettiğim bir şeyle: Gerçi içimde var olan, ama dokunulmaması gereken şeyin, yani dinimin öyküsü ya da araştırma raporuyla, ya da, öyle ya da böyle ortaya çıkan sonucun üçüncü şahıslar tarafından adlandırıldığı gibi, 'anlatı biçiminde bir dua'yla karşı karşıyaydım. Ve böyle bir şeyi bugün hemen hemen olanaksız olarak görüyor olmama rağmen, olmadan yazmanın ve okumanın olamayacağını düşündüğüm o mantığa uygun dille kavranamaz bir şey bu; yazdığım o birkaç cümleyle içime bir güven doldu, sözcüklere, kendime, dünyaya karşı hiç duyulmamış, hiç var olmamış bir güven.

Sonra akşam saatlerinde, İspanya toprakları içinde Fransa'ya ait o bölgede dolaşmaya çıktığımda, ilk kez olarak sonsuz bir haz yayılıyordu içime. Orada yolların kenarlarında bulunan alçak granit duvarlar parlıyor, ışıltıları yüzüme çarpıyordu. Tek kişilik keşif gezim bana büyük keyif veriyordu. Ve böylece, bu bölümün başında dönüşüm olarak adlandırılmış olan şey başladı.

O güne kadar yaşadığım en güzel zamanlarımdı, aylarca sürdü, sonra yıllarca, ve de en zor zamanlarımdı. Her zaman girişmeyi istediğim kavgaydı bu, Okur'un bana sözünü ettiği savaştı, ama dış bir düşmana karşı değil, toplum içinde, belki de kendi kendime karşı bir savaş.

Başka zamanlarda yazı yazarken geçerli olandan –ör-

neğin öyküyü sürdürebilmek ve onu olması gereken haline yaklaştırabilmek için sürekli yanlış adımlar atmak zorunluluğum gibi– çok daha farklı olması gerektiğinin dışında hakkında belki de hiçbir şey bilmediğim neredeyse yerine getirilemez kuralların geçerli olduğunu seziyordum. Şimdi, ilk tasarım diye bir şey yokken, hatta tasarım diye bir şey yokken, eskiden doğruluğunu kanıtlamış olan benim o yanlış adımlar atma kuralımın hiçbir yararı olmuyordu. Tam tersine yanlış yazılmış ve öylece bırakılmış tek bir sözcük işin yolunu kesiyordu.

Başka bir deyişle, ne yaşadıklarıma, düşlerime ve gerçeklerime geri dönebiliyor, ne de eylem, çapraşıklık, çatışma icat edebiliyordum. Kitap, ya da her ne olacaksa, hiçlikten çıkarılıp yaratılmalıydı.

Merak içindeydim. Kavga, üstesinden gelinecek gibi gözükmüyordu, olsa olsa uzatılabildiği kadar uzatılabilirdi. Ama yine de sık sık umutlandığım oluyordu, kendimi, kendimin coşkulu rakibi olarak kendime hiç olmadığı kadar yakın hissediyordum.

Böylece Llivia toprağını çepeçevre saran Pirene manzarasına bakan sıcak ve sessiz çalışma odamda sabahtan gecenin geç saatlerine kadar oturdum durdum, sonbahar boyunca ve daha sonra kış geldiğinde de.

Giderek daha az yemek yiyordum, genellikle çayın yanında, arada sırada pişirdiğim bisküvileri yiyordum yalnızca. Kar daha kayak yapmaya elverişli olmadığından, burada ikinci evleri olan aileler şimdi Gerona ya da Barcelona'da olduğu için 'şehir'de neredeyse hiç kimse yoktu. Olan birkaç kişi de oranın sakiniydi, barda ya da akşamüstleri inek otlatmadan dönerlerken dağ yamaçlarındaki çayırlarda görüyordum onları, çalışmamı sürdürme şevkime şevk katacak denli dürüst ve sevecendiler.

Çalışmam olayların anlatılmasından başka hiçbir şey olmamalıydı, bütünü oluşturan ve toplu olarak sonunda

belki de hadisenin kendisi olabilecek olan barışçı olaylar: mevsimler boyunca akıp giden bir ırmak; insanların göçüp gitmeleri; yağmurun çimene, taşa, tahtaya, tene, saça yağışı; bir karaçamın, bir kavak ağacının, bir taş duvarın içindeki, ayak parmaklarının arasındaki, koltuk altlarındaki rüzgâr; son kırlangıçların gökyüzünde daireler çizdiği o alacakaranlık saatler, yarasaların ilk zikzakları; tarla yolundaki su birikintisinin dibinde değişik kuşların bıraktığı izler; doğan ayın tam karşısından batan güneşle birlikte akşam oluşu.

Paris'in banliyösünde sanki okul tatilindeymişim gibi geçirdiğim yıllarda yaşadığım, dünyanın sağladığı o doluluğun aynısını yaşıyordum, yalnız, planladığımın tersine gerilim ve beklenmeyen olaylar yoktu, salt çeşitlemeleri, ince ayrıntıları vardı. Ve buna rağmen bunların hepsinin birbirleriyle, tıpkı bir define arama öyküsünde olduğu gibi bağlantılı ve kaynaşmış olması gerekiyordu.

Kahramanlar açısından da bir eksiklik yoktu, bir arkadaş grubu, çıktıkları ortak yolculuk sırasında şu öteki dünya öyküleri için her şeyden önce göz, kulak ve dil olmaları gereken erkekler ve kadınlar vardı. Arada sırada iskambil oynamak, dans etmek, düğme dikmek ya da birinin uykuda gezmesi, birinin Eichendorff'un 'Ahnung und Gegenwart' başlıklı şiirini anımsatan, kendi bulduğu bir şarkıyı söylemesi gibi şeyler de oluyordu. Hepsinin, tarafımdan rastgele birbirine karıştırılmış antik adları vardı ki, böylece kulağa bugünün adları gibi geliyorlardı.

Temel olayları, meskûn Seine Tepeleri'nden alıp yalnızca ansiklopedilerden tanıdığım Güney Amerika'daki Orinoco nehir bölgesine taşıdım. Clamart'taki kar yağışı, ekvatora çok yakın olan ve herhalde şimdiye kadar hiç kar yağmamış olan Guyana'nın dağlık bölgesindeki su kaynaklarında geçiyordu. Ormanda taş sütunun dibinden çıkan ve de hemen yine toprağın içine sızan küçük akarsuda bir nehrin kaynağını betimledim. Şu benim açıklıktaki lokantama giden çamurlu yoldaki insanlar

balta girmemiş orman yolunda ilerleyen yerlilere dönüştüler.

Ve yürüyüş, düşlerime kadar giren, Orinoco'nun çatallaştığı o yerde son bulacaktı, orada nehir dümdüz akıp giderken henüz açıklanamayan nedenle ikiye bölünüyor ve birbirine ters iki ayrı yöne ayrılıyordu.

Yazı yazarak para kazanabileceğimi asla düşünmemiştim. Ve bu sefer de daha ilk cümlelerden sonra, bu öykü –tabii bitirebilirsem– yine tek bir kişi tarafından okunacağı için böyle bir şeyin olamayacağı ortaya çıkmıştı, bu, yine de beni yalnızlık konusunda yüreklendirdi. Bir o kadar inatla işe devam ederek, önce bu yalnızlığı unuttum, sonra da kendimi yepyeni bir özgürlüğün içinde buldum.

Bir süre masamda oturarak böylece sürdürdüm. Beklemekten başka bir şey yapmadığım zamanlarda da, balkonun kenarında toz haline gelen kar tanesi ve onun ardında uçakların atık egzoz gazıyla gökyüzünde oluşturdukları izle birlikte, bir tekdüzelik söz konusuydu. Böylece sabırsızlığımdan sonsuza kadar kurtulduğumu ve kendi hızımı bulduğumu sanıyordum.

Ve bir kereye özgü bir şey olduğu için söyleyebilirim: Orada, sanki orası benim yerimmiş gibi, sözcüğün tam anlamıyla zamanın içindeydim.

Bu arada sık sık da, böyle bir şeyi şimdiye kadar hiç kimsenin yaşamamış olduğunu düşünüyordum; benimle birlikte yeni bir şey başlıyordu.

Unutulmuş olan bedenin yerini, herhangi bir yere gitmeyi istemeden orada bulunuyor olmasından memnun olduğum bir duyusallık almıştı. Öte yandan garip bir biçimde yeniden bedenin bilincine varıyordum, hem de bütün olarak, nasıl ki başkaları korkunç bir ağrı başlamadan önce, nahoş bir ağırlık ya da hissizlik biçiminde bedenlerinin yalnızca bir bölümünün, bir dişin, bir kulağın, bir ayağın bilincine varırsa. O özgürlükle birlikte her gün aynı biçimde yepyeni bir korku yaşıyordum.

Ürkütücü olan şuydu ki, anlatmakta olduğum malzemenin, o güne kadar alışık olduğumdan farklı olarak, kâğıda geçirildiği zaman çoğalacağına giderek azalacağını düşünüyordum. Üstelik öykümü ilerletemiyordum: Orinoco'nun su kaynaklarından bir gün sonra hareket etmesi gereken yolcu grubu, yağmur mevsiminin yarısı ve iki yüz sayfa geride kaldığı halde hâlâ oradaydı. Her bir olayın –şimşek çakmasının, çağıldayan ırmakların gürültüsünün, nehir aşağı giden ilk balık gölgelerinin suda oluşturduğu hareketlerin– hakkını verme arzusuyla onların çevrelerinde dolanıp durduğum cümleler, oralardaki havanın kendisinden de hafiftiler.

Ancak bir kere kurulmuş olan cümlelerin hiçbirinin – bu, çalışmanın seyri sırasında ortaya çıkmış olan bir kuraldı– geri dönüşü yoktu, olsa olsa bir ya da iki sözcüğü değiştirilebilirdi. İlerleyen bir şey olduğu söylenebilecekse, kendini günden güne daha çok aşındıran, cümlelerden oluşan, uzayıp giden bir ip söz konusuydu.

Bu arada, yalnızca doğal olayları açıp yayarak ve derleyip toplayarak bile, kahramanlarımın ve benim sonunda sıçrayabilmemizi ve çok uzakta bir noktada yeniden başlayabilmemizi sağlayacak kesin bir sonuca varmayı umut ediyordum. Ama bir başka kural da, daha icat ederken bile ayaklarımın altında sağlam bir zemin hissettiğim böyle bir kesin sonuç icat etmemem gerektiğiydi.

Günün birinde, böyle bir cümlenin orta yerinde malzeme birdenbire tükenince kesin bir sonuca ulaşılmış oldu. Hem de, yazılacak malzemesiyle birlikte yaşam malzemesi de bitmişti. Bunun üzerine deli gibi kafa patlattım, hâlâ bunun başıma neden geldiğini, neden ilk ve son olarak bahsi kaybettiğimi ve oyunun bittiğini anlamış değilim. Bunu bana kim açıklayacak? (Lütfen hiç kimse açıklamasın.)

Bir zamanlar yatılı okulda her gün için ayrı bir dua kitabı vardı, her birinde o günün azizinin minicik harflerle yazılmış kısa bir yaşam öyküsü bulunurdu: Onları hep

uzun bir ayinmiş gibi okurdum, azizlerle ilgili oldukları için değil, benim için ulaşılamaz olan bütün duaların ve Tanrı'ya seslenişlerin içine tıkıştırılmış, salt öyküler oldukları için. O zamandan beri böylesine anlatı bağımlısı oldum çıktım.

Şimdi ise buna da ulaşamıyordum. O yıkılışı neden bir ölüm fermanı gibi algıladığımı hâlâ bilmiyorum, ki bu ferman ânında uygulamaya konmuştu.

Ve geçenlerde yere düştüm, ancak bu kez uykuya dalmadım, doğrusu, hemen ayağa kalkmak ve çalışma masamın başına oturmak zorunda kaldım.

Ve bu da son aylarda hâlâ uygulanabilir olan son kural haline geldi. Tek bir satır bile yazamıyor olsam da yalnızca bu masa-başında-kalmak biraz olsun güven veriyordu. Ayaktayken, içinden tek bir sesin bile çıkmadığı bir Mezmur şairine benziyordum. Dışarıda Rio Segre'nin yeşil çayırlarında olsun, oteldeki duşta olsun, o çok düşkün olduğum şarıl şarıl akan su beni boğuyordu. Vadideki ağaçların arasında canavarlar dolaşıyor, aşağıdaki sokakta yürüyen insanların gözlerinde sarı-siyah eşek arıları pusuda bekliyordu. İspanya, ölümün ülkesi değil miydi?

Yolumu kaybetmek ya da ne bileyim, uçurumun dibine yuvarlanmak için kaya parçalarından oluşan çöle doğru yola çıktım. Ama başaramadım. Yolumu kaybetmedim, bir türlü kaybedemedim.

Ve aynı biçimde, hasta olmayı ya da tek kişilik savaşımla en azından bu kadar baş başa kalmamak için Üçüncü Dünya Savaşı'nın çıkmasını boşu boşuna diledim (daha önceleri dünya savaşı çıksa ya da çocuğum ölse bile, yazmaya devam edebileceğimi sanırdım).

Ve diğer insanlar durumumun farkındaydı. Barcelona'daki bir kitap fuarından sonra kayak tatilini geçirmek üzere daha kuzeydeki Font Romeu'ya giderken kısa bir süre için bana uğrayan o zamanlarki yayıncım, geldiği gibi çekip

gitti, döktüğüm çaresizlik terleri karşısında gerisin geriye kaçtı (burnu iyi koku alırdı), beni gözden çıkardı – ki bu da bütün bir akşam boyunca cesaretimi yeniden toplamaya çalışmamı sağladı. Onu anlıyordum, üzerime sinmiş bu kokuyu ben de duyuyordum.

En sonunda yazabildiğim birkaç cümleyle bir şeyler değişti daha sonra.

Önce kitabım için yeni bir ad çıktı ortaya. 'Tarih Öncesi Biçimler' iken 'Yanıltıcı Dünya' olarak yeniden vaftiz edildi.

Aralarında bir bağlantı olduğunda salt iki sözcükten çıkan ne harika bir soluk ya da katkıydı bu; bu bağlantıya sıkı sıkı tutunurken ayaklarım yerden kesiliyor, bir kartalla birlikte havada sarmallar çizerek uçuyordum.

Ve birkaç dakika sonra, yine hiçbir şey olmayınca, odanın bir köşesinde sırtüstü yatan sinek oluyor, hemen o anda topaç gibi dönmeye başlıyordum. Daha biraz önce dünyanın yüreğindeydim, oysa şimdi beni aslında olmayan sonsuz bir boşluğa fırlatıyordu bu yürek. Geçenlerde bir sabah, hiç kimsenin benim yaşadığım gibi harika bir şey yaşamamış olduğunu düşündüm, aynı günün akşamında ise başka birinin yerinde olmak için kim bilir neleri verecek durumdaydım, Llivia Kilisesi'nin önünde yüzü gözü kan çıbanlarıyla dolu bir dilencinin, hatta ölüme mahkûm edilmiş birinin yerinde: Onun hiç olmazsa doğru dürüst bir mahkûmiyet kararı vardı.

Saatlerce hiç kıpırdamadan oturuyordum, tek bir buluttan başka bir şey yoktu karşımda, onunla da konuşulmuyordu, zaman zaman alevlenen yılan kanıyla doluydu içim; sonra ansızın doğruluyor, kaynak araştırmacılarının bile bugüne kadar gizini çözemedikleri, Guyana dağlık bölgesindeki Orinoco su kaynağını tüm ayrıntılarıyla betimliyordum, öyküm sarmallaşarak oradan devam ediyordu.

Bu sürekli git gel içinde yalnızca en küçük şeye, en sıradan şeye, günlük yaşama özlem duyuyordum.

Yine Oğlum'u okula götürmek, banliyönün tren köprüsünde durmak, postanede, bankada, sinemada kuyruğa girmek istiyordum. İlk kez ruh ve beden acısından kurtulma ihtiyacı duyuyordum. Bu kurtuluşun da gündelik olaylarda, yerine getirilmesi gereken zorunluluklarda, görgü kurallarında ve deyimlerde olduğunu düşünüyordum.

Oradan kaçıp kural dışılığın ve hariciliğin peşine düştüm diye kendime lanet ediyordum. İşim bunu gerektirdiyse, o zaman iş doğru iş değildi.

Öte yandan o anda orada kalmak zorundaydım, Llivia'dan ayrılamazdım. Bu lanet olası topraktan bir daha asla çıkamayacağım, diye düşünüyordum her an, bir sonraki cümlede ise, iyisi mi bu göksel yer ve oranın bütün kutsal sakinleri için bir şenlik düzenleyeyim, diyordum.

Böylece, her geçen gün kendi tarzımda, yaşam için kavga verirken, o güne kadar hiç olmadığı kadar kendi kendimle barışık olmuştum. Kendime ilgi duymaya benzer bir şey keşfetmiştim; kendime karşı bir tür kardeşlik ya da dostluk gibi bir şey.

Öyle geliyordu ki, ben, artık ben değildim, bir beden değildim –ki bu aynı zamanda ürkütücüydü– ve kurtuluşa muhtaç biri olarak, eksikliğini o denli hissettiğim şeyi elde etmiştim sonunda: tam da, neredeyse mutlak çaresizliğim içindeki bir ruhu, inceltilmiş bir yaşam biçimini.

Böylece düşünülemeyecek birçok şey olanaklı ve çeşitlendirilebilir duruma geldi, hatta bir keresinde gezgin bir falcı kadına fal bile baktırdım. Kadın karşımda yalan söylemeyi beceremedi ve yardımdan başka hiçbir şeye gereksinimi olmayan elim onun sıcak avuçlarında olduğu halde, bana bundan daha kötü ve iç karartıcı şeyler olacağını söyledi.

Ve bir keresinde de, olağanüstü gösterişli bir film çekmek üzere arkama bir kamera yerleştirildiğini varsayarak bütün bir gün boyunca masada oturdum, daktilonun basacağım her tuşu, çeşitli kıtaları dolduran insan topluluklarının

gözü önünde dev bir beyaz perdeye yansıyacaktı. Bir sözcüğün bitirilmesini beklerken duyulan heyecanı hissettim, sonunda bağlayıcı sözcük geldiğinde bütün salonla birlikte ben de derin bir iç çektim, sonra da, gece yarısını epey geçe cümle, gezegen büyüklüğünde bir noktayla tamamlanınca bütün dünyayla birlikte yerimden sıçradım. Ondan sonra bir ikinci cümleden, bir geçişten, bir geçitten daha sessiz bir şey olamazdı: bu sessizlikten daha sevecen bir şey.

Bu yöntemi –sonunda her türlü izleyiciyi unutmuştum– başımla onaylayarak ve başımı sallayarak izlemem yeterliydi, sonunda günün ilk ışıklarıyla birlikte, haftalardır olmayan bir şey oldu, bütün bir sayfa yazıyla doluydu, dış görünüm itibarıyla bir yazı çıkmıştı ortaya. Alın yazısına boğun eğmek ya da soğukkanlılıktan oldukça farklı bir şey olan becerime duyduğum sevginin heyecanıyla ve kendimsiz-olan-kendime hayranlık duyarak Pireneler'in suyuyla yıkandım. (İşim için olmazsa olmaz koşul olan sessizliğin yabancısı değildim; ancak, eğer bir kere ele geçirmişsem onu korumayı bugüne kadar öğrenmemiştim.)

Yazı yazmakla uğraşırken dışarıya, doğaya çıkmaktan kaçınıyordum. Irmak suyunun granit eşiklere çarptıkça çınlaması, hatta kar tanelerinin kulağıma hafifçe dokunması korkutuyordu beni.

Sierra'nın uçsuz bucaksız maviliğe ve peri bacalarına bakan konumu da benim için tehditkârdı. İşlek bir caddede bulunan bir yere taşındım, hava ne kadar soğuk olursa olsun, zincirlerinin biteviye zırıltısıyla –ne yazık ki seyrek geçen– kamyonlara ve otobüslere bakmak için pencereyi açıyordum.

Yolu uzatmak için dolambaçlı yollara saptığım günlük yürüyüşlerim beni doğaya değil de, Llivia'nın kilisesine ve sık sık da onun yanındaki küçük müzeye götürüyordu. Sanki yapıtları incelemenin, örneğin orada sergilenen çok, çok eski bir eczane dolabını, benim için bir tür çıkış yolu olması-

nı bekliyor gibiydim. En azından o el yapımı eşyaların önünde, çevremde olanları unutuyordum.

Ve aynı biçimde yalnızca hafif yemekler yemek istiyordum; örneğin av hayvanı eti gibi ağır yemeklerden korkuyordum. Bir süre tek içeceğim süttü, böylece yılan kanı siyahlığının yerini sütün beyazlığına bırakacağını sanıyordum.

Ama bunların hepsi yalnızca yeryüzü için geçerliydi, hatta bu yeryüzü için bile değil. Dünya beni beşik gibi sallıyordu ve ben cehenneme kadar savrulmuştum. Kendime boşluktan bir tanrı yaratmış, ancak daha sonra onun için uygun sözcüğü ve sonuç cümlesini bulamamıştım. Yardım bekliyordum, bunun için de herhangi birilerine, toprağa, gökyüzüne bakıyor, köşeden başımı uzatıyor, sonra yine sessizce: "Buraya bakın, burada kimseye gereksinimi olmayan biri var!" diyen adam oluyordum. Dağlık bölgenin üstünden geçen uçakların beni alıp götürmelerini istiyor, bir paragraf ilerledikten sonra, orada da isteğime uygun olarak kendimi pilot kabininde buluyordum, ilk duraksamada uçak yine pilotsuz ve araç gereçsiz kalıyordu. Müsveddeleri rüzgârlı havalarda açık pencerenin önüne koyuyor, bir daha bulunamayacak biçimde uçup gitmeleri umuduyla ortadan yok oluyor, sonra telaş içinde koşturarak geri geliyordum. Bir kelebeğe bakınca kanat çırpışlarını ta yüreğimin içlerinde hissediyor, ikinci keresinde ise tozlu bedenini, tırtıldan dönüşmüş bir beden halinde görüyordum. Yanıltıcı olan kim ya da neydi, dünya mı? Yüzyıl mı? Ben mi?

Ama sonunda durum yine de açıklığa kavuştu. (Kavuşmasaydı, o zaman ya hâlâ orada, çentiklerle dolu otel masasında oturuyor ve yolculuk öykümde tam da ilk pis suyun Orinoco'ya karıştığını anlatıyor olurdum ya da yükseklerde, 'Kızgın Zirve' denilen Puigmal'in uçurumlarındaki küf kokulu havanın bir parçası olurdum.)

Bunda suç, ertesinde, kitabımla sonunda tehlikeden kurtulacağımı sandığım bir gündeydi. Sabahtan gecenin ilerleyen

saatlerine kadar masanın başında geçen yüzü aşkın günden sonra, ileriki günlerde yazı yazmayı bir kenara bırakmaya, odanın içinde salt ayakkabılarımı boyamaya ve hemen ardından kırlara doğru yine yola koyulmaya karar verdim.

İspanya'nın her tarafında dendiği gibi, Alicante Denizi'nin seviyesinden on üç bin metre yükseklikte, berrak bir erken ilkbahar günüydü, kısa bir süre sonra, granit kütleleri bir bir aşarak galerilerine tırmandığım doğal bir amfi tiyatroda oynanan az figürlü bir sahne olarak Pirene dağlık bölgesi ayaklarımın altındaydı. Tecrit hücresinden birdenbire güneşe çıkarılmışçasına sersemlemiştim.

Ancak ne taşkın olmayı ne de sevinmeyi başarabildim. Ve her adımda durum daha da kötüleşti. Çalışma masasına geri dönmek için de artık çok geçti, en azından bugün için. Verilen süre kullanılmıştı. Bugünün akşamını bile getiremeyecektim.

Ayaklarımın altındaki manzarayla birlikte dosdoğru ilerliyor olmakla birlikte, bu daireler-çizerek-kaybolmaktan başka bir şey değildi. Kalem elimden düştü. Öyküm ilerlemiyordu. Bir keresinde öldüğünü gördüğüm birinin dudakları da, ölümünden ya da kuyruğu titretmesinden çok sonra soluk almak için işte böyle hareket etmişti.

Dünyanın bir parçası olmaktan –bir başkasının bakışıyla birlikte gitmekten, bir yağmur damlasıyla birlikte tozlu yola düşmekten– daha değerli bir şey olmadığını düşünen ben, şimdi nereye dönersem döneyim yine böylesine bir parça olduğumu hissediyordum, ama tümüyle ters anlamda. Yeryüzü ne denli samimi ve hoşgörülüydü ve beni nasıl da boğuyordu bu görüntü. Dünyada aynı anda ölen çocuklarla karşılaştırıldığında bu durumun hiçbir şey ifade etmediğini kendime söylemem de bu duyguyu hafifletmiyordu. Aşağıda, uzaklarda bir yerde, Puigcerdà kentinin, dağlık bölgedeki hastanesinin bacasından duman çıktığını görüyor, kendimi orada acı çekenlerin yerine koyuyor, ama yine de öyle yatıyor olmayı

her şeyden çok istiyordum.

Ve granit kayalıkların milyonlarca yıllık yaşı göz önünde bulundurulduğunda benim bedenim kaç yaşındaydı? Ve şunu da biliyordum ki, neşeli bir insan kalabalığı içinde de, hatta bütün arkadaşlarımın arasında bile, burada, Llivia'nın dağ bozkırlarındaki çöp deposunda tek başıma dururken olduğum gibi tehlike içinde olacaktım.

Geçen aylarda beni iki kez yere fırlatmıştı. Şimdi ise, yüzüm aşağı dönük olduğu halde, kendi kendimi yere atıyor, bunu yaparken de şimdiye kadar hiç tanımadığım bir erkeklik duyumsuyordum. Ama zemin bana yardımcı olmuyordu. Beni içine almıyordu. Hatta beni iterek kendinden uzaklaştırıyordu. Onunla işim yoktu.

Gözlerini aç, bak, dosdoğru! Ve yerde yatarak dosdoğru karşıya, göz hizamdaki eski bir bozkır evinin yıkıntısına bakmaktan başka yapacak bir şeyim kalmıyordu. Ve gözlerim dalıyordu ve daldıkça her türlü umudunu yitirdi, artık hiçbir işaret beklemez oldu.

Yıkıntıların arasında paslanmış bir ocak duruyordu, içinden eski gazetelerin ve kitapların fışkırdığı bir borusu olan bir ocak. En üstte duran kitaba ilişti gözüm; bu, kitaptan çok, kapağının rengi solmuş bir dergiydi; resimde, çevresinde cüceler olan bir prenses vardı, İspanyolca olarak şunlar yazıyordu: 'Los cuentos de los Hermanos Grimm', Grimm Kardeşler Masalları.

Araştırılamaz olana sessizce saygı göstermek. Ama onunla-ilgili-şeyler-anlatmak tam da buna ilişkin bir şey değil miydi? Her neyse, birdenbire, kitabımın bir fragman olarak kalması ve bunun daha doğru olduğu düşüncesi kapladı içimi. Ve hepsi de bu kadar değildi üstelik: Fragman filan değildi, tersine, hiç farkına varmadığım bir biçimde, anlatılıp bitmişti.

Gözüm bir anda açıldı. Fırlayıp ayağa kalktım. Bir süre boyunca başıma başka hiçbir şey gelemezdi. Taşın toprağın

üstünden koştum, ne zamandır böyle koşmuyordum? Ve birden olduğum yerde kalakaldım: Her yan aynıydı, hep aynı yerdi. Nereye bakarsam bakayım, kıyılarında Cerdanya dağlık bölgesinin bir tür alameti farikası olan granit ışıltılı çitler bulunan küçük otlak dereleri akıp gidiyordu, sanki eriyen karlardan henüz oluşmuş gibiydiler; ağaçların hizasını aşan Targa güneşinin kaosunun sağa sola dağılmış kule yığınları da, çoktan yok olup gitmiş olan buzulların erimesiyle henüz oluşmuş gibiydiler.

Ve dünyanın bu görüntüsüne sadık kalacağıma yemin ettim. Bir daha asla hayalete dönüşmeyecekti ve bu da benim elimdeydi. Öyle olmasını sağlayan benim bakışımdı. Bölen ve parçalara ayıran benim göz kırpışımdı. Ama artık aşağı inmekten başka bir şey önemli değildi, aşağıya, insanların arasına. Şimdiden sonra yerim yalnızca orasıydı.

O gün, herhangi bir zarar görmeksizin, benden daha büyük bir kayadan kendimi aşağı bıraktım, bir ardıç ağacının dikenlerinin arasına el attım, sınır nehri Rio Mahur'un buzlu sularında bata çıka yürüdüm. Güçlü küçük başkent Puigcerdà'ya tırmanan yokuşun kalan kısmında, gecenin geç saatlerine kadar yanımdan ayrılmayacak olan tüylü bir köpek bana eşlik etti. 'Avinguda' adındaki yerel sinemanın, günümüzde hemen hemen bütün büyük şehirlerindekinden daha geniş olan salonunda 'Jaws' filminin devamı olan bir film izledim; filmde yer alan ve henüz oluşmuş olan benim serüvenlerimle karşılaştırıldığında öylesine masum ya da barışçıl kalan serüvenlerle yüreğim sıcacık oldu. Ondan sonra dışarıda beni beklemiş olan köpekle birlikte karanlıkta, kalçasıyla bana bir işaret verdiğini sandığım bir kadının peşine düştüm, onunla konuşmaya karar verdiğim anda, ya köpeğe takıldığım ya da çözülmüş ayakkabı bağcığına bastığım için boylu boyunca yere düştüm ve hemen kalkıp koşarak oradan uzaklaştım. Ondan sonra mutlu bir biçimde şehrin, o zamanlar henüz erkeklerin yüksek tavandaki beyaz neon

ışıklarının altındaki aslî sığınağı olan kumarhanesine girdim ve başka zamanlarda bir şey fırlattığımda ya da bazen bir sözcüğü yerine oturttuğumda sahip olduğum bir dayanıklılık ve masumiyet içinde tanımadığım birinin yanında bilardo oynadım. Bir gözümle de sürekli açık olan televizyonu izliyordum, dünyanın dört yanından gelen korkunç haberleri ne kadar paylaşıyorsam reklamları da o kadar paylaştım, bütün bunları şükran dolu bir mutlulukla yaşadım. Sonra oyun arkadaşımı akşam yemeğine davet ettim, Maria Victoria Oteli'nin terasında, köpek aramızda, masanın altında olduğu halde, karlar içinde ışıldayan dağlık bölgeyi ve sınır istasyonunu seyrederek yediğimiz yemek sırasında buradaki bütün yaşamını anlattı bana, çocukluğunda, neredeyse bir tek kumarhanenin ayakta kaldığı, Puigcerdà'nın bombalanışı dahil. Kitabımdan sonra bir şey yazacak olursam, bunu salt bir vakanüvis olarak yazmaya karar verdim. Sonra dik yamaçtan istasyona indik. Oradan ya Barcelona'ya ya da Perpignan'a ya da Toulouse üstünden Paris'e ya da bilmem nereye gitme olanağım vardı. Her durumda yarın bu toprağı terk edecektim. Daha birkaç saat ya da dakika öncesine kadar, eski bir Cerdanya geleneğine göre vurulan köstebeklerin sıra sıra asıldığı o ipin boğazını kestiği dünyanın, bana bu türlü sınırsız olanaklar sunması duyulmuş şey değildi. O zaman ilk kez olarak hafiflediğimi, koltuklarımın kabardığını hissettim.

Eve dönerken sokak köpeğinin karanlığın içine karışması; Llivia'dan önceki Hiçkimse Ülkesi'nde tek başına duran sınır kulübesinin yanından geçerken, Pirene yıldızlarının altında, çıplak odasında televizyon seyretmekte olan üniformalının yerinde olmak isteyişim; bütün bir ilkbahar ve yaz boyunca kitabımın bitiş cümlesi için Avrupa'nın bir şehrinden ötekine sürüklenişim; son satırı Münih'te ya da bilmem nerede, Meryem'in doğum gününde ya da bilmem ne zaman, bana daha sonra, günlerce süren sessizlik üzeri-

ne kapımı kırmaya karar verdiğini, tam o sırada daktilonun nihayet yazmaya başladığını, ondan sonra yine uzun süre hiç ses çıkmadığını, ardından Gregor K.'nın müsveddelerin bulunduğu paket, yolculuk paltosu ve en yakın postanenin nerede olduğu sorusuyla içeri girdiğini anlatan Okurum'un evinin çatı katında yazışım apayrı bir öyküdür.

En azından bir sonraki yıl boyunca kurtuluşumu ya da yeni bir özgürlüğe salıverilişimi ya da yön değiştirişimi boyuna bir aldanma olarak görüşüm de apayrı bir öyküdür; kendi hakkımdaki hüküm eskisi gibi geçerliydi ve onu uygulama zamanı işte şimdi gelmişti.

Böylesi dayanılmaz bir zorunluluğun yavaş yavaş gevşemesini, okumaya borçluydum, kutsal yazıları değil, yazarların yazılarını okumaya, damarlarımdaki kanı tazeleyen Friedrich Hölderlin'in, beni güvenli bir neşeye boğan Goethe'nin yazıları. O okuma benim hava ve ışık almamı sağladı; ve ancak okuma sayesinde daha sonra yalnızca Hıristiyan olanlar için değil, havariler için de duyarlılık sahibi oldum. Öte yandan, o zamanlar dini, hangisi olursa olsun, en anlaşılmaz çeşitlemelerine varıncaya kadar, bir gerçeklik olarak açıkça anlıyor olmama rağmen, anlatıcı olmak benim için en önemli şey olarak kaldı.

Tarihöncesi biçimlerle, namı diğer yanıltıcı dünyayla ilgili kitabıma gelince; konu aklımda depreştiğinde onu yanlış yerde kestiğimi, böylece başarısızlığa uğramış biri olduğumu, ama aynı zamanda da sonunda yerimi bulduğumu düşünüyor, sonra yine, geri kalan bütün yaşamımı –ya da en azından bir parçasını– o kitapla kurabileceğimi düşünüyordum.

Hiç kimsenin kitabımı okumayacağı düşüncem doğru çıkmadı. Gerçi birçok insan, özellikle de yaşıtlarım, genellikle suskun, hatta neredeyse saygılı bir biçimde bana ve işime mesafeli davranmaya başladılar, içlerinden biri açıklamada bulunacak olduğunda ise cümleleri fazlasıyla uzun, sözcükleri fazlasıyla eski gelmeye başlıyor, doğa fazlasıyla konu dışı

kalıyordu. Ama daha sonra zamanla yeni okurlar devreye girdi, daha genç ve eskiden hep istemiş olduğum gibi, öncelikle de daha yaşlı okurlar.

Eleştiriler bir öyle, bir böyleydi. Eleştirmenlerden yalnızca bir tanesi, en kurnazı ve aynı zamanda da en sığ görüşlüsü ve sınırlılığını yalınlık olarak değerlendireni, bir şeylerin kokusunu almış, kahramanlardan birinin gözkapaklarının kapanması biçimindeki bir kurtuluşa gereksinim duyulmasının başarısız bir betimleme olduğunu belirtmiş ve olayların akışı içinde birinin başına geldiği gibi, dizlerinin üzerine düşmenin, düşünmek için uygun bir duruş olup olmadığını sormuştu.

Bunu izleyen yılda doğum yerim olan Jaunfeldebene'deki Rinkolach'ta kaldım, tıpkı çocukluğumda olduğu gibi annemle babamın el değmemiş evinde yattım kalktım, bu arada neredeyse ikiz gibi olduğumuz, başarılı erkek kardeşimle, ailemizin sessiz kralı ve Kaybeden'le aramız düzeldi (onunla ilgili olarak uygun bir zamanda belki de ilk oyunumu yazarım, başlığını da 'Ölümsüzlük İçin Hazırlıklar' koyarım, belki de bir tragedya olur).

Eskiden, biz üç kardeşe ait olan evimizin en son sığınağım olduğunu düşünürdüm. Şimdi ise bana öyle geliyordu ki, ancak orada doğru dürüst bir başlangıç yapabilirdim. Paris'in banliyösünde kendini ayrıntılar biçiminde ortaya koyan dünyayı şimdi, doğduğum yerde de anlıyordum. Oraya ilişkin bakış tarzımı öylesine benimsemiştim ki, artık buradakinin içinde de varlığını sürdürmeye devam ediyordu, onun da aynı biçimde resimsel olmayan, yalın bir bakış tarzı olduğunu algılamıştım. Sonunda bütün ara boşluklarıyla birlikte Avusturya'ya özgü olan şeyler ortaya çıktı ve ayrışarak bir çevre oluşturdular.

Artık hiçbiri bir başkasının önüne geçmiyordu (ki bu, çocukluğumda sık sık vurguncu etkisi bırakırdı üzerimde). Şimdi düzlükte kızılçamlar ve köknarlar duruyor, Globas-

nitzbach ve Rinkenbach bütün düzlük boyunca akıyordu, tıpkı hepsinin üstünde, Kärntner gökyüzünden çok daha öte bir maviliğin uzanıyor olması gibi.

Ve böylece yalnızca köylerin adları da olsa, küçük memleketimin yer adları da tını ve salınım kazanıyorlardı: Dob, Heiligengrab, Mittlern, Bistrica, Lind, Ruden ve hatta Rinkolach. Ne kadar küçük olursa olsunlar şehirlerin adları, Bleiburg, Völkermarkt, Wolfsberg gibi, tepkisiz kalıyor, Klagenfurt ya da Villach susuyordu. Ancak sınırın öte tarafında Maribor, Udine, Tricesimo'yla devam ediyordu.

Ve aynı biçimde yöre sakinleriyle karşılaşıyordum, gerçi yine yalnızca köylülerdi bunlar –bir yıl boyunca, dışına neredeyse hiç çıkmadığım köylerin sakinleri– dört bir yandan gelen bu insanlarla duruma uygun bir manzaranın önünde karşılaşıyordum.

Bunların hepsini kabul ediyor, iyi karşılıyordum, ama ilk zamanlar uzunca bir süre hiç kimseyle ilişki kurmadım. Hatta erkek kardeşimin önünde bile ağzımdan tek bir sözcük çıkmıyordu. Tıpkı başkalarının önünde olduğu gibi, beni, onun önünde de gizlenmeye ya da başımı çevirmeye zorlayan bir tür kaba güçtü bu.

En basit günlük işleri de baştan öğrenmem gerekiyordu: ceketi askıya asmak, yatağımı toplamak, bir bisikletin üstüne çıkmak.

Bir keresinde dalgın dalgın yüzerken birden tıkandım, neredeyse boğuluyordum. Bir başka sefer de, erkek kardeşimle birlikte, yine de B. kasabasına gittim, erkek kardeşim orada beni bir şey almam için bir dükkâna gönderdi, meydanda durup beni gizlice izlemiş, sonra da, elimde tuttuğum tereyağıyla birdenbire ne yapacağımı bilemediğimi, kasadaki kızın ödeme yapabilmem için elini ceplerime attığını, erkek kardeşimin yanına döndüğümde tereyağın parmaklarımın arasında erimiş olduğunu anlatmıştı.

Yavaş yavaş yolumu bulmam, öyle sanıyorum ki, yatağı-

mın ya da yattığım divanın durduğu yer sayesinde oldu, müştemilatın bir köşesinde, eski erzak odasına çıkan merdivenin altında. Erkek kardeş, benim için buraya düğmesi yanında olan bir lamba monte etmişti, bu alanda bir masayla bir de tabure vardı. Burada, okurken, yarıklardan ve dalların arasından bakarken ve aynı biçimde uyurken, dışarısı için hissedilebilir biçimde güç toplanıyordu. Otururken başın tepesiyle basamakların altına değmek bile ne büyük bir nimetti.

Gün boyunca, bütün eski Güney Slav çiftçi evlerinde olduğu gibi toprağa yakın olan pencerede bir dirseğim oldukça geniş pencere pervazına dayalı, ön taraftaki meyve bahçesinin çimenleri göz hizamda, tek seyirci olarak oturuyordum; yıl içinde ve daha uzun zaman kaleme kâğıda dokunmadım.

Tıpkı delikanlıyken Piran Limanı'nın taş bloklarının karşısında geçirdiğim o akşamda olduğu gibi her türlü bilgiyi unutmuştum, ne bir fikre ne de bir yargıya sahiptim. Erkek kardeşim ne kadar hoşgörülü olduğumu söyleyip benimle dalga geçiyordu. "Şu senin öfkene ne oldu?"

Çevreyi âdeta mahallenin delisi gibi izlediğim doğruydu. Gördüğüm şey hoşuma gidiyordu. Ve aynı yolla, olabildiğince herkesin ve her şeyin var olmasına ve geçerlilik kazanmasına izin veriyordum. Bu arada dar görüşlü olduğumu değil, yalnızca zor kavrayan biri olduğumu düşünüyordum. Ancak –ki bunu kaç kere yaşamıştım– içimde ben olan biri uyanıyordu.

Yalnızca yörenin, uzun süre üzerlerine eğilip bakıldıkça toplu olarak eşi görülmemiş çeşitlilikte, ama aynı zamanda da düzenli narinlikte bir atlı karıncaya dönüşen yabani otlarının yapraklarına ve çiçeklerine yönelik olsa da, inceleme yapmaktan keyif almaya devam ediyor oluşum, herhangi bir karşı duruş anlamına gelmiyordu. Kurt sütü, kediotu, baldıran otu, sinirotu gibi adlar vardı var olmasına, ama ben öncelikle yalnızca biçimleri ve renkleri, birliktelik içinde, öğrenmek istiyordum. Kendini 'eğitilebilir olarak sürdür-

mek'...

O zamanlar hemen hemen yalnızca, kenarda köşede duran, daha çok dikkati çekmeyen bitkileri derinlemesine inceliyordum.

Buna göre, dönüşümüm bağlamında neyi anlıyordum? Eskiye, çocukluğa yeniden baktığımda fark ediyordum ki hemen hemen hiçbir şey yoktu ortada. Örneğin ormanlarda eskiden mantarların bulunduğu yerler ıssız ve boştu, orada hâlâ bir orman varsa açıklık yerler hareketli kumullara dönüşmüştü, hem de bir zamanlar ki böğürtlen ve ahududulardan yoksun olarak. Bir karış tozlarıyla birlikte tarla yolları da yok olmuştu ya da şimdi bambaşka yönlere uzanıyordu; onların yerine tepelere bir o kadar çok sayıda orman yolu kazınmıştı. Yalnızca 'Yengeç Gölü'nün adı aynı kalmıştı, bu arada 'Dönemeç Lokantası' dümdüz uzayan bir caddenin kenarına taşınmış ve adı 'Alabalık Sarayı' olarak değiştirilmişti.

Ve buna rağmen benim gözümde yörede değişen hiçbir şey olmamıştı. Eskiden de olduğu gibi, bu yöreye bakışımı tarihe ilişkin herhangi bir şeyle bozmak düşüncesi tüylerimi ürpertiyordu. Ayrıca yöre hakkında hemen hemen yalnızca İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru paraşütle buraya atlayan, tarlada bir ağaca baş aşağı takılı kalan, sonra insanların ellerinde harman döğenleri, oraklar ve tırpanlarla üzerine doğru koştuğu bir Amerikan askeriyle, bir zenciyle ilgili olay anlatılır dururdu. Tam da, kilisede yöre sakinlerinin yaptıklarının hanelere göre kaydedildiği yüzyılın başına ait tarihçeyi incelemeye niyetlendiğimde. Bir kere daha: Gregor Keuschnig'in dönüşümü neydi?

O, bu yılın içinde herkesi, geçmişteki ve gelecekteki SS'i bile, anladığı için, kısa zamanda kendisine karşı garip, genel bir güven uyanmıştı. Bütün şenliklere katılıyordu, iskambil oynanan masalarda aranılan bir oyuncu olmuştu, daha sonra anılarında kendini bir başkasıyla karıştırması –elma ağacından sarhoşken düşen sen miydin yoksa ben miydim– köy

halkının tam anlamıyla bir parçası olduğunun kanıtıydı. (Hatta bir keresinde kaybolan eşya konusunda uzman kesilmişti, hem de en küçükler ve minicikler konusunda: Çevrede doğru yere yöneleceğine, yere eğileceğine ve kum tabakasının en kalın olduğu yerde bile aranan inci tanesini ya da lensi havaya kaldıracağına emindi.)

Siyah lastik çizmeleri ve beli bir iple tutturulmuş mavi dökümlü pantolonuyla giderek bir köylüye benziyordu, hem de yaşlı köylülerden birine; hatta avuç içi yukarıya dönük olarak oturduğunda ya da karşısındakini yukarıdan aşağıya incelediğinde büyükbabasının bir sureti gibi duruyordu, ki bu, üçüncü şahısların da dikkatini çekiyordu.

Eskiden beri ıssız olan –burjuvazinin olmadığı– yörede yalnızca kaybolanı bulan adam olarak değil, bir tür otorite oldu çıktı. Hatta sonunda ona bir görev de verdiler, nasıl bir görev olduğunu sormayın bana.

Öte yandan bu insanların arasına ait olmadığının farkındaydı hep. Yoksa tıpkı bir zamanlar ilkokulda hayatında oynadığı tek rolde, cüceler arasında bir cüce olarak arka planda durup dikiş dikmekten başka hiçbir şey yapmadığı, bunu yaparken de sürekli olarak iğneyi eline batırdığı (ancak bu yalnızca annesinin dikkatini çekmişti) zaman; daha sonra yatılı okulda tümüyle oynanamaz olarak gözüken yeni bir oyunun kurallarını keşfetmek üzere seçildiği zaman; mahkemede yargıç olarak çalıştığı zaman... hissettiklerini hissedecekti yine.

Ama yalnızca çocuklar ondaki sürekli yetersizliğin farkına varmışlardı, örneğin, babası az ötede ölmek üzereyken, yerinde başkası olsa canlı canlı yüreğini söküp atacağı bir sırada, masal okuyarak sakinleştirmeye çalıştırdığı komşu evdeki o çocuk.

O zamanlar hemen hemen herkesi anlayan, silahsız bırakan, uzlaştıran, inandıran kişi, o ben değildim. O zaman üçüncü kere: Peki, dönüşüm denen şey bu muydu yani?

Gerçi bütün bir yıl boyunca ben de kendimde bir otorite olduğunu hissetmiştim, ama toplumdan uzak, tek başımayken –aslında hep öyle kaldım diyebilirim– ve genellikle yarı uykuluyken. Eğer bu dönüşüm idiyse, o zaman eylemsiz bir dönüşümdü; dışa yönelik sonuçları olmayan bir dönüşüm.

Ve aynı zamanda o yıl, Rinkolach satranç kulübü Jaunfeld şampiyonu olduğu; eski bir partizanın Kärnten'de federal cumhuriyetin en üst düzey memuru seçildiği; onun Bärental'deki rakibine Bakire Meryem'in gözüktüğü; sınırın öte tarafından bütün Güney Slav halklarının gençlik elçilerinin buluştuğu ve yine 'Yugoslavya!' şarkıları söyledikleri; Almanya'da halkın bir kısmının kitle intiharlarına giriştiği; Japonya'nın Japon duvarını inşa ettiği; yeryüzünün ikinci bir aya sahip olduğu ve son olarak Amerika Birleşik Devletleri'ndeki El Paso ile Meksika'daki Ciudad Juarez arasında bulunan Rio Grande üstündeki köprüde, Güney Kärnten'deki küçük bir köyden gelen bir ve aynı Avusturyalı adamla, Katalanya'daki Gerona'dan gelen bir ve aynı İspanyol kadının, tam on yıl sonra, aradan geçen zamanda her biri kendi yoluna gittikten ya da kendi yolunda tökezledikten sonra, ikinci kere evlendikleri yıldı.

Rinkolach'tan ayrılma zamanı gelmişti. Doğduğum yer artık yalnızca bir ara istasyon olarak kalmalıydı. Orada, odayı beyaza boyamanın, odun kırmanın, meyve ayıklamanın dışında; kendimi güneşe bırakmaktan, evin açık duran kapısında yağmur altında ıslanmaktan, yazın ve kışın geçip gitmesine izin vermekten (bütün bunlar çok hoşuma gidiyor olsa da) başka ne yapabilirdim ki? Orada, onu da erkek kardeşime yazdırarak –kalem kâğıda el sürmek yok– yerel su kooperatifinin yıllık toplantısı hakkında cemiyet haberleri için bir rapordan başka (zoruma gittiği, her zaman olduğu gibi ecel terleri döktüğüm ve konuşma güçlü çektiğim halde) ne yazabilirdim ki?

Ve köylüler inceliklerine rağmen, –küçük çiftçilere özgü

bir özellik– sonunda benden kurtulduklarında rahatlamışlardı (bir tanesi –lokantacı– daha sonra, oraların bensiz bomboş kaldığını bana hissettirmiş olsa da). Sonunda, hatta Rahip bile, hatta hatta erkek kardeşim bile, baş başa kalabilmişlerdi. Benim varlığım fazlalıktı; orada var olmayan biri olarak kalmam daha iyiydi onlar için. Komşu köy Rinkenbergli Filip Kobal'in de –öteden beri orada sevilen biriydi– beni ne kadar yürekten karşılamış olursa olsun, çevredeki tek yazar olmaktan çıktığı için bir süre sonra canı sıkılmaya başlamıştı, ben de onunla aynı duyguları paylaşıyordum.

Memlekette yalnızca ölüler bana gereksinim duyuyorlardı sanki. Mezarlıktan çıkarken öfkeli bir sinek sürüsü halinde üstüme çullanıyorlardı.

Bir karım vardı ve artık ona geri dönmeliydim. O karşımda olmadığında, bana öyle geliyordu ki yaşam ilerlemiyordu ve bu benim için yepyeni bir düşünceydi.

Kız kardeşime Oğlum'un bir süre daha onun yanında kalması için ricada bulundum, yoksa bunun için o mu bana ricada bulunmuştu, ve bu arada yine New York'a, Birleşmiş Milletler'e gitmiş olan Katalan Kadın'a doğru yola çıktım. Ona gitmek üzere yolda olduğumu biliyordu, ama Rio Grande üstündeki köprüye uğradığımı bilmiyordu, birbirimizi yeniden görmeden önce, biraz soluklanmaktan başka bir şey yoktu aklımda, tıpkı günlük randevularda da, buluşma yerine gitmeden önce mümkün olduğunca dolambaçlı yollardan geçmeyi alışkanlık haline getirmiş olduğum gibi. Sanki böylece her defasında zaman kazanmak istiyordum, ama ne için?

Ve neden tam da şimdi, yeniden buluşmamız zaten fazla geciktiğinde? Geçen bütün süre içinde uzaktaki karımın etkisi altındaydım. Onunla karşılaştırıldığında masum Oğlum bile yalnızca gereksiz bir ayrıntıydı. Düşlerimde sürekli bizi, birleşmelerimizi görüyordum, sonra da geceler boyunca öyle kalıyorduk, yücelik ve içtenlik içinde. Yine benzer bir

biçimde ayrı kaldığımız süre içinde, Katalan Kadın'ın sık sık gün boyunca görünmez olarak yanımda olduğunu hissediyor, ister yalnız ister başkalarının yanında olayım, ikide bir de omzumun üstünden dönüp aslında boş olan köşeye bakıyordum; bizzat var olduğu zamanlardan farklı olarak onun hoşuna gitmeyecek bir şey yapmamaya dikkat ediyordum, bunu başaramadığım zaman, omzumun üstünden bakışım bir özür bakışına dönüşüyordu: "Eve doğru bak, meleğim."

Daha sonraları, yeniden bir araya geldiğimizde, bazı anlarda onun orada gerçekten var olmuş olduğuna ilişkin o kadar kesin görüntüler geliyordu ki gözümün önüne, birlikte bunları hatırlamak istediğimiz her defasında onun ne kadar zayıf bir belleği olduğundan yakınıyordum.

Ve şimdi, kararlaştırılan günden bir gün önce, kararlaştırılan yerden çok uzaktaydık, ben Meksika'dan, o Kuzey Amerika'dan geliyordu, karşılaştığımızda ilk göz göze geldiğimiz an, o anki bakışlarımız tekrarlandı. Kafam onunla meşgul olduğu halde, önce onu hiç tanımadım ve belki de yalnızca bu kadın o kadar şaşırtıcı derecede 'solgun ve genç' göründüğü için dönüp ona baktım. Ancak ondan sonra: Ne korku ama. Ve o da, anlattığına göre, kelimesi kelimesine 'o denli solgun ve o denli genç' görünen birine ancak ikinci kez dönüp baktıktan sonra beni tanımıştı. Bu arada ikimiz de nasıl da yorgunduk, hem de nasıl.

Ancak onun geri dönüşüyle birlikte, yalnız kaldığım dönemde içime yerleşmiş olan en son yaşlılık kalıntısı da ortadan kalktı. O, düğüm olmuş uzuvlarımı çözdü, yok yere sıkılmış yumruklarımı açtı ve onun yeni varlığı sayesinde, her hareketi bütün bedenimle birlikte yapmasını öğrendim, aynı zamanda hafifçe bir dokunuş olması gereken bir güçlülüktü bu.

Gecikmiş balayımızı Japon imparatorluk kenti Nara'da geçirdik, sonra onun, Manhattan, 86. Cadde'de, 'Adams Otel'in üst katlarından birinde bulunan ve Central Park'ın

u depolarına bakan iki odalı dairesinde kaldım. Aramızdaki ayum, geçen on yıl içinde birimize öteki tarafından yapılmış olan şeylere ilişkin sevecen bir alayı da içeriyordu ve de böyece sürmesi gerekiyordu. (Ama yine de birbirimiz için, yine bir on yıl sonra, ikinci bir kere kaybolduk.)

Kışın sonlarına doğru, o, yan odada olduğu halde, yeniden çalışma masasına oturma cesaretini buldum kendimde. New York'ta çok kar yağıyor olması da beni heveslendirmişti, her şeyden önce sürekli inip kalkan uçakların farlarının ışığında, caddelerden gökyüzünün derinliklerine kadar uçuşan kar tanecikleri, bulutları delen penceremden seyredildiği zamanlarda.

Bu, benim en ince kitabım oldu, bunun bir nedeni de, o zamanlar anlatının sürekli gelişimini; bana zaten fazlasıyla oynanmış gibi gelen bütün öğelerle sanki mülkiyeti bana aitmişçesine oynayıp durmaktan ve üstünlük sağlamaktan çok, geriye-dönüp-kendimi-yoklamaktan ve kendimi-sorgulamaktan bekliyor olmamdı.

Sonuçta salt bir öykü olması gereken işin adı 'Komşuluk Üzerine Deneme'ydi, çocukluğundan beri ilişki içinde olduğu çeşitli komşularından hareketle yalnız bir adamın bir tür yaşam öyküsüydü, daha sonra, Urban Pelegrin takma adıyla, sanki giderleri arkadaşım, yetenekli bir kitap basımcısı olan arkadaşım Okur tarafından karşılanıyormuş gibi basıldı, dünya çapında başarı kazandım. Pekin halk gazetesi beni dünyevî biri, gelişim gösteren bir hümanist olarak niteledi; *Osservatore Romano* (Via del Pellegrino, Città del Vaticano) kullandığım dille, saatlerce çalıştıktan sonra tarlanın kenarına oturduğunda içinde hiçbir istek, gökyüzüne bakmaktan başka hiçbir şey kalmamış olan bir çiftçinin bakışı arasında bir akrabalık olduğunu saptadı; New Yorklu kitabı tefrika halinde İngilizce olarak bastı ve bunu kutlamak için ben kendi oteli olan 'Algonquin'e çağırdı (ancak o sırada çoktan buradaydım, artık hiç ayrılmak istemediğim yerde, Paris'in

banliyösündeki koyda). Yalnızca, günlük gerçekliklerle şişirilen *New York Times*'a göre bende onun gerçekliği eksikti ve öte yandan tarzım fazla duygu yüklü ya da fazla soğuk ya da fazla arıtılmış ya da fazla eski modaydı. Ve bu arada eski yayıncımla senli benli olan ve pohpohlanan Almanya'daki düşmanım (ama zaten daha önceleri de, ne zaman yayıncıma gitsem, oturduğum sandalye öteki tarafından fırın gibi ısıtılmış oluyordu), her yerde ve hiçbir yerde olan bu adam bir keresinde yoluna çıktığımda –hayır, onun yolu filan yoktu– ayaküstü bir şeytanlık düşünerek, aradaki çiti geçip saldıramadığı için üzgün olan, gözü dönmüş bir köpeğin bakışlarıyla bana baktı ve damdan düşercesine şöyle dedi: "Eeee, Bay Pelegrin-Keuschnig, işler nasıl?" (Yine kurnazlık ettiğini sanıyordu, ama Keuschnig'in de takma bir ad olduğunu bilmiyordu. Ve her zaman olduğu gibi bir kez daha, aslında kayda değer bir hafiye ve pazarlamacı olan kendisi, gerçekten anlamı olan işlerin izini sürememişti, çünkü böylesi işler kendilerini neredeyse hiç açığa vurmuyorlar.)

İnce kitabım yalnızca yatarken ve kaşla göz arasında yazıldı. Cümlelerimin hepsi yarı uykuluyken, uykuyla uyanıklık arasındayken, bir oraya bir buraya gidip gelirken oluştu; aklımda bir cümle oluşur oluşmaz yerimden fırlıyor ve onu yazıyordum. Her bir sözcük değiştirilemeyecek denli yumuşak geliyordu ve son cümleye kadar da, karımın ve güzel komşu kadının yanında açık pencereden içeri dolan okşayıcı yaz rüzgârının etkisiyle masanın üstündeki kalem bir oraya bir buraya yuvarlanıp durduğu için, hiçbirinin düzeltilmesi gerekmiyordu.

Aynı günün akşamında 'Adams Hotel'in en üst katında asansör görevlisi pirinç kabine girmemiz için Katalan Kadın'a ve bana yol gösterdiğinde, aşağıya doğru yavaş yavaş inerken aylık ya da yıllık otel müşterileri her katta asansöre doluştuğunda –ta ki en sonunda bütün ırklar ve yaş grupları bir araya toplanıncaya kadar– yeniden çocuğumuzla birlikte

olmanın zamanının geldiğine karar verildi.

O zamanlarki New York, kendimi evimde hissedebileceğim en son metropoldü.

Ama bu arada dünya üzerindeki her küçük şehir odak noktası olarak ortaya çıkıyordu –her zaman olduğu gibi, uygun edimlerden ya da tanrı vergisi yeteneklerden yoksun oldukları halde daha çok sayıda yalnız insanın kahraman ve star olarak ortaya çıktığı şehirler–, daha Avusturya aksanını duyduğu anda bile her tarafı kaşınmaya başlayan Katalan Kadın bizi Ağustos ayının bomboş Paris'inde beklerken daha sonra Valentin'i almaya gittiğim, tabelalarda adı 'Sp. \ Millstätter See' olarak değiştirilen Drava Nehri kıyısındaki Sp. de bunlardan biriydi.

Kız kardeşim, Drava'nın çevresinde bir zamanlar bulunan çayırların üzerine kurulmuş olan, Sp.'nin uydu kentlerinden birinde oturuyor ve kocasıyla birlikte yandaki bloğun alt katında yörenin tek lokantasını işletiyordu.

Bir akşamüstü, her zaman parıldayan, sıkışık düzende yan yana park etmiş arabaların göz kamaştıran ışığı altında, yolun son bölümünü çamura batmamak için konulmuş tahtaların üstünden yürüyerek geçmiş, her defasında olduğu gibi yine yolumu şaşırdıktan ve böyle yerlerde, sürekli geliştirebileceğim yön duygumu niye hemen kaybettiğimi kendi kendime sorduktan sonra o havasız yere varmıştım; 'Mavi Gölcük Bistrosu'nun beton terasında bir şemsiyenin altında genç bir adam tek müşteri olarak oturuyordu, ancak uzun süredir bastırılmış olan bir yakınma çığlığıyla ayağa fırladığında bir çocuğun yüzü olduğu anlaşılan yüzü daha uzaktan burnumun ucuna kadar yakınlaşmıştı. Bu, Valentin'in beni görür görmez, hem de oturduğu yerden fırlayarak, bana doğru son koşuşu oldu, ama nasıl. (Çok sonraları bana, o gün sonunda bir kere olsun zayıf bir ânımı gördüğünü anlattı; güçlü olmama dayanamıyordu; kollarımı uzattığımda bile onları aşağı doğru kıvırmak geliyordu içinden.)

Gözlük takmıştı, eskiden güvensizlik dolu bakışı bir araştırmacının neşeli-sakin bakışına dönüşmüştü. Kız kardeşim iplerden oluşan sineklikli kapıda belirdi, yüksek sesle Meryem'in adını andı ve gözden kayboldu, hem de gerektiğinden daha uzun bir süre için; bu da yeni bir şeydi: Yani onun her türlü gelenekten, her türlü alışkanlıktan sıyrılmış olarak, Hiçkimse Ülkesi'nde bir görüntü olmaktan öteye geçememesi, özgürce ve bilinçli bir biçimde, belli bir yaşta olmayan Slav köylü kadınlarının davranış biçimini sergiliyor olması: şaşırdığı ve sevindiği zaman önce saklanmak. Daha sonra yağ ve ekmekle geri gelmesi de bunun bir parçasıydı; masayı, eski bir gemi aşçısı olan, kız kardeşimin benim yanımda sürekli olarak kötülediği, yalnızca kaçamak bakışmalarında aslında ikisinin de birbirini ne kadar çok sevdiğini anladığım kocası kurdu. (Doğaldır ki daha sonra kız kardeşimi hastanede ölüm döşeğindeyken yalnız bıraktı: Söylediğine göre kız kardeşim son zamanlarında zaten bilincini yitirmişti, ama onun son âna dek bilinçli olduğunu biliyordum; ölüm döşeğinde olan bütün insanların son dakikaya kadar bilinçli olduklarını da.)

İlk yarasalar –orada bile vardılar–, ilk sivrisinekler ve ilk yıldız ortaya çıktıktan epey sonrasına kadar birlikte otururken, gizliden gizliye, 'işlerim' yolunda gidecek olursa, kız kardeşimin, Fontaine Sainte-Marie gibi bir yerde ya da ne bileyim, Wörther Gölü'ndeki sandal iskelesinin dibinde, Udo Jürgens'in devamlı müşteri olarak motorlu teknesiyle geldiği, benimse gizli ortağı olduğum başka bir lokal açması için ona koltuk çıkmayı planladım.

Ve o akşam bir ara Oğlum'a, "Neredesin?" diye sordum, bu arada tek tük müşterilere hizmet etmekte olan Oğlum da yanıt olarak kendi kendisini işaret etti, her iki eliyle, ama göğsünü değil, koltuk altlarını gösterdi, hatta parmaklarını oraya bastırdı.

Ve sonra, bir tanığın önünde konuşur gibi, kız karde-

şimin önünde, baba olarak her şeyi nasıl doğru yaptığımı anlattı. Ama ben bunu ondan iyi biliyordum.

Eskiden beri, bir günden ertesi güne kadar olup biten şeyleri anlatmaktan –tıpkı *Odysseia*'da sabah alacasından yıldızların doğuşuna kadar olanların anlatılması gibi– ve ertesi sabah yine devam etmekten ya da yalnızca tek bir gün olanları anlatmaktan çok hoşlanmışımdır.

Ama birbirimizi yeniden buluşumuzu izleyen on yıldan başlayıp bu yılın başına, şimdiye, burada masanın başında oturduğum zamana kadar olanları nasıl anlatmalı, hem de en kısa yoldan, çünkü hem dünya yuvarlağının üstüne saçılmış olan yedi arkadaşımın, hem de bu koyda geçen yılımın tarihçesi beni sıkıştırıyor ve bütün kapıları zorluyor. Deneyeceğim. Yapacağım.

Benim ve bizim gelecekte –ve bu arada sonsuza dek– yaşayacağımız bölge olarak, yine yalnızca, dünyanın dört bir yanına açık olan buradaki dağlık banliyöler söz konusuydu, temizlenmemiş, çamur rengi, kumtaşından yapılmış binalarıyla, görüntüyü tamamlayan kumluk ormanların içine az ya da çok sokulmuş olarak ve insana kulak kabarttıran sessizlikleriyle.

Orada hiç kimse bizi tanımayacak ve biz bir o kadar biz bize kalacaktık. Katalan Kadın, Paris'ten, ilk keresinde olduğundan bir sıradağ kadar daha uzaklaşabilmiş olmayı, Oğlum bir 'orman okulu'na gitmeyi istiyordu, sonsuza dek yaşamak üzere seçtiğim yöre atalarımın da hoşuna gitmişti: Bunu izleyen yıl, bir erken ilkbahar günü başlarını uzatıp bana baktılar, yine bir sinek sürüsü halinde üzerime çullanmak yerine, tepelerin arasında söğüt ağacı çiçeği biçiminde yoluma çıktılar ve geçip giderken sevecen bir biçimde kendilerini avuçlarıma bıraktılar.

O gün, bütün bir sonbahar ve kış boyunca süren arayıştan sonra o evi bulduğum, ama hâlâ ikircikli olduğum gündü, ev yüzünden değil –bana kalsa bir çukurlukta bulunan

o eve, doğru evi bulmuş olduğumdan kuşku duymayarak hemen taşınırdım–, evin yakın çevresi yüzünden. Benim için çekici olan evlerin bu kadar az çeşitlilik içermesi beni yabancılaştırıyordu. Yalnızca birlik ve beraberlik içinde oldukları, yan yana, caddeler boyunca uzayıp gittikleri zaman, bu taş yapılar, küçük ayrımlar gösteren geometrik çeşitlilikleri içinde, masalımsı ve şimdiye ait dizilişini koruyorlardı. Buna karşın burada, tek tük oldukları yerde, yaşanmış bitmiş bir zamandan kalan fazlalıklara benziyorlardı, hem, iki savaş arası ve savaş sonrası dönemlerden kalma, birçoğu sıvasız, aralarında tuhaf farklılıklar olan bütün o bloklara rağmen, bazılarının adı uzaktan okunabiliyordu (benim eviminkini hemen kazımış olmakla birlikte, bu adlardan birkaçı da sempatimi kazanmadı değil, örneğin: 'Yetti Artık', 'Kanada'daki Kulübem', 'Tatlı Sığınak', 'Bağ', 'Ufkum', 'Pazar Günlerimiz', 'Paraşütüm' – ve kısa bir süre önce 'Doğumlarım' adını taşıyan bir koy evi girdi düşüme).

Ve sonra, on yıl içinde bir keresinde burada, 'Yokluk Yolu'nun üzerinde bir karga tüyü uçtu; bir kış akşamında daha yaşlı olan erkekler 'Brunnen-ohne-Wein' (Şarapsız Çeşme) adındaki barda otururken havada kar kokusu olduğunu söylediler, ama kar yağmadı; bu arada lokantacı olarak yine başka bir yere taşınmış olan dar kafalı kâhinim müşterilerini, kapının önünde duran ve en küçük bir rüzgârda devrilen, tenekeden yapılmış bir zenci figürüyle korkuttu; 'Drei Bahnhöfe' (Üç İstasyon) adındaki bar yandı bitti kül oldu; askeri bir uçak inişine kısa bir süre kala Villacoublay'da düşmüştü –kendisi düşmeden önce evin üstüne devasa gölgesi düştü–, ondan hemen sonra da hemen yan tarafa, ormana düştü; neredeyse bir yetişkin olan Oğlum'a, bir dükkânda hırsızlık yaptığı için götürüldüğü polis merkezinden almaya gittiğimde tokat attım; hepsinin içinde en gürültücüsü olan bir komşuma, bahçe çitinin üstünden yanmakta olan bir tahta parçası fırlattım; Körfez Savaşı sırasında tek bir tren bile tünelden

geçip Paris'e gitmedi, öyle ki banliyö bölgesi Paris'ten tümüyle soyutlanmış gibiydi; oğlum Rabelais Lisesi'nde –yarısı Meudon Ormanı'nın içindeydi– girdiği son sınavdan hemen sonra Viyana'ya gitti; kız kardeşim öldü; donmuş su birikintisi Adsız'ın üzerinde yalnız başıma sektirdiğim yassı çakıl taşlarımın çıkardığı ses çınladı; Katalan Kadın beni ikinci kez terk etti; özel bir izinle buradaki haberleşme kulesinin tepesine, Paris'in çevresindeki en yüksek noktaya çıkarak, benim banliyömün ormanlık tepelerin içinde gerçekten bir koy biçiminde bir delik de açtığına, bir fiyort köyünden ya da Kuzey Kutbu'ndaki bir öncü istasyondan daha da ücra bir köşede bulunduğuna kendimi inandırdım; bu sabah Yokluk Yolu'nun taşları arasında, bu arada memleketteki, yani Rinkolach'taki mezarlıktan yok olmuş olan bir mezar yazısından hatırladığım sözcüklerin aynısını içeren bir tabelanın parçasına rastladım: 'Akışkan anavatanına geri döndü'.

Dönüşümümün öyküsü aşağı yukarı böyleydi. Var oluşum içinde şimdiye kadar neler yaşamış olduğumu düşünüyorum da, ne çocukluğumdaki savaş; ne Rus Almanyası'ndan gizlice Avusturya'ya kaçış; ne gençliğim boyunca yatılı okula kapatılmış olmak; ne, onca heyecandan sonra gelen ve yazarken artık bir yola girmiş olduğumu bildiğim ilk sakin satır; ne de bir kadınla ya da çocuğumla birlikte olmak; yaşadığım tek şey o dönüşüm.

Neden yaşadığım tek şey bu dönüşümmüş gibi geliyor bana? Tıpkı bir şeyi yazdıktan sonra, yazmadan önce onun hakkında bildiklerimi artık bilmiyor oluşum gibi. Ne olursa olsun öteki olaylar sanki daha önceden öngörülmüş gibi oluştukları, oysa dönüşüm sanki beklenmeyen bir kazaymış, bir darbeymiş gibi meydana geldiği; hayır, tümüyle bilinmeyen bir güç olarak, ruhum en derinlerine nüfuz ettiği ve bu derinlikler onun aracılığıyla tıpkı karanlığın içinde şimşekle aydınlanan bir nesne gibi, ayırt edilebilir hale geldiği için mi? Bundan daha derin bir yer olamaz insanın içinde.

Peki ya başka? Başka hiçbir şey yok. 'Dönüşüm' sözcüğünün kendisi bile çok, çok geriden geldi. Peki ama, nasıl oluyor da onun, yaşadığım elli altı yıl içinde, beş kıtada, iki gezegende, Mars'ın en yüksek tepelerinde ve Venüs'ün en kaynar sularında karşıma çıkan anlatmaya değer tek şey olduğundan emin olabiliyorum ve bütün öteki şeyler, bir o kadar yükseltici ve bir o kadar yerden yere vurucu olan şeyler neden fasa fiso geliyor?

Kendimi sık sık nasıl da zavallı, dünyadan soyutlanmış ya da nasıl da sevinç içinde dünyayla kucaklaşmış durumda bulmuşumdur, ama yine de ancak dün: 'Hiçbir dönemde, o zamanlar, dönüşüm dönemimde olduğu kadar yere-kapaklanmayı bu denli hak etmemiştim!' diye düşündüm.

Ara sıra kendimi, böyle bir öyküsü olan tek kişi olarak görmeye devam ettim, çünkü aksi halde bu öykünün çoktan anlatılmış olması gerekirdi, çok mu klasik oldu? Yoksa tam tersine, sayısız selefim vardı da, aralarında telef olmayan tek ben miydim?

Ama öyküm bir an önce anlatılmak için çığlıklar atıp durmuyor muydu? Yoksa, yine tam tersine, biz bütün ilgili kişiler olayı atlatmıştık da, bununla ilgili anlatacak bir şey mi bulamamıştık? Yoksa bundan çekiniyor muyduk?

Anlatmayı sürdürmek konusunda, sanki böyle bir şey uygun düşmezmiş gibi, benim de tüylerim diken diken olmamış mıydı? Bu işe, gönülsüz olmakla birlikte yine de girişmemiş miydim?

Bildiğim tek şey var: O dönüşüm, ya da defediş ya da yalnızca yeni dönüş, kendi kendini aşındırdı. Bana öyle geliyor ki, onun sağladığı bütün yenilenmeleri yitirdim ya da harcadım: Sabır, anlayış, yüce gönüllülük, cüretkârlık, birlikte düşünme yetisi, yatkınlık, geçirgenlik, karşısındakini silahsız bırakmak, unutmaya yatmak. Yoksa her şeyi yüzüme gözüme mi bulaştırdım? Doğru olanı yapmamış mı oldum?

Bu sabah buradaki koy ormanlarının kıyısında yılın ilk

fındıklarını gördüm, yemyeşil kabuklarının içindeki küçük oval biçimleri, dönüşüm dönemindeki benzer fındıkları hatırladım ve şöyle düşündüm: 'O zamanlar diri zamanlardı! Şimdiki zaman artık diri değil ve bu yalnız benim için geçerli değil. Ama kim bilir? *Bir yabancı ne bilebilir ki?*'

Hadi, artık arkadaşlarımın öyküsüne geçelim! Gör bak neler olacak.

III. ARKADAŞLARIMIN ÖYKÜSÜ

1. Şarkıcı'nın Öyküsü

Şarkıcı aşağı yukarı benimle aynı yaşlardaydı, Muddy Waters ve John Lee Hooker gibi, ihtiyarladığında bile şarkı söylemeye devam etmek istiyordu.

Ve buna rağmen yaşamında şimdiye kadar, pek çok kez kendini ölmeye hazır hissetmişti. Bir keresinde, tek motorlu bir uçakla Mississippi Bölgesi'nin üstünden uçtuğu, uykusuz geçen bir gecenin sabahında böyle hissetmişti, sabah çıkan kasırgada, şarkıcılar için neredeyse alışılmış olan bu ölüm biçimiyle göçüp gitmiş olan bütün seleflerini düşünerek, düşüşü hızlandırmak ve zaten çok uzun süren, ama kar fırtınasının etkisiyle daha da uzayan şimşek çakışları sırasında bile, kar tanelerinin aşağıdan yukarıya mı, yoksa yukarıdan aşağıyı mı düştüğünün ayırt edilemeyeceği denli yoğun bir kar fırtınasıyla birlikte dışarıda dağılıp gitmek için, karanlığın içinde oradan oraya savrulan uçağı daha da sarsmak istemişti. Oysa bunun yerine, hemen o anda bir şarkı yazmıştı, aşağı yukarı her yerde hemen hemen yalnızca bağırılarak söylenen, 'Neden Ciddi Değilsin?' (Why Are You Not Serious?) başlıklı baladıydı bu.

Bir başka sefer de, bir konserden sonra mutluluk dolu bir yorgunluk içindeyken böyle ölme isteğiyle dolup taş-

mıştı, fazla büyük bir konser değildi, İsviçre'de büyükçe bir şehrin okul salonunda vermişti (uzun süre her şeyin ters gittiği o talihsiz döneminden sonra, insanlardan olabildiğince uzak duruyor, neredeyse sırtı dönük çalıyordu), konserden sonra sürekli alkışlar karşısında şaşırmış, izleyicilerin arasına karışmıştı, birinin yüreğine bir bıçak saplayacağını umuyordu; çoğunluğu neşeli olan insanların arasında, gergin bir biçimde bir kenarda duruşuyla dikkati çeken şu ya da bu izleyicinin bunu yapmak üzere olduğunu hissetmiş, hatta olası suikastçının saldırı menzilinin içinde durmuş ve sanki söylediği şarkının bir parçasıymış gibi yaparak ona göğsünü sunmuştu; çıkış kapısında –gizli değil, herkese açık çıkış kapısında–, korunmasız bir biçimde, alkışlamakta hâlâ ısrar eden kalabalığın arasında, böylesi durumlarda güvenilebilecek olan, 'şaşkın, ama aynı zamanda da amacına ulaşmak için can atan' bir yüz aranmıştı: 'Ve İsviçre'de her defasında bir kadın bana tutulmuştur'; daha sonra gerçekten de böyle bir kadın tarafından ona bıçak çekildi – yalnızca Şarkıcı bu olaya kendini ne denli hazırlamış, ölüme ne denli kilitlenmiş olsa da, sandığının tersine büyük bir istek ve şevkle bıçağı kadının elinden kapmıştı. (İlgili şarkı metni 'Ölümüm Bir Kadının Elinden Olacak' diye başlıyordu.)

Benzer bir ölüm sarhoşluğuna Ocak ayının o gününde, İskoçya'da tek başına yolculuk yaparken, Inverness'in kuzeyindeki tepelerde yayan olarak dolaşırken de kapıldı.

Bütün sonbahar boyunca bir plak üzerine çalışmış, bu uğurda elinde avucunda ne varsa tüketmiş, bu arada başına iyi şeyler de gelmişti –her zamankinden daha az ya da daha farklı duyarlılıktaydı–, ama hâlâ içinde, başka her şeyi devre dışı bırakan bir çabalamadan sonra genellikle olduğu gibi, fazladan bir coşkuya yer olduğunu hissediyordu, bu coşku, yaptığı standart işlerden, baladlarından, öfke tiratlarından, resitatif olarak sunduğu anlatılarından farklı olarak, bu kez salt bir şarkıyı müjdeliyordu: 'Son Şarkı'.

Her şeyden, stüdyolardan ve büyük şehirlerden kurtulduğu için sevinçliydi. Yalnızca ait olduğu yerlere girmesini istediği –başka yerlerde gürültüye karşı fazlasıyla duyarlı oluyordu– müziği aracılığıyla (güçlü, ama gürültülü değil), yüksek topuklu ayakkabıların Paris ve Londra sokaklarında çıkardığı takırtı ve gıcırtı seslerinden kaçıp Brighton'daki annesini ziyaret ettikten sonra buraya, bu İskoç lastik çizmelerin giyildiği bölgeye gelmiş olmak onun için bir nimetti. Burada, lastik çizme giymiş kadınlarla, genç kadınlarla, karşılaşıyordu, hem de yalnızca tarlaların arasında değil; kadınların ayak seslerine onun arkasından iç geçirmeleri karışıyordu, bundan ötürü o da lastik çizme giymeye başlamıştı.

Ilık, ancak tepeyi tırmanırken sıcak gelen bir kış günüydü ve o, İskoçya'da ilk kez, yani onun doğasının içinde ilk kez, koruluğa benzeyen, yağmurlu rüzgârın esintisiyle kokuları güneyden yayılan ve yeşillenen Alp güllerinin bulunduğu yolun karşısında, orasının her zaman böyle olduğunu düşündü. Tepeye ulaşınca kollarını iki yana açtı ve avuç içlerini yukarı doğru çevirdi. Tepenin geniş bir sırtı vardı, neredeyse yüksek bir arazi olduğu söylenebilirdi ve o, otlakların en küçüğünün içindeki Kelt anıt mezarını çevreleyen taşlara varıncaya kadar, göğsü hizasına gelen –o kadar ufak tefekti– birkaç granit tarla duvarının üstünden atlamak zorunda kaldı.

Anıt mezara hemen yaklaşmadı, hatta bakmadı bile, yalnızca uzun süre çevresine göz gezdirdi. Çevredeki tek yeşillik olan bir-iki meşe ağacı rüzgârda sallanıyordu, kuzeyde, uzaklarda, Inverness'in denize dökülen kolunun ya da Firth'ün[16] ardında, karlı dağlar gözüküyordu. Çepeçevre uzanan bütün çayırlarda koyunlar vardı, yalnızca bir tanesinin üzerinde, ötekiler gibi kalabalık ve her tarafı neredeyse aynı renkte olanın üzerinde, bir domuz sürüsü vardı, ötekilere göre daha çamurlu toprak üstünde, durmaksızın otluyorlardı; koyunların yanında ise, her zamanki gibi bir köpek

16. İskoçya'da bazı kıyı ırmaklarının ortak haliç ya da ağızlarına verilen ad. (ç.n.)

yerine, her bir çitin yanında düzenli bir biçimde sıralanmış olarak, birçok tavşan büzülmüş oturuyordu.

Şarkıcı yün şapkasını çıkardı, ötekilerden iki kat daha yüksek olan ve dairenin dışında bulunan tek sütuna yaklaşıp, başını dayadı. Alnına taştan çok, likenlerin değdiğini hissediyordu, uzamış, pas renginde ve serttiler. Yüreği öyle çarpıyordu ki, bütün bedenini doldurarak, çarparak, atarak, sanki sütunun içine de nüfuz ederek taşa dokunduğu yerde hissediliyordu, yüksek taş onun üstüne yıkılsaydı ve onu paramparça etseydi, Şarkıcı'nın çok hoşuna gidecekti. Hatta sütunu salladı bile, ama boşunaydı. Bu sefer aklına tek bir şarkı sözü ya da uygun bir sözcük de gelmedi, 'Şimdiki zaman' ya da onun küçük bir parçası, 'Yolda olmak... Şimdiki zamanı yaşa'.

Gözlerini açtığında, otların arasında, yüzleri kuzgunî siyah olan iki tane koyunun aşağıdan ona baktığını gördü. Kabil-sütununun uzağına oturdu, Inverness İstasyonu'ndan almış olduğu yiyeceğini onlarla paylaştı; elmayı yalnız kendi yedi. Anıt mezardan böyle uzaklaşmışken, tarih öncesi zaman denilen zamanın, saniyenin onda biri kadar bir süresi boyunca, taşın Keltler –ya da her kimse– tarafından dikildiği âna, bugüne kadar sürdürdüğü duruşuna aldığı o ilk âna tanık oldu. Tepe, melemeler ve böğürtülerle birlikte sessizleştiği görüldü.

Ölümün başka türlü gelmesini bekleyerek, Şarkıcı, epey sonra, vadiye dönüş yoluna koyuldu, hiç yolu ya da gide gele oluşmuş yol izi bile olmayan tarlalardan çaprazlama geçerek iniyordu yine. Zikzaklar çizerek, bir o tarladan bir bu tarladan geçiyor, ayağı kayacak olsa, yüzeyi tümüyle yapraklarla kaplı bataklığın dibine gömülmesi işten bile olmadığı halde, önüne çıkan her balçık dere yatağına girip çıkıyordu. Öte yandan yine her adımını düşünerek atıyordu, düşecek olsa dengesini koruyabilir, kendi çevresinde şöyle bir döner –istediği kadar iri biri olsun–, kolayca ayağa kalkabilirdi.

Dikenlerle dolu çalılıkların arasında gezinirken öyle dikkatliydi ki, hiçbir yeri sıyrılmadı bile, kıvrak ve atik olduğu için bir zamanlar İskoç dağlık bölgesine terk edilmiş olan pumaların, neredeyse anlaşılmaz nedenlerle hayatta kalabilmiş olan çocuklarının bile ona zararı dokunamazdı. Bu arada Şarkıcı, yürüdüğü yollarda yalnızca iki bacağını kullanarak başının çaresine bakıyor, her iki elini, yaya olarak çıktığı yolculukta ağız armonikasının dışında yanına aldığı tek enstrüman olan ağız tamburasını çalmak için kullanıyordu.

Aşağıda, Inverness'te sırt çantasını emanetten aldı, granitten yapılmış bir anıtı andıran istasyon kompleksinin bir parçası olan, yangın merdiveni ve içindeki büyük avizesiyle birlikte uygun bir kabul salonu da bulunan otelde bir oda tuttu.

Hiç kimse onu tanımıyordu ve de tanımayacaktı. Böyle kararlaştırmıştı.

Duş alıp otelden çıktığında hava çoktan kararmıştı, yağmur yağıyordu, şakır şakır, ama aynı zamanda da neredeyse sessizce. Kulak kabartmak için yan tarafa, arka avluya giden Şarkıcı kendi kendine, şimdiye kadar hiç İskoçya'daki kadar sessiz bir yağmur görmediğini düşündü. Merkez kilisesinin pervazında uyuma yeri için kıran kırana kavga eden ya da uykuya dalmadan önce birbirleriyle ötüşerek atışan serçelerin sesleri ise bir o kadar gürültülüydü. Tıpkı burada, banliyödeki istasyonunun oradaki çınar ağacında olduğu gibi, Inverness'te de kilisenin pervazı, gece boyunca serçelerin uyudukları tek yerdi. Orada da, tıpkı öteki tarafta olduğu gibi, uyudukları yerin altındaki kaldırımın üzeri kalın, beyaz bir tabakayla kaplıydı, yani serçelerin dışkılarıyla.

Şarkıcı bir pub'a gitti, tıpkı ötekiler gibi bara yaslanıp bir bira içti, oklardan biri hedefi buldukça darta dönüp şöyle bir baktı. Her yerde olduğu gibi orada da Şarkıcı yerlilerden ayırt edilemiyordu, belki de tek fark onun biraz daha uzak bir yerden geliyor olmasıydı. Göbek hizasındaki müzik do-

labından yükselen 'Mr. Tambourine Man' adlı şarkıyı dinlerken, o zamanlar, otuz yıl önce, şarkılar tek tek bilinirdi, şimdi hepsi kulağa aynı geliyor, kendi şarkıları da öyle miydi acaba, diye düşündü. Parmaklarıyla kalçasına vurarak tuttuğu tempo, şarkıya uymuyordu.

Akşam yemeğini yedi, hem de iyi bir yemek yedi, yanında da bir şişe şarap içerek saatlerce oyalandı, yemek salonunda neredeyse tek başınaydı Inverness'in ileri gelenlerinin gittiği lokantada, pencerenin kenarında, yeni sulh hâkimi, mühendis bey, futbol antrenörü oturuyordu, hemen önünde kasaba için fazlasıyla büyükmüş gibi duran Ness Irmağı akıyordu. Irmak üstüne üstlük yukarı doğru akıyor, az ötede Kuzey Denizi'ne döküldüğü yere doğru sanki dörtnala koşturuyordu. Su kapkaraydı, bu, yalnızca dışarıdaki karanlıktan kaynaklanmıyordu, bu renk, salt bataklık suyu olmasından kaynaklansaydı, o zaman böylesine parlak, böylesine hacimli olmazdı. Bütün bunlara bir de Ocak yağmuru eklenince su daha da hızlı akıyor, Şarkıcı aynı anda kollarında hissettiği görkemli akıntılara, hiç durmaksızın yinelediği nakaratla tempo tutuyordu, 'Kış suyu - Kış suyu - Kış suyu'. Sonra yine, o kadar küçük olmasa da, bir adada bulunduğunu, bir kara insanı olan kendisinin (annesi İngiliz'di), bir 'ada ırmağı'na nasıl çocuk gibi şaşırdığını düşündü, hem de böyle delice hızlı akanına.

Bütün bunlar olup biterken kendisine nasıl hizmet edildiği gözünden kaçmamıştı. Hesabı kredi kartı yerine nakit parayla ödedi, pantolonun cebine sıkıştırılmış biçimde duran, kenarları yağmurdan ıslanmış bir tomar parayla; kulağında bir küpe sallanıyordu. Kimsenin nerede kaldığını bilmesini istemiyordu.

Dışarıda, sanki bir büyük kent için yapılmışçasına uzun tahta köprünün üzerinde, zifirî karanlık, dalgalı suyu seyrederken, Şarkıcı, eskiden bir kere olduğu gibi, Türkiye'de bir koyda bir grup zengin Amerikalının yatında verdiği bir

tür konserden sonra, oldukça açıklarda bir yerde, giysileri ve ayakkabılarıyla güverteden denize atladığını, oradaki hareketli tekne trafiğinin arasından karaya doğru, sağa sola bakmadan yüzdüğünü, ölümü hiçe sayarak tekrar tekrar su üstüne çıktığını anımsadı.

Ness'in karşı kıyısında banliyöler başlıyordu. Gökyüzünde tek bir yer apaydınlıktı, oradaki yıldız öylesine parlıyordu ki, ay gibi çevresinde ayla oluşmuştu: ak yıldız. Aşağıda, banliyöye özgü alçak evlerden birinin bir penceresi, bu ılık havada açıktı. Üstünde önlük olan yaşlı bir kadın pencereden dışarı sarkmıştı, sanki uzun zamandır orada öyle duruyor gibiydi, sessizliğin içinde kadın ve Şarkıcı selamlaştılar.

Tepenin aşağısında, yarı yükseklikte akıp giden bir Kaledonya Kanalı'nın yanında, hâlâ açık olan, oturma odasına benzeyen, içinde şömine ateşi yanan bir banliyö barına girdi, barın üst katında, bir zamanlar kendi evindeki kitaplardan biri olan 'Pickwickiern' adlı kitabın, 'Tom Amca'nın Kulübesi' ve 'Yankı Vadisi'ndeki İkizlerin Serüvenleri'nin de bulunduğu bir kütüphane vardı. Elinde viskisiyle bir koltuğa oturdu ve kendisi dışında orada bulunan bir-iki müşteriye baktı, öksürüğe ve boğulma tehlikesine aldırış etmeksizin, karşılıklı olarak dillerini birbirlerinin gırtlağına sokan genç bir çift vardı. Bir anda bunu yapmayı bırakıp sanki oyun sona ermiş gibi birbirlerinden uzaklaştılar. Kız geriye yaslandı, gölgenin içine çekildi, oğlan ise Şarkıcı'ya döndü ve doğrudan doğruya, çok sakin ve kibar sesle, onun oduncu olup olmadığını sordu. Şarkıcı'nın başını iki yana sallaması üzerine, öteki, bir Çingene olduğunu, çocukken Polonya'dan buraya geldiğini, Inverness'in yakınlarında bir yerde orman memurluğu yapacağını anlattı. İskoçya'da neredeyse hiç orman kalmamıştı, oysa buzul çağından sonra bütün ülke Büyük Kaledonya Ormanı'yla kaplanmıştı, önceleri kayın ağacının aydınlığı kaplamıştı her yeri, daha sonraları İskoç karaçamlarıyla ortalık

kararmış, derken aralara meşe ağaçları karışmıştı. Galiba ilk Çingene ormancı kendisi olacaktı.

Yukarıda, kanalda, bir araba tamircisinin kapısı hâlâ açıktı ve böyle mekânların içine bakmayı çok seven Şarkıcı, iyice aydınlatılmış tamirhanenin içinde birkaç delikanlının çalışmakta olduğunu gördü, bu arada tamir ettikleri arabanın radyosundan, tornavidaların seslerinin eşlik ettiği bir şarkı duyuluyordu, Şarkıcı kulak kesildi, heyecanla yumruklarını sıktı ve nihayet tekrar karanlığın içine daldığında, o şarkının kendisine ait olduğunu anladı.

Ondan sonra uykusuna, aşağıdaki istasyondan gelip geçen trenlerin ıslıkları karıştı, rüyasında her zamanki gibi ülkelere ve kıtalara dağılmış olan çocuklarını gördü, çocuklar her defasında gözlerinin önünde elinden zorla kurtuluyorlar, bir daha görünmemek üzere kaybolup gidiyorlardı. Bu kere de bir-iki kulaç attıktan sonra, berrak, diz boyu bir suya batıyorlar ve bir daha görünmüyorlardı.

Ertesi sabah fırtına vardı, Şarkıcı için bir şeyi başarmak adına ters bir işe girişmek günlük işlerden sayıldığından, düşündüğü gibi kuzeye, karla kaplı dağlara doğru yürümek yerine, Durnoch'a gitmek üzere 'Highland Terrier' otobüsüne bindi. Böylesi bir fırtınada, rüzgârlı havalarda olduğundan farklı olarak, yürürken hiçbir şey duyulmazdı. Ayrıca fırtına kuzeyden değil, batıdan esiyordu, kuzeyden esiyor olsaydı onu yüzünde hissedebilirdi. Durnoch'tan hareketle batıya doğru yürüyecekti.

Arazide bir araçla gidilmesi gerekiyorsa, o zaman otobüsle gidilmeliydi, bunun nedeni de, yaptığı turlardan otobüse alışık olması değildi. Platon'un 'Kritias' adlı yapıtında, neşelenmeleri için deniz yolculuğuna gönderilen hüzünlü insanlardan söz edilir, hem de, bedenlerindeki atomların birbirine karışması ve daha sonra daha sağlıklı bir düzene oturmaları için olabildiğince dalgalı, çırpıntılı bir deniz yolculuğuna. Uzun bir araba yolculuğu da, hem de bol döne-

meçli dağ yollarında yapılan bir araba yolculuğu da böyle bir etki, hatta daha iyisini uyandırabilirdi.

Şarkıcı, böyle yolculuk yaparken, ya en önde ya da en arkada sürekli pencere kenarında oturarak, kendi otobüsünde de en fazla uyurken perdeyi kapatarak, kendi kendisinin derinliklerine dalma noktasına geldi, ta aşağıya, mutlak sükûnetin olduğu yere kadar; öte yandan kendini, başını bile çevirmeden ön ya da arka camda olduğu gibi görebildiği dış çevreyle de bağlantılı addediyordu.

Burada da müzik duymaya dayanamıyordu, kent dışına giden otobüslerde âdet olduğu üzere, sürücünün karar vermesiyle açılan televizyona ise hiç dayanamıyordu. Bu açıdan bakıldığında İskoçya galiba hâlâ geri kalmış bir ülkeydi, çünkü bu yolculuğun başından itibaren, camın ve motorun sesinin ardındaki arazi görüntüsünün dışında hiçbir şey yoktu. Fırtına, iniş çıkışlarıyla birlikte, hareketli iç mekânda dengelenmiş gibiydi.

Şarkıcı, birkaç başka yolcuyla birlikte, camlara yağmurun en az vurduğu taraf olan sağ tarafta oturuyordu, aşağıdaki yarıklardan içeriye su giriyor olmasına ve damlamak ve sızmak yerine, sanki bataklıktan çıkıyormuşçasına kapkara, köpük köpük fışkırmasına rağmen, dışarı bakmaktan içi hemen ısınmıştı. Ve Inverness'i geçtikten kısa bir süre sonra, Firth Körfezi'nin üstündeki yüksek köprüde, tuhaf bir biçimde kubbelenen yuvarlak dalgalara ikinci kez baktığında fok balıklarını görünce, kendini o hayvanların arasına koydu, sanki onlardan bir tanesiymiş gibi su püskürttü, oradan oraya sıçrayıp durdu, kendini olup bitenin akışına bıraktı.

Neşeliydi, ele avuca sığmaz durumdaydı. Belli bir acı, bir samimiyet de bunlara eklenecek olsa, şarkı ortaya çıkardı, diye düşündü.

Ve ondan sonra bütün yolculuk boyunca başka hiçbir şey düşünmedi. Onun dışında, Highland Terrier'de hiç kimse özel olarak bir şeye bakmadığı halde, sanki biriyle bir-

likte bakıyor ya da başka birinin bakışlarını izliyor gibiydi. Göz alabildiğine uzanan bölge öylesine çıplaktı ki, şimdiye kadar yolunun hiç düşmediği Moğolistan geldi Şarkıcı'nın aklına. 'Otuz Dokuz Basamak'ın kahramanı kaçarken yağmur altındaki sisli dağların arasında koşuyordu, ardı sıra tökezleyerek gelen, tanımadığı bir kadına kelepçelenmişti. Bir sülün havalandı ve ağır gövdesiyle fırtınanın içinde sanki vurulmuş gibi hemen yine yere düştü. Havanın açıldığı anlarda Kuzey Denizi'nin ardında, tapınakları andıran, siyah sondaj kuleleri gözüküyordu. Ve bir yıl önce Kahire otobüs garajının önündeki alanda, serçelerin yine böyle bir uyuma yeri vardı –tıpkı geçen akşam Inverness'te olduğu gibi–, oradaki yaprakları dökülmüş, kele dönmüş tek servi ağacının içindeydi; Şarkıcı, kaldığı Nil Otel'e giderken her defasında yolunu değiştirip Afrika ya da Arap –ya da her neyse– kargaşasının içinde, en azından oryantasyon olsun diye, bütün kentin gürültüsünden farklılık gösteren o yer kapma şamatasının önünden geçiyordu. Ve otobüste yaşlı bir kadın, birçok köylü karısında olduğu gibi, ona annesini hatırlattı, oysa annesi ne köylüydü ne de bir 'karı'ydı ve hatta onun ilk büyük konserine bile gelmemişti: Oysa babası bugün bile, huzurevindeki radyodan bir hafta boyunca oğlunun bir şarkısı çalınmayacak olursa, uzun zamandır ondan ses seda çıkmadığını söyler, Ville d'Avray'dan Courbevoie'ya kadar uzanan bölgedeki banliyölerde yapılan yaz festivallerinde ve kapanış kutlamalarında tek tük konser verdiği zamanlarda bile onun için endişelenirdi, annesi ise sürekli olarak onun hakkında konuşulduğunu söylerdi.

Basamak basamak yükselen teraslar göz önünde bulundurulacak olursa, tarih öncesi dönemlerde buzullar yavaş yavaş geri çekilmişlerdi –İskoçya dağları öylesine alçaktı–, ta ki ortalıkta buzul filan kalmayıncaya kadar. Bütün bunlar kimse görmeden olup bitmişti. Ama yine de birinin gözleriyle görmüş olması gerekirdi, böyle olduğu şimdi ancak hisse-

dilebiliyordu. Ama nasıl gözlerle? Şarkılarından biri 'Dünya Kurulmadan Önce Sahip Olduğum Yüzü Arıyorum' adını taşıyordu.

Belki de Şarkıcı yolculuk boyunca yine de düşünceler içindeydi, herhangi başka bir yerde olduğundan daha fazla dertleniyor, öfkeleniyordu. Ama bu –başka birinin görüntünün içinde oluşu gibi– şarkının içinde olduğu ânın karşısında bir hiçti. Bu şarkının-içinde-olmak çok ender olan bir şeydi, bir şiirden de ender. Onun için şarkının içinde olmak, asal olandı.

Şimdi rüzgârın içinde bir koyun koşuyor, postu tıpkı bir manto gibi geriye doğru dalgalanıyordu.

Şarkıcı'dan başka kimsenin inmediği Durnoch'ta hava neredeyse kararmıştı. İleri doğru uçan, yere inmek için çaba harcamak zorunda kalan martılar gökyüzünde kapkara gözüküyorlardı. Yağmur dinmişti, ama batıdan esen rüzgâr gece boyunca sürecekti. Güneşin battığı yerde hâlâ aydınlık olan bölge saçak saçak olmuş, geniş dallı bir servi ağacı biçimindeydi, hava akımıyla kökünden sökülüp hızla yaklaşan, sonra da birdenbire yok olup giden bir servi ağacı.

Şarkıcı, o gün yola devam etmekten vazgeçti; daha doğrusu yaptığı bütün planları unuttu. Burada, Durnoch'ta da kendini harekete geçmiş gibi hissediyordu. Burası bir sayfiye yeri miydi? Bir kasaba mıydı? Bir köy müydü? Sokakta ondan başka kimse yoktu. Yalnızca tek katlı evlerde ve rüzgârı engelleyen duvarlarla çevrili bahçelerde ağır ayak sesleri duyuyordu, sanki tekne tahtası üzerinde yürünüyormuşçasına çınlayan ayak sesleri.

Şarkıcı durdu, o sırada açık olan gökyüzünde ilk yıldızın göz kırpacağı ânı kollamaya başladı. Hatta aşağı yukarı yıldızın nerede belireceğini bile biliyordu. Ve yine, şimdiye kadar her defasında olduğu gibi, o zaman Yunanistan'da Archaia Nemea'da, o zaman San Francisco'da Mission Street'te olduğu gibi, o belirleyici anda göz kırpmak zorunda kalmıştı.

Çünkü şimdi Venüs, dünyayı bir kılıf gibi saran mavi ufukta her zaman olduğu gibi parıldıyordu.

Bu gökyüzünün altında, neredeyse kum tepeciklerinin orada, son sokak lambasının ışığı altında, tek katlı tahta bir evin önünde genç bir kadın belirdi ve sanki Şarkıcı'ya doğru koşarak soluk soluğa o gece onu evine davet etti: Durnoch'taki bütün oteller kışın kapalıydı. Şarkıcı, kadının onu tanımadığını hemen anladı ve razı oldu. Yalnızca, gece yarısına kadar dışarıda dolaşmak istediğini söyledi, sırt çantasını eşiğe bıraktı ve evin anahtarını aldı.

Sonra, kum tepeciklerine çıkıp inerek, en arkadaki tepeciğin üstünde uğuldayarak patlayan Kuzey Denizi'ne kadar yürüdü; her denizin karşısında olduğu gibi, Kuzey Denizi'nin karşısında da kendini doğru yerde hissetmedi önce.

Yere çömeldi. Kıyı boyunca belirli aralıklarla –kumsal tümüyle ıssızdı– sanki açık denize ışıklı bir işaret verircesine, küçük deniz yosunu ateşleri yanıyor, alevler çıtırdıyor, kıvılcımlar çıkarıyordu. Şarkıcı böyle bir ateşin ışığında kumun içine gömülmüş olan bir bitkiyi inceledi, bitkinin bulunduğu yerde minyatür bir kum tepeciği oluşmuştu. Mızrak biçiminde, kırılmış, tek bir yaprak gözüküyordu kumun içinden, bazen rüzgârın darbesiyle neredeyse kendi ekseninde dönüyor, hemen yine hareketsiz kalıyordu, bu arada toprak zemin üzerinde onun tarafından oyulan çeyrek, yarım ve tam dairelerden oluşan çok ince desenler ortaya çıkıyordu, tıpkı yelkovanı deniz yosunu olan bir rüzgâr saati gibi.

Yeryüzünde kim hâlâ bir şarkıya gereksinim duyuyordu, onun şarkısına, yeni bir şarkıya?

Şarkıcı, kendisiyle dinleyicileri arasındaki mercileri, işletme sahiplerini, organizatörleri, telif haklarını satın alanları gözünün önüne getirdiğinde, arpacı kumrusu gibi düşünmeye başlıyordu. Hayır, onları gözünün önüne getiremiyordu, onlar bir görüntü oluşturmuyorlardı, o kadar ters geliyorlardı Şarkıcı'ya. Ticarete aklı eren bir insan değildi,

asla da olmayacaktı, gençliğinden bu yana yaptığı ve sevdiklerine adadığı şeylerin hepsi, kendisine uzak insanların olmuştu. Haklara onlar sahiptiler, o ise taşerondu. Ve böylece olayı önce kendilerinin yarattığına ve olayın kahramanı olduklarına da sahiden inanıyorlardı, günümüzde giderek daha da fazla bir biçimde. Aylarca süren söz ve ses karmaşasının içinde dönüp durduktan sonra, tümüyle sessiz bir dakikada, ölüm korkusuyla sevinç arasında yazmış olduğu asıl şarkısını, onlardan birine 'aktardığında', adam ne demişti: "Bundan ne çıkarabiliriz, bir bakalım!" Aracıları devre dışı bırakmalı, diye düşündü Şarkıcı. Ama nasıl? Sistem böyleydi, değişikmiş gibi gözüken her sistem de zaten bunun aynısıydı. Hiçbir şey yokmuş gibi davranmalı. Yaptıklarımla dünya arasındakiler yoklar. Onlar yok'lar. Bu yolla, onları hiç olmamış yapıyorum. Kararım odur ki, bugüne kadar yaptığım ve bundan sonra yapacağım her şey bana aittir, başka kimseye değil.

Ve o, bir şarkının ne olduğunu söyleyebilirdi: "En uzak yollar, şarkının içinde son bulur, birbirlerine karışır." Bu sözlerle birlikte ayağa fırladı, dalgaların kıyıya çarpıp kırıldığı karanlığın içine, bir konserin bitiminde, takım arkadaşları ya da çalgıcılarının bağırtılarına benzeyen birtakım adları yüksek sesle söylemeye ya da fısıldamaya başladı: "Orpheus yer üstünde! – Buda'nın ölümüne ağıtlar yakan balıklar, solucanlar ve yılanlar. – Emirlerin yazılı olduğu tabletleri yeniden bir araya getirmekte olan Musa. – John Lennon, Liverpool. – Van Morisson, Dublin. – Blind Lemon Jefferson. – John Fogerty. – Lao Tse. – Blaise Pascal. – İnsanın bilgeliğinin, ölüm üstüne düşünmesinde değil, yaşamın kendisinde olduğunu söyleyen Baruch Spinoza! – Apollon'un derisini yüzen Marsyas!"

Dönüş yolunda, yine sokak lambalarının altından geçerken, bir anda esmeye başlayan rüzgârlardan biri o kadar şiddetliydi ki, bir dizi su birikintisinde yağmur suyu birinden

ötekine sıçradı ve böylece ta ufka kadar sürdü gitti. Ve şimdi karşıdan esen rüzgâr tam istediği gibiydi, hafiflemişti, yürürken kayıyordu sanki.

Öteki yapıların uzağında bulunan karanlık yapıdan, bir huzurevinden, öfkeli bir inleme duyuldu. O sırada yapının üstünde Ülker Takımyıldızı göz kırpmaya başladı, önce yedi yıldız küçük bir yığın halinde sıkışmış gibi gözüktü, sonra bu yığının içinden her biri tek tek seçilebilir oldu. Ve Şarkıcı burada, Durnoch'ta da kuşların uyuduğu yere kulak kesildi: Vakit çok geçti, serçeler, her neredeyseler çoktan sessizleşmişlerdi.

Bir çayırlığın ortasında bulunan ve gecenin karanlığına gömülmüş olan kilisenin yanından geçerken –içinde şövalyenin taştan tabutu vardı, tabutun içinde bacakları üst üste konmuştu ve köpeği de yanındaydı–, yol birdenbire oranın yerlileriyle doldu, bir koro provasından dönüyorlardı. Her biri ayrı bir yöne doğru uzaklaşıyor, her yerden aynı şarkı parçaları duyuluyordu, biri yeni bir bölüme başlıyor, ötede çoktan gözden kaybolmuş olan bir başkası hemen buna katılıyordu ve Şarkıcı şimdiye kadar hiçbir şarkıcı arkadaşı olmamış oluşuna –bilmeden, uzaktan arkadaş oldukları hariç– ve bir koronun içinde başından sonuna kadar başkalarıyla yan yana şarkı söylememiş oluşuna şaştı. Ama, herhangi bir amaç için birlikte şarkı söylemeleri için bir araya getirilen bütün solo şarkıcılar –şarkıya yanlış başlayarak, kimi fazla hızlı, kimi fazla yavaş, her biri başka bir metin çeşitlemesiyle– kaçınılmaz olarak yalnızca kakafonik müzik yapmıyorlar mıydı? Her biri tek tek küçük bir grup oluşturan koro üyelerini izleyerek, herkesin sanki eski bir tanıdıkmış gibi tek tek onun elini sıktığı, köyün pub'ına vardı. Sallanıp duran, düşmek üzere olan sarhoş bir adam, polo oyununda sopasıyla her defasında neye isabet ettirilmesi gerekiyorsa milimi milimine ona isabet ettiriyordu. Masalar ve oturma sıraları duvar kenarına çekilerek boşaltılan tahta döşemenin

üstünde, banttan gelen bir Squaredance müziği gıy gıy ediyordu, kimse dans etmiyordu ve büyükleri tarafından uzun zamandır aranan Şarkıcı –"Gene nerelerde acaba?"– onlar tarafından en sonunda bulunmuş olduğunu gördü: "A, işte buradaymış!"

Dışarıda, birkaç ağız tamburası vuruşu ölçüsünde hava ciğerlerine doldu. Şarkıyı öylesine yakınında hissediyordu, sonra yine o kadar ulaşılmaz oluyordu ki, korkuyordu. Kentlerden ve haberlerden uzaklaşalı daha birkaç gün olmuştu ve onlar şimdiden yok olmuşlardı ya da olsa olsa önemsiz, asla ciddi olmayan yan düşüncelerin içindeydiler.

Kuzey İskoçya'da kaldığı gece, uykunun sessizliği içindeydi, yalnızca yol gösterici olarak bir-iki lamba yanıyordu, o kadar. İlk bakışta kulübenin koridoru fazla uzun görünüyordu, tıpkı odanın fazla büyük, tavanın fazla yüksek oluşu gibi.

Yıldırım düşmesiyle bile uyanmayan Şarkıcı, bir çocuk çığlığıyla uykusundan sıçradığında gece yarısını çoktan geçmişti. Ses kesilmedi, Şarkıcı kalktı, yerlere kadar uzanan yağmurluğuyla evin içinde dolaşmaya başladı, en tiz ve en bas tonlar arasında gidip gelerek bağıran çocuğu, genç kadının ileri geri itmesiyle daha da gıcırdayan ve tangırdayan tekerlekleri olan, parmaklıklı bir yatağın içinde buldu.

Şarkıcı, anneye izin vermesini, çocuğu sakinleştirmeye çalışacağını söyledi, kadın izin verdi. Bunun üzerine Şarkıcı hemen ellerini karyolanın arkasına koyarak, üçüncü bir kişi tarafından neredeyse fark edilmeyecek biçimde, yatağa çok hafif darbelerle vurmaya başladı; önce düzensiz olarak, ama bütün gücüyle vuruyordu, bir süre sonra tek bir şey duyulur olmuştu: yalnızca çatırdamaktan ve sürtünmekten oluşan bir gürültü dizisi; çocuğun haykırışının içine karışan ve onun ilk duraklamasıyla birlikte, bir müzik parçası gibi düzenli, ritmik ve bir şey söyleyen, bir kısa bir uzun, bir gürültü dizisi. Artık bu müzik parçasının, çocuğun dinlemeye devam

etmesini ve aynı zamanda da sakinleşmesini sağlamak için, her sesin çıkması gereken doğru ânı da yakalamaktan başka yapması gereken bir şey yoktu; bu sırada Şarkıcı'nın gözünün önüne, yanan samanlıktaki o teke geldi, ancak, hayvanı ne çekip ne de iterek, tersine hemen hemen hiçbir şey yapmayarak boynuzlarından tutunca, ama bunu sanki sürekli yapacakmış ve sanki ondan üstünmüş gibi yapınca hayvan, Şarkıcı'nın peşi sıra dışarı çıkmıştı!

Bebek en sonunda yine uykuya dalınca –annesi çoktan uyumuştu– kendi tarzından etkilenmiş olan Şarkıcı da yatağına geri döndü, gözünü kapatır kapatmaz bebekler gibi mışıl mışıl bir uykuya daldı. Yüzü, bir kumsal kulübesi için yine şaşılacak kadar geniş olan, birleşerek Şarkıcı'nın rüyalarının içine ışıldayan kış yıldızlarının gözüktüğü pencereye dönük yatıyordu. Orion, Tavşan, Kastor ve Polluks, geniş kalçalı Kassiope, Berenice'nin saçı, hatta henüz keşfedilmemiş olan 'Weymoor', 'Başsız Kadın', 'Demir Kapı', 'Le Grande Arche' ve son olarak sabah yıldızı tek başına Şarkıcı'nın içinde evrene özgü bir yavaşlıkla hareket ediyorlar, içini delip geçiyorlardı. Şarkıcı böylesine bir kucaklamayı o güne kadar hiç yaşamamıştı.

Üstüne üstlük şimdi biri, hem de çok yüksek sesle, saksofon çalmaya başlamıştı, ses, Şarkıcı gözlerini açtıktan sonra da sürmüştü. Dışarısı sütlimandı. Gökyüzü aydınlıktı, martılar kargalar gibi karaydılar ve orada gerçekten kargalar da vardı.

Saksofon çalan kadın, yanında gözünü bile kırpmadan kendisini dinleyen çocuk olduğu halde, kum sarısı mutfakta kurulu bir sofranın başında oturuyordu; üzerinde, geçen akşam giydiğinden daha uzun bir elbise vardı, yüksek topuklu lastik çizmeler giymişti.

Şarkıcı sessizce onlara katıldı, kadın biraz eskimiş enstrümanını bir kenara bırakıp sanki bir dilden ötekine geçiyormuşçasına zahmetsizce, çocukluğunda bir keresinde bütün bir yaz boyunca, aşağı yukarı yüz mil batıda, komşu iki

nehir alanını birbirinden ayıran hattın öte yanında, Atlantik kıyısında, Hebrides feribot iskelesinde, Kyle of Lochalsh'ta bulunduğunu anlatmaya başlayıncaya kadar bir kahve içti, o güne kadar ne İtalya'da ne de Hawaii'de böylesini tatmıştı. Kadın, buralıydı, Durnochluy'du, dünyanın yarısını dolaşmıştı, ama yalnızca Kyle of Lochalsh'taki feribotta insanlar ona iyi davranmışlardı. "Dover, Vancouver, San Francisco, Valparaiso, bunların hepsi Kyle'in yanında hiç kalır. Kyle'de, yaşlı biri olarak feribotun camındaki tuzu yalamak isterim."

Şarkıcı, küçük yerlerde doğmuş ve orada mutlu olmamış insanların, uzaktaki büyük şehirlere gitmek gibi bir özlem içinde olmadıklarına, tersine, eskiden gördükleri ve yıllar içinde efsaneleşmiş olan birkaç tepe ve ırmağı sürekli özlediklerine ilk kez tanık olmuyordu.

Bu iş ilkbahara, hatta sonbahara kadar sürse bile, olabildiğince sürekli yürüyerek, şu Kyle of Lochalsh'a ulaşmak, oraya doğru hemen yola çıkmak isteği duydu, bunu her ikisine de söyledi, çocuğu eğilerek selamladı, kadının elini öptü, ondan kasketinin üzerine giyebileceği bir de yağmur şapkası aldı, parayı eşiğin üzerine bıraktı ve daha o günün öğleden sonrasında, iki denizin arasında bir yerde, rüzgâra karşı korunaklı bir güneydoğu-yamacında, İskoçya'nın kuzeyindeki yaban Alp gülü fundalıklarının içinde de yetiştiğini önceden bildiği şu muz ağacının önünde duruyordu.

Şarkıcı ilkbahara ve yaza kadar batıya doğru ilerlemeyi sürdürdü.

Günde en az bir kere, haritası ve pusulası olduğu halde, genellikle isteyerek, yolunu kaybediyor, artık nerede olduğunu hiç bilmediği zamanlarda gözleri ve kulakları bir o kadar keskinleşiyordu.

Kimi zaman kanatlanmış gibi yürüyor, kimi zaman ise adım atmasını güçleştiren bataklıkların çamuru nedeniyle, başı yerden kalkmıyordu. Bazen akşamları, her yandan çağıldayan suyun sesi geldiği için başı şişmiş oluyor, ertesi sabah

bu ses, baştan dinlemesi için onu kendisine çekiyordu. Sık sık düşeyazıyor ya da ayağı kayıyor, dengesini kaybediyor, her defasında bedenini saran bu ani sarsıntıların ardından, daha da uyanık ve keskin görüşlü oluyordu. Böylece, yoluna çıkan sözde engellerin, engel olmadıklarını, en azından özel engeller olmadıklarını anlıyordu.

Sanki tarih öncesinden beri orada duruyormuş gibi gözüken sahipsiz sandalı nasıl hiç duraksamadan aldıysa, hiç bir haritada bulunmayan geçitten de öyle duraksamadan geçti. Sabah olduğunda, uyku tulumunu toplayıp ıssız fundalıkların içindeki, koyun dışkısı kokan harap kulübeden çıktı, yola koyuldu; öğleden önce yağmurdan ıslanmış, yelpaze büyüklüğünde bir bataklık yaprağıyla kıçını sildi; kısa bir süre için gözüken öğlen güneşini, bir sapkın kaya parçasının üzerinde yediği bir elma ve ekmekle taçlandırdı; akşamüstü öyle bir doluya yakalandı ki, dolu taneleri gergin tuttuğu parmağını kesip parçalayacak kadar sivri ve keskindiler; akşam olduğunda ise –kasketinin üzerindeki yağmur şapkasıyla erkek mi kadın mı olduğu ayırt edilemiyordu– ışıklandırılmış, ağaçlıklı bir yoldan bir dilenci gibi yalpalaya yalpalaya geçerek dağlık bölgelerde rastlanan, örneğin adı 'Ceddar Castle' olan şatodan bozma bir otele vardı; henüz bir oda bile tutmamış olduğu halde, kanatlı kapı daha uzaktan kendisi için açıldı, meşalelerle aydınlatılmış, şömine ateşiyle ısınmış bir salona girdi; daha sonra akşam yemeğini yedi, saçını başını taramış, kendine gelmişti, üzerinde ismarlama yapılmış kravatı ve takım elbisesi vardı, oturduğu masanın solunda bir Japon veliahtı ve ailesi, sağında Glasgow Rangers'ın yıldızları oturuyorlardı; ana masada ise Sir Walter Scott'ın torununun torunları ve Robert Louis Stevenson'un vârisleri yemek yiyorlardı; ama Şarkıcı onların hepsinden bir derece daha fazla kendini evinde hissediyordu; ertesi gün kaybolma oyununu –neyi– oynamaya devam etti.

Öte yandan kendini kesinlikle yalnız hissetmiyordu.

"Ben, şarkımla birlikteyim." O nasıl saat başı değişen bir görüntü çiziyorsa, mevsimler de öyle hiç durmadan birbirine karışıyordu; kışken yaza dönüşüyor, ilkbaharken sonbahara geri dönüyordu. Ocak ayının son gecesinde bir guguk kuşu ötmüş, sonra Haziran'a kadar öttüğü duyulmamıştı. Mayıs ayında gökyüzünde tek bir bulut yokken, otlarla kaplı düzlüklerin üzerine yoğun bir yaprak yağmuru yağmıştı, ama nereden geliyordu bu yağmur? Ve soğuk bir alacakaranlık saatinde karın altından karşısına bir yılan çıkmıştı.

Her neyse, tıpkı rüyalarda olduğu gibi, bir bakıyordunuz, hemen hemen hiçbir şey olanaksız değildi, bir bakıyordunuz her şeyin sonu gelmiş gibiydi. Uzaktan bakıldığında, dağların tepelerinden fışkıran, uzun, beyaz şelaleler halinde dökülen çok sayıdaki dere bugün ona Ortaçağ'ı, hayır, en eski çağları, ama bu arada insanlığın henüz yaşamamış olduğu çağları hatırlatıyordu; ertesi sabah ise, gece katliama uğramış küçük hayvanların, tek başına duran bir kilise kulesinin dibindeki artıkları hemen hemen tek güvenilir an olan, üzerinde 'Royal Mail' yazan sarı-kırmızı kamyonetin gözüktüğü âna kadar bile olsa, yalnızca hayvaniliğin ve barbarlığın geçerli olması için yetip de artıyordu bile.

Arkadaşımın şimdiye kadarki son resmi yaz başından sonra elime geçti, İskoçya'nın her iki deniz alanını birbirinden ayıran hattı, daha sonra Kyle of Lochalsh'ı sonunda geride bırakmış, feribotla, bağırsan –ama ancak onun gür sesiyle– duyulacak kadar yakın olan İç Hebriden'e geçmişti, yine ağırlıklı olarak yürüyerek, Skye Adası'nı boydan boya geçiyordu.

Bu resmin yine Krallık Posta Servisi'yle bir ilintisi vardı; yağmur sonrası bir gündü, o âna kadar yürümemişti de neredeyse yalnızca kaymıştı, önce aşağıda, bir fiyortta, diz boyu yosunun içinde, şimdiyse, yukarıda, yamaç boyu uzanan, koyunların üzerinde gide gele açtıkları, balçık çamurlu yollarla dolu, ağaçsız bir otlakta; bilerek ve isteyerek yolu-

nu şaşırmış, yamaca tırmanmıştı, orada Bilmemne Dağı'na çıkan tek ve geniş bir zirve yoluna açılan bir düzine patika olduğunu düşünmüştü.

Ancak koyunların gelip geçerken dağın içinde ördüğü bu ağ, az sonra, İskoçya'ya özgü o 'yol'suzluktan daha da içinden çıkılmaz duruma geldi, önceleri, dağın yuvarlak biçimi, kolaylıkla aşılabileceği izlenimi veriyordu; ancak daha sonra dağın, aslında toprağın sert olması gereken yokuştan yukarı çıkarken, tıpkı düz yerde olduğu gibi balçık çamurla kaplı olduğu ortaya çıkıyor, bu durum insanı yanılgıya düşürüyordu. Koyunların bayırı da balçık çamurla kaplıydı, Şarkıcı her adımdan önce eliyle yeri yoklamak zorunda kalıyordu. Bütün bunlara bir de bu hat üzerinde gidip gelen hayvanların –ineklerden farklı olarak– sıçrayış tarzlarına uygun biçimde oluşmuş çok düzensiz zikzak yollar ekleniyordu. İkide bir, koyunların sıçradıkları yerlerde, yollardan oluşan sözde ağ kesiliyor, Şarkıcı –aslında belli bir keyif de alarak– bataklık dağcısı olmak zorunda kalıyordu.

Amacına ulaştığında, kasketini ve yağmur şapkasını çıkardığı için başı açıktı, birdenbire yolun yokuş yukarı değil de düz olarak devam ettiğini gördü, sanki sonsuzluğa kadar uzayıp gidiyordu yol, üstelik zemin sert ve kuruydu, hatta ağaçların bittiği yerden çok uzakta, bir arada duran birkaç karaçam bile vardı.

Bu ağaçlardan bir uğultu yükseliyordu, bu uğultu Şarkıcı'ya daha başını dağın tepesinden uzatmadan önce, dağ cininin verdiği selam gibi gelmişti. Çeşitli yönlerden esen rüzgârlar orada buluşuyordu. Hava bazen kararıyor ve soğuyor, bazen de çok sıcak oluyordu. Sisli uçurumlardan gelen, ama aynı zamanda da yukarıdan, bulutlardan geliyormuş gibi tınlayan, ada kenti Portree'den Dış Hebriden'e gitmekte olan ikinci feribotun sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Acaba karaçamların dibinde biten otlar kadar ince olan otların üzerindeki köpükler, diye düşündü Şarkıcı, öfkeden kudur-

muş bir tilkinin ağzından mı damladı?

Bulutlar şimdi ikiye ayrılmıştı: Bir bölümü, biçimsiz ve sisli olanları, batıdan gelerek yaklaşıyordu, bunlar yağmur bulutlarıydı; ötekiler ise doğudan geliyordu, parçalara ayrılmış sis bulutlarıydılar, renkleri daha açıktı, aralarında boşluklar vardı ve kar yüklüydü. Ve iki ayrı bulut çeşidi karşılaştıkları anda, ışık saçan, tek ve büyük bir buğu oluşuverdi. Şimdi artık batıdan gelen bulutlar da kar yüklüydü ve yavaş yavaş her iki yandan, bütün gökyüzünü kaplayacak biçimde, ta aşağıya, yeryüzüne kadar inen perde kapanıyordu.

Gizlenmiş olan dağ kuşları gıdaklıyor, garip sesler çıkarıyor, kahkahalar atıyorlardı. Kar yağışı, renklerin öne çıktığı bir alan yaratmıştı, karaçamların kahverengisi, otların yeşili, lastik çizmelerin karası. Topaklar biçiminde düşen, ama yine de tek tek kristal parçaları olan kar tanecikleri, dağcının bitkin tırnak yuvalarında dağılıyor, toz haline geliyorlardı.

Ve işte o anda oradaki 'yol'suzluğun içinde sarı-kırmızı araç, üzerinde posta borusu olduğu halde, oradan, yukarıdan, kar perdesinin içinden çıktı, bu kez bir cipti. Yolda olduğu her gün, bu aracın geleceğinden hep emin olmuştu, hatta ona olan bağlılığından dolayı posta çuvallarındaki dikişleri bile saymıştı; bir keresinde posta kutusunun önünde, bana atmak üzere olduğu kartı Kyle of Lochalsh'ın rüzgârı, elinden çekip almıştı, hem de sonsuza dek, ama o kart, üzerindeki su lekeleriyle de olsa, sonunda yine de bana ulaşmıştı.

Dağın zirvesinde mektupların teslim edildiği bir ev mi vardı yoksa? Belki de bir okaliptüs korusunun içindeydi bu ev? Çatırdayan karın içinde, çarçabuk ikinci bir kart daha yazdı, İngiltere Kraliçesi'ne ya da bilmem kime, posta arabası yanına gelene kadar geçen süre içinde yazılabilecek uzunlukta bir kart. Araba durdu, direksiyonda, Şarkıcı'ya annesini hatırlatan, iriyarı, gri saçlı, İskoç bir kadın oturuyordu. Ve Şarkıcı kartı, arabadan uzanan avucun içine koydu, kadın

bunu, lastik bir bantla bağlı duran öteki postaların arasına sıkıştırdı.

Şarkıcı'ya içinde, sürekli olarak yakınmış olsa bile, aslında iyileşmesini hiç istemediği bir şey iyileşmeye başlıyor gibi geldi.

2. Okur'un Öyküsü

Bu, nerede olmuştu?

Okur, kız arkadaşıyla birlikte büyük bir kentin yakınlarındaki bir ormanda, çamurlu bir su birikintisinin yanında oturuyordu. Hava iyice kararmıştı ve ikisi de uzun zamandır tek bir söz bile etmez olmuşlardı. Onun yerine küçük, yuvarlak sudan bir ışık yükseliyordu, çevredeki tek aydınlık buydu, gündüz-gökyüzünün kalan son ışığının bir yansımasıydı, yoksa tıpkı daha büyük bir şehrin üstündeki gece-gökyüzünün mü?

Okur'un şimdiye kadarki bütün yaşamında umutsuzluk belirleyici olmuştu. Bu durumdan, orada geçirdiği o bir saatin içinde de çıkmadı, yalnızca umutsuzluğuna, onun için yeni olan bir tür sükûnet ya da rahatlama eşlik ediyordu. Yanındaki kız bunu hissetti ve buna yönelik bir eğilim gösterdi. Bir balığın sırtı suyun yüzeyinde sessizce kubbelendikten sonra yine dibe daldı, bir yunustu. Kıyıdaki bir delikten ötekine atlamak üzere olan bir sıçan, birdenbire durdu, yukarı dikilerek havayı kokladı, kabaran kuyruğuyla şimdi kunduza benziyordu. Sonuç olarak, çevredeki karanlık ormanla birlikte, ayaklarının dibindeki ışıktan başka hiçbir şey olmuyordu, su ve ışıktan başka hiçbir şey.

Bütün çocukluğu ve gençliği boyunca Almanya'da yaşamıştı, önce Reich'ta, sonra Doğu'da, sonra Federal Batı'da, şehir dışında ve şehirlerde, orta yükseklikteki sıradağlardan aşağıda Kuzey Almanya'da buzulların erimesiyle oluşan ge-

niş, düz vadilerde, sonra gerisin geriye yukarıda Alpler'de. Ancak, orada, çamurlu su birikintisinin yanında ilk kez, ülkesinde bir dünyanın açıldığını görüyordu, kendisi için olmasa da, başka biri için, örneğin çocukları için.

Bu, nerede olmuştu? Ve onun adı neydi, o zamanki şu genç kadının? Ve çocukları olmuşsa, onlar neden, kendisinin olduğundan daha da büyük bir umutsuzluk içindeydiler?

Ve sonra, bu, nerede olmuştu? Bütün gün boyunca, apartmanların, villaların ve hobi bahçelerinin bulunduğu banliyölerde –hiçbiri konuksever değildi ve hepsi gerçekdışıydı, tıpkı ormanlar, köy alanları ve hatta yamaçlardaki üzüm bağları ya da elma ağaçları gibi– şaşkın şaşkın dolaştıktan sonra –bu arada Alman anne-babaların sık sık verdiği bir tavsiyeye uygun olarak 'doğru yoldan hiç çıkmamıştı'– yine akşama doğru, merkezî bir çukurluğun içine inşa edilmiş olan bir kasabaya vardı ve birdenbire –yaz ortasının, yoksa kış ortasının mıydı– sessizliğinde, ağaç çatmalarını o güne kadar sıkıştırmışlığın ya da kısıtlanmışlığın belirtisi olarak gördüğü yarı kâgir yapı onu cömert ve içten bir biçimde karşıladı.

Kasaba, en az daha önce gördüğü yerler kadar ölüydü, ama buna rağmen kasabanın, adım adım indiği, sayısız dolambaçlı yollarında neşeli bir beklentiye benzer bir şey onu karşılamış, üzerine atlamıştı. Ve bu, anlık bir aldanma değildi. Başka bir zaman yolda karşılaşsa ensesinin kaskatı kesileceği türden bir sokak köpeği, sanki yedi kere yedi yıl sonra yeniden görüşmüşler gibi Okur'un elini yaladı ve yol göstermek üzere önden koşmaya başladı. Ama iş bununla da bitmiyordu: Özel olarak onun için hazırlanmış, evin giriş kapısının üstündeki bir teneke kutunun içine konmuş plastik çiçekler biçimindeki hoş geldin süsü; bazalt duvarında taşlaşmış bir at bulunan volkanın tepesine bakan yaz ya da kış bahçesi; ev sahipleri olarak da kuzey Hessenli ya da Westfalenli lokantacı bir çift olarak Kondwiramur ve Parsifal.

Alman masalları, tarihe inat, hâlâ yürürlükte miydi? Öldüğü sanılan bir yerin yeniden canlanması yalnızca onun, yani Okur'un mu elindeydi, yoksa başkalarının yanı sıra onun da, yani Okur'un da elinde miydi? Ve neden bunu, yine yedi yıldan daha uzun bir zaman boyunca 'out' olan, onun Almanya'sında bir kereye özgü olmak üzere o başarabilmişti? Bunun, o zamandan beri bir daha asla yinelenmemiş ve yenilenmemiş olması onun suçu muydu? Kasabanın adı neydi?

Ve sonra, bu, nerede olmuştu? Uzun bir kış boyunca, kendisine özel güçlük çıkaran ve sevinç kaynağı olan bir kitabı basmak için her sabah atölyesine gitmiş, her akşam yine evine dönmüştü, milyonluk bir kentin ortasındaki evine ve doğaldır ki hep yan sokaklardan geçerek.

Ve orada, geçtiği bütün yollarda kar yağmıştı, her gün, aylar boyunca. Bu öyle bir kardı ki –hafif ve kuruydu– nerdeyse hiç tutmuyordu. Olsa olsa kaldırımlarda, caddelerin üstünde, tıpkı dalga biçimindeki kum tepeciklerinin üstünde kumun kıvrılışı gibi kıvrılıp gidiyordu. Okur'un kullandığı, merkeze açılan –her zaman merkeze paralel değildi– yan yolların oluşturduğu sistem şimdi tümüyle sessizdi; bu sistem dün lanet olası Almanya'ya ait idiyse, şimdi büyük dünyaya aitti.

Kar ve destan. Evet, orada Okur'un önünde açılan şey, salt küçük bir maval ya da masal değil, daha çok destandı ve hatta bu destan burada, bu temelden Alman olan yörede geçiyordu. Geçiyor muydu? Yo, daha orada geçecekti.

Okur'un bildiği Alman destanları, o zamanlar kardan tülün arasından açıldığını gördüğü şeye daha çok karşıtmış gibi duruyordu; kahramanlarına, tanrıların tepki gücünün katkıda bulunmadığı –ki bu, Homeros'tan farklı olarak Goethe'de böyledir– sarsıcı 'Nibelungen'den tutun da .....'a kadar. Ya 'Parsifal', Almanya'da mı geçmekteydi? Ya 'Yeşil Heinrich'? (Bir epizot.) Ya 'Yaz Sonu'? Peki ya

'Gönül Bağları' ve 'Wilhelm Meister'in geçtiği yer –Okur'un kar ışığının altındaki gidiş-geliş yolunda sezinlediğine en yakın duran bu iki anlatı kitabının–, gerçek Almanya yerine, yalnız, zorlu bir başın, yaratıcı olduğu kadar enerjik olarak da –geliştirmek, dramatize etmek ve keskinleştirmek amacıyla– ideallerinden temizlenmiş bölgesi değil miydi?

Geleceğin destanı –Okur ağır ağır yağmakta olan kara bakarken böyle düşünüyordu– tıpkı, belli bir Almanya'yı ele alan Johann Wolfgang Goethe'de olduğu gibi, sanki Almanya hiç yokmuş gibi davranacak, buna karşın olayları, tek başına düşünülmüş bir ideal ülkede değil, o bütün dünyayı kapsayan Almanya'ya konuşlandıracak, Almanya'ya özgü şeyleri ve Almanca yer adlarını kullanacaktı, masum kalabilmiş birkaç tanesini olduğu kadar suçlanmış olanlarını da, hatta özellikle onları!

Kar o zamanlar böyle aylarca, Hitler'in sık sık yemek yediği, şu anda Barili genç bir garsonun yer mantarı rendelemekte olan elinin neredeyse hiçbir şey gözükmeyen camda belirdiği, Schellingstrasse'deki lokantanın önünden; Amalienstrasse'de çocuğuna "Otur oturduğun yerde!" diye çıkışan kadının önünden; Adalbert Mezarlığı'nda dansçı Lucille Grahn'ın, o sırada oradan geçmekte olan bir kız çocuğunun taklit ettiği, uygun bir pozda yapılmış heykelinin önünden; uzakta, Dauchauer Moos'ta, Okur'un çok eskiden, daha çocukken, toplama kampları enine boyunda arandıktan sonra, son trenin kalkmasına az bir süre kalana kadar 'kedi-fare' oyununa daldığı o bankın önünden; çuhadan yapılmış bir paltonun, Mailand Katedrali'nin, Kalahari Çölü'nün, kasap çengelinin, Doğu'nun üç kralının, kullanılmayan kar küreğinin, genel olarak ne olursa olsun yazılı olan her şeye ilgi duyan Okur'u, o kış aylarında, destan göz önünde bulundurulduğunda oldukça az ilgilendiren ve sabahtan akşama kadar aynı başlıkları içeren gazetelerin satıldığı, Münih'in her yanında kaldırımlarda bulunan gazete otomatlarının

önünden geçerek yağdı.

Ve Almanya-destanı neredeydi? Bu arada ülke üzerine bir şeyler anlatan kitaplar Okur'un yine, tıpkı eskiden olduğu gibi, bezginleşmesine neden olmuştu – bazıları üst düzeyde olsa bile, yine o kitaplardaki Almanca adlar yüzünden. Yalnız onların yüzünden bile, büyük bir hayal gücüne inanamıyordu. Ona öyle geliyordu ki, 'Berlin' ve 'Flensburg'a, 'Weser' ve 'Zugspitze'ye, 'Schwarzwald' ve 'Helgoland'a destansı bir lanet okunuyordu. Kendisinin oturup yazması söz konusu bile değildi. O, Okur'du.

Yani, vatandaşlarını, hem yalnız onları da değil, birleştirecek ve aynı zamanda da havalandıracak olan büyük bir tarih konusunda gördüğü bu gündüz düşü, yağan o karla birlikte uçup gitmiş miydi? Hayır, başka bir Wolfram von Eschenbach'ın yakında –yo, ortaya çıkacağından değil, düpedüz var olacağından emindi– içlerinden birincisinin, örneğin 'Cevap: Oberbayern' olacağı, kucak dolu destansı yer adıyla birlikte, yan sokaklardan yürüyerek gelecekti.

Benim yazdığım 'Bir Yazarın Turu' da Almanya'nın güneyinden batısına kadar yer adlarıyla dolu olmasına rağmen Okur bundan o kadar sıkılmamıştı, birincisi anlatı kısaydı, ikincisi de bir not defteri görüntüsündeydi. Benim, öteki Almanya'nın, kendisinin özlemini çektiği şeytan götüresice kitabını yazabilecek adam olamayacağımı da anlıyordu. Bunun için önce çocukluğumu orada geçirmiş olmam, sonra da, salt her yanını gezmiş olmakla kalmayıp şurasında ya da burasında oturmuş olmam ve böylesi bir destan üzerinde, sanki kendi malımmış gibi, hak iddia etmem gerekirdi. "O zaman sen yalnızca bir yarı Almansın ve yarı Almanlığın konusunda bir karara varmalısın. Daha iyileştirme çabaların sırasında karşılaştığın ilk hayal kırıklığının sonucunda – oysa henüz çok erkendi– babanı inkâr etmiştin, daha sonra çıktığın 'tur'da da anayurdunu; o tarihten sonra bir daha oraya ayak basmadın, hatta büyük bir zevkle birlikte yüzdü-

ğümüz, geniş, açık renkli çakıl taşı yığınlarıyla dolu o sınır nehrinde, orta çizgiyi geçmekten ve böylece Almanların tarafsız bölgesine girmekten bile sakınmıştın. Aynı zamanda Alman diline sadık kalacağına yemin etmiştin, birçok insan buna karşı çıkarak seni uyarmıştı. Almancanın dışında, başka bir dille yazdığın şey senin için, yazılmış bir şey değerini taşımıyordu. Yurtdışında Fransızca olarak düşündüğün şey, senin için hiçbir şey ifade etmiyordu. Elbette –anayurduna geri dönüş alıştırması yapacak bile olsan– senin gibi birinin, benim Almanyam için yazmayı tasarladığım bu ani geri dönüş kitabını yazmayı başaracağına inanmıyorum. Friedrich Hölderlin bile, çok eskiye dayanan bir görüş birliğinin, sonra neredeyse çaresizliğin, sonra nesnel aydınlanmanın verdiği güce rağmen, daha büyük, daha açık yürekli, ama bu arada daha somut bir anlatı tasarım yararına, Almanların ülkelerinde ve şehirlerinde, onları hesabı katmamayı başaramamıştı. *Hyperion*'da, Hölderlin'in çağdaşı olan Almanlar, onun, güneşin düşüncesinin belirleyici olduğu –kitap, ağaç, masa, tabak biçiminde– bir imparatorluğu yeniden diriltmek amacıyla ortak bir kavgaya girişen kahramanlarının, yani Yunanların, hemen hemen karşıtıdırlar. Kendisine anlatması olanaksız gibi görünen her şeyden, daha sonra şiirlerinde yakınmıştır. Orada Alman gençliğine, çökmüş olan Helen'in yerine, bir o kadar aydınlık bir imparatorluk kurma çağrısında bulunuyordu, hem de, daha önceleri dizelerinde havayı, suyu, asma kütüğünü kutsamış olduğu gibi şimdi kutsadığı silah zoruyla. Friedrich Hölderlin'e göre, Yunanlardan sonra tarihte sıra genç Almanlardan oluşan halka gelmişti. Bunlar, hatta yalnızca bunlar, *Weltgeist*'ı temsil ediyorlar, onların kutsal öldürmeleri, Baba Rhein'de ya da cennette, yeni yasal Helenler olarak kutsanacaklar. Hayır, bu şiirler bir sonraki yüzyılda kötüye kullanılmamalıydı. Kullanılacaksa da, Almanya için böyle olmasını diliyorum ve dileyebildiğime göre de bana olanaklı gözüküyor, bu, bir şiir değil, şu uzun, upu-

zun öyküdür. Öyküyü kötüye kullanma söz konusu değildir. Bir destan kötüye kullanılamaz. Bunun yerine ondan yararlanılır, sürekli olarak yararlanılır, destandan yararlanan kişi, onca zamandır böyle bir şeyden mahrum kaldığına şaşırır, ayaklarının dibinde yatmakta olan hayvana, ister kedi isterse kirpi olsun, okumayı bilmediği için acır! Anlatı, bire bin katan anlatı, gazetelerde ve şimdiye kadar kitaplarda yazılmış olanların değil de, başka Alman ülkelerinin anlatısı, nereler-desin? Ve bana öyle geliyor ki, hiçbir delikanlı bu anlatının ardı sıra gitmeyecek, tersine küstah, hiç de kör olmayan, çok güzel genç bir kadın onun peşine takılacaktır.

Okur, Almanya'da yaptığı yolculuk sırasında, bir keresinde yazdığım bir öykünün peşinden, sonra yine canı nereye isterse oraya, kendi tarzına göre hem benim hem de dünyanın karşısına bir falcı edasıyla çıkmaktan kendini alıkoyamadığı mektuplar gönderiyordu.

Buraya alıntı yaptığım mektubu yolculuğunun başında yazmıştı, içinde bulunduğumuz yılın soğuk kış aylarında, Oldenburg'dan yirmi yaşındayken babamı ilk kez ziyaret ettiğim Wilhelmshaven'e gitmekte olan, neredeyse tümüyle boş bir yolcu treninde yolculuk ederken. Buradan, uzaktan Almanya'yı düşündüğümde, hayal etmeyi bir türlü beceremediğim ve görüntülerin belirmekte direndikleri her ne kadar doğru ise de, arkadaşımın orada heyecan içinde harekete geçtiğini hissettiğimde, düşüncelerim ülkeyle değil de onunla birlikte olduğu halde seve seve ona eşlik ediyordum. Onu yolculuk etmekte olduğu trende, akşamın alacasına gömülmüş olan Kuzey Almanya düzlüğünde ışıl ışıl parlayan bir varagelenin ya da Almanya'ya özgü büyüklükte bir atlıkarıncanın cam kabininde otururken görüyorum. Bunun dışında bir çayırın üzerinde, koyu bir at silueti görünüyor, hiç hareket etmeyen başını yere eğmiş bir at, sanki oraya kök salmış gibi duruyor.

Jade Körfezi'ndeki Wilhelmshaven'de demiryolu biter-

di, bir tren oradan hareket edeceği zaman istasyonda: "Dikkat, dikkat, tren *çıkmaktadır*!" biçiminde anons yapılırdı.

Okur, istasyonun hemen yanındaki, acentelerin ve mevsimlik işçilerin kaldığı otele gitti. Merdivenlerde ve koridorlarda yalnızca zorunlu gece ışıkları yanıyorken, barın bulunduğu yer bir o kadar aydınlıktı, orada birkaç denizcinin yanında, sanki bir feribotun bekleme odasının sessizliği içinde, bir de polis memuru oturuyordu, çok gençti, sesi öylesine yumuşaktı ki, yan masada oturmakta olan Okur, nasıl marangozlarınki Aziz Yusuf, gezginlerinki de Kristoforos ise, polis memurlarının yetkili azizinin kim olabileceğini düşünmeye koyuldu. Oysa beriki ona ne okuduğunu sormuştu yalnızca. Okur kitabı havaya kaldırdı: 'İbret Verici Kısa Roman'. Ve Cervantes'te her defasında olduğu gibi kendini öykülere tam olarak veremiyordu, bunun nedeni öyküleri kelime kelime sökerek İspanyolca okuyor olması ya da polis memurunun kendisini gözlemlediğini hissetmesi değildi.

Kapkaranlık koyda saatlerce koşup soluk soluğa kaldıktan –bu arada sürekli olarak koşucular alay edercesine onu geçip gidiyorlardı–, akşam yemeğini yaya bölgesinde –bütün Wilhelmshaven yaya bölgesi gibiydi zaten– bir Türk lokantasında yedikten sonra istasyondaki banklardan birinde, son tren gittikten çok sonraya kadar da demiryolunun bitimindeki tamponların önünde bir bagaj arabasının üzerinde oturdu. Arkadaki çalılık, gecenin o saatinde o yörede hareket eden tek şeydi. Yuvarlak, hafifçe öne doğru kubbelenmiş olan tampon levhalarında sakin bir yansıma görülüyordu. Çoktan bir kenara çekilmiş olan vagondan bir hırıltı yükseldi. Giderek belirginleşmekte olan ay bu arada iyice yükselmişti, öyle ki perondaki nesnelerin gölgeleri uzamıştı. Hava soğuk değildi, Okur her iki ayakkabısını da giymişti, ayakkabılarının altı açılmıştı, bu oval, siyahımsı açıklık ilk bakışta, ölüm çığlığı atan ağızları andırıyor, sonra yine, geçirilen uzun bir günün sonundaki sıradan ayakkabılarından oluyorlardı.

Ertesi sabah Okur, Wilhelmshaven'in art bölgesindeki, öyküme göre babamla ilk buluşmamda onu orada boğmayı tasarladığım o göle doğru yola koyuldu.

Göl hâlâ oradaydı, yosun öbekleriyle kaplı çayırlıkların arasında, bir kayın ağacı ormanının kenarında. Ancak Okur suyu, iyice yanına yaklaştıktan sonra görebildi, su öylesine toprak seviyesinin altına çekilmişti, genel olarak çakıl taşı çukurluklarındaki yeraltı sularının bulunduğu seviyeye. Neredeyse deniz kadar büyüktü, bir kıvrımın ardındaki koluyla çok daha uzaklara uzanıyor gibiydi, nal biçimindeydi, çok kıvrımlı bir nehrin kesilmiş halini andırıyordu, çürük gibi kara bir rengi vardı, yukarıdan bakıldığında saydam değilmiş gibiydi.

Dik yamaçtaki tek iniş yolu, birbirine dolanmış, çivilenmemiş, yalnızca iç içe geçirilmiş beyaz kayın ağaçlarından oluşan bir merdivendi. Okur aşağı indiğinde, benim kullandığım, yazmış olduğum ve genellikle kolay okunan şeylerle sarılıp sarmalanmışken bir an şaşırıp kalmasına yol açan 'gürültü ufku' sözcüğünün ne anlama geldiğini anladı. Çünkü uzaktan gelen, arabaların ya da herhangi bir makinenin çıkardığı her türlü gürültü çukurda kaybolup gidiyordu, bu seslerin aksine, en hafifinin bile duyulduğu iç seslerin dışında hiçbir şey duyulmuyordu; böylece çevrenin sessizliği, bir toprak parçasının düşmesiyle, kopmak üzere olan bir kayın kabuğunun rüzgârda dalgalanmasıyla, çok ender oluşan dalgaların kıyıya vurmasıyla, tam da böylesine kısıtlı olan gürültü ufku aracılığıyla işitilebilir hale geliyordu.

Yalnızca kapkara toprak duvarların yansıması, suyun böylesine saydam değilmiş izlenimi uyandırmasına neden oluyordu. İnsan çömelip baktığı zaman, tıpkı ince kumsal gibi, en azından iskelenin sonuna kadar aynı beyaz çakıl taşlarıyla kaplı olan su dibini görebiliyordu. Okur şimdi anlıyordu ki, yazın insanlar yaşadıkları şehirlerden çıkıp – şiddetli gelgitlerin yaşandığı ve ufkun genellikle sisli olduğu

Jade Körfezi'ne değil de– arada sırada buraya geliyorlardı. Ve orada, sanki iskelenin altına saklanmışçasına bir sandal duruyordu, gerçeklere pek uymasa da sandalı gördüğü anda Okur şundan emin oldu: "Yüzme bilmeyen babanı, kürek çekerek dolaşmak üzere davet ettiğin sandalın aynısıydı."

Ondan sonra kürek çekerek açılmıştı, körfez kıyısından görülmeyen bir yan kola sapınca, cinayet planımı nihayet o da anlamıştı. Burada, tıpkı o zamanlar olduğu gibi, yalnızca dar bir kanal geniş bir sazlığa doğru uzayıp gidiyordu, kanal öylesine kıvrıla kıvrıla gidiyordu ki, orada yüzen birileri de olsa, çarçabuk onların gözü önünden kaybolabilirdi.

Evet, Bayou benzeri bir köşede, tepemizde bir dam görevi gören sazlıkların altında, kapalı bir gürültü ufkunun içinde, suyun en derin olduğu yerde sandalı babam ve kendimle birlikte alabora etmeyi tasarlamıştım. Bugün bile hâlâ kendi kendime şaşarım, çünkü bunu ciddi ciddi düşünmüştüm.

Bu, salt bir düşünce oyunu olarak başlamıştı, temelden yoksun bir düşünce oyunu. Çünkü yirmi yaşındayken babamdan nefret etmiyordum. Olsa olsa bazı anlarda, onun böylesine çekingen davranması ya da özellikle de bir topluluk içinde başka türlü ciddi olmayı beceremmemesi hoşuma gitmiyordu, o kadar. Olur da topluluk içinde dikkatleri üzerine toplamışsa ("Tıpkı onun öyle olmasını hep istediğin gibi," diye yazmıştı bana Okur), bunu ancak yaptığı şakalarla başarmış oluyordu. Onu gayri ciddi buluyor, aynı zamanda da bir oyunbozan olarak görüyordum. En çok da, onu, benim için o güne kadar bir ideal –hem de tek– olan, gizemli, hükümran, o gündüz düşü babasının tam karşıtı olarak görmek rahatsız ediyordu. Son İmparatorluk'un döneminde Almanların eylemleri, henüz yeniyetme olan beni, sonsuza dek düşmanlaştırmış –kime karşı, evet, kime karşı– olmasına rağmen, babamın, rolü gereği de olsa, o faillerden biri olmasından ötürü ona asla kin tutmadım. O sırada, genellikle ol-

duğundan daha farklı bir biçimde gayri ciddi olmuş olamazdı (belki ara sıra kenarda oturup izlediği zamanlar hariç).

Babamı oradaki sazlıkların içinde boğma kararım belki de yalnızca bir yaz gecesi onunla birlikte yürürken, bir çalılığın derinliğinde aydınlatma fişeği gibi toplaşmış, karanlığın içinde oldukları yerde yuvarlanıyormuş gibi gözüken bir öbek ateşböceğini gösterdiğim, babamınsa tek bir sözcük bile söylemeye tenezzül etmediği zamanki ruh halimden kaynaklanıyordu. Ancak o öğleden sonra onu sandalla gezmeye davet ettiğimde, bu gidişin dönüşü olmadığının farkındaydım. Sazlıkların yoğun olduğu yerde onu sandaldan atmalıydım. Bir hafta boyunca bu davetin her bir sözcüğünü, her bir sözcüğün tonlamasını ince ince düşünmüştüm, sonunda dile getirdiğimde ise sesim titriyor ve çok alçak çıkıyordu. Tamam, artık gerçekleştirilmeliydi! Ondan sonra olanları anlatması çok kolay: Babamın canı sandalla dolaşmak istemiyordu ve ben çok rahatlamıştım.

"Ama ondan önceki yıllarda babanın yokluğunu nasıl da duymuştun?" diye yazıyor ya da mesaj geçiyordu Okur sazlıkların içinden. "Onu düşündükçe yüreğin ısınıyordu. Sözüm ona boşa geçen gençliğin vardı, babasız bir delikanlıydın ve biri ne kadar genç olabilirse o kadar genç bir insandın. Bir eş ve bir çocuktan çok, var olmayan babanı düşünüyordun. Ve bu öyle bir yukarı doğru bir düşünceydi ki çok derinlerden geliyor ve yukarı doğru gidiyordu, ancak bir babanın yokluğunu çeken bir oğulda var olabilirdi. Bir baba beklentisi yaşantındaki tek kesitti, çünkü sen, daha sonra olduğu gibi ara sıra değil de, koyu dindardın, neredeyse Siebenbrunn'daki çocuk gibi. Babanın, annen tarafından ortadan kaldırılan, senin tarafından uzun süre nerede olduğu sorulmayan resmi, sen büyüdükçe ortaya çıktı ki, sana çok benziyordu. Kendin için herhangi bir kurtuluş beklediysen, bunu babanın ortaya çıkmasından beklemiştin. En küçük bir baba-belirtisi görecek olsan, izini sürmeye hazırdın. Büyüme

çağında: Baba, işte buydu. Ve onun görüntüsü seninle birlikte büyüdü. Ve günün birinde annene, karşı çıkamayacağı denli kendinden emin bir tavırla, kendisinin ve bütün köyün yaptığı gibi, babasız olduğuna kendini inandırmadığını, tersine bir baban olduğunu söyledin. O vardı. Var olmak zorundaydı. Babam var. Bana babamın kim olduğunu söyle. Ve nerede olduğunu. Ve annen gözyaşlarına boğulmuş ve şöyle demişti: Evet, senin bir baban var. Ve baban yaşıyor. Ve o anda, ardından gelen o ateş gibi sessizlikte, yaşantının en büyük zafer duygusunu yaşamış, aynı zamanda ilk kez olarak varoluşunun serüven dolu bir şey olduğunu düşünmüştün. Cennetin öte yakası, bu yaka olmalıydı. Annen, uzaklardaki üreticinin, köylü olmadığını, köle olmadığını, daha çok bir Alman olduğunu itiraf ettiğinde, sana yabancı olan Büyük Almanyalı babanla gurur duyuşun; annenin, yani babanın sevdiceğinin, anlattığına göre babanın köylü olmayışının, her zaman Yüksek Almanca konuşuyor olmasının, şiveli konuşmamasının, dans ederken anneni tüy gibi idare edişinin ve Kuzey'de bir yerde, deniz kenarında yaşıyor olmasının seni harekete geçirişi de bunun bir parçasıydı!"

Okur'un zamanı vardı. Ondan sonraki günlerde yalnızca, kışın ıssızlığının birini öldürmekten çok birini kucaklamak duygusunu uyandırdığı, Wilhelmshaven'deki neredeyse-eyleme-geçme-yerimi değil, babamın yaşadığı banliyöyü de gezdi.

Babam, yasal karısının ölümünden sonra (bazen, bu kadını zehirlemiş olduğunu düşünürüm) uzun süre, sivri çatılı, küçücük sıra evlerden birinde tek başına yaşadı, Okur yaşlı adamı gece yarısı ışığı sönene kadar gözledi ve izledi (ışık söndükten sonra, uzunca bir buzlu camın ardında basamakların gözüktüğü merdiven boşluğunda, Merkür gezegeninden gelecek olan istilacılara karşı hayalî bir ışık yanıp sönüyordu).

Babam artık neredeyse hiç yürüyemiyor, ama buna karşılık, kalan bir-iki arkadaşıyla belediyenin meyhanesinde

akşam birasını içmeye gitmek üzere bisiklete biniyor, hafta sonlarında ise Oldenburg'daki, yaşıtı kız arkadaşına, daha şimdiden ilkbahar için yeni modelini ısmarladığı, Mercedes'le gidiyordu. Arabayla giderken sık sık yolun kenarına çekip duruyor ve uyukluyordu ya da öyle görünüyordu. İhtiyar arkadaşlarının arasındayken, kendisi de ihtiyarın tekiydi, içlerinde en gençleri kendisiymiş gibi duruyordu, bir şey söylediğinde ise genellikle kimse onu dinlemiyordu. Her defasında kekeleyerek söze başlıyordu, bu bir konuşma özrü değildi, sözcükler sürekli olarak her şeye karşı çıkan ve her şeyi herkesten iyi bilen bir öğrencinin ağzından çıkıyordu sanki. İçki içtiklerinde, ötekilerin kadehini dolduran oydu, hep ağzına kadar doldururdu. Bir keresinde birdenbire genç bir kadının koluna girmiş, onunla meyhanede dans etmişti. Bir keresinde de seksen beş yaşındaki bu adam, kendisine bu konuda bir şey sorulmadan ve yine yarı duyulur bir sesle, bir kadından, yabancı bir kadından, büyük aşkından bir oğlu olduğunu ve oğlu olduğu için sevinç duyduğunu söylemişti. Okur, babamın bu sözleri kesinlikle kekelemeden söylediğini anlatmıştı bana.

Ancak Okur, yolculuğu sırasında kendini böylesine arka planda tutmayı giderek daha seyrek başarır oldu. Yoksa nerede olursa olsun, kendine özgü okuma tarzıyla, görünmez olmayı beceriyordu: Kendi çevresinde bir kuşak oluşturuyordu, bir tarafı tümüyle örtmeye yetecek kadar geniş, patırtıcıların bile belli bir uzaklıkta durdukları bir kuşak; tabu haline geliyor, hatta olayları bile yönetiyordu.

Ama bu kez, babamın yakınında olduğu zamanlar hariç, zamanla açıkça kuşku uyandıran biri gibi davranmaya başlamıştı. Çünkü okuyormuş gibi yapıyor ya da gerçi okuyor –kendisinden istenilecek olsa 'İbret Verici Kısa Roman'ı en küçük ayrıntısına kadar ezberden okuyabilirdi–, ama okuduğuyla pek ilgilenmiyor, olsa olsa İspanyol tümce dizilişinin zarafeti karşısında duyarlılaşıyordu, ki bu da onun okuma

tarzına hiç uymayan bir durumdu. 'Don Kişot'a karşı çocukluğundan beri aynı olan bir yaklaşım içindeydi. Bu, kendi kendine gelin-güvey olan kahramanları ve onların yaptıklarını ne ciddiye alabiliyor ne de komik bulabiliyordu. Ama buna rağmen denemeyi sürdürüyordu. Bir keresinde Miguel de Cervantes'in dünyasının içine girmek zorunda kaldı. Yazarın kendisine inanmıyorsa, o zaman onun, Okur'un, yüzyıllar içinde yaşamış öncüllerine inanmalıydı. Bu kere kitabın içine girmenin yolunu bulacaktı. Jade Körfezi'ndeki kışa özgü berrak, aşağıdan geliyormuşçasına karanlık ışık ona yardımcı olacaktı.

Bir keresinde, kendini okumasına açmak için, şubat ayının buz gibi denizinde yüzmüş, sonra da bir anda: "Şimdi!" diye geçirmişti içinden. Ama olmadı. Kitap onu duymadı. Ondan sonra bir su bendi köprüsünün üstünde koşarken – gözünün ucuyla görebilen bir insandı, gözünün ucunda olup biteni, gözünün önünde olup bitenden daha çabuk görürdü, gençliğinde kalecilik yapmıştı–, yürüme hızında ilerleyen bir arabanın kendisini takip etmekte olduğunu fark etti, o anda içinde fiske kadar küçük bir hareket olsaydı, kitabı suya atacak, elinde demir bir çubukla teneke yığınının üzerine saldıracaktı. Araba bir polis arabasıydı, içinde, hâlâ 'Las Novelas ejemplares'le ilgilenip ilgilenmediğini soran o yumuşak sesli polis memuru vardı, bu arada arkadaşım, üniformalının güzel bir kadın olduğunu fark etti.

Okur, Helgoland'da da, bir kara parçası olan Delmenhorst'ta, Buxtehude'de, Hameln'de, Aalmerr kıyısındaki Wunstorf'ta, karnaval zamanında, büyük ve küçük Paskalya Pazarı'nda, İsa'nın Göğe Çıkışı'nda da kitabı okuma denemelerini sürdürdü: Cervantes'in cümleleri dörtnala gidiyorlar, yaylanıyorlar, dans ediyorlar, ama bir türlü Okur'u içlerine almıyorlardı. Okur arada sırada işleriyle uğraşıyordu, o an geldiğinde kendinden emin bir işadamı haline geliyor olmasına rağmen, bir başkası bunu fark edemiyordu.

Hildesheim Kilisesi'nde, Almanların henüz başka ve gotik olduğu yüzyıllardan kalma yuvarlak kafalıların önünde, Goethe'nin böylesi –eğer gerçekten varsa– yansıma biçimlerini nasıl bu kadar hor gördüğünü, onları biçimsiz ve barbarca bulduğunu merak etti, insan kafatası, gökyüzünü andıran kubbemsi biçimiyle Okur'un düşüncesini destekliyordu.

Ancak arkadaşım, okuma olmadan, Almanya'yı ve onunla birlikte kendisini de, hiç olmadığı kadar yakılıp yıkılmış görüyordu. Okuma olmadan, kendi Almanları, kendi ülkelerinde ya fazla yüksek çıkan sesleriyle havayı yarıp geçen ya da Dermapteralar[17] olarak fısıldaşan, iktidarı zorla ele geçirmiş insanlar gibi görünüyorlardı ona. Hâlâ okuyorsa, zorunluluktan okuyordu: 'Yağ emici', 'Kullanma biçimi'. Ve bir keresinde, başka bir Alman yaya bölgesinde, dilenci çocukların burnunun ucunda tuttuğu, özlü söz yazılı tabelayı başından sonuna kadar okumuş, sonra kendini not defterine varıncaya kadar soyulmuş olarak bulmuştu.

Ama nasıl olsa zamanı vardı. Böylece bir geç ilkbahar öğleden sonrasında Frankfurt'taki stadyumda bir lig maçını izlerken, devre arasında göz ucuyla yanındakinin, eline okumak üzere bir kitap aldığını gördü. Bu, genç bir kadındı, onu profilden görüyordu. Kadın henüz kapalı olan kitabı önce ileri doğru uzattı, bu hareketi, başlamak üzere olan bir boks maçında alınan pozisyonu andırıyordu, geriye yaslanmış omuzlar ve yere bakan gözler de buna dahildi. Kadının bütün bedeni bu işe katılmıştı, kadın okumaya başladıktan sonra da öyle kaldı. Bedeni yalnızca birazcık daha sessizleşmiş, aynı zamanda hareketlenmiş, buna sessiz, ışık saçarcasına çıkan ünlemler ya da soluklar eklenmişti.

"Pekâlâ, artık ben de okuyacağım!" dedi arkadaşım kadının yanında ve –bu bir karşı duruş değildi–, Cervantes'in kahramanlarından birinin, sonunda öyküdeki başka bir figür tarafından ciddiye alındığının yazılı olduğu bir sayfayı hece-

17. Eksik başkalaşmalı böcekler takımı. (ç.n.)

leyiverdi bir solukta, böylece Okur da sonunda onu ciddiye alabilmişti, okudu ve heceledi, heceledi ve okudu, okudu, okudu.

Sonra başını kitaptan kaldırdı. Bugün için yeterince okumuştu, yarın yine okuyacağına sevindi. Ve yanında oturan kadını inceledi, devre arası bitmiş, kadın kitabını kapatmıştı. Evet, bu, Jade Körfezi'ndeki güzel polis memuresi değil miydi? Buraya kadar Okur'un peşinden gelmişti!

Ve kadın, Okur'a döndü, iki Okur birbirlerine yaklaştılar, sonra birlikte topun nereye gittiğini izlediler, top kötü gittiğinde dikkat kesilmekte zorlanıyorlar, buna karşın iyi gittiğinde ise heyecan onları koltuk altlarından yakalıyordu. Peki, bu nerede olmuştu? Ben neredeyim? Ve Okur, öncelikle öpülmesi gereken bir Almanya'nın var olduğunu düşünebildi.

Bu düşünce öylesine somut bir görüntü kazanmıştı ki, ona inandı.

3. Ressam'ın Öyküsü

Bu arada yaz sonu geldi ya da hatta erken sonbahar ve Ressam, resim malzemeleri yanında olduğu halde, Rio Duero'nun dönemeçlerinden birindeki tek çalılığın gölgesinde, yüzü aşağıdaki çakıl taşlı alana dönük olarak yatıyor, baş tarafında kumtaşı sarısı, sarp, yüksek nehir terasları var, yukarıda ise, oldukça uzakta, renk çeşitliliği göstermeyen ön yüzüyle Toro; Alicante Akdeniz seviyesinden yedi yüz elli metre yükseklikte, Batı Kastilya Mesetası'ndaki Zamora ilinde, oysa Ressam aşağı yukarı yüz metre daha derinde yatıyor.

Şu anda, akşamüzeri saatlerinde Ressam'ın çevresinde duran büyük kuşlar karga değiller, akbaba olmak için de gagaları fazla düz ve fazla uzun, yoksa bunlar pelikanlar mı –içlerinden bir tanesi bir balık taşıyor–, yoksa bunlar flamin-

go mu, hayır, bunlar, zaman zaman başlarını arkaya, sırtlarına doğru kırarak takır takır sesler çıkaran leylekler; bu ses sessiz Stromland'da, tıpkı eskiden memlekette, Jaunfeld'de, Paskalya yortusundan önceki yas haftasında, tekrar dirilişin kutlanışına kadar, kilise çanlarının yerini tutan 'kaynana zırıltısı'nın çıkardığı sese benzer bir biçimde çınlıyor.

Ressam'ın az ötesinde, aşağıda, nehrin dirsek yaptığı yerde, kısmen beyaz kısmen camsı çakmaktaşlarıyla dolu tarlanın üzerinde (bunlardan birkaç tanesi burada, masamın üzerinde duruyor, onların kıvılcımlarını kokluyorum) sağda solda büyük, ölü balıklar yatıyor, sineklerden oluşan paltolarla tümüyle sarmalanmış, altın pırıltılı sazan ve turna balıkları; içlerinden bir tanesi hâlâ solungaçlarını hareket ettiriyor, ama sinekler üstüne çullandılar bile.

Her sabah, Toro'dan aşağı inerken, Ressam balıkçılara tuttukları balıklardan bazılarını, hem de en büyüklerini neden orada bırakıp gittiklerini sormak istemiştir; bugün bile hâlâ nedenini bilmiyor. Ressam, İspanyol olmasına rağmen –kendini asla 'Katalan' olarak adlandırmaz–, ülkesindeki birçok gelenek, kırlaşmış saçları da dahil olmak üzere, bugüne kadar onun için, çözmeye çekindiği bir bilmece olarak kalmıştır.

Bu arada balıkçılar, Roma Köprüsü'nün öte yanında, kavak ağaçlarının altındaki baraka meyhanede yemeğe oturdular, köprünün alçak ve geniş kemerinin altından, yamaçtan yukarı, kentin sokaklarına kadar ulaşan bir uğultunun egemen olduğu, katarakt beyazı Rio Duero gözüküyor; oysa bu uğultu Ressam'ın yatmakta olduğu dönemeçte, İspanya ya da Meksika'ya özgü yayvan ve çıplak yaz sessizliğine ilişkin herhangi alçak, esintimsi bir gürültü gibi duyuluyor.

Neredeyse akşam olacak, toprak terasların dibinde, tepelerinin iki tanesinin arasından göz açıp kapayıncaya kadar, tıpkı bir kanyon aralığından gözükür gibi, kasırga koyuluğundaki 'Talgo' şimşek gibi geçip gidiveriyor, koyu bar pen-

ceresinin ardında yolculardan birinin silueti gözüküveriyor; Toro'da durmayan, Madrid'den Vigo ve La Coruña'ya giden şehirlerarası tren bu; ondan sonra, nehir boyunca uzayıp giden tren yolunun bir sonraki dönemecinde, kayalıkların arasından geçerken bir kez daha uzun uzun düdük çalıyor, sevimli olduğu kadar ağır da olan bu demir yığınının ardında bıraktığı gürüldemeden ve rüzgârdan bütün balıkçı meyhanesi daha uzun bir süre zangırdıyor ve tangırdıyor; Ressam burada geçirdiği haftalarda bu trenin hızla gelip geçişini bir kere olsun kaçırmadı; trenin nehir yatağını ikiye bölüşü Ressam'ın gözüne her gün, bütün dünya pullukla sürülüyormuş gibi gözüküyor, öte yandan onu, o güne kadar bilmediği bir yalnızlığın içine itiyordu. Haydi! Çalışmaya devam!

Böyle bir şey hâlâ var mıydı, yani şimdi 20. yüzyılın sonlarına doğru, tıpkı bir zamanlar mühendislerin çağında olduğu gibi, bir makineden, onun görüntüsünden, çıkardığı sesten, hızından, hemen bir sonraki adımda bir felaket olacağı düşüncesi tarafından rahatsız edilmeden etkilenmek ve heyecanlanmak hâlâ söz konusu muydu?

Genel olarak o hâlâ 'Ressam' mıydı? (Çoktan bitirmiş olduğu ve şurada burada gösterime de girmiş olan filmine rağmen sanki yerini bir başkasına bırakır gibi bir adım yana çekiliyordu.)

Bir zamanlar resim yapmaya, kendine özgü bir uzaklık anlayışıyla başlamıştı, ancak bu anlayış daha sonra resimlerin nesnesi olmadı. Uzaklık daha önceleri, onun kadim resmi, harekete geçme nedeni, çıkış noktasıydı. Onu belirleyen bir şeydi.

Ve şimdi –film çekerek rol değiştirdiği için mi, bundan dolayı ve bundan sonra mı ya da her nedense– o uzaklığı, yani malzemesini, yitirmişti. Hem de sonsuza dek mi? 'Psikogeometri' ders kitaplarında üzerine hiçbir şey okumadığı, bir zamanlar ki o garip görüntü neydi peki?

O uzaklık daha çocukken bile, gözlerini kapattığında

bir siyahlık olarak gözükmüştü gözüne.

Oysa doğar doğmaz gözlerini var olan en geniş ufka açmıştı: Tarragona'dan güneşin doğduğu yere doğru, söylendiğine göre şehrin, üzerinde bir 'balkon' gibi çıkıntı yaptığı Akdeniz'e doğru. Ama bu manzaranın karşısında, boşluğun ve yüksekliğin karşısında uyanan uzaklık duygusu onun içinde daha çok bir sıkıntı yaratıyordu, ender geçen gemiler ya da tekneler de bir kurtuluş anlamına gelmiyordu. Ya mürekkebe ya da çeliğe ya da kurşuna benzeyen mavi de, bu sınırsızlık içinde çıkış yolu olmadığını hissettiriyor, içindeki bu duyguyu ikiye katlıyordu, çıkış yolu olsaydı bile, olsa olsa Antik Roma'ya uzanırdı ki, Ressam, atalarından birinin, bu kıyılardan sürüklenerek oraya götürüldüğünden ve orada bir köle olarak ya da aslanlara yem olarak öldüğünden emindi.

Aynı uzaklık gözlerini kapattığında temelden değişiyordu. Bütün o siyahlığın içinde, kendinin güven içinde demirlediğini gördüğü limana benzer bir şey oluşuyordu.

Ve daha fazlası vardı: Bu arada hiç de o kadar siyah bir etki bırakmayan, tersine binlerce küçük, çeşitli aydınlatmayla kaplı olan siyah genişlikte, herhangi bir şey kıpırdamıyor olsa da kendisinin önünde sürekli olarak dans ediliyor, oyun oynanıyor, müzik yapılıyor, anlatılıyor, resmediliyordu. 'Kendisinin önünde' oluyordu bunlar, çünkü suretler söz konusu değildi. Zaten suretler salt ön planda oluşurlar, sanki kendiliğindenmiş gibi hareket ederler, titreşirler, buruşurlar, büyürlerdi; oysa onun siyahlığa ilişkin öyküleri en arka planda oluşuyorlardı ve ayırdına vardığı, tümüyle kendiliğinden oluyormuş gibi gözüken hareketi ise yürek atışlarından mı –hayır, hareket bunun için fazla kolay, fazla bedensizdi–, ciğerlerinden mi –bunun için de fazla hızlıydı–, beyninden mi –bunun için fazla tekdüze, fazla elle tutulur, fazla kapsamlı, fazla içsel, fazla çocuksuydu– kaynaklanıyordu?

Daha da tuhafı, gözlerini kapattığında, onları en küçük bir biçimde hareket ettirmeden de, uzaktaki siyah olaylar-

dan gözlerini kaçırabiliyor, sonra onlara bakmaya devam ediyordu, ama bu kez olaylar oldukları yerlerden çıkıp kapalı gözkapaklarının ardına, Ressam'ın içine giriyorlar ve bir bütün oluşturuyorlardı, 'bir ve bütün'.

Bu, çocukluğunda elbette yalnızca yatakta yatarken, sabah uyanırken olurdu. Yani bunlar uykuyla uyanıklık arası görüntüleri miydi? Hayır: Bunlar ne surettiler ne de uykuyla uyanıklık arası görüntüleriydiler. Gözlerinin ardındaki uzaklık için uykusunu almış olması, düş sınırının öte yakası için bir karara varmış olması, zihninin açık olması gerekiyordu; uzaklık, uykuyla uyanıklık arası durumlarının kendi cansız doğa görüntülerini, özellikle de araziye ilişkin görüntülerini yaratışı gibi, somut görüntüler yaratmıyor, ayrıca uzamların oradaki sonuçları olmadan, hatta hiç uzam olmadan da yeterli oluyordu; salt uzaklığın kendisiyle olay bitiyordu. Buna rağmen kendini etkinmiş gibi gösteriyordu, yaptığı şey, Ressam'ın içindeki sürekli ve olağanüstü ince hareketi, aynı zamanda sanki ondan bağımsızmış gibi başsız ve sonsuz hareketi, siyahlığın içinde bir tür sessiz hareket eden sonsuz bezek türünü meydana çıkarmaktı.

Ve yıllar geçtikçe Ressam, Paul Klee'nin bir cümlesini değiştirerek söylemek gerekirse, "Uzaklık ve ben, bir'iz, ben ressamım," diyebildi.

Ama resimlerin ve işin başına geçmek yine de başka bir şeydi. Orada resmetmek, sanat başlıyordu. Yalnızca röprodüksiyon değil, dönüşüm ya da dönüşüm yoluyla röprodüksiyon önemliydi. Çıkış noktası bunun içinde kayboluyor ya da saklı kalıyordu. Ön taslağı, yani modelini, yalnızca en alt katman oluşturuyordu ve bazen –kazınarak gerçekten biraz daha gün ışığına çıkarıldığında– dış görünüş açısından bitmiş bir resimle şaşırtıcı bir karşıtlık içindeymiş gibi gözükebiliyordu. Bitmiş bir resim için yalnızca ana resmi değiştirip baş aşağı etmesi değil, sonuçta ortaya yeni bir şeyin çıkması için bütün gücüyle hem bu yönde hem de aksi yönde bir şeyler icat etmesi gerekiyordu.

Tam da böylesi etkileyici biçim değişikliklerinde uzaklık göz önüne alındığında, her resimle birlikte: "Ben bir mevcudiyeti güçlendirdim," diyebiliyordu. Ve Ressam uzun zamandır, artık yalnızca gözleri kapalı yatarken motive olmuyordu. Öte yandan hâlâ herhangi bir uzak-mavisi ya da kırmızısı ya da sarısında hiçbir şey bulmuyordu. Onun özel uzaklığının uzamı, daha yakınlarda bir yelerdeydi, taşlarla ve tahtayla karışık olarak, ayak parmaklarının önünde bir parça topraktan ona doğru ışık saçabiliyor ya da yakınında bulunan birinin göz rengi, aynaya baktığında kendi göz rengi de (Karadeniz karası), kendi tarafına geçtiğinde ortaya çıkabiliyordu.

Uzaklık en güvenilir olarak –en azından filmle uğraşmaya başlayana dek– çok özel bir görüş alanı içinde kendini hissettiriyordu.

Bu alan göze belli bir uzaklıkta başlıyordu, ama bu başlama noktası yine de normal olarak uzaklık olarak tanımlanabilecek kadar da gözden uzaktaydı. Göze kadar olan uzaklığın ölçülmesi zordu; eskiden örneğin, 'bir taş atımlık uzaklıkta' denebiliyordu (böyle bir taş ne kadar büyüktü ve onu kim atıyordu). Uzaklık duygusu da daha çok dar bir şerit ya da lekeyle sınırlandırılmıştı; bunu biraz olsun geçtiğinde, sona ermiş sayılıyordu, isterse orada yüksek bir göl uzanıyor ya da ağaçsız bir orman yolu bir savanaya doğru uzanıp gidiyor olsun, hiç fark etmiyordu.

Böylece uzaklık, sanki pergelle ölçülmek ve bir resim alanına aktarılmak üzere, aşağı yukarı bir bahçenin bitiminde, oradaki duvarın ve çalılıkların önünde, çimenlerin içinde gösteriyordu kendini. Böylece bir orman gölünün üzerinde karşı kıyıdaki ağaçların hemen önünde, suyun üzerinde belirli bir yer olarak, neredeyse yalnızca sivri bir uç olarak beliriyordu.

Bilindik bir çayırın böylesi bir uzaklık ölçüsü için fazlasıyla geniş kalması, buna karşılık bilindik bir bahçenin de

küçük gelmesi ise oldukça garipti. Aynı şey bir yandan bir göl için, öte yandan çamurlu bir su birikintisi için de geçerliydi. Bir uzak-görüntünün malzemesini oluşturabilmek için bahçenin alışılmıştan büyük olması, aynı biçimde gölün de bilinen göllere oranla daha uzunlamasına yayılması gerekiyordu, ama her ikisinin de yalnızca bir parçacık daha böyle olması, 'bilecek kadar', 'birazcık fazla' olması gerekiyordu. İşte, uzaklığın tam ölçüsü buydu.

Ancak bu yolla, sanki bir doğa yasası gereğiymiş gibi, uzağa bakmak söz konusu olabiliyordu.

Bu arada aynı zamanda, başka hiçbir uzak ufkun –ne Himalayalar'ın ne de Amazon Nehri'nin deltasının– yaratamayacağı denli bir başka dünyaya gidiş gerçekleşiyordu: Bu özel uzaklık, sınırlı ya da bir çerçeve içinde oluşuyla Ressam'ı, suyun, çimenin, ağaç tepelerinin bir aynanın içindeymişçesine ışık aldığı bir dekorun içine çekiyor ve kelimenin tam anlamıyla görüntüye giriyordu: İşte orada! İşte biraz sonra orada başlayacak, işte orası yükleme yeri, orada oluyor, orada geçiyor, orada kuluçkaya yatılacak, orada yumak oluyor, orada ateşleniyor, orada dallanıp budaklandı, işte orada, sınırlı dar leke biçimindeki uzaklıkta, şimdi yeniden berraklaşıyor, baştan bilenecek, ilk günkü gibi parlayacak.

Böylesi uzaklığın sanki tek bir hareket olmaksızın oluşması, yani içinde neredeyse hiçbir şeyin dikkati çekecek biçimde hareket etmemesi de bir o kadar garipti. Ressam için, uzaklığın böyle bir etki bırakması için sessizlik uyulması gereken bir koşuldu: uzaktaki otun sivri ucunun, uzaktaki orman gölü kıyısının, uzaktaki ağaç tepesinin saç örgüsü deseninin tümüyle sessiz kalması.

Buna karşılık bahçe duvarının arkasındaki ya da herhangi başka bir yerdeki uzaklık Ressam'ı, evrenin en ücra köşesine varıncaya kadar hiçbir şeyin geçiremeyeceği kadar harekete geçiriyor, bu uzaklığın önünde şöyle düşünüyordu: 'Dünya orada yatıyor!'

Ve ayrıca bu uzaklık Ressam'ı harekete geçiriyordu, kendine doğru değil, bir gizemci olarak uzaktaki aydınlığa dalmak amacıyla gölün yuvarlaklığına doğru değil, tersine uygun eylemden, edimden, insanlar arasında yaygınlık kazandırmadan yana.

İnsanlar, birçokları, ilk bakışta böylesine karanlık olan resimlerinin önünde kendi açılarından incelemeye koyuluyorlar ve seviniyorlardı, hatta tek tek insanlar değil, kalabalıklar halinde. Resimlerinin her biri aynı adı taşıyordu: 'La vega negra', Siyah Vadi. Resimlerin büyüklükleri –yüksek değil de daha çok uzundular– ilkokul birinci sınıftaki yazı tahtamın aşağı yukarı iki katıydı –çok doğru, bunu hemen hissetmiştim–, aynı biçimde her biçimin ya da her halkanın, yani her açıklık ve koyuluğun, tıpkı yalnızca klasik resimlerde olduğu gibi kendi yeri, kendi ölçüsü, kendi mesafesi vardı.

Bu arada Ressam çoktandır, insanlık tarihinin geride bıraktığı binlerce yılla birlikte bu tür uzaklıkların ve uzaklık resimlerinin giderek daha fazla belirleyici olmalarının nedenini araştırmaya başlamıştı, hem bu, yalnızca kendisi için geçerli bir durum da değildi, örneğin bir zamanlar Büyük Roma İmparatorluğu'nun, Ressam'ın bir bölümünü ezbere bildiği şair Horatius da dahil olmak üzere, elinde buna benzer bir şeyler kalmamış gibiydi. için elinde hiçbir şey yokmuş gibi gözüküyordu.

Yoksa psikogeometrideki bugünkü uzaklık o zamanlar henüz hiçbir yerde yok muydu ya da vardı da önemsenmiyordu ya da yalnızca köleler arasında mı geçerliydi? (Ama Horatius'un babası azat edilmiş bir köle değil miydi?) Ancak bugünkü günde mi önem kazanmıştı? Parça-uzaklık olarak mı? Parça, ama yine de önemli mi?

Ressam için, yaptığı şeyle çok para kazanıyor olması son derece doğal bir durumdu. Bu para onun hakkıydı, koleksiyoncular tarafından ödenen miktarlar hakkında her

kafa sallanışına şu sözlerle karşılık veriyordu: "Fiyatı bu." Ressam benim 'zengin arkadaşımdı' – herkesin böyle bir arkadaşı yok mudur, ama az ama çok?

Ancak zenginliğini hiç göstermezdi. (Yalnızca belli kadınlar bunu hemen fark ederlerdi, hem de, Ressam'ın bakışlarından tutun da çoraplarına kadar yüzlerce göstergeden.) Paris'te bulunan, sözde faiz geliriyle tuttuğu ev, yanındaki öteki evlerden biraz daha alçaktı, aşağıdaki giriş de öyle, aradaki tek fark, girişte yukarı çıkan bir merdiven değil de bir asansör oluşuydu, evin girişi hemen asansöre açılıyordu; ve konuk ancak daha sonra, bir kapının ardındaki döner merdivenden inerken kendisine eşlik edildiğinde, üst katta yalnızca yemek katının bulunduğunu, bunu oturmak, konuşmak ve okumak için bir katın daha izlediğini, bunu eski ustaların tablolarının bulunduğu bir katın daha izlediğini, bunu tümüyle boş, bütün köşeleri gündüz gibi aydınlatılmış bir katın daha izlediğini, bunu da son olarak, evdeki tek beyaz fayans döşeli yer olan, aşçısıyla birlikte bir köşk mutfağının bulunduğu bodrum katının izlediğini anladı: Bu 'kışla gibi ev' aşağıdan yukarıya kadar Ressam'm *çöplüğüydü* ki bu *çöplüğün* en tepesinde bir de uyuma katı, aynı zamanda da kendisinin rasathanesi bulunmaktaydı, peki biraz önce masaya yemek taşıma işini üstlenen tanıdık kimdi? 'Uşağım' – hayır, 'sağ kolum' diyordu.

Atölyelerinde de durum aynıydı, ister şehirdekiler ister başka yerlerdekiler olsun. Oraya bir konuk geldiğinde, Ressam'ı ondan ayırt etmek neredeyse olanaksızdı. Tıpkı onun gibi Ressam da bir satıcı, bir alıcı, bir vurguncu, bir eleştirmen, sipariş veren biri olabiliyordu. Koyu renk, çizgili takım elbise: Böyle giyinmiş olarak çapraz kavuşturulmuş kollarıyla resimlerin uzağında dururdu. Konuklarının önünde resimlere dokunmazdı. Resimleri gösterme işiyle iki büklüm olmuş, genç insanlar ilgilenirlerdi, bunlar öğrenci değil, Ressam'm yardımcıları, hizmetlileri, yardımcı işçileriydiler, bu arada sorumlu kişi bir köşede dururdu, öylesine

edilmiş boş sözlerle onun işinden uzaklaşmak istemek, günah işlemekle eşdeğerdi. Olsa olsa yapıtlara uzaktan zaman zaman gönderdiği kısa bakışları başka bir şey söylerdi. Ve ancak eleştirmen düşüncesini dile getirdiğinde –bir ünlem bile yeterliydi–, Ressam öne çıkar, yapıtının tarafını tutar, duyulan hayranlığı onaylar, yapmış olduğu şeyden duyduğu sevinci belli ederdi, öyle ki yanındaki adama sevinç duyması için fırsat kalmazdı.

İşinden yoksun olduğu zamanlarda, dışarıya karşı bir çete girişimcisi ya da elebaşısı izlenimi uyandıran Ressam'ı bu kadar çok gelir elde etmiş olmak değil de, kazanmış olmak düşüncesi gizliden gizliye rahatsız ediyor, bu düşünce yaşlandıkça güçleniyordu. Tek başına güvende olmak korkunç bir şeydi. Ve hele galip gelen olmak, kendinden tiksinti duymak, demekti. Günün birinde kendini ortadan kaldırmak isteyecek olsa, 'geri kalanlar'dan, 'onların hepsi'nden üstün olduğu ya da onları gölgede bıraktığı düşüncesiyle yapardı bunu. Doğaldır ki bu, her 'Zafer!'den hemen sonra 'Nasıl bir zafer?' sorusunu aklına getiriyordu.

Film işine girmiş olması da yine başka bir şeydi. Burada söz konusu olan salt keyfe keder bir durum ya da bir ara oyun değildi. Bir kere, sinema hiç de yabancısı olduğu bir şey değildi, hem eski bir izleyiciydi –bütün İspanya ve Fransa'nın en sadık, en duygusal ve deneyimli izleyicilerinden biriydi–, hem de gençken, Madrid'de bir okulda eğitim görmüş bir oyuncu olarak birkaç filmde, önemli yan rollerde oynamıştı.

Ve sonra Ressam filminde, resimlerinin bir çeşitlemesini ya da fazladan bir hareket gördü.

Kendi rengiyle, yani siyahla bir bez üzerinde değil de, o uzaklıktan bir kere de bir filmle anlatma isteği duydu. Bunu yapan ilk ressam o değildi ve düşü, güçlü bir düştü. Tuvalinde siyah tonların ve figürlerinin gücüne benzer bir güçle düşünde bölgeler ve insanlar beliriyorlardı. Ve bu insanlar

hareket ediyorlardı; her şeyden önce de konuşuyorlardı.

Ressam filmiyle bir öykü anlatmalıydı, hem olay hem de görüntü zenginliği içeren bir film, bir sinema perdesi ve bin kişilik bir salon için yaratılmış bir film (onun İspanya'sında böyle salonlar, bu yıla kadar, hâlâ her yerde vardı, hatta şimdi Toro Kasabası'nda bile).

Ve bu öykü çoktandır bir kitapta yer alıyordu, Ressam için gençliğinde ve bu arada hemen hemen yaşlılığında da belirleyici olmuş olan, William Faulkner'in 'Döşeğimde Ölürken' adlı kitabında. Her defasında, Mississippili çiftçi ailesinin, ölen annelerinin son isteğini yerine getirmek için onun tabutuyla birlikte giriştikleri, neredeyse yetmiş yıl süren serüven dolu uzun yolculuk sırasında kimsenin filmi anlatmamış olmasına şaşırıyordu. O, bunu yapmayı istiyordu. Filmin ilk seyircisi kendisi olurdu. Ancak bu film bir türlü yapılmadığı için, Ressam bunu kendi yapmak istedi, kendisi, yani izleyici için.

Filmin haklarını satın aldı, senaryoyu yazdı, Amerika'nın güneyi yerine Kastilya ve Galiçya'da tabutun nakledildiği istasyonları yaya olarak dolaştı, profesyonellerden –teknik ekip– ve profesyonel olmayanlardan –bütün oyuncular– oluşan karma bir ekip topladı.

Ancak daha sonra çekimler sırasında Ressam'ın ya da Sinemacı'nın verdiği karar, annenin ölümünden sonra onun, planlandığı gibi, İspanya'nın iç eyaletleri arasında, yani Soria, Valladolid ve Zamora arasında uzayıp giden zikzaklı, uzun bir güzergâh üzerinden nakledildiğini göstermek yönünde değil, hemen Cantabria Dağları'nın ardına, taş grisi pırıltıları taşıyan Finisterre Burnu'na sıçramak yönünde oldu: Bunun birinci nedeni, o zamanlar ilkbahar başlangıcında Atlantik kıyılarında çok daha fazla, filmde gözükmesine yetecek kadar da yoğun ve sürekli yağmur yağmasıydı, nehirler taşıyor, öykü için kullanılabilecek biçimde mezar arayıcılarının yollarını kesiyor, tıpkı Mississippi'de olduğu

gibi o büyük sel bölgesini oluşturuyordu, hatta bir keresinde tabut bu sel sularının içinde neredeyse bir daha gözükmemek üzere kaybolmuştu.

İkinci nedeni ise, Sinemacı'nın ancak Kastilya dağlık bölgesinde yapılan deneme çekimleri sırasında, oradaki ışığın, düşünde gördüğünden daha farklı bir belirleyiciliği olduğunu fark etmiş olmasıydı. Buna göre ailenin annenin cesediyle birlikte yola çıkmasından sonraki ilk sekansta –bu arada annenin cesedi de tıpkı canlıların yaptıkları gibi, tabutun içinden, yolculuğun şu ya da bu evresini anlatıyordu– bambaşka bir ışık egemen olmalıydı, şu 'Aynanın Ardındaki Bölge'nin ışığı (zaten filmin adı da buydu).

Burada söz konusu olan salt duyularla ilgili bir şeydi ki, bu da sudan yoksun ve hemen hemen hiç var olmayan ya da bataklık sarısı renginin içinde neredeyse hiç belli olmayan kayalıklarıyla İberya'nın iç bölgelerinde yoktu; ama buna karşın sığır yalakları görüntüsü taşıyan, sözde suyu çekilmiş dere yataklarının ve salt çamur birikintilerinin bile Galiçya'nın en iç bölgelerinde suların yükselmesiyle birlikte kabarıp nehir ya da göl büyüklüğüne ulaşarak eskiden oldukları duruma geldikleri, granit pırıltıları içindeki kıyı bölgeleri oldukları şeye doğru genişleyip gidiyorlardı: Bu akarsular küçük çayır dereleri, iki tarla arasındaki nemli, çıplak topraktan ibaret değildi, içinde tuzlu su akan deniz kollarıydı.

Ve filmini o ışık altında çekmek için Ressam'ın, görünürde olanın dışında bir nedeni daha vardı. Artık pek de genç biri olmayarak ilk kez Vigo'ya, Pontevedra'ya ve La Coruña'ya geldiğinde, buraları, aynanın ardındaki şehirlerde dolaştığı duygusuyla bir uçtan ötekine dolaşmıştı. Gerçi yaşamı boyunca bunların adlarını duymuş, ama varlıklarını bir türlü gözünün önüne getirememişti. İspanya onun için çok daha önce bir yerlerde, Sierra Cantabria'da ya da en fazla Santiago de Compostela'da bitiyordu. (Buna benzer bir biçimde insan çocukken, yaşadığı yerde öyle köşeler vardır

ki, farkına varmadan oraya adım attığında, bütün öteki yerlerden daha aydınlık olduğunu, oradaki nesnelerin çok daha aydınlatılmış ve resmedilebilir olduğunu fark eder.)

Bir şeyin aynanın ardında olması demek, geçen bütün o zaman içinde var olmuş olması, üstüne üstlük de daha yakında olmuş olması demekti. Ve buna rağmen insan oranın içine ancak nüfuz edebiliyordu –kim bilir nasıl– hem de uygun bir anda –bu uygun an ne zamandı–. Ancak ondan sonra orada, genel olarak tam da kendi memleketinde, kendi anakarasında, sanki bu anakaradan bağımsızmış, tek başınaymış, kendiliğindenmiş, bu da yetmiyormuş gibi sağlıklı ve güçlüymüş gibi görünen yerleşim bölgeleri çıkardı insanın karşısına, aynalarına tersten yazılmış yazılarında yeni bir dünyanın okunabileceği koca şehirler ya da eyaletler. O zamanlar La Coruña'da ve daha da fazlasıyla, daha büyük olan Vigo'da Ressam'ın başına gelen de bu olmuştu. Ve bu, doğal bir biçimde olagelmişti.

Film için zaman zaman ön tarafın ışığının azaltılması, arka tarafa ışık eklenmesi gerekiyordu. Kameranın nereye yerleştirileceği ya da ışık ayarı konusunda onlara bir şey söylemediği için başlangıçta güvensizlik içinde olan ekip – ne olursa olsun sonuçta o bir ressamdı– kısa zaman sonra, onun her defasında çekime tamamen değil de aşağı yukarı hazır olmasına alıştı. Hatta Ressam'ın son anda bir sürprizle çıkagelmesi onları heyecanlandırıyordu. Ve zamanla Ressam işine, onların alışkın olduğu biçimde yaklaşmadığı için mutlu bile oldular; çekim planlarını arka arkaya öyle sıralıyordu ki ortaya çıkan şey alışılmış bir filmden çok bir frize benziyordu ve dış sesler, gelip geçen uçaklar, trenler onu hiç rahatsız etmedikleri gibi o sırada konuşmakta olan oyuncunun yüzüne birdenbire bir bulut gölgesinin düşmesinden de memnun oluyordu. Paydostan sonra, zifirî karanlıkta ve şakır şakır yağan yağmur altında, La Coruña fenerinden en son ses teknisyeni çıkıyordu, çünkü orada kayaların arasın-

da duran boş bir teneke kutuya düşen yağmur damlalarının çıkardığı sesleri gün boyunca kaydediyor, ancak bu kayıttan memnun kalmıyordu: Kutunun içme deliğinin arasından geçen o damlaların ara tonlarının peşindeydi.

Ve Kastilyalı bir çiftçi ailesi olan aktörler –onlar da sahil şeridini ilk kez görüyorlardı– öykülerini ezberden söylüyorlar ya da kusursuz, yakaran bir ciddiyetle öykülerine bakıyorlar ve onu dinliyorlardı, bunun nedeni belki de, her birinin, kendi kendine, sessizce ezberlediği monoloğunu – filmde yalnızca böyle monologlar vardı zaten– çekim sırasında ilk kez sesli olarak söylemesiydi.

Film bittiğinde durum farklıydı. Zaten daha önce de filmin bittiğine sevindiği hissedilen biri neredeyse hiç olmamıştı ve merak ettiklerini söyleyenler de bunu bir tehdit tonu içinde söylemişlerdi.

İzleyicilerin hemşerileri olduğu ilk gösterimde insanlar kendisini görmezden geldiler, ağzını açanlar ise başka şeylerden söz ettiler ya da 'balığın tabutun üstünden atladığı' planı övdüler. Gösterime sokaktan geçen birkaç yabancı da girmişti, bunlardan biri filmin sonunda alkışlamaya başlamış, ancak salonda egemen olan genel sessizliğin içinde hemen alkışı kesmişti.

Artık Ressam'ın bizzat katılmadığı ve birkaç olası dağıtıcı için yapılan ikinci bir gösterimle ilgili olarak, adamlardan birinin gözlerinin yaşardığını ve aynı zamanda da elinin başparmağıyla yeri gösterdiğini duydu. Sonra bir-iki izleyici övgülerini dile getirdiler ve kısa bir süre sonra kendilerine herhangi bir yanıt vermediği için hayal kırıklığına uğradıklarını belirttiler.

Filminin bütün dünyaya sesleneceğine inandığı için arkadaşım bu başarısızlığı karşısında, neredeyse kimsenin artık gereksinim duymadığı bir şey yapmış olma düşüncesinden kaynaklanan sessiz bir acı duydu; zaman –ya da kim ya da ne– 'Döşeğimde Ölürken'in öyküsünden farklı öyküleri ge-

reksiniyordu.

Ancak uzaklığı yitirişinin başka bir nedeni vardı. Bunun nedeni yalnızca kendisinde yatmaktaydı. Ona öyle geliyordu ki, kendini yetkin olarak gördüğü o filmle birlikte, kendi-kendisiyle-bir-olmaklığım, kendi özdeşliğini yitirmişti; sanki onun için artık böyle bir şey yokmuş gibi olmuş, özdeşlik önceleri bir sözcükken başka bir şeye dönüşmüştü.

Kendi kendini gülünç duruma düşürmüş olmasını yalnızca hoşnutlukla karşılıyordu; bu, başlangıçtan itibaren ona özgü bir şeydi, ara sıra, belli ölçülerde, kendini sürdürebilmesi için bir tür görev haline gelmişti. Boş yere harcanıp giden şeyler umurunda bile değildi. Ve aklına yenilginin düştüğü zamanlarda ise, 'Nasıl bir yenilgi?' diye düşünüyordu.

Ancak böyle karşı duruşların hiçbiri onu, 'Ben ve uzaklık artık bir değiliz, ben artık bir ressam değilim,' düşüncesinden kurtaramıyordu. "Ben kimim?" sorusu onun için artık retorik olmaktan çıkmıştı. Çok genç yaşlarından beri üzerinde hak iddia ettiği ve çevresindeki ressamların hiçbirinin ulaşamadığı bir güçle işgal ettiği yerden ayağını kaydıran kendisi olmuştu. Resimleri için, onlarda, tam da siyahın çok biçimli dizilişi nedeniyle, belki de Cebelitarık'tan Sicilya'ya, Peloponnes'ten Girit'e ve Fenike'ye kadar Akdeniz kıyılarının tarihinde son kez olarak bir ateş yakıldığı söylenmişti, tıpkı yalnızca bir kere –ki o zaman da halkların hepsi tarafından– Antikçağ'da yapıldığı gibi.

İnsanın kim olduğunu artık bilmemesi, bunun da ötesinde, atılan her adımda yeniden işlenen bir suçtu. Yalnızca çevresinin değil, kendi kendisinin gözünde de sınırı geçtiğinden bu yana kuralsız biriydi. Özdeşliği olmayışını, kutsal bir sönmüşlüğü yaşar gibi yaşamıyordu. Bu, kendisini –yalnızca kendi kendisinin gözüne gözüktüğü için– hiçbir yerlere gizleyemediği bir utanç anıtıydı.

Uzaklık yitimi, görüntü yitimiyle aynı anlama geliyordu;

o uzaklık duygusu olmadan resim yapamıyor, rengini hiçbir yanda tutturamıyordu. Malzemesine baktığı anda, tıpkı şimdi Duero'da yaptığı gibi, oradan doğru bir ışın çıkageliyordu gelmesine, ama bu ışın, çocukluğunda Tarragona'daki Roma müzesinde gördüğü Medusa'nın yılan saçları kadar girdaplı ve ürkütücü oluyordu. O sözde taşlaştıran bakış daha çok aklını başına toplamasına çağıran bir bakış olarak gözükmemiş miydi ona? Böylece, aylardır sürmekte olan kafa karışıklığının içinde birdenbire şöyle düşündü: 'Kendi eve dönüş yolumu kendim kesmiş olabilirim.' Sonra da yine: 'Böylesi iyi. Ne serüven ama. Nihayet vahşi dünyanın içindeyim,' diye düşündü.

Medusa güzel, ciddi ve genç bir kadındı, daha sonra kafası kesilmişti, kafasının içinden ise yılanlar değil, kanatlı bir at, yani Pegasos çıkmıştı.

Günün akışı içinde toprağa uzanmak gibi bir alışkanlık geliştirmiş olması, yalnızca duyduğu büyük yorgunluktan kaynaklanmıyordu. Öyle olsaydı pozisyonunu değiştirir ve sürekli olarak yüzü yere dönük, kıpırdamadan, gözleri açık olarak yatmazdı. Bilerek ve isteyerek böyle yatıyordu, tıpkı, uzun süre hasta yattığında, şiltedeki bir delikten –yoksa bu bir çelik somya mıydı– birkaç ay boyunca yatağın altındaki zemini incelemekten başka hiçbir şey yapmamış olan öncüllerinden biri, yani Amerikalı Sam Francis gibi. Ancak Sam Francis bu yolla ressam olmamıştı, peki ya şimdi kendisi olmuş muydu?

Orada nehrin kavis yaptığı yerdeki çakıl taşlarının üzerine yatıyordu, taşlar gözünün o kadar yakınındaydı ki, ara sıra göz kırptığında kirpikleri taşlara sürtünüyordu. Çakmaktaşları karanlık görünüyorlardı, yalnızca kenarlarında hafif bir ışık vardı. Başını kaldırıp da gökyüzüne bakmaktan çok, aşağıya, yere bakmanın kendisini güçlendirmesini bekliyordu! Ve acaba şimdiye kadar kim kendini böyle yerde yatmaya teslim edebilmişti? Picasso değil, Max Ernst değil,

ama Matisse evet, çok yaşlıyken, tabii ki Cézanne, Poussin, öncelikle de Kral'ın mutsuz ressamı olduğu ara döneminde, hatta kusursuz Braque da, evet.

Ancak bu sıralama artık onun için geçerli değildi. O güne kadar ki yaşamından çıkarsadığı hiçbir şey üzerinde, yapıtının kendisi üzerinde hak iddia ettiği kadar hak iddia edemiyordu. Şu anda yapmaya çalıştığı şey, doğanın acemice resmedilmesiydi, her bir sayfada yalnızca tek bir şey yer alıyordu, bir sileks, bir çalı, topraktan bir piramit, bir nehir dalgası. Bir pazar-günü-ressamı olarak (her gün), bilindik kalemlerle defter kâğıdına resim yapmaya karar vermişti, bu arada bu kalemlerin çıkardığı gürültü, eskiden yaptığı sürmek, sürtmek, kazımak, oymak kadar çok şey ifade ediyordu.

Ve böylece kışa kadar bir resim durağından ötekine nehir yukarı taşınmayı ve yürümeyi amaçladı, yola Portekiz'den, Porto'nun arkasından, Rio Duero'nun Atlantik'e döküldüğü yerden çıktı, sonra sınır boyunca devam edip Zamora'nın altına kadar ilerledi, neredeyse sular altında kalmış olan küçük nehir adasının üstündeki kilise yıkıntısının önünden geçti, bu arada suların çevresinden girdap yaparak aktığı öteki adada başıboş bırakılmış ya da yolunu yitirmiş bir köpek bir hafta boyunca kendi kendine havlamıştı, sonra artık hiçbir şey olmadı.

Yolculuğu sırasında uyanan duygular onun için yeniydi. Yorgunluktan kaynaklanıyor olmalarına ve kaygı ya da terk edilmişlik olarak adlandırılmalarına rağmen, zaferle dolu zamanlarında yaşadığı duygulardan çok daha derin ve etkileyiciydiler. Sabık prense öyle geliyordu ki, zayıflık ve savunmasızlık, insana çok kendine özgü bir güç veriyordu. Özellikle dışlanmışlığı içinde görmeye; içine almaya; eylemeye sürükleniyordu. Ve böylece mekânın ya da mekânların içinde yumruklarını sıkıp: "Yeni bir ressamlık başlamalı! Halkların ona doğru harekete geçtiği. Onun önünde sessiz-

leştikleri ve sonra uzaklaşıp gittikleri, gittikleri ve gittikleri. Yaşam gibi törensel bir ressamlık. Kilit altında tutulan resimlere son. Kaya resimleri," dedi.

Toro'nun büyük Duero-sekisinin ayağında uzayan çakıl taşı tarlasının üzerindeki Ressam kâğıdının üstünden, bulutsuz gökyüzünde bir şimşek çaktığını gördü. Ardından gök gürültüsü geldiği sırada çakan şimşeği unutmuştu bile. Yoksa bu ses şu iki avcıdan, saatlerdir demiryolunun arkasında, tüfeklerini tavşan deliklerinin bulunduğu yere doğrultmuş yatmakta olan baba oğuldan mı geliyordu?

Hayır, gök gürlüyor ve şimşek çakıyordu, tekrar ve tekrar. Avcılar koşar adım uzaklaştılar. Kurbağalar suya atladılar, ortalık sütliman oldu, sonbahar yaprakları dikey ve ağır ağır düşüyordu. Şimşek kendini masmavi gökyüzünde değil, daha çok çakıl taşlarındaki yansısında gösteriyordu; her yeni şimşek çakışı oradaki kabarıklıkların içinden fırlayıp çıkıyordu sanki.

Arkadaşım bu kargaşada kalemlerini kokladı –kekik kokusu–, nesnesini ince çizgilerle taramayı sürdürdü, bu, engerek başı biçiminde tek bir tane çakıl taşıydı. Resmi bitirdiğinde karavanına gitmek üzere yola koyuldu, karavanı şehrin hemen dışında, papatya tarlasının yukarısında duruyordu. Ancak ondan önce, oradan oraya koşuşan tavşanların, leyleklerin ve sıçanların arasından geçerek kumlu bir yolda ilerledikten ve tohumların yanaklarına tokat gibi çarpmasının keyfini çıkardıktan sonra, baraka bara uğradı, bar nehir balıkçıları ve avcılarıyla tıka basa doluydu; gelişini çok önceden nehir sekilerinin arasından geçerken boğa böğürtüsünü andıran bir sesle bildiren, La Coruña'dan Madrid'e giden ve günün son treni olan bir sonraki hızlı tren geçip gidinceye kadar da orada kaldı.

Yokuş yukarı yürümeye devam ederken sürekli mavi olan gökyüzünden ilk damlalar düşmeye başladı ve bütün yol boyunca da hep ilk damlalar olma özelliğini taşıyan

damlalar düştü. Virajlı yoldaki eski, küçük parke kaldırım bu damlalarla taze bir siyahlığa büründü ve çevreye yağmur kokusu yayıldı. Bir daha resim yapacak olursam, diye düşündü, kamuflaj renkleriyle yapacağım.

Açık havada bulunan tek tük insanlar, her biri birbirinden uçurumlarla ayrılmış tepelerde mantar aramak ya da benzer bir amaçla dolaşan yaşlı adamlardı, 'Benim gibi,' diye düşündü Ressam. Oysa o adamlar iç savaşta savaşırken –şuradaki oradakine karşı mı; peki ya şimdi– o daha kısa pantolonla dolaşıyordu. Ertesi gün yine nehirden yukarı Tordesillas'a doğru yola koyuldu.

Ama bugün bir de Toro'nun çamur sarısı kilisesinin önünden yürüdü, orada, taş ustalarının dikdörtgenin içine oyulmuş olan oklarının, anahtarlarının ve pergellerinin üzerinden gözleriyle geçti. Sonra Palaza Mayor'daki 'Alegría' Barı'na girdi, daha içeri girdiği anda bir kadeh Fino hazırdı, televizyonda ise, ölüm darbesinden kısa bir süre önce torero ve boğanın neşeliymişçesine oyuna başladıkları gösteriliyordu. Sonra 'Imperio' Sineması'na gitti, orada süpürgeliklerin, havaalanı ışıklarına benzeyen ışıklarıyla baş başaydı. Sonuna kadar izlemediği filmden çıktığında gece olmuştu bile, Rio Duero'nun derinliklerinden gelen çağıltı bütün şehri sarıyordu, burada yukarıda ise neredeyse yalnızca oyun salonlarının uğultusu vardı, sanki Toro'da insanlar İspanya'nın başka herhangi bir yerde olduğundan daha erken giriyorlardı evlerine. Ondan sonra kapalı bir mekânın en kuytu köşesinde gecikmiş bir akşam yemeği yedi, yine tek başına; bakışları duvardaki bir vitrine takılıydı, arkadan aydınlatılan buzlu camın önünde bir perde asılıydı. Lokantacı hoşça kal demek için elini onun omzunun üstüne koyduktan sonra, şehrin dışında, otların arasındaki karavanında yattı, ama yüzüstü değil, gaz lambasının ışığında Horatius Flaccus'u okudu: "Nasıl? Bir katil gece birini boğmak üzere kalkıyor. Ve sen, kendini kurtarmak için, evde mi oturuyorsun?" Işığı söndü-

rürken aklına taş ustasının işaretleri geldi ve şöyle düşündü: 'O zamankilerin okları daha tüylüymüş! Peki bizim şimdiki oklarımız da hâlâ öyle mi?' Ve karanlığın içinde radyoda bir kadının söylediği şarkıyı duydu: 'Quieres un lugar?'

4. Kız Arkadaşım'ın Öyküsü

O, tek başına çıktığı yolculuklardan hep bir defineyle geri dönmek istemişti. Ve her defasında de eli boş dönmüştü, bunun nedeni arayışlarının sonuçsuz kalmış olması değildi. Her defasında şaşırtıcı şeylerle karşılaşıyor ve onları alıyor, onlar için pazarlık yapıyor ya da –sık sık– onları çalıyordu. Onları beraberinde sürükleyerek haftalarca yürüyebiliyor, sonra da birbiri ardına herhangi bir yerde bırakıyordu, bilemedin eve dönüş yolunda, sonuncusunu da belki evin kapısının köşesinde.

Bulunmuş eşyalar onun gözünde özelliklerinden hiçbir şey yitirmiyor, ancak yolculuğunun sonlarına doğru, düşündüğü defineden daha farklı şeyler olarak görünüyordu. Sonra yıllar geçtikçe, olasılık dahilindeyse, bu eşyalar yerlerine geri götürülüyordu, tıpkı şimdi Türkiye'nin güneyinde, Efes'te büyük çabalarla toprağın altından çıkarılan, ondan sonra da saatlerce ellerle ve ayaklarla yuvarlayarak ilerletilen, üzerinde Herakleitos'un, "Her bir günün varlığı birdir ve aynıdır," cümlesinin Yunanca olarak yazılı olduğu eski mil ya da stadyum taşında söz olduğu gibi; değişik bir çevreye girince bu cümlenin bir oyunun repliğinden başka bir şey olmadığını düşünmüştü.

Ama yine de eskiden beri olduğu gibi böylesine sözde bir define söz konusu olduğunda, ateşli bir coşku ya da heyecan nedeniyle, onu en azından hemen yerinden oynatmaktan, ona tırnaklarını geçirmekten kendini alamıyordu. Her defasında, 'İşte burada, sonunda seni buldum,' diye düşü-

nüyor, sonunda kendine şans getirecek şeyi keşfetmişçesine hemen üzerine atlıyordu, sanki –herhangi bir adam ya da sistem tarafından çoktandır artık beklenilmeyen– bu şey yaşamının bilinmeyen yönlerine açıklama getirecekti, peki bu şey neden, diyelim Bodrum'da, sahil tepelerinin eteğindeki alüvyonların üzerinde bulunan o kendine özgü odun parçası biçiminde gözükmesindi; bu arada odun parçasının neredeyse yalnızca dışı hâlâ tahtaydı, buna karşın içi, yani çekirdeği boylu boyunca, kamış biçiminde, önü ve arkası açık midyelerle –yoksa balık kılçıkları mıydı– kaplıydı, öyle ki tahta borunun içinden, ışığı başka hiçbir şeye benzemeyen biçimde kıran özel bir prizmanın içinden bakarcasına bakabileceğini düşünebiliyordu, hem de bu prizma özel olarak onun için orada duruyordu. "Söyle bana, ey define: Kimim ben? Ne yapmalıyım? Yerim neresi? İktidarı nasıl ele geçiririm? Bundan sonra neler olacak? Önümü aydınlat."

O odun parçası çoktan alüvyonun üzerine gerisin geriye yuvarlanmıştı, tıpkı daha sonra tuz beyazı, erotik etkili bir sacayağının, yani bir tuzla evinden çalınan ganimetin daha aynı akşam yerine konulmuş olması gibi. Ama bu sabah erkenden yine, uyku tulumunda ya da teknenin güvertesinde geçirilen bir geceden sonra, müezzinin sabah ezanını okuyan sesi (ya da onun bant kaydı), uzaklardan gelerek denizin üstünden ona, koya kadar ulaştığında, hava daha aydınlanmamışken, gökyüzünde yıldızlar görünürken, öte yandan ilk horozlar ötmeye başlamışken o şu cümleyle uyandı: "Bugün, defineyi bulma günü, güneş batmadan onu bulmuş olacağım ve bütün dünya bana şaşıp kalacak."

O kimdi? Peki nasıl olmuştu da, her defasında tam da Anadolu'da, Türkiye'de yeniden aramaya koyuluyordu, o Anadolu ki insanları, onun Güney Slav çağdaşlarının kafalarında –yabancı diktası çoktan sona ermiş olduğu halde– hâlâ haraca kesenler, boğaz kesenler ve karın deşenler olarak korku salmayı sürdürüyorlardı?

Bir keresinde 'Ortaçağ Destanlarında Kadınların Konuşması ve Susması' konulu bilimsel bir yazıda, kadınların tehdit eden ya da insanın üzerinde baskı yapan bir dilden sakındıklarını okumuştum: emirler, doğrudanlık ve yanıt bekleyen sorular. Benim Kız Arkadaşım da böyle bir kadın mıydı? Ve bir keresinde de 'Çeşitli Dillerdeki Soru Tonlamaları' başlıklı bir yazıda, Alman dilindeki soru cümlelerinin soru tonlamasının 'mükemmel' olduğunu, buna karşılık Eskimo dilindeki soru cümlelerinin soru tonlamasından yoksun olduğunu okumuştum: Kız Arkadaşım, sen bunlardan hangisine dahilsin?

Onun hakkında en azından bazı şeyleri bildiğimi sanıyorum. Birincisi: İçimizde bir tek o hiçbir şeye aldırmaz, hem de zaman zaman insanı öfkelendirecek kadar. Sanki onun için yalnızca şimdiki zaman, az çok huzurlu bir şimdiki zaman vardır. Mevcut olmayan bir şey, çekici bir yanı yoksa, onun için saçmalık ve özelliksizliktir. Karşısındaki bunun tersini biliyor olsa bile: İnsan yüzüne bakınca onun bir erkekle birlikte yaşadığını asla düşünemezdi, kaldı ki, çocuğu olduğunu, anne olduğunu düşünebilsin. Artık genç olmadığı halde, geçmiş yüzyıla ait bir benzetmeyle söylemek gerekirse, bakireymiş gibi gözükürdü, en azından ilk bakışta, ve aynı biçimde aradan uzun bir süre geçtikten sonra ona bir kez daha bakan kişi, başının ve bedenin duruşu açısından da aslında kendisinden çok gün ışığına uzandığını görürdü: Bu uğurda arayışından bile vazgeçebilirdi, kolayca, hemen.

Ve korku nedir bilmezdi. Ona korkak birinden söz edildiğinde, anlayışsızlığından dolayı gözlerini iri iri açar, yüzünde anlamsız bir ifade belirirdi. Aynı biçimde her türlü acıma duygusu ona yabancıydı, merhametli birini hor görmekle kalmaz, ona öfkelenirdi: Yapılması gereken bir şey varsa, o zaten çoktan yapmış olurdu; yoksa, başkalarının mutsuzluğunu görmezden gelirdi.

Ve hiç kimseye ve hiçbir şeye ad veremezdi, verecek

olursa da o kimsenin ya da şeyin kalıtımsal adını kullanmazdı. Bu adı öylesine nadir kullanırdı ki, o anda dinleyici ya büyünün (büyük bir olasılıkla önce ona ait olan büyünün) bozulduğunu hisseder ya da onda görmeye alışık olmadığı bir ciddiyet algılardı. Ama onun için normal olarak dünyada hiçbir şeyin olağandışı ya da özel bir adı yoktu. Uzun zamandır oturmakta olduğu 'Dalmaçya'nın adının böyle olmaması gerekirdi, bunun yerine 'Kıyı Ülkesi' ya da 'Kayalık Kıyı Ülkesi' denmeliydi oraya ('Karst' bile onun için yeterince özeldi), 'devedikeni', 'ardıç', 'Tito', 'Efes' de olanaksız adlardı; onun dudaklarından olsa olsa çiçek, çalılık, mareşal, şehir, belki 'düşünürler şehri' çıkabilirdi. Gerçi genellikle her bir özel adı bilirdi, ama sanki bu adı kendisine saklar gibiydi, çok özel bir durum söz konusu olsa bile. Ya da adları, özellikle de yer adlarını, önceleri hiç bilmek istemezdi; mektuplarında yer adları yalnızca pulun üzerindeki damgadan anlaşılırdı, olsa olsa çok sonraları mektubu gönderdiği kişiye, bir zamanlar bir hafta boyunca kaldığı 'Ay-yıldız ülkesindeki' 'cüce kurbağalı lagun köyü'nün adının ne olduğunu sorardı.

Doğaldır ki konuşmasındaki en dikkat çekici yan yine de bazı adlar kullanıyor olmasıydı, ama yalnızca kendisinin bulduğu adlardı bunlar, onları ya yeniden yazıyor ya da görüntüden yola çıkıyordu. Onun kullandığı 'kap', 'dağın ardındaki nehir', 'kışın iğnelerini yitiren çam ağacı' gibi sözcükler nasıl bir çapraz bulmaca efsanesini andırıyorsa; 'ardından iyi uyunan korku', 'ağaçların beyaz kabuklarla evin kapısının yanında durdukları gün', 'kemerli yıldız ve altındaki erkek cinsellik organı' dediği zaman da ne demek istediğini sürekli olarak tahmin etmeye çalışıyordum. Doğduğu yer olan Maribor onun için yalnızca 'kırmızı damlı şehir'di (oysa uzun zamandır böyle bir şey geçerli değildi) ve orada genişleyerek akan Drava, 'duman çıkaran buz kütleli nehir'di, bunun tek nedeni çocukken bir keresinde, bir kış günü büyük köprünün üzerinden, her şeyin donmuş gibi gö-

züktüğü bir ayazda büyük bir uğultu ve gümbürtüyle akıp giden vahşi ve görkemli buz kütlelerini ve onlardan yükselen dumanı izlemiş olmasıydı, köprüden geçen herkes bu görüntü karşısında kaçmıştı, tabii ki onun dışında.

O, ufka kadar arka arkaya istiflenmiş olan kiremit damlar o zamanlar, yani çocukluk ve gençlik yıllarında, odasının penceresinden gördüğü bütün Maribor'du, ek olarak bir de güneydeki uzun dağ sırtı vardı, yalnızca memleket özlemi çektiği anlarda bu sırtın adı 'Pohorje' oluyordu onun dilinde. Ve kırmızı renk, kiremitten kiremite renk farklılık gösteriyordu, öyle ki damlardan oluşan araziye baktığında, daha koyu noktaların eklenmesiyle, özellikle hiçbir yerde başlamayan ya da bitmeyen sonsuz bir yazı uzayıp gidiyordu, kıvrılarak, dalgalanarak, kavislenerek, çaprazlanarak, okunamayan, ama aynı zamanda da okumaya doyamadığı bir yazı; bakışları ne kadar uzun süre bir aşağı bir yukarı dolaşırsa, yazı da bir o kadar arılaşıyordu; ve daha sonra, başka bir Slovak kentinde –Ptuj muydu yoksa– gözlerinin önüne serilen benzer bir dam kiremiti atlasının orta yerinde, damların en büyüğünün üzerinde –oradaki katedralin damı mıydı yoksa– açık kırmızı üzerine koyu yazılmış, anıtsal, gerçek bir yazı onun üzerine atıldığında, böylesine bir belirgin-olma-durumunu deyim yerindeyse barbarlık olarak nitelendirmişti.

Ve, anlattığına göre, özel bir şey daha vardı: O damlardaki mahya kiremitleri; bunlar ötekilerin ardında uzun bir tepelik oluşturuyordu, bunlardan dizi dizi vardı, diziler sık sık düzensizleşiyor, sanki hafifçe kırılmış gibi görünüyor, o zamanlar kendisinin hepsini birden 'Batı', 'Doğu', 'Levante' olarak adlandırdığı çeşitli yönlere doğru bir geçit alayı oluşturuyordu – adlar yok, diyordu, tersine seslenmeye yarayan görüntüler var. Adlar var idiyse de, bunlar kaynağını yalnızca güneşten ya da onun yansımasından, renklerinden (bir ineğin adı 'kahverengi' olduğu zamanlarda) ya da arazi-

nin biçimlerinden ('Yüksek Yol', 'Derin Çukur' ve 'Finisterre'nin denize uzanan bütün burunları) alıyordu.

Dünyanın herhangi bir yerinde tek bir şeyin de genel ve bağlayıcı olarak yalnızca kendi genel kavramıyla adlandırıldığını öğrendiğinde çok özendi, yani bir ormanın yalnızca 'orman' olarak bilinmesi, deltanın 'delta' olarak, dağlık bir ülkenin 'Collio', bir gölün 'Jezero' olarak (bu bir göl köyünün adı da olabilirdi) bilinmesi gibi: "Bundan güzel bir şey olamaz!" Böylesi tanımlamalar asla aldatmazdı, böyle tanımlanmış bir şey, 'tepe' adında bir 'tepe', 'koy' adında bir 'koy' adının dile getirdiği şeyi koruyor, onu onurlandırıyordu.

Yoksa sahiciliğin ve örnek olacak bir değerde olmaklığın görüntüsü –dereye 'dere', uzama 'kamen' (taş), (haritada çöl olarak işaretlenen yer çalılıklar arasındaki bir kum yığınından başka bir şey olmasa bile) çöle 'Le desert' denmesi adların ve işaretlerin gücünden mi kaynaklanıyordu? Nesnelerin mi adların mı, hangisinin daha önce geldiğine ilişkin o eski kavga nasıl sonuçlanmıştı? Ancak onun kendiliğinden söyleyebileceği bir şeyin ve herhangi başka bir şeyin, ona özgü olmayan bir şeyin ağzından çıktığını şimdiye kadar hiç duymadım: Türkiye'deki Akdeniz kıyıları genellikle öteki denizlerin yarısı kadar vahşi olmasına rağmen –resmi olarak da neredeyse yalnızca 'deniz' olarak adlandırılıyor, açıklayıcı isimler kullanılmıyordu– her defasında tıpkı bir açık deniz gibi onun önünde yükseliyordu; o bunu bir dağın önündeki tepeleri aşarken ilk bakışta karşıda duran ve çok daha büyük olan bir tepe olarak algılamıştı. Evet, adına 'deniz' denilen bu deniz onun için sahiciydi, tıpkı bir insan hakkında, onun daha sahici bir insan olduğunun söylenmesi gibi –yani orijinal biri mi?– hayır, orijinal'in *kendisi* olan biri.

Buna karşın neredeyse bütün takılmış, başına buyruk özel adları aşağılayıcı, uygunsuz, neredeyse, sadece 'köpek' olarak çağrılmayan bütün köpeklerde söz konusu olduğu kadar budalaca ve talihsiz buluyordu. Ona kalsaydı, öz ço-

cuklarını bile, onları vaftiz ettirmekle birlikte, yalnızca 'çocuk' olarak adlandırırdı ve bu çocuklara, kendine çok yakın hissettiği insanların önünde, inatla yalnız böyle hitap ederdi, topuna birden 'otrok' derdi, hem de önüne 'benim' diye eklemeden, ama yemin ediyordu ki, benim Oğlum'a hitap edişim gibi bir durum değildi bu, daha çok gerçeklikle ilgili bir durumdu: Onların adları böyleydi ve onlar buydu, ya da tam tersi.

Kendi adı sorulduğunda, özellikle sokakta, yalnızca Yugoslavya'da değil, başka yerlerde de birçoğuna tanıdık geldiği insanlara sık sık şöyle yanıt verdiğini duymuşumdur: "Benim adım yok!" bir zafer kazanmışçasına, kendinden emin bir biçimde ve her defasında doğruluğuna inanarak.

Bu arada yirmi yıl önce, okuldan henüz mezun olmuştu ki, 'Miss Yugoslavya' seçilmişti ve her yıl bir yenisi seçildiği halde, ülkede yaşayan bazı insanlara göre kraliçe, tek güzellik kraliçesi hâlâ oydu, Arnavutluk sınırında, Ohrid Gölü'nde bile unutulmamıştı – hele orada hiç. Onun döneminde henüz alışılmış olmayan, ama geçen zaman içinde bütün ülkeye yayılan, magazin basınındaki çıplak kadın fotoğraflarının üzerine, birçok Balkan genci, onun yüzünün başka bir yerden kesilmiş fotoğrafını yapıştırırdı ve daha kısa bir süre önce Hırvatistan'da yaşayan Macar azınlıktan bir delikanlının –çocuk kör olmak üzereydi– onun resminin olası bütün ayrıntılarını bir büyüteçle incelediğini anlattığını duydum, hem de günler boyunca, ışık dünyası giderek kaybolurken, bir kadının nasıl görünebileceği konusunda ileride bir fikre sahip olabilmek için.

Buna karşılık benim, böylesine yüzüne bakılmaz, böylesine çirkin bir yaratıkla o güne kadar karşılaşmadığımı düşündüğüm çok olmuştur. Başka bazı, yine sözde güzel kadınları çok daha sonraları tanımış olsam da o ilk bakışta 'karı' ve 'pasaklı moruk'tu. Amacı, insanlar üzerinde ilk önce böyle bir etki bırakmaktı; olabildiğince tanınmadan kalmanın

tadını çıkarırdı, ara sıra kendi ülkesindeki insanlar arasında da yapardı bunu, onlar da insan büyüklüğünde bir et beni görmüşçesine başlarını çevirirlerdi. Kendini böyle başka bir kalıba sokmak için, yüzünü birazcık buruşturması değil, değiştirmesi bile yeterli olurdu, güzellik kraliçesi seçildiği yıl aynanın önünde buna çalışmıştı, yüzüne istediği biçimi verebilirdi. Ve bir baş örtüsü, başka hiçbir şey değil, buna uygun kılık değişikliğini sağlıyordu.

Çocukluğuna ilişkin bir anı da Maribor'un katedralindeki Katolik Mayıs kutlamalarıydı, orada Meryem Ana şarkıları ve dualarıyla göğe yükselmişti. Başka bir anı ise meyve yetiştirme okulunun bahçesindeki elma ağaçlarının altında yatılı okul öğrencilerinden iki tanesinin birbirlerine cinsel organlarını göstermiş olmalarıydı, ondan sonra üçü birden, tüyleri neredeyse tümüyle dökülmüş, ölmek üzere olan sahipsiz bir kediyi vura vura öldürmeye çalışmışlar, bunu – yeniyetmelerin söylediklerine bakılırsa– 'merhamet'ten yapmışlardı, taş üstüne taş, tahta üstüne tahta vurmuşlar, onu bahçenin en ücra köşesine kadar kovalamışlardı, hayvan orada hâlâ yaşıyor ve haykırıyordu, delikanlılardan biri ağlamaya başlamıştı bile, ötekiler ise –'içsel olarak da'– giderek suskunlaşıyorlardı.

Sonra sporda ülke gençler birincisi olmuştu, koşu dalında, öncelikle de engelli koşuda –orada kadınlar da engelli koşuyorlardı–, uzun atlamada, yüzmede, voleybolda ve bu eylemlerin her biri daha uzun süre onun ardından konuşulmuştu. Katıldığı yarışmalardan geri kalanlar yalnızca yırtılmış bağlar, çivilerle tutturulmuş kemikler, dikilmiş kesikler değildi. Daha sonraları da uğraşmayı sürdürdüğü tek şey paraşütle atlamak oldu. Ancak bunu spor olarak görmüyor, ayrıca olabildiğince gizli tutuyordu; yaptığı atlayışları anlattığı zaman, görünüşe göre kendisi de inanmıyordu, buna rağmen karşısındaki ona inanır ve kendini kaptırırsa, o da alevleniyordu.

Doğaldır ki daha sonra, bir güzellik kraliçesi olarak, evlendiği adam bir sporcu olmuştu, Yugoslavya ulusal basketbol takımının yıldızlarından biriyle, Hırvat bir işçinin çok zengin olmuş, esmer oğluyla evlenmişti, oyun dışı zamanlarda da her zaman uyanık, sanki topa hazır, üstelik utangaç ve kibar biriydi, nedeni de boyunun uzunluğu değildi, otel koridorlarında ve girişlerinde kim olursa olsun, karşısındakini ilk selamlayan ve ona yol veren hep oydu, bu sporcuyla birlikte o, yani Mariborlu (kendisinin oturduğu çatı katı da oradaydı) yoksulca bir çiftçinin kızı birlikte bir rüya çifti oluşturuyorlardı. Girdikleri her mekânda insanların, onların o kadın ve o erkek olduklarını anlamasalar bile, nasıl değiştiklerini anlatırdı. Bir Pazar akşamı, en loş, en demokratik salonda, soğuk bir Aralık yağmuru ve rüzgârı altında, karanlığın içinde dişlerini gösteren erkek garsonlarda ve sağlıklı ayakkabılarının içinde olsa olsa beyaz topukları görünen kadın garsonlarda, onların içeri girmeleriyle birlikte bir rahatlama, bir parıldama, bir doğrulma, bir hoş karşılama, bir yerine-geçme baş göstermişti. Birdenbire o âna kadar görünmeyen ışıklar yakılmış, sonra arka odada özellikle onları beklemekte olan müzisyenler çıkmıştı ortaya. Çiftin çevresinde pervane olunmuş, şefkatli ve çocukça davranılmıştı; sonunda en iyi, en gerçek taraf gösterilebilmişti. Kimdi bunu yapan? 'Halklar'.

Daha sonra birlikte Arabistan'a gitmişler, kocası orada mühendis olarak bir yağ nakil hattının yapımında çalışmış, birkaç yıl sonra da yaşamına son vermiş ya da onun dediği gibi, 'kendiliğinden gitmişti'. Bunu öyle bir anlatıyordu ki, karşısındaki dinleyici neden ve nasıl diye sormak yerine salt başını sallamakla yetiniyordu.

Yugoslavya'ya, doğduğu kente geri dönmüş, bir süre anne babasının çiftliğinde yaşamış, şehir boyunca uzayıp giden kiremit görüntülerine ve doğuya doğru uzanan mahya kiremiti dizilerine yeniden derinlemesine dalmıştı. Ya yal-

ızca meyhanede görülüyordu, şimdi bizzat o da topuklarını ıçıkta bırakan sağlıklı ayakkabılar giyiyor, kapkara kaşla-rını bilerek yukarı kaldırıyordu ya da uzaklarda, tarla yol-larında dolaşıyordu, onu hızlı hızlı yürüyüşünden tanımak mümkündü, neredeyse bir yürüyüşçünün (sporcu disiplini) salınımıyla yürüyordu, tekerlenen omuzları geri atarak yü-rüyordu.

Sonra Slovakya'daki ilk kadın ormancı, hayır, *gozdar* olarak, güzellik kraliçesi olduğu zamanlardaki kadar ünlü oldu, ama kimse ikisi arasında bir bağlantı kurmadı, keskin gözleri ve kulaklarıyla erkeklerden daha üstündü, özellikle de ormanın alacakaranlığında ve gecesinde; sonra ikinci kez evlendi, oralı bir 'iş arkadaşıyla', her ikisi de üniformalıydı, üzerleri komünist partinin nişanlarıyla doluydu; daha sonra, çatı katına tek başına geri döndü, 'boşanmış'tı, işsizdi, orada kendi deyimiyle kendini yeniden 'güzelleştirdi', salt bakarak ve okuyarak, sonra düşsel arazilerin haritalarının taslaklarını çizmeye başladı, çok küçük bir ölçekte, su istasyonlarına, mağaralara, köprülere, çıplak kayalıklarına varana dek titizlikle, bir zamanlar okuduğu ve öykünün kendisinden çok aklında kalmış olan 'Define Adası'ndaki yer planı örneğine uygun olarak; taslaklar çiziyor, ölçüyor, ana hatları belirliyor, kaydediyordu; içki satış işinin yanı sıra, tarla kenarlarında yaptığı sabah yürüyüşleri sırasında, lokantasında hazırladığı 'salam tabağına' çeşni olsun diye toprağın derinliklerinden *bren* ya da kren (yani 'karaturp') çıkarmaktan başka bir şey yapmıyordu, turpların uzun, her defasında insanı şaşırtan bembeyaz kökleri oluyordu, ta ki günün birinde nehrin üzerindeki köprüde birbirimize rastlayıncaya, her birimiz ötekine bir başkasını anımsatıncaya kadar; ben onu kesin olarak birine benzetemedim, o ise beni belki herkese benzetti, ama bir tek ilk kocasına benzetemedi. Bizim ikimizin öyküsü de daha sonra geçmişe gömüldü, Kız Arkadaşım, bana yazdığına göre kendini 'yine temiz' hissetmesine yetecek kada

uzun bir süre sonra, üçüncü kez evlendi, kocasıyla birlikte 'katedrallerin bir imparator sarayı olduğu şehir'e (Split) taşındı ve çocukları oldu (iki tane).

Ancak daha sonra içinde bulunduğu yeni konumuyla ilgili olarak hiçbir şeyi kabul etmemesi ve tek başına çıktığı yolculukları olduğu kadar define arayışlarını da sürdürmesi değildi tek neden: Çocukları sanki onsuz doğmuş gibiydiler, her defasında herhangi bir doğum sancısı söz konusu olmaksızın onun bedeninden dünyaya kayarak çıkıvermişlerdi sanki ve –bana öyle gelmişti ki– daha sonra da bu durum değişmedi, yalnızca gamsız değil, aynı zamanda gaddar –diye düşünüyordum– ve sorumsuzdu, ama kim bilir?

Ara dönemlerde ev kadını olarak ortaya çıkışı da benzer biçimde yadırgatıcıydı, bu öylesine mutlak bir biçimde gerçekleşiyordu ki, yanı sıra hiçbir şeye yer kalmıyordu. Yılmadan yemek pişiriyor ve de yemekleri yakıyordu; çamaşır yıkıyor, çamaşırların renkleri birbirine karışıyordu, bulaşığı öylesine sert hareketlerle yıkıyordu ki tabak-çanak kırılıyordu, bu arada sürekli olarak, sokakta ve rıhtımda bile keçe terliklerle dolaşıyor, baş örtüsünün tavşan kulağı gibi yukarı doğru dikilmiş iki düğümüyle pasaklı bir kadın ya da bir Conciérge karikatürü görüntüsü çiziyordu. Ama bu haliyle acaba paraşütle atlamaya gidiyor olabilir miydi? Evet, o kimdi?

Ve sonra, "Süpermarketler ve alışveriş merkezleri benim vatanım," dediğinde kulağa inanılır geliyordu. Ve bir keresinde sanki kendi kendine konuşurcasına, hemen hemen hiç para kaygısı olmayan kendisinin Amerika'nın banliyölerinde olduğu gibi ev kadınlarından oluşan bir çevreye dahil olduğunu ağzından kaçırmıştı, orada her biri sırayla ötekileri evine davet ediyordu, öğleden sonraları yapılan bu neşeli toplantılara erkekler katılmıyorlardı, bu çevreye dahil olan kadınlar plastikten ya da buna benzer maddelerden yapılmış mutfak eşyaları satıyorlardı, ancak bunu yalnızca kendi evle-

rinde yapıyorlardı, oysa o 'ikimizin Yugoslavya'sında!

Bu kez Türkiye'ye, gazetede çıkan bir habere göre, İzmir'de, Ford Mustang marka bir arabanın, hani simgesi dörtnala koşan yabani at olan şu lüks arabanın, yasadışı yollardan ticaretini yapmak için gelmişti.

Ondan sonra, önceleri neredeyse hep yürüyerek Doğu'ya doğru ilerlemişti, yalnızca koydan koya yürümekle kalmamış, eşit ölçüde ülkenin iç taraflarına da uzanmıştı, buralarda tek bir düzlük üzerinde, yüksek kamış çitlerle çevrili, sayısız küçük çay ve ırmak yan yana denize doğru diziliydi, genellikle kamıştan yapılmış doğal çitlerle çevriliydi, her biri canlı bir varlık gibiydi, içlerinden yavaş yavaş ve kolayca (onun için böyleydi) geçirilebiliyordu.

Irmakların denize döküldüğü böylesi ovaları geze geze dolaşmak, sulara batıp çıkmak, yüzmek, dalmak, adım başı karşılaşılan, köprüsüz ve geçitsiz yeni bir şelale, bütün bunlar, yolda olma biçimleri arasında en neşelisi ve yücesiydi, 'altın dönemim'. Bu düzlükler, Kuzey İtalya'da, her birinin birbirine oldukça paralel bir biçimde –yalnızca gerektiği kadar birbirinden uzak ve küçük– Adriyatik Denizi'ne döküldüğü Isonzo, Tagliamento ve Piave nehirlerinin düzlüklerine benziyordu, şelaleler de öyleydi, genellikle adsız, birbirine daha yakın ve daha da eskiydi, bunun nedeni de o bölgenin tarihinin daha eski olması değildi.

Böyle bir dereyi hemen geçmemişti, tersine onun içinde ve onunla birlikte –bunun için gerekli donanımı olsun ya da olmasın– gidebiliyordu, ta derenin yakındaki, ikisinin, yani derenin ve denizin dalgaları arasında açık seçik bir sınır oluşacak denli kıpırtısız, koya döküldüğü, dalgaların birbiriyle karşılaştıkları ve en yumuşak biçimde iç içe girdikleri yere kadar ya da yalnızca, tuzlu dalgaların içinden dışarı akan tatlı suların dalga oluşturdukları ya da ses çıkaran dalgaların yalnızca bu dalgaların olduğu yere kadar.

Onun için hafifçe hareket eden bu sınır çizgisini, suyun

biri önünde öteki ardında olmak üzere boğazında, kalçasında ya da baldırlarında hissetmek özel bir şeydi. (Daha sonra istisnasız her defasında kendinin tekil olduğunu söylemişse de, her zaman yalnız olmadığına, 'tümüyle yalnız' olmadığına inanıyorum.)

Böylesi yerlerde, suyun dibinde, düzenli olarak define benzeri bir şeyler buluyor, bunlar doğaldır ki o bölgenin dışına çıkıldığında özelliklerini yitiriyordu.

Suların denize döküldüğü, minyatüre benzeyen böylesi yerler denizden daha çok ilgisini çekiyordu.

Arada sırada, yollarda, Türk köylerinde, bir-iki parça eşyasını herhangi bir yerden 'ödünç aldığı' bir el arabasının üzerinde taşıyor ve böylece kendisine bir Kudüs hacısı görüntüsü vermiş oluyordu.

Bazen de, daha ilkbaharın başında, kılık değiştirmek amacıyla değil, güneşten ve tozdan korunmak amacıyla başına geçirdiği, gözlerine ve ağzına kadar indirdiği bir ceketle dolaşıyordu, öylesine ince ve koyu tenliydi ki, yerli halktan birinden daha çok bir köylüyü andırıyordu. Böylece kumaşın filtresinden süzülerek gelen ışığın içinde, en parlak ve çıplak arazi bile, güneş tutulmuşçasına bulanık gözüküyordu, insanın herhangi bir haçlı seferi çatışmasıyla ilişkilendirebileceğinden daha farklı bir güneş tutulmasıydı bu: Daha yatıştırıcı, dikkati keskinleştirici bir tutulma ve o, neden hiç kimsenin camdan değil de, böylesi geçirgen bir kumaştan yapılmış güneş gözlükleri takmadığını kendi kendine sorup duruyordu.

Dikkati çekiyor idiyse, bunun nedeni yalnızca çıplak bacaklarıydı, dizinin altına kadar inen pantolonunun altından gözüken bacakları kabuk bağlamış yaralarla kaplıydı, hatta tıpkı, kendisinin deyimiyle 'Slav bir kadında olması gerektiği gibi' varis izleri bile görünüyordu.

Sonra bir sabah yine topukları yere değecek biçimde bir katırın üzerinde sallanıyor; akşama doğru bir atın üzerinde

tırıs gidiyor; ertesi gün bir otobüsün, ardından bakıldığında arazinin de çiçek dürbünüyle bakılıyormuşçasına gözüktüğü, çiçek dürbünü gibi sallanan camının ardında oturuyordu; birkaç gün sonra ise ormanlarla kaplı ıssız bir koyda, deniz kenarında bir devenin tepesinde ortaya çıkıyordu, koyun öte tarafından bakıldığında dağılmış bir 'Batı Sirki'nin yöneticisine; yakından bakıldığında ise isli yanaklarıyla bir partizana ya da odun kömürü işiyle uğraşan birinin karısına benziyordu –gerçekten de ormanın tepelerinde bir yerde odun kömürü yapılan bir yerin dumanı tütüyordu–, bu kadın sazlıkların içindeki iskelenin üzerinde, özenle çizilmiş bir gemi yolunun başında deveden iniyor, çevresi tıpkı kendisini gibi çalılıkların içinden çıkıp gelen insanlarla doluyordu; insanların yanlarında bir sürü çocuk vardı, elleri kolları çıkınlarla, paketlerle doluydu, şimdi hepsi sessizce bekliyordu; onları, İstanbul otobüsüne ya da Antakya, İskenderiye, Çanakkale, Leptis Magna gemisine binmek üzere Fethiye ya da Marmaris'e götürecek olan ve haftada bir kez gelen motoru bekliyorlardı, bu arada deve koyda serbestçe dolanıp duruyor ve kıyıda kalmış bir çocuk, Kız Arkadaşım tarafından buraya gelirken yolda bulunan, ama sonra kumsalda bir kenara bırakılan zırhın içini taşla dolduruyordu.

Yolculukları sırasında ne not aldığı, ne güzergâhıyla ilgili bir şeyler çiziktirdiği, ne de fotoğraf çektiği, kocasına ve çocuklarına yalnızca kartpostallar aracılığıyla selamlar gönderdiği, bana ise Herakleitos'tan, 'Kekova Köyü yoksulluğunu denizin enginliklerine haykırıyor' gibisinden alıntılar gönderdiği halde, sanki yaptığı bütün hareketler, ister yokuş yukarı olsun, ister yokuş aşağı olsun, kayda geçiriliyormuş gibi geliyordu ona.

Kendisine özgü yolda-olma-biçimiyle, yani sürekli ve ısrarlı bir biçimde konudan uzaklaşmayarak, şaşırtılmaya ve şaşırtmaya hep hazır olarak, yalnızca geçtiği yörelerde değil aynı zamanda özel bir dünya haritasında da iz bıraktığını

düşünüyordu. Şu anda attığı adımlardan her biri aynı anda bir yol işareti olarak oraya aktarılıyordu, tıpkı bir araştırmacının işaretleme yapması gibiydi bu, üstüne üstlük bunlar silinemeyen işaretlerdi ki bu da, yalnızca kendi kendisiyle bile duyabildiği sevincin yanı sıra vicdanını da rahatlatıyordu: Sanki onun bu gelişigüzel oradan oraya gezinmesi şimdi bir çalışmaya dönüşmüştü, deyim yerindeyse kamu yararına bir çalışmaya.

Bunun için, yolculuğu süresince attığı hiçbir adımın, hayalindeki 'İz Sürme Haritası'na aktarılabilirliğe muhalefet etmemesi gerektiriyordu. Yanlış bir adım ya da dikkatsizlik, kendisinin oluşturduğu bütün o işaret yazısının silinmesi anlamına gelirdi; çalışması, yapıtı boşa giderdi.

Böylesi bir bilinçten yola çıkarak daha sonra özdeyişe benzer bir şey de geliştirdi: "Yolculuk yaparken öyle davranmalısın ki, ne yaparsan yap, senin iz bırakışına aykırı düşecek bir şey yapmış olmayasın."

Öyleyse neden hâlâ her köşeyi dönüşünde, böylesi bir yaşam biçiminde eksikliği fazlasıyla hissedilen, utanç verici bir biçimde hâlâ gelmemiş olan şeyle karşı karşıya gelmeyi bekliyordu? Neden hep arıyor, arıyor ve arıyordu?

Ve zaman zaman, köşeyi dönünce çarpışacağı şeyin, kendisi için tayin edilen cellat olduğunu düşünüyordu, ayrıca şu sözde iz bırakma işi de hastalıktan başka bir şey değildi, aynı zamanda, yaptığı şeylerin, yalnızca onları yapan kendisi olduğu için, başkalarının eylemlerinde söz konusu olduğu gibi yargılanacak ve cezalandırılacak şeyler olmadığını düşündüğü o sorumsuzluğunun bir parçasıydı da.

Ve Türkiye'nin masmavi gökyüzünün altında, kendini görevi gereği bulunması gereken yerden uzakta hissetmekle kalmıyor, o yerden koparılıp uzaklaştırılmış gibi de hissediyordu, hem de bir daha oraya dönmemecesine. Ondan sonra istediği kadar, zaten ulaşılamayacak bir biçimde arkasında bıraktığı Efesli Herakleitos'tan alıntılayarak geliştirdiği, çok

iyi bildiği ve ondan başka yalnızca (yazılmamış romanımdaki) Erdberg Eczacı Hanımı'nın yapabileceği bir biçimde çevresine gösterdiği 'Güzel yürü' kuralına sadık kalsındı, yararı yoktu: Böylesi anlarda kendisi için yetkili mercilerin gözlerinin önünde avare avare dolaşan, asıl meselesini utanç verici bir biçimde savsaklayan bir kadın gibi hareket ediyordu.

Peki ama bu, asıl mesele neydi?

Öteki sorunlar –edindiği deneyimlere göre–, çocuklar bile, onun sürekli varlığı olmaksızın daha kolay çözümleniyordu; uzun süre yok olması ötekiler için yararlı oluyordu. Kendi meselesine gelince –yine edindiği deneyimlere göre–; onun tarzı, dünya üzerinde böyle doğal olarak dolaşıp durmaktı. "Benim tarzım, benim meselemdir, başka hiçbir şey değil!"

Ancak bu, saatlerdir, hatta günlerdir, hiçbir şey için geçerli değildi. Nereye girerse girsin, Batı yüzyıllarını inceliyor ve güzel yürüyüşüyle de aynı zamanda salt şimdiki zamanın bir örneğini sergiliyordu: Artık buna ait hiçbir şey, ayrıca bir baskıyı gereksinmeyen o haritada işaretlenmiş – resmedilmiş – kaydedilmiş – aktarılmış olarak gözükmüyordu. Bu, binlerce iyi şey arasında, bu yolculuğun kötü yeniliğiydi. Zaten ondan sonra bu yolculuk da ne Doğu'da ve onun ataerkil ortamında ne de çan seslerinin yankılandığı tarçın kokulu herhangi bir levantta seyretti. Uzay gemisi dünya, en ısrarlı protesto amaçlı tepinmeye bile, artık yanıt vermiyordu.

Acaba kaygısızlık Kız Arkadaşım'ın elinden çıkmak üzere miydi?

Hatta yaz boyunca herhangi bir liman şehrinde barlarda ve pazarlarda yöreye özgü seslere kulak verdiği bile oluyordu: Biraz Rusça'nın dışında hiçbir şey duymuyordu. Bu yıl boyunca buralardaki bölgelerde ya da yurt dışında bulunan tek Slav kendisiydi sanki ve ilk kez bu duruma kayıtsız kalamıyordu. İlk kez korkuya benzer bir şeyler hissediyordu ya da bir ön korkuya.

Bazı günler teknelerde görüldüğü oluyordu, para sıkıntısı çekmediği halde tayfaya karadaki alım satım işlerinde yardım etmeye hazırdı; başka bir gün doğuya doğru yola devam etmek üzere tayfasıyla birlikte, hiçbir şey ve hiçbir şeyle süslenmiş olan pruvada dimdik duran tek yolcusunun kendisinin olduğu hafif bir kayman kiralıyor, bu tekneyle yalnız gemilerin girebildiği ve bu gemilerin varışlarında bayram yeri gibi ışıldayan ve odun ateşi kokan koya giriyor, en sondaki yere demirliyordu, bu sırada en uzaktaki tekneden 'Ölüm ve Genç Kız'ın müziği suyun üzerinden ona kadar ulaşıyordu. Ve üçüncü bir gün yine, gecenin ilerleyen bir saatinde, iç bölgede bir köyde bazlama ocağından çıkan alevlerin ışığında bir siluet olarak duruyordu. Ve bunu izleyen ilk sabah alacasında kendini, toprağı kuruluktan sonsuz altıgenler biçiminde yarılmış bir dağ yoluna atıyordu, önünde boynuzlarını takır takır vuruşturan bir keçi sürüsü ilerliyordu. Ve aynı gün öğleden önce bir kasabada dişini çektiriyor, hemen ardından dağlara tırmanıyor, öğle saatinde bir evin kapısı olmayan koridorunda durup karnı acıkıncaya kadar, birbirinin içine girmiş, bir türlü ayrılamayan, acı ve ağrıdan inleyen, birbirlerinin çevresinde dönüp duran bir çift köpeği izliyordu. Aynı gün öğleden sonra yaşlı bir kadın ve tavuklarının dışında tümüyle ıssız ve bir depremden sonra yolsuz kalmış bir dağ köyünden, çay taşı ve kaya yamacından usulüne uygun olarak tırmanıyor, sonra, zirveye ulaştığında, buz gibi rüzgâr altında, Toroslar'ın hiç erimeyen karının içinde bir telsizle nöbet tutan bir askere iyi akşamlar diliyor, ondan sonra da dağdan aşağı koşmaya başlıyor, kiraladığı teknenin aşçısının akşam yemeğini hazırlamış bir biçimde Saba Melikesi'ni beklemekte olduğu bir sonraki limana kadar böyle koşuyordu, bu arada dümenci, kaymanın yanı başında, tuzlu suyun içinde sırtüstü yatıyor ve dolunayın ışığında kollarının arasında tuttuğu gazeteyi okuyor ya da okuyormuş gibi yapıyordu.

Bugün Ağustos sıcağı var, rüzgâr bile alev gibi sıcak

esiyor ve soluk almayı güçleştiriyor, Kız Arkadaşım gündoğumundan kısa bir süre önce taksiyle, Tanrı Zeus'un kuğu biçiminde yanaştığı Leda Tapınağı'nın kalıntılarının bulunduğu antik harabelere geldi. Aslında tapınak Zeus'un yasal eşinindi, yani aralarında yalnızca ad benzerliği olan, ilk kutsanmış eşinin, Lato'nun; ama yolcu kadın bu tapınağın adını doğurgan Helena'nın yararına değiştirmeye karar vermişti, ayrıca kendisinin adı da aynıydı zaten.

Ve gerçekten de, üstündeki gökyüzünün değil de daha çok balçık karışımı buruşuk toprağın bir parçası olan gündoğumunun alacasında, çıt çıkmayan bir sessizliğin içinde, saldırıya geçmeden önce gölgesi avının üzerine düşen yırtıcı bir kuş gibi, çok ani bir dalışla söz konusu kuğu sütun kalıntılarının arasına indi, çevreye taş parçaları sıçratarak bir su birikintisine kondu, orada kanatlarını boşlukta hareket ettirerek yüzdü ve hemen ardından yine havalandı, yakındaki nehrin yamacının ardında gözden kayboldu ve tapınağın bulunduğu yerde, biraz önce uçup giden kanatlı bir hayvanın ardından bir ağaç dalının bir süre sallanması gibi, suda daireler oluştu, ayrıca uzaklaşan kuğunun uçuşunun sesi korkunç bir soluma halinde duyuluyordu. "Güne devam!" (Herakleitos'tan alıntıladığı bir özdeyiş daha.)

Ülkenin iç bölgelerine doğru o sıcağın altında, bir yudum sudan çok uzaklarda saatlerce yürüdükten, biraz serinlik olsun diye sık sık koşarcasına hızlı adımlar attıktan, kâh kalça boyunda, yabani adaçayı koruluklarının, kâh leş gibi kokan koyun iskeletlerinin yanından geçtikten sonra, bütün çamfıstığı ağaçlarının ve bodur meşe ağaçlarının kömürleşmiş olduğu ve tıpkı kendisi gibi dünyanın da başının üstüne siyah bir ceket geçirmiş gibi göründüğü bir art bölgenin içinden yine saatlerce yürüdü. Uzun süre tek bir canlıya rastlamadı, aynı biçimde is rengi, yokuş yukarı ve yokuş aşağı göz alabildiğine bir uzaklıkta tek renk olarak kaldı, buradaki durgun havanın içindeki tek gürültü, attığı adımların sesiydi.

Katranla karışık külün içinde yıkandı. Yanık kokusu, burnuna çocukluğunda et ve balığın iste kurutulduğu odaların kokusunu geri getirdi ve böylece ona arada sırada hatırlama yoluyla bir çeşit serinleme sağladı.

Bir keresinde ihtiyacını gidermek için çömeldiğinde birdenbire dört bir yandan kelebekler çıkmıştı ortaya, küçüklü büyüklü, mavi, beyaz, benekli kelebekler; ânında sidiğin oluşturduğu lekeyi tümüyle kaplamışlar ve su ihtiyaçlarını gidermişlerdi. Durup dinlediğinde, kendisini çevreleyen yanmışlığın içinde, başka hiçbir sesin yapamayacağı biçimde yakını ve uzağı iç içe geçiren ya da ayrıştıran cırcır böceklerinin seslerini duyuyordu, diğer böceklerin burada loş ışıkta nasıl olduysa duyulmayan vızıltılarından sonra iyi geliyordu bu sesler. Ve eliyle uzanabileceği kadar yakından, parıltısız kül grisinin içinden bir yılan geçti, cam gibi bir görüntüsü vardı, hafifçe kaldırdığı başını, sanki bir yangından sonra yakınlarını arar gibi bir sağa bir sola uzatarak ilerliyordu.

Güne devam. Ve günbatımına doğru sonunda yine bitki örtüsünün başladığı bir yere geldi, önce ölü dalların arasından yeşil yeşil yukarı uzanan böğürtlen çalılıkları ve böyle bir ortamda yalnızca binlerce siyah gözden ibaret olan hayvanlara benzeyen ve onun koparmak için ayak parmaklarının ucuna yükselerek uzandığı, sıçradığı, zıpladığı böğürtlenler geliyordu. Yeşil şeridi genişlediği yere kadar takip etti, sonra oradaki dik eğimli yolda yürüdü, zaman zaman aşağıdan deniz havası geliyordu, bir süre, uzunca bir Akdeniz eşek arısının, bir sümüklüböcek kabuğunu, ta ki kabuğun açık yeri yukarı gelecek biçimde ters dönünceye kadar, yerde iz bırakarak ittiği ve yuvarladığı ritme uygun olarak yürüdü, ondan sonra eşek arısı hemen bu açıklıktan içeri girdi ve Kız Arkadaşım onun içerideki hayvan leşini kabuğun duvarlarından söküp aldığını ve yediğini fark etti ve bunun sesini de duydu.

Gökyüzündeki son kırlangıç kuşlarıyla birlikte, yine koşarak, uzun adımlar atarak ulaştığı yeni koyun suyu –koyda

gemi filan yoktu, bir-iki tane tekne vardı– denize girenlerle doluydu, herhalde yakındaki köyden gelmişlerdi, yaşlısı genci bir aradaydı, hemen hepsi başını sessiz, berrak su yüzeyinin içinden çıkarmıştı.

O da onların arasına karıştı, tıpkı daha önce koştuğu ya da sallana sallana yürüdüğü gibi yüzdü, önceleri kendini hiç ıslanmış hissetmediği deniz onu kollarının altından kavradı, kucakladı, sardı sarmaladı, sanki Kaybolan Kızı'nın eve dönüşünü kutlar gibiydi ve sanki gün boyu süren susuzluğun dinmesi için bundan başka hiçbir şeye ihtiyaç yoktu; dibe daldı, aşağıda deniz dibinde, yarısı kumun içinde, batık bir Antikçağ mezarlığına ait sandukalar gördü –yoksa fosilleşmiş tekneler miydi, alabora olmuş tekneler–, sonra yüzünü, oradan esmekte olan anafor rüzgârıyla, bazılarının bir gösteride olduğu gibi birbirlerine tutunmuş olduğu koca bir paraşütçü filosunun, 'Kaybolmuş Kız Koyu'na doğru süzülerek indiği iç tarafa dönerek kıyıya oturdu: yakından üzerlerinde meyve topaklarının asılı olduğu, bu arada yarasalar tarafından tırtıllanan ıhlamur çiçeğinin kanatları.

Ve Kız Arkadaşım yarı duyulur bir sesle –özel birine ya da kendi kendine hitap etmiyordu– şunları söyledi: "Böyle bir şeyi daha önce hiç görmemiştim. Benim işim bitti artık. Yakında öleceğim. Bugün mutlu bir gündü. Teşekkürler. Ne zaman olmuştu bu? Aradan çok zaman geçti. Kederliyim. Ah, hareket! Neyi aramak istiyorsun? Bak. İnsan bakmalı. Tatlı yaşam. Korkuyorum. Orada kimse var mı?"

Ve kendi sesine kulak verdi ve böyle kendi kendine konuşmak yoluyla kendisinden neler çıktığına şaştı.

Ve kendisi için mahvolmayı mı, yoksa galip gelmeyi mi dilędi?

5. Mimar ve Marangoz'un Öyküsü

Bir zamanlar Japonya'dayken, gittiğim her yeni yerde, şehirlerde ve daha çok açık arazide, bu yolculuğu, Orta Avrupa'da bulunan köyüm Rinkolachlı bir çiftçiyle ve aynı Jaunfeld'den gelen bir orman işçisiyle birlikte yapmayı düşünürdüm.

O zaman deyim yerindeyse yolculuk rehberi ben olurdum, ama olabildiğince suskun bir rehber, tahta tapınakların, tarlaların ve ağaçların önünde ünlemlerin, incelemenin, dokunmanın, tanımlamanın, karşılaştırmanın, hatta öteki ikisinin kuramlaştırmanın tanığı olmanın ötesinde başka hiçbir şey olmazdım.

Bana öyle geliyordu ki, kendi sakin ve sona ermek istemeyen şaşkınlıklarıyla, onlar olmadan birkaç gün sonra zaten oldukça azalmış olan, benim kendi şaşkınlığımı canlı tutarlardı: Başlangıçta olduğu gibi, tazelenmiş gözlerle, dikkatli bir biçimde, değişik olanı algılamak yerine, hemen hemen yalnızca oradaki, günbegün giderek yoğunlaşan, birbirine benzeyen şeylere bakıyordum, üstelik, Avrupa'da olduğundan farklı olarak, insansız bir alana ya da doğaya (olsa olsa doğal park olabilirdi) kaçma şansı da yokmuş gibi gözüküyordu ve kendimi zaman zaman tam anlamıyla, Japon adalarında tutuklu biri gibi hissediyordum.

Bana yararı olacak bir biçimde yolumu şaşırmayı amaçlamaya kalkıştığımda, her iki tarafta uzayıp giden engeller ya da aşılmaz bitki örtüsü yüzünden bunu asla başaramadım; buna karşın kendime bir hedef koyarak yola çıktığımda, üstelik de acelem varsa ve zamanım da kısıtlıysa, diyelim bir trene yetişmem gerekiyorsa, öylesine umarsız bir biçimde yolumu şaşırıyordum ki, sonunda sağımı solumu bilemez duruma geliyordum, her hareket için iki tane sol elim ya da ayağım oluyordu, çevremde, istisnasız hepsi de en kestirme yolu seçen ve asla ilk kenara çekilen kişi olmayan, tümü Ja-

pon yayalarla çarpışıp duruyordum.

Ama bazen Katalan Kadın yanımda olmasaydı –bu, bizim balayımızdı– bana sanki hiç yokmuşum gibi davranan milyonlarca gardiyandan belki de bir tanesine çarpıp onu yere düşürür ve anlamsız bir kaçışa girişirdim.

Ama iki köylümle birlikte Japonya'da sürekli bir mutluluk duyuyor olurdum. Her gün hiçbir kent rehberinde bulunmayan bir noktayı yakalar ve bana açıklarlardı; nesneleri ağır ağır inceleyişleriyle ve sonra şaşkınlık dolu kendi kendilerine konuşmalarında dile getirdikleri konularla benim için biçilmiş öğretmenler olurlardı; yerel halkla, onların arasına karışmadan ve onlarla tek bir söz de konuşmadan, inşaat işçileriyle, küçük çiftçilerle, rahiplerle, ayyaşlarla, orospularla, oyuncularla göz açıp kapayıncaya kadar senli benli olurlardı.

Gerçi onların bana eşlik ettikleri düşüncesi zaman zaman bana yardımcı oldu olmasına, ama bu, onların canlı olarak varoluşlarının, gerçek bir uzman dokunuşunun, koklayışının, ölçüp biçişinin yerini tutmadı.

Marangoz ve Mimar'ın böylesi bir eşliğe gereksinimi yoktu. İsterse meskûn yerlerde olsun, tek başına kendisinden, her türlü kuşkulu şey karşısında, deyim yerindeyse çok başlı, bütün bir ekip oluşturabiliyor ve aralarında rol dağılımı yapabiliyordu, bunların biri ötekini tamamlıyor, ötekinin devam etmesine yardımcı oluyor, onun oynadığı oyunu devralıyordu. Şu andaki Japonya yolculuğu sırasında sürekli kendi kendine konuşuyorsa, bu, genellikle soru-yanıt biçiminde olmak üzere, yalnızca bir inşaat uzmanıyla bir odun işçisi arasında geçen bir konuşma değil, bunun da ötesinde, örneğin bir jeolog ile bir su kuyusu kazıcısı arasında, bir öğretmenle bir yol yapımcısı arasında, bir fotoğrafçıyla bir demir bükücüsü arasında ve en son olarak ya da arada bir de bir tiyatro oyuncusuyla bir Hiçkimse ya da bir İşeyaramaz arasında bir konuşma anlamına geliyordu. Tıpkı kendisine yabancı olan nesnelerden öğrendiği gibi, kendi kendisinden

bir şey öğreniyordu.

Bu arada hemen hemen hiçbir şeyin sonunu getirmiyor, bunu da hiç mi hiç umursamıyordu. Bir şey inşa ediyorsa, bunu neredeyse her zaman herhangi bir sipariş, inşaat sahibi olmaksızın, kendi kendisi için yapıyordu ya da kendine ait bir toprak üzerine, anne-babasından miras kalan İtalyan Karst Bölgesi'nde, Trieste'nin kuzeyinde bakımsız bir savana üzerine öylesine bir inşaat yapıyor ya da gizlice, Hiçkimse Ülkesi'nde, özellikle de günümüzde hâlâ herhangi bir yerde bulunup ortaya çıkarıldığı kadarıyla kentlerin Hiçkimse Ülkeleri'nde bir şey inşa ediyordu.

Bu inşaatların hepsinin tamamlanmamış olarak durması, özellikle amaçladığı bir şey değildi, en azından dile getirdiği amacı bu değildi. Söylediğine göre, her biri için kendine olabildiğince çok zaman tanımak istiyordu, bu arada yeni bir şeye başlamak da kendisine iyi geliyordu ve ayrıca her şeyi tek başına yapmak hoşuna gidiyordu. Ve üstüne üstlük parasızdı.

Böylece kendi arazisi üzerindeki bir ev için (bu evin kendi kendisi için olup olmayacağını bile bilmediğini ileri sürüyordu) bodrum katına küçük bir karstık asıllı kapalı bir çukur kazmıştı, ama bu çukura o zamandan beri hiçbir şey eklenmemişti: Ortada yalnızca yarımküre biçiminde bir şey vardı, içi boştu, duvarları yuvarlaklaştırılmış toprak gibi beyaz, gri, mavimsi kireç taşlarıyla kaplanmıştı, bozkırın içine gömülmüş biçimde, üstü açık, orada öyle duruyordu ve sert Karst meşesinden yapılmış merdiven, sarmal biçiminde, tırabzansız, çöküntülü bodrum tabanından yükseliyor, toprak yüzeyinin üzerine çıkıyor ve yaklaşık atlama kulesi yüksekliğinde, boşluğa uzanan daha kalın, eşik genişliğinde, çıkıntı yapan son bir basamakla son buluyordu – acaba orası bir zamanlar evin, yuvarlak planlı giriş seviyesi mi olacaktı, bir zamanlar ya da asla?

Gerçi merdivenin yapımında kullandığı aşınmaya da-

yanıklı aynı tahtadan bir kapı çerçevesi de yapmıştı, cümle kapısı genişliğindeydi, bir mermer ayaklığa oturtulmuştu, ancak bu çerçeve –hem de görünen o ki geçici olarak değil– inşaat alanında yine bambaşka bir yerde, çevresinde hiçbir şey olmaksızın duruyor ve ikinci bir eve ya da gelecekteki bir avlu duvarına ait olacakmış gibi gözüküyordu; ve killi toprakla sıvanmıştı, yine başka bir yerde, yumuşak bir biçimde Hiçbir Yer'e çıkmayan o rampa belki de bir samanlığa çıkmak için düşünülmüştü, en azından anne-babasından kalan, kenarları parmaklıklı at arabası insanı böyle düşündürtüyordu, araba orada öyle duruyordu, tekerleklerinin altına taşlar konmuştu, araba okları sanki onu çekecek yeni bir hayvanı beklercesine öne uzatılmıştı –daha sonra ilgili samanlığı yine bambaşka bir yere kurduysa da, her şeyden önce beton dökülmüş dört tane yüksek direkten başka hiçbir şey yapmadı, onun üzerine çatının bugüne kadar üstü kapatılmayan iskeletini çattı, aşağıya, hemen bitişiğe inşa edilen sundurmanın dışında yapının her yanında rüzgârlar ıslık çalıyordu, sundurmanın bitmiş iki tane kapısı ve hatta bir tane de macunlanmış, cam takılmış penceresi vardı, oturmak için yeterince büyük bir mekândı– ama bunun bir samanlıkla ne ilgisi vardı ki?

İnşaatı yapanın kendi bölgesinin ortasından Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma bir siper geçiyordu, anne-babası tarla açma işlemi sırasında burayı taşlarla ve öncelikle de çalı çırpıyla doldurmuştu ve bu ardıç, asma kütüğü kökleri, böğürtlen filizlerini daha da yükseltti, onları birbirine geçirdi, boşlukları sert savan otuyla, sert topaklı killi toprakla doldurdu, düzledi ve üst kısmını yuvarlaklaştırdı, böylece bir zaman ki siper çukuru boyunca, o güne kadar gördüğüm en uzun, en yuvarlaklaştırılmış ve elastik oturma bankı ortaya çıktı, oysa ortaya böyle bir yapının çıkmasının onun tarafından planlanmış bir şey olup olmadığı kesin değildi: Acaba bank daha sonra yükselerek, üzerinde şişe kırıkları bulunan

bir duvara mı dönüşecekti?

Birisi belki ilk bakışta onun bütün yaptıklarını bir film için hazırlanmış dekorlarla karıştırabilirdi. Ancak bunun içinde tek tek öğeler fazlasıyla düzgündü. Bir dekor mimarı ya da işçisi, buradaki işçi ve ustanın yaptığı gibi böylesine gerçekten de kullanılır açılar yapmayı asla beceremezdi. Ve her şeyden önce, bir sinema sahnesinden farklı olarak, orada oynayan serüven ya da ilgili öykü buradaki yapılarda tümüyle gizemli kalabilirdi ya da tam tersine, en ufak biçimde gizemli olmazdı.

Miras kalan arazinin dışındaki mimarlık çalışmaları, dünyanın dört yanındaki saklı kalmış Hiçkimse Ülkeleri'nde, kimse tarafından fark edilmeden duruyordu orada. Arkadaşlarının dışında hemen hemen hiç kimse, oradaki moloz ve kurum yığınıyla karıştırılabilecek yükseltilerin, kamuflajlarının altında aslında fırınlar, sarnıçlar, meyve depoları, yakacak odun kulübeleri olduğunu bilmiyordu.

Bu düşüncesi, bir sınır bölgesi olan Karst Bölgesi'nde geçen çocukluğundan kaynaklanmaktaydı, üstüne üstlük sınırın öte tarafında 'komünist tehlikesi' vardı, bütün İtalyan ordusunun üçte biri bu tehlikeye karşı tetikteydi, bütün silahları ve tanklarıyla, bunların hepsi yapay odun yığınlarının altında –okula giderken bu yığınların arasından bir yarıktan birdenbire bir tank borusu çıkıyordu–, tek bir vuruşla dağılıp yıkılan ve bir roket başlığını ortaya çıkaran, taştan yapılma igloların altında, sürgülü bir kapının açılmasıyla içinden ağır silahlı bir nöbetçinin çıktığı, bozkırdaki yegâne ağacın içine kamufle ediliyordu: Mimar'ın ve Marangoz'un daha sonra yaptığı inşaatlar bunların tersine çevrilmişleriydi.

Geçici işlerden kazandığı paraların dışındaki tek geliri verdiği derslerdendi, Udine Üniversitesi'nde antik mimarlık üzerine haftada bir saat ders veriyordu ve bu neredeyse yalnızca onun inşaatları için ya da onun deyimiyle 'boş inşaatlar', 'hatıra inşaatlar', 'dikkat inşaatlar' için harcanıyordu.

Bu yıl Japonya'ya gidebilmiş olması, bizim, yani arkadaşlarının, hepimizin birden ona bir doğum günü armağanıydı, buna karşılık bizim için, 'Japonya'da Hiçkimse Ülkesi Dolaşmaları' başlıklı bir çeşit fotoroman hazırlayacağına söz vermişti.

Ancak şimdiye kadar, sonbaharın ortası, Ressam ona en ince ayrıntıları çekebileceği bir fotoğraf makinesi de vermiş olduğu halde ve beklentinin aksine, yine de arada sırada, neredeyse tamamen bitişik düzenlenmiş olan Japon parsellerinde kamufle-vague-benzeri bir şey ortaya çıktığı halde, neredeyse hiç fotoğraf çekmedi, ne yolculuk konusuyla ilgili, ne de Uzakdoğu'ya ilişkin başka herhangi bir şeyle ilgili, bunun yerine belki bir kere Yokohama'da gümüşsü bir branda beziyle sımsıkı bağlanmış bir mobiletin, minik ada Izu'da bir şemsiye sopasını tutmuş üç çocuğun ellerinin, her biri ötekinin üstünde, tıpkı Kärnten ve Slovakya'daki ot kurutma kerevetlerine benzeyen, kuzeyde bir tarlanın köşesinde duran, buğday başaklarının kurutulduğu tahta bir düzeneğin resimlerini gönderdi – ve bunlar da dünyanın her tarafında bulunabilecek şeylerdi.

Artık verdiği sözü tutmasının zamanı gelmişti. Ama kısa bir süre önce bana yazdığına göre, hâlâ fotoğraf çekmeye karşı direniyordu. Ama yine de mektubuna iliştirdiği, onun tarafından şimdi ikinci kez ziyaret edilen Kyoto'daki Ryoanshi Tapınağı'na, 'Hiçlik'e ya da içerisizlikliğe ait olan fotoğraf oradaki, yosunlu kayaların bulunduğu, ünlü, boş, çakıl taşı bahçelerini değil (bir de bahçıvan rahibin tırmığının bulunduğu), tersine, dört köşe bahçenin korkuluklarında baş başa vermiş, bacaklarını aşağı sarkıtmış oturan ziyaretçi yığınını gösteren titrek bir şipşak fotoydu, ziyaretçiler yüzlerini Hiçlik'e dönmüşler, yüksek sesle konuşuyorlar, gülüyorlar, birbirlerine göz kırpıyorlardı.

Mimar'ın mektubundaki yazı doğaldır ki, daha önce elleri sıcak sudan soğuk suya girmemiş bir insanın yazısı de-

ğildi. Zaman zaman kendime bir örnek oluşturduğum bir marangoz yazısıydı. Bununla, kütüklerinin üzerine yazı ya da rakam yazmaya yarayan 'Marangoz Kurşunu' denilen şeyin kalınlığını kastetmiyorum, daha çok okura, bu yazıyı yazan kişi, kısa bir süre önce bedeninin bütün gücüyle çalışmış olmalı, diye düşündürten, elin ağırlığını kastediyorum.

Bunun nedeni yazının titrek olması değil. Yazı daha çok yuvarlak, az önce yıkanmış, daha önce yapılan elişi nedeniyle kan akışı hızlanmış parmaklar, küçük parmakla başparmağa varıncaya dek, kâğıdın üzerindeler ve uzuvlar da buna uygun biçimde onları izliyorlar ve sonra tek tek harflerin çizgileri, kuyrukları, bağlantıları ve geçişleri geliyor. Marangoz'un el yazısında sağlam ve adamakıllı bir taraf var, resmedilmiş ve inşa edilmiş, yazılı olarak duranın kendisi gibi soluk alıyor; onu bir belge gibi çözümlüyorum.

Böylece kendimi, yazı-yazmaya-koyulmaktan önce ayrıntılı ve her tarafımı çalıştıracak bedensel bir iş –spor değil– aramaya alıştırdım. Yalnız benim tırmıklamam, hızarlamam, çapalamam, kırpmam, keserek seyrekleştirmem, Marangoz'un kılı kırk yarmasından, monte etmesinden, ölçmesinden, iğnelemesinden, delik açmasından biraz farklıydı ve yaptığım bahçe işiyle, elimi yalnızca ağır değil, aynı zamanda becerikli de kılacak o çeşitliliğin nabzına oldukça seyrek ulaşabiliyorum.

Ve şimdi uzaktaki arkadaşımın mektubunu yine incelediğimde, onu, aynı sabah Kyoto'daki terk edilmiş arsanın üzerinde –arsa bitkilerle öylesine kaplıydı ki ancak bir bambu bıçağının yardımıyla onları aşabilmişti– taşları bir araya getirdiğini, üst üste koyduğunu ve böylece gizli bir ocak yaptığını gözlerimin önüne getiriyorum, bir zamanlar üzerine, aradan geçen zaman içinde kaybolmuş olan kötülük cinlerinin tapınağının kurulduğu, dışarı doğru uzanan boş bir ayaklıktan başka bir şey değil. Çünkü Mimar gizliden gizliye fotoromanın dışında çok başka bir şeye niyetlenmişti: Böyle-

si bir Japon Hiçkimse Ülkesi'nde de kendi tarzına uygun bir kamuflaj-inşaatı bırakmak.

O zamanlar kışın Morioka'da yağan karın içinde neredeyse başarıyordu bunu. Güneyden kuzeye kadar haftalar süren bir aramanın sonunda, merkezden pek de uzakta olmayan bir yerde, genellikle bitişik düzende o çok uzun ada-ülke boyunca uzayıp giden Japon evlerindeki ilk gediğin önünde duruyordu.

Üzerinde, çakıl taşı dolu temele kadar donmuş olan su birikintisinin içinden ince uzun yükselen bambu bitki örtüsünden başka hiçbir şey bulunmayan, yakında oraya yeni bir yapı inşa edileceğine ilişkin herhangi bir işaret olmayan bu arazi parçasını görmek önce, onun üzerinde iyi gelmekten başka hiçbir etki uyandırmadı. Bu kuş kapanında çok, çok eskiden bir şeyler inşa edilmiş olmalıydı, ancak şu anda bunu hatırlatan yalnızca, biçimi bozulmuş belli bir yapay eğimdi. Araziyi yoldan ayıran dikenli telin açık yerleri vardı, çoktan paslanmıştı ve içeri girmenin yasak olduğunu ya da yeni bir inşaat yapılacağını söyleyen tek bir tabela yoktu. Gövdeleri mavimtırak olan bambulardan bir kaynama ve gürüldeme duyuluyordu ve dinleyici bu gürültünün içinden, yola birlikte götürebileceği bir sözün boğumlanabilmesini diledi.

Bunun yerine üstünde, bulutların arasından küçük bir uçak çıktı ve, Japonya boyunca, deyim yerindeyse Mimar'a eşlik eden o vahşi hoparlör sesi tınladı, bu ses aracılığıyla bir ulusal parti, İkinci Dünya Savaşı sırasında Rusya'ya verilen adaların geri verilmesini talep ediyordu. Ve ertesi sabah, çok erken saatlerde, daha sabah ayazı hüküm sürerken, projesini uyguladığı yere, bir teneke makasıyla donanmış, özel ceketinin cepleri, öngörülen çerçeveyi oluşturmak için gerekli aletler ve inşaat malzemeleriyle dolu olarak geldiğinde –boş bırakılmışlığın ortasında bambu hışırtısı için bir titreşim mekânı açacaktı– bu alanın projektörlerle aydınlatılmış, yabani otlardan temizlenmiş, ilk çukurlarının kazılmış ve dün-

yanın her yerinde olduğu gibi mavi iş tulumları giymiş ve sarı baretler takmış işçilerce istila edilmiş olduğunu gördü, bir de içeri girmenin yasak olduğunu belirten İngilizce bir tabela konmuştu. Ve böylece çekik gözlü, koyu tenli işçileri izledi, ta ki güneş doğana dek (oldukça kuzeyde bulunan Morioka'nın üstünden geç saatte ve çok yavaş): İşçiler ilk olarak yüksek, tahta bir duvar inşa ettiler; bu, bir anlamda yolun görüntüsüne karşı bir siper oluşturuyordu. Ve bunu yaparken Mimar'ı görmezden geliyor gibi gözükseler bile, yine de zamanla, sanki bir ustabaşının önündelermiş gibi, Mimar'ın gözlerinin, bir sonra hangi aletin sapının tutulacağını çok iyi bildiği için her defasında işçilerden bir adım önde giden sessiz hareketlerini izledikleri ortaya çıktı.

Moroika'nın merkezini çevreleyen orta büyüklükteki evler Udine'deki evlerden pek farklı değildi ve bir sürü çıplak orman tepesi Mimar'a, Friaul'un orman tepelerini hatırlatıyordu, onların arasında da tıpkı burada olduğu gibi, kuzeyin karlı dağları gözükürdü. Bu ıssızlıkta, alışılmış çan seslerinin dışında tek bir gongun çalmasının dışında evden böylesine farklı olan neydi? Ve Marangoz dışarı, şehirlerin dışına çıkma, yani çoğu mimarın tersi yöne gitme istediği duyuyordu.

Düşen bir-iki kar tanesinin havada çarpıştığı Morioka tren istasyonunda, daha da kuzeye gitmek üzere tren beklerken, yolculuğu süresince ilk kez yerel halktan biri yanına yaklaştı, bir delikanlıydı, ve İngilizce olarak, ona bazı sorular sormasına izin vermesini rica etti, ama sonra daha ilk sorusunu bile ağzından çıkaramadı.

Ondan sonra Japon açık arazisine, bir köye, açık havaya varmak, son büyük şehirlere özgü belirsizlik-köşesinin aranıp bulunmasından çok daha farklı biçimde uzun zaman gerektirmeye başladı. Ama hedefine varmak için yanıp tutuştuğu için, kendi kendine dediğine göre, bu durumun da elbet yeri vardı. Çok sabırlı olduğu için –düsturu 'yüreğini

tazele, sabırlı ol'du– yolların kendisi bile ona keyif vermeye yetiyordu.

Ancak bu yolların genellikle önce onun tarafından açılması gerekiyordu, özellikle adım adım iskân edilmiş ve kullanılmış düzlüklerin dağlara doğru yükseldiği yerlerde. Burada birdenbire öylesine sık bir orman başlıyordu ki, ancak özel bir cep baltasının yardımıyla ilerleyebiliyordu. Acaba geçmiş yüzyıllarda yaşamış gezgin şairler buralardan nasıl geçmişlerdi? Yoksa o zamanlar Japonya'da yayan yürümek hâlâ olası mıydı? Ama o şairlerin hemen hemen hepsi, üstelik de yürümekten, erken yaşta ölmemişler miydi?

Daha sonra kırsal olan ve köylük olan için de, kentsel Japon Hiçkimse Ülkeleri'yle aynı şeyin geçerli olduğunu anladı: Genellikle yalnızca tek bir an için oluşuyordu, değişik bir biçimde, o kadar. Aşağı yukarı vakit hâlâ sabahken, bu yıl çok daha geç saatlerde, bir dağ tapınağına sanki arkadan dolanıp geldiğinde ve saatler boyunca oradaki tek ziyaretçi olduğunda, erik ve kiraz ağaçlarının arkasına saklanmış bir kenar-köşede, oradaki loş tuvalet kabininde çömelmiş otururken, bir an için, anne-babasının, Aurisina'nın ıssızlığında bulunan evlerinin avlusundaki, ya samanlıktan geçilerek ya da uzun, üzeri kapalı, tahta bir geçitle ulaşılan ayakyolunda duyduğu o güven duygusunu yine içinde duydu; bunun üzerine bana, çoktandır yazacağımı duyurduğum 'İhtiyaç Kurumları Üzerine Deneme' için zamanın geldiğini yazdı.

Onun, böylesine köşelere genellikle tapınaklarda rastlaması dikkat çekici, hem de tapınakların dallanıp budaklanmış, sık ağaçlar kesilerek açılan alanına yapılmış oluyordu, her zaman ipince bir uç oluşturan arka bölgelerinde yer alıyordu, eski bir atlı yük arabası yoluyla bağlantılı oluyordu, şurada küçük bir sebze bahçesi, orada küçük bir mezarlık ve, çiftçi rolünde, her zaman yapacak işleri olan birkaç tane Budist rahip.

Ve yine bir sabah böyle bir bölgede, sözde değil, özde

de memlekettekilere tıpatıp benzeyen bir grup bölge insanı gördü, sırtları kamburlaşmış, dizleri çıkmış, yamru yumru, ve bu köylü hacı grubu tapınağın çan sesini duyunca şaşırdı, bu arada her biri bükülmüşlüğünü doğrultmuş, gerinmiş, uzanmış, yükselmişti, hatta yamak kılıklılardan bir tanesi neredeyse kıç üstü devriliyordu.

Mimar böylesi Hiçkimse Ülkeleri'ni ya da köylülükleri hemen hemen yalnızca dışarıdan algılamış olduğuna sevindi. Öylesine tuhaf bir mimardı ki, iç mekânlar onu kendine çekmiyordu. Hatta mümkün olan her yerde bundan kaçınıyordu.

Mimar'ın içinde konuşan değişik seslerden hiçbiri bir diğerine engel olmuyordu. Her biri, ahşap uzmanının sesi, rüzgâr uzmanının sesi, akustikçinin sesi, sarkaççının ve maden yatağı arayıcısının sesi, konuşabiliyordu, ayrıntılı olarak, kendinden önce konuşan sesin yerini tutuyor, onu tamamlıyor, onu destekliyordu. Bu, koca bir kitabın konusu olabilirdi (ve günün birinde bu kitabı bizzat yazacaktı). Ve bu arada, ve genellikle de çok uzun süre, sesler susuyorlardı da ve o, yine tıpkı çocukluğundan beri olduğu gibi, görünmezlik duygusu taşıyan herhangi biriydi.

Zamanla Japonlar'ın çoğu, yolculuk yapan o değilmiş de onlarmış gibi gözükmeye başladı. Yerli olan kendisiydi. Onlardan oluşan koca bir grupla gün ağarmadan önce Fujiyama'ya çıkmak üzere yola çıkmışken, daha ağaçların bittiği yerde kendini kenara atmış ve bütün gününü mantar arayarak geçirmişti, bu sırada bir geyiğe rastlamıştı, küçük ve bodur, neredeyse yaban atımsı, tıpkı bir Karst geyiği gibiydi. Ve bütün bir günü limanın üstünde bir yamaçta, ondokuzuncu yüzyılda buraya gelen ilk tüccarlarının mezarlarının bulunduğu 'Avrupalıların Mezarı'nda geçirdiği Yokohama'da, ağırlıklı olarak İngilizce yazılı mezar taşlarının önünde birbirlerinin fotoğrafını çeken ve gençlerin kenarda köşede, havanın kararmasıyla da birlikte, yılların mezarlık bekçileri olarak öpüş-

tükleri oralı ziyaretçilerin peşinde dolaşmış ya da oturmuştu; sonra yine dağlık Nikko'da bir tapmakta, rahip en içten biçimde, "Amida!" diye bağırırken –kutsallığı bir tek bu sözcük güvence altına alacaktı sanki, ama adam bu sözcüğü nasıl da çığırmıştı– arka planda, yetkili tapınak hizmetlisi, bu bağırtı nedeniyle daha ziyade eğlenen, Tokyo'dan gelmiş bir otobüs dolusu insandan bir adım uzaklaştığında ortaya çıkmıştı.

Yalnızca Japon çocuklar başından beri onun öğrenilmiş göze çarpmazlığma engel oluyorlardı. Kundaktaki bebeklerin karanlık bakışlarının nerede olursa olsun yöneldiği kişi oydu (bütün bu süre içinde tek bir gebe kadın görmemiş olmasına rağmen, adım başında bu bebeklerden birine rastlıyordu) ve açıklık bir yerde tahtına kurulmuş oturan, Kamakura'nın dev Buda heykelinin önünde –o kadar büyük ve ağırdı ki dinlenme hali bile resmî bir etki bırakıyordu– bütün gün boyunca heykelin önünden geçirilen öğrenciler için dev heykelden daha çok görülmeye değer bir anıt haline geldi. Ve tek bir kere bile, onu gören yetişkin bir yaya üzerinde şaşırtıcı bir etki bırakmamış olmasına rağmen, bazen üzerinde, başka bir yerde olduğundan daha derin ve sürekli bakışlar, özellikle de kadınların bakışları, olduğunu hissediyordu: Ve her defasında, farkına varılmaya aslında ne denli gereksinimi olduğunu anlıyordu.

Böylece zaman zaman, yalnızca kendini fark edilir kılarak değil, kendi de fark etmek suretiyle dönüp durmakta olan dünyanın içine yeniden girmeyi bizzat gerçekleştirmeye başladı, hem de yalnızca Hiçkimse Ülkeleri'ne ya da açıklık arazilere değil.

Kamakura'da kutlanan Büyük Buda bayramında akşama kadar, Pasifik'in kıyısında, koyu mavi üniformalar giymiş, uzun saplı gülleri kargı atar gibi sırayla denize atan ve ondan sonra çiçekler açıklara sürüklenene ve gece oluncaya kadar dans eden bir grup kızın arasında oturdu. Ve sonra yine öğrenciler, yeniyetmeler, kuzeydeki Sendai İs-

tasyonu'nda, Tokyo'ya giden ve içinde onlara sonsuza dek veda etmekte olan öğretmenlerinin bulunduğu bir trenin peşinden, vahşi acı çığlıkları atarak, katıla katıla ağlayarak ve gözle görülür bir biçimde fışkıran gözyaşları altında, kollarını kütük gibi yarı yarıya havaya kaldırmış bir biçimde, bütün peron boyunca grup halinde koşuyorlardı, aynı anda kompartımanın içinde, ama orada yalnızca sessizce, öğretmen de onlarla birlikte ağlıyordu, arkadaşım böyle bir şeyi o güne kadar dünyanın hiçbir yerinde, hatta düşünde bile görmemişti – Japonya'nın her yerinde, değişik hayvanların Buda'nın ölümü üzerine tuttukları yası yansılayan gösterilerin dışında.

Yaz başında, onu kendisine en güçlü biçimde çeken kuzeye geri döndü, karşı kıyıya, yani Aomori'den Hokkaido'ya, gezinti gemisine dönüştürülmüş, bir açık deniz gemisi büyüklüğünde eski bir feribotla geçti, gemi limana girmeden kısa bir süre önce, hâlâ aydınlık olan gece yarısı göğünün altında, güvertedeki, boşlukta patlayan flaşlarla her tarafın fotoğrafını çeken kalabalığın içinde durmakta olan o güzelliğin, çok geniş, çekik gözlü bir yüzü olan uzun boylu bir kadının –daha önceleri ara sıra sokaklarda çocuklardan birine yaptığı gibi– arkadan saçlarını okşayarak kendi kendisini şaşırttı. Ve kadın da buna izin verdi, ancak ona doğru döndüğünde gülümsemiyordu. O güne kadar kimse Mimar'a böyle bakmamıştı.

Çepeçevre ufukta bir tutam uzun, düz bulut vardı, neredeyse yatay duruyordu, havada yüzüyor gibiydi, tıpkı birlikte yolculuk yaptığı kadının saçları gibi, ancak o saçlar gibi siyah değil kar beyazıydı ve geminin limana geldiğini bildiren düdüğü hâlâ eski feribotun düdüğüydü, trafik ışıklarından tutun da Gameboys'a kadar her şeyin yalnızca kuş gibi cik cik öttüğü Japonya'da o güne kadar Mimar'ın kulağına gelen tek uzun sesti bu (tapınak çanları da onun kulağına fazlasıyla hızlı geliyordu ve küçük şelalelerin içinden fırlamış

taşların –dünyanın her yerinde ayrıcalıklı bir durum– üstünden gürüldeyerek akan suyun davula benzer tok sesi, insana geçit vermeyen Japon doğasının içinde çok daha ender duyulabilen bir şeydi).

Adaya vardıklarında bir çift oluşturdular ve Mimar o kadınla birlikte, bir balıkçı köyünde, aralarında neredeyse tek bir söz konuşmadıkları birkaç hafta geçirdi, birçok benzeri olan, kazık temel üzerine kurulmuş bir kulübede kaldılar, orada, o taşlı, dik yamaçta her biri başka bir köşeye kurulmuş ve başka bir renge boyanmıştı.

Açık araziye çıktıkları gündüzleri, kulübenin boyasını birlikte yeniliyorlar, biraz eğrilmiş olan iskeleyi onarıyorlardı ve birbirinin aynı beyaz iş tulumları giymiş, birbirine bu kadar yakın çalışan, ama yine de birbirinin yoluna asla çıkmayan iki kişiyi bugüne kadar gören olmuş mudur acaba? Olsa olsa evde ve bahçede birlikte yaşlanmış olan insanlar yapabilirler bunu, o da bazen, ama bunlar yaşlı filan değildiler.

Marangoz'un ağır eli, arkadaşımın Romalı örneği Vitrivius'a öykünerek bir Mimar'ın elinin zarafetiyle buluştu. İkisi birlikte akşamları, sırt sırta oturup kızarmış balığın derisini parmaklarıyla ayıklarken, beyaz etin üzerindeki kılçıklar ok uçları gibi desenler oluşturuyor, çakıl taşlı dar kumsalda, gece yarısından sonra yumruk büyüklüğünde tek bir istiridye tayf renklerinin tümünü yansıtıyordu.

Mimar, kadından ayrıldığında, en geç yıl sonunda yine karşılaşacakları ve o andan itibaren her şeyi yan yana yapacakları çok belliydi. Kadının sayesinde öteki yerliler de Mimar için daha kolay ulaşılabilir olmuşlardı (hatta bazen onun gibi geri duran bir insan için fazlasıyla). Yapması gereken tek şey sırayla bütün yerleri arayıp bulmaktı –yalnızca sebze pazarıyla balık pazarını ya da sandallarla kulübeler arasında hemen hemen hiç geçit bulunmayan garip Kuzey Denizi köyünü değil–, Japonlar, sınır ülkesinin uyanık evla-

dına yabancı gelen, bir yerde uzun süredir oturanlara özgü bir yerleşmişlik ve de küstahlık içinde kendilerini ona açıyorlardı ve özellikle, genel yerlerin dışında, oradayken duydukları öylesine utanç verici başarısızlık korkularını yitiriyorlardı; kendi aralarında neşe içinde yanlışlıklar, kendini beğenmişlik içinde yanlış olanı yapıyorlardı.

Başlangıçta bir yolculuk rehberinde okuduğu şey artık onun için başka bir anlam taşımaya başlamıştı: "Japonya'da yolunu şaşıramazsın."

Bu sabah, sonbaharın ortası olmuştu bile, geceyi, Katalan Kadın'ın ve benim neredeyse salt tahtadan yapılmış, önünde cadde genişliğinde bir koridor bulunan balayı odamızda geçirdiği Nara'da, imparatorluğun eski başkentinde, arkadaşım, bir Japon Hiçkimse Ülkesi'ne ilişkin ilk fotoğrafını çekmeye cesaret edebilmişti, bunun üzerine öğleden önce bir tapınağın korkuluğunda, o da yüzü yere dönük olarak, yatmıştı, yerdeki çatlakların arasından görünen ve kırmızı kırmızı parıldayan toprağı seyrediyordu, tıpkı çocukluğunda Karst evinin balkonundan aşağıdaki tavuk kümesini seyrettiği gibi, bir mahallede, yerli insanların bile evlerinin öylesine yüksek olan eşiklerine takılıp tökezlediklerine bir kez daha tanık olmuştu ve daha sonra gün boyunca o güne kadar gelmiş olduğu yolu düşünüp hayretler içinde kaldı, yalnızca bu yıl içinde Japonya'da değil, doğumundan bu yana gelmiş olduğu yolu.

O karstik asıllı kapalı çukurluğun dibinde doğmuştu, Aurisina'da, San Pelagio'nun kuzeyinde, şu daha sonra ele geçirilen bölgede, Yugoslavya sınırına bir taş atımı uzaklıkta, tarlada çalışırken bastıran bir hava saldırısı sırasında çukurun dibinde, bir tarla köşesinde dünyaya getirmişti annesi onu, yaşamının olduğu kadar mesleğinin de, büyük çukurluğun dibinde gerçekleşen doğumunun ve orada geçen çocukluğunun –oradaki çok özel gürültü dünyasının ve tepesindeki yuvarlak ufkun sayesinde– bir tür izdüşümü olduğunu ile-

ri sürer; bugüne kadarki bir-iki inşaat girişiminin hepsinde, Jüpiter, güneş ve ay tapınaklarının aynı biçimde üstlerinin kapatılmasının yasak olduğu Romalılar'a istinaden, yapıların damlarını –tuhaf biri şu Marangoz– kapatmamış, açık bırakmış olması da bunun bir uzantısıdır.

Ve sonra –burada, koyda yıllar boyunca bir yerlerden sürüklenerek gelen yapraklar arasında, bu sonbaharın ilk yaprakları düşerken, ötekilerden daha yumuşak, dikey, aynı zamanda da daha yavaş– bugün Nara'da, evdeki kızılçamdan yapılmış, cilalanmamış Schiffboden'in ve ceviz ağacından yapılmış yemek masasının sıcak suyla yıkandıktan sonra nasıl koktuğunu düşündü: Ne kadar aromalı, ne kadar iştah açıcı kokardı. Ve dışarıda, avluda çatı oluğunun hizasına kadar yükselen, hemen hemen hiç aralık bırakmadan üst üste istiflenmiş yakacak odun yığınında var olan tek deliği –yerde, üçgen biçimindeydi– nasıl da bir kedinin saklanabileceği yer olarak değil de insanların gelecekte oturacakları ev için bir model olarak görmüştü. Kendisi de bir kere onun içine oturmuş ve tertemiz süpürülmüş toprağın sıcaklığını duyumsayarak, annesiyle babasının 'kadınların en namuslusu' diye adlandırdıkları kuzey rüzgârının, boranın altında çevreyi seyretmişti.

Ve ondan sonra, yıllar boyunca, evlerinin hemen arkasındaki, fokur fokur kaynayan, cızırdayan, kıhlayan, kirecin sönmesiyle buhar çıkaran çukura gözlerini dikip hiç kıpırdamadan bakmış ve yine yıllar boyunca, sapını kendisinin ardıç ağacı gövdesinden yonttuğu kırbacı sebze bahçesinde şaklatıp durmuştu.

Ve ondan sonra, Aurisina ve Trieste'ye giden otobüste artık öteki sürücü adaylarından biri olarak değil de işinde ilk gününe başlayan bir çırak olarak, öteki yolculardan ayrı bir yerde ve henüz yeni, ütülü, mavi iş giysisi içinde oturduğu o soğuk Temmuz sabahı. Ve ondan sonra Don-Bosco Yurdu'nda özellikle de evdeki en hırpani şeylere nasıl da bir özlem duymuştu: masanın altındaki lime lime olmuş muşambaya,

ocaktaki çökeltilerle kabuk bağlamış sıcak su bölmesine, onun kül çekmecesinin altındaki yanık lekelerine, musluğun aşınmış emayesine, paslanmış çivileriyle, tiftik tiftik olmuş tahta eşiğe.

Ve ondan sonra babasıyla birlikte marangoz olarak çalıştığı o yıllar, yurtdışında, inşaatın damının kapatıldığı gün kutlanan bayramda, babası yine sarhoş olduğu için değil, bu olaya ötekiler kadar sevinemediği için rahatsızlık duymuştu.

Ve ondan sonra yine öyle soğuk bir sabah, sınırı aşıp Viyana'ya doğru, üniversiteye başlamak üzere yola çıkacağı zaman, annesiyle babası, özel olarak böyle durumlar için yukarıda, tahta balkonda bir çamaşır sandığının içinde sakladıkları, savaşta ölen vaftiz babasından kalan, ince gri çizgili, siyah renk ve omuzları vatkalı ceketi ona giydirmeye kalkışmışlar, o zamana kadar sık sık denenen ve her defasında hâlâ çok büyük ve ağır gelen ceket, kumaşın katlarını açtıkları anda tek bir güve yeniği olarak karşılarında durmuştu.

Karst kireci çukurunun dibindeki büyük düzlükte, Aquileia'da, geçen bütün o zaman içinde kendisine o kadar yakın olan, yalnızca eskiden yapılan okul gezilerinden tanıdık gelmekle de kalmayan, Isonzo'nun ve Tagliamento'nun denize döküldüğü yerin arasındaki çayırda tek başına duran bazilikanın arkasında, ayaklarının dibinde akşama özgü zarif kara kurbağa ötüşleriyle dolu eski Roma limanı olduğu halde, kendini o Antikçağ'ın içine bir bütün halinde alınmış olarak bulduğu o ânın gelmesi için birçok yıl geçmesi gerekmişti, Antikçağ'ı o âna kadar yalnızca bölük pörçük algılamıştı, aslında yalnızca, özellikle (Vitrivius'a göre) bataklığa dayanıklı akçaağaçtan yapılmış olan, çamurdan siyahlaşmış bir kalas geçidinde sezmişti bunu; bu öyle bir andı ki, o birkaç tane yarı gömülmüş yol kütüğü, her defasında ona hatırlatmaktan çok bildirimde bulunmuş, içinde bulunduğu o anda hiç de geçip gitmiş gibi gözükmeyen Antikçağ'ın, bir zamanlar öylesine görkemli kenti Aquileia'yla birlikte başlı başına bir

olay haline gelmişti; bu, şimdiydi, gelmişti, onun dünyasıydı, onun gelecekteki çalışma alanıydı: "Antik ve ben bir'iz."

Ve bu sabah erkenden Japonya'nın en eski şehrinde uyanmıştı, buradaki tapınaklar bile onun üzerinde eskiçağa aitmiş etkisi bırakmıyordu, çünkü binlerce yıllık yapıların ön cephelerinin tahtası bile, ülkenin her yerinde olduğu gibi, bu yüzyıla aitti. Ve bu tapınak galerilerinden birindeki eklem yerinin arasından bakıldığında, aşağıda, toprağın üzerinde tavuk tüyleriyle birlikte çam ağacının iğneleri ve San Pelagio ya da Sempolaj'daki evin avlusundan gelen mısır taneleri görülebiliyordu.

Ve kat be kat yükselen bir pagoda kulesine gelince, baştan ayağa, ara sıra pır pır edişleri gözüken, gri damın üzerindeki gri serçelerin cırcır ötüşleri. Güvercinlerin çakıl taşlarını, yağmur sesini andıran didikleyişleri. Ertesi gün, bir Budist kutsal figürün burun deliklerinin önünde, örneğin Kyoto dağlarında, maymunlarla dolu bir ormanı seyretme keyfi.

Nara İstasyonu'na giderken yolda, arkadaşım, yüzünde çiller olan bir Japon kadınla karşılaştı ve, 'Benim bir karım var!' diye düşündü. Bir kaldırım çöpçüsü, öteki taraftaki tek bir toz zerresini süpürmek için geniş yolu bir baştan bir başa geçti. Bir bambu çitinin arkasında ilk Japon köpeği arkadaşıma hırladı. Yayaların çoğu kendi kendilerine sessiz sessiz konuşuyorlardı, yaptıkları parmak hareketlerinden anlaşıldığı kadarıyla akıldan hesap yapıyorlardı. Ve her yerde olduğu gibi çocuklar kaldırım kenarlarında dengede yürümeye çalışıyorlardı. Kyoto'ya giden akşam treninde vagonun içindeki konuşma sesleri start deliklerinden geliyormuş gibiydi.

Artık kendisine tanıdık gelen Kamo Nehri'nin üstündeki köprüde gezinirken, yüzü şapkasının altında neredeyse gözükmeyen dilenci rahibin giysisinin kolları akşam rüzgârında havalanmıştı. Kapısı açık yapıların koridorlarından, özellikle de lokantaların, yeni yıkanmış taş zemin kokusu ge-

liyordu. Kentin bütün köprülerinin üzerinde Hong Kong'da ya da herhangi başka bir yerde görülen bir trafik vardı, ancak köprülerin altında, kıyıdaki çakıl taşlarının arasında, şurada burada hastalıklı bir yaşlı bulunuyordu, aklından şu düşünce geçti: 'O zaman ben de köprü altına gideceğim.'

Gündüz fotoğrafını çekmiş olduğu Hiçkimse Ülkesi, uzun zaman önce yıkılmış olan bir barakanın beton temeliyle işaretlenmişti, burası bir depremden sonra kullanılmış olan bir acil durum barınağıydı, üzerinde, rüzgâr tarafından ikide birde ucu kesilen yüksek bir duman çıkararak yanan tek bir tahta parçası vardı. Ve ondan sonra Mimar, öğleden sonra gösterilen, aktörlerin monologlarını Mimar'ın kalbini sıkıştıracak denli hızlandırdıkları bir No oyununa gitti, orada kendi portresi olan bir maske gördü: Bu, efsaneye göre, anlık bir rüyada bütün yaşamının ayırdına varan, ama aynı zamanda da, tam tersine bu yaşamın kendisinin böyle bir rüya olduğunun da farkına varan bir adamın maskesiydi; maskede olağanüstü bir şaşkınlığın bir ifadesi vardı. Ve yine dışarıda, yabanıllığın kıyısında, ona bir Buda göründü, cangıl yapraklarının arkasına saklanmıştı, işlenmiş Karstik asıllı kapalı çukurluklarının dibinde neredeyse tek bir ses bile çıkarmadan çalışan annesiyle babasının bir suretiydi, hatta o bile, yani oğul, her ikisinin yüzünü görünce, ayçiçeklerinin, fasulye filizlerinin, mısır püsküllerinin ardında, onlarca yıl sonra şaşırmış ve de korkmuştu. Ve sonunda –daha köprünün altında yürürken miydi– Mimar'a öyle geldi ki, bugün içindeki çok sayıda ses tek bir ses halinde birleşmişti – ince de olsa tek bir ses halinde.

Evet, artık inşaat zamanı gelmişti. Ancak yolculuğu boyunca aletlerini teker teker kaybetmişti. Ve Japonya'da daha önce de birkaç kez düşündüğü bir şeyi düşündü arkadaşım: 'Ben daha doğmadım ki!' Daha sonra şöyle düşünmesi de ilk kez olarak doğaldı: 'Henüz hiçbir yerdeydim ben!'

6. Rahip'in Öyküsü

Rahip yalnızca Noel'in ilk günü ile 6 Ocak arasındaki on iki gece boyunca rüya görürdü; bir sonraki yıl bir sonbahar gecesi üzerinde derin iz bırakan bir rüya gördü; rüyasında Rahip değil, bir Hiçkimse'ydi, bir yaratıktı, çırılçıplaktı. Parlak yapay bir ışıkta köydeki kilisesinin sunak taşının önünde tek başına duruyordu, birdenbire araç gereçlerin durduğu yan odadan, günlerce süren şiddetli bir çatışmada ölmüş olan bir köylü çıkageliyordu, normalden çok daha iriydi, Rahip'e, komünyon ayini ekmeğini alması için önünde diz çökmesini emrediyordu. 'İsa'nın bedenini' kendi içine aldığı zamanlar hariç, çocukluğundan beri diz çökmemiş oluşu da rüyanın bir parçasıydı, bir tek bu nedenle bile o an özel bir âna dönüşmüştü. Bunun da ötesinde müteveffanın ve Rahip kostümü içinde kutsal yiyeceği dağıtan kişi konumuna girmiş olanın sesi, o güne kadar hiçbir dünyevî varlıkta görmediği kadar buyurucuydu. Bu ses, rüyada ona söylediği şeyi aynı zamanda tüm zamanlar için de kesinliyordu: Bu yemekten kaçış yoktu; bu yemeği yemek bir zorunluluktu; bu yemek olmaksızın felaketle burun burunaydın! Ve Rahip o sesi duyduğunda çok uzun zamandır ilk kez bedenini bir titreme sarmış olmasına rağmen, bu, salt bir korkulu rüya değildi; rüyadan uyanmadı, tersine, başlangıçta titreyerek ve zangırdayarak, ama sonra sakin ve sonunda da çok mutlu bir biçimde uyumaya devam etti.

Bu gece her zamankinden daha erken kalktı, bunun bir nedeni de vereceği pazar vaazı için çalışma zorunluluğuydu. Yazı masasından evin arka tarafındaki meyve bahçesini görüyordu, meyve bahçesi alışılageldiği gibi Jaunfeld'e uzanıyor, çayırlar ve tarlalarla birleşiyordu. Sabah ayini ve B.'deki dersler bitince öğleden sonra elmaları ufalamak ve yabancı birinin yardımı olmaksızın kendi elleriyle onları, buraya, bodrum katma taşımak istiyordu. Ve bugün başka ne

yapacaktı? Öğle yemeğini, Drava'nın öte yakasında oturan, cemaate mensup çok genç bir rahiple birlikte, yolun yarısında yer alan bir lokantada yiyecek, ölmek üzere olan birini ziyaret edecek, ölmüş biri için Rinkolach'ta akşam ayini yapacaktı.

Başka bir bakış, yatak odasında, bir sonraki gecenin ilerleyen saatlerine kadar öyle kalacak olan dağınık bir yatağa takıldı. Her iki oda da, içinde oturulan tek oda da soğuktu; onları ısıtacak bir kâhya kadın yoktu; Rahip de olsa olsa bir konuk geldiğinde odaları ısıtıyordu, hatta bu durumda bile ısıtmadığı sık sık oluyordu.

Vaazında, ciddi bir biçimde, Papa'yla tartışmak istiyordu, bu fikir onu öfkeli bir heyecana sürükledi. Çünkü Vatikan'daki adam kısa bir zaman önce, düşman askerlerinin kadınlara tecavüz ettikleri ve gebe bıraktıkları bir savaş vesilesiyle, ilgililerden bu çocukları sevmelerini, dünyaya getirmelerini ve büyütmelerini istemişti. Rahip'i zorlayan nokta, zorla üretilen embriyoların doğuncaya kadar anne karnında yaşamalarının bu denli doğal bir biçimde şart koşulmasından çok, bu çocukların sevilmeleri yollu buyruktu. Sevgi gibi bir şey dışarıdan, üstüne üstlük bir de yukarıdan, resmî olarak dayatılabilir miydi? Havari Paulus'un Korinthos cemaatine yazdığı mektupta ilk ve son kez olarak yaptığı gibi sevgiyi övmek başka şeydi de, onu yasalaştırmak ve bunu ilan etmek, tümüyle farklı bir şey miydi? Gerçi ilgili kadınlardan birinin karnında taşıdığı çocuk için yavaş yavaş ya da daha çok birdenbire bir tür sevgiye ('şaşırmış mı', 'mahvolmuş mu') kapılabileceğini rahatlıkla düşünebiliyordu. Ama bu, öncelikle onun sorunu, hatta onun gizi değil miydi ve dışarıdan hiç kimse, hatta Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi bile, böyle bir insana başından itibaren sevgiyi emretme küstahlığını göstermemeliydi. Ya da olsa olsa, tıpkı kendisinin burada olduğu gibi Rahip ve din adamı sıfatıyla söz konusu kadınla baş başayken, ama o zaman da emir halinde değil,

tersine belki küçük bir parmak hareketiyle ima edilen bir olasılık halinde yapabilirdi bunu.

O, yani Rahip, sevgi gibi bir şey hakkında buyruklar verdiği için Papa'sına öfkeleniyor, bunu da vaazında açıkça (tam da bu nedenle öfkesi yine bir oyunun parçası olarak algılanacağı halde) dile getirmek istiyordu. Tecavüze uğramış birinin yabancı tohumuna duyduğu sevgi, yüksek bir tahtta durup aşağı doğru verilecek bir vaazın malzemesi olmaktan çok, bir öykünün, bir romanın konusu olmaz mıydı? Olaydan ancak çok, çok sonra anlatılması gereken bir öykü ve romanın ya da sonsuza kadar asla anlatılmaması gereken bir öykü ve romanın. Sır olarak saklanması gereken, yalnızca annenin kendisine saklayacağı bir şey değil miydi bu? Ve kuşkulu durumlarda ortaya çıkan böylesi sevgiler zaten öylesine ketum ve coşkulu değil miydi ve Papa'nın sözleriyle kutsallıkları bozulmuş olmuyor muydu? Ama böylesi bir sevginin, bazı müdahaleler olsa bile, kutsallığı hiç bozulabilir miydi?

Yaşamında şimdiye kadar tanık olduğu en büyük öfke nöbetini bir rahipte görmüştü. O zamanlar, doğduğu köydeki okulda verilen din dersi sırasında olmuştu bu olay, olayın başrol oyuncusu yalnızca çocukların değil herkesin gözünde uysallık simgesiydi. Her zaman olduğu gibi kendisini ve sınıfı bir ilahi söyleyerek kutsal kitaptan ezberden alıntılar yapmaya ve anlatmaya duygusal olarak hazırlamak yerine, önce hiçbir şey söylemeden, açmadığı çantası ve yabancılaştırıcı bir biçimde kırmızı olan ve giderek daha da kızaran kafasıyla sınıfın karşısında dikilip durmuş ve sonra öylesine müthiş bir biçimde bağırmaya başlamıştı ki, evinde benzer şeylere alışık olan köylü çocukları bile o güne kadar böylesini duymamışlardı. Çocukların hepsi korkarak irkilmiş ve bütün ders süresince an be an korku ve ürperme içinde oturmuşlardı, çünkü rahip bütün bu süre içinde kesintisiz olarak sınıfa bağırıp durmuştu. Başlangıçta 'Kıyamet günü', 'Cibilliyetsizler', 'Dünyanın sonu', 'Katıla katıla ağlamak ve dişlerini

gıcırdatmak', 'Son kozunu oynamak' gibi yalnızca tek tük sözler anlaşılıyordu, ancak daha sonra, öfkeden kudurarak ve böğürerek anlatmaya geçtiği zaman, mesele anlaşıldı: Bir gün önce, boş kiliseye girdiğinde, köylü çocuklardan birini, İsa'ya nanik yapıp dilini çıkarırken yakalamıştı. Ama bu, salt bir çocuk şakası olmaktan çıkmış, rahip böyle öfkelenmeyi sürdürdükçe, dinleyenlerin gözünde işlenebilecek en kötü günaha dönüşmüştü, öyle ki bunun cezası yalnızca sonsuza dek cehennem azabı çekmek olabilirdi. Gerçi bu arada, o günahkârın kim olduğunu bildiğini, onun orada ötekilerin arasında oturmakta olduğunu belli etmiş, ancak adını anmamış, hatta bakışlarıyla bile kim olduğunu ima etmemişti. Bu derste söylediği son söz yine 'İntikam!'dı, ama intikam alacak olan bir başkasıydı. Bunun üzerine herkes kendisini kastettiğini düşünmeye başlamıştı; her biri yarı karanlığın içinde Tanrı'ya dilini çıkaran, hatta belki de tüküren olmanın verdiği suçluluk duygusuyla duvar dibinden yürüyerek çekti gitti; o dahil, yani daha sonraki Rahip, ama o zamanlar doğal bir sarsılmaz güvenle tüküren çocuk için en azından merdiveni tutmuş olan o 'Siebenbrunnlu Çocuk', ve o andan itibaren, o zamanlar onun gözünde 'neşeli olan', Tanrı ibadeti sona mı ermişti?

Salt dindar değil, tersine küçük bir inanç müjdecisi ya da inancı her bir dinleyiciye, uçarcasına anlatan kişi, işte o zamanlarki Siebenbrunnlu Çocuk'tu.

Köyün dışında bir yerde, evvel zaman içinde gerçekten de yedi kaynağın fışkırdığı bir tepenin eteğinde bulunan kilise, babasının, aynı zamanda da zangocun çiftliğine komşuydu ve başından itibaren onun için evin bulunduğu arazinin bir uzantısı ve özel bir bölümüydü; daha küçük yaşta bu bölümün anahtarı ona emanet edilmişti: Kilisenin çevresinde yüzyıllardır biriken taşlar, çakıllar ve kumlar yüzünden kapının ağzı yerden başlayarak yarıya kadar kapanmış, eşik yükselmiş, kilit elle uzanacak kadar alçalmıştı. Ama uzun

süre kilise mekânının içindeki her şeye uzak durmuş, hiçbir şeye dokunmamıştı. Çanları çalan, ilgili ayin kostümünü hazırlayan, çiçekleri değiştiren, mumları yakan hep babasıydı. Onu çömez olmaya bile zorlamıyordu, başkasının yerine iş gördüğü her seferinde ise, birdenbire sunak taşının, özellikle de kutsal araç gereçlerin bulunduğu çekmecenin bu kadar yakınında olunca kendini oraya zorla girmiş gibi hissediyor, beceriksizce hareketler yapıyor, şarabı rahibin parmaklarının yanma akıtıyor, buhuru sunak taşının merdivenlerine döküyor, bütün ayin boyunca cemaatin bakışları altında, sağa sola saçılmış olan taneleri tek tek topluyordu.

Siebenbrunnlu Çocuk'un kendi kilisesindeki yeri, ister ayin sırasında olsun –ki ayin sırasında düzenli olarak, en geç 'Kyrie eleison!' bölümünde onun için durum farklılaşıyordu–, ister eski kutsal resimleri, freskleri ve tahta oymaları incelerken olsun, en gerideydi. Daha okumayı bile öğrenmemişti ki, bunlarda canlandırılan şey onun için gerçeğin ta kendisiydi: İşte böyle olmuştu, bu, anlatmaya değer tek öyküydü ve öyle olduğu daha sonra İncil'in metninden kesinlikle anlaşılmasa bile, bu metinle birlikte yine dindar bir biçimde kilisesinin resimlerini okumaya devam etti. Buna göre, İsa'nın Ürdün Nehri'nde vaftiz edilmesi sırasında gökyüzünde ışınlılar sınıfından bir güvercinin bütün canlılığıyla kanatlarını açtığı, Efendi'nin Kudüs'e girişi sırasında bir ağacın tepesinden bir yeniyetmenin bir palmiye yaprağını salladığı, Meryem Ana son nefesini verirken ruhunun minicik bir çocuk biçiminde çıkıp gittiği kesindi, o çocuk ki o anda gök kubbede Tanrı'nın kucağında yerini almıştı.

Ve böylece Siebenbrunnlu Çocuk bunu yıllarca herkese anlattı, ıssız yerlerde rastlantıyla karşılaştıklarına bile. Ötekileri, yetişkinleri, deyim yerindeyse kendi kilisesine davet etti, onları resimlerin önüne götürdü, sonra geri planda durarak bu resimler üzerine ezberden alıntılar yaptı, bu alıntıları sonsuz, yalnızca ara sıra duyulur hale gelen bir kendi

kendine konuşma sesiyle tonluyordu. Bu resimlere kayıtsız şartsız ve neşeyle inanıyordu, bundan daha büyük bir neşe olamazdı ve dışarıdan bakanların bile anlayabileceği biçimde süregelen bir sevinç içinde yaşıyordu. Hiçbir şey Siebenbrunnlu Çocuk'un inancını yitirmesine yol açamazdı; bu inanç onda doğuştan vardı. Yahya'nın mektubunun başında da belirtildiği ve daha sonra da düstur haline geldiği gibi, onun, inancın resimlerine ilk yansımasıyla birlikte 'yaşam ortaya çıkmıştı'. Ancak onda resim kaybı diye bir şey söz konusu olamazdı.

Yoksa şu 'yaşam ortaya çıktı' düsturu, resimlerden çok 'söz'le mi ilintiliydi? O, yani Rahip, sevincini korumuş muydu? – 'Aslında değil (diye düşünüyordu şimdi, sabah ayininde "Yürekler yükselsin!" diye bağırırken) ya da en azından her zaman değil.'

Siebenbrunnlu Çocuk hâlâ var mıydı? Neredeydi? Acaba ondan ne oluşmuştu? Hayır, ondan, zaten en başında olduğu şeyin dışında başka bir şey olamazdı! Peki ama, bugün, çocukluğunun geçtiği bölgeyi ziyaret edecek olduğunda, Siebenbrunn'a uğramayışı ve daha çok, patronu Eyüp olan, komşu köyün neredeyse tümüyle resimsiz kilisesine yönelişi neyle açıklanabilirdi?

Çocuk o zamanlar tek bir kere bile, rahiplik mesleğinin kendisine uygun olduğunu düşünmemişti, oysa yörenin yumuşak başlı ve zıvanadan çıkmış din adamı ona uzun zamandır bu gözle bakıyor, hatta ona açık açık seçilmiş biri gibi davranıyordu, bunun nedeni örneğin, bir keresinde Kateşizm dersinde Meryem Ana'nın gebe kaldıktan sonra oğlunu nerede taşımış olabileceğine ilişkin bir soruya öteki çocuklar 'karnında' diye yanıt verirken onun 'yüreğinin altında' diye yanıt vermesiydi.

Olsa olsa bir özlem, belirsiz, aynı zamanda da her türlü can sıkıcı umut tarafından gölgelenmemiş bir özlem vardı. En başta, erken yaşta annesiyle babasını kaybetmiş olması

ve kız kardeşinin tek başına çiftliği çekip çevirememesi nedeniyle okulu bitirir bitirmez çiftçi olması çok doğaldı. On yıl boyunca böyle yaşadı, sonra da Eyüp Köyü'nden bir kıza âşık oldu, evlenmek istiyorlardı. Sürekli olarak yarı mecnun durumda dolaşıyor olması, genç kadını hiç rahatsız etmiyordu, onun için herhangi bir sorun yoktu.

Onu sonunda yine de rahipliğe iten şey, Ziraatçılar Birliği tarafından görevlendirilen bir tarım mühendisinin belediye salonunda bölgenin delikanlılarına hitaben yaptığı 'Köylülüğe Çağrı' başlıklı konuşma oldu. Bu konuşma sonunda önce kendisinde, geleceğin köylüsünde bulunması gereken hiçbir özelliğin bulunmadığını fark etti: Ne, çevresindeki öteki insanlara olduğu gibi, ahır hayvanlarının ortamı çekici geliyor, ne ürünler olgunlaşırken yüreği kabarıyor, ne de doğada çalışmak onu neşelendiriyor ya da gururlandırıyordu; daha çok bu işleri, herhangi bir işçi gibi yarı gönüllü yapıyor, bu sırada içi bambaşka yerlerde geziniyordu.

Neye karşı ilgi duymadığını anlayınca, içini büyük bir huzursuzluk kapladı. Köyün rahibine akıl danışacağına, çiftçiliğe karşı duyduğu lanet olası kayıtsızlığı anlatmak üzere, peşinden K. kentine gittiği tarım mühendisine koştu. Bugün bile hâlâ, anlatısının biçimi ve biçemi –yakarırcasına konuşuyordu– mühendisin ansızın rahip olmayı düşünüp düşünmediğini sormasına neden olmuştu.

İşte belirleyici an, o an olmuştu. Artık ne yapması gerektiğini biliyordu. Nişanlısı ona hemen anlayış göstermeseydi –"Gözleri ışıl ışıldı!" diye anlatırdı– yine de tarım işine girişir ve hatta kız kardeşi aynı süre içinde, çiftliği birlikte çekip çevireceği bir adamla tanışmamış olsaydı planını ilerletebilirdi de.

Başlangıçta, ki çoktan yetişkin biri olmuştu, oğlan çocukları için düzenlenen bir seminere öğrenci olarak katılmıştı, arka sıralarda tek başına oturuyordu, yeniyetmeler ondan çekiniyorlar, onunla 'tezekli köylü' diye alay ediyor-

lardı (oysa bu çocukların anneleri babaları da köylüydü), daha sonra mesleğini geç seçenler için eğitim veren özel bir okula geçti. Orada, çeşitli iş kollarından bir araya gelmiş bu insanların ortak bir noktaları olduğu dikkatini çekti: Belki de bilindik rahiplerin hepsi gibi onlar da daha çocukken bir çağrı ya da sesleniş gibi bir şey yaşamışlardı; ancak onlardan farklı olarak, kendilerine seslenildiğini anlamamışlar, onun yerine önlerine sürülen şeyin peşine takılmışlardı. Ve hepsi rahipliğe giden yolda ikinci bir âna daha ihtiyaç duymuşlardı, hem de çok daha sonra, çocukluktan çıktıktan epey sonra. Durumlarının farkına varmışlardı, ancak ikinci kerede resim netleşmişti. O ikinci kez ortaya çıkışa bağlıydılar, ikinci ortaya çıkış, öteki rahipler için neredeyse hiçbir şeyin olmadığı kadar kuşku götürmezdi – yaşamları boyunca kararından dönmeyenlerin başında, kardeşlerinden çok sonra doğan çocuklar gelmiyor muydu?

Sessiz, yalnızca dudakların kıpırdadığı ve tek bir sözcüğün yüksek sesle söylenmediği sabah ayininin okunmasından sonra sanki gün için hava depolamış gibi geldi ona.

Sivil giysiler içinde, yalnızca, öteki meslektaşlarından farklı olarak genel yerlerde asla vazgeçmediği kolalı yuvarlak yakasını takmış olduğu halde kiliseden çıktı, şimdiden yoğun bir trafiğin aktığı yolu geçerek, daha o istemeden barın üstünden kaydırılarak önüne konan sütlü kahvesini içmek üzere (çoktan düzleştirilmiş olan dönemeçteki) 'Dönemeç Lokantası'na gitti, orada ötekilerin arasında bulunan tek tük, suskun işçilerden biri gibiydi, onlar gibi balgam çıkararak öksürdü, daha önce elden ele dolaşarak eprimiş olan gazeteye göz attı, dünyada olup biten en korkunç olaylardan bile etkilenmedi (tıpkı ölümle pençeleşen 'kendi' insanlarının da, rüyalar hariç, asla onun ardına düşmeyişleri gibi; odadan çıktığı anda tek bir kere geri dönüp düşünmezdi onları, bunu da rahatlıkla bilmek isteyen herkese anlatırdı). Gazetedeki bir habere göre yapılan bir anket sonucunda ra-

hipler, insanların arasında pek görünmeseler de halkın çoğunluğu tarafından toplum için yararlı bulunmuşlardı; ancak, diye devam ediyordu haber, birçok insanın gözüne artık neşe dolu ya da İncil'e dair pırıltılar saçmıyorlardı.

Ondan sonra ormancı arabasıyla yola çıktı, sökülüp çıkarılan arka koltuğun yerinde bir torba, bir çift lastik çizme, bir ağaç gövdesinden alınmış bir levha vardı, bunların hepsi, bir-iki alet ve elmalar dağınık duruyor, B.'de ilkokula giden şehirlerarası yolda sürekli bir takırtı ve patırtı oluşturuyordu.

Önemsiz ayrıntıların âdeta kendi ışıklarını saçarak belirdiği ve dünyanın, gizlenen güneş altında, başlamaya hazır durduğu karanlık bir gündü; arkadaki aletlerin gürültüsü ise buna eşlik ediyordu. Bu görüntü karşısında, Viyana'daki sanat müzesinde bulunan Bruegel'in resmi geldi aklına, kilisedekilerin dışında gördüğü bu ilk resim karşısında (bir zamanlar Aşağı Avusturya'daki yatılı okuldan dışarı hiç çıkmayan çocukların yaptıkları tek okul gezisi sırasında görmüştü o resmi), Siebenbrunn'daki, İsa'nın yaşam öyküsüne ilişkin resimler karşısında duyduğu şaşkınlığa benzer bir şaşkınlık duymuştu, bu şaşkınlığın bir nedeni de belki resme verilen addı: 'Karanlık Gün', acaba kim koymuştu bu adı?

Ancak Viyana'daki o resim daha çok melankolik ve hatta baktıkça tehditkâr bir resim haline gelmemiş miydi, çünkü her şeyden önce, oradaki geç sonbahara özgü karanlığın içinde parlayan tek aydınlık şey, doğru hatırlıyorsa bir çiftçi siluetinin çıplak bir ağacı kazıdığı bir baltanın ya da bıçağın keskin ağzıydı, oysa o karanlık gün içindeki aydınlık kâh bir elmanın yuvarlaklığında, kâh bir mısır koçanının ovalinde, kâh Rinkenberg'deki orman kenarının ötesindeki çok renkli arı kovanının karesinde, kâh bir yol kilisesinin çatısının üçgenindeydi.

Önlerinden geçip giderken öylesine algılanan bu eşyalar, yalnızca biçimleri nedeniyle bile ışık saçan bu aydınlıklar,

her türlü mevsimin ötesindeydiler ve kendi nesnelliklerinde, tahtada, elmanın etinde, mısırın ununda, Rahip'in, kendisinin de bir an için meyve, gümüşsü çatı padavrası, hava olduğunu hissetmesine yol açan havadar bir şey içeriyorlardı.

Yalnızca bir kere, o da uzun bir mesafe boyunca olmak üzere, araya bir dizi ekim yapılmamış tarlanın girmesiyle her türlü ışık gözden kayboldu, giderek bakımsızlaşan bu arazinin üzerinde muhtemelen kendiliğinden bitmiş olan ayçiçekleriyle kaplı tarlalardı bunlar, dört bir yana çevrilmiş ya da aşağı sarkmış başların her biri koyu renkteydi, olmayan ufka kadar böyle gri içinde siyah uzanıp gidiyorlardı.

Çocuklar çoktan sınıfa girmiş onu bekliyor olsalar da, yol kenarındaki terk edilmiş, yarı harabeye dönüşmüş bir çiftliğin önünde arabayı durdurdu, bu aydınlık-karanlık günde çiftliğin baca deliğinde, şu eski, canlı baykuş oturuyordu, kıpırdayan tek yeri olan sarı gözleri, Rahip sürekli olarak yukarı bakarak önünde bir ileri bir geri yürürken onun en küçük bir parmak hareketini bile an be an izliyordu.

Çoğu öğretmenin tersine Rahip, öğrencilerinin adlarını aklında tutmazdı; tek tek yüzler de aklında kalmazdı. Bir keresinde memleketi ziyarete gittiğimde beni de dersine soktuğunda, önce, çocukları böylesine görmezden gelmesi öfkelendirmişti beni; bu, bana çocukluğumdan beri gördüğüm bütün rahipleri hatırlatmıştı, onların gözünde ben ve aynı biçimde yanımdakiler bir anlamda yoktuk, ama yine de orada durmakla yükümlüydük.

Daha sonra arkadaşımın, kendi sınıfına verilen öğrencilere en azından din dersi vermediğini görünce yine onunla kendi içimde barışmıştım. Daha baştan her çocuğa aynı ve en yüksek notu vermekle kalmamış, İncil'de geçen öyküleri inip çıkan tonlamalarla okutmaktan başka bir şey yapmamış, biri okurken de ona değil pencereden dışarıya bakmıştı. Dediğine göre başlangıçta metin uzmanıymış, daha doğrusu okuyucuymuş, ancak daha sonra, böylesi yeni başlayan

okuyucularla karşılaştırıldığında bunun kulağa ne kadar boş geldiğinin farkına varmış. Yeni başlayanlar genellikle metni hecelemeye bile gerek duymazlar, sanki bilmedikleri hiçbir şey yokmuş gibi ânında akıcı bir biçimde okumaya başlarlar, sanki metnin bütünlüğünü kavrayabiliyorlarmış gibi.

O zamanlar derslerden birinden sonra, onunla yolda giderken, onun okul çağını geçmiş olan hemen hemen herkesi ya da herkesi tanıdığı dikkatimi çekti, onları uzaktan tanıyor, yüksek sesle selamlıyor, adlarıyla sesleniyordu: Ancak yerlilerin birçoğu –kasaba sınırlarının dışında da aynı şey söz konusuydu– onun selamına karşılık vermiyor, el sallamalarına ve el-kol işaretlerine kayıtsız kalıyorlardı. "Beni tanımak istemiyorlar!" demişti. Ona yanıt verenler de bunu gülümsemeden yapıyor, hemen hemen hiçbiri bunu yaparken durmuyordu. Rahip daha sonra bunun 'vicdan azabı' olduğunu söylemişti, oysa bana öyle gelmişti ki, bu insanlar rahiplerinden gerçek bir memnuniyet duymuyorlardı, bunun nedeni oradaki rahipler arasında özel bir rahip oluşu da değildi.

Yalnızca, aslında olduğu gibi davranmadığı zamanlarda insanlar tarafından hoş karşılanıyordu. Hatta bir süre için, cemaat nezdinde, meyhanelerde, dükkân önlerinde, spor alanlarında herhangi bir üye, oyun arkadaşı ya da yakın dost olmak hoşuna bile gitmişti. Rahip olduğunu unutturup hoş sohbetlere katılmak dışında hiçbir şey yapmadığı zamanlar ötekiler arasında seviliyordu; ötekiler belki de bir din kardeşiyle yapmayı her zaman istedikleri bir biçimde onunla yakın ilişki kuruyorlardı.

Ama her defasında, onların bu sürekli içtenliklerini eninde sonunda uygun görmeyip üstü örtülü bir biçimde, artık kendisine rahiplerine davranır gibi davranmalarını beklemeye başlıyordu. Ve bu, çok uzaklardaki köylerin dışında (hâlâ bir yerlerde böyle köyler var mı acaba) hemen hemen hiç gerçekleşmediği için de, bazı durumlarda mesleğinin, hayır, makamının ne olduğunu aşırı derecede belli ediyordu,

üstelik bunu öylesine kaba bir biçimde yapıyordu ki o âna kadarki yoldaşı, birdenbire bir din adamı kesilen bu adamın karşısında korkarak ondan yüz çeviriyordu.

Ancak yine de bunda ısrarlıydı. Zaman zaman öyle hükümetmiş gibi davranması onun göreviydi. Gerçi kendini, eğer birilerinden olması gerekiyorsa, onlardan biri sayıyordu. Ancak onun huzurundayken her şeyi akışına bırakmamalılar, en azından arada bir onun meselesi olan şeyle ilgilenmeliydiler. Uzun vadede sıradan bir arkadaş olmaktansa, aşağılanan bir ruhanî olmayı yeğliyordu. İkilemi şurada yatmaktaydı: Belki ayinlerin ya da vaazları kaleme almasının dışında, dışarıdan bakıldığında bir 'hazret'ten başka her şeye benziyordu.

Araba sürmeyi, üstelik hızlı sürmeyi çok seviyordu, özellikle de bu uçsuz bucaksız, oldukça boş sınır bölgesinde; nişanlı olduğu dönemlerde burada bir amatör araba yarışına bile katılmış, kullandığı Volkswagen'in üzerine, daha sonra ileriki yaşta katıldığı yatılı okuldaki çamaşır numarası olacak olan numarayı koskocaman yazmıştı.

Bu arada şu öğle saatinde gitmekte olduğu, Drava'nın kuzeyindeki Kärnten, tıpkı gençliğinde olduğu gibi, ona tümüyle yabancı bir bölge, neredeyse bir düşman bölgesiydi, sanki orada –dikkatli bakıldığında bu, hiç de doğru değildi– Güney Slovenya'ya özgü içtenlik ve hayalperestlik bıçakla kesilir gibi kesiliyor; ırmağın kuzey kıyısından başlayarak arazi, birbirine benzeyen tarlaları ve uzaktan gözüken kilise kuleleriyle birlikte, Cermen cephe savaşçılarının bakışlarıyla doluyor ve sözcükleri yerinden oynatan, kendi dışındaki her şeyi reddeden bir Almanca yüzünden canlılığını yitiriyordu. Bu görüntüden –nereden kaynaklanıyordu acaba– hâlâ tam anlamıyla kurtulabilmiş değildi, daha kısa bir süre önce 10 Ekim'de –1920 yılında Güney Bölgesi'ni Avusturya'ya katan halk oylamasının yıldönümünde– askeri kamyonların ardında bu bölgenin içinden at arabalarıyla geçen başkentli öğren-

cilerin yüzlerini –büyük bir olasılıkla yalnızca o gün okula gitmedikleri için sevinçli ve böylesi özel bir nakil nedeniyle o kadar neşeliydiler– karanlık gönüllülerin yüzleri ya da en azından kötü niyetli çocukların yüzleri olarak görmüştü.

'Günlük küçük kuruntular' olarak tanımladığı bu tür ruh halleri, şimdi araba kullanması ve kuzey yönünde ülkeyi bir baştan bir başa kaplayan Alpler'in doruklarındaki karın görüntüsü karşısında yatışıyor, en sonunda nehir yatağının öte yakasında, 'iş arkadaşları'yla birlikte sofraya oturduğunda havaya karışıp dağılıyordu, belirsiz hayaletler yerine o gün ilk olarak karşısındakinin –üstüne üstlük genç birinin, ağzı, yanakları, gözleri, alnı genç olmanın ötesinde hiçbir özellik taşımıyordu– konturlarının belirgin oluşu bile buna yetip de artıyordu bile.

Ve daha sonra, Ruden Mezarlığı'nda üzeri Slavca yazılı tek mezar taşının da geçen zaman içinde kaldırıldığını ya da en azından duvarla Alman altını taşın arasına tıkıştırılarak gizlendiğini anlatan komşusuna bunun hiçbir anlamı olmadığını söyleyen de oydu, bunu görmezden gelmek bir güç belirtisiydi, önemli olan başka bir şeydi!

Ve konuşmayı sürdürerek, Yeni Ahit'in ivedilikle Almancaya çevrilmesi gerektiğini, ne Luther'inki gibi halk ağzıyla yapılmış çevirinin ne de yeni çevirilerden birinin gazete okurlarının anlama yeteneğine uyduğunu, tersine –Almanca ile, bildiği kadarıyla başka hiçbir iki dilin uyuşmadığı kadar uyuşan– Yunancadan olabildiğince sadık bir çevirinin yapılması gerektiğini söyledi.

Dönüş yolunda çukurun dibinden yüksek bir hıçkırma sesi duyduğunu sandı, ses oradaki televizyondan geliyordu.

Nehir yatağından uzaklaştığında, yine yukarıya, Jaunfeldebene'ye çıktığında, yani güneyde dört bir yana açık memleketinde, Rinkenberg Tepesi'nin eteğinde, karanlık güne yaklaşmışken, o yörenin kısa bir süre önce kör olan çok, çok eski rahibinin yürüdüğünü gördü, yanındaki ço-

cukla birlikte tarlaların ortasından gidiyordu, rahibin eli çocuğun omzundaydı, kör adamın kilisesinde 'Intribo'dan 'Ite, missa est!'e kadar olan bölümleri ezberden okuyarak şaraplı ekmek yeme törenini yönetirken ki duruşun aynısıydı bu.

Adı Dob olan arkadaşım, Almancada Aich denen karşıdaki köye gitmek üzere doğuya saptı, köyde ölmek üzere olan biri vardı ve şu anda o tren istasyonunun önünde tek başına biri beklemekteydi, bu kişi Rahip'e her defasında, gençliğinde salt zaman geçirmenin ötesinde nedenlerle izlediği western filmlerini hatırlatıyordu; düşünce düzleminde trenden indi ve James Stewart ile birlikte orada beklemeye başladı.

Daha sonra, orada öylece duran, çamurla kabuk bağlamış, yarı yarıya çürümüş bir tahta kukayı boşluğa yuvarlamak için, köyün ortasındaki –burada hâlâ köyün bir ortası vardı– terk edilmiş olan lokantanın bulunduğu çamurlu alanda gerçekten de durdu.

Ancak ondan sonra içinde, henüz bilinci yerinde olup yattığı köşeden içeri giren siyah adamı –saçları ve gözleri de siyahtı– görünce bir an için korkan, ölmek üzere olan adamın bulunduğu yandaki eve girdi. Adamı hemen sakinleştiren ve hatta güçlendiren şey ise Rahip'in gözlerindeki garip aşağılamaydı, ancak bu aşağılama yolun sonuna gelmiş olan, ölümle pençeleşen adama yönelik değildi. Ölümden kurtuluşu olmayan adam kendisine rahmet okunmasını diledi, ama duanın yatarken okunmasını istemediği için, yatağından çıktı ve diz çöktü; ve bu durumdayken, artık neredeyse hiç yapılmayan bir biçimde kutsal yağ sürülerek kutsandı, kutsama daha çok törene katılanların sessiz vicdanlarına yönelikti; Rahip kapıda vedalaşırken törene katılanlara babalarının o gece değil, ancak ertesi sabah öleceğini söyledi – uzun zamandır o âni hissetmekteydi. Peki ya şimdi ölecek olursaydı, yani o akşam, ne olacaktı? Rahip kızdı. "Henüz işim bitmedi benim."

Yine yalnız kaldığında arabasıyla ilerlerken, öğleden

sonranın ortasında sabah tazeliğinin estiği, uzaktaki köyü buldu. Avlularda kabaklar istiflenmişti, göz hizasında bir armut ağacı hafif hafif sallanıyordu, düzlüğü çepeçevre çevreleyen dağların öyle bir rengi vardı ki, insanın aklına 'Wyoming Mavisi' adı kendiliğinden geliyordu. Bu bölgeden çıkmayalı ne kadar zaman olmuştu acaba, bütün bir yıl boyunca çıkmamıştı. Yolda, çalışmakta olan mobiletlerinin üzerinde, sürekli olarak gaz vererek bağıra çağıra sohbet etmekte olan iki delikanlıdan motoru durdurmalarını rica etti, delikanlıların arkasından söylediklerine kulak asmadan arabasına geri döndü ve hızla gaza bastı.

Günün, deyimi tam anlamıyla karşılayan tek yaya-yürüyüşünü Dobrawa Ormanı'nm kenarına doğru uzanan bir tarla yolunda yaptı, hedefi oradaki azizlerin resimleriydi, bir taş ustası onun siparişi üzerine harcı ve –Rahip'in düşüncesine göre salt beceriksiz olmakla kalmayıp bunun da ötesinde dikkatsiz olan– savaş sonrası freskleri oradan koparıyordu, böylece o ibadet yerinde yine Ortaçağ'a ait taştan başka hiçbir şey gözükmüyordu, en azından ilk bakışta.

Şimdi lastik çizmelerini, ayrıca duvarcı ceketini ve kepini giymişti, hiç konuşmayan ustayla birlikte bir süre keski kullandı; biri içerde, diğeri dışarıda çalışıyordu, usta daha sonra, eski haliyle gün ışığına çıkan yapıyı gördükçe işverenin giderek daha yüksek sesle çığlıklar atması karşısında daha da heyecanla çalışmaya başladı (bu, zaten onun, yani taş ustasının fikri değil miydi?).

Ve arkadaşım daha sonra aynı giysilerle evinde, meyve bahçesinin arkasında, henüz meyveleri üzerinde olan bir elma ağacının meyvelerini ta günün son ışıkları sönene kadar topladı, o sırada kravat takmış bir adam merdivenin dibinde belirerek, bu yörenin rahibinin kim olduğunu sordu, kilisedeki sonsuz ışık yanmıyordu, gezici bir mum satıcısıydı (kilise hizmetkârları tarafından, ciğerler için daha sağlıklı olduğundan dolayı tercih edilen), elektrikli mumlar

da vardı. Bunun üzerine arkadaşım, "Rahip dünya yolculuğuna çıktı," dedi, mum isi yüzünden öksürerek, bu öksürük kış boyunca daha da artacaktı. Sonra da satıcının arkasından güldü, ne zalimlik ne de merhamet vardı bu gülüşte, yalnızca katılmamaya kararlılık, azimli bir etkilenmezlik içeriyordu, tıpkı sözgelimi babasının, zangocun Siebenbrunnlu Çocuk'a kalıtımla aktardığı gibi.

Sonra yıkanmış ve üstünü değiştirmiş olarak –hava kararmıştı bile– Rinkolach'a, her yolun çıktığı o köye, ötesinde başka hiçbir yolun olmadığı o yere gidiyoruz!

Oradaki şube kilise, yazın bir Pazar günü yapılan açılış töreninin dışında yalnızca ölmüşler anısına düzenlenen bir-iki tören için açılıyordu. O akşam uzun zaman önce ölmüş olan bir küçük çiftçi ya da geçici işçi için tören yapılacaktı, adamın ailesi yoktu, bir zamanlar oturduğu kulübede yalnızca, aynı zamanda onun için yapılan töreni ısmarlayan ve masraflarını karşılayan komşularının yetiştirdiği hindiler bakıyordu pencerelerden. Artık neredeyse alışılmış hale gelen, bir yolunu bulup aralarına katılmış olan ve bir kenarda oturan yabancının dışında, loş kilisede Rahip'i bekleyenler de yalnızca bu komşulardı, Slovakça dua ediyorlardı, daha çok bir sesleniş gibi, şarkıya yakın bir biçimde ve sonunda, son derece yavaş yavaş belirsizleşerek soluklara karışan bir duaydı bu. Rahip, açık kapıdan içeri girince, önce arkada durarak duaya katıldı, insanlar ancak duanın sonunda, azizleri değil, ürkütücü bir ses tonunda, üstelik farklı bir makamda Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'u anınca fark ettiler onu.

Köyün ortasındaki çayırlık alanın üzerinde bulunan, dışarıdan bakıldığında koskocaman gözüken Rinkolach Kilisesi'nin (Slovakça *Rinkole*) içi tam da –her ne kadar kalabalık bir ailenin de olsa– bir oturma odasının ölçülerindeydi ve ortasında 'halk sunağı' denilen şey için yer yoktu, böylece Rahip ayini halktan belli bir uzaklıkta durarak, basamaklı bir

yükseltinin üzerinde okudu, sırtı çoğunlukla sahnına dönüktü, ancak cüppenin üzerine işlenmiş olan güvercinin gözü sürekli olarak insanların üzerindeydi.

Yardımcısı yoktu, tek başınaydı, yaptığı her hareketten sonra uzun uzun dinleniyor, sanki kas gücü isteyen bir iş yapıyormuşçasına güç topluyordu. Yine de sanki hiç durak-samıyordu, kendini topladığı ya da yalnızca beklediği duraklama anlarında bile, bir çeşit hareketlilik içindeydi. Kollarını nasıl bir halterci gibi kaldırdıysa, havarinin mektubunun okunması için kitabı da öyle açtı, sayfaları geri geri çevirerek İsa'nın yaşamöyküsünü buldu, kalın parmağıyla yazıları işaret etti, her iki eliyle sunağın tahtasını tutmuş olduğu halde alnıyla bu yazılara vurdu, büyük bir gürültü çıkararak tek dizinin üzerine çöktü, çınlayacak biçimde yumruğuyla göğsüne vurdu, görkemli bir el hareketiyle kutsal eşyaların durduğu çekmeceyi açtı, çekmecenin içinden kiborion'u[18] çekti çıkardı, topluluğa karşı tutarak yukarı kaldırdı, "Yiyin!" havada eliyle kutsama işaretini yaptı.

Hatta bir ara koşar adım, neye benzediği belli olmayan, altınla işlenmemiş tahta yapısının pekâlâ hizmet dışı kalmış bir un değirmenine benzetilebileceği, oradaki un öğütme işinin bir parçası olabileceği sunağın ardındaki dar geçitte gözden kayboldu, tıpkı Rusya'da yapılan bir ibadette olduğu gibi, ön tarafta olup bitenlerden kopuk olarak –ki bu, gerilimi daha da artırıyordu– bir süre gözükmedi, ancak oldukça uzun bir zaman sonra, yine öyle koşar adım geri döndü ve kaldığı yerden devam etti.

Dışarıda bir an bir hindi glu glu yaptı, bir gece uçağının uğultusu duyuldu, sanki bir kamyon freninin uzaktan gelen böğürtüsü gibiydi.

Belki de yılın son ılık akşamıydı, öyle ki ayinden sonra müteveffanın komşularıyla birlikte, bir dizi insanın yan

18. Mısır nilüferinin meyvesinden yapılan ya da benzer biçimde olan kap. Kutsal kudas kadehi. (ç.n.)

yana oturabileceği kadar uzun olan, avludaki bankta bir süre oturdu.

Sırtlarını evin duvarına dayamış, yarı karanlıkta, yarı uzaktaki ahır lambasının ışığında, karşılarında ahırdaki havalandırma deliğinin belli belirsiz görüntüsü –güneş ışınları biçimindeydi– Rinkolach'ın ortasındaki birden çok gövdesiyle ünlü, görünmeyen ıhlamur ağaçlarının uğultusu ve çıtırtısı eşliğinde konuşmadan oturdular, oturdular da oturdular, tıpkı geçmişte olduğu gibi, arkadaşım şimdi o geçmişin, gelecekte bir şeylere başlanabilecek, bir şeyler yapılabilecek bir geçmiş olduğunu düşünüyordu; köy haberlerinde sürekli olarak söylendiği gibi, çıkmaz sokağın bir yapay ışıkla aydınlatılmasıyla köylülerin 'uzun zamandır peşinde koştukları bir isteğin' yerine getirilmiş olacağından hiç de o kadar emin değildi.

Gece rüzgârını ne kadar da çok severdi, siyahın içindeki siyahı. Gökyüzünde tek bir yıldız yoktu. Bankın altında çömelmiş tek bir çocuk yoktu. Eskiden kalma bir soru-yanıt-oyunu vardır: "Bankın altında ne var, dokununca bağırır mı?" "Bir zincir!" Düzlükteki meyve bahçelerinde merdivenler duruyordu. K.'dan gelen son trende uyuyanların başları pencerelere yaslanmıştı ve lokomotifin düdüğü ta Yugoslavya'ya kadar yankılandı. Jericho'nun kıyısında bir palmiye ağacı güneşin altında hışırdadı. İncil'in yeni bir Almanca çevirisinde 'umut'un karşılığında 'güven' duruyor olabilirdi. Yanındaki kadın, ne soğuk ne de sıcak olan, daha çok bir çakmaktaşma benzeyen madenî eliyle Rahip'in yakasındaki kepekleri silkeledi.

Ve her türlü kımıltının ötesinde, gecenin ilk saatlerinde, sabahın oluşunu yine hissetti, ama bu kez buz gibi bir sabahtı, Rahip'i koltuk altlarından kavradı ve büyük bir korku duymasına neden oldu. Aynı anda, sık sık kullandığı sözcük 'özlem' geri geldi. Hayır, bu bir açlıktı, tam yüreğin içinde ve bu, geri gelmiş değildi, zaten eskiden beri oradaydı. Sonra

yanı sıra neler düşündüğünü fark etti: "Hayır, bugün vazgeçmedim – henüz değil!"

Ne? Üçüncü bir görüntüye mi ihtiyacı vardı yoksa?

7. Oğlum'un Öyküsü

Kim olursa olsun, biri bana Oğlum'u sorduğu zaman hep keyfim kaçmış, canım sıkılmış, karşımdakiyle sağladığım uyumdan çekip çıkarmıştır beni. Üstelik onunla ilgili bir şeyler anlatmak zorunda kaldıysam durum daha da kötüleşmiştir. "Anlat!" Bu biçimde dile getirilen bir talebin kendisi bile bana itici gelirdi, hele öz çocuğumla ilgiliyse. Tek çıkar yol, verdiğim yanıtta onu kötülemek, uzaktan ona küfretmek ya da onunla ilgili canice öyküler uydurmaktı (ancak bu öykülerin -istemeden de olsa gerçeğe sadık kaldığımdabambaşka bir etkisi olurdu.)

Daha ilk zamanlarda, o yanımdayken, üçüncü bir kişiye onunla ilgili bir şey anlattığımda, sanki ihanet ediyormuşum gibi kendisi araya girerdi. Bugün bile hâlâ, onun yokluğunda, hakkında konuşmak zorunda bırakıldığımda, ayıplayacağını düşünüyor olmam üzerimde olumsuz bir etki yaratıyor. Ama aslında Oğlum'un –önemsiz ayrıntılar da dahil olmak üzere (tam da bunlar)– yaşamıyla ilgili getirilen konuşma yasağı yalnızca benden kaynaklanıyor. Daha o zamanlar bile, çocuğun suçlayıcı bakışları olmadan, onunla ilgili bir şeyler anlatırken bunun gevezelikten başka bir şey olmadığının ve yapılmaması gerektiğinin farkındaydım.

Öteki anne babalara da çocukları hakkında bir şey sormaktan şiddetle sakınırım ve böyle bir şey olacak olursa da, kibarlıktan ya da dikkatsizlikten –yoksa dikkatsiz bir kibarlıktan mı– gelen yanıta daha başından karşı koyar, ancak daha sonra kötü haberlerde bile bu yanıtların ne kadar heyecanla dile getirildiklerine şaşar kalırım; sanki bazı babalar

ve anneler ancak çocuklarıyla ilgili bir konuda konuşma yetisini kazanıyorlar, yoksa sohbet tonunda giden konuşmalarının bir trombon sesine dönüşmesinin başka ne açıklaması olabilir ki?

Başka birine Oğlum hakkında bir şeyler anlatmaya karşı direnişim, anlaşılan oydu ki genel geçer bir kural değildi. Bana soru soran kişinin, hakkında benden bilgi istediği şeyi senli-benli bir biçimde ön adıyla anmasını hoş karşılamıyor oluşum saçmalıktan başka bir şey değildi: "Valentin nasıl?"

Kimse onlar hakkında bir şey sormadığı zaman bir akrabam ya da tanıdığım hakkında bir şey anlatmak ise bambaşka bir durum. Bazen bu işi, birçok sesten oluşan bir sesle o denli kendiliğinden yapabiliyorum ki Oğlum, bundan kesinlikle eminim, benimle aynı fikirde olmakla kalmıyor, kendi kendini de onaylanmış hissediyor. Böylesi bir anlatı benim içimde var. Yalnızca oldukça ender oluyor, çünkü ya karşımda yanlış dinleyici ya da daha çok o an yanlış bir an oluyor (zaten 'yanlış dinleyici' diye bir şey var mı ki?).

Ve yazılı anlatıda ise durum tümüyle farklı. Belli bir kişiye yönelik olmadığı için, sesim arada aracılık yapmıyor, doğru âna bağımlı olmadığı için –beni başka hiçbir eylemin kılmadığı kadar bilinçli kılan yazı yazma eyleminde doğru an meselesi benim erkim altındadır–, yazılı anlatım bana, sözlü anlatımın yalnızca, üstelik de hemen ertesi gün geçerliliğini yitiren, mutlu bir rastlantı söz konusu olduğunda göründüğü gibi görünüyor. Ancak yazılı olan şey, benim doğama uygun, doğru yolda, yerinde bir anlatıdır, kimin hakkında olursa olsun, isterse Oğlum hakkında olsun.

Bütün yaşamım boyunca, bir şey anlatmak için ağzımı her açışımda, kimse dinlemesin diye başkalarını yabancılaştırıyor ve oyunlarını bozuyor oluşumun da katkıda bulunduğu kesin bir durum bu. İki arada bir derede söylediğim şeyin şaka neresindeydi ki? Bu durum ancak yazılı olmak ve okunur olmak yoluyla tümüyle değişti.

Oğlum'un Güneydoğu Avrupa'da, neredeyse hep tek başına yolculuk halinde bulunduğu bu yıl ilk kez olarak onun için hiç kaygı duymadım. Başına hiçbir şey gelemezdi, ama bazı anlar bunun olduğunu düşünmek bile ürkütüyor beni.

Peki ama daha önceki yıllarda, tam da onun tehlikede olduğunu bildiğim zamanlarda, onun için duyduğum sürekli kaygı sonunda bitmiş, onun yerini huzurlu bir anlaşma almamış mıydı? Ve her defasında daha da büyüyen bu tehlikeler son zamanlarda sıklaştığı için, en yakınlarım için duyduğum o en eski korkuma karşı bağışıklık kazanmamış mıydım? Ancak: Böylelikle o hâlâ benim en yakınım mıydı? Ve ben, o en eski korkum olmaksızın kimdim?

Örneğin bir gün, kentin dışında araba bozulmuştu, yanından teğet geçen bir motosikletin gaz pedalı neredeyse Valentin'in bacağını kıracaktı, hemen müdahale edilmese kan kaybından ölecekti, daha sonra klinikten çıkmış, yanımda parçalanmış kemikleriyle yatmakta olan Oğlum'la birlikte gecenin ilerleyen saatinde eve doğru yola koyulmuştum, kendimi hiç olmadığı kadar gecenin o geç saatine, genel olarak o âna yatkın duyumsamış ve şükretmiştim; o anda durum nasılsa, öylesi uygundu; kendimin bir bölümünden kurtulmuştum, hem de fazlalık bir bölümümden. Bir yetişkin ancak benim o anda olduğum kadar gamsız ve sarsılmaz olabilirdi, yoksa kayıtsız mı demeli? Her neyse, o saat ve onu izleyen, Oğlum için neredeyse ölümcül olan öteki saatler benim belirleyici olmuştu.

Valentin'in, babasının gençliğinin izlerinden giden bir yolculuğa çıkmış olması tümüyle doğru değil. Başka birçok fırsatın içinden bir tanesi de benim uydurduğum, (bana ancak, bir olayın ağırlığı keşfetmekten ve kendimi-oynamayı-sürdürmekten yana olduğum zaman yakın gelen) birinci tekil şahısta bir öyküydü, Filip Kobal'den Kazuo Ishiguro'ya, Peter Turrini'den Max Goldt'a kadar klasikleri en az çağda-

şım yazarlar kadar iyi bildiği halde, yirmi iki yaşında biri olarak yakında keşfedecek hiçbir şeyi kalmayacak korkusunu yaşayan, büyük bir okur olduğu halde –ben de zamanında öyle değil miydim– kitaplarım arasında, tavsiye üzerine, yok, buyruk üzerine, kız arkadaşına okuduğu tek kitap bu oldu. Üstelik sürekli olarak öykümün izlediği yoldan sapmış, bir tür turist rehberi gibi yalnızca ara sıra yeniden bu yola girmiş, onun kullanıcısı olmaktan çok incelemecisi olmuştu ('birçok yanlış var, ama öyle anlaşılıyor ki bilerek yapılmışlar').

Yolculuğu sırasında harcadığı para neredeyse tümüyle kendi parasıydı, gençlerin gittiği çeşitli gece kulüplerinde plak çalarak ve ilk resimlerini satarak kazandığı para; buna kız kardeşimin vasiyetinden gelen, yok denecek kadar az miktarda olan ve onun üzerinde bir işaretten daha güçlü bir etki bırakan para da eklendi. Oğlum tutumluluğuyla bazen öylesine oynar ki, bunu onun ana özelliklerinden biri saymaya başlarım, tıpkı, bir çeşit yaltakçılıktan kaynaklanmayan, daha çok, zamanını boşa harcamanın tehlikeli olduğu bir tiranın özelliği olarak ortaya çıkan dakikliği gibi; Oğlum'dan daha yaşlı ve hatta daha güçlü de olsa, onunla olan buluşmasına saatin tek bir tik-takı kadar geç gelenin –hem de mazeretsiz olarak– vay haline.

Buz gibi soğuk bir Ocak günü, trenle Graz ve Maribor'dan geçtikten sonra Lyublyana'ya gelen Valentin, Nova Gorica'ya giden otobüsle yoluna devam etti.

Önceleri Yugoslavya onun için, yayan yürüme hedefi olan Yunanistan'a giden yolda bir geçiş ülkesinden başka bir şey değildi. Tıpkı ataları gibi, bu ülke de önceleri onun için bir şey ifade etmiyordu. İster yeni ister eski olsun, yabancı dillere karşı yatkın ve yetenekli olmasına rağmen, kendini Slavca olan her şeyden –edebiyat hariç– uzak tutmuştu, sanki bu dile ilişkin sesler bile uygunsuzdu; ister halk şarkıları, ister on dokuzuncu yüzyıl Rus bestecilerinin yapıtları

söz konusu olsun, müzik neredeyse onu iğrendiriyordu, 'bir melodinin oluşturulma bilgisi içinde belli bir nedenle yasaklanan paralel beşliler' karşısında kanı çekiliyormuş gibi oluyordu (oysa ben onun yaşındayken Mussorgski'yle, kapkaranlık öğrenci odamın içinde Çıplak Dağda Geceler boyunca ürpertiler içinde kalırdım).

Buna rağmen şimdi, tıpkı başka zamanlarda olduğu gibi, gözlerini ve kulaklarını dört açmaktan başka bir şey yapamıyor. Gördüğü her yeni şeyde önce önemsiz ya da grotesk olana dikkat eden ya da hiçbir şeye dikkat etmeyen babasından farklı olarak o, ânında ayırt edici olanı fark eder, hem de iki arada bir derede. Sık sık kendime, her defasında önemli olanı gören gözü olan ve bu arada, bana öyle geliyor ki, hiçbir şeye tam anlamıyla şaşırmayan Oğlum'un, bir gün araştırmacı olup olmayacağını sormuşumdur. Birçok konuda benden üstün biri, ama tutkusu nedir? Hayali nedir?

Böylece, bir yıl sürecek yolculuğuna, neredeyse fazlasıyla hazırlıklı çıkmıştı, diye düşünüyordum, karşılaşabileceği her türlü özel durumu öngörmüş, yanına bununla ilgili bir şey almıştı. Ama bu, doğru muydu peki? Ama tüm bagajı, Valentin'in çocukluğundan beri koruyucusu olan, Porchefontaine'in dar kafalı kâhininin bir armağanından, yani, Pythagoras'ın yaşam kuralının araç-gereçlerden ve ölçüm aletlerinden çok serbestçe etki eden olgular olduğu ve bunların belleğe kaydedilişinin anlatıldığı antik bir biyografiden ibaret değil miydi? Pythagoras her sabah öğrencilerinin, ancak bir önceki günün –daha sonra da evvelsi günün– konusunun ne olduğunu kendi kendilerine sessizce tekrar ettikten sonra yataklarından kalkmalarına izin verirmiş; bir önceki günü, herhangi bir yardımcı öğeye başvurmadan, salt belleğe dayanarak çıkarıp getirmek, biyografi yazarına göre belki Pythagoras öğretisinin özünü oluşturuyordu.

Ve böylece Oğlum, biraz daha yakından incelendiğinde, bir-iki parça araç-gereci, ordu bıçağını, resim kalemleri-

ni, taş çekicini, daha çok 'toprağa bağlı kalmak' için bir tür safra olarak yanına almış bulunuyordu. Görüntülerin beyne kazınması, onları kasıtlı olarak göz önüne almasıyla değil, daha çok, aklı başka yerdeyken onları yüzeysel olarak gözden geçirmesiyle gerçekleşebiliyordu; bir keresinde bana: "Bir nesnenin kopyasını edinmek istiyorsan," demişti, "asla gözlerinle sabit bir biçimde ona bakmamalısın, bakışların, dikkatlice, onu aşıp ötesine geçmeli, ancak bu yolla güvenilir ve dayanıklı bir kopyası çıkarılabilir, onun biçimi böylesi bir üst aydınlanmada nesnenin kendisinden çok, keşiflere götürür!" (Onun bir başka davranış biçimi de, konuya yine dönecek olursa, onun deyimiyle 'onu nasılsa öyle yakalamak' için konudan zaman zaman koparak üzerine basa basa üçüncü bir şeye derinlemesine dalmaktı.)

Şu bir-önceki-gün-olayını Valentin bazen, olay olur olmaz, aslında bütün bir gecenin yerini tutan bir-iki dakika boyunca uyuyarak daha aynı gün üretiyor, ilk uyanıştan ve ilk düşünmeden sonra ikinci bir kez daha uykuya dalıyordu: Böylece daha bir saat bile geçmeden olay evvelsi günün olayı olarak tescillenmiş oluyordu. Bir rüya için bu kadarı yetmez miydi?

Bilinmeyen bir ülkede bir kış günü yapılan bir otobüs yolculuğu özellikle böylesi kısa ve iki kerelik uyuklamalar için uygundu. Böylece daha Postojna'ya varmadan, Lyubljana bataklığında yetişmiş, tarih öncesine ait, ağaç gövdesinden yapılmış tekne –biraz önce müzede önünden geçmişti– uzunluğuyla, ağırlığıyla, siyah çürük rengiyle, yarıklarıyla yaşamı boyunca onun içinin derinliklerine yerleşmişti.

Otobüs penceresindeki buzlara hohlayarak bir delik açmıştı, bu delikten kendine özgü biçimde, neredeyse başını hiç oynatmadan dışarıyı seyrediyordu. Neredeyse insan izine hiç rastlanmayan bir bölgeden geçiyorlardı, ıssız ve ta görünmeyen bir sınıra kadar uzanan bir uçsuz bucaksızlıkta daha da ıssız bir bölgeden – bu arada soğuğa rağmen ilkbahar yeşili kaplıydı her taraf, sanki ürün elde etmek için yapay

olarak yapılmış gibiydi, ancak hiçbir cadde oraya açılmıyor, var olan bir-iki tane yük arabası yolu da hemencecik kesintiye uğruyordu: Bu, önceden öngörülemeyen periyotlarda, yağmurla tam anlamıyla bağıntılı olmadan, yeraltındaki suyun, sıvıyı toz haline getiren topraktaki deliklerden çıkarak her yeri kaplamasıyla oluşan, akşamdan sabaha büyük göllerin oluştuğu, ancak kayıklarla geçilebilen bölgelerden biri olmalıydı.

Ancak Oğlum bunda, garip arazi görüntüsünü değil, doğa araştırmasına uygun bir nesneyi bulmuştu; 'arazi' olarak doğa ona bir şey ifade etmiyordu. Onu ilgilendiren seyir değildi ya da buna pek takılmıyordu. Sanki kendiliğindenmiş gibi hemen ayrıntılara geçiyor, onların üzerinde etki bırakmasına izin veriyor, onları ayrıştırıyor ve aralarındaki ortaklığı bulup çıkarmaya çalışıyordu.

Her defasında dikkati hemen, görüntünün ötesinde, görüntüyü oluşturan kurallar bütününe, işleyiş düzenine yöneliyordu. Ve bu, genelde içgüdüsel olarak, göz açıp kapayınca kadar bulunup çıkarılan bu işleyiş düzeni, bir keresinde bana yoldan attığı bir mektupta yazdığı gibi, ona 'temelden farklı bir seyir' olanağı sağlıyordu. Yalnızca bunu yanı sıra yapıyor, kendine saklıyor, hiçbir şey açıklamıyor (olsa olsa, o da kendi kendine olmak üzere tek heceli bir şey söylüyordu: 'Bak!') ve yalnızca, vargılarıyla, yargılarıyla, kelimesi kelimesine çevrildiğinde yine de 'görüş' niteliği taşıyan açık kuramlarıyla yürüttüğü soruşturma sonunda yavaş yavaş itiraflarda bulunuyordu. Böylece o otobüs yolculuğu hakkında verdiği haberde üzerinde fazla düşünmeden, radyodan duyulan 'Travelling Band'in ve Vrhnika'da verilen kısa mola sırasında dışarıda donan burun deliklerinin yanı sıra, ağaçtan ağaca değişen gri renge buzlu-camdaki-gözetleme-yerinin önünden geçip giden, göz kırpan, çakan, henüz keşfedilmemiş bir gri rengin binlerce çeşitlemesine değinmişti ve ancak çok daha sonra, ilkbaharda, Ohrid Gölü'nde daha uzun süre

kaldığı bir dönemde 'Çeşitli kış grileri üzerine incelemeler'ini resmetmeye koyulmuştu.

Ondan sonra adına 'Postojna Mağarası' denilen geçit, zaman içinde, doğudan batıya yapılan bütün halk göçleri – ki göçten çok kaçıştı bunlar– açısından tarihsel anlamda da bir geçit ve aslında geçitten çok bir kıstak ya da bir savaş alanıydı.

Ancak Valentin için bu, mağaralar arasında bir geçitten bir yeryüzü biçiminden başka bir şey değildi. Tarih gibi bir şey onun için yoktu ve politika konusunda da düpedüz budalanın tekiydi. Bir geçit yolu olarak kullandığı Yugoslavya'nın eskiden komünist bir ülke olduğunu, daha da eskiden Alman çizmesi altında olduğunu, daha da eskiden bir krallık olduğunu, daha eskiden... olduğunu bile bilmiyordu, bu durumdan ötürü kınanması halinde ise söylese söylese, herhalde her yerde böyle 'eskiler'in olduğunu, bunun ta tarih öncesi dönemlere kadar uzandığını ve herkes tek tek kendi 'eskiler'inden başına buyruk bir bütün, nasıl derler, tarih türetmeye ve bunun da ötesinde şimdinin üzerinde hak iddia etmeye kalkışmasa bunun bir sakıncası olmayacağını söylerdi. "Okulda, burada iki bin yıl önce bir Roma eyaleti olan Illirya'nın bulunduğunu öğrendim ve bugün Lyublyana'da bir vitrinde 'Gerçekte Slav değil de, Illiryalı mıyız?' başlıklı bir kitap gördüm. Benim için gerçek olan öncelikle şimdi olandır."

Neyse, Postojna Mağarası'ndan önce hava henüz o kadar soğuk değilken, eşiği geçtikten sonra kar yağmaya başlamıştı... Adı sanı belli olmayan bir orman yolunda durulduğunda, çoktan bembeyaz olmuş çalılıkların arasından bir okul çocuğu çıkageldi, yanakları pembe pembeydi, otobüse bindiğinde ısınmak için özel bir çaba harcaması gerekmemişti, çünkü beklerken dallardan yapılma doğal bir örgü sepetin içinde hiç üşümeden oturmuştu.

Adriyatik kıyılarına açılan bir sonraki eşikten sonra

yağmur yağmaya başladı, havanın çoktan kararmış olduğu Nova Gorica'da ise, hışırdayıp duran palmiye ağaçlarıyla uyum içinde sıcak bir rüzgâr esiyordu. Bir ormanlık parkın içinde camdan bir baraka olan otobüs durağından başlayarak yıldız biçiminde keçi yolları uzanıyordu ve Valentin en büyük gruba katıldı. O akşam tanımadığı siluetler arasında oranın sakini olarak evine doğru yollandı ve bunu yapmasının tek nedeni, benim daha önce oturmuş olduğum evin adresinin yanında oluşu değildi.

Bir köylünün soyundan gelen biri olarak artık bir köylüyle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Benim kısa parmaklarım onda uzamış, incelmiş ve neredeyse yabancılara özgü bir biçimde esnekleşmişti; babasının ellerindeki yüzlerce kesik izinin o ellerde olabileceğini ben de gözümün önüne getiremiyordum. Aynı biçimde benim kısık ya da, belki de yatılı okuldan kalma bir alışkanlıkla, omuzlarımın arasına gömük boynum onda özgürce yukarı doğru uzanıyordu, bu arada sağlam ve dimdikti, yorulduğu zaman başı asla benimki gibi yana düşmüyor ya da eskiden akşamları avludaki bankta oturan dedemde olduğu gibi, arkaya kaykılmıyordu. Buna karşın Valentin'in ayakları benimkilerden büyüktü, ayak tabanları, insanların tek ayak üzerinde, iki ayak üzerinde durduklarından daha kolay durdukları bizim memleketteki hemen hemen bütün köylülerin ve onların evlatlarınınkinden daha genişti (orada, ister kilisenin içinde ister dışarıda, açık havada yapılan toplantılarda olsun, erkeklerde olduğu kadar kadınlar arasında da, bütün herkesin durmaksızın ayak değiştirmesi hemen dikkat çeker, hem de öylesine yan yana dururken ve konuşurken, hemen hemen zamandaş olarak, sanki önceden belirlenmiş bir ritim içinde, bu da sağa sola salınmaktan, sallanmaktan, oynamaktan oluşan yerel bir dans yapılıyormuş izlenimini uyandırır).

Aynı biçimde Oğlum, bizim gibi en yakın olan biriyle karşılaşıldığında bile, ürkek davranma eğilimi göstermiyor

(Jaunfeld köylerinde, yıllardır yan yana oturan komşular arasında geçen günlük konuşmalarda bile her birinin başka başka yönlere baktığı gözlemlenmiş– sanki, bir zamanlar yalnızca kiraya verilmiş bir zemin olan bir zemin üzerinde, o eski yabancılık onları sarıp sarmalıyor).

Ve bir Avusturyalı ya da Alman oluşu da onun için hiçbir şey ifade etmiyor, bunun nedeni de annesinin Katalan oluşu değil. Bundan ne utanıyor ne de gururlanıyor, memleket söz konusu olduğunda benim hiç alışık olmadığım bir tarzda kayıtsız kalıyor. Delikanlıyken Avusturya'nın kahrını çekmiştim –bu sözcüğü temkinli kullanıyorum–, bu konuda tek başıma olduğumu sanıyordum, ancak daha sonra birçoğunun bu kahrı çektiğini öğrendim. Evet, bizler Avusturya'nın kahrını çektik, bir Alman'ın Almanya'sının kahrını çektiğini gözümün önüne getirdiğimde, bizimkinin farklı olduğunu görüyorum. Orada bir insan –sorunun özüne inecek olursak– belki de çoktan yarı yarıya unutulmuş gençlik dertlerimizin dış çizgilerini gösteren, üst makamlardan birine geldiğinde bunu geri çağıracak ve aynı zamanda bunun umutsuz, ama yaşam boyu süren bir şey olduğunu da ortaya çıkaracaktı.

Buna karşın, yıllardır Avusturya'da oturan Valentin'in orada gittiği birkaç mekânı, daha doğrusu köşesi var ve ülke olarak bu, ona yetiyor – eğer böyle bir sözcüğe her durumda ihtiyacı varsa. Beni birlikte götürecek olursa, oraya yaptığım ziyaretlerde onun düşüncelerinin bana da bulaşmasına izin veriyordum, onun hoşuna giden bir şeyi en azından onaylamamın onun için ne kadar önemli olduğunu fark ediyordum. Zamanının çoğunu, babası tarafından sürüklenerek banliyölerde geçirmiş olmasına rağmen, şimdi bu, asla söz konusu olmuyordu ve yine asla Viyana'da –benden farklı olarak (her defasında sabah oraya varır varmaz, ruh sağlığım açısından)– Paris'in banliyölerinin olası bir karşılığını aramıyordu. Oğlum bana –ve onunla birlikte onun kuşağı da mı öyleydi acaba– konaklayacak bir yerden çok, ne merkezde

ne de dış bölgelerde bulunan, tersine, neredeyse her zaman, arada bir yerlerde yer alan şu ya da bu barınağın peşinde koşan biri gibi görünüyor.

Benim şu yaya-olarak-yürümem de ona fazla bir şey ifade etmiyor; ama bir yeraltı barınağından ötekine yürüyecek olursa, koşu hızına hiç girmeden, bütün bedeniyle, asla ona yetişemeyeceğim bir hızda hareket ediyor.

Güneye doğru Slovakya'yı bir baştan bir başa geçti, kıyı şeridinden gerisin geriye Avrupa'nın iç bölgelerine girdi, ilkbahar başlangıcından kışa ve ters yöne gidip geldi. Denizi, Adriyatik'i yani, uzun süre yalnızca anlık olarak uzaktan, kireç tepelerinin sırtlarından görebildi. Bazen, bir mesafeyi karanlıkta geçmiş ve hiçbir şey görmemişse, ertesi sabah, gün ışığında, aşağı yukarı hava hangi noktada karardıysa, otobüsle oraya geri gidiyordu.

Nova Gorica'dan hemen hemen bir günlük uzaklıkta, Piran Limanı'ndaki dalgakırana, hani otuz beş yıl önce ya da evvelsi gün, ben onun yaşındayken, öğrenmiş olduğum her şeyi ve kökenlerimi unuttuğum ve kendimi bütün bir öğleden sonra ve bir akşam boyunca dünyaya hapsedilmiş hissettiğim, Piran'da ve deniz kenarında geçirdiğim ilk günümden sonra da pek o kadar ya da artık iyi hissetmediğim o bilmezliğin taşına yerleştiğinde aylardan Şubat olmuştu bile.

Valentin bana bu sonradan-oturuşuna ilişkin bir taş blokları çizimi göndermişti, çizimde bu taş bloklarından başka hiçbir şey yoktu; koyu ve ormanlık karşı kıyıyı yine çizimden silmişti. Bu haliyle, yani çevresinde hiçbir şey olmaksızın, resim kâğıdındaki biçimiyle –hem de aslına olağanüstü benzetilerek yapılmıştı– blokların neye benzediği belli olmuyordu, hayvan başları, kale duvarı taslakları, çamaşır çıkını da olabilirdi, çizime biraz daha yakından baktığımda ise, tıpkı eskiden olduğu gibi, bir-iki saniye için artık hiçbir şeyin resmi değildi ya da hiçbir şeyin resmini göstermiyordu. Evet, o zamanlar bu şeyleri ve onlarla birlikte kendimi böy-

lesine prehistorik, böylesine krizalitleşmiş olarak görmüştüm. Ama bilgiden zamanla nasıl kaçıp kurtulunabilirdi ki? Her ne olursa olsun: Taşlarım hâlâ duruyordu.

Sakin Piran Koyu'nda böylesi dalgakıranlara gereksinim duyulabileceği kolay kolay düşünülemez bir şey, ama Valentin yine de daha ileride, duvar yüksekliğinde uzanan çakıl yığınlarının üzerindeki deniz fenerinin bulunduğu zirvede, deniz dibinden gelen ve korkulukları aşarak gezinti yolunun üzerine kadar çıkan, ta kıyıdaki evlerin diplerine kadar uzanan, Adriyatik'in en son fırtınalı deniz kabarmasına rastlamıştı, tıpkı daha önceki fırtınalı kabarmalardan birinin, çok daha sonraları kaleme alınan 'Bilinmez'in Taşları' başlıklı öykümün, gençlik çağındaki birinci tekil şahıs-anlatıcısının, oradaki tuz beyazlığındaki uçsuz bucaksızlık karşısında heyecanlanarak, belirsiz, ama kendini göstermeyen bir kadına duyduğu hayranlığın etkisiyle, bir kitap yazmaya koyulmanın ya şimdi tam zamanıdır ya da asla diye düşündüğü, komşu Strunjan Koyu'ndaki tuzlayı sular altında bırakışı gibi.

Bugün bir göl sakinliğinde olan, yarın coşan bu deniz, eskiden Atlantik ve Pasifik kıyılarında keyifsiz keyifsiz dolaşan, beyaz tenli Oğlum'u meşgul etmeye başladı. 'Benim' tuzlamı daha önce yalnızca Piran'daki tuz müzesinde bulunan sergideki fotoğraflarda, geriye kalan birkaç nesneyle birlikte –var olan en küçük su bendi olan bir mısır koçanı, ortak fırında pişen ekmekleri için çeşitli tuzla ailelerinin kullandıkları ekmek damgaları, oradaki yakıcı güneşe karşı koruması için özellikle geniş kenarlı olan, gözleri ve burnu da koruyan şapkalar– görmüştü.

Bunun dışında Piran'da palmiye ağaçlarının gövdelerinin kendine özgü grisini incelemiş ve ılık bir gecede limanda izlediği bir halk dansından, hatta urbalardan ilk kez keyif almıştı; ya da, normal olarak yalnızca, oradan çok uzaklarda, Alpler'deki dar vadilerde dans eden dansçıların dansları ve müzikleriyle, sonunda çevrelerinde böylesine farklı bir oyun

alanı açılmış olmasından duydukları mutluluk onu da sarmıştı, ağız armonikaları, klarnetler, urbalar ve eller-kollar, böylesine büyük bir dans alanına dönüşen, ayrıca arkası da ta tuzlaya kadar açıklık olan limandaki rüzgârda uçuşup durmuştu.

Yolculuğunun ilk ayında herhangi bir şeye böylesine katılmamıştı. Hatta zaman zaman içini sıkıntı kapladığı bile olmuştu.

Yine benden ve benim kuşağımdan birçok insandan farklı olarak kenarda köşede kalmış olan, yabancılaştırıcı olan ya da değiştirilmiş olan, onda artırılmış bir gerçeklik duygusu uyandırmıyordu. (Gerçi ben onun yaşındayken, sık sık tersyüz edilen, bana yabancı gelen an, kendimi evimde hissetmeme ya da ayaklarımı sağlam basmama yol açıyordu.) Bütün bilinmeyen siluetler Valentin'e yalnızca ilk gününde koruyucu bir eşlik sağlıyor, ancak ondan sonra düşmanca ya da her durumda sevimsiz bir görünüme bürünüyordu; müzik dinlemeye ya da doğayı izlemeye sığınmak artık ona koruyucu bir alan sağlamıyordu.

Yaşamında ilk kez kendini yabancı bir ülkede hissediyordu, bu da onun gözünde saçma sapan bir şeydi, son derece gereksiz bir biçimde kendini ona vermek zorundaydı. Buradaki dünya, onun dünyası değildi, Avrupa değildi; daha önceleri gözünün önüne getiremediği Balkanlar, şimdi de gözünün önüne bir şeyler getirmesine olanak tanımıyordu. Ve bir-iki büyük kentin yayalarla dolu caddeleri gerçi bu yüzyıldaki uzun caddelerdendi, bizim gibiler için de hareketli ve soluk alınacak başlıca yerler olmuştu, ama benim Oğlum için şimdi artık öyle değildi: Ona gerçekliği sağlayan şey, memleketteki ara bölgelerde bulunan bir-iki ağaç gövdesi oyuğu ve sıkış tepiş onun içine giren yaşıtlarıydı, ki onlar arkadaşları bile değildi.

Ancak geri dönüş olanaksızdı. Memleketteki tanıdıklarına yolculuğu ve onun süresi hakkında bilgi vermişti ve bunu yerine getirmediği sürece onların gözüne gözükemez-

di. Ve yine de başlangıçta, neredeyse her sabah karşı yöne doğru gittiği yolu, gece geri kat ediyor, kuzeye doğru giden otobüste daha fazla oturmak ve gerisin geriye kendi dünyasına kaçmak eğilimi gösteriyordu.

Istrancalar'da, Koper Tren İstasyonu'nda, otobüsün buğulu camından, yağmurun çiselediği karanlığın içinde su birikintilerinden başka hiçbir şeyin gözükmediği bir akşamüstünde, tam da böyle bir gitgelle geçen bir an, dönüm noktası oldu.

Bunda birkaç şey birden etkili oldu: otobüslerin, birkaç teknenin ve içinde, denizden kazanılmış sebze ve meyve bahçelerinin parçaları görülen, eşi benzeri olmayan, üzerinde her zaman bir koyunun otlamakta olduğu, kış grisi bir bambu kuşağının önünde rayları son bulan trenlerin durduğu, sabah serinliği içinde, camlarında gökyüzünün ve denizin yansıdığı, kent dışındaki uzun ve alçak istasyon binası; Pythagoras'ın, biyografisinin ilerleyen bölümlerinde yer alan bir cümlesi vardır: 'Her yer, adalet ister'; sessizce oturup sayı saymak ve hatta belki, dışarıda, yaşlı genç hepsi bir arada duran, tren raylarının bittiği yerle otobüs garının bulunduğu yerin arasındaki, çadıra benzer büfede içki içen başkalarıyla birlikte ayakta yerli şnaps içmek.

Ondan sonra bu yere karşı çektiği yabancılıktan kurtulmuştu. Artık geri dönüşü olmayan noktaya ulaşmıştı, normal olarak mutlu olup olmadığını sorduğum her defasında, yalnızca garip garip önüne bakan Oğlum, evet mutluyum, diyebiliyordu. Artık Viyana mahzenlerinde yitirecek zamanı yoktu; ve önünde görkemli uzunlukta bir yolculuk uzanıyordu. Artık hiçbir şey, hiçbir şey onu yolundan döndüremezdi.

Ancak her şeyden, tren raylarının, su kanallarının ve yolların hemen yanı başındaki yerel mezarlıktaki bir servi ağacının altında uyumaya gitti, daha bir-iki kez soluk alıp vermişti ki, bütün bir gece uyumuş da sabah uyanmışçasına gözlerini açtı ve henüz örtülmüş bir mezarın üzerindeki çi-

çekleri sulamakta olan, koyu renk giyinmiş, sarışın bir kadın gördükten sonra, daha evvelsi gün tümüyle yabancı olduğu Piran'a giden bir otobüse bindi.

Hâlâ Istranca kıyılarında, Porec'teydi, oradaki en eski binanın içindeki ithaf yazısını not etti; tıpkı, o güne kadar hiçbir hırsı olmayan, ancak giderek şu ya da bu girişim için –'bir şeyler yapacağım'– şiddetle arzu duyan Oğlum'un, bir zamanlar kendisi için yapılmasını istediği şey yazılıydı orada: 'Onun onuruna mekân iki katma çıkarılmıştır', ondan sonra böyle düşleri yine unuttu ve ülkenin iç kısımlarına dönerek, örneğin Pazin'de, bütün bir Pazar günü boyunca, trenleri arka arkaya bilerek kaçırdı, kentin bir başından ötekine ve bütün ülkenin içine doğru seslenen güvercinin sesini dinledi.

Son derece titiz, hatta giysileri söz konusu olduğunda hanım evladı olan kendisi, hırpaniliği ya da Yugoslavya'ya özgü hırpaniliği keşfetti, son derece sevimsiz olan, niş büyüklüğünde, tahta bölmelere benzeyen barınaklarda, iyi bildiği Avrupa'yla karşılaştırıldığında daha sağlam bir gerçeklikle kabul gördüğünü hissetti; genellikle tek bir gün için açılan açık hava meyhanelerine –kısa bir süre sonra yanındaki insanlardan ayırt edilemez olmuştu– gidiyor, taburelerde oturuyor, tezgâha yaslanarak duruyor, otobüs barakalarının önünde tozun ve çalı çırpının içinde, okuyamadığı gazete yırtıklarının arasında yatıyor, otobüslerin kalkış saatini unutuyor, genel tuvaletlerde, demiryolu yamaçlarında, rayların ortasında günlük, kısa evvelsi-gün-uykusunu uyuyordu.

Öylesine pejmürdeleşmek, Oğlum için artık salt bir oyun olmaktan çıkmıştı. Hatta bunun, elde etmeye değer bir şey olduğunu bile düşünüyordu; kendi içinde saklı olan şeyi yalnızca bu yolla doldurabilirdi; ayrıca yalnızca pejmürdeleşerek ötekilere ait olabilir, daha az dikkat çekebilir ve yalnız kalabilirdi.

Yüzünde de, yanakların kızarması, şişkin dudaklar gibisinden bir-iki şey yeterli oldu ve böylece zıvanadan çıktı

(en azından benim gözümde). Ve öte yandan, görünürde pejmürdeleşmiş olanın, yaşı olmayan bir doğa araştırmacısına, dokunulmazlığı olan birine, aslında boşlanmış olanın karşıtına –ki, onların ruhları artık bir düş tarafından bile temizlenmediğinden Pythagoras'ta onlarla ilgili herhangi bir öğreti bulunmamaktadır– dönüşmesinden çok, bir delikanlıya geri dönüşmesi için daha az, hemen hiç ya da o anlık uyuklama kadar bir şey gerekli değil miydi?

Bir Hırvat adası olan Krk boyunca giden trende, birbirinin aynısı perçemleri olan insanlar arasında otururken, içlerinden birinin saç örgüsünü kesmek söz konusu olduğunda, genel olarak herkes tereddüt içindeyken, çakısını açan ve kurban hıçkırarak ağlamaya başlayana kadar saçı kesmeye çalışan o olmuştu. Zadar'da, bir kül tablasını aynaya fırlattıktan sonra, lokalden dövülerek çıkarılmış, sonra gün boyu, ülke genelinde alışılagelen sargılılar ve bantlılar gibi -onunki çenesinde, yanındakininki gözünün üstünde, otobüsün en önünde oturan kadınınki ise dizindeydi- dolanıp durmuştu. Sonra Split'e giderken, çalınacak müziği sürücü değil Valentin belirlemiş, seçtiği müzik bütün öteki yolcular tarafından beğenilmişti, bu arada kendisi de tıpkı işyerinde yaptığı gibi elinde kasetlerle ön camın oraya dikilmiş, düşünceleri şu anda çalmakta olan şarkıdan bir sonrakine doğru geçiş yapabilmeye yoğunlaşmıştı, konuşulamaz, dokunulamaz bir durumdaydı. Ve Dalmaçya kıyılarındaki, Dubrovnik'teki mola yerinde, oradakileri, saniyede yaptığı portre çizimleriyle şaşırtmıştı, öyle ki, portresini yaptıklarından biri daha sonra elinde kendi resmiyle lokalin içinde gururla salınmış durmuş, resmi herkesin burnuna sokarak utkulu, ama aynı zamanda da tehditkâr bir sesle: "Bu, ben'im!" demişti. Ve Ohrid'de, açık havada, gölü ve Arnavutluk'un hemen çıplak dağlarını gören bir yerde, kış ağaçlarının farklı gri renklerine ilişkin olayını yazmıştı (ki bu da bu arada bir ödül kazandı).

Akşamlar, artık ertesi gün aynı yolu geri gitmesini gerek-

tirmeyecek kadar uzun süre aydınlık oluyordu. Yunan sınırına gelmeden, Bitola'da, Makedonya'da, Nisan'ın ortalarından sonra, Paskalya'dan kısa bir süre önce, kar onu bir kez daha yakaladı, aslında geceleyin yalnızca birkaç tane kar tanesi, eski caminin önündeki, Valentin'in arka arkaya yendiği satranç oyuncularının oturduğu ocağın oraya düşmüştü, o kadar. Bu arada ışıksız bir yan sokakta, bir arabaya koşulmuş, başı önde bir katır, karın daha güçlü yağması beklentisi içinde duruyordu.

Ertesi gün sınır ırmağının öte yakasında, Florina'da, Yunanistan'da, hava aynı biçimde soğuk olmasına rağmen, orada kendini, babasının Yugoslavya'sında olduğundan daha farklı, hoş karşılanmış hissetti. Bana yazdığına göre, babasının Yugoslavya'sı, ona göre bir yer değildi ya da şimdiye göre değil de, daha sonrasına göre bir yerdi ve bu kesindi. Kendi aralarındayken bile insanlardaki Rededen'in görüntüsü biraz fazla baskın çıkıyor, kalın kafalılığın ve çekingen kabalığın ve hödüklüğün gerisindeki sevecenliklerinin önce keşfedilmesi gerekiyordu. İyi ama, bu kâşif kim olacaktı?

Yalnızca kış nedeniyle de değil, karanlık geçen onca aydan sonra, Yunanistan'da kendini yine şimdiki zamanda buldu. Florina'da, yolda yürüyenlerin kollarındaki saatler ışığı nasıl da yansıtıyordu. Ve Yugoslavya'da yalnızca yön ve karşı yön varken, burada onu kozmik bir karmaşa karşılamıştı.

Paskalya'dan bir gün önce, uzun zaman sonra yine benim ya da 'Bilmezliğin-Taşları' başlıklı öykümdeki kahramanın izinden giderek Selanik'e doğru yoluna devam etti. Ve dağ eşiklerinden geçerek yine uzun bir otobüs yolculuğu yaptı ve yine kar yağdı, ancak kıyı şeridinde gece yağmuruna dönüştü.

Ertesi sabah kentte öylesine bir trafik vardı ki, deniz düzeyinden kilisenin bulunduğu tepeye yaya olarak gitmek için insan kendine yol açmak zorunda kalıyordu. Bir ırmak genişliğindeki Egnatia'da, doğu-batı caddesinde, polis düdüklerinin gürültüsü arasında arabalar öylesine dip dibe

duruyorlardı ki, karşı kıyı uzun süre salt ulaşılmaz değil, görünmez bile olmuştu. Ve sonunda kaldırımı olmayan, dik ve dönemeçli kuzey-güney yoluna ulaşıldığında ilerlemek için yalnızca eski kiremit duvarlara bastırmak zorunluluğu yetmemiş, tersine zaman zaman, zarar görmeden bir sonraki dönemece ulaşabilmek için, bir omuz önde, eller dağcılar gibi duvardaki yarıklara geçirilmiş biçimde geçilebilecek en dar yerlerden geçilmişti.

Öykümde betimlenen, Nikolaos Orfanos Kilisesi'ndeki freski, Valentin ancak, küçük kilise büyüklüğündeki, evlerin arasına sıkışmış, her defasında zor bulunan bütün Bizans tapınaklarını dolaştıktan sonra ziyaret etti ve onlara önce yalnızca araştırmacı gözüyle baktı: Renkler nasıl elde edilmişti? Her kilisede aynıymış gibi gözüken figürler ve takımyıldızlar arasındaki ayrımlar neredeydi?

Ve ara sıra, dışarıda, açık havada, aynı biçimde sayısız olan, ancak harap durumdaki, otlarla kaplı Türk-İslam heykellerini de üstünkörü gözden geçirdi, özellikle de yosun yeşili hamam kubbelerini; tıpkı bütün o Hıristiyan resimlerindeki süslemelere bakarak gözünü ağ tabakasını tazelediği ya da dinlenmek amacıyla hemen hemen hiçbir şeyin olmadığı bir yere döndüğü ya da dumanlı Ege Denizi'ne doğru yokuş aşağı indiği gibi.

O fresk de, kilisenin ya da taştan kulübenin içindeydi, birçoklarının içinde bir tanesiydi.

Tanrı'nın Oğlu'nun o bilindik tekrar dirilişini değil, tersine ondan sonraki anlardan birini gösteriyordu. Küçüklüğümden beri İsa'nın yaşam öyküsünün her türlü görüntüsüne aşina olan benim o güne kadar başka hiçbir yerde görmediğim bir sahneydi bu. Tanrı'nın Oğlu, açık mezarın üzerindeki ölüler tarafından uyandırılmış olarak ne havada süzülerek uçmakta ne de oradan kaçıp gitmiş olan ölülere kutsal yağ süren kadınlara rastlamaktadır, ki bilindik devam sahnelerinden biri de budur. Ressam bunların arasındaki bir

epizodu gösterir bize. Hissedilebilir biçimde Henüz Dirilmiş Olan yapayalnızdır ve tek tük ağaçların, koyu renkte tepeciklerin bulunduğu ıssız bir arazide dalgalanan, beyaz çarşafa bürünmüş olarak yürümektedir, gökyüzü koyu laciverttir, anımsadığıma göre uzayın karanlığını taşır. Yürürken kaldırmış olduğu kutsayıcı parmağının dışında, bu esintinin ve tümüyle ıssız olan şafaktaki bu törensi yürüyüşün hiçbir eylemi resmedilmemiştir, bu arada Ölülerden Geri Gelen'in gözleri ve omuzları dünyanın bütün ışığı ve bütün sabah esintisi için duyarlı ve geçirgendir. Böylesi bir yeniden dirilişi şimdiye kadar kim yaşadı acaba? Ve benim birinci-tekil-şahıs-anlatıcım bu freskin önünde şöyle düşünür: 'Bu, dünyanın onunla yeni bir başlangıç yapacağı resimdir.'

Buna karşın Oğlum, düşleri için sakladığı fanteziye yönelmemiş, 'uzayın karanlığını taşıyan gökyüzü'nün abartı olduğunu saptamıştı, üstelik onun için hiçbir şeyin yeni bir başlangıç yapması gerekmiyordu, bu haliyle de yeniydi, sonra Selanik'teki Nikolaos Orfanos Kilisesi'nin Paskalya ziyaretçilerinin karşısında birdenbire uykuya daldı, hem de orada, çıplak zemin üzerinde, öteki zamanlardan daha çabuk ve öteki zamanlardan farklı olarak güvenilir bir evvelsi günde değil, tersine Hiçbir Yer'de uyandı. Bu uykudan ve Pitagorazik-evvelsi-güne-geçişten çıkan sonuç kötü bir şeydi, kötünün de kötüsüydü: Hiçbir yerdeydi, babası ve annesi yoktu, hiç olmamıştı, şu şarlatan düşünüre göre, neydi adı, her şeyi bir arada tutan arkadaşlık ise dalavereden başka bir şey değildi, arkasında duran ya da seslenebileceği hiç kimse yoktu, dünya, insanlar temelden düşman ve kötüydüler, bundan şimdiye kadar yalnızca uykuda dönüşüm sayesinde kaçabilmişti, ama artık bunun da sonu gelmişti.

Ve bütün öykü buydu, tek öykü de buydu. Öteden beri kayıptı ve bunu şimdi öğreniyordu. Ve komşu bahçedeki bir bebeğin bağırtısının içinden, uzakta büyüyen Oğlum'un buradaki kameriyeye kadar, masama kadar ulaşan iniltilerini

duyuyor ve bu arada şöyle düşünüyordum: Bak hele, ve sonra da: İşte böyle olur, diye düşünüyordum. Ve daha sonra, bütün tanıdıklarım içinde hakkında en az şey bildiğim kişinin Oğlum olduğunu fark ettim; onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum.

Ertesi gün Valentin, Selanik'ten güneye doğru giderek Epir Dağları'nı geçti, antik dönemde meşe ağaçlarının uğultusundan büyük kehanetin söylendiği Dodona Tapınağı'na doğru ilerledi.

IV. HİÇKİMSE KOYU'NDA BİR YIL

1. On Yıl

Paris'in güney-batısındaki banliyöleri uzun zamandır bilirim. Ama bir orman koyu var ki, bütün bir on yıl boyunca önünden geçtim durdum. Sabah okumalarımda gazetelerin yerini giderek daha çok almaya başlayan yerel haritalarda da bölgenin meskûn olduğu gözümden kaçmıştı. Seine Tepeleri'ndeki ormanların derinliklerine dalarak yürüdüğüm yolların o bölgeye yakın olan bölümleri sessizdi; gürültü yalnızca yukarıdan, Vélizy Yaylası'nın otoyolundan ya da hemen ötedeki Villacoublay askerî ve devlet havalimanından geliyordu; ancak çok daha sonraları, oraya yerleştikten sonra, belirli bir uzaklıktan da olsa, kent dışına giden trenlerin, koyun tam ortasından geçen bir çeşit akustik kirişe benzeyen sesini duyabilmeyi başardım, bu gürültülü vınlamaya sık sık kulak kabartıyordum.

Ya da dışarıda, sokakta olduğum zamanlarda, hemen hemen her defasında, hem öyle özellikle amaçlayarak filan da değil, koyu görmezden gelmiş olmalıydım, belki de orada, sonuncu evin köşesinden sonra, dikkate değer bir şey olmadığını düşünüyordum, olsa olsa, burada yolumun üzerinde gördüklerime tıpatıp benzeyen, yalnızca biraz daha küçük ve zavallı görünüşlü birkaç kulübe ve sundurma olabi-

lirdi, o kadar. Ama bana öyle geliyor ki, böyle olduğu aklıma bile gelmezdi, araba yolu da oradan itibaren saptığı için ben de koya varmadan sapıyordum, üzerinde dikkati çeken tek şey olarak bir Rus kiliseciğinin –'kilisecik' sözcüğü yeterli bir küçültme ifadesi değil– bulunduğu arazi solumda kalıyordu.

Berrak bir kış akşamüstüydü, ilk kez bu art bölgeye girip ileride bir bent oluşturacak biçimde çıkıntılanan bir demiryolunun geçtiği çukur alanı izleyerek demiryolu köprüsünün altından geçip benzer bir banliyöyle karşılaştırıldığında insanın gözlerine inanamayacağı büyüklükte ve gariplikte bir alana ulaşmıştım.

Bu alan bir yandan, bir apartman katı yüksekliğindeki yamaçta bulunan tren istasyonuyla, öteki üç yandan ise yan yana dizilmiş yapılarla çevrelenmişti, bu yapılar ilk bakışta birbirlerinden yalnızca birer dükkân olmalarıyla ayırt ediliyordu. Alana yayılmış bu geniş dörtgende banliyölere özgü hiçbir yan yoktu, sokak lambalarıyla, vitrinlerle, neon ışıklarıyla ve istasyonun birinci katındaki (ikinci kat, çamaşırların asılı olduğu bir evdi) arka arkaya gelip gitmekte olan trenler sayesinde oldukça hareketli olan istasyon binasının çevreyle arasındaki fark hemen görülüyordu, bu arada kendilerine uyumak için uygun bir yer aramakta olan serçelerin çınar ağaçlarından duyulan sesleri, istasyona yeni inenlerin bindikleri arabaların sesleri, trenlerin düdükleri, oradaki üç-dört kahvehanede bulunan oyun makinelerinin takımları kadar işitiliyordu.

Yalnızca üç fırının, üç kasabın, üç çiçek dükkânının, aşevinin Vietnamlı aşçısının, Kuzey Afrika lokantasının, uluslararası dergi ve gazetelerin satıldığı dükkânın sayesinde de değil: Burası bir merkezdi. Kendimi, aşağı yukarı arkadaşım, Ressam'ın Vigo'ya girdiği zaman hissettiği gibi hissetmiştim, Ressam oraya bir aynadan geçerek girmiş ve orasının Yeni Ülke olduğunu sanmıştı, oysa başlı başına bir gezegen olan Vigo'nun –tıpkı Ressam'ın onu keşfettiği anda olduğu gibi–

eskiden nabzı atmakta ve titreşmekteydi; ya da yaşamının yarısı boyunca orada her bir taş yığınıyla yüz yüze kaldığı halde yine de bazı şeyler gözden kaçmıştı, sonra bu küçük dağlık bölgede bir yaz akşamı attığı tek bir adımla, bilindik olanın hemen yanında ya da ardında bulunan 'İkinci Karst'ın içine giriveren Filip Kobal'in hissettiği gibi bir şeydi bu. 'İkinci Karst'ta da yansımaları geceleri bulutlara yer yer vuran benzer çorak köyler vardı, ezelden beri oradaydılar aslında, ama Filip Kobal için taptaze ve yepyeniydiler, ışıklar saçıyorlardı.

O zamanlar bu beklenmedik yere vardığımda ben de böylesine heyecanlanmış, aynı zamanda da kesin karar vermiştim. Burada benim yapacağım bir şeyler vardı. Ama bana komşu olan bu yerde oturabileceğim ya da yaşayabileceğim hiç aklıma gelmemişti. İstediğim tek şey orada çalışmaktı. Yukarıda, yamacın üzerindeki demiryollarıyla birlikte bu yer benim çalışma alanım olacaktı.

Ve yapacağım iş esas olarak, geçen zaman içinde bana en çok uygun olduğunu fark ettiğim iş olacaktı: izleme işi. Her zaman iyi bir izleyici olmamış mıydım? İzlemenin eşliğinde olaylar salt etkilenmekle kalmamış, tersine yoktan var olmamış mıydı? Kahraman ya da eyleyen ya da müdahaleci olarak ortaya çıktığım her defasında, başkalarının karşısında olmadıysam da kendimin karşısında rezil olmuştum. Buna karşın izleyici konumuna geçer geçmez, sanki kendime gelmiş, sonra da izleme tarzım sanki elimden gelen hemen hemen tek eylemmiş gibi hissetmiştim. Ve izleyici olmadığı zaman oyuncuların hüzünlendiği ve savaşa geri döndüğüne dair fikrim değişmedi. Evet, bütün o hüzünlü yetkin kişiler: Bu noktada ben, tıpkı başlangıçta olduğum gibi, bir izleyici olmayı tercih ediyorum.

Ama benim izleyişim asla kesintisiz bir şey olmadı, bir saatten uzun sürdüğü pek enderdi, üstelik bir disiplin (spor disiplini anlamında) olmaktan çok bir şans işiydi. Ama şimdi

buraya vardığım anda, izlemeyi iş edinerek onu sürekli kılma fikri aklıma geldi, 'bütün bir yıl boyunca'.

Her gün, sabahtan akşama kadar, bu banliyöde ve onun çevresinde gözümün önünde olup biteni yazmaktan başka hiçbir şey yapmayacaktım. Geceleri ise başka bir yerde geçirecektim, Paris'in içinde ya da daha da dışarıda, Versailles'da bir yerde.

Yazı yazma yeri olarak da 'Hotel des voyageur'ün (Yolcuların Oteli) birinci katında bir odayı düşündüm, çünkü orasını birkaç aylığına da tutabiliyordunuz. Orada çınar ağaçlarına bakan pencerenin kenarına oturacaktım, kalem ve kâğıttan başka hiçbir şeyim olmayacaktı, masaya da ihtiyacım yoktu, onun yerine, Rinkolach'taki evdeki kadar geniş olan ve üzerinde ödev yapma işinin, dışarısını seyretmeye ve tersine dönüştüğü pencere pervazını kullanabilirdim.

Yolcuların Oteli'ndeki pencerede izleyişim, eşlik edişim ve yazı yazışım bir olacaktı. Elimi, dışarıda olup bitenden başka hiçbir şey yönlendirmeyecekti ve bu arada bir görüntü, bir düşünce ya da bir gündüz düşü araya girecek olursa, ancak dış dünyadan kaynaklanıyor olması, hemen yine bu dış dünyaya ve onun yıllık tutanağına yer açması koşuluyla notlarım arasında yer alabilecekti.

Planladığım şeyin çocuk oyuncağı olduğunu, zahmetsizce, herhangi bir çabaya ve sıkıntıya yol açmadan gerçekleşeceğini düşünüyordum, tıpkı yazma çalışmasının her zaman olmasını istediğim gibi. Dinlenme sırasında, dinlenmeyle birlikte, dinlenmekten yola çıkarak çalışmak; büyük bir dinlenme olarak çalışmak!

Peki bütün bir yıl sürecek olan böylesi bir salt not alma çalışmasından beklentim neydi? Okunacak bir şeyin ortaya çıkması; bir kitabın, öylesine hafif, öylesine keskin, keşfedilecek pek çok şeyle dolu, şimdiye kadar hiçbir kitabın olmadığı kadar dolaylı; tıpkı kendim okurken ihtiyaç duyduğum gibi. Peki neden bu iş tam da burada, böyle bir yerde olma-

lıydı? Hem de ek bir eylem olmadan? Çünkü burası, ilk kez bütün bir yıl boyunca orada araştıran bir izleyici olmanın dışında hiçbir şey olmayacağıma inanabildiğim bir yerdi ve ben, içinde geçtiği yerin ön bilgilerim yüzünden ikinci bir algı katmanı oluşturmayacak bir kitap okumak istiyordum, Paris-Kitabı, Amerika-Kitabı, Kuzey Kutbu-Kitabı ve bunun için kurgulanmış öykülerin salt atmosfer olmaktan öteye gitmediği kitaplar okumak istemiyordum.

Bu noktada, o zamanlar daha ilk bakışta o yere inandığımı ve bunun uzantısı olarak da orada yapabileceğim bir şeyler olduğunu gördüğümü söyleyebilirim. O yerde kendimi, Ölü Deniz'de ya da Gobi Çölü'nde hissettiğimden daha ölçüsüz ve aynı zamanda da daha uçsuz bucaksız hissediyordum. Ve herhangi bir yerde izleyici olarak kalmayı başarabileceksem, o yerin burası olduğundan emindim.

Salt bir konuk olmamın, üstelik yalnızca gündüzleri olmamın da etkisiyle, alanda olup biten hiçbir şeyin içine çekilmeyecektim; yöre sakinleri gibi kendimi katılmaya zorunlu hissetme ve izleyici konumumu terk etme tehlikesi söz konusu olmayacaktı. Ve bu açıdan bakıldığında yerin kendisi bile, on yıllar boyunca edindiğim 'İzleyerek müdahale et!' düsturum için ideal görünüyordu. Orada, projemle birlikte olmam gerektiği yerdeydim, ama burası asla benim vatanım olmayacaktı. Bu ihtimal benim için bir tehdit oluştururdu. Oysa şimdi karşımda duran şey, ılımlı, ölçülü bir müjde, bir vaat gibiydi.

Buna bir de, daha sonraları akşam saatlerinde alanda –hemen hemen tamamen karanlıkla çevrelenmiş apaydınlık bir stadyum, küçültülmüş bir metropol, kestane ormanlarıyla çevrelenmiş New York Bronx– yavaş yavaş dönüp dururken ölmüş atalarımın, ta Jaunfeld'deki Rinkolach Köyü'ndekilerin ve Rus Taygası'nda cesetleri açıkta kalmış olanların yanım sıra yürümeleri de eklendi. Nasıl da ender yaşanan bir durumdu bu. Oysa yalnızca, bir dünya savaşında direnişçi

olduğuma ilişkin gelecek tasarılarımda ortaya çıkıyorlar ve orada, neredeyse bir tek orada selamlıyorlardı beni. Ancak şimdi bu yer ve onunla ilgili planlarım onlar için daha da fazla anlam ifade ediyordu. Burası, onların benim için sağlam bir biçimde güncelleşebilecekleri yer ve tarzdı. Böylece, ben izlerken ve notlarımı yazarken, güven içinde arada bir bana göz kırpacaklardı. Ve Tayga'da cesetleri açıkta kalmış olanlar da daha sonra, yukarıda perondaki bir ıhlamur ağacının tomurcuğu biçiminde gözükecektiler gözüme. İşte böyleydi.

Ve sık sık hayal ettiğim silahlı direnişten daha iyi bir şey yapmayı planladığımdan da emindim. O yer, gelecekteki yapma-ve-durma-alanım paydos saatinde gözüme hem dayanıklı hem de bitmez tükenmez gözüküyordu. Burada, düşlerin giderek zayıflaması, sonunda da yok olması ya da artık anılmaya değer bir yanının kalmaması gibi bir tehlike söz konusu değildi. Benim düşünceme göre, burada 'şeyleri' not etmek olayların günlük gelişimini etkiliyordu. Bütün şeyler, köşeler, aynı biçimde hareketler ve insanların tavırları her zaman yıpranmamış, eskimemiş, her zaman şaşırtacak kadar yeni olarak karşıma çıkacak, üstelik, salt Avusturya ve Almanya ile taban tabana zıt olmakla kalmayacaktı. Burada dünyanın fizikselliğini bilimsel, dinî, düşünsel açılardan düşünmek zorunda kalmayacaktım, anlık mucizelerle yetinmek durumunda değildim. Benim için sürekli bir şey olacak, meydana gelecek ve süreklilik içinde kendini gösterecekti ve bu, yalnızca içinde bulunduğumuz şu saat için değil, en azından bütün bir yıl için geçerli olacaktı. Oradaydı, benim için ve kavrayış biçimim için oradaydı. Oradaydı.

Peki ne olmuştu da, salt kaydetmeye dayanan tasarı daha çok bir öyküye dönüşmüştü, hem de adı –ikili bir adı vardı– senin kitabının başlığını oluşturacak olan tren istasyonundan neredeyse hiç söz etmeyen bir öyküye? Ve sen bunu yaparken neden Yolcuların Oteli'nde bir pencere kenarında oturmuyorsun da, birkaç sokak ötede bir evde oranın sakini

–gündüz ve gece orada kalan biri– ve mal sahibi olarak oturuyorsun? Ve neden koyda geçen yazı yazma yılın boyunca salt güçlü bir izleyici olarak kalmadın da, daha çok tıpkı eskiden beri olduğu gibi kendini oyunun içine soktun? Hani nerede senin görgü tanığı olarak notların, tutanağın?

Projemle birlikte otele gitmedim, çünkü daha sonradan ortaya çıktığına göre orada çınar ağaçları odaların manzarasını kapatıyordu (en azından yarım yılı aşan yapraklanma süreleri boyunca), demiryolu alanının, ormanlık tepelerin ve gökyüzünün olmasa da, aşağıdaki belirli alanın, beni öncelikle ilgilendiren yerüstünde olup bitenlerin, toprak, ot, asfalt, görülebilir olarak tam da yerin üzerinde olup bitenlerin manzarasını. Daha fazla dikkati çekmek istemiyordum ve otel müşterisi olarak –bunu prova niyetine birkaç gün orada kaldıktan sonra fark ettim– banliyöde oluşum, Paris'te ya da Versailles'da olduğu gibi pek de öyle gizli saklı kalmayacaktı, bu da, bunu yaparken gizli bir yerde oturuyor olsam da, sakin bir biçimde izlememe engel olacaktı. Ve son olarak da pencerelerin hiçbirinde not tutmaya ya da yalnızca kol dayamaya yarayan ve zaman zaman bende sabit fikir haline gelen o masa genişliğindeki tahta bulunmuyordu. Ve oraya yerleşmiş olmam nedeniyle görüş alanım, istasyon alanından ve ona açılan caddelerden bütün ormanlık koya dek, tasarımı çeşitlendirmeye ve zenginleştirmeye yetecek kadar genişlemişti.

Yapmayı planladığım kaydetme, rapor etme, kronik oluşturma, dışarıda kalma çalışmasının bir öyküye, hem de birinci tekil şahısta anlatılan bir öyküye dönüşmüş olmasının nedeni, daha yılın başında, benim, yani yazarın –ikili bir dövüş sırasında bazı aşamalarda savunmasızca boğazını uzatan bir hayvan gibi– işimin zayıf tarafını gerektiği gibi göstermek için zaman zaman kendimi oyunun içine katmamış olsaydım, kitabın başarısızlığa uğrayacağını biliyor olmamdı (ve zaten eskiden beri bana, yani okura, bir kitapta böylesi bir

birinci tekil şahsın söz istemesi, durumu onaylaması ve hatta duruma el atması iyi gelirdi).

Taslaklar halinde olması düşünülen anlatının geleneksel bağlantıları olan bir anlatıya dönüşmüş olması, yine böyle bir 'bir kez daha'dan, bir rüyadan kaynaklanıyordu. Bu rüya bana tasarladığım konuyla ilgili olarak, bir öykünün tek olası anlatı biçimi olduğunu sessiz ve buyurgan bir yolla vurgulayınca, ben de iyi bir fikir olduğunu düşünerek bu emre boyun eğdim.

Yalnızca rüyanın beni yanıltıp yanıltmadığını merak ediyorum.

Yüreğin ortasında gerçekleşen ve hiçbir gündüz görüntüsünün ya da olayının yapamayacağı kadar insanın içine işleyen rüyaların bile hatalı olmaları olasılığı var mıdır?

Bazen bana öykü anlatmanın eskimiş ya da çürük bir yanı varmış gibi geliyor, hem de yalnızca benimkinin değil. Tıpkı bir dokuma kumaşı gibi sanki yüzyıllarla birlikte lime lime olmuş da artık hiçbir tarafı tutmuyor, en azından, bir savaşı, bir çöküşü anlatmak için gerekli olan geniş bağlamı kurabilmek konusunda böyle. (Bunun için bile artık yeterli olmuyor mu?) Öte yandan kitap uzunluğundaki anlatının, herhangi bir felaket olmadan işin içinden çıkamamasını asla anlamamışımdır. Bu sözüm ona yasayı reddediyorum. Bu yasa artık yürürlükten kalksın. Ben değişmesini istiyorum.

Ve daha sonra eylem sırasındaki ikilemim işte buradan çıktı. Bölgedeki birçok şey yıl boyunca eski büyüsünü yitirdi ve koy, en azından bir bütün olarak, artık gözüme anlatmaya değer gözükmez oldu, bunun nedeni tabii ki alışkanlık ya da benim yaşlanmam değildi –yaşla birlikte sevinçlerin tükendiği düşüncesi geçerli değil artık–, tersine belki de, daha sonra buranın sakini olmuş olan ben, aradaki uzaklığı korumak konusunda pek başarılı olamadım da ondan.

Ve hatta böylece projem için ideal olan bu yerde kendi kendimden hoşnutsuz olmama yol açan, üstelik hayal kur-

mak için, yani en iyi tarafım için zararlı olan o yargıya giderek daha fazla kapılmaya başladım. Başlangıçta insanlarla ilgili konularda nasıl da bilgisiz, nasıl da bihaberdim. Peki ya şimdi? Buranın yerlileri düşüncelerimde nasıl biçimler kazanmıştı. Şuradaki aşırılığım, buradaki isteksizliğim arasında oradan oraya sürüklenip dururken (bir Pazar gününü spor giysilerle istasyon ve pazar alanında geçirmek konusunda, bininci dağ bisikleti binicisinin yalnızca kendisi için serüven özelliği taşıyan, sessiz çalılıklar arasında hız denemesi yapması konusunda), salt görgü tanığı olma yolundaki ilk düşünceye dönmek için olası tek yolu gördüm: bakmak, kaydetmek, not etmek; bir yan iş olarak anlatı, asla önceden düşünülmeyen, daha çok geldiği gibi kalan, zemin rengi olma özelliğini koruyan rapor etmenin bir yan ürünü olarak anlatı.

Her gün gözlerim ve kulaklarımla bunun uygulamasını yapıyorum ve her defasında, çabuk verilmiş bir kararın, vakanüvis rolünün yardımıyla farkına varışın, beş-duyuya-birarada-sahip-oluşun getirdiği süreğen keyfe dönüşmesi sayesinde başarıyorum.

Ama bunu kâğıda dökmek konusunda şimdiye kadar pek başarılı olduğum söylenemez. Ne zaman böyle belli bir mesafeden kâğıda dökme ve tanık olma çabasına girişsem, daha ilk cümlenin ortasında aceleci bir anlatıya, daha doğrusu mavala dönüşüyor ve yöneliyordu. Günümüzde dünya yüzünde artık anlatacak hiçbir şey kalmaması, hâlâ bir anlatı zorunluluğunun bulunması olacak şey miydi?

Öte yandan –ikilem bu noktada– burada ve yine her gün karşıma o kadar çok şey çıkıyordu ki, bunların hepsini saptamak, rapor yazmak, bildirimde bulunmak, kısaca 'adlandırmak' ya yanlış ya da olanaksız bir şeydi. Bunun yerine söz konusu olan yalnızca, onu anlatarak ya da onun çevresinde dolanarak ya da onu yankılandırarak onu kendi varoluşuna bırakmaktı. Bazı sıra dışı anlarda burada oturanlar da

beliriveriyordu. (Doğaldır ki bu yolla bildiğimiz yetişkinlerle ilgili anlatacağım hemen hemen hiçbir şey yok, yalnızca bazı çocuklarla, bir sürü yaşlıyla ve bir ilâ üç koşucusu ya da tanımlayamayacağım birkaç figürle ilgili anlatacaklarım var.)

Anlatının bununla herhangi bir bağlantısı yokmuş gibi gözükse de, daha ön biçimiyle, yani izlemeyle, beni başka hiçbir şeyin etkilemediği kadar etkiledi. Benim katılım tarzım böyle ve katılım benim gözümde yeterince müzik içeriyor ve anlatı, katılımın müziği.

Kronik, derin rüyanın ötesinde algılamaya devam ettiğim şeye denk düşmüyor: Kronik insanlığa denk düşmüyor. Ancak olgular, kör olgular, binlerle ifade edilecek kadar biriktiğinde, aydınlandığında ve dil-gözü kazandığında –burada bir tane ve şurada bir tane– ben, vakanüvislikten uzaklaşarak, destansı bir yolda olacağım ve yoksul yaşam böylece zenginleşmiş olacak.

Ve böylece her şeye rağmen inancımı koruyarak o rüyanın ardından düşe kalka gidiyor ve onun içinden seslenen destanın çevresinde dolaşmayı sürdürüyorum. Bundan bir şey çıkmayacak mı: Çıkmasın. Uzun zamandır bir şeyi doğru yapmak için yanıp tutuşmuyorum. Yanlış yönler, yanlış hareketler: Böylesi çok daha iyi.

Aslında olay daha da dramatik: Bir zamanlar, çok daha sonraları 'dönüşüm' olarak adlandırabileceğim şey karşısında duyulan korku, bir öyküye başlamak üzereyken birdenbire inancımı yitirmiş olmamdan kaynaklanıyordu, yazının başına her oturuşumda içimde yine keşfedilecek ve ortaya çıkarılacak bir öykü oluyordu, bu öykü ki, cümleler ve paragraflar ilerledikçe, titizlenmeme ve kaygılanmama gerek kalmaksızın gelişiyordu. Kendimin, kitabın ve dünyanın devam etmesini sağlayan ise başka bir inançtı, içimde birbiri ardına öyküler olmasa da, Binbir Gece Masalları'ndaki öyküler gibi sonu geciktirmeyen, silahları bıraktıran bir şey vardı: özel bir keşif olmadan keşfedici anlatı.

Böylesi bir anlatı da –hem de sonsuza kadar– yok olursa ne olacak, üstelik bu, yine can çekişme biçiminde tekrarlanan bir dönüşümün işareti olurdu. Dönüşüm mü? Peki onun arkasından ne geliyordu? Anlatı dünya üzerindeki geçerliliğini kaybettiyse, onun arkasından gelen herhangi bir şey var mıydı?

Bu yılın başından beri bir o yana, bir bu yana sürüklenip duruyorum. Kendimi bazen yepyeni, son moda, yalnızca kısa ara mesafelerde, feryat eden iskeletlerle birlikte karanlık boğazlara dalan bir hava taşıtının içinde giderken görüyorum; sonra hepsi bana tam tersine bitmek tükenmek bilmeyen bir demiryolu yolculuğu gibi gözüküyor, dışarıdaki uçsuz bucaksızlık, doğal renkler, gün boyu siyah dekorların içine gömülmeden önce bir an için bile olsa parıldayıp sönüyor.

Bölge, koy olarak ilk kez dikkatimi çekmeden çok önce yerleşmiştim oraya. Daha önceleri bölge bana mecazi anlamda şöyle gözüküyordu: Akşamın o geç saatlerinde en ücra köşedeki barda ıslak tüyleri saçak saçak olmuş köpeklerle birlikte, bir-iki tane suskun ayyaş ve kafayı masaya koymuş uyuyanlara bakınca, bütün öteki kumsallardan geçmiş, sonunda oldukça ayrışmış, buraya, bu son istasyona ya da kenarda köşede kalmış 'koy'a kadar sürüklenmiş ve yığılmış bir tür alüvyon düşüncesi belirmişti.

Oturduğum yerin aslında bir koy biçiminde olduğunu günün birinde koyu çevreleyen tepelerden bakınca gördüm, bunu görmek için haberleşme kulesinin en tepesindeki terasa çıkmam gerekmişti; kulenin zemininden, hatta orta katlardan bile bakıldığında, aşağıdaki yerleşim yeri tümüyle örtülü olmasa da, çepeçevre koya doğru uzanan ormanlık yamaçlar nedeniyle çevre çizgileri itibarıyla belirsiz gözüküyor; sanki çukurluk boyunca da yapraklı ağaçlardan oluşan büyük orman devam ediyor gibi, orman daha sonra tam tersi yöne dönüp batıya doğru uzanıyor ve her zaman aynı olan,

uzaktan bile pırıl pırıl parlayan engebeli araziye karışıyor.

Caddelerin ve orman yollarının kesiştiği yerin ortasındaki haberleşme kulesine normal olarak yalnızca teknisyenler girebiliyorlar, ama ben, oradaki iki lokantanın bir tanesinin iflas ettiği bir dönemde orada kendi tarzına göre bir büfe işleten Porchefontaineli dar kafalı kâhinim sayesinde kuleye çıkabildim.

Yerleşim yerindeki evleri –ki bakıldığında hemen hepsi aynı yükseklikteydi, hemen hepsinin kıpkırmızı kiremit damı vardı–, normal olarak hiç boşluğu olmayan, tepeleri bir amfi tiyatronun galerisi gibi yan yana dizili, ufka kadar kavislenerek uzanan yeşil ormanlık tepelerin ta içine kadar giren koy gibi ayaklarımın dibinde görmenin bir anlamı vardı elbette. Bu yerleşim biçimi karşısında, bir keşfin karşısında durur gibi duruyordum. Bu koy o kadar küçük ve o kadar büyüktü. Ve çok daha sonra bana öyle geliyor ki, her bacadan bir duman yükseliyordu, dümdüz, ince, yüksek, neredeyse saydam bir duman, biri hemen ötekinin yanında. Belki de el değmemiş bölgenin ortasında genişletilerek açılmış bir alan üzerine bir aylığına kurulmuş olan eski bir mülteci ya da işçi kampı sürekli bir yerleşim yerine dönüşmüştü ve böyle bir yer olarak kendini, anayol biçiminde dar bir koridordan geçerek de olsa banliyöye özgü bildiğimiz dış dünyaya açtı; bu arada yollar –hem de yalnızca yukarıdan bakıldığında değil– kampın sokaklarını hatırlatıyordu, tıpkı ne kadar sağlam gözükürse gözüksün evlerin, kuşbakışı kent planında acil durum kulübeleri ya da çadırlar gibi düzensiz ve karışık gözükmesi gibi.

Haberleşme kulesinin (yabancılar onu Seine Tepeleri'ne yerleştirilmiş ikinci bir Eyfel Kulesi sanıyorlardı), ağaç tepelerinin üstünde bulunan ve insanın başını döndüren en üst korkuluğunda durduğumda, omzumun üstünden, Meçhul Asker Anıtı'nın altın kubbesinin ve demir gibi siyah asıl Eyfel Kulesi'nin dışında bembeyaz olan bütün Paris'e bakar-

ken, ta aşağıda ayaklarımın dibinde, ormanların arkasındaki koyda kamptaki birkaç köpeğin havladığını ve buna uygun olarak da horozların öttüğünü duyuyordum, bu arada kenar mahallelere giden sayısız trenin gürültüsü buradaki doruğun uğultusuna karışıp gidiyordu; bunun dışında yukarıya kadar ulaşanlar Paris'ten Bretagne'ya gidip gelen hızlı trenlerin düdükleriydi, şimdi, Versailles'a doğru, batıdaki açık ev deniziyle koy arasındaki sınırı oluşturarak koya teğet geçtiğini gördüğüm ikinci hatta çalışıyordu bu trenler.

Koyun derinliklerindeki sessizliğin aynı zamanda canlandırıcı bir etkisi de vardı, hareketli bir sessizlikti, toprakta ve aynı biçimde suda, yani her iki balıklı gölün üzerindeydi, birleştiklerinde yaklaşık olarak kentlerin koy bölgesini bölen spor tesislerinin oluşturduğu iki büyükçe boşluk kadar yer kaplıyordu. Az önce bu bölgenin üzerinden uçmuş olan motorlu uçaklardan birinin biraz sonra kızaklı inme tertibatı çıkacak ve uçak Alaska'nın iç taraflarında olduğu gibi ana göle inecek, kıyıdaki ormanların arasından bir dizi deve –binicisiz ve eşliksiz– çıkagelecek, öteki gölün kenarında maymunlar bağırıp çağıracak ve koyun en arkasındaki kıyıda bulunan otobüs garından, açık mavi uzunlamasına şeritleri olan bir sefer Providence'e hareket edecekti.

Koya baktığımda duyduğum her türlü uzaklık özlemi diniyordu. Memleket özlemi ise uzun zamandır artık yok ve yeni bir yüzyılın başladığı günümüzde her türlü memleket özlemi, kökü kurutulan bir hastalık gibi zaten yeryüzünden kalkmamış mıydı? Ve yaşamımla artık hiçbir dağılmaya ya da yoğunlaşmaya bağımlı değildim, ne sinemalara, ne stadyum oyunlarına, ne aylaklığa, ne barların teraslarını mekân tutmaya, hatta belki de okumaya bile. Kavramaya karşı, orada kendini gösterenin demirbaş kaydı ve iletilmesinin dışındaki her şey zaman kaybı, diye düşünüyordum.

Ve son olarak haberleşme kulesindeki gözetleme yerimden aşağıda, koyda kendi evimi ya da bahçedeki kestane ağa-

cıyla yan taraftaki bir çift sedir ağacının arasından görünen damının bir kesitini bulup çıkardım. Çevredeki çok bölümlü kırmızının, yeşilin ve grinin ortasında, tepeleme çalılıklarla kaplı olan ve eve doğru tünel biçiminde uzayan ağaçlıklı dar yolun karanlık noktasıyla da zaten fazladan işaretlenmiş durumdaydı. O zamanlar tek başıma oturuyordum, Oğlum ve Katalan Kadın yoktu. Koyumda artık arkadaşlarıma ihtiyacım yok muydu yoksa? Yoksa artık hiç kimseye ihtiyacım yok muydu?

Aslında ağaçsız olan marangoz atölyesinin avlusundaki –o palmiye ağacından çok daha uzun süredir orada bulunuyordu– tek palmiye ağacının dışında çevrede başka palmiye ağaçlarının da bulunabileceğini hiç düşünmemiştim, ancak daha sonra her gün önünden geçtiğim halde farkına varmadığım ikinci palmiye ağacını görünce, sonu gelmeyeceğine emin olduğum palmiye ağacı arayışım başladı, yedinciye geldim bile.

Benzer bir olay da, buradaki ormanlarda günün birinde kendimi ansızın bir karaçam ağacının önünde bulunca meydana geldi, tıraş fırçasına benzeyen iğneli yapraklarıyla dağlık bölgeden buraya beklemedik bir biçimde gelmiş gibiydi: Bu arada koy çevresinde gizlenmiş gibi duran, apaydınlık koca bir karaçam ormanı da keşfettim; aynı şey bir yaz akşamı buradaki tek ana cadde olan –ana cadde denebilirse tabii–, ormana teğet geçen cadde boyunca da oldu; bu caddenin herhalde oralarda oynayan çocukların sağa sola saçtığı, eti limon sarısı, harika taş mantarlarının bulunduğu yere yamacı vardı. Bu çok özel tür mantarlara Fransa'da *Cèpes de Bordeaux* dendiği için ben de yamaca 'Bordeaux Yamacı' adını taktım: Sonraki yıllarda koyun çevresindeki ormanın bu mantarların imparatorluğu olduğunu öğrendim; yalnızca bir sonraki yıl içinde bile yüzlercesini eve taşıdım, bir elin taşıyabileceği daha güzel ve daha iyi bir ağırlık olduğunu kim söyleyebilir?

Ve burada var olabileceğini daha önce düşünmediğim birçok şey çıktı karşıma ve beni yerimden sıçrattı ya da gözlerimin fal taşı gibi açılmasına neden oldu ve bu, böyle sürüp gidecek, hem de yalnızca, keşfedilmemiş hiçbir şey bırakmayan çocuklar var olduğu sürece değil; sanki koy için, New York'un hakkında bir zamanlar 'Yalnızca ölüler Brooklyn'i bilirler' denen en büyük semti için geçerli olan şey geçerliydi.

Ama o zamanlar tam da bu biçimde –deyim yerindeyse oynayan çocukların izini sürerek–, koyun o güne kadar gözümden kaçmış olan bir köşesinde evimle de burun buruna gelmiş olmama rağmen, bugüne kadar hiçbir yerde buna benzer bir yapıyla karşılaşma olanağım olmadı. Bu arada, bir yerlerde, aynı mimar tarafından yaklaşık yüzyıl önce tasarlanmış buna benzer ikinci bir ev olması gerektiğine hiç kuşkum yok.

Her neyse: Her zaman gözümden kaçmış olan o eve doğru ilk kez döndüğüm ve döner dönmez de benim olacağını düşündüğüm o ilkbahar gecesi bölgede geçireceğim yıl boyunca her gün oturup yazma planımı bir süre için unuttum. Yukarıda, demiryolu dolgusunun üzerinde, yarı karanlıkta Paris'e giden son treni bekleyen tek yolcu olarak durmuş, eve taşındıktan sonra belirsiz bir süre boyunca yalnızca ikamet edeceğimi düşünmüş ve bunu beni tümüyle doyuracak bir iş olarak görmüştüm. Ayrıca hiç kimse, arkadaşlarımdan da hiçbiri nerede olduğumu bilmeyecekti. Dünya yüzündeki hiç kimse artık beni ziyaret etmeyecekti ve boş, ama aynı zamanda da geniş, dal budak salmış bu görüntü karşısında sanki koltuk altlarım yıkanıyormuş gibi bir duyguya kapılmış, kendimi ender olarak hissettiğim kadar ferahlamış hissetmiştim.

Başından itibaren evle baş başa kalacağımı, o zamanlar yine bir araya gelmiş olan ailemin de olmayacağını düşünmüştüm. Yalnızca ben ve şu andaki kuzgunî siyah yağmur suyu birikintisi olacaktı, tıpkı bir sınır tren istasyonunda ol-

duğu gibi, tanıdıklarımın hepsi uzakta, dağ sırtlarının ardında olacaktı. Yalnızca evde ve o yerde ikamet etmek, bunun dışında hiçbir şey yapmamak, yeni biriyle de tanışmamak ne kadar çekici gözüküyordu gözüme, nasıl da istim üstünde olacağımı görüyordum.

Bunu izleyen aylar boyunca, Ressam'ın Paris'in ortasındaki, ağaç hışırtıları içinde bir avlusu olan, hemen köşesinde geniş Seine Nehri'nin bulunduğu, üstünden, Katalan Kadın ve benim bir zamanlar yaşamımızı bu köprünün bir ucundan öteki ucuna gitmekle geçirebileceğimiz konusunda hemfikir olduğumuz Pont Neuf Köprüsü'nün geçtiği dairesinde o evin boşaltılmasını bekledik.

Ama ben yine yüksek tepelerin ardındaki banliyöye taşınmak için yanıp tutuşmaya başlamıştım, her sabah öğlene kadar bütün zamanımı mülkümün bulunduğu yere yürümekle geçiriyordum; bunu bir kere yapmadığım zaman, o günün kayıp sayılacağını düşünüyordum.

Bu arada eve olası bütün yönlerden yaklaşıyor, sonra da hiç durmadan önünden geçip gidiyordum. Artık neredeyse görünmez olduğu yerlerden o bölgeye göz ucuyla şöyle bir bakmak bile günün renklenmesi için yeterli oluyordu.

Ve her defasında yola tek başıma çıkıyordum. Artık hiç kimse bana eşlik etmemeliydi, inişli çıkışlı geniş bir bahçe içinde bulunan bir evin bir masalın parçası gibi gözüktüğünü söyleyen, bununla da kendini o evin içinde dünyadan soyutlanmış hissettiğini kasteden Ana da öyle.

Noterden aldığım, evin daha önceki sahiplerinin listesinden orada yalnızca emekli olmuş insanların oturduklarını biliyordum, bir general, bir tenekeci, bir Yunan dili profesörü, bir mezar taşçısı. Benden bir önceki sahibi ise bütün mekânlarda çalışıyordu, duvar dolusu dosyaların, bilgisayarların, dünyanın en uzak bölgelerine ait özel haritaların önünde. Ama daha sonra yıllardır işsiz olduğunu öğrendim. Ondan evle birlikte bahçe aletlerini de satın al-

dım, yalnızca tırmıklar, kürekler ve hortumlar değil, motorlar, çim biçme makineleri, motorlu bıçkılar (bir tanesi ağaçlar, ötekisi çalılıklar için), hatta makinelerin içinde en küçüğü olan, aynı zamanda da en çok gürültüyü çıkaran –daha sonra bu tür aletler yapan bir fabrikada çalışan bir komşumun söylediğine göre zaten bunun için yapılıyormuş– bir makine aldım.

Bunu, olabildiğince tıpkı benden öncekiler ve çevredekiler gibi davranmak niyetiyle yaptım. Ancak bu aletlerin çoğunu bugüne kadar henüz çalıştırmadım, benim çıplak ellerle işleri yüzüme gözüme bulaştırdığımı gören şu ya da bu komşum, "Bu iş için makinem var!" diyerek bana yardım teklif ederdi.

Evde geçireceğim ilk akşamı 'bizim' diye adlandırabilecek miydim acaba?

Bir yandan kendimi o güne kadar hiç hissetmediğim kadar –bu, Katalan Kadın'ın yapı ve onun konumu için ifade ettiğinin tam karşıtıydı– dış dünyaya varmış duyumsuyordum. Öte yandan Oğlum'un ve karımın varlıklarına karşı düşmanlık besliyordum. Evle, onun genişliği, ama yine de oturulabilirliğiyle baş başa kalmak, kapıları ve pencereleri kent dışına özgü karanlık içindeki ılık Temmuz gecesine ardına kadar açmak istiyordum. Ya da en azından hiç kimse, en yakınlarımdan biri bile, yüzü ve sesiyle dış dünyanın evin içine dolmasına, doğu tepesindeki haberleşme kulesinin evin içinde parıldamasına, bahçe yapraklarının ormandaki ağaçlarla birlikte evin içine doğru hışırdamasına, geç saatte geçen trenlerin evin içinden geçmesine, göl sularının serinliğinin ara sıra dokunmasına engel olmamalıydı.

Evin bütün ışıklarını söndürüyordum. Valentin yukarıya, odasına çıkıyordu. Ben, Ana'dan uzakta, bir pencerenin önünde yere oturuyordum. Yakınlarımı unutuyordum. Sanki yoktular.

Dışarıdaki karanlığın içinden sessizlik benimle konuşu-

yordu; durmadan konuşuyordu, içeri doğru soluyor, soluğu odadan odaya dolaşıyordu. Burada hep böyle konuşmaya devam etmeliydi. Evim olabildiğince böyle boş kalmalıydı. Ve oralarda bir yerlerdeki güzel yabancı kadına bu gece elimi sürmeyecektim.

Ama sonra böyle olmadı ve daha kış gelmeden evin başlardaki boş hali sürmedi. İlk haftalarda günlük yaşamla tek bağlantım, tepelerin ardındaki Hiçbir Yer metropolünden yayın yapan Beur Radyosu'nun çaldığı Arap müziğinden başka hiçbir şey almayan el büyüklüğündeki transistorlu radyoyken, zaman zaman akşamları televizyonun önünde buluşur olmuştuk; bunu yapan ben olsam bile, sabahları gazete sayfalarının çevrilişi bana kırbaç şaklaması gibi geliyordu; evin içinde yalnızca kucak dolusu olmasını istediğim kitaplar duvar boyunca yükselmeye başlamıştı, ama bunun da olabildiğince görünmez duruma gelmesi gerekiyordu, yani merdivenin altındaki boşlukta ya da bugün bile hepsini bilmediğim duvarlardaki birçok oyukta; karımın eşyaları bir boşluktan ötekine ilerliyordu; minicik bahçe ve orman bitkileri, süs bitkileri buketleri masadaki yerlerini aldılar, üstelik de benim aldığım kararın tersine, buradan, banliyöden değil de, şehirden satın alınıyorlardı; çamaşır mandalından pek büyük olmayan ve tıpkı onlar gibi şuraya buraya sokulmuş olan lambaların yerini –her zaman olduğu gibi ben hep böyle süreceğini düşünüyordum, ama geçiciydi bu– fenerler, 'tıpkı eskiden El Paso'yla Ciudad Juarez arasındaki köprünün üzerinde olduğu gibi' ve güney eyaletlerinde bir çiftlikten gelen bir avize aldı.

Bir arkadaşım (Marangoz mu, Ressam mı, Okur mu) ziyaretlerinden birinde evin konforundan beğeniyle söz etti; insan eve kadın eli değdiğini hissediyormuş. Evet, hiç kimseyi eve, hatta yeni bölgemden içeri sokmama kararıma da uyamamıştım.

Ve gelenler evi gezdirdiğim, konuk yatağında uyuyan (şimdiki yalnız yaşamımda, yazı odasının yanı başında bu-

lunduğu için benim yatağım oldu), öğütler veren, barların çevresindeki ve orman yollarındaki boşluğu da bozan arkadaşlarım değildi yalnızca, benim işlerimin herkese açık olması gerektiğini, buna uygun davranmamın görevim olduğunu söyleyen Katalan Kadın tarafından beni sorguya çekmek için yüreklendirilen, aramızda başka hiçbir ilişkinin olamayacağı insanlar da geliyordu.

O dönüşüme ne olmuştu? Acaba hâlâ geçerli miydi? (Neyse ki yeni gelenlerin çoğunun gözü ne evi ne de çevreyi görüyordu, öte yandan bu da hoşuma gitmiyordu: Özellikle de onların, yani yabancıların, bir kere oraya gelmişlerse, en azından ara sıra şaşkınlıktan kalakalmalarını, gözlerini ve kulaklarını dört açmalarını ve sonra da belki burayla ilgili bir şeyler anlatmalarını istiyordum.)

Hayır, ilk sessiz yazdan sonra ıssız koydaki yaşamımdan geriye, kendi kendime kurallar koymuş olduğum halde hiçbir şey kalmadı. Yeni bir editör, yazarlarından birinin mezarını ziyaret ettikten sonra Missoula/Montana Üniversitesi tarafından kendisine verilen onur doktorası törenine giderken ara istasyon olarak uğradı ve beni değilse de, oturduğu sandalyenin gıcırdamasını çok yadırgamış, bunu ayıpladığını gizleyememişti. Bütün Katalan akrabalar yapıyı ziyarete geldiler, içlerinden Ana'nın annesi balkonun çökmek üzere olduğundan emindi, babası ise bu kadar kötü aydınlatılmış, geceleri Transilvanya'daki bir ormanla karıştırılabilecek, üstelik dünyanın en bilinmeyen bölgelerinden gelerek burada toplanan ve kulübelerde oturan insanların oturduğu bir banliyöde gömülmek bile istemediğini belirtti ve Gerona'sıyla Katalan ulusuna övgüler düzdü.

Kendimi bir şarap mahzeni yapma konusunda ikna edememiş, kuşları, öylesine uçup giderlerken, ev hayvanı olarak yeterli kabul etme konusundaki düşünceme sadık kalmıştım (buna karşılık, editörüm böyle bir bölgede oturacak olsaydı kendisinin bir tane edineceğini söylediği, hemen yanı başı

mızdaki kurt köpeğinin havlamaları evin içinde yankılanıyordu).

Katalan Kadın'ın ilkelerinden biri 'hayır, hayır ve hayır!' iken, benim ağzımdan hemen hemen hiç 'hayır' çıkmıyordu. Buna karşı asla özel bir savaş vermedim ve genellikle çok uzaklara yapılan ziyaretlerle ortadan yok oluşlarım yüzünden koyda geçirdiğim ilk birkaç yıl içinde aylık, daha sonra haftalık kesintilere uğrayan bu özelliğim bir süre için hoşuma bile gitti. Bölgede, yaptığı işleri ya da hiçbir şey yapmayış tarzıyla bana çekici gelen birilerini düzenli olarak buraya, tepelerin ardına getirtebileceğim ve evimde ya da koyun gizli saklı lokantalarından birinde ağırlayabileceğim –en iyisi, konuklarımın karşısına protestocu olarak çıkacağına güvendiğim, benimse salt dinleyen üçüncü şahıs haline geldiğim Kâhin'in ve İflas Eden'in o zamanlar Porchefontaine'den bir istasyon ilerisindeki lokantasında ağırlamaktı– herkese açık olmayan bir merkez yaratma düşüncesi sürekli olarak kafamın içinde dolaşıp duruyordu. Konukların endişe etmelerine gerek olmayacaktı, ünlü bile olsalar, bu bölgede dikkat çekmeyeceklerdi ve yalnızca bu nedenle bile olsa yine de ortaya iyi bir şey çıkmalıydı. Burada sinemadan ya da televizyondan tanınan hiçbir yüz tanınmayacaktı. Olsa olsa yöre sakinlerinden biri bir an için irkilecek, ama oradakinin Michelangelo Antonioni ya da, ne bileyim, Eric Cantona, P. Zaroh, Pedro Delgado, Pane Secundo ya da Ama Nemus olmasına olanak olmadığını düşünerek hemen sakinleşecekti, çünkü böylesi büyük insanlar asla bizim ıssız köşemize gelmezlerdi, geçerken şöyle bir dönüp bakmak için bile gelmezlerdi. Böyle bir merkezin ne bir akademi ne de bir okul olmasını düşünüyordum, belki de yalnızca dünü ortak olarak ölçüp biçmeye dayanan Pythagoras kuralı bu işte rol oynardı, kafamızın içinde gerçekleşecek böylesine bir geri gidiş sonucunda, düşünürün görüşüne göre olması gerektiği gibi kendimizi temelden değiştirmek yerine, nasıl üretilmiş ol-

duğumuzu göreceğimizi düşünmem koşuluyla. Olay, tartışma heveslisi Kâhin'im, daha çok da onun mutfağı sayesinde gerçekleşti, hatta biraz da coşku doluydu, ama hemen yine bozuldu, çünkü birincisi, o büyük adamlara dinleyici olarak bir tek ben yetmemiştim, ikinci ise, böylece davet edilen kişinin burada da –hem de birkaç kişi tarafından değil– tanınmış olmaya garip bir biçimde ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştı. Tanınmadıkları sürece bütün o ünlü insanlar suskun kalıyorlar, neredeyse alıngan bir durumda konuşmadan oturuyorlardı. Ya da hiçbir şey yapamasalar, kendi kendilerine karşı eli sıkı davranıyorlardı. Ya da yine de uzaktan sevdiğim bu insanların hiçbiri zayıf tarafını göstermek istemiyor muydu? Hiç kuşku yok ki öteki şeylerin dışında bunun olmasını isterdim.

Böylece bütün on yıl boyunca, ta bugüne kadar herhangi bir konukla –bu arada neredeyse hiç konuk gelmiyor–, ne evde ne de bölgede bir şenlik kutlayabildim. Bunu da dilemekten hiç vazgeçmedim, en azından bir kereliğine.

Bir unvan, hukuki bir unvan taşıyarak bir eve sahip olmanın büyük bir keyif olabileceğini asla düşünmezdim. Ama o zamanlar durum böyleydi, neredeyse bomboş olan mekânlarda geçen ilk zamanlar bana büyük keyif veriyor, bunun da ötesinde beni sevince boğuyordu.

Beni ona, yani duyduğum sevince uygun biçimde yaşamaya zorluyordu, bu da daha dikkatli yaşamak demekti. Evime, orada durduğu haliyle, daha önce hiçbir şeye davranmadığım kadar özenli davranmaya karar verdim. Yalnızca onu korumayı değil, tersine, evin daha önceki sahiplerinden kalma çatlaklar ve renk bozulmaları, bütün önemsiz parçalanmalar ve aşınmalar da dahil olmak üzere sürekli yinelenen bakışlarla onu takdir etmeyi öngördüm. Bunun üzerine bir kapıyı biraz hızlı kapasam, bir kapı kolunu dikkatsizce biraz fazla bastırsam bile kendi kendime öfkelenir oldum.

Mülkiyet, onu kullanmayı öğrenmek için çaba harcamama yol açtı. Onu aynı zamanda hem kullanmak hem de

verimli kılmak (yalnızca mutfağı ve bahçenin meyve ağaçlarının bulunduğu bölümü değil) istiyordum, üstelik bunu ona herhangi bir şey katmaksızın gerçekleştirmek peşindeydim; her şey, belki yeni bir renk ve ek bir bodur bitki dışında, eskisi gibi kalmalıydı.

Kullanmak, şimşir ağacı çalılığının içindeki bu yerin ya da bodrum merdiveninin dibindeki ayakkabıların durduğu gömme dolabın ya da damlataşına benzeyen sıvaları olan odanın beni olabildiğince uzun bir süre etkilemesini sağlamak için evdeki ve bahçedeki sayısız köşelerin birinden ötekine düzenli olarak gidip gelmek ve hiçbir şey yapmamak anlamına gelebiliyordu. Ve her defasında sanki, uzun zamandır oturduğum bir evde, yatak odasına benzer odalarıyla, sessiz bir şölen ışıklandırmasıyla, onca zaman –ta ki benim girişime kadar– insan ayağı değmemiş, aynı zamanda, benim varlığımla birlikte şimdi yalnızca daha da güçlenen bir beklenti içinde olan henüz keşfedilmemiş bir katın ilk kez açıldığını gördüğüm o düş gerçekleşiyormuş gibi olurdu.

Mülk sahibi olarak, doğru ve yanlış, güzel ve güzel olmayan şeyler üzerine verilmesi gereken bazı kararlardan da kurtulmuştum.

Bahçedeki öteki ağaçların arasında bir ladin ağacı duruyordu, normal olarak oraya ait olmadığını, bir ormanda yer alması gerektiğini düşünürdüm. Ama artık böyle düşünmüyorum, onun yerine ilkbaharda yeni sürgünlerin kokusu burnuma geliyor ya da bir zamanlar Jaunfeldebene'de bulunan Rinkolach'ta orman kenarında duyulandan hiç de farklı olmayan bir özel bir ladin rüzgârı uğuldaması duyuyordum bazan.

Eskiden baktığım zaman beni hüzünlendiren, ladin ağacının yanındaki salkım söğütü burada başka gözlerle görmemi koydaki bir işçinin bir Pazar akşamı ailesiyle birlikte böyle bir ağacın önünde söylediklerine borçluyum: "Çok güzel bu salkım söğütler (oysa bunu söylerken sesi sıkıntılıydı)."

Koydaki komşularımın beni mülk sahibi olarak gör-

melerini istiyordum, evet, onların gözünde şuradaki evin, şuradaki bahçenin, şuradaki dar bir geçide benzeyen ağaçlıklı yolun sahibinden başka hiçbir şey olmamak istiyordum, tıpkı memleketteki bazı mezar taşlarının üzerinde mevtanın adının altında mesleği yerine, 'ev ve mal mülk sahibi' yazılması gibi – ancak bu kez bunun nedeni benim adımı bilmemeleri olabilirdi. Beni olsa olsa pencerede, bahçe kapısında, ağaçlıklı yolda bir siluet olarak algılamalılar ve "Ah, işte orada, mülk sahibi, dünkü gibi, her zamanki gibi!" demelilerdi, seslerinde, sanki benim orada böylesine var olmam onların günlerini güven içinde geçirmelerine katkıda bulunan bir rahatlama olmalıydı.

Bütün bunlar, mülkümün ötesinde, bütün çevre için, mülk sahibi olarak olmasa da, 'Çekil yolumdan!', 'Bu yeni yapıya izin vermiyorum!', 'Bu elma ağacı kesilmeyecek!' ya da yalnızca 'Susun!' biçiminde de olsa bir şeyler söylemek ve saptamak konularında yine de kendimi yetkili görmeme –çünkü bunun dışında hemen hemen hiç kimse burayla ilgilenmiyor gibi gözüküyordu– yol açmış olabilir. Gerçeklere aykırı olmasına rağmen koydaki ilk yılım boyunca bu tür bir kullanmak ve saygı göstermek, gözetlemek ve korumak ana uğraşım oldu.

Katalan Kadın ne zaman ikinci kez ortadan kaybolup gitmişti? Birlikte kaybolma oyununu oynadığımızdan bu yana neredeyse 'bir ömür' geçti. Belki ikimiz de başımıza hiçbir şey gelmeyeceğinden, beraberliğimizin asla sona ermeyeceğinden emindik ve böylece oyunu sonuna kadar götürdük, ciddiyeti ya da içimizde gerçek olan her neyse onu sürekli olarak erteledik, ta ki birdenbire geri dönüşün olmadığı ve birimizin öteki için yeri doldurulamaz biçimde yok olup gittiği noktaya gelene dek. Bu, tehlikeli bir oyun, günahkâr bir oyun (bunu arkadaşım, Rahip söylemedi, ben söylüyorum); çünkü, dinî kutsama olmadan da, bir arada kalmamız gerektiğini ve bize çok, ama çok yazık olacağını

görüyoruz. 'Parça parça yaşamak – bir bütün olarak düş görmek', bu konuda da, yani uzun yıllar boyunca edindiği ilke açısından da Ana benimle aynı görüşte.

Böylece yalnızca anlık olarak birbirimize karşı ciddiydik. Ve böylesi tekrarlanmış bir düğün ânından hemen sonra belki de değişik yönlerden gelerek karşılaşıyorduk, o ânı bütün canlılığı içinde öylesine hemen unutuyorduk ki her birimiz ötekini görünce korkuyordu.

Biraz önce yaşanmış olan içsel şey, sık sık her iki tarafta da öfkeye dönüşüyordu. Bu adam kimdi? Bu kadın kimdi? Koydaki evin düz değil de köşeli oluşu bu tek başına kalışları kolaylaştırıyordu, üstelik ben sahip olduğum mülk için deli oluyor, onunla iyileşiyordum. Böylesi bir iyileşme öncelikle karşı taraf üzerinde etkili oluyordu. Ve Ana ve ben bir kez daha tereddüt ediyorduk, ben kaybolma oyunu sırasında aramızdaki gerçek ilişkinin bilincine varma konusunda bu ilişki sona erinceye kadar tereddüt ettim. Her yeni karanlık uyuşmazlık-gününde o da benim gibi, eski halimize dönmek için daha zamanımızın olduğunu düşünüyordu ve günün birinde: Çok geç oldu. Yalnızca oyun sona ermekle kalmamış, ikimiz de bitmiştik. Ve şimdi, aradan zaman geçtikten sonra, yani artık çok geç olmuşken, düşünüyorum da, biz, ne bir zamanlar köprünün üzerinde, uyum içinde olmak için birbirine doğru yürüyen, ne de çıplak elle birbirini mahvetmek isteyen o iki kişiydik, tersine henüz hiçbir biçimde birbiri için keşfedilmemiş olan üçüncü yaratıklardık.

2. Yıl

Bu bölgede geçirdiğim yılı anlatma ya da rapor etme zamanını neredeyse kaçırıyordum.

Bir yandan bana öyle geliyordu ki, yalnızca ikamet ederek, ölçüp biçerek, kaydederek kitap yazılmış oluyor, yaşa-

nan her gün aynı zamanda günlük iş anlamına geliyor, boş konuşmak gereksiz bir eklemeye, süslemeye varan bir sürüklenme oluyordu; öte yandan koyda geçirdiğim onca yıldan sonra böylesi bir yıllık rapor için çok geçti, çünkü 'Daha çok erken, daha çok erken' diyerek, herhangi bir zamanda öylesine başlamak yerine hep doğru ânı bekleyip durmuştum.

Sonunda bunu yaptım da, önceleri tam inanmayarak, tam emin olmayarak; planımın uygulamaya konması hem bir tekrardan başka bir şey değildi, hem de yanlış bir anda yapılıyordu, çok geçti ya da daha hâlâ çok erkendi. Ama yine de yaptım ve daha ilk cümleyle birlikte bütün bu kuşkular ortadan kalkıverdi. (Onların yerini başka kuşkular aldı.) Artık karar veren ben, yani yazı yazan'dı ve herhangi bir şey idiysem, o zaman yazı yazan'dım. Bunu yine, tıpkı her defasında uzun süren bir aradan sonra yeniden oturup yazmış olduğum gibi, yalnızca eyleyerek anladım.

Önce, betimlemelerimde, koyda geçirdiğim bir yıla ait nelerin yer almaması gerektiğini saptadım. Ve ondan sonra olacak şey, önceden saptanamayacaktı; Ludwig Wittgenstein'a ya da dilin oyunlarına göre, o kendini gösterecek ve ben de yazarken onu izleyecektim.

Oyuna katılmayacak, olsa olsa yalnızca değinilecek olan şeyler şunlardı: bizzat yaşamadığım, tanık olmadığım şeyler ya da en azından bizzat içine girerek, kendi gözlerimle görerek emin olmadığım şeyler. Örneğin, bu yıl içinde orman kenarındaki Hac Meşesi'nden Meryem Ana'nın heykeli çalınmıştı. Haber üzerine oraya gitmiş ve önce dalların çatallaştığı noktadaki boş yeri, bir hafta sonra, seri üretim olduğu hemen anlaşılan, alçıdan yapılmış yedek heykeli ve sonunda yeniden ortaya çıkan orijinal heykeli incelemiştim. Ve bir sabah evinden çıkıp ana caddeye park etmiş olan bütün arabaların cilasını pırlanta yüzüğüyle çizen yaşlı kadından ancak koy için yayınlanan haftalık gazeteyi okuyunca haberim oldu, ama yine de sanki bunu yaparken onun yanındaymı-

şım duygusuna kapıldım.

Ona karşı antipati ya da güvensizlik duyuyor olmamdan çok, yalnızca dünya tarihini değil, onun dışında bütün büyük olaylara karşı olan zayıflığımı bildiğim için, dünya tarihi denilen şeyin de olabildiğince dışarıda kalması gerekiyordu: Gerçi bu olaylara katılıyorum –ve televizyon duygularımın derinleşmesine engel oluşturmuyor–, ancak bununla ilgili olarak yazmak bir yana, bir şey söyleyebilecek durumda bile değildim neredeyse. Dünyanın bitmek tükenmek bilmeyen engelleme telaşı karşısında dilim tutulduğu için değil. Yalnızca onlardan yola çıkarak –öyle hissediyorum ki– bir şeyler söyleyebileceğim görüntüler oldukça ender ortaya çıkıyor, çıkıyorsa da gerekli başlama fırsatını şimdiye kadar bana hiç vermediler.

Zaafım –tarih konusunda hem korkunç olayları hem de, bağımsızlık hareketleri ve barış için sıkılan kurşunlar gibi bazen beni etkileyen yanları– bir görüntüye dönüştürememekten ve örneğin William Shakespeare'in ve başka bilmem kimlerin becerdiği gibi bir ritme geçememekten kaynaklanıyor. Tarih benim için en fazla düşlerimde görüntüye dönüşüyor, orada da hatta sık sık buyurgan bir biçim alıyor ve herhangi bir bağlantı olmuyor; bunun belli bir usulü olsa da her defasında tam ortasında kesintiye uğruyordu, üstelik eylemin zamanı asla benim şimdiki, uzlaşma sonucunda yine de çığır açıcı zamanım olmuyor, tersine her defasında geçmiş, neredeyse efsaneleşmiş bir zaman oluyordu, bir keresinde Berlin'deki son günlerinde bir azize dönüşen Goebbels başrol oyuncusu oluyor, başka bir keresinde de memleketi Fransa'da saray ressamı olarak mutsuz yıllar geçiren Nicolas Poussin başrole geçiyordu; ya da düş, zamanların ve tarihin son bulduğu yerde, Mahşer Günü'nden bir gün öncede geçiyordu.

Ama zaafımda direniyorum. Durumun bir kere daha değişmeyeceğini kim bilebilir? Dünya tarihinin bana belli

bir bağlamı olan bir düş gösterip göstermeyeceğini kim bilebilir? Ve bunun için geceyi beklemem gerektiğini kim söylüyor? Bu sırada, bizim Rinkolach Köyü'nün çıkardığı tek usta olan, zanaat ustası erkek kardeşimi ve onun ülkesiyle, diniyle, çağdaşlarıyla, kendi kendisiyle, kendi zafer kazanma tutkusuyla, kendi kendini mahvetme isteğiyle, hayaletleriyle ve 'ölümsüzlük için hazırlıkları'yla yaşamı boyunca sürdürdüğü kavgayı düşünüyorum.

Koyda geçirdiğim 1997 yılını yazmaya başlamadan çok önce bana yapılan ziyaretler azalmaya başladı, son hazırlık aylarında da tümüyle kesildi. Önce Oğlum'un, sonra Katalan Kadın'ın taşınmasının ardından ev, boşluğuyla ve biraz da başlamanın getirdiği hırpanilikle pırıl pırıl parlıyordu ve ben, her şeyin üstünde tuttuğum ve bir cinayete uzun uzun hazırlanmaktan pek de farklı olmayan bir biçimde alçakça amaçladığım yapayalnızlığın böylece sağlanıp sağlanmadığını sordum kendime. (Ana: "Sen ağaçların hışırtısını ve otların titreyişini paylaşamazsın – kitaptakinin dışında.")

Ve ilk uyuşukluk, sonra terk edilmişlik, sonra ölüm özlemi –hayır, onlar kendi kendini ortadan kaldırma düşünceleriydi– geçtikten sonra keyfim yerine gelmiş, başka da bir şey olmamıştı. Artık ülke içinde yolculuğa çıkmıyordum, kısa yolculuklara bile. Onun yerine her sabah, sık sık kış yağmuru altında bile, bölgede yürüyüşe çıkıyor, her yönde –Paris hariç–, şimdiye kadar hiç gitmediğim kadar uzaklara gidiyor, sanki orada korkmam gereken bir şey varmış gibi koydan uzaklara düzenli çamur ve gece yürüyüşleri yapıyordum.

Artık neredeyse hiç gazete ve kitap okumuyordum, taş ustasının Romanesk'ten Gotik'e geçiş döneminde Orta Fransa'da yaptığı yürüyüşü anlattığı dergi hariç: 'Yeni katedraller, Babil'in yeni kulesi.'

Aynı biçimde not tutmayı da bıraktım, üst üste yığılmış bloknotları en uzak gömme dolaba kaldırdım, Seine

Tepeleri'nin haritalarını, jeolojik yer haritaları ve havadan çekilmiş fotoğraflarla birlikte duvardan indirdim (biri benim için askerî havaalanından çalmıştı bunları), artık mektup yazmıyordum, çevreden toplanmış taşları, yabanî elmaları, göçmen şahinlerin tüylerini ve öteki fetişleri, şimdi neredeyse masa boyunca yan yana dizili duran ve çoğunluğu kullanılmış olan kurşun kalemlerin yanında yalnızca buradaki patikadan getirilmiş, çoktan kaya gibi sertleşmiş çamur topağının durduğu yazı masamın üzerinden kaldırdım (kâğıdı bile, aslında her şeyden önce de onu, gözümün önünden yok ettim), sonra başlamadan önceki hafta içinde her türlü hazırlıktan kaçındım, koşma temposunda tek bir adım bile atmayı kendime yasakladım, özellikle karanlık mevsimde öylesine berrak ve net olan düşlerimi bozmak ve bulanıklaştırmak amacıyla yatmadan önce alışılmıştan fazla şarap içtim, gözlerimi beni kendisine çeken şeylerden kaçırdım ve sonunda artık yalnızca ilk karı beklemeye koyuldum.

Son olarak evi köşe bucak sildim süpürdüm –daha önceleri bu işi yapan kadın ailemin taşınmasıyla birlikte, tek başına benimle yapacağı bir iş olmayacağı gerekçesiyle işten ayrılmıştı–, camdan baktığımda fazladan ara mekânlar ve boşluklar görebilmek için bahçedeki ağaçları gerektiğinden fazla budadım; hatta bitkilerden oluşan çitin üzerinde makasla, zemin kattaki odamdan komşu bahçenin ötesinde, bana ana cadde olduğu söylenen caddeyi görmemi sağlayacak küçük bir gedik bile açtım.

Olabildiğince fazla olan faturaların hepsi ödenmiş, yakıt tankı doldurulmuş, ağaçlıklı yola balast döşenmişti. Ve önce yalnızca –bir sabah radyodan duyduğuma göre– Doğu Pireneler'in doruklarına düşmüş de olsa ilk kar düştü; onu uzaktan, Llivia topraklarındaki Rio Serge yeşil vadisinde, kısa bacaklı, doru donlu atların sağrılarında gördüm. Ve bu kadarı bana yetti. Ertesi gün Hiçkimse Koyu'nda bir yılıma başlayacaktım.

Başlamadan önceki akşam bir vidayı sıkıştırmak isterken çakının demiri kaydı ve işaret ya da yazı yazma parmağımı kesti, öylesine derin kesmişti ki, et yine kapanmadan önce, henüz tek bir damla kan akmıyorken bir an için kemiğin beyazını gördüm. Koy dışındaki hastanede yarayı diken doktor parmağımı haftalarca kıpırdatmamamı söyledi ve: "Mesleğiniz nedir?" diye sordu.

Bu durum işime geliyordu. Böylesi çok daha iyiydi: Öteki parmaklarımı kullanacak, böylece yanlış bir hareketin yaratacağı o iyi bildiğim tehlikeyi önlemiş olacaktım.

Sonraki bir saat içinde, kameriyeye inmeden önce, yukarıda şöminede, tıpkı her Müneccim Krallar Yortusu'ndan önce dedemin yaptığı gibi –ama o ocaktaki korla yakardı– şimşir ağacı odunuyla bir ateş yaktım, sonra eskiden onun yaptığı gibi ateşin üstüne bir şapka tuttum ve daha şapkanın dumanı tüterken kafama geçirdim, çünkü bu, bütün bir yıl için baş ağrılarını giderirdi.

Daha sonra bahçedeki en yüksek merdivene çıktım ve şu ormanlarda saklanan, var olduğundan tümüyle emin olduğum fabl hayvanının, kanatlı olması durumunda, yıl içinde oraya, koyda bir dış temsilciliği olsun diye yuva yapması düşüncesiyle ladin ağacının tepesinden huni biçiminde bir parça kestim, böylece yazı yazarken belki onu ve kuluçkadan çıkan yavrularını zaman zaman görebilecektim.

Sonra istasyona, 'Yolcuların Barı'na gittim, Kuzey Japonya'da, Morioka'daki marangoz arkadaşımın bir mektubunu ve 'Seine Tepeleri'ndeki Yenilikler'indeki banliyö haberlerini okudum, dönüş yolunda komşunun gün boyunca garaja kapatılan köpeğiyle karşılaşmamak, sürekli olarak çelik kapıya atlayan dev hayvanı esaslı bir biçimde havlatmak için yolumu değiştirdim ve en sonunda bahçede, açık duran oda kapısının önünde, ayaklarımın dibindeki seyrek otların arasında bir patika görüntüye gelene kadar oturdum.

Ondan sonraki ilk cümle, ki önceden düşünülmemişti,

beni hemen uzaklara, orman koyuna götürdü ve ancak şimdi oraya geri dönebilirim.

Koyu, Paris'in ortasından (gerçi orada neredeyse her yer Paris'in ortası), diyelim Versailles'a giden rahat bir banliyö treniyle boydan boy geçen bir yabancı, demiryolunun iki yanında uzayıp giden, herhangi bir ev tarafından değil, alet edevat kulübeleri tarafından kesintiye uğrayan sebze ve meyve bahçelerini görünce, özellikle hâlâ karanlıkta geçilen üç bin iki yüz metrelik güzergâhta olduğunu, bir metroda gittiğini sandığı için en çok, birdenbire açık araziye çıkmış olduğuna hayret edecektir (o sözde metro aslında Seine Tepeleri bariyerlerinden geçen tüneldir). Sonra o yabancı, sedir ağacının bulunduğu istasyonda herhalde inmeyecektir –ama zamanı varsa; özel bir amacı yoksa, o başka–, insanı şaşkınlıklar içinde bırakan kırsallık ya da daha doğrusu arazinin birdenbire kestirilemezliği ona bir şeyler hatırlatacak ve birkaç tane garip yol vaadinde bulunacaktır.

Koyda başka diller duyduğumda, bunları genellikle yöre sakinleri konuşuyor oluyordu, hepsinden önce de Portekizliler geliyordu –hayır, onlar dillerinin özelliklerini genellikle gizliyorlar, herkesin içinde daha çok ülkenin dilini konuşuyorlardı–, onların dışında Kuzey Afrikalılar, Asyalılar, en çok da Ermeniler ve Ruslar vardı. Belirli bir amaçla buraya gelip kendi ayakları üzerinde duran yegâne yabancılar, yakındaki Paris'ten gelenlerdi ve hiçbir biçimde dışarıdan gelen biri gibi davranmadıkları, tersine, öyle ya da böyle, başkentli gibi davrandıkları, buna uygun bir aksanla da konuştukları için yabancı oldukları hemen anlaşılıyordu; bunun dışında oraya özellikle bölgeyi görmek için gelmemiş oluyorlar, bölgeyi daha çok yürüyüşlerinin çıkış ya da bitiş noktası olarak kullanıyorlardı.

Bunun dışında on yıla varan bu süre içinde neredeyse yalnızca, ya rastlantıyla ya da istemeden koya gelmiş olan yabancılarla karşılaşmıştım. Bir akşam tek tük lokantaların

arasında, yalnızca koy sakinlerinin gittiği –o da giden varsa– bir lokantaya, Paris'in dışındaki endüstri fuarlarından birini gezdikten sonra yanlışlıkla buraya gelen kentli bir çift girmiş, sırf bu bile lokantada herkesin dikkatini çekmeye yetmiş, ancak daha sonra temelden farklı, daha yüksek sesle dile getirilen, el-kol hareketleriyle desteklenen, mekânı kavrayan bir düşüncenin etkisiyle daha da dikkat çekici olmuştu, en sonunda orada bulunan kendi içine dönmüş, sinmiş gibi oturan bir-iki banliyö sakininin önünde bölgeyle alay edildiğine ve bölgeye kibirle bakıldığına ilişkin öylesine açık seçik işaretler yapılmaya, sözler söylenmeye başlamıştı ki, yemeklerini çabucak yiyip kısa zamanda çıkıp gitmeselerdi, yerimden kalkacak ve bölgenin temsilcisi olarak buraya gelmiş yabancılar ve konuklar gibi davranmaları konusunda onları uyaracaktım.

Yollarını şaşırarak bölgeye girmiş olan insanların arabalarından kafalarını uzatıp bana: "Nerede olduğumuzu söyleyebilir misiniz bana lütfen?" diye sordukları çok sık olmuştur, ve yabancı plakalı bir arabanın yolun kenarında durduğunu gördüğümde, daha yanma bile gitmeden, arabanın içinde birinin çaresiz bir biçimde bir haritayı açmakta olduğunu bilirdim. Ve bir keresinde, gece yarısını epey geçe eve dönerken, istasyonun önündeki karanlık alana doğru kollarını kaldırmış, yalvarırcasına çığlıklar atan bir grup insan bana doğru koşmaya başlamıştı (aralarındaki Oğlum'u hemen görmüştüm): Daha sonra anlaşıldığına göre, bunlar Çinli bir gruptu, yanlışlıkla tünelden sonra trenden inmişlerdi ve neredeyse saatlerdir –bu arada panik duymaya da başlamışlardı– oradan oraya aptalca koşuşturuyorlardı, ne olduğu anlaşılmayan bu buz gibi soğuk Hiçkimse Ülkesi Kafesi'ne hapsolmuşlardı, ne bir taksi geçiyordu ne de başka insanlar, ne açık bir bar vardı ne de karakol.

Ama bu, çok önceleri, ilk olarak 1997 yılında olmamış mıydı? Bu yıl içinde yalnızca tek bir yabancı bende iz bırak-

tı: şu spor dalından savaş dalına geçmiş olan gazeteci. Belki de oradaki aylar süren eyleyişim nedeniyle ziyaretleri biraz daha hoş karşılayacak bir duruma geldiğim sıradaydı, onu bölgede gezdirdim, bir vitrinde mermerden yapılmış 'Souvenier' tabletleri gördüğü için –ki aslında onlar taş ustasının tezgâhında duran mezar tabletleriydi– bölgenin çok özel bir yer olduğunu söylemişti. Buraya yaptığı ziyaretten kısa bir süre sonra, Alman iç savaşı sırasında ölmüş olmasıyla aklımda kaldı, çok genç bir adamdı.

Yalnızca yılın başından beri değil, akşamüstleri ara sıra aynı zamanda tütün de satılan o bara gidiyordum, orası benim için koyun en uç noktasını, sonunu işaretliyor. Ancak bu yıl orası benim için bir gözlem ya da daha çok bir bakma noktası oldu.

Çünkü Paris'ten Versailles'a giden iki büyük cadde burada birleşiyor, biri sıradağların üstünden aşıyor, bir zamanlar kralların yoluymuş, her iki yanı da çok sarp, üstünde de adamakıllı bir geçit yüksekliği var; ötekinin, Ulusal Cadde 10, alt yanında, hafifçe yükselen, çok kıvrımlı, yavaş yavaş genişleyen bir vadinin içinden akan Seine'in Sèvres'de oluşturduğu büyük dirsekle çevrili, benim gözümde ise sözü edilen yerde çoktan bir yüksek bir vadi oluşmuş bile. Her iki caddenin birleştiği sivri yere resmî olarak da *Pointe*, dil ya da uç deniyor. Birçoğu Versailles Sarayı'na kadar giden 171 numaralı otobüslerin tabelasında son durak olarak POINTE yazıyor ve aynı biçimde çevredeki kurumların neredeyse hepsinin adı da ona göre düzenlenmiş, Ambulance de la Pointe, Garage ..., Pharmacie ..., Video ..., Tailleur de la Pointe (her şeyden önce tadilatlar için).

Oradaki 'Bar de la Pointe'de, sokakların birleştiği yerin tam köşesine bakan kapının yakınında durmaktan kaçınır, daha çok barın arka taraflarına yönelir ve tezgâhta durmakta olan öteki insanları gözden geçirirdim. Ve her defasında gece olduğunda, koyu kısa bir mesafe için kesen eski Kral

Yolu'ndan, çok daha aydınlık ve geniş olan ana otoyola, Ulusal Yol'a çıkmak için hepsi birden acele eden arabaların geçtiği özel bir karanlığın görüntüsü gelirdi gözlerimin önüne, köklenen gaz pedallarının sesinin arasında kaçmakta olan tavşanların cıyaklamalarını ayırt ederdim, bu arada karşı yönden gelen araçlar ormanlık koyun belirgin karanlığı karşısında tereddüde kapılırdı.

Ancak bu *Pointie*'i yalnızca bir geçiş yeri gibi bir şey değil, daha çok bir çizgi olarak hayal ediyordum. Eski kartpostallarda da buna uygun olarak gösterilmişti. Doğu yönünden ve metropolün bulunduğu taraftan çekilmiş böyle bir İki Yol'un Birleştiği Yer'in fotoğrafında bugünkü Ulusal Cadde'de henüz tramvay raylarının, o zaman da şimdi olduğu gibi bulvara benzeyen –hatta Paris'tekilerden daha da genişmiş gibi duran, çünkü çok daha tenha olan– kaldırımlarda çınar ağaçlarının bulunduğu gözüküyor. Buna karşın, yüzyılın başına ait olan o kartpostalda, artık koyun bir parçası sayılan –öncelikle bir çukurluk yolu olan– geçit yolunun ancak arka planında ağaçlar olduğu göze çarpıyor, hem de o zamanlar çok daha öne gelmiş gibi gözüken ormanlık tepeler biçiminde ve her iki tarafta; şimdi de o zamanki gibi, yürümek için yalnızca çıtalar, pervazlar ve denge direkleri bulunuyor. Peki Porchefontaine lokantacısı neden son girişimi olarak bu uç noktada eskiden çok özel bir manzarası olan bir lokanta açmasındı?

Sanki koyun kesin sınırları varmış gibi davranıyorum. Aslında bu sınırlar, bir tür ölçüm işlemine de giriştiğim için, bu yıl bana hareketlenmiş gibi geliyor. Kimi zaman o güne kadar hesaba katılmış olan bir leke yok oluyor, başka bir anda yeniden ortaya çıkıyor, tümüyle açıklanamaz olan başka bir tanesi ise koya ait olduğunu gösteriyor. Sürekli bir daralma ve genişleme söz konusu, dışarıda, açık havada küçük bir iç toprağın çevresini belirlediğim günler bile oldu, tıpkı koyun tam tersine başka alanların iç toprağı oluşu gibi.

Yazı alanıma yaklaşım biçimim de herhalde böylesi bir değişkenliğe katkıda bulunuyor. Bazen, çevremdeki asıl görüntüye yaklaşabilmek için, kendimi onun içinden çıkarıyor ve geniş bir yay çizerek yine gerisin geriye yöneliyordum. Ama tam da koya çeşitli yönlerden geri döndüğüm zamanlar, onun sınırlarının en belirginsizleştiği anlar oluyordu. Bütün bölge hakkındaki tasarım da, eve gitmek için seçtiğim yola göre değişiyor, atlayıp zıplıyordu; ve böylece her defasında bu tasarıyı oraya yeni gelmiş ve hiçbir şey bilmeyen biri gibi yaşıyordum, burada geçirdiğim on yıla ilişkin herhangi bir bellek kırıntısı olmaksızın geçirmek istediğim bir yıl açısından bu durum işime geliyordu.

Yeni gelen biri, yağmurlu bir akşam Ulusal Cadde'den saptı ve kendini bir anda Ardenner Ormanı'nın artık kullanılmayan kömür ocaklarında buldu. Bu eski maden ocağında, evlerin uçsuz bucaksız bir yolun iki tarafında sıralandığı köyün hâlâ içlerinde oturulmakta olan evlerinin kapıları kapatılmamış, yalnızca öylesine itilmişti, yoğun geçiş trafiğinden dolayı uğultular yükselen yolda ise siyahlaşmış çukurlar ve delikler vardı, bunların çapraz fıskiyelerinden olsa olsa evlerin aralık duran girişlerine bir kayma söz konusu olabilirdi.

Bu hep ıssız araba yolu sonunda, bir yanında beton siperlere benzeyen beton bir çıkıntının, yani *Rive Gauche* İstasyonu'nun (Sol Kıyı); öteki yanında ise mahyası demiryolunun yamacının yüksekliğinde olan aynı adlı otelin (barıyla birlikte) bulunduğu otoyol köprüsünün altına giriyordu. Bir kadın gölge gibi oraya koşarak girdi ve adam oradan geçerken kadının bir bardak su rica ettiğini duydu. Ve kadının arkasından köprünün altındaki karanlığın içinden bir grup deniz kazazedesi çıktı ve her biri ötekinden daha şaşkın bir halde, Ulusal Cadde'nin ya da *Sağ Kıyı* istasyonunun nerede olduğunu sordu.

Donuk ve çamurlu betondan başka bir şey olmayan, bir

kısmı yıkılmış, hemen hemen hiç ışıksız demiryolu altgeçidinin tavanından binlerce beyazımsı çivi çıkıyordu, ikinci kez bakıldığında ise bunların çimentodan dökülmüş sarkıtlar olduğu anlaşılıyordu, bu sarkıtlar kaldırım asfaltı üzerine, oradaki yükseltilerin üzerine damlıyor, dikitlerin ya da yer-damla taşlarının koni biçimli çıkıntıları şimdi tabanın altında hissediliyordu. Tepede trenlerin zangırdayışı kamyonların gürültüsüne karışıyor ve ağır torbalarıyla koşar adım giden yabancı bir takım asker neredeyse deviriyordu.

O akşam Hiçkimse Koyu'nun ana girişi işte böyle, bir damla taş mağarasının kapısı biçimindeydi, aşağıda mağaranın eşiği olarak yuvarlağımsı kubbeler vardı, bu eşik üzerinde eskiden beri her defasında, hem eve gelişlerimde hem de gidişlerimde, bilerek ve isteyerek bir an için yaylanıp sallanıyordum.

Ondan sonra kısa bir süre önce bir görüntü sıçraması: Yolun yanındaki pıhtılaşmış ıslak, sık bir orman bölgesinin önünde uzunlamasına bulanık bir ışık dörtgeni, yani karşı bar, adı 'Küçük Robinson', bir tür ahşap kulübe, pılı pırtı ve daha çok, istiflenmek yerine yuvarlanıp bırakılmış kütüklerle tıka basa dolu, ama branda bezleriyle çok sert kışlara karşı korunaklı; içerdeki siluetler müşterilerden çok –lokantacı tüylü bir köpekle tek başına oturuyor gibiydi– yine oraya dizilmiş ağaç dalları ve yarım kesilmiş ağaç gövdelerinin siluetleri. Ve şimdi barakadan duman çıkıyordu. Ve sonra orman parçasında yine de bir ayrıntı, adamakıllı bir kırmızısı olan kuş üvezi böğürtlenleri.

Ve görüntü yine değişiyor. Geçit henüz yapılmamıştı. Ben henüz –her zamankinin aksine– koyda konaklamamıştım. Eski araba yolu ansızın kıvrıldıktan sonra bir çukurluğu boydan boya geçiyor ve bilindik uygarlığın çok uzağında, bir ceza kolonisinde gece pistine dönüşüyordu. Koloninin sakinleri gerçi bir ölçüde özgür hareket ediyorlar, ama dikenli tellerin ve çamur yığınlarının önünden geçerken ya başlarını

eğiyorlar ya da birbirlerine bakmıyorlardı, burada yolların daha çok yer sağlamasına rağmen, herkes ötekiyle arasında belli bir mesafe bırakarak yürüyordu, buna çiftler de dahildi, hem de, yalnızca yaşlı olanları değil, üstelik onlar için erkeğin ya da kadının ötekinden birkaç adım önde yürümesi pek de yeni bir şey sayılmazdı.

Bu kesimde hemen hemen hiç dükkân yoktu, askerî bölgelerde bulunanlara tıpatıp benzeyen bir süpermarket vardı, sebze-meyve tezgâhları olmayan, fiyat listeleri olmayan, yalancı pencereleri olan bir süpermarket; bir malın gözükse gözükse yalnızca arka tarafı gözüküyordu, kasiyerin başı bizzat bir mahkûmun başına benziyordu, çukurluğun içinde daha da çöküntülü bir yerde bulunan neon ışıklı mekândaki çocukların başları da öyleydi, çocuklar oradaki kamp okulunda oturuyorlardı, zaten mahkûm olarak doğmuşlardı, sürgünlerin evlatlarıydılar.

Bundan başka çepeçevre tepelerin karanlığının içinden dört katlı, dev gibi bir gözetleme kulesi yükseliyordu, her bir katı geç kaldıkları için piste yavaşça sokulanların üzerine kaskatı bir kinle bakıyordu, yalnızca kulenin tepesinde durmaksızın yanıp sönen çakan bir ışık vardı.

O akşam kendimi banliyö trenlerinin gelip gittiği, çınar ağaçlarının gölgesinin oynaştığı istasyon alanında koyuma varmış olarak buldum, aslında koy en geç Ulusal Cadde'nin orada başlıyordu, hatta zaman zaman daha öte tarafta, örneğin Ermeni Kilisesi'nin orada ya da yolların birleştiği ucun, *Pointe*'in ardında, tadilat yapan terzinin orada.

Bu yılın yine böyle bir gününde yine böyle bir yay çizdikten sonra, başka herhangi bir yerden yerleşim yerine doğru çıkan yollardan çok daha sayıda yolun ve patikanın çıktığı ormanlardan geçerek geri dönüyordum. Ve her gün nasıl burada o âna kadar gözümden kaçmış bir şeyi algılıyorsam, şimdi de aynı şey oluyordu: Ormanın derinliklerinde, açıklık bir yerde, meşe ve kestane ağaçlarının arasında bir

palmiye ağacı duruyor, yelpazelerinden biri -hava neredeyse tümüyle rüzgârsız olduğu halde- tıpkı açık denizde bir yelken gibi durmaksızın çıtırdıyordu. Bir baykuş öttü, oysa günün ortasıydı, Katolik kilisesinin çanları on ikiyi vuruyordu ve hemen hemen aynı anda koydaki tek resmî binanın –bambaşka bir yerde bulunan ana binaya ek olarak yapılmıştı– damından bir siren sesi yükseldi, bugün ayın ilk çarşambasıydı.

Ormanın uzaktaki çıkışında, cephesi tam da ormana bakan, son ağaçlar tarafından çerçevelenmiş, kaplanmış bir ev duruyor ve yol dosdoğru kapıya ve bir-iki basamağa gidiyordu. Bu, ormanın tam ters yöndeki bitiminden tümüyle farklı bir görüntüydü, oradaki yollardan bakıldığında genellikle penceresiz yan duvarlarının gözüktüğü büro komplekslerinin bulunduğu yayla yer alıyordu, hem de bu duvarların yalnızca bir bölümü, bir kenarı, bir havalandırma borusu, bir gaz tankı gözüküyordu, üstelik bunların renkleri ormandaki benzer renklerle çatışıyordu. Orada bana öyle geldi ki, belki de büroların ağaçlara karşı böyle cephe oluşturmasının yarattığı etkiye, yalnızca yapıların boyunun ağaçları geçiyor olması değil, tersine yapılara tırmanılarak ulaşılıyor olması da katkıda bulunuyordu, bu arada koydaki evlere giden orman yolları öyle ya da böyle hafifçe yokuş aşağı iniyor, yan yollara ayrılıyor ya da biraz önce değinildiği gibi, sanki amaçlamışçasına belli bir kapıya yöneliyordu.

Evet, aşağıdaki evlerin büyük bir çoğunluğu, kendilerini çevreleyen ormanların ölçülerine uygundu, üstelik bu, ağaçların arasından bakıldığı anlara özgü bir durum da değildi. Şimdiye kadar başka hiçbir yerde ormanların ve insan eliyle yapılmış yapıların böylesine canlı-güzel bir topluluk oluşturduğunu görmedim. Görüyordum ki bu durum, yerleşim yerinin koydaki el değmemiş ormanın derinlerine ve her bakışta daha da derinlerine kadar uzanan konumundan –bu, her gün yenilenen, ama işime gelen bir yanılgıydı– ve bütün o küçük evler arasında neredeyse tek tek her biçimin

yabaniliğinden ve doğallığından kaynaklanıyordu, orman ağaçlarıyla öncelikle ara mekânların benzerliği sayesinde karşılaştırılabilirdi. Kıyıyı çoktan arkamda bırakmış ve orman yolu yerine, umarım sonsuza dek burada kalacak olan yan yollardan gidiyor olmama rağmen benim, yani buraya yeni gelenin bile, hem ağaçların hem de yapıların sağlamlığı ve aynı zamanda da zarifliği dikkatimi çekmişti.

Böylece o gün koyun sınırları, yukarıdaki yürüyüş yamacında bulunan son evlere kadar genişledi ve bu büyük yayılmada ilk duyulan neredeyse tek gürültü, çocukların oyun oynarkenki bağırtıları, köpek havlamaları, çekiç sesleriydi, bu arada arkamdan, ormanların içinden baykuşun ötüşü duyulmaya devam ediyordu.

Ve yine başka bir gün, gece yarısına doğru, gökte dolunay varken, orman yolundan eve dönerken, artık baykuş ötmüyordu. Onun yerine orman çıkışındaki evin önünde bir tilki duruyordu, öylece duruyordu, şimdiye kadar hiç görülmemiş bir tilki profiliydi. Ve sonra, göz açıp kapayıncaya kadar bir-iki bahçe öteye koşuşu, bütün çitlerin, duvarların ve sütunların arasından ok hızıyla uçuşuyla bir hayaleti andırıyordu, ondan sonra yine hiç kıpırdamadan durdu, tüylü kuyruğundan sipsivri ağzına kadar uzanan yatay bir silueti vardı, uzun uzun bakmak için başını omzunun üzerinden bana doğru çevirmişti, benden başka hiç kimseye değil; sonra yine ok gibi koşmaya başladı, kaçıyordu, yoksa dosdoğru üzerime mi geliyordu? Beni geçti gitti. Bu, nerede olmuştu? Burada, koyda mıydı? Ve içinde bulunduğumuz yılda mı?

Bu yılla ilgili olarak önce yarasaları hatırlıyorum, yine ormanda açıklık bir yerde, Seine Tepeleri'nde hava kararmak üzereyken, –aylardan Ocak'tı, buralara daha yeni yerleşmiştim– Meudon'a doğru tepeleri aşarak yürüyordum ve sıcak bir rüzgâr esiyordu. Yarasalar kendilerini ancak yaz sonunda yine gösterdiler, o zaman da yalnızca bir akşam boyunca, birkaç kırlangıç kuşunun daha dönmekte olduğu bahçenin

içinden zikzaklar çizerek uçup gittiler.

Aynı biçimde yine Ocak'ta, bir keresinde, kurşun kalemlerimi yontmak için oda kapısının önüne çıkıp çıplak ayakla otlara basmıştım, sonra neredeyse bir saat boyunca armut ağacıyla kiraz ağacı arasında bir aşağı bir yukarı dolaşmıştım, yerden tabanlarıma öylesine güzel bir sıcaklık geliyordu ki. Aynı zamanda ormandaki fidanlıklardan Ocak çekirgelerinin cırlamakta olduklarını ise, orada zaman zaman oluşan büyük sessizlik yüzünden yalnızca düşlemiş olmalıydım. (Buradaki Ocak çekirgeleri ve onların sessizlikle olan ilişkilerinden ileride biraz daha söz edilecek.)

Duyu yanılması değildi –oysa ilk bakışta öyle sanmıştım–, yine de ıslak ve soğuk bir kış gecesi koydaki ana caddede, Bordeaux Yamacı'nın eteklerindeki kaldırımda, küçük bir yılanın süründüğünü gördüm, hayır, solucan ya da Çin işi Japon işi sürprizlerden değildi, yılanlara özgü çok yavaş hareketlerle de olsa gerçekten hareket ediyordu, yanına çömeldiğimde sokak ışığının altında başını hafifçe kaldırdığını gördüm, son gücüyle dilini çıkardı ya da hiç çıkarmadı. Oradan aceleyle geçmekte olan bir yayaya yılanı gösterdiğinde, bu mevsimde böyle bir hayvan görmüş olduğuna hiç şaşırmadı, tıpkı hemen hiçbir şeyi şaşırmaya değer bulmayan diğer yöre insanları gibi. Ve gece maçından dönen birkaç delikanlı yaklaşırken can çekişen yılanı yamacın üstünden yaprak yığınının içine ittim.

Ve yine kışın, doksan yaşında bir adamın cenazesine tanık oldum, yukarıda, yayladaki (o gün koyun bir parçasıydı) evinde tek başınayken ocağı yakmış ve oturma odasında otururken yanmıştı: Öğleden sonra ben gittiğimde bile, 'Seine Tepeleri'ndeki Yenilikler'in her zaman olduğu gibi olay yerine çok geç gelen muhabirinin fotoğrafını çektiği kırık pencereden kapkara bir duman çıkmaya devam ediyordu, aklıma köy yerinde kullanılan bir deyim geldi: "Sizin oralar, yangın yeri kadar soğuk!"

Ve ilkbahar başlamadan önce koyda ve onun çevresinde o güne kadar hiç olmamış bir şey daha oldu: deprem. Şimdiye kadar jeologların bile açıklayamadığı bir deprem, dediklerine göre, açıklanamamasının nedeni de bölgenin çok az araştırılmış olmasıydı: Gerçi hafif bir depremdi –birçok insan yine askerî havaalanındaki bombardıman uçaklarından biri havalandığı için camların zangırdadığını sanmıştı–, ama sıradağların alçı yataklarında eski bir taş ocağının yeraltındaki galerisinin yıkıldığı söyleniyordu, oradaki mantar üretiminin sonu demekti bu.

Deprem kameriyede yazımı neredeyse hiç bozmamış olmakla birlikte, başka bir şey bunu çok daha güçlü bir biçimde yaptı. Eyleyişim içinde sürekliliğe, her gün yazmaya böylesine bağımlı olan beni durmakla tehdit etti ve sonra da neredeyse, henüz başlangıcında olduğum (peki şimdi neresindeyim?) için zaten pek de sağlam durmayan girişimimden vazgeçmeye zorladı.

Çok uzun zaman önce ortadan yok olmuş olan Katalan Kadın, karım birdenbire ortaya çıktı, ama yeniden ve üçüncü kez benimle birlikte yaşamak için değil, tersine benim, bizim kitabımızı engellemek için. Kışın haftalar boyunca, ikide birde, ama asla düzenli olarak ve belli bir saatte değil, umulmadık yerlerde yoluma çıkınca en azından bunu amaçlıyormuş gibi geldi bana.

Ara sıra İspanya dağlık bölgesinde Salamanca'ya kaçmak, bir pansiyonun çatı katından kuş bakışı Plaza Mayor ayaklarımın altındayken kameriyemden gördüğüm manzarayı düşleyerek yazmayı orada sürdürmek de çare değildi (o haftalar o kadar uzakta kaldı ki, örneğin buradaki can çekişen yılanın aslında orada, Tormes Irmağı'nın kıyısındaki yapraklar arasında sürünüp sürünmediğinden ve hayvana eğilenin ben değil de arkadaşım, Ressam olup olmadığından emin değilim): Koydaki evime gitmeliydim; orada olmadığım sürece, hem de bütün yıl boyunca, kitabım yerini ve ne-

denini yitirirdi.

Ve hemen ertesi sabah geri döndüm, işimi sürdürürken 'o kadın' yine beni ziyarete geldi. Aslında ağaçlıklı yolun sonunda bulunan, bir çiftliğe aitmiş gibi gözüken ve oradaki bir elektrik direğine tutturulmuş olan posta kutusuna gittiğimde onu yalnızca yakın bir yan yoldan koşarak kaçarken gördüm, posta kutusunda Salamanca'daki Tormes'in üstünde bulunan Ortaçağ'dan kalma bir köprünün kartpostalı vardı, kartın arkası yazılmamıştı.

Ana'da evin anahtarı vardı, bazı günler üst katta gürültü patırtı yaptığını duyuyordum. Daha sonra aşağıya, odaya geliyor ve bir köşeye oturuyordu. Bir arkadaşın hiç aklımdan çıkmayan deyişine uygun olarak onunla konuşmaktan kaçınıyordum: Cinlerin istediklerini yapmalarına izin ver, yoksa onlara yalnızca yeraltı kalır, hüzün. (Eskiden ona bunu anlattığımda, Katalan Kadın'dan şöyle bir yanıt gelmişti: "Ama belki de hüznümün altında sevinçlerim bekliyordur!") O da bir o kadar az konuşurdu, hiç ses çıkarmadan yalnızca bakardı bana, saatlerce, eskiden ben çalışırken onun böyle yapmasını isteyen ben değil miydim? Daha sonra, günlük çalışmanın tamamlanmasına az kaldığını hissettiği anda beni terk ederdi. Ama ara sıra, özellikle de durumdan giderek bitkin düştüğüm, yan odadaki yatakta uyumaya çalıştığım zamanlarda içeri dalar, hiç konuşmadan beni sarsar ve yine giderdi.

Ve bir ilkbahar günü yine geldi, arka bahçede oda kapısını yumruklamaya başladı. Dışarı çıktım. Birdenbire dev gibi omuzlara sahip olabiliyordu, bu omuzlarla beni tuttuğu gibi yere çaldı. Ayağa kalktım, beni yeniden yere itti, ancak bu kez kendimi toplamıştım, düşmedim. Kendimi koruyabilirdim, ama o zaman da kesintiye uğrayan cümlemi kaybedecek ve böylece de kitabıma devam edemeyecektim. Ve böylece Katalan Kadın burnumun dibinde durduğu halde, düşmanımla göz göze bakışırken, içimden bir sonraki cümleyi geçiriyordum, aynı biçimde ondan sonraki ü küçük dev

kadını yakalayıp çitin mızraklarına geçirmek üzereydim, aynı zamanda bir an için bu kadın bedeniyle birleşmeyi ve Ana'ya bir çocuk yapmayı da arzuluyordum, aynı zamanda kollarımı karıma dolamaktan başka hiçbir şey istemiyor, ama komşuların bizi öyle görmesinden korkuyordum.

Ve sonunda şöyle bir şey oldu: Ben, ne kadar yaşlı olursam olayım, ağlamaya başladım ve bunu yaparken de olduğum kadar yaşlıydım. Ve bana öyle geldi ki, onun nefreti artık kibre dönüşüyordu. Ancak daha sonra ona baktığımda, yine ortadan yok olduğunu gördüm. Biraz önce neredeyse birbirimizi öldürmek üzere olduğumuz yere oturdum, kökünden çıkmış ot ve toprak parçalarıyla birlikte kabaran topraktaki ve ezilen yerlerdeki kesişen izleri incelemeye koyuldum, kendi beyaz ırkımın dışında hiçbir insan ırkının bana yabancı olmadığını, en çok da kadın ırkının yabancısı olduğumu düşündüm; 'Günün birinde birbirimizi öldüreceğiz,' diye düşündüm; 'Bizi yine bulacağım,' diye düşündüm, ve sonra Hiçkimse Koyu'ndaki yılımı sürdürdüm.

Karım o günden beri bir daha gözükmedi. Onun yerine yazla birlikte öteki tehditler ve engeller çıktı ortaya. Ancak yazı yazmak için onlara, dışarıdan gelen uyarılara da ihtiyacın yok muydu senin? Onlar olmazsa kendini kendi içine sürüklemeyecek miydin?

Zaman zaman evet; zaman zaman.

Koydaki, başlangıçta bana tuhaf gözüken ve geçen zaman içinde öylesine doğaya yakın duran evlere girmenin zamanı geldi.

Ancak yazı yazmaya başlayıp algılarım keskinleştikten sonra buradaki yapılar konusunda daha dikkatli davranır olmuştum. Bu, neredeyse zaten doğruluğu denenmiş bir yolla oldu: Bir şeyi bilerek algılama yeteneğim olmadığı için, her defasında ancak eve dönüp masaya oturunca, tam anlamıyla bakmadan, şu ya da bu evin önünden geçerken dikkatimi çeken şeyleri not ediyordum. Bu arada zaten silik olan bellek

izimi yitiriyor, somutlaşıyor, olabildiğince tam olarak betimliyor, bunu başarıyor, öyküler uydurmaya başlıyordum.

Evleri ve bölgeyi böylesine betimleyerek, daha doğrusu tahmin yürüterek, kafamın içinde yazıp çizerek, daha sonra ikinci bir kere daha oraya gidiyordum. Ve ancak böyle, olayın gerçek yüzünün ne olduğunu görebilecek duruma geliyordum. Ve yerimi tam olarak saptamam konusunda yanlışlarım, doğrularımdan çok daha baskın çıktılar. Yalnızca bunu elde edebilmek için, kuşkulu durumla duyularımın arasına daha önceden yazılı bir şeyleri sokmuş olmam gerekiyordu, yanlış bir şey olmasa da yarı kör bir şeyi, ama her durumda yazılı olan bir şeyi. Ondan sonra yine eve dönmem ve bunu, eğer gerekiyorsa, düzeltmem yeterli oluyordu.

Ve bazen de yanlış olanı olduğu gibi bırakıyordum, belli bir sokak köşesinde olduğunu düşlediğim telefon kulübesinin yarın sabah gerçekten de orada durmayacağını kim söyleyebilirdi ki?

Şimdiye kadar hiç koydaki evlere benzeyen evler görmemiş miydim? Evet, şimdiye kadar hiç buradaki evler gibisini görmemiştim.

Ve ancak yazı yazma yılıyla birlikte ayırt etmeye başladım: Bunu sağlayan yalnızca özel inşa biçimi değildi. Bu aynı zamanda, kenarda köşede kalmış, derinlemesine ve uzunlamasına ormanların içine girmiş yerleşim diliminin içindeki konumlarından da kaynaklanmaktaydı. (Yalnızlık ve kenarda köşede kalmışlık vardı – başka ne olabilirdi ki?) Uzaktan bakıldığında tek bir ev yoktu ki –ve böyle bakıldığında çoğu gözüküyor–, sırtını ormana dayamış olmasın, orman bir yay çizerek öteki evlerin damları boyunca da uzayıp gidiyordu.

Çepeçevre sıradağlar koydaki yapılar için yalnızca bir çerçeve oluşturmakla kalmıyor, daha çok onların görüntüsünün bir parçasını da oluşturuyor. Kavislenen, hafif bir çıkıntı oluşturan bir ufku andıran sıradağlar olmasaydı evler yalnız kalır, her birinin görüntüsünde bir eksiklik olurdu.

Bu dört bir yandaki ormanlık tepelerden oluşan arka plan olmasaydı, yerleşim yerinde, yöre sakinleri arasında olmasa bile oturma yerleri arasında var olan garip ortaklığı sağlayan şey eksik kalmış olurdu.

Pencerelerimden birinden baktığım ve yakın ya da uzak komşu evlerin alınlıklarının arkasında yükselen ormanların, haberleşme kulesinin bulunduğu sıradağların ve Poussin Yeşil Vadisi'nin, daha Kasım ayının başı olmasına rağmen karla kaplı batı tepelerinin olmadığını düşündüğüm çok olmuştur; yapıların ön ve orta planda sınırsız, sisli ve hep aynı kalan bir düzlük boyunca uzandığı yerde çepeçevre tepelerin olmadığını düşündüğüm her defasında içimi bir huzursuzluk, neredeyse bir dehşet kaplamıştı.

Hayır. Bölgenin evleri de tek başına, damlarının üstünde yeşil ve gri ormanlık tepelerin kavisi olmasa da bir güç oluşturuyor, en azından birçoğu. Hatta düzlüklerde yerini koruyabilir ve orada güzel ve keyif verici ufuklar oluşturabilir, her biri ötekiyle, ön ve arka bahçeleriyle birlik içinde, ayna gibi keskinleştirilmiş derinliklerin içine kadar uzanan bir sürü pervaz.

Ve yine ancak bu yıl, çocukluk düşlerimdekinin egzotik bir şehir olmadığının, tersine buradaki, koydaki yerleşim yerinin tıpkısı olduğunun farkına vardım; daha sonra on yıllarca peşinden koştuğum o beyaz şehirler, doğru olan değildi. Ya da: Beyaz şehir bana hiçbir şey ifade etmiyor. Koyda da beyaz evler var, ama ender olarak ve ancak uzaktan parlamaya başlayan Beyaz Şehir'in tersine, burada son Beyaz gözden kayboluyor ya da insan onu aramak zorunda kalıyor. Yüz yıl önce bölgede böyle bir yapı varmış, adı da, 'La Maison Blanche' imiş. Ön cephesi ışık geçirmeyen boyayla boyanmış. Sarı, kırmızı, eflatun fırça darbeleri de gözükse bile, bunlar asla rengârenk izlenimi bırakmıyor, hatta renkli izlenimi bile bırakmıyorlar. Bu arada evler asla kamufle edilmiş gibi gözükmüyor, daha çok ev olgusunu açık ve net bir biçimde

ortaya koyuyorlar ve Karl Valentin'e göre bu ev olgusu açık arazide duruyor.

Ama öteki banliyölerde de durum aynı değil midir? Belki. Yalnızca buradaki evler daha güçlü bir biçimde beliriyorlar, tam da, neredeyse sırayla giderek küçüldükleri için: Başka bir yerde olduğu kadar geniş olsalar da, daha alçaklar, aynı yükseklikte olsalar da, fark edilir biçimde daha darlar. Ve bahçeler, başka herhangi bir yerde olduğundan genellikle daha büyük olduğu için, evlerin arasındaki boşluklar oradakinden temelden farklı. En dar aralıklar bile, küçük evlerin arası ve üstü bile daha havadar.

Ara boşlukları derecelendirme oyunu önceleri, çocukluğumda geleceğin yerleşim yerlerine dair kurduğum hayalleri yeniden canlandırıyor, dahası somutlaştırıyordu. Ancak bu oyun, koydaki yapıların taşıdığı başka özellikler nedeniyle yeni bir boyut kazandı: Bin evin hemen hemen hepsi, ister garip bir biçimde sivri, ister garip bir biçimde çıkıntılı olsun, yanındakinden farklı bir biçimdeydi ve olur da birbirine benzeyen iki tane olursa bu, ikiz insanlar kadar ender rastlanan bir durumdu, ikizler de zaten birbirlerinden çok uzaklara savrulur giderler. Bunun dışında evler hiçbir yerde sıra halinde durmuyorlar, daha çok biri ötekinden ileride ya da geride bulunuyordu, dümdüz yolun yakınında, onu izleyen kule benzeri ev kuka pisti uzunluğundaki bir lahana bahçesinin dibindeydi, sonra durum yine tersine dönüyor ve böyle uzayıp gidiyordu. Ve iki adımda bir, farklı yönlere bakan ön cephelerle de karşılaşılabiliyordu, hem de yalnızca bir gölün ya da 'Place de la Concorde' adındaki yuvarlak, her zaman kalabalık alanın çevresindekiler de değil.

Banliyölerde inşaat malzemesi olarak kullanılan koyu sarı renkli kumtaşı, koyda asla, başka herhangi bir yerde olduğu gibi caddeler boyunca çıkmazdı insanın karşısına, kırmızı kiremitler ve solgun kireç taşından yapılmış yapılar kadar seyrekti ve sıvası yapılmış birkaç evin sıvası da ön cephe-

den ön cepheye hem renkte hem de pütürlerinde farklılıklar gösteriyordu. Şimdiye kadar, malayla atılan harçla yapılmış astar boyaya benzeyen desenlerle bezenmiş duvarları olan bir ya da iki eve rastladım, her defasında, doğanın temel örneğine tümüyle boyun eğen, en çok da kuraklıkta toprağın çatlaklarının içinde dikkat çeken, altıgen biçiminde yontulmuş taşların bulunduğu çok uzak yerlerde.

Ayrıca evler daha çok sadeydi, damın üzerinde âdeta bir toplantıyı andıran, biri, üzerine bir çiçek saksısı geçirilmiş, sahte bir fabrika bacasına benzeyen, onun yanındaki çok kanatlı bir minyatür pagoda olan bacalar hariç. Ve şimdiye kadar, birbirlerinden epey uzakta olan iki güney ön cephesinde güneş saatleri gördüm, o kadar alışılmışın dışında küçüktüler ki –tıpkı bir hasar sigortasının plakası gibi– yalnızca bu nedenden ötürü bile bir keşiftiler. Ve bir bahçe duvarının üzerindeki, ilgili noktaları geçen zaman içinde silinmiş oyun küpleri biçiminde uç noktasından tutturulmuş o bir dizi beton dikdörtgen prizma ve bir evin duvarındaki, istekayla birlikte bilardo toplarını resmeden o kabartma.

Koyun bütün evleri ormanlık tepeler tarafından çepeçevre sarmalanan bir çukurlukta toplanmıştı, içlerinden hiçbirinin yüksekliği ötekilerin üstüne çıkmıyordu. Hiçbirinin kulesi, cumbası, mazgalı yoktu ve hiçbiri, tıpkı yakınlardaki banliyölerde de sayısı çokça olan ötekiler gibi, ancak bir emlakçinin 'villa' olarak adlandırabileceği bir saray taklidi değildi. Ötekilere göre biraz daha görkemli olan bir tanesi daha çok bir orman evine benziyordu, girişi kemerli olanı ise –ki tekti– herhalde eskiden rahibin eviydi. Ve Seine Tepeleri'ndeki, benzer dünyanın her yanına açılan yan yollarda yürürken ikide birde Romanesk döneme ait bir kemerle, Gotik döneme ait bir sivri uçlu çatıyla karşılaşılan öteki koylardan farklı olarak, buradaki, anadan babadan kalma yapıların hiçbirinde herhangi bir mimari üslubun taklit edildiğini görmedim, hatta üslup diye bir şey görmedim.

Paris'in banliyölerindeki evler için 'Pavillon' ifadesi kullanılır. Ama yerel konutların büyük bir bölümüne uygun düşmez bu ifade. Bu konutların plansız, ayrıntısıyla tasarlanmamış bir görünümü vardır. Onlar konuttan başka bir şey değildir ya da salt insanın başını sokacağı yapılardır, gereksiz ayrıntıları yoktur. Ormanlık koyda eskiden beri durmaktadırlar, oradadırlar ve sonsuza dek kalmaları, orada olmaları düşünülmüştür. İster tek tek olsun, ister hepsi bir arada her seferinde gözüme yeniden klasik görünüyorlar, bir yandan zamana bağlı olmayışları ve doğallıkları bakımından, öte yandan da bende Heryer düşüncesi uyandırmaları bakımından, hem de rastgele değil, daha çok merkezî, özellikle yerel, hatta neşe dolu olmaları bakımından.

Ve oradaki nüfusu asla herhangi bir halkla ya da bir toplumsal sınıfla ilişkilendirmedim. Kısa bir süre önce tepelerin ardındaki büyük şehrin ünlü mimarının bir saptamasını okumuştum, banliyölerin Pavillonlarıyla ilgili olarak, ister ironik ister ciddi olsun, küçük burjuvaların ince zevkini övüyordu. Bilmiyorum. Her durumda buradaki koyda, o klasik konutlarda oturan sakinler hakkında şimdiye kadar hiç böyle şeyler düşünmedim ve bundan da mutluluk duyuyorum.

Yerleşim bölgesinde eskiden beri oturmakta olanların her defasında benimle aralarına koydukları mesafeden hareketle, onların hepsiyle, evlerin biçimiyle kurduğum ilişkinin bir benzerini yaşıyordum. Alçakgönüllü ve kaygısız, kurumsuz olmaktan farklı bir şey bu, ya da köle ruhlu ve tasasız. Her defasında, pek ender de olsa pencerelerinde ya da bahçe kapılarında gözüktükleri zaman tanımadan onlara selam vermek istiyordum, bazen yapabiliyordum da. Ve böyle zamanlarda nasıl da sessiz, özlü, ama aynı zamanda oyunsu bir ışıldama almışımdır selamıma karşılık. Şöyle söyleyebilirim: Koy kulübelerinin içindeki yaşlılara –oradakilerin çoğu yaşlı– inanıyorum (öteki kuşaklar için aynı şeyi söyleyemem, hele benim kuşağım için asla). Onların hepsini kapsayacak

bir ad yakıştıracak olsam, bu, 'küçük burjuva' değil de 'küçük ırgat', ya da benim memleketimde dendiği gibi, Keuscher olurdu. Ve düşündüm ki onlar, ketumluklarının içinde, hem kurtarıcı hem de kurtarılandılar. Aldanmaların çoğu gerçekdışıydı.

İster ana cadde üzerinde gidiyor olayım, ister yüzlerce yan yoldan birinde: Bu konutlar bana her sabah en katıksız biçimde, öğleden sonra da hâlâ sabah tazeliğinde gözüküyorlar. Ve kendi aralarında o kadar çeşitli boşluklar oluşturuyorlar ki, bu boşlukların içindeki şeyler, çalılıklar, çamaşır ipleri, oturma bankları ormanın en gerisinde, ya da boşluğun kendisi, ben oradan geçerken benimle birlikte yürüyor, yolculuk ediyor, at sırtında gidiyor, çekiliyor. Böylesine neşeli bir tartımı olan boşluklar ya da sıralanıp giden işaretler, genellikle sadece bir çatlak genişliğinde de olsa, evlerin arasında avlular oluşturuyor ve eğer bir sonraki evle arada biraz daha fazla mesafe varsa, bahçe değil de gerçekten de avlu niteliği taşıyor, otsuz, çakıl taşı döşenmiş, tavşan kafesleri ve kümes merdivenleriyle (ve kısa bir süre sonra bunlara ek olarak oradaki ilk arı kovanını keşfedeceğim).

Aralardaki böylesi boşlukların yardımıyla –tıpkı perdeyi açmak gibi bir şeydi bu, bir tane, bir tane daha, ta arka plana kadar, bütün öteki evlerin tek tek bölümlerinden yansıyan sürekli bir ışıkla birlikte– şuradaki pencerenin, bir bahçe ötedeki bir kapı süslemesinin, o köşedeki bir rüzgâr siperliğinin, ta çatıya kadar çıkan dik bir dış merdivenin görüntüsü adım adım keskinleşiyor; insanların oturduğu bir bölgenin her öğesi ayrışıyordu ve bu bir plan çizimi değil, bire bir ölçekli bir şeydi, düş değil gerçekti.

Ayrıca bir yerleşim yeri için alışılmadık şeylerden biri de, sebze bahçeleriyle meyve ağaçlarının evlerin öte yanında değil de bu yanında bulunmalarıydı, bu arada arka bahçelerden yine salt böyle temel bir parça gözüküyor ya da ayaklıkların ve pervazların arasından saf yeşilden başka

hiçbir şey gözükmüyor, insan orada göz alabildiğine uzanan gizli bir çayır olduğu duygusuna kapılıyordu. Onu yalnızca seziyordum. Yalnızca mı? Sezgiler uyanıyor: Bunun ötesine götürecek neredeyse hiçbir şey yok.

Kaygısız, sağlam bir alçakgönüllülük ve titizlik içinde, burada çok eskiden beri oturmakta olanlar tarafından zamanla eklendiği tarzda: Aralardaki boşluklar sık sık kapanacak gibi oluyor, ama hiçbir yerde tam olarak kapanmıyor. Gerçi karanlık, ama arka tarafındaki çıkışında yeşilliğin bulunduğunu bir o kadar güçlü bir biçimde sezdiren bir çatlak her zaman mutlaka kalıyor. Ve bazı taş kulübelerin zaten hemen hemen var olmayan kaldırımlara kaygısızca tecavüz etmeleri ve üzerinde ancak bir kedinin dolaşabileceği korkuluk ve duvarda açılmış yüksek kapı, merdivensiz. Ve eklenen her yapı –çarpık açılı, çıkıntılı– temel uyumu güçlendiriyordu.

Peki ama, koydaki yapılarda seni rahatsız eden hiç mi bir şey yok? Belki, bir şeyin eksikliğini hissediyorumdur: Örneğin yağmurda açık havada oturabilmek için, insanı sırılsıklam yapmak yerine ara sıra ıslatacak kadar daha büyük saçaklar.

Ve burada geçirdiğim, ancak yazı yazma yılımla birlikte yeniden dikkatimi çekmeye başlayan on yılımdan daha uzun bir süredir, beni rahatsız etmekten çok kızdıran bir şey oluyor koyda: aralardaki boşlukların kapanması. Haftada en az bir kere, zevkli git-gel-oyununun hâlâ parçası olan bir boşluğun önünde duruyorum ve duvarla örüldüğünü görüyorum, hem de bizim gibi biri tarafından, buraya taşınmış, ev satın almış biri tarafından.

Dünya üzerinde bu yıl yapılan savaşlar iç savaşlardı. Çatışan taraflar ne için savaştıklarını genellikle pek bilmiyorlardı. Ne savaşan ülkenin nüfusunun bir bölümü esaret altında yaşıyordu, ne konuştukları dil baskı altındaydı, ne de fırsat eşitsizliği eskiden olduğu kadar ayyuka çıkmıştı, yoksa

çıkmış mıydı? Her durumda buna benzer şeyler hiçbir yerde neden olarak gösterilmedi. Zaten nedenler hiç kimsenin umurunda değildi, umurunda idiyse de yalnızca görüntüde öyleydi.

Sonunda dünya üzerinde yine savaş vardı, bu, dünyanın doğal haliydi, öyle olmalıydı, yoksa daha önce, hem de yaşam boyu süren bir barış döneminde, kız kardeşimin gözlerimi oyduğunun, erkek kardeşimin beni ortak evimizden kovduğunun, babamın katil bakışlarla etimi dişleyip koparıdığının, annemin eve döndüğümde dev bir intikam meleğiymişim gibi üzerime saldırdığının gerçek olduğu o düşler nereden çıkmıştı ki? İnsanlığın içinde bütün zamanlara yetecek kadar savaş yapma malzemesinin bulunduğunu zaten daha önceden açıklamış olan o ruh araştırmacılarının savı çürütülmüş oluyor. (Ben onlara inanmıştım ve bir biçimde inanmayı sürdürüyorum.)

Bu savaşlar –yalnızca iç savaşların ardından söylendiği üzre– ne kadar vahşi ve aldatıcı da olsa, bu savaşları yürütenlerin yakın akrabalarıyla bir alıp veremedikleri yoktu. Bunlar daha çok uzak kuzenler arasındaki savaşlardı ve öyle görünüyordu ki, öz kardeşler bile uzun barış dönemlerinde birbirlerine yüz seksen derece yabancılaşıyor ve sonunda da düşman oluyorlardı. Savaşın olmadığı bir yerde de: Geçen onlarca yılda birinin erkek kardeşi hakkında şu biçimde konuştuğunu ne kadar da sık duydum: Kardeşi kendisinin yüzünden gebermekle kalmayıp kurda kuşa yem olsundu ve bir mezara girecekse, mezar taşına başka ad yazılsındı. Buna uygun olarak da savaş çıktıktan sonra birbirlerine girişiyorlardı: öldürme isteğiyle ve aynı zamanda da, "Sana dokunmam!" diyerek. Katliam yapmak, patlatmak, havaya uçurmak, evet, ama bütün bunları yalnızca parmak ucuyla yapmak. Yakıp yıkmak ve yok etmek, evet, ama aynı zamanda kurmaca bir çatışma içindeymiş ifadesiyle.

En azından Almanya'nın iç savaşında durum böyleydi,

yalnızca Doğu'nun Batı'ya karşı savaşında değil, tersine hemen herkesin hemen herkese karşı savaşında, giderek sıklaşarak sonunda kitle halinde kendi kendine karşı savaşta, ekonomiyi tehdit eden, paralı askerler tarafından yapılan savaşta. Bütün ülkelerde 1997 yılı ilkbaharının başında ansızın başlayan bu savaş çoktan bitti ve sanki Almanya başlangıç gibi bir şeyle ilk kez karşı karşıya gelmiş gibi bir durum var ortada, bacakları tutmasa da, sarsılmış olsa da hastalıktan kurtulmuş bir halde 'umarım, yalnızca geçici değil, daha uzun sürelidir' (Okur); sanki şimdi Almanya'nın bütün tarihi yürürlüğe konuyor gibiydi. Ve yeryüzünün kalan halkları da yavaş yavaş hiç de tembel olmayan bir barış içinde onun izinden gidiyor gibiler, hem de –Jorge Luis Borges'ten alıntılarsak– Almanya'nın kendileri için dünya bilinci anlamına geldiğini düşünerek. Milattan sonra birinci binyıldan önceki o dönemden farklı olarak şimdi ikinci binyıldan önce kötü işaretlerin yerine umut veren işaretler çoğalıyor (ancak birçok ülkede Miladî takvimden başka bir takvim kullanılıyor).

O zamanlar ilkbaharda o arkadaşım beni ziyarete gelmişti, sabun köpüğü gibi olduğu kadar yürek de hoplatan spor söyleşilerini yayınlıyordu henüz, bu arada her zaman olduğu gibi genç, yalnız, solgun, tıraşsızdı ve kara bir gömlek giymişti. Almanya'da, savaşın günlük çeşitlemeleri üzerine uzmanlaşmış, haberi –kullandığı cümleler açısından bile– haber verme ya da aydınlatma amacıyla değil iktidar hırsı ve ticarî amaçla ileten, gözlem yeteneğinden ve paylaşımdan yoksun bir gazete için çalışıyor, ayrıca savaş muhabirliği yapıyordu: Genç tanışımın yazdığı daha ilk makale oradaki patronlar tarafından engellendi ve bir tür larvaya dönüştürüldü, ondan sonra da gerisi gelmedi zaten.

Ön taraflardan gerideki koya kadar yaptığı kısa gezinti sırasında, 'savaşla dopdolu' bir ifade taşıyordu, bunu ilk bakışta anlamıştım. Öyle ki, onu evin içine sokmak yerine hemen onunla birlikte açık araziye çıkmıştım. Sonra 'Etang

des Ecrevisses' adlı suyun gerisinde, ormanın kıyısında bir masaya oturmuştuk. Bu sabah, başından vurulduğundan bu yana geçen altı aydan fazla bir zaman sonra, o saati daha iyi hatırlayabilmek için orada soğuğun ve ıssızlığın içinde tek başıma oturdum.

Sürekli olarak fotoğraf çekmişti, ama bölgenin değil, tersine yalnız kendi kendisinin fotoğraflarını çekiyordu, bunları savaş makalelerine de ekliyor, başka da resim kullanmıyordu. Yaşlı balıkçılar; eski yengeç lokantası; henüz kazılmış bir havuç bahçesinin ara boşluğunun arkasındaki palmiye; suyun üzerindeki, tıpkı palmiye yaprağınınkine benzeyen sürekli titreme ya da sarsılma; sırtımızdaki, daha şimdiden yeşermeye başlamış Tayga kayın ağaçları; ufuktaki demiryolu işçilerinden gelen tekdüze, kısa kısa, boğuk bağırış çığırışlar –bana göre koyun müziğiydi bu–; büyük gökyüzü, tıpkı koskocaman yeryüzü gibi, sessizce dönüp duran sükûnetin farkına varmadı değil, ama onu hor gördü. Herhangi başka bir yerde savaş vardı ve o savaş aracılığıyla sonunda, ne kadar genç olursa olsun, dünyayla bağ kurabilmişti. Nasıl belli çizgi film figürlerinin gözlerinde para işareti (dolar) varsa, onun hüzünlü gibi bakan gözlerinde de, savaş işareti vardı. Sessizlik ve sevinç, şimdi onun için bunlar –ve böyle düşünen ilk kişi o değildi–, iki savaş çizgisi arasında, neredeyse korumasız bir biçimde, toprağın üzerinde yüzüstü yatmak ve kendi yürek atışlarını dinlemek anlamına geliyordu. Sanki yalnızca bu gözler bile, zaman zaman, daha çok da kendim için, çevrede bir şeyler göstermeye çalışan elimi itiyor ya da ona bahçemden birkaç tane fındık ikram ediyor gibiydi.

Ama bu sabah erkenden orada, küçük gölün kenarında, siyahlaşmış, kış öncesinin ıssızlığı içindeki, âşık çiftlerin ya da tek başına gelenlerin çizdikleri oyuklarla dolu masada otururken aklıma ne geldi? Ona evime girmesini işaret etmeli ya da kıçına bir tekme atmalıydım. Karşı tarafta, göl yolunda, branda bezinin yarığından bir makineli tüfek gözü-

ken, paraşüt yeşili bir askerî aracın yavaş yavaş ilerlediğini gördüğünde yüzü nasıl da aydınlanmıştı.

Daha sonra ilkbaharda, Seine Tepeleri'nde tek başına duran, tek başına durduğu için de adına 'dağ' denilen Suresnes'in yukarısındaki Valérien Dağı gece bir volkana dönüştü ve kumun, kumtaşının, kirecin ve alçının oluşturduğu bütün o yumuşak ve sakin katmanların altındaki, neredeyse başka hiçbir yerde burada olduğu kadar zararsız sayılmayan magmanın yüzeye giden yolu asla bulamayacağını düşünen jeologları yine şaşırttı.

Patlama öyle şiddetli olmadı, dağın tepesi havaya uçmadı, taşlar havada uçuşmadı, sıvı toprak, ancak kaynar sıcaklıkta bir sıvı toprak, yeraltındaki bir yağ tankından çıkar gibi yukarı aktı, o kadar. Volkan harekete geçtikten yaklaşık bir saat sonra bir krater oluştuğu pek görülmemiş bir şeydi, oluşsa da, içeri kayan taş toprak yüzünden yine yarı yarıya kapanmış olurdu, ilk sırada da magma çukuru tıkanırdı.

Ancak dağdan aşağı, Seine yönüne doğru akan lav pek küçük bir akarsuya değil, tersine küçük bir ırmağa benziyordu; patlayan tankın içeriği bereketliydi. Bundan yalnızca doruk tabyasının, savaşta Gestapo'nun idam yeri olarak kullandığı, şimdi ise anıt olan kısmı –yeni volkan onun iç avlusunda oluşmuştu– ve zarif olduğu kadar buruk olan şarabının 'Vin du pays des Hautes-de-Seine' adını taşıdığı Suresnes'in ünlü üzüm bağlarının kenarları zarar görmüştü: Bugün çoktan soğumuş olan magma, yolda yuttuğu kum ve çakılların sayesinde Valérien Dağı'yla arasında oluşan bağ yüzünden orada durdu, belli bir açıdan bakıldığında camsı bir yamaç oluşturuyordu; oradaki birkaç üzüm yetiştiricisinin üzerinde bir sonraki yıl Seine Tepeleri Bölgesi'nin şaraplarının bir çeşitlemesi olarak özel, kırmızı bir bazalt şarabı oluşturacakları bir zemin.

O bakış açısı burada koyda, 'Yokluk Yolu' adını verdiğim orman yolunun tepesinde bulunuyor, sönmüş Suresnes

volkanından birkaç kat yüksekte bulunan bir nokta, bu volkan o ilkbaharda tomurcukların arasından gözüken beyaz dumandan tanınıyordu, şimdi ise uzayıp giden ağaçsızlığından, arka planındaki La Défense kulelerinin platformlarıyla birlikte soluk tabyanın altındaki parlak dilden tanınıyor. Kısa süren bu volkan hareketlenmesi sonucunda, Seine'i büyük bir yay halinde çevreleyen dağlık bölgenin birkaç milimetre yükseldiği söyleniyor, gerçekten de, arazinin en yüksek yerine çıkıp sayısız ağaç tepesinin arasından, uzakta yayın büküldüğü yerdeki camsı konik dağ kütüğünü görebilmek için, geçmiş kışlarda olduğu gibi ayak parmaklarımın üzerinde yükselmek zorunda kalmadım gibi geldi.

İlkbaharda bir süre o kadar şiddetli yağmur yağıyordu ki, onlar olmasaydı banliyö arazisinde oldukça karmaşık vadi yerleşimleri ağının, hatta deyim yerindeyse boğazların ve yarıkların asla oluşmayacağı eski derelerden birkaç tanesi, çoktandır parçası oldukları kanalizasyonlardan taşıyor ve gün boyu, gelişigüzel ve daha çok zararsız olarak da olsa, eski yılankavi çizgilerini izliyordu: Koyun vadiye olan sınırında, neredeyse tümüyle unutulmuş olan 'Marivel' suyu böyle oluşmuştu, adını bir ikamet grubuna vermiş olan 'Residence'. 'Seine Tepeleri Yenilikleri'nde yayınlanan okur mektuplarından biri bunun bir uyarı olduğunu, ötekiler ise bunun iyiye işaret olduğunu belirtiyorlardı.

Aynı biçimde, özel bir fırtına çıkmamış olmasına rağmen, yaz başlamadan çok önce, koyun içinde, ormanlardan doğru günlerce bir rüzgâr esti durdu, güneş tutulması gibi bir şeydi, kestane ağaçlarından, kayın ağaçlarından, kayın ağaçlarından olduğu kadar meşe ağaçlarından da yapraklar döküldü, geçen yıldan kalma solmuş yapraklar değil, yemyeşil ve henüz tomurcuklanmış olan bu yılki yapraklar, sonra öyle ya da böyle yeniden çıktılar (bunun gelecek büyük bir tehlikeyi haber veren bir uyarı olduğunu düşünenler için yazın çıkan yaprakların şimdiye kadar ki kadar sık olması bir

mucize işaretiydi).

Bana gelince; ilkbahara özellikle o destansı kertenkele, koy şehrinin armasının o temel figürü damgasını vurmuştu, ayrıca bu şehre bir arma, bir kale ya da en üst düzeyde bir derebeyi kadar yakışmıyordu.

Ormanın derinliklerinde gri kumlu güneşli yamaçta onları gördüğümde önce bu iki hayvanı ağaç kabuğu, sonra da ölü sandım, çünkü beyazımsı karınlarını neredeyse tamamen göğe çevirmiş, dip dibe, yan yatıyorlar ve kertenkelelerde görülmemiş bir biçimde dokunulduklarında da hemen yerlerinden fırlamıyorlar, daha çok kıpırtısız kalıyorlar, bu arada tümüyle cansız duygusu veriyorlardı; ve ondan sonra önce, gözle izlenecek kadar görkemli bir biçimde her iki boyunda da nabız atmaya başladı ve sonunda birinin gövdesinin üzerinde ötekinin ayağını fark ettim, minicikti, ama pençeye benziyordu. O günden sonra 'Kertenkele Yolu' adını taktığım yolun bu tarafında bir ağaç kütüğünün üzerine oturdum ve incelemeye başladım, ondan sonra havanın güneşli olduğu her gün aynı şeyi yaptım, birleşme ânında –yoksa sözde bir birleşme miydi; kertenkeleler bakire kalarak döllenmiyorlar mıydı– ölü gibi hareketsiz duran bu çifti inceledim, bu arada, haberleşme kulesi, üst güvertesinden, gündüzleri de çalışan bir fener gibi, ağaç tepelerinin üstündeki büyük maviliğin içinden şimşeklerini gönderiyordu.

Haftalar ve aylar geçtikçe iki hayvan, her biri kendi başına, yamaçtaki deliklere geçti, onları kamufle eden çamur ışıltısının içinde onları ancak zamanla keşfedebildim, eşi benzeri olmayan bir dilin uzandığı, pullarla kaplı hareketsiz üçgen başlarıyla, sanki çok uzun zaman orada oturan dev mağara ejderhalarına benziyorlardı.

Hâlâ Hiçkimse Koyu'nda Bir Yılın bu kronik denemesi için bir kere olsun not defterlerime bakmadım (evdeki birkaç eşyadan biri olan komodinin ilk iki çekmecesini sıkıştıracak kadar çok doldurmuş oldukları halde). Anlatıda yal-

nızca belleğimin peşinden gidiyorum ve böyle de sürdürmek istiyorum.

Ve belleğimin yardımıyla –ya da ölçümlemesine göre– tıpkı Pythagoras'ın öğrencilerinin kendi dünlerini düşünüşleri gibi ilkbaharın öncesini düşündüğümde, o zamanlar bendeki koy görüntüsünü belirleyen hayvanlar geliyor aklıma yine.

Önce, hatta kertenkelelerden de önce, havanın ancak öğleye doğru ısındığı günlerde, ormanlardaki başka bir yamaç yolunda bir yabanarısı kolonisine rastladım. Koloninin sayısız deliği vardı, hepsi birbirine bitişikti, bir yeraltı kenti gibiydi, Seine Tepeleri, Fontainebleau kentinden çok uzakta olduğu halde burada 'Sable de Fontainebleau' denilen gri-mavi kumun bulunduğu bir alandaydı. Her bir arının, deliklerin çevresine şişkin topaklar halinde attığı kum hatırı sayılır bir derinlikten çıkıyor gibiydi, öylesine bozulmamış, kış geçirmemiş tazelikte ve talaş renginde görünüyordu, fındık ağacı tırtılının pek dikkat çekmeyen sarısıyla birlikte ağaçların gri yansımaları içinde ilk ilkbahar rengini oluşturuyordu.

Yosunlu yamaçta giderek artan o binlerce kum dairesi dikkatimi önce ortasındaki, çömelip bakıldığında hiç de boş olmadıkları görülen kraterlere çekti. Duyargaları olan, tüylü, siyah kafalar kraterlerin içlerini doldurmuştu, önce tek tük ve güneşin yakıcı olduğu bir saatten sonra neredeyse her toprak peteğinin içinde görünüyorlardı. İnce kumla kaplı yamaç boyunca, dört bir yöne doğru saçılıyor ve kayıyorlardı, sonunda orada burada birkaç arı oyuklarından çıkıyor ve kim bilir hangi çiçek tozuna doğru uçuyorlardı, bazıları siyah şeritli, bazıları kırmızı tüylüydü, bu arada deliklerinin içinde sürünen, kâh küçük, simsiyah sineklere, kâh aynı biçimde arılara –acaba cinsiyetleri mi farklıydı– benzeyen geri kalan çoğunluk, aşağıya iniyor ve aşk oyununda olduğu gibi kendilerinden daha büyük ve daha renkli arılarla daireler

çiziyor, vals yapıyorlardı.

Bu, birçok gün 'Yabanarıları Yolu'nda yinelendi durdu, ancak şişman esas arılar, barınaklarının yanında giderek daha çok kadavra halinde yatıyor oluyorlardı. (Bunu, geceleri ortaya çıkan don olayıyla açıkladım kendime; arılar donuyorlardı.) Ve güneş biraz daha güçlü olmasına rağmen Binoyuk Kenti gitgide ölüyormuş gibi gözüküyordu; bir siyah tüylü başın yavaş yavaş ışığa doğru uzandığı ya da sarı bacaklarıyla ayaklandığı çok enderdi; sivrisineklere benzeyen küçük arılar ise tümüyle yok olmuşlardı. Ve ancak daha sonra, soğuktan olduğunu sandığım, iki büklüm olmuş cesetlerden birini çevirdiğimde, içindekilerin emilmiş olduğu boş bir göğüs kafesiyle karşılaştım, aynı şey bütün ötekiler için de söz konusuydu: Yalnızca sırt postu onları görünürde bir arada tutuyordu, onun altında artık hiçbir şey yoktu.

Fındık ağacı tırtılının tozundan, ölülerin altın sarısına bürünen bacakları böylece ilkbaharın bir sonraki rengini oluşturdu benim için. Ve daha sonra bir keresinde yamacın eteklerindeki yaprakları kenara ittiğimde, altında önce, karışık bir biçimde üst üste yuvarlanmış bir yığın toprak arısı cesedi gördüm, toplu mezarlarda olduğu gibi katliamdan sonra bir araya süpürülmüş gibiydiler ve bütün kadavraların başlarıyla arka tarafları arasında dirhem et yoktu.

O günden beri, bütün yıl boyunca, bir daha toprak arısı görmedim, ne katilleri ne de kurbanları, ne bu arada çoktan dağılmış olan oyuklu-yamaç-yerleşim yerinde ne de başka bir yerde. Gerçi yazın bahçede bir-iki kere arı soktu, ama bunlar bildik arılardı (buna karşın, yine yazın, güneşi karartan, korkunç bir an süresince aynı bahçe boyunca vızıldayarak uçmuşlar, hayır, uçmakta olan oğul bulutu halinde gürleyerek geçip gitmişlerdi).

Yalnız bir keresinde, yine yazın, bunlara benzer yabanarılarıyla bir serüven yaşadım, ama onları gözlerimle görmeden. Ve bu öncekinden çok daha farklıydı.

Koydaki ormanlardan birinde, bir geçidin kenarında, sonunda, bir tür duyu beslenmesi açısından bölgede eksikliğini duyumsadığım kayaların önüne geldiğim gündü. Orada bir dere yatağının en üst kıyısı boyunca yürümüştüm, sıcak, çıt çıkmayan bir öğle saatiydi ve tam o sırada: Artık neredeyse var olmadıklarını sandığım, *Roches*'in bütün arazi işaretlerine uygun olarak, çoktandır dinamitlenmiş ya da inşaat için kullanılmış gibi gözüken, yalnızca haritalarda bir ad olarak kalan kayalar çıktı karşıma.

Şimşir ağaçlarıyla kaplı bir patikanın üzerinde, öylesine beklenmedik bir biçimde ormanın içinden çıkıveren, uzaktaki ağaçlarla birlikte üzerine güneş düşen kayaların eteğinde kalakaldım. Tırmanmaya, üzerinden ölüme atlamaya, kötü havalarda altına sığınmaya yarasa da bunlar kayaydı.

Ve sonra yine bir gürleme duydum, ama o balarısı sürüsünün ve alışılmıştan daha sık olarak Villacoublay'dan kalkıp Ile-de-France üzerinde eğitim uçuşu yapan savaş uçaklarının gürlemelerinden farklıydı: Çok yakından geliyordu, uçaklardan farklı olarak derinden derine bir tekdüzeliği vardı ve önümdeki kayalardan geliyordu.

O anda başka hiçbir ses duyulmuyordu. Yassı çakıl taşı gibi dümdüz olan, ev yüksekliğindeki taş duvar gümbürdüyordu ve duvara bir karış kalacak kadar yaklaşıp, emin olmak için neredeyse kulağımı dayamak zorunda kaldım ve büyük gürültünün nüfuz ettiği yarığı fark ettim. Nüfuz etmek mi? İçime nüfuz ediyor, bastırıyordu, içime sızmasına izin verdim. Ve aynı zamanda içimi korku kapladığını söyleyebilirim, yalnızca oradan çıkan ve vızıldayan şu ya da bu arı yüzünden değil, oradan uzaklaştığım anda ses etkisizleşiyor ya da tek bir ses duyulmuyordu.

Kayaların içinin böylesine uğuldaması, yalnızca içerdeki işçi yabanarılarından değil, tersine büyük bir olasılıkla derinlerde bir mağara halinde genişleyen yarıktan da kaynaklanıyordu: Eve dönen arılar, deliğe itişe kakışa girerken

yabanarıları gibi tiz sesler çıkarıyorlar, ancak hemen sonra bambaşka bir tınıya, kayanın içinden gelen bağırtıya geçiyorlardı. Ses bir yandan yakından geliyordu, korkutucuydu, öte yandan şimdiye kadar bundan daha uzak bir mesafeden gelen bir ses duymamıştım. Eğer bu uçukluk idiyse, o zaman uçukluktan daha gerçek bir şey yoktu. Bunu ancak ânında ve yerinde karar verme gücü sağlayabilirdi. Gök küresinin bir müziği var idiyse, o zaman bu topraklardan geliyordu bu müzik.

Kaya arılarının yanında geçirdiğim zaman çevremdeki öğle sessizliği o kadar uzun sürmedi. Tam da o gün Paris'te, iç savaşlardan birine ilişkin bir barış konferansı toplanıyordu, Yedi-Havaalanı-Bölgesi'nin hava sahası tarafların temsilcilerini, Villacoublay, Buc, Toussus-le-Noble, Guyancourt, St. Cyr-L'École ve Elysée Sarayı arasında taşıyıp duran helikopterlerin takırtılarıyla doldu. Ama helikopter filosu aralıksız olarak ağaç tepelerinin üstünde uçarken de, ben yalnızca kayaların içindeki yabanarısı halkının uğuldamasına kulak veriyordum –tıpkı bir zamanlar telgraf direklerinden gelen çocukluk vınlaması gibiydi, tek fark bunun canlıların çıkardığı gürültü oluşu, her türlü sesin önüne geçen bir ses oluşuydu–, ayağımı yere vurdum ve benim ve senin ölüm döşeğinde kulaklarımızda, kafamızın içinde, yüreğimizde böyle bir ses duymamızı diledim.

Yazmak için ormanlara gitmeye başladığımda henüz yaz gelmemişti. Bir yandan çok uzun zamandır, tıpkı Ulan Batur'da yaptığım gibi pılımı pırtımı alıp açık havada oturmayı istiyordum. Öte yandan şimdi kameriyeyi kendi isteğimle değil, kaçak olarak terk ediyordum.

Gerçi her zaman evin çevresinde gürültü oluyordu, ama son zamanlarda öyle bir duruma geldi ki, hava çok uygun olmasa da gürültüden kaçmak zorunda kalıyordum. Gürültü derken çocuk bağırtılarını ve çalışma seslerini kastetmiyorum. Çığlık sesi, oyma sesi, çekiç sesi ve ciyaklama ses

beni rahatsız etmesine rağmen, bunlarla birlikte yaşamak zorunda olduğumu bilirdim, hatta bunun üstesinden gelmek için verilen savaş, metin için yararlı bile olur: Sanki böylelikle metnin dayanıklılığı sınanmak istenmektedir. Bir patırtı olur, olağanüstü bir sessizlik sırasında kaybettiğim bir çizgiyi onun yardımıyla yeniden yakalardım; büyük sessizliğin tehlikesi, onun içinde dille birlikte ilerlemek değil midir? Doğaldır ki sözünü ettiğim gürültünün yarattığı tehlike farklıydı. Kötü niyetliydi. Gürültü çıkaranların başkalarına yönelik bir şeyler yapıyor olmalarından kaynaklanmıyordu bu – başkaları, onların yanında birileri zaten hiç yoktu.

Son yıllarda bir-iki yeni komşum olmuştu. Aradaki bir sürü ağaç ve kalın fundalıklar yüzünden onları neredeyse hiç görmüyor, yalnızca duyuyordum, görünmedikleri için de daha net bir biçimde nasıl yıkıldığını, inşa edildiğini, değişiklikler yapıldığını duyuyordum. Bazı akşamlar, erken bastıran koyu karanlığının ve bu bahçenin çevresindeki cansızlığın yerine şurada ya da burada bir pencerede fazladan bir ışık görmek iyi de oluyordu. Ağaç tepelerinin arasında damlarının hemen hiç gözükmediği küçük evlerin siluetleriyle çevrili olmak güzel bir şeydi. Sanki benim varlığımın çevresinde bir köy ya da bir barikat oluşmuştu.

Koydaki geceler güzel kokulu, hafifletici sükûnetini koruyordu. Ancak ben işimle ya da izleyişimle güne bağımlıydım. Ve hemen hemen tek bir günüm yoktu ki çevrenin sessizliğinin getirdiğinden çok daha elle tutulur ve her zaman nedensiz olan gürültüden yoksun olsun.

Gürültünün beni öylesine farklı biçimlerde ve öylesine yoğun olarak kuşattığı günler oluyordu ki, yine gülmekten ve sessizce devam etmekten başka bir şey gelmiyordu elimden. Yüzü olmayan komşulardan biri ardına kadar açık pencere ve kapılardan bütün çevresini gün boyu olası bütün cinnet aryalarıyla çınlatırken –şimdi, aslında güzel olan her türlü müzik kulağa böyle geliyordu–, onun yanındaki ise,

durup dinlenmek bilmeksizin yalnızca kendi bahçesindeki değil, her yandaki yabani güvercin sürülerine ateş ediyordu, acaba tüfek havalı mıydı? Peki o zaman ta kameriyeye kadar gelen yanık kokusu da neyin nesiydi? Köşedeki, görünmeyen üçüncüsü ise, sayıları her gün artan cehennem makinelerinden birini deniyordu, o hafta yeni alınan makineyle, düzleştirmek istediği bahçesindeki –acaba bir barbekü terasına dönüştürmek mi istiyordu– pek de eski olmayan elma ağacını topraktan çıkaracağına, o anda, gövdesi, dalları ve kökleriyle birlikte un ufak ediyordu.

Bugüne kadar bu insanlarla ilgili, daha çok kampçıya benziyor olmalarının dışında fazla bir şey bilmiyordum (ama sessiz kampçılar, onlarla ilgili güzel öyküler ve bir kamp yerinin yasaları yok mudur), aynı biçimde buranın sakinleri, onların evleri ve koy hakkında da fazla bir şey bilmiyordum. Şimdiye kadar kendi arazilerinin ya da her an harekete hazır bekleyen, başka bir yerde olsa da motorları çalışır durumda olan, bu yüzden de kâh burada kâh şurada belirli aralıklarla alarmları çalışan arabalarının dışında hiçbir yerde karşılaşmadım onlarla. İçlerinden hiçbirine panayırda ya da barların birinde, futbol sahasında, misket alanlarında, eltopu salonunda rastlamak da olası değildi. Olsa olsa, Pazar sabahı istasyon alanında pazar kurulmuşsa, kalabalığın arasında gidip geliyorlar, özellikle hafta sonu için giydikleri kostümlerle –parlak renkli eşofmanlar ve lastik ayakkabılarla– ayırt ediliyorlardı.

Yaşları belli olmuyordu, ne yoksul ne de zengin gibi görünüyorlardı, kırsal kökenli mi, kentli mi oldukları da belli değildi. Herhangi bir kökeni varsa, o zaman yabancı, çok yabancı bir gezegenden geliyor olmalıydılar. Kesin olan tek şey, bugüne kadar hiç komşuluk yapmamış olmaları ve bunun, bir komşunun ne demek olduğunu asla kavrayamayacakları anlamına gelmesiydi, insanla muhatap olmamış gibi yapıyor ya da muhatap oluyorlarsa da insanı malzeme

larak kullandıkları bir işte çalışıyor olduklarıydı; onlar için atil akşamlarının da tıpkı Pazar günleri gibi yalnızca, yaratı-ı, her zaman birdenbire başlayan gürültü ve patırtılarını iki :at güçlü bir biçimde çevreye yaymaları anlamına geldiğiydi.

Ve bu arada bu komşulardan hiçbiri yanındakinden ahatsız olmuyordu. Her biri öylesine kendi kargaşasına gömülmüş durumdaydı ki, yanındakini algılayamıyordu bile. İçlerinden biri yine bir Pazar öğleden sonrası bulunduğu yerden, kalan son ses duvarını aşınca başına kötü bir şey geldiğini sandım, çite dayalı duran merdivene çıkarak yanındaki komşusuna haber vermek istedim, orada, ayaklarımın dibinde, toprağa gömülü bir karaltı harekete geçti, evinin ön cephesini Versailles Sarayı gibi, mermer gibi dümdüz yapmak için kullandığı taş bileme makinesi sol yanımda tıslamaya başladı, köpek kulübesi boyutlarındaki çimler için kullanılan bir fıskiye sağ yanımda, çalılıkların gerisinde, durmaksızın kişnemeye koyuldu, bir at sürüsünün dışında her şey tamamdı sanki, arkamda ödünç alınan bir video filminden gelen neşeli çığlıklar duyuluyor, Bolero'nun yüzüncü tekrarı bu seslere eşlik ediyordu. Bir keresinde komşulardan biri, gürültüyü artık duymadığını söylemişti. Peki o zaman ne duyuyordu? Ve bir keresinde şöyle düşündüm: Kurtuluş olacaksa, işitme yoluyla olacaktı. Ama, şimdi işitecek ne vardı ki?

Buna bir de, şimdiye kadar boş duran en dikkati çekmeyen delikler de dahil olmak üzere bütün ara mekânların hepsinin, buraya yeni gelenler tarafından kısa zaman içinde duvarla örülmesi eklendi, buraları garaj, boş zamanlar değerlendirme odaları ve başka amaçlar için kullanıyorla ya da yapıya ekledikleri döner merdiveni kapamak için ör tüyorlardı, böylece çevremdeki oldukça kapalı yapı daires içinde eskiden ormanlardan gelen hava akımının yerine kı lesel bir yankı hüküm sürmeye başladı, öyle ki tek bir gü rültünün yönünü ve yerini tahmin etmek –bu, insana bir tü

ükûnet sağlıyordu– artık olası değildi.

Ve bu komşuların gürültülerindeki tekdüzelik giderek yok olmaya başladı, ki bu da gürültünün alışkanlık haline gelme olasılığını ortadan kaldırıyordu. Koyda ne kadar uzun süre kalırlarsa, gürültü dünyaları da bir o kadar daldan dala atlayıp sıçrıyordu. Artık başlangıç patırtısına güvenemiyordum. Hemen yine kesiliyor, kısa süren nazik bir sessizlikten sonra –tıpkı gece sivrisinek vızıltısının birdenbire kesilmesi gibi– bambaşka bir patırtı patlak veriyordu. Patırtıdan daha şiddetli bir şey hüküm sürüyordu: Bu bir çatırtıydı.

Ve o gün için koyun öteki sakinleri herhangi başka bir yere gitmişlerse –isterse yakındaki ormanlara gitmiş olsunlar–, benim gürültü uzmanlarım oldukları halde kalıyorlardı, en azından Pazar ve tatil günlerinde ve dışarıda, açık havada gürültü etmiyorlarsa, makinelerle donanmış bir biçimde bodrum katıyla çatı katı arasında gidip geliyorlardı, görünmez oldukları halde uzaktan açık seçik duyulabiliyorlardı. Çevirdikleri dolaplardan bitkin düşüp ara sıra bir yere uzanıyor ve dört ayaklarını dinlendiriyor olabilirlerdi. Ama biri vardı ki, dinlenenlerin yerine mutlaka işe devam ediyor oluyordu, tek başına, yorulmak nedir bilmeden, ve ben de onun yüzünden, isterse şimşek çaksın, gök gürlesin, çalışmak için ormana gidiyordum.

Bu komşunun, çoban köpeğinin arka taraftaki çıkış kapısı da dahil yeni yapısı, koyda geçireceğim yıl için kendime mekân olarak düşündüğüm kameriyeye en yakın olanıydı. Ve var olan yeşillikler kesildiği için kısa zamanda çırılçıplak kalan arazide yapılacak pek bir şey kalmamış olmasına rağmen, özellikle ilkbaharın gelmesiyle birlikte, tanımadığım bu komşumun sürekli olarak bir şeylerle uğraştığını duyuyordum; masamdan birkaç adım ötedeki çitin ardında sessizlik olacak olursa, bu, onun evde olmadığı, köpeğin garaj kapatıldığı anlamına geliyordu ki, köpek o zaman bir kat daha yüksek sesle havlıyordu.

Adamın her türlü bahçe işi için ayrı bir aleti vardı. Çıplak elle yaptığı hiçbir şey yoktu. Ve aletlerini takıp çıkarması her defasında, en az çıplak elle yapılacak bir işin sürdüğü kadar uzun sürüyordu. Onları büyük bir dikkatle kullanıyor, ancak daha sonra çitimdeki delikten gördüğüm kadarıyla toprak ya da bitkiler daha önce nasılsalar, yine öyle gözüküyorlardı: Biraz daha çıplak, biraz daha tek renkli, biraz daha birbirine benzer, biraz daha düz olması asla olası değildi artık. Çimleri biçmek için bir çim biçme traktörünün yanı sıra bir de, el değmeden kalmış olan kenardaki otları biçmek için, samanları ufak ufak kesen bir tür makine kullanıyordu; yarıkların içindeki olası yabani otların kökünü kurutmak için suyu incecik damlalar haline getirip dağıtan bir tür motor; bir tür yakın bıçkı makinesi, bu makine bir lazer ışını gibi çalışıyordu sanki, aradaki tek fark daha gürültülü oluşuydu, belki aynı boyda olmayan bir çift sapı toz haline getiriyordu (gözetleme deliğimden baktığımda, ötekilerden uzun tek bir sap göremedim); çok fazla yağmur yağdıktan sonra bir çim kurutma fönü; ve bunların hepsi, tek bir büyük ses kuvveti halinde, ama aynı zamanda da birbirinden tümüyle farklı tonlarda çalışıyordu, diş doktorlarının çalışırken çıkardığı vızıltıdan çatırtıya kadar, kulak tırmalayıcı çığlıktan gümbürdemeye kadar, her türlü yuvarlanma ve takırdama sesi neredeyse kulağa hoş bile geliyordu.

Bundan da öte zaman zaman, güzel havalarda da, bir tür top ateşliyor, komşu bahçelerden uçuşan yaprakları şişe geçirmek suretiyle toplamak için, köstebek tepeciklerini yakmak için, karınca yolunu tütsülemek için, serçelerin seslerini nötralize etmek için, güçlü rüzgârları başka bir yöne yöneltmek için başka makineler çalıştırıyordu.

Bir kereye özgü olmak üzere yarı yarıya sessizlik içinde olan kameriyede otururken bahçesinin öte yanından arabanın el freninin benzersiz cayırtısını ve ondan sonra da garaj kapısının çarpma sesini duyduğum her defasında bu maki-

nelerden bir tanesinin az sonra çalışmaya başlayacağını bilirdim, ama önce hangisi? Ve zaman zaman kameriyenin önüne soluklanmaya çıktığımda otların arasından, içine kapanmış ve dikkatini bir noktaya vermiş olarak makinelerinden biriyle çalışan komşunun siluetini görürdüm, bu arada zifirî karanlık garajda kapalı kalmaktan çılgına dönmüş olan köpeği –benim kokumu da alınca–, o sırada kullanılmakta olan solucanları şişe geçirmek suretiyle toplayan makineden ya da yandaki araziden girmiş ısırgan otu köklerini bulup ortaya çıkan sondadan daha çok gürültü çıkarıyordu.

Böylesi patırtılara (koyun henüz devlete ait olduğu zamanlarda huzuru bozmaya karşı yayınlanan genelgelerde genellikle 'skandal' sözcüğüyle bir tutulan bir sözcüktü bu) dayandım, en azından gün içinde bir süre boyunca, çalışırken, sadece oturmuş izlerken olduğundan daha kolay dayandım. Patırtı, çalışmamın içinde geri çekiliyor, kendimi işe vermem karşısında boğuklaşıyor, başka bir sese, daha koyu bir sese dönüşüyordu. Ama ilk yorgunluk ya da dikkat dağılması söz konusu olduğu anda, çok daha keskin bir biçimde kameriyenin kapısına ve kafama vurmaya başlıyordu. Malzemem henüz dayanıklı değildi, yılın sonunun gelmesine ise daha çok vardı. Tek bir cümle ya da paragrafla bütün iş tehlikeye girebiliyordu. Tehlike altında olan zihnim, düşüncelerim değil –bir bilim adamı ya da bir vakanüvisten farklı olarak–, benim için mutlaka gerekli olan duyguyla, yürek atışıyla ya da ritmik görüntüyle bir olmaktı.

Sonra zamanla fark ettim ki, yazı yazarken, yani gürültünün yapıtını ortaya çıkarırken, yüreğe hemen hiç yer yokmuş. Gerçi o olmadan düşüncelerim bana su katılmış kötü şarap gibi geliyordu. Ne yaptığımı artık bilmiyordum. Bir görüntü için yaptığım her girişim ânında yeni bir şamatayla telef olunca, sözcükleri, arada anlamlı geçişler olmaksızın bilinçsizce arka arkaya sıralıyordum.

Komşuma benim de orada olduğumu nasıl anlatabilir-

dim – yazar olarak değil, bildiğimiz komşu olarak? Makine manyağı komşumun, eve gelmek, arabanın el frenini çekmek ve fişi prize sokmak arasında bana bıraktığı minicik aralıkta, örneğin kameriyenin önüne çıkıyor ve orada kurşun kalemlerimi yontarken, kalemtıraşa olabildiğince yüksek sesle üfleyerek kendimi duyulabilir kılmaya çalışıyordum. Başka bir gürültü aklıma gelmiyordu.

Yoksa cümleleri, yazmadan önce, Flaubert'in yaptığı gibi bölgeye doğru haykırmalı mıydım? Onun yerine bir keresinde yanmakta olan bir odun parçasını çitin ardındaki köpeğe ve efendisine attım, bunun üzerine yüzünü göremediğim efendi, bir Pazar günü rahatlığını yansıtan yumuşacık sesiyle, sessizliği asıl bozanın ben olduğumu söyledi ve ondan sonra en son aldığı makinenin kolunu çalıştırdı, ya ot tabakasının altında petrol arıyor ya da bir fare yuvasını ortaya çıkarmak için burayı altüst ediyordu.

Böylece zamanla, kuş sesi ya da suyun kaynama sesi karşısında bile, bir motor gürültüsü ya da terasta yapılan bir şenliğin çığlıklarını duymuşçasına irkilir oldum.

Dışarıda, ormandaki ilk çalışma günümde Kertenkele Yolu'ndan birkaç adım ötede, ağaçların arasına oturdum.

Sıcak, güneşli bir Mayıs öğleden öncesiydi ve ben sırtımı, yaprakları henüz çıkmakta olan bir kestane ağacına dayamıştım, altımda ise kök çukurluğunun bulunduğu yosunlu toprak vardı. Havadaki esinti ve sessizlik, buna ek olarak da uzaktaki otoyolun Niagara'yı andıran uğultusu içimi sükûnetle doldurmuş ya da heyecanlandırmıştı.

Bütün gün boyunca ötedeki aydınlık yoldan insanlar gelip geçtiler. Onlara bu kadar yakın olmama rağmen hiçbiri beni fark etmedi, onlara eşlik eden köpekler bile. Öğle saatlerinde özellikle büyük şirketlerin bulunduğu Vélizy şehrindeki bürolardan çıkan koşucular geçiyorlardı, bu 1997 yılında hemen hepsi jogging giysileri olmadan, daha çok takım elbiseleri, üstlükleri, hatta dosya çantaları ve daha ağır, işe yaramaz

şeylerle koşuyorlardı. Bu, ara sıra oluyordu. Ama ondan önce ve ondan sonra görüş alanım içinde, o güne kadar ormanda ve başından beri sürprizlerle dolu olan koyda hiç görmediğim –bazen bisikletçilerin yanlarından geçtiği– birtakım şekiller hareket ediyordu. (Ve kafam ne kadar berraksa, göğsüm de acıtacak kadar genişti; halüsinasyon görmüyordum.)

Burada, yaprakların gölgesi altında kurşun kalemler düzenli bir biçimde hareket ederken, orada güneşin altında, yerlere değen cüppesiyle bir rahip geçip gidiyor, evlenen çift ve tanıklardan oluşan düğün alayı ona eşlik ediyor, rahibi belli bir mesafeden izliyorlardı, hareketleri yavaş, ama dikkatliydi. Alaydakilerin hepsi bir sıra halinde yan yana yürüyordu, yol orada o kadar genişti; onları bir süre sonra Hansel ve Gretel izledi, ele ele, şimdiden yarı kaybolmuş durumda, bakışları gökyüzünde; saatler sonra zarif bir çift gelip geçti, adam devetüyü bir palto, kadın bir akşam giysisi ve yüksek topuklu ayakkabılar giymişti, yolun kenarında yokuş yukarı, katırtırnaklarının arasından yürüyen yanık tenli, boyalı bıyıklı, kolunu kadına dolamış adamın Don Juan, kadının da Marina Zwetajewa olduğunu anladım (aralarında Rusça konuşuyorlardı); sonra oradan bir at geçti, binicisi yoktu, tarlada çift süren beygirlere benziyor ve tıpkı öncelleri gibi yavaş adımlarla gidiyordu; ve bunların hepsinin ortak bir başka noktası da gözüme insan ve hayvandan çok, yaratık olarak gözükmeleriydi.

Ve akşama doğru taş ustası yine çıktı ortaya, yolda gezintiye çıkmış gibi görünmüyordu, tersine yolun öte tarafından, fidanlığın içinden kendine yol açarak çıkagelmişti. Bunu o kadar doğal olarak yaptı ki, sanki arazinin içinden geçmek onun tarzıydı, sonra da bir düzine yürüyüşçüye dinlenme yeri olarak hizmet verecek kadar geniş olan meşe ağacının kütüğüne oturdu. Elindekileri arkasına, çalılara astı ve hiç kıpırdamadan, sessizce, dimdik oturdu. Kibarca çevresinden dolanan bir koşucu ona şöyle seslendi: "Burası rahat

olmalı!" Taş ustası başını bile sallamadı. Bir dilim ekmek ve dilimlediği bir elma yedi, sonra sık sık benim oturma yerim olmuş olan yerden, ormanın içlerine, bana doğru baktı.

Yazmayı çoktan kesmiştim. Beni gördüyse de fark ettirmedi; her durumda parmağını belli belirsiz kaldırmış olmasının hiçbir anlamı olmamalıydı. Ama yine de bana öyle geldi ki, ağaçların arasından onunla konuşmalıydım. Bunu yapmadım, o da, dikkati çekecek kadar kısa saplı olan bir çekiç ve önce demir kalem sandığım bir keskiyle oturduğu kütük üzerinde çalışmaya başladı, sonunda da birkaç yıl önce fidan dikilen bölgede gözden kayboldu, karanlık yüzeye tek bir güneş ışığının bile düşmediği, olsa olsa bir tilkinin kendine yol açıp geçebileceği genç bir orman olmuştu bile burası. Orada, tıpkı bir boğa güreşçisi gibi asıl mekânına ayak bastı, gözle izlenmesi neredeyse olanaksız omuz ve kalça salınımlarının etkisiyle dallar artık hareket etmiyordu, rüzgâr estiğinde hareket ettikleri halde.

Koyun ormanlarında tıpkı düşsel bir varlık gibi, oranın eski sakinlerinin –tıpkı hayvanı bildikleri gibi– bildikleri, ama yeni gelenlere söylemedikleri bir keşişin de bulunması gerektiğini eskiden beri hep düşünmemiş miydim?

O günlük işimi bitiriyor ve dışarıda kum yolunda, güneş battıktan sonra bile, büyük meşe kütüğünün üzerinde oturuyordum. Bu kütükteki halkalar sayılamıyordu, bunun bir nedeni de kütüğün yanıp kapkara olmuş ve bu yanıkların bir elin parmakları gibi yayılan, ama aynı zamanda da derinlere kadar uzanan meşe köklerine kadar girmiş, üstelik ateşten ötürü yarılmış olmasıydı. Kaidenin çevresinde çentiklerden oluşan karışık bir desen vardı: Bunlar taş ustasının işaretlerini mi gösteriyordu, yoksa daha çok, ön ayakları açık bir V harfi biçiminde, arka ayaklarından biri süpürge izi gibi, –tıpkı şimdi, akşama doğru yalnızca kuşlar tarafından, toz banyosu yapmak ya da pıtır pıtır yürümek için kullanılan yolda giderken ayaklarımın altında gördüğüm gibi– kuşların

ayak izleri miydi?

Karşımda, çoktan bir yere gizlenmiş olan kertenkelelerin bulunduğu yamacın hemen ardında, hâlâ oturmakta olduğum ve ondan öncede de gün boyu oturmuş olduğum, dışarıdan bakıldığında daha çok karanlık ve boş olan yer bulunuyordu. Ve Eyfel Kulesi'nden yürüyerek birkaç saat uzaklıktaki bu orman yolunda gün boyu olup bitenleri düşününce, çok eskiden olsa olsa yarı uykulu bir durumda olağanüstü bir şaşkınlığa düştüm bir an; Gregor Keuschnig'in çeyrek yüzyıl önce kendi kendine sorduğu soru yeniden geçerliydi: "Dünyanın keşfedilmiş olduğunu kim demiş?"

Yazı yazmak için doğaya, açık havaya, güne, rüzgâra, yapraklı ormanlara gidiyordum, hem de olabildiğince her sabah, bütün yaz boyunca ve ta sonbaharın sonlarına kadar. (Daha dün orada o kadar uzun süre oyalandım ki, kendi yazımı bile tanıyamaz hale geldim, bunun bir nedeni de alacakaranlığın çökmüş olmasıydı ki, kurşun kalemler nemli kâğıdın üzerinde kaymıyorlardı.)

Birkaç kez, yağmur çok şiddetlendiğinde, yaprakların arasından ıslatmaya başladığı ve durmak nedir bilmediği zamanlarda, koydaki bir-iki kamuya açık binada yazmayı sürdürdüm, ama evimde hemen hiç yazmadım; ancak biraz daha sakince olan kış öncesinde yine kameriyede oturmaya başladım.

Hava kötü olduğunda en sık sığındığım yer koyun küçük postanesiydi, 'yardımcı postane' – tıpkı buradaki resmi yerlerin 'şube', 'ek bina' ya da 'geçici bina' gibi birtakım ek adlar taşımaları gibi. Orada posta kâğıdını doldurmaya ayrılmış bir masa değil de, daha çok bir pencere pervazı vardı, geniş, dayanmaya ve dışarıyı seyretmeye yarayan bir pencere, tıpkı başlangıçta yazı yazma yılım için dileğim gibi.

Pencereden bakıldığında kiremit kırmızısı bir duvar tarafından çevrelenmiş bir alandan başka bir şey gözükmüyordu, burası bir koruya benziyordu, birbirinden ayrık duran karaçamlar ve kayın ağaçları vardı, buradaki otlar asla bi-

çilmemiş, çam iğneleri yıllarca üst üste birikerek katmanlaşmıştı, yaz boyunca bunların arasında, postanedeki kadının izin vermesi üzerine tarafımdan toplanan pembe-beyaz mantarlar bitiyordu. Bu kadın neredeyse hep yalnızdı, ya gişenin arkasında örgü örüyor ya da sanki sağırmışçasına yüksek sesle telefonla konuşuyordu, ki bu da konsantrasyonumun lehine bir durumdu; mektup filan atmadan kötü havalarda oraya gelişim, orada oturuşum ve yine gidişim onu hiç mi hiç rahatsız etmiyordu.

Gelen müşteriler genellikle, ellerinde posta çekleri olan yaşlı insanlardı. Bir keresinde biri İspanyolca bir telgraf çekmek istedi, kadın telgraftaki birkaç sözcüğü üst üste hecelemek zorunda kaldığı için bir saat harcadı, özellikle de adres için. Barakada faks da danışma da yoktu ve günün birinde bir yabancı gelip denizaşırı bir 'Chronopost' göndermek istediğini söylediğinde, kadın kendisinden ilk kez böyle bir şey istendiğini belirtti, bunun üzerine yabancı ekspres kolisiyle birlikte koyun dışındaki postaneye gitti.

Bunun dışında yardımcı postanede genellikle büyük bir sessizlik hüküm sürerdi, damgalama sesleri ya da radyo sesi olmazdı; yalnızca postanedeki küçük hanımın köpeği sepetinin içinde zaman zaman konumunu değiştirirdi, o kadar. Camlara çarpan yağmur damlalarının sesinden başka hiçbir şey duyulmazdı; bir de pencere pervazına düşen bir gölge ya da bir şimşek çakışı.

Tek dezavantaj, postanenin yanındaki yerin erken kapanmasıydı, bu yüzden bazen komşu koydaki yazı yazma günümü, kötü havalarda öfkeli ve huysuz olan Porchefontaineli dar kafalı kâhinin lokantasının arka odasında sona erdiriyordum; bazen bana iyi geliyordu.

Demiryolu dolgusunun oradaki lokantanda da –burası eski bir istasyon lokantasıydı– çıkıntı yapan, kaburgalarıma kadar gelen pencere pervazları ve hatta, Rinkolach'ta, Jaunfeld'deki baba evinde olduğu gibi, peykeler bile vardı ve

bunların hepsi hemen başımın üstündeki trenlerin çıkardığı harika gürültüyle zangır zangır sarsılıyordu.

Bu yıl içinde hava sürekli olarak değişti durdu, hem de her saat değişiyordu. Ama ne zaman olanak bulsam, pılını pırtımla birlikte açık havada, ormanda oturuyordum. Sonra ana mekânım, zaten daha önceleri de yürürken ve hiçbir şey yapmazken en güçlü biçimde beni kendine çeken yer oldu.

Kendi kendime, yol kenarında yazı yazmaktan çok, bir su kenarında yazı yazmayı vaat ediyordum. Önce koydaki üç gölde arka arkaya denemeler yaptım. Birkaç gün boyunca yerleşim yerinin hem en büyük, hem de en eski bölümünün, eski çakmaktaşı ve balta taşı bulgularının bulunduğu 'Etang de l'Ursine'in ardındaki dar geçidin yanında çalıştım; ondan sonra, kabarık saçları, uzamış tıraşı, solgunluğu, benim gibi birine karşı olan hoşgörüsüzlüğüyle, bu arada ölmüş olan savaş muhabirinin görüntüsü aklımda olduğu halde, yengeç gölünün ardındaki harap olmuş masada çalıştım; ondan sonra tümüyle ormanla çevrili, görünürde tek bir ev bile bulunmayan, Eldivendeki Delik Gölü gibi bir adı olan gölün kenarında, oradaki kayın ağaçlarının altında çalıştım: İşler her yerde iyi gidiyordu, kurşun kalem ve kâğıtla görünmek istenmeyişim dışında –ancak resim yaptığımı sanan birkaç kişi gelip geçiyor, ama hiçbiri yaklaşmıyordu–, bir de transistorlu radyoları olan tek tük balıkçılar vardı.

Buna rağmen sonunda, eskiden beri gözüme Seine ormanları içinde en geniş alana yayılan ve tek el değmemiş su gibi gözüktüğü halde, değil bir adı olmak –hatta koy halkı ağzında bile bir adı yoktu–, bölgenin en ayrıntılı haritalarında bile gözükmeyen (ama kim bilir) ve benim için 'Bayou' (Mississippi) ya da 'Everglades' (Florida) gibi adlar denendikten sonra 'Adsız Su Birikintisi' adını alan o suya doğru yola çıktım.

Ancak 'su birikintisi' gibi bir ad o çamurlu çukur için pek de uygun değildi, en azından yanından ilk kez geçenler

tiksintilerini ve dehşetlerini anlatan ünlemlerle çocuklarını ya da köpeklerini yanlarına çağırırlardı. Gerçekten de suyun yüzeyinde, hem de yalnızca uzunca süren kuraklık zamanlarında değil, zaman zaman kabarcıklar gözükür ya da yağ tabakaları harelenirdi ve suyun dibini hiç tam anlamıyla göremedim. Suyun içinde tepelerine kadar kabuksuz olan, çoktan ölmüş, geriye kala kala beyaz-gri bir gövdeyle birkaç kırık dalı kalmış çıplak ağaçlar, kıyıdan düşmüş olan henüz yeşil ağaçların ve aşağıdaki koyu tüylü kök ipliklerinin ve su çalılıklarının arasında duruyordu (bunlar, sular çekildiğinde gruplar halinde gözüküyorlardı).

Bir su birikintisi, ama yine de geniş bir alana mı yayılmış? Evet, bunun birinci nedeni çok köşeli oluşuydu, köşe-bir köşe daha-bir köşe daha dönmek gerekiyordu, yapay bir gölde olduğundan çok farklı bir durumdu bu; ikinci nedeni ise uzaktan görünen o kendine özgü parıltısı ya da çalılıkların ve ölü ağaç kazıkların arasından, kesilmiş yüzlerce ağacın suyun yüzeyinde az çok gözüken kütüklerinin üstünden bakıldığında suyun en uç noktasının zar zor seçilebilmesiydi; daha önce hiçbir su birikintisinde görmediğim uzaktan gözüken bir pırıltısı vardı, böylesini büyük bir gölde de görmemiştim, ne Genezareth, ne Michigan ne de Neusiedl göllerinde. Zamanla ve oturdukça her defasında en arkadaki uzantısından, hava sahası ve kıyıyla birlikte, hiçbir şey kıpırdamıyor olsa da bu yana doğru bir esinti geliyordu.

Ve güzel bir ilkbahar günü, işimi sürdürmek üzere böyle bir alana oturdum ve burası, sürekli yağmurların dışında, ilk soğuklar başlayıncaya kadar benim sürekli yerim oldu.

Bu yer, Adsız Göl'ün öte yanındaki fundalıkların içindeydi, ama oturduğum yerden ağaçsız bir orman yolu boyunca daha yakında olan kıyıda bulunan koylara varıncaya kadar suyu görebiliyordum; orada duran biri, beni görebilmek için doğaldır ki önce beni arayıp bulmak zorundaydı, ta ki yapraklar dökülünceye kadar.

Arkamda, geçiş deliğinin ötesinde, çalılıklar, hiç de karanlık ya da dar olmayan arka ormana açılıyordu, yokuş yukarı, güneye doğru, öyle ki, yaprakların arasından süzülerek gelen güneş, gündönümünde kâğıdın üzerine düşüyordu.

Aynı yerde daha ilk gün çok büyük bir meşe ağacının kesilmesinden sonra orada kalakalmış ağaç kütüğüyle karşılaştım, çekirdeğinden itibaren yanmış ve içleri oyuk iki ayrı silindir parçası olarak bölünmüş eski bir silindirdi bu. Biraz çaba harcayarak parçalardan birini yuvarladım, çok ağırdı, yosunlu zemin üzerinde itekleye itekleye öyle bir yere getirdim ki, kendiliğinden dik yamaçtan aşağı, suyun kenarındaki köşeme kadar yuvarlandı gitti. Ve orada, yumuşak, bataklık gibi siyah, ama henüz bataklığa dönüşmemiş zemin üzerinde doğruldum, toprağın üzerine oturdum, ayaklarım neredeyse kıyıya değiyordu, sırtımı tahta yarım daireye dayadım, böylece bacakları olmayan kulaklı bir koltuğum olmuştu ki, bu da amacıma hizmet ediyordu.

Beni gerçekten de, sözcüğün tam anlamıyla kulaklarıma kadar, hatta ondan öteye çevreliyor, benimle birlikte yumuşak toprak üzerinde hareket ediyor, vazgeçiyor, beni yine ileri itiyordu, ama aslında o kadar ağırdı ki, en şiddetli kaymalarda yerinden bile kıpırdamazdı, bunun bir nedeni de yanmış olmasıydı; ayrıca bu dönemecin içinde işimi yaparken kendimi korunaklı hissediyordum, orman koşucularının bakışlarından uzaktaydım, özellikle mantar zamanı, arkamda, yukarıda yine de çalı çırpıyı çıtırdatan bir-iki orman koşucusunun bakışlarından.

Oraya yaslanarak oturmuş (ve böyle oturmayı ve yaslanmayı da sürdürmek istiyordum) ve –kurşun kalemlerimi sıralamış, silgiyi yanma koymuş olarak– hemen o anda yazmaya koyulmuştum. Çocuk oyuncağı gibiydi, bilindik başlangıç korkusundan iz yoktu. Cümlelerin ayakkabılarının uçlarına kadar gelen suyu, ağaçların çevresindeki hava akımını, tam olarak başımın üzerinde olmasa da alın yük-

sekliğinde bulunan ve su birikintisinin yansıdığı gökyüzünü izlediklerini düşünüyordum, bu arada güneş, ister ufuklarda ister dorukta olsun, sırtlığımın yarım daire biçimini yineliyordu.

Eskisinden farklı olarak yazarken o kadar sık duraklamıyordum, öte yandan o anda yazdığım bir şeyin çoktan söylenmiş olduğunu fark ediyordum, benim tarafımdan ya da başka biri tarafından. Kendimi ya da başka birini yineliyorsam da bana göre hava hoştu, doğaldır ki yine de bazen duraklıyordum, sonra manzaranın etkisiyle bir hamle daha yapıyor ve yinelemeye geri dönüyordum.

Koyun ve uzaktaki arkadaşlarımın öyküsünde hiçbir şeyin olup bitmediğine, aksiyonun hiç olmadığına, cümlelerin günümüze ait bir kitap için fazla uzun olduğuna ilişkin kuşkularım da aynı biçimde dağılıp gidiyordu. İçimde var olan, beni harekete geçiren görüntü onların ne kadar uzun olmasını gerektiriyorsa, ben de onları o kadar uzun tuttum; önemli olan içimde öyle bir görüntünün olmasıydı. Ve eğer fazla ayrıntılı oluyorsa, bunu, su birikintisinin yedi köşesinde birden, rüzgârın suyu üzerinde oluşturduğu dalgaların gidiş gelişleriyle sağladığım uyumda; ara sıra hiçbir şey ve yine hiçbir şey yapmayışımda; uzaklarda bir yerdeki küçük bir titremede; kırmızı boyunlu tüylü kuşun birdenbire kendi çevresinde dönmesinde, bir an sonra alçaktan uçup eşi benzeri olmayan bir suya çarpma sesi çıkararak karnının suyla ıslanışında hissediyordum. Bana öyle geliyordu ki, böylesi bir birliktelik benim anlatımıma bir tür onay getiriyordu; hepsinden önce de özellikleriyle işimi – iş mi? Buna birlikte soluk alıp vermek demek daha doğru olur– güçlendiren su.

O, Adsız Su Birikintisi'nin arkasında, eskiden beri tehlike altında olan işime soluksuz kalıncaya kadar sarılmak, molalar vermek ya da mutlaka inandırıcı bir geçiş yapmak ya da zorunlu bir sonuç düşünmektense, hiç düşünmeden

herhangi bir yerden devam etmek herhangi başka bir yerde olanla karşılaştırılamayacak kadar kolay oluyordu. Bu arada molalar vermek, kapalı bir mekânda yazı yazarken genelde benim için olanaksız olduğu halde soluklanmak, kâğıt da bir kere olsun dinlensin diye ondan uzaklaşmak amacıyla işin ortasında yalnızca öylesine ara vermek anlamına geliyordu.

Böylece, yeterince şiddetli yağan bir yağmur yaprakların arasından kendine yol bularak çalışmamı kestiğinde soğukkanlılığımı hiç bozmuyordum. Dosyayı ceketimle gömleğimin arasına gizliyor, daha çok mantarları düşünerek yanıma aldığım şapkamı başıma geçiriyor ve bekliyordum.

Suyun çevresi ne kadar çok yabanî bir hal alırsa ben de o kadar çok neşeleniyor ve sabırlı oluyordum. Fırtına, yağmur damlalarına karışıyor, kum parmaklarımı dövüyor, ortalık zifirî karanlık oluyor, kalın dallar kırılarak yere dökülüyor, kıyı yamacında yine bir ağaç yerinden sökülüp başımın üstünden suya düşüyor, bölgenin irili ufaklı bütün yabanî kuşları sağa sola dağılıyor, çığlıklar ve cıyaklamalarla oradan oraya uçuşuyorlardı, bense sırtımı dayamış, el yazımla birlikte oturuyor, gözümü bile kırpmadan, yüreğim sıcacık, telaş içindeki dünyayı izliyordum, bilindik, çürük, kuruntulu dünyanın önüne geçen, açık seçik bir dünyayı ve telaşlı dünyanın içindeki, eskiden beri yerimin içinde olduğunu duyumsadığım karmakarışık yaratıyı –kaos değil– izliyordum. "Şimdi oldu işte."

Orada, suyun kenarında bir işle uğraşırken çevrede, tembel tembel otursaydım olabileceklerden bambaşka şeyler olurdu. Çevrede olup bitenlere özellikle dikkat etmesem de onlar üstümden geçip gidiyordu.

Ve yine aklıma önce hayvanlar geliyordu. (Bu arada üstüme konan, ancak, genellikle işimi bitirdiğim alacakaranlıkla birlikte sürüler halinde ortaya çıkan sivrisinekleri kastetmiyorum.)

Bu o zamanlar, o âna kadar ortalıkta görünmeyen kur-

bağa halklarının yokuş aşağı inip ormanları geçerek yumurtlama alanlarına gitmeleriyle başladı. Ardında oturduğum Adsız Su Birikintisi, onların varmayı amaçladıkları yerdi ve bana öyle geldi ki, bütün öteki sularda hepsine yetecek de artacak kadar yer olmasına rağmen en uzak Seine Tepesi'nden gelen kurbağaların amacı bile buraya varmaktı.

Ancak o sular, yayladaki şirketlerin yağlı atıkları yüzünden ya zehirliydi –içlerinde en çekicileri Eldivendeki Delik adındaki göldü– ya da yengeçlerin gölünde olduğu gibi tırmanılmayacak kadar dik yamaçlara sahiptiler; ya da koydaki öteki en büyük gölde, Etang des Ursinnes'de olduğu gibi bir otoyolla ortadan ikiye bölünmüşlerdi. Koy sakinlerinden biri orada bir ağaca bir ilan asmıştı, kurbağaların yıl içinde olası bir-iki yürüyüş günü süresince geçiş yolunun olabildiğince açık tutulmasını rica ediyor, hayvanların ölmek üzere olduklarını belirtiyordu. Ama, salt bir yayanın dikkatini çekmeyecek olan yazı yüzünden değil –arabalar her zaman olduğu gibi yine o yolu kullanıyorlardı– yazı yazma yerime gitmek için yolumu uzatarak oradan dolandığım o günlerde yamyassı olmuş kadavraların asfalta yapışmış olduklarını görüyordum, canlı olarak suya ulaşmayı başaran tek tük kurbağa ise gölün kıyısında, sanki her biri tek başınaymış gibi ayrı ayrı yüzüyorlardı.

Adsız Su Birikintisi'ne dönecek olursak, araba yollarından uzakta, ormanların ortasındaki çukurluğunda güvendeydi, kurbağaların müdavimi oldukları alandan oraya ancak yürüyerek gidilebilecek patikalar üstünden, daha çok da fundalıklar arasından, sonra da bataklık üstünden gidiliyordu; bazen suyun yüzeyinde beliren yağ tabakası ise yalnızca çürümekte olan tahtadan kaynaklanıyordu, her durumda suyun içine yağmur ve içinden saydam suyun fışkırdığı kaynaktan başka bir şey akmıyordu. Ve şimdi, günler boyunca, kurbağalar çiftleşme alanları üzerinde önümden geçip gidiyorlar, ara sıra sıçrayarak ilerliyorlardı, bazıları şimdiden

üst üste çıkmıştı bile ve ondan sonra yabanî suyun içinden yalnızca patlak gözleri gözüküyor, onların yüzünden su alabildiğine et benleriyle kaplanmış gibi görünüyordu.

Onun altında ise, her sabah, sözde ölenlerin yarattığı büyük bir kalabalık oluyordu. Binlerce kurbağa üst üste biniyorlar, ayrılıyorlar, başka bir yerde üst üste biniyorlar, birbirlerini kovalıyorlardı. Zamanla üst üste binmeler duruluyordu, bunlar genellikle yalnızca çiftler değildi, birçok kurbağa üzüm salkımı gibi üst üste çıkabiliyordu, siyah bir kurbağa sarı bir kurbağanın üzerinde, onun üzerinde kahverengi-beyaz çizgili bir kurbağa ve bütün bu topak yana doğru devrildiğinde, topağın en altında bir tane kurbağa bulunduğu görülüyordu, yine siyah, başı önde bir kurbağa.

Aynı biçimde karada da çok çeşitli biçimlerde iç içe geçiyorlardı, kıyıdaki yosunların içinde, ayaklarımın dibinde ve bedenler yuvarlanarak birbirlerinden ayrıldıklarında sayıları giderek artıyordu, tıpkı iddia üzerine küçücük bir aracın içine tıkılan öğrenciler gibi. (Aynı şey suyun altında olduğunda ise kurbağalar yerçekimi olmayan uzayda hareket eden astronotlara benziyorlardı.)

Ve günün birinde su yine kurbağasızdı, üstelik eskisine göre daha da temizdi, onun yerine yüzeyinde başka engebeler vardı, yüzeyde siyah noktalı jelatinler oluşmuştu, bu siyah noktalar haftalar ilerledikçe iribaşların çizgilerine dönüştü, hemen seğirmeye başlayan, kuyruklu yuvarlak kafalardı bunlar. Ve o günden beri oturduğum yerden aylar boyunca tek bir kurbağa bile görmedim.

Ve su sıçanları da –yoksa bu, sıçan, kunduz ve dağsıçanı arası yeni, bilinmeyen bir hayvan türü mü– sonbahardan bu yana ortalıkta gözükmediler, oysa yaz boyunca her gün su birikintisiyle kara arasında koşturup duruyorlardı, evde ise bir bataklık kayın ağacının devrilmesi sonucunda oluşmuş olan kök dağının oyuklarında, tam ayaklarımın dibinde, ayak parmaklarımın ucundaydılar.

Kunduz sıçanlarının, devlerin ve cücelerin ve de bebeklerin tam kadro halinde yola koyuldukları hafta başları en canlı anlardı, yiyecek toplamak için, özellikle de Pazar tatilcilerinin karşıdaki açık kıyıda bıraktıkları ekmek parçalarını toplamak için durup dinlenmeden, dallı budaklı suyun çevresinde dönüyorlardı. Sonra farklı bir hayvan başı, kök dağının deliklerinden ikide birde başını çıkarıyor, tavşanlar gibi çevreyi kokluyordu, bıyıkları diken dikendi, ışığı geçiren, yuvarlağımsı kedi kulakları vardı.

Bir yandan onlara bakıyor, bir yandan yazmayı sürdürüyordum, sık sık kırmızımsı, yumuşacık postlarının; gözüme zarif, beyaz parmaklar gibi gözüken patilerinin; siyah, nokta gibi bakan gözlerinin görüntüsünü bir sözcüğü, bir ilişkiyi bulup çıkarmak için kullanıyordum; onların yüzleri, aynı biçimde bodur, ama bir kırıntıya uzanırken aniden yılan gibi uzayan boyunları bana özel, titrek bir karar verme gücü konusunda yardımcı oluyordu; ve aylar geçtikçe benim yazı yazarken yaptığım hareketler karşısında korunaklarına kaçmaz oldular, ara sıra, yeni bir satıra geçtiğimde filan onların ablak sincap yanaklarını ya da dişlerinin arasında bir bıçak gibi tuttukları elma kabuklarının resmini yapıyordum, o sıçanların varlığı elimin ani hareketler yapmasını engelliyordu, ama her zaman başarılı olmuyordu.

Onların yanında hiçbir şey yapmadan sessizce oturmayı da denedim, hayır, ancak yazı yazmaya başladığım zaman deliklerinden çıkıyorlardı, tıpkı sonraları yazı yazmamla birlikte büyük tosbağanın, suya düşmüş olan bir ağaç kütüğünün üzerine oturup başını güneşe uzatışı gibi.

Böylece yıl boyunca, yaz boyunca, sonbahar boyunca öyle sessizce oturdum, ama bu arada çalışıyordum da, düşünce ufkum, insan günler boyunca gözlemlese ya da yalnızca izlese bile asla bulamayacağı olaylarla doluydu; evet, sanki yalnızca benim sürekli yazı yazışım, o güne kadar arazide görülmeyen, belki de hiç var olmayan yaratıkların ortaya

çıkması için bir çağrıydı.

Mekândan ya da görüş alanından gözlerini ayırıp herhangi başka bir yere bakmak ve daha o anda bölgede şimdiye kadar görülmemiş bir bitkinin ya da hayvanın, isterse çoktan ölmüş olsun, sanki zaten hep oradaymış gibi ortaya çıkması için özel bir çaba mı gerekiyordu? Sakin bir biçimde suyun üzerinde sürüklenen bir kâğıt birdenbire dönmüş, dikine durmuş ve tekhücreli bir hayvana benzemişti.

Çocukken, bir olay beklentisi içinde, dere yataklarındaki el değmemiş çalılıkların diplerine ne kadar sık çöküp oturmuştum. Hiçbir şey olmazdı. Oysa şimdi uzaktaki arkadaşlarımın öykülerinin başına oturmuşken elimin altında, o zamanlar, doğaya daha yakın bir dönemde, daha az ünlü bir ülkede düşünü bile göremeyeceğim kadar çok şey oluyordu.

Yazın ilk yazı yazma günlerinden birinde, hava sessiz ve sıcaktı, gökyüzü masmaviydi, ormana giden yolda yürürken aklımda 'kartalların daire çizme günü' sözcükleri takılmıştı, gerçekten de öğle saatlerinde, artık çevrede yaprak bile kıpırdamaz olmuşken, bu sözcüklerin cisimleşmiş hali, yani bir kartal, gökte uzun uzun daireler çizdikten sonra, su birikintisinin içindeki ölü ağaçlar içinde en büyük gövdeli olanının, rengi en çok kaya grisine benzeyeninin en uçtaki dalının üzerine kondu; bir an için görebilmiş olsam da, şimdiye kadar hiçbir şehir armasında görülmemiş bir profili vardı, geri dönüşünü aylardır bekliyorum; kartal havalandığında bütün ağaç gövdesi şöyle bir sallandı ve dalın bir parçası kırılıp suya düştü.

Ve daha sonra yazın ortalarında birkaç gün boyunca suyun içinden küçük balıklar sıçrayıp durdular, sanki bir rüzgâr onları yukarı itekliyor gibiydi, geniş bir yay çizerek atladıklarında birazcık su sıçrıyordu, o kadar, arka arkaya sıçrayan yüzgeç sürüleri gibiydiler, uzunlamasına suyun üstünde sıçrıyorlar, kırbaç şaklamasına benzer bir ses çıkarıyorlardı, bu ses yapraksız direkler üzerinde başka herhangi

bir yerde olduğundan çok daha fazla akbabalara benzeyen yabanî kumru sürülerinin ürküp kısa bir süre için ormanın içlerine kaçmalarına yol açıyordu.

Ve aynı biçimde suyılanları sırayla geri dönüyorlardı, bunları en son on yıl önce görmüştüm, buraya taşındığım yılın yaz aylarında; o zamandan beri hiç yoktular ortalarda; otlarla kaplı bir koydan su birikintisinin içine kayıyorlar ve sürekli yön değiştirerek pullukla çift sürer gibi bir baştan başa gidip geliyorlar, suyu olduğunun iki katı büyütüyorlardı, biri burada, biri şuradaydı, inceciktiler, kırılgan gibiydiler, yukarı kaldırdıkları başlarında beyaz, anten benzeri lekeler vardı. Karşı kıyının insanlar ve köpekler sayesinde rengârenk (siyah değil) göründüğü Pazar günlerinden sonra, ben yazı yazarken, başka zaman belki de dümdüz olan su yüzeyinin bir yerinde o garip minicik dalgaların ortaya çıkması ve sonra dönemeçlerle dolu bir güzergâh üzerinde saatlerce sağa sola hareket etmesi için sık sık haftanın ortasını beklemem gerekiyordu.

Çullukların haftası bana öğretmişti ki, bu hayvanların her birinin yaz ayları boyunca, az ya da çok kısalıkta, kendi zamanı var; eşek arılarının günü, bir önceki yıldan kalma yaprak tabakalarının arasında ağır ağır hareket eden mamut büyüklüğündeki o dev kirpinin alacakaranlığı; Bayou içinde yolunu kaybetmiş olan martının bir saati; gözlerimin hemen önünde havada duran dev yusufçuğun uzun mu uzun ânı, göz göze, dört kanatlı pervanesi saydam, gözleri olmayan yüzünün dışında hiçbir şeyi kesin olarak ana hatlarıyla belli değil, korkunç sarı, ya da bütün yüzü, onun varlığı karşısında bir an duraladıktan sonra cümlemi sürdürdüğüm, evren büyüklüğünde tek bir sarı gözden oluşuyor.

Bu sonbaharın başlarındaydı ve yusufçuklar daha sonra sıcak Kasım günlerinde bile, o kadar yakına girmeseler de, geldiler.

Küçük çalıkuşları da dahil, bütün zaman süresince bana

arkadaşlık eden yegâne hayvanlar, bütün göllerde görülen ördekler ve sutavuklarıydı. Ağırlıkları fazla olmayan sonuncular, suya düşmüş olan yaprakların üstünde koşabiliyorlar ya da yüzdükleri zaman kuyruklarını dikiyorlar, Adsız Göl'ün en sık çalılıklarının ardında, Kızılderili kanoları gibi iz bırakıyorlardı, bazen de uyarı çığlıkları ortalığı çınlatıyordu.

Ve Adsız Su Birikintisi'ndeki ördeklerin bir özelliği vardı, su, yeşillik ve çürümüş ağaç kargaşasının içinde yalpalarken hiç de bildiğimiz ördeklere benzemiyorlardı, bütün öteki hayvanlar gibi daha çok garip ve dikkat çekiciydiler; her biri, kendi zamanı içinde, düşsel bir varlık gibiydi (az sayıdaki sincap da öyle).

Karşıya, öteki kıyıya belirli aralıklarla gelen insanlarla aramızda böylesi bir bağdaşma çok ender oluyordu, hele, zaman zaman insansal hoparlör duvarı gibi bir şeyin var gücüyle çalıştığı ve su yüzeyi nedeniyle daha da şiddetlendiği tatil günlerinde neredeyse hiç olmuyordu. (Buna karşın, benim bulunduğum yerin, bir evden farklı olarak bana özel bir hak tanımadığı düşüncesi rahatlatıcı oluyordu.)

En azından, bir köpek birdenbire suya atladığında bu, benim bulunduğum yere, tarafımdan henüz keşfedilmesi gereken balıkların havaya sıçramaları ve suya inişlerindeki şaklama –ama biraz daha şiddetlisi– olarak geliyordu ya da kendi kendilerini serüvenci olarak adlandıranlar –daha çok yolları mahvedenler– yokuş aşağı son hızla inerken dağ bisikletlerinin vınlaması bana yabanî kumruların ağaç tepelerinin çevresinde uçuşları gibi geliyordu.

Ve mevsimler ilerledikçe karşı kıyıdaki açıklıkta bambaşka orman insanları belirmeye başladılar, bazen, bakışlarım hem kâğıtta hem karşıdayken, onların da ancak ben yazı yazdıkça havadan geldiklerini ya da yoktan var olduklarını düşünüyordum.

Bir gün karşıya yükü oldukça fazla olan bir gezgin gru-

bu geldi, başka bir gün orman işçileri orada yemeklerini ısıttılar, yaktıkları ateş o kadar büyüktü ki günler sonra bile, suyun kenarında oturmaktan tutulan ellerimi ateş küllerinde ısıtabildim, üçüncü bir gün, karşı kıyıda saatlerce oturan, suya giren, yüzen, saçlarını yıkayan, tıraş olan, yosun çalılıklarının arasına –hemen her defasında çıt çıkarmadan– girip çıkan bir delikanlıyı inceleyerek güneş batıncaya kadar yazdım, sonunda 'Seine Tepeleri'ndeki Yenilikler'de fotoğrafını gördüğümde onun kaçak bir katil olduğunu anladım. Ve Don Juan geri döndü, bıyığı her zamanki gibi taralıydı ve yanında aynı kadın vardı!

Ve gürültücüler, en azından hafta içi günlerde, sürekli hareket halinde oldukları için Adsız Su Birikintisi'nde uzun süre kalmıyorlardı ve tam da bu ara süreler, o güne kadar hiç yaşanmamış bir tür sessizlikle doluyordu, bu sessizlik öyle güzeldi ki, zaman zaman, hatta sık sık gözlerimin yaşardığını hissediyordum; bu sessizlikle yalnız kalmamalıydım, onun bölünmesi gerekiyordu.

Ve yalnızca, bütün yaz boyunca Paris'teki barış görüşmeleriyle arkamdaki askerî havaalanı arasında mekik dokumayı sürdüren bir sürü helikopter yüzünden de değil, bu suyun kenarında kendimi neredeyse hiç zamanın dışına çıkmış gibi duyumsamıyordum; yıl içinde bazen dünya işlerinin tanığı olmakla kalmamış, tersine onlara katılmıştım da. Toprağın üzerinde, doğal kulaklı koltuğumda kurşun kalemlerimle, oradan oraya sürüklenen suyu izleyerek otururken, gün boyunca dünyanın içine yolculuk yapıyordum. Bundan daha güzel bir dünya yolculuğu olduğunu kim söyleyebilir, kim böyle bir yolculuk hakkında bir şeyler anlatabilir?

Gün boyunca koydaki yaşamdan kendimi uzak tutuyordum. Sabahları suyun kenarındaki ikametgâhıma dolambaçlı yollardan giderken, zaman zaman, özellikle de pazar kurulduğu günler öğleden önce bildiğimiz anlamda bir şeylerin olup bittiği, dükkânların bulunduğu istasyon alanından

geçmekten sakınıyordum. Ancak akşam olduğunda, oradan geçmenin zamanı gelmiş oluyordu, en iyisi de orayı teğet geçen, iyice gürültülü caddelerden birinden geçmekti. Su birikintisinin yüzeyinde kubbelenen, aralarından gözükecek bir timsah ağzının neredeyse tanıdık geleceği söğüt köklerinin üstündeki siyah tüylü konilerin yanında gün boyu gizli gizli oturduktan sonra bu çıkış caddelerinde ve otoyol bağlantı yollarında kendimi, eskiden Paris'in ortasındaki bulvarda bulunan karanlık odamda çalıştıktan sonra hissettiğim gibi, garip bir rüzgâr tarafından sürükleniyormuşum gibi hissediyordum.

Gerçi burada kaldırım kahvehaneleri yoktu, yayalara ise hemen hiç rastlanmazdı. Zaten artık çok uzun zamandır, tıpkı gençliğimde olduğu gibi, akşamları teraslarda oturmak ve gelip geçeni seyretmek bana hiç çekici gelmiyor. İnsanın zihnini dinlendirmesi için doğru yer bu barların içiydi, orada bulunanlar gibi tezgâhta ayakta durarak.

Koydaki barlardan iki-üç tanesine akşamları sık sık gidiyordum, aynı zamanda geceleri de kalınabildiği için, yörenin yerlisi olan içki düşkünü erkek ve kadınların dışında mevsimlik işçiler de orada oluyordu, ancak yalnızca bir kadeh içiyorlar, sonra bardan belirgin bir biçimde ayrılmış olan yan taraftaki yemek salonuna geçiyorlardı: Yemek salonu Yolcuların Oteli'nde, yalnızca bu işçilere lokantacı kadının kendi elleriyle taşıdığı yemekler servis yapılırken açılan, kumaşla kaplı bir sürgülü kapıyla; Sol Kıyı Oteli'nde ise onlar tarafından özenle kapatılan bir perdeyle ayrılmıştı. Orada, yemek salonlarında, neredeyse hiç kıpırdamayan dudaklarıyla ve duyulmayan sesleriyle o ânın tek önemli konuşmasını yapıyor gibi gözüküyorlar, dünyaya kararlarını bildirmek için ara sıra dışarı çıkıp telefonun bulunduğu köşeye gidiyorlardı.

Onlara kulak vermezdim, ama belki de aklım başka yerde olduğu ya da hiçbir yerde olduğu için, bazı konuş-

malarını duyardım. Bu mevsimlik işçiler yemek konusunda çok titizdi, bu nedenle bir grubun bir konaklama yerinden ötekine geçmesi oldukça sık rastlanan bir şeydi. 'Aperitif'lerini alırlarken –saçlar taralı, tıraş olunmuş, uygun bir yüz anlatımıyla, yudum yudum içerlerdi içkilerini– grup halinde dururlar, ondan sonra yalnızca onlar için rezerve edilmiş, çok iyi kurulmuş, bardan tümüyle farklı bir biçimde aydınlatılmış masalarında dimdik otururlardı, her biri hem dikkatli hem de kibar ve hepsi hep aynı biçimde içine kapanıktı. Bu arada akşam yemekleri o kadar uzun sürmezdi, genellikle erkenden, yazın daha hava bile kararmadan, odalarına çıkarlardı, bazen birinin tıpkı benim yaptığım gibi ertesi akşam dışarıdaki gürültüden yakındığını duyardım. Yöre sakinleri gibi iskambil oynamazlar, zar da atmazlardı.

Gruplardan bazıları koyda aylarca kalırlardı; ve yıl boyunca çalışırlarken, yani ormanlardan geçen gaz şebekesini yenilerlerken, bir viyadük inşa ederlerken, otobüs garını yenilerlerken, gündüzleri de karşılaşırdık. Orada, yolumu uzattığımda, onların önünde durmak ve onların çalışmalarını paylaşmak doğaldır ki benim için daha kolaydı (bunu normal olarak yalnızca buranın en yaşlı ve en eski sakinleri yapıyorlardı). Taşlara gerektiği gibi –ara sıra kulaklarını taşlara dayayarak– biçim veriyorlar, bunu tatil akşamlarını geçirdikleri tarza benzer bir tarzda yapıyorlardı; bana öyle geldi ki aradaki tek fark, bunu yaparken seyredilmelerine izin vermeleriydi. Gurur, içine kapanıklıktan başka bir şeydi.

Bu mevsimlik işçilerden bir grup, diyelim ormanda bir kaynak açarken, ta adım adım kazılıp daha önce sızıntıdan ibaret olan su fışkırıncaya ve işçilerden biri tarafından, şimdilik bir kuyu borusu bulunmadığı için içi oyuk bir yaprakla akıtılıncaya kadar orada duruyordum. O zaman selamlaşıyorduk. Ve bunu akşamları da yapıyordum, ama uzaktan, yerel bar müdavimleri arasında gelenek olduğu üzre el sıkışmadan.

Yalnız bir kere bir akşam böyle bir gruptan biri benimle konuştu, sonra yanındaki ve öylece uzayıp gitti, ta gece yarısını geçinceye kadar. Ne kibirli ne de vakur tavırlarından sıyrıldılar, o zaman ortaya çıktı ki, bölgenin sakinlerini onlardan uzaklaştıranın kendileri olmadığını, orada yaşayanların daha çok onları görmezden geldiklerini düşünüyorlardı. Hiç kimse, belki konaklama yerlerinin patronu hariç –ama o da zaten yabancıydı–, mevsimlik işçilerle tek bir kelime konuşmamış ya da küçük bir kaş-göz işareti bile yapmamıştı. Ve çalıştıkları her yerde durum böyleydi ve oradan oraya dolaşan bu işçiler için küçük bir ayrıcalık yaptılar, öylesine sevinçli bir olaydı ki, çevremi sardılar, çekiştirdiler ve sonunda yalnızca yeni keşfedilmiş bir grup üyesi gibi aralarında itip kakmaya başladılar. (Ondan sonraki akşamlarda doğaldır ki yine karşılıklı selamlaşmayla yetinildi.)

Çoğunluğu taşralı Fransızlar olan, hafta sonlarında ne kadar uzak olursa olsun ailelerinin yanma giden geçici işçilerin yanında, bugüne kadar ilk kez, burada birkaç kişiyle güzel bir beraberlik yaşadığımı hissettim, neşelendim ve iyi şeylerden söz ettim; yer çinilerinin ışıldaması ve yemek salonunun kar beyazı pırıltılar içindeki duvarları da bunun bir parçasıydı. Koyun eski sakinlerinden herhangi biriyle hiç böyle oturmamış ya da herhangi bir yerde durmamıştım, oysa bu arada bu insanların özel bir yanı olduğunu da biliyordum; olsa olsa, barların dışında bir yerde ya da ne bileyim, belki orman yolunda, içlerinden biri bana güvenip benimle konuşurdu, bu da yalnızca yolunu şaşırmışlar ya da tökezleyip düşmüşlerden biri olurdu; ama bunlar da kekeleyip dururlardı, dedikleri anlaşılmazdı, bir şey anlatmaktan kaçınırlar ve istemeden ağzımdan bir soru çıktığında ise, hemen susarlar, arkalarını dönüp giderlerdi, konuşma sona ermiş olurdu.

Kendilerine özgü hal ve tavırları olmadığı halde koyun sakinlerinin kendilerine özgü olduklarını ve olasılıkla bunu

korumak istediklerini, daha sonra Seine Tepeleri'ndeki Yenilikler'in bir sayısında okuduğum bölük pörçük yöre tarihinden öğrenmiştim. Orada dendiğine göre koy, yüzyılın başından bu yana bir sığınak yeri olmuş, önce Ruslar ve Ermeniler için, sonra da Mussolini zulmünü çeken İtalyanlar, Franco zulmünü çeken İspanyollar için. İki dünya savaşı arasında buradaki insanların neredeyse dörtte biri yeni gelmiş sığınmacılardan oluşuyormuş, ki bu da Paris'in batısındaki bir dış mahalle için sık rastlanmayan bir durummuş.

Ve bu da, daha sonra yaşlanmış olan insanların hem tavırlarına hem de ikamet biçimlerine uygun düşüyordu: Onlar da eskiden mevsimlik işçiydiler ve burası onların oturma yeriydi (örneğin 'Pazar Günlerimiz' ya da 'Hoş Sığınma' gibi adlarla). Gerçi –konuştuklarından duyduğum kadarıyla– ırgatlık yapan Fransızlar'ın o bilindik hazır cevaplığıyla konuşuyorlardı, ama bu, onlarda görünüş pahasına değildi; yerlilere özgü retoriği yabancıların görüşüyle bağdaştırmışlardı; ancak sonuncusunu kendilerine saklamak istiyorlardı.

Bu yıl içinde, Salamanca'ya kaçtığım bir hafta hariç, koyun dışına pek çıkmadım.

İşimi yaptıktan sonra düzenli bir yürüyüş için fazla yorgun oluyordum, bu nedenle Paris'e giderken, eğer gidiyorsam tabii, banliyö trenine biniyordum. Yalnızca bir kere, bir dönüş yolunda, gece yarısı bir istasyon öncede, Meudon-Val Fleury'de indim ve eskiden beri hep düşündüğüm gibi, Seine Tepeleri'nin altındaki üç bin iki yüz otuz metre uzunluğundaki tünelden yürüyerek eve döndüm, hafif yanık kokan bir hava akımının içinde, belirli aralıklarla yerleştirilmiş olan, 'Çıkış' okları, arkamı değil de önümü göstermeye başladığında sevindim.

Bu arada, suyun kenarında geçirdiğim bütün zaman içinde, aramızdaki ormanlık tepe olmasa, maskaratamın, su birikintisinin içine neredeyse tümüyle gömülmüş olan sandalın ve orada sağa sola zıplayan misk sıçanlarının uzantısı

içinde bana bütün simgelerle birlikte el sallayacak olan, ufuk boyunca uzayıp giden beyaz başkent görkemi her defasında nasıl da şaşırtıcı oluyordu.

Buna rağmen o birkaç Paris akşamında merkezlerden birinin içine kadar hemen hemen hiç girmedim. Sinemalardan, bulvarlardan ve kaldırım kahvehanelerinden çok uzun zamandır kaçındığım için –ve bu, bu yıl içinde daha da artmıştı– Paris'te benim için kala kala iki amaç kalmıştı. Bunlardan biri, aşağıdan geçen metro yüzünden belirli aralıklarla sarsılan o mekânlardı; bir keresinde, film izlemek için değil, yine böyle bir sinemaya inmiştim. Ve ötekisi ise belli bir pisuardı, belki de eski tarzdaki son pisuardı bu, demirden yapılmıştı, koyu renk cilalıydı, üzerinde bir tapmak damı vardı, tümü minicik yuvarlak bir tapınaktı zaten, işeme duvarıyla ikiye bölünmüştü, duvarın her iki yanından da göz hizasında bir oluktan sürekli olarak su dökülüyordu, her iki yarıda ihtiyacını giderecek olan için birer kişilik yer vardı, yoldan geçenlerin bakışları –baş ve ayaklar hariç– güneş altında tıpkı şehrin aydınlanmasında olduğu gibi yumuşak bir yansıma yapan, görüşü bozan buzlu camla engellenmişti.

Minik ev Pont Mirabeau'da bulunuyordu, şehir dışına daha yakındı ve söylendiğine göre, durakları minik evin yanında olan ve işemek için otomatlara para atmak zorunda kalmaktan hoşlanmayan taksi sürücüleri sayesinde hâlâ işliyordu. Ve burası, Paris'te beni zaman zaman kendine çeken tek mekândı. Javel İstasyonu'nda iner, köprünün üstünden geçer (oradan bakıldığında yine de görkemli olan Seine her defasında bana, benim küçük yabanî su birikintimden daha az tanıdık geliyordu) boş bir ilan sütunuyla karıştırılacak, her adımın altında biçimini değiştiren yapı tarafından selamlanırdım, genel olarak yarım dairenin içinde durur, bir süre ezelden beri suyun duvar boyunca akmakta olduğu yukarıdaki çaprazlama oluğa bakar, suyun akışına kulak verirdim, araba farlarının ışıklarının buzlu camda kırılmalarını inceler-

dim, gitmeden önce parmak uçlarımı su oluğunda ıslatırdım.

Ve bu yıl içinde daha sonra bir keresinde yine de Paris'teki merkezlerden birine, Saint Germain-des-Près'e girdim: Oradaki kilisenin portalında bulunan, onikinci yüzyıldan kalma Son Akşam Yemeği freskini inceleyecektim, devrimci on sekizinci yüzyılda freskteki kafalar sırayla kesilmişti, geriye yalnızca ana hatları kalmıştı, bunlardan birinin, Havari Yahya'nın, bıçağının önünde sanki masanın üzerine atılmışçasına yatışında, benim için bütün gezegenin, yeryüzünün işareti yatmaktaydı.

Yazdan bugüne kadar, şehirde amaçsızca dolaştığım birkaç akşamın hepsinde Katalan Kadın'ı gördüm: Ama kendisini değil, tersine başka kadınların kalıplarında ve bir kere de bir erkeğin.

Bu akşamlardan birinde Ana, banliyölere yakın bir metro istasyonunda, diyelim Porte d'Auteuil'de bir sokak çalgıcısı olarak karşıma çıktı. Genç, uzun boylu ve geniş omuzluydu, koyu renk uzun saçları vardı ve güzelliği giderek daha çok içime işliyordu. Merkezdeki bütün kadınların, Montparnasse'daki ya da Champs-Elysées'dekilerin, uzaktan kokuyu almamış ve arkalarında bir sıçan kuyruğu oluşturmamış olmalarına şaşıyordum. Ama bu, giderek daha çok genç kadının yolunu şaşırdığı bir yıldı, böylece o da, ağzına kadar dolu bir sürü plastik torbası, Ağustos ayında giydiği kürk mantosu ve çarpık başıyla yarı karanlıkta yapayalnız duruyordu, tıpkı yalnızca böylesi bir güzelliğin durabileceği gibi.

Ana'yı yeraltından yukarı, eskiden olduğu gibi gece çınarların uğuldadığı ve bütün yönlerden gelen araba farlarının çakıştığı, geniş, şehir çıkış alanına kadar izledim. Yavaş yürüyordu; ama her iki yanından sarkan yükü olmasaydı yalnızca olduğu yerde dururdu; ve tıpkı bir devir hareketinde olduğu gibi, çarpık başının dikine giderek çaprazlamasına hareket ediyor, arabaların arasından alanı bir boydan bir boya geçiyordu. Ve sonunda kalabalık bir kahvehanenin

önünde durdu, bir masanın önünde birdenbire balerin gibi iki elini birden dilenmek için açtı, başaramadı ve hemen o anda köşede gözden kayboldu.

Bir başka sefer karıma, diyelim, Avenue de Versailles'ı geçerken, koltuk değneğiyle yürüyen topal bir kadın olarak rastladım, ancak ayağı alçıda değildi, ayağı hiç yoktu. Sanki hiçbir şey yokmuş gibi davranıyor, zarif hareketler yapıyor, tek bacağı üzerinde topallar ve aynı zamanda çevik ve geniş adamlar atarken, her dakikada bir başını omzunun üzerinden çevirip neşeli bir göz kırpışı süresince boşluğa bakıyordu, sanki ülkeyi bir baştan bir başa dolaşıyor gibiydi (onda dikkatimi çeken şey, tek başına birinin de dolaşabileceği idi).

Sakat kadının arkasından bakarken, ikimize ait bir düşü hatırladım. Düşte Ana'nın bir kolunu kesmiştim, aynı şeyi kendime yapıyordum ve ancak, testereyi koluma geçirdiğimde, bunun sonucunda yazı yazmaya, ama başka bir şeye daha, vazgeçilmez bir şeye daha yarayan elimi de kaybedeceğimin bilincine varmıştım. Ve Katalan Kadın bir zamanlar kendi dönemim üzerine olan öyküm için, erkek kardeşimin köydeki evinde, merdivenin altında ne demişti: "İşte sen böylesine bir merdiven altı insanısın, kendi içine bükülmüş, kendisi tarafından ısıtılmış. Ama her defasında senin merdiveninin altından bir el çıkıyor ve oradan geçmekte olanı yakalıyor, yani beni, hem de şimdiye kadar hiçbir elin yakalamadığı biçimde."

Bir erkek olarak ise Ana'yı daha sonra şehir dışındaki bulvarlardan birinde, bir lokantada gördüm. Dışarıdaki karanlıktan sıyrılıp yeni gelmiş bir müşteriydi, ne genç ne de yaşlıydı, şapkası ve gri bir yağmurluğu olan yüzsüz bir Herhangi Biri'ydi, göz ucuyla bakıp da onu Gerona ve El Paso'dan gelen kadın yerine koyduğumda, ki ona en ufak bir biçimde benzemiyordu, bu kadını beklemekte olduğumu ve aynı zamanda, köşeli erkek figürü karşısında irkilince de

bunun daha çok boğucu bir bekleyiş olduğu fark ettim.

Ve ortadan yok olan kadın son bir kez bana bir gece bir banliyö treninde, bir yabancıda, bambaşka bir yüzle, gözle ve saçla gözüktü. Tanımadığım o insanın önünde otururken, birdenbire onca yıllık karımı incelemeye başladım.

Kanlı canlı Ana'ya şimdiye kadar hiç böyle bakamamıştım. Beklenti dolu bir sakinlik, aynı zamanda da küstahlık ya da oyun oynama isteği ya da anlatma isteği akıyordu üstünden (canice bir çekişme çerçevesinde, geçirdiği günü bana anlatmak için kaç zamandır yanıp tutuştuğunu söylerdi sık sık). Yol arkadaşım bakışlarımdan kaçmadı; onları kendi haline bıraktı; hatta daha sonra, hareketsiz yüzünde yalnızca benim bakışımla oluşan bir gülümsemeyle karşılık bile verdi.

Bu aynı zamanda sözsüz bir görüntü kurgusuydu. Katalan Kadın'ın arka planında Gerona ormanındaki çınar ağaçlarından, bir serçenin uçan bir balık gibi içinden uçup gittiği bir tanesi vardı. Katalan Kadın gelin olmuştu, sonsuza kadar da öyle kalacaktı; muhtaç biri; koruma dilenen biri. Ve öteki kadınlar da böyleydiler, on bir kez anne olanlar, altı kez katil olanlar, kocakarılar, yüksek atlayıcılar, amazonlar.

Ve neredeyse tümüyle unutulmuş bir arzu geri geldi. Ve bu, Çingene kadın St.Quentin-en-Yvelines'e doğru devam ederken, benim bir istasyon öncede Meudon-Val Fleury'de inip yanık kokan Seine Tepeleri tünelinden yürüyerek eve döndüğüm geceydi. (Ve Ana'yı en son olarak çalılıklar arasında yitmiş bir kadın ayakkabısı olarak gördüm.)

Bu 1997 yılı boyunca koyda koyun sakinleriyle hiç bir araya gelmediğim tabii ki doğru değil. Hatta iyi bir komşum bile oldu, en azından bir tane, o da bir çocuktu.

Bu çocuk kendini bir komşu olarak ortaya koymadan önce onu, ormanın bir kenarındaki küçük Rus kilisesinde sık sık görüyordum, bir keresinde de, birinci lige çıktıkları için bölgenin gurur kaynağı olan yerel takımın bir maçı sırasında eltopu salonunda görmüştüm. Anne ve babasıyla birlikteydi;

ama benim gözüm daha çok onu görüyordu.

Slav kilisesinde bir keresinde bütün bir Pazar ayini süresince benim bulunduğum yana bakıp durmuştu, bu arada bakışları yüzümle omzum ya da onun üstündeki boşluk arasında gidip geliyordu, öyle ki başka bir çocuğu aradığını sanmıştım. Neredeyse henüz kundak bebeğiydi, konuşmasını bilmiyordu, zaman zaman bazı sesler çıkarıyordu, kâh boğa gibi böğürüyor, kâh büyük bir kuş gibi çığlıklar atıyordu; ara sıra da dört ayağı üzerinde dindarların arasında emekliyordu.

Bu ilkbaharda babası, o kucağında olduğu halde birdenbire çalılıkların arasından çıkagelmiş, kameriyenin camını yumruklamıştı, gözleri öylesine fal taşı gibi açılmıştı ki, kendinden geçmiş olduğunu düşünmüştüm. Oysa biraz önce, Sèvre'de bir hastanede ameliyat edilmekte olan karısının narkoz verildiği sırada kalbinin durduğunu öğrenmişti. Kendisi geri dönene kadar çocuğa göz kulak olmamı, kekeleyerek, Fransızca'dan çok Rusça'ya benzer bir dille rica etmişti benden ve ben, küçük çocuk dizlerimde olduğu halde –sallanmaktan kısa bir süre sonra uyuklamaya başlamış, kollarımda ağırlaşmıştı– yazmayı sürdürdüm, ta ki babası ölüm haberiyle geri dönene kadar.

O günden sonra o komşuyla kilisenin dışında da, onun evinde bir araya geldim. Orada doğaldır ki zamanımın çoğunu, adı Vladimir olan çocukla geçiriyordum; koyun garip otobüslerinden –bundan ileride söz edeceğim– birinde sürücü olarak çalışan adam bazen gece yarısına kadar çalışıyordu ve böyle zamanlarda benim çocuğun yanında kalışım artık alışkanlık haline gelmişti.

Ne zaman ikimiz için akşam yemeği hazırlasam, bir keresinde bir aile sahibi olmayı, kendi aileme sahip olmayı düşündüğümde –hem de yabancı ya da benim dışımda değil, daha çok sağlam bir aileye– nasıl da kendimi yerle bir olmuş gibi hissettiğim gelirdi aklıma. Bir aile oluşturmak: O

zamanlar benim için, günlük yaşamla ilgili olarak, bundan daha büyük bir doyum yoktu; ve işimi yalnızca yakınlarım için değil, tersine onların ortasında yapmak istiyordum, soyutlanmamış olarak, uzak bir oda olmadan. Yanı sıra ev işleriyle uğraşmak, camları silmek, yemek yapmak, çorapları yamamak benim için zevk olacaktı, soylu karısı için büyük bir ustalıkla yerleri silip süpüren, başka bir ırgat çocuğu David Herbert Lawrence'ın mutlaka öncelim olması gerekmiyordu bu konuda.

Vladimir'le geçirdiğim akşamlarda ise en çok elma soyarken ya da ekmeği keserken yeniden canlanıyordum, bu, yalnız yaşadığım onca zaman içinde eksik olan bir şeydi. Yetim çocuk bunu kendi tarzında destekliyordu. Komşuların gürültüsü nedeniyle direnme gücüm kırılmışken, hatta şu ya da bu çocuğa düşman bile kesilmişken, onunla birlikte bunlar söz konusu bile değildi.

Yaptıklarımı taklit etmesi, maymunluk yapmaktan ibaret değildi, bunu tümüyle kendine özgü bir biçimde yapıyordu, öyle ki yansımaları karşısında benim eylemlerim de hoşuma gidiyor ve beni sevindiriyordu. Böylece o yanımdayken bir kâğıda karalamalar çiziyordum, bunu yaparken ertesi sabah yazacaklarım kafamda canlanıyordu, o ise her defasında –bu arada konuşmaya başlamış bile değildi– kendine göre, benim çiziktirdiklerime oldukça benzemesine rağmen bambaşka bir şeyler yazıyor ve resmediyordu: Yazı yazışı fazlasıyla şiddetli, buna karşın resim yapışı bir o kadar dikkatliydi. Ve her ikisini de eşit biçimde yapıyordu, duraklama nedir bilmiyordu, her defasında işi ne zaman sona erdireceğini ise çok iyi biliyordu; büyük bir bitiş çizgisiyle ve açık olan ağızdan kâğıda akan tükürükle konan son bir noktayla birlikte 'Son!' gelmiş oluyordu (Bu işe başlarken ise, daha kalemlerini seçerken bile, mevsimlik bir işçi kadar seçici davranıyordu.) Kendi el yazım onunkiyle karşılaştırıldığında gösterişsiz, aynı zamanda da önemsiz görünüyordu

gözüme, el yazımın tıpkı küçük çocuğun yazısı gibi şifresi çözülemez, kalın ve ince olmasını isterdim.

Bu çocuk yıl boyunca yavaş yavaş konuşmaya başlayınca, sorduğu ilk soruları duymak çok önemli bir olay etkisi yarattı. Cümle sonlarının her defasında yukarıda bitmesi cümlenin tınısına o güne kadar duyulmamış bir anlatım kazandırıyor, neredeyse şarkıyı andırıyordu. Ve daha da büyük bir olayı, Vladimir'in daha sonra, sorduğum bir soru üzerine ilk kez anlatmaya başlamasıyla yaşadım. Bu, normal bir konuşmadan ve hatta şarkı söylemekten tamamen farklıydı, öncesinde uzun ve gergin bir suskunluk oldu, bunu çocuğun içinde, derinlerde bir yerde hissedilebilir bir görüntü ve tartım oluşumu, bir ışıltı izledi ve ondan sonra anlatmaya başladı, giriş sesi olarak bir dil şaklatması, bir şapırtı, sanki melodik bir sevinç haykırışı geldi.

Daha ilk görüntü oluşmadan, onunla ilgili sözcüğü öğrenen, bu yüzden de asla bir görüşü oluşmayan Fransız çocuklarının –yetişkinlerinin de– tersine günlük konuşmasında da nesneleri somut bir biçimde gözünün önüne getiriyordu.

Ve onunla birlikte çok özel bir şey daha oldu, o da kekelemeye başladığı zaman. Bu, bir bebeğin gevezeliğine geri dönüş değil, daha çok bir tür dalıp gitmeydi, çocuk bunun dışına çıktığında öylesine ateşli ve kibirli oluyordu ki, kimsenin çeviriye ihtiyacı olmuyor, dünya işleri karşısında tavır geliştirmiyor ve duruma ilişkin görüşünü dile getirmiyordu. Bu kısa nutuklar her defasında keskin bir biçimde boğumlanan, neredeyse bağırılarak söylenen 'Ve şimdi!' sözcükleriyle başlıyor, ancak ondan sonra heyecanlı bir kekelemeye geçiş yapılıyordu.

Vladimir herhangi biri hakkında, "Onu tanıyorum," diyebiliyorsa, bu ifade saf bir sevinç eşliğinde söyleniyordu. Şunun ya da bunun ne 'yaptığı' sorulduğunda ise, "O burada," diye cevap veriyordu. Ama arada sırada tamamen sessizleşiyor, dönüp de ona baktığımda ise koca gözlerini bana

dikiyor ve bunu çok uzun süre devam ettiriyordu, öyle ki neredeyse ürkütücü oluyordu. Ve oynadığı zaman, ne kadar da inanç dolu oynuyordu, oyun oynamanın sarsılmaz inancı.

Bazen bir süre yalnızca kulak kesiliyordu ve ben, kuş seslerinde, (bu arada çoktandır duymazdan geldiğim) trenlerin geliş gidişlerinde, çöp arabasının tangırtısında (burada genellikle akşamları geliyordu), koyun ne kadar genişlediğini duyumsuyordum. Yanımda o olduğu zaman, sanki köpek havlamaları da tıpkı bütün yıl süren karga bağırtıları gibi onun ve bizim korunmamız içindi. Ve ondan sonra uyuduğunda, mutfakta onun yanında emre amade bir hizmetli gibi oturuyordum ve bu, tıpkı yabancı bir mutfaktan bakıldığında öylesine gizemli görünen, her gecenin başlangıcında olduğu gibi bütün odalarının ışığı yanan kendi evime, oradan, ağaçların arasından alışılmadık bir bakış atmak kadar hoşuma gidiyordu.

'Bir çocuk,' diye düşünüyordum, 'dünyadaki sevinci sürdürüyor, bunun dışında dünya nedir ki?' Daha önce de buna benzer şeyler düşünmüş olmam çok daha iyiydi.

Yaz boyunca koydaki mantarlarla öyküm başladı ve hatta zamanla yıllık işimi engelledi, bu kez tehlike benden kaynaklanıyordu.

Ama acaba bu noktada abartıyor muydum, mantar toplamak daha çok oturmak ve yazmaya karşı bir rekabet, verimli bir rekabet mi oluşturuyordu?

Tadı çıkarılacak her mantar çeşidi yıl boyunca yavaş yavaş kalbimi kazanıyordu, başrollerde, evet, taş mantarları ya da, Avusturyalılar'ın dediği gibi, efendi mantarları vardı. Asla bir mantar uzmanı olmadım, bugün de hâlâ değilim. (Hiçbir konuda 'uzman' değilim, Tanrı korusun.) Yalnızca bulmak eylemi, daha çocukken bile zevkliydi, orada, Jaunfeld bölgesinde olsa olsa horoz mantarlarına, sık sık her iki el ayasının üstünde yayılan güneş şemsiyesi mantarlarına ya da şemsiye mantarlarına meraklıydım. Yarısı Yugoslavya'nın

olan sınır dağlarında dedemle birlikte gezinirken, bir kerede oldukça fazla ganimet elde ettiğim bir seferden sonra, uykumda sarı bir horoz mantarından ötekine zikzaklar çizerek gittiğimi ve onları hızlı hızlı topladığımı gördüğüm bir gece geçirmiştim ve bu, en uzun süren karabasanlarımdan birinin sonuydu. Ve evde hiç kimse o sarı şeyleri yememişti, onları pazarda satmışlardı (ilk cep kitaplarımı oradan elde edilen kazanca borçluyum), oradan da bir kamyonla başkente götürülmüşlerdi. Ve hatırladığım kadarıyla çocukluğumda tek bir efendi mantarı bulgusu yoktur. Dedem, Slovakça'da, daha çok küçümseyerek –tam da küçümsendiği için mi acaba– *jurcek* denilen bu mantarlarla –yeterince ender olarak– gelir, ama genellikle zevkle söylediği halde bana, birçok kereler kendisine eşlik etmiş olan bana, onları bulduğu yeri söylemezdi ve ben bugün bile hâlâ, günün birinde, bana gizli kaynakları açıkladığı, mühürlenmiş bir vasiyetnameyle karşılaşacağımı düşünürüm.

Buraya, Seine Tepeleri'nin ardına taşınmamı izleyen yaz mevsiminde bir gün, tepesinden doğuya doğru gidildiğinde ilk metro istasyonunun hiç de uzak olmadığı, Eyfel Kulesi'nin ise bir adımlık mesafede olduğu bir uçurum kenarında taş mantarları bitiverdi, oysa onları özel olarak aramamıştım bile, dağ bisikletlerinin izlerinin hemen yanı başında böylesine sağlam duruyor olmaları şaşırtıcıydı, sanki bir tek benim için oradalardı. Böylece kolumun altındaki şapka birkaç tane açık kahverengi yuvarlaklık tarafından harika bir biçimde doldu, onların taze kokusu metroda ve caddelerde bana eşlik etti, ancak dünya kenti insanları bu mantarları, üzerlerindeki yapraklarla birlikte, taklit sanıyorlardı, Japon lokantalarının vitrinlerindeki yiyecekler kadar gerçeğe uygun olduğunu sanıyorlardı.

O yaz aynı zamanda, koyun ana caddesinin orman tarafındaki, Bordeaux-Yamacı'nda, orada oynayan çocukların kaymaları sonucunda toprağın içinden çıkan taş mantarları-

nın da yazıydı. Ve her iki bulguyu Katalan Kadın'la yiyeceğimiz bir barış yemeği için hazırladım, yoksa bu yalnızca, herhangi bir amaç olmaksızın birlikte tat almak mıydı? Ve ben bu yemeklerle ilgili olarak, yemeklere katılan maddelerden, aynı biçimde etten ve baharatlardan hemen vazgeçtiğimizi hatırlıyorum, evet, bunların tadı bize ansızın rahatsız edici, hatta kötü gelmeye başlamıştı ve ağzımıza yalnızca beyaz, ince taş mantarı dilimlerini koyar olduğumuzu, ancak birinci dilimin tadını çıkardıktan sonra ikinci dilimi yediğimizi; her lokmada tadın aynı zamanda bir duyguya dönüştüğünü, yalnızca damağı değil, tersine kafayı ve daha sonra da bütün bedeni doldurduğunu ve biz iki mantar yiyicisinin kendini orada, kesinlikle kötü bir şey planlamayan bir gizli örgüt gibi duyumsadığını hatırlıyorum.

O zamandan beri her yıl koyda aramaya çıktım, ama taş mantarlarına neredeyse hiç rastlamadım (istasyon alanında kurulan pazarda sonbaharda gördüklerim hariç, orada meyve ve patates sandıklarının içinde yığınlarla duruyorlardı, geldikleri yeri gösteren etikette *Cèpes de Corrèze* yazıyordu, burası Fransa'nın en arka ya da en iç bölgesi sayılıyordu).

Onların yerine öteki çok çeşitli, yenebilir türlerden topladım ve arayıcı birlikleri tarafından daha çok bir kenara itilmiş olan her çayır mantarı, kestane mantarı ve tereyağ mantarı beni sevindiriyordu. Aynı biçimde daha sonra yıllarca birçok sonbahar akşamını büyük boy, kalın bir kitap olan 'The Mushrooms of Alaska'yı –salt hayal kurabilmek amacıyla– inceleyerek geçirdim, aynı zamanda da Tundra'daki bazı mantarlarla Bering Boğazı'nın oradaki bazı mantarlar arasında ya da volkanik Aleut Adaları'yla koydaki mantarlar arasında benzerlik –örneğin çarpıcı renkleri, toprağa benzeyişleri, tahtamsılıkları (özellikle kayın ağacı toprağında yetişenler)– beni şaşırtmıştı. Ve buradaki ormanlarda öyle ender bulunan türlere rastlıyordum ki, hiçbir Fransız mantar rehberinde adları geçmiyordu –bu rehberler, Paris'i çepeçev-

re saran kestane ağacı ormanlarının mantar cenneti olduğunu ileri sürerler–, ancak mühendisler tarafından yapılan bir araştırmanın sonucu olarak bir Slovak rehberde rastladım onların adına.

On yıl boyunca bu bölgede hiç görünmedikten sonra taş mantarları ancak bu yıl geri döndüler ve yine beklenmeyen bir anda, özel bir arama yapmadan çıkageldiler, en çok da işimi sürdürmek için iki mevsimdir oturduğum, orman içindeki Adsız Su Birikintisi'nin ardındaki yerimin yakın çevresindeydiler.

Yazın ortasında bir sabah, çalışmaya başlamak üzere oraya gittiğimde, içi yanarak oyulmuş ağaç kütüğüne, yani oturağıma yerleşmek üzere delikten sürünerek geçer geçmez ilk mantar törenle karşıladı beni. Ve o ânı yansıtabilmek için, şimdi o sırada aldığım notlardan yararlanacağım: "Güzel bir şey karşısındaki düşünceler: 'Şimdiye kadar böyle bir şey görmedim!' Ve şimdiye kadar sık sık görmüş olduğu halde, gerçeği düşünüyordu."

Onu koparmadan önce uzun süre bekledim, bulgunun çevresinde dolaştım, önce, kulağıma yaklaştırdığımda solucanların içeride duyulabilir bir biçimde tepindikleri, çok daha yumuşak olan tereyağı mantarlarımı topladım. Ve sonunda o şeyin ya da yaratığın sapını kavradığımda –parmaklarım tam olarak kavuşmuyordu–, içinde bir titreme olduğunu hissettim ve olabilecek en yumuşak biçimde çıkan ses, son yeraltı lifinin olduğu yerden çakımla kestiğimde çıkan ses, en kalın gitar telinden bile çıkmazdı.

Bunun üzerine, bir gözüm yanımdaki yumuşak biçimde olduğu halde yerimi aldığımda, sanki o gün için çalışmamı bitirmiş gibi hissettim.

O günden beri orada, açık havada aylar boyunca, ta sonbaharın sonlarına kadar, en azından bir şapka dolusu yenebilir mantar bulmadan ve hepsini yüzleri bana dönük biçimde toprağa dizmeden yazı yazmaya başlamaz oldum.

Bunların arasında önceleri neredeyse hiç efendi mantarı yoktu; böylesine rastlamak uzun bir süre pek olanaklı olmadı. Ama koyun çevresindeki ormanlarda başka türleri toplamak (ki bu arada büyük bir dikkatle aranmaları gerekiyordu), sonra işin ortasında durup zaman zaman onlara bir göz atmak da insanı tazeleyen ve neşelendiren bir şey olabiliyordu. Ondan sonra, uzaktaki arkadaşlarım ve buradaki yılım hakkında yazmayı sürdürürken, bütün çeşitli renkleriyle ve büyüklükleriyle benimle birlikte oynayan bir topluluğun içinde buldum kendimi.

Ve öte yandan bu, koparılmış çiçekler karşısında duyulan suçluluk duygusunu da uyandırmıyordu: Oradaki mantarlar, çatlak sorguçları olan bazitli mantarlar (lamellerde mürekkep oluşması için henüz çok genç); çentikli gövdesinde küçük boyutta kayın ağacını yineleyen kayın mantarı (ağaç tepesinin yerinde kırmızı-kahverengi bir mantar başı); leylak rengi, aynı zamanda da bulunduğu yamacın çamuruna bulanmış çayır mantarı biri tarafından bulunabilmek için hayatta kalmışlardı, örneğin benim tarafımdan.

Böyle bir mantar kurtlar tarafından her yendiğinde, mantarla ilgili olarak da bir şeyleri kaçırmış olduğumu düşünüyordum; sanki mantar bu kurt yavruları için büyümemişti de, yalnızca benim gibi biri tarafından yenilmek için büyümüştü ya da belki daha önce bir sümüklü böcek tarafından birazcık kemirilmek için. Ve aynı şey, kurumuş ya da çürümüş mantarların önünde de başıma geliyordu: Hayattayken bir ağzın içinde lezzete dönüşemedikleri için onlara acıyordum.

Güneşin doğuşundan önce toprağın içinden çıkmış olduğu hissedilebilen, henüz nemli, zarar görmemiş mantar kavimlerinin görüntüsünden daha iştah açıcı bir görüntü yoktur. 'El değmemişlik'in nasıl bir şey olduğuna ilişkin bir görüntü vermem gerekse, bir tereyağı mantarının şapkasının altını gösterirdim (genel olarak kurtların en çok yedikleri

tür budur) ve oradan olabildiğince dikkatli bir biçimde sap astarını ya da giysisini çıkarırdım: Dünya şimdiye kadar, arkasından ortaya çıkan etin rengi kadar parlak bir renk, minicik ve eşit –altıgen biçiminde– desenleri olan mantar etinin temizliği gibi bir temizliği hiç görmemiştir. Gelin ve görün: Çamurlu alt tabakayı sıyırdıktan sonra, çıplak tereyağı mantarında ya da ona her ne ad verirsen ver, o güne kadar hiç el değmemiş, boş ve temiz, aynı zamanda da meyvemsi bir yuvarlaklığa sahip bir gök cisminin kesimi çıkar ortaya. Bunların hepsini bir arada tutamazsın, mantarı olabildiğince çabuk yersen, belki.

Ama doğaldır ki yazın ortasındaki o andan sonra, sabahları oturağıma giderken girdiğim dolambaçlı yollarda başka taş mantarı krallarını aramaya koyuldum. Bunlardan biri bile bir bulgu sayılırdı. Yalnızca bu mantarı görünce (genelde ilk hareket olarak gerisin geriye gitsem de, spiraller çizerek ondan uzaklaşsam da) tüylerim diken diken oluyordu; bu arada, aynı zamanda hem çekici hem de itici bir biçimde ayaklarımın dibindeki ağaç tepelerinin üstünden bombardıman uçaklarının uçuyor olması, sesi uzaktan duyulan otoyollardan cankurtaran sirenlerinin yankılanması ya da kask ve kask ilerlemekte olan dağ bisikleti takımının yan taraftaki fundalığın içinden çıtırdaması bir görüntü duygusunun oluşmasına katkıda bulunuyordu.

Yaz boyunca az sayıda taş mantarı bulabilmemin nedeni, dağ bisikletçileriydi. Yıllardır üst üste yığılmış olan yapraklarda o kadar derin yarıklar açıyorlardı ki –özellikle de dik yamaçlarda– tıpkı ağır lastikler altında sağa sola saçılan taş parçaları gibi mantarlar da normalde üstü örtülü zeminden fışkırıyordu, bu arada neyse ki başları kopmamış ya da ezilmemiş oluyordu, en üstte, ortalık yerde durduklarından yalnızca eğilip alınmaları gerekiyordu, o kadar.

Önceki günlerden kalma tekerlek izlerinin içinde başka bir tane daha bulduğum da oluyordu, hızla inen bisikletler

yüzünden ezilmiş, ama sonra büyümesini sürdürmüş, ancak havaya doğru büyüyeceğine içeriye, humuslu toprağa doğru gelişmiş, başı aşağıya, toprağın içine doğru dönük, gövdesine rağmen iyice bükülmüş oluyordu, duruşu tıpkı yüzünü saklayan embriyo duruşuna benziyordu. Ancak bunun için önce toprağı kazmam gerekiyordu; yoksa, biçimi çok bozulmuş olduğu için, ortaya çıkamazdı.

Ancak sonbahar yağmurları başladıktan sonra bulgular sıklaşmaya başladı. Buna rağmen her bir taş mantarı benim için görüntü oluşturmayı sürdürüyordu. Zaman zaman, günde bir kere, iyice fazlalaştıklarında bu, onlardan bıktığım anlamına gelmiyordu, tersine artık görüntülerin hepsini birden algılayamıyordum: Hatta aynı günün akşamında, sanki ormandan beri beni izlemişçesine, bahçemdeki kestane ağacının altında çıkan bir dev taş mantarı neredeyse bir korku öyküsüne dönüşmüştü, ama ertesi sabah aynı ağacın altında çıkan, yine böyle bir mantarın özlemiyle uyanmıştım.

Ancak çoğunluğu, su birikintisinin arkasında oturduğum ve yazdığım yerin çevresinde, oda büyüklüğünde bir daire içinde, haftalar boyunca, günbegün ortaya çıkıyordu. Ve her defasında, işimin başına geçmeden önce çevreye bakınmak, onları araştırmak, arayıp bulmakla saatler geçiyordu.

Peki, işim, bu arada o neydi? Hem bu dünyaya hem de öte dünyaya aitmiş gibi duran böyle tek bir şey elimdeyken, gün boyunca yazdığım şey böylesi bir yaratığı nasıl tartabilirdi ki? Bir bulgu köşesinin en azından önümüzdeki yıla kadar boş kalacağını sandığım zamanlarda bile, orada ya da yeraltındaki birkaç tane sarı kök örgüsü uzakta gece boyunca yeni bir orman toprağı kralı, toprağı omuzlayarak ışığa çıkmış ve sahneye ya da plana adım atmış oluyordu, öylesine görkemliydi ki, tam da bu nedenle, çok daha dikkat çekici başka mantarların yanında kolayca gözden kaçabiliyordu.

Böyle bir anda dudaklarımdan, hiç niyetlenmediğim

halde 'Dostum' sözcüğü döküldü. Ve önce bu mantarın çevresindeki çürümüş yaprakları temizledim, ta ki oval gövdenin en alt kısmı da ortaya çıkana ve belki de kendiliğinden kök örgüsünden kurtulana kadar; onda ormanın özünü kokladım ve ancak ondan sonra, çok sonra her defasında taş mantarını topladım, bütün bu süre içinde bir biçimde omzumun üstünden bana bakmakta olan –oysa yazı yazarken bunu, annem hariç olmak üzere, asla hissetmezdim– Jaunfeldli atalarıma hiç konuşmadan gösterdim.

Bu bulgulardan birinin, öğleden önce geldiğimde, deyim yerindeyse çocuk büyüklüğüne ulaştığı, buna uygun olarak biraz solgun göründüğü oluyordu, akşama kadar onu büyütüyor ve renk kazanmasını sağlıyordum (bu arada bazen gidip bakıyordum). Ve ancak daha sonra, o güne kadar böylesi bebekvari bir taş mantarını, onu yosunların ve çalı çırpının altına saklamış da olsam, hiç kaçırmamış olan arayıcılar ortaya çıktıklarında ise –biraz sonra onlardan daha fazla söz edilecek–, her birini ben topladım, onu onlar almamalıydılar!

Arama gruplarından önce davranmak istediğim için, zamanla kendi arayışımı artırmaya başladım. Arka tarafımdaki ormanlık bölgede, yani oturağımın, kurşun kalemlerin ve dosyanın görüş alanı içinde, toprağı kazıp duruyordum, kısa bir süre sonra bunu her gün yapmaya başladım, en alttaki yumuşak çürük tabakaya ve daha derine, çoktan yine sertleşmiş siyah tabakaya, ondan sonra da açık kum rengindeki asıl yeryüzüne ulaşana kadar yaprak tabakasını karış karış altüst ediyordum.

Böylece arama alanımı düzenli parsellere böldüm, onlardan birinin üzerinde günün birinde, mayısböceği kurtçuğunun bulunduğu derinlikte, aslında böyle beyazımsı bir kurtçuğa benzeyen, yalnızca sert etli bir taş mantarı klanına rastladım, hemen hemen hepsi yatay durumdaydı, tek ve aynı yöne bakıyorlardı, tıpkı, o eski Mısır'a ait ölü gemi-

lerinin karnındaki, başka bir yaşama ve ölümsüzlüğe doğru denizaşırı yolculuk ederken çöl kumuna gömülmüş olan mumyalara benziyorlardı.

Parmaklarım temizlenmesi güç bir kömür karasına bulanmıştı, tırnaklarım neredeyse sonbahar boyunca süren mantar kazma eylemi yüzünden kırılmıştı, ara sıra akşamları, yıl boyunca görüştüğüm neredeyse tek insan olan Porchefontaineli kâhinin lokantasına gittiğimde ise, bana 'avcılar ve orman işçileri' için ayrılan kenardaki masayı gösteriyordu.

Böylesi taş mantarı araştırmalarından sonra, hemen ânında, bazen de ancak öğleden sonra –o zaman tehlikeli bir biçimde geç kaldığımı düşünüyordum– yazı yazmaya oturduğum halde, bu, benim için neredeyse hiç dezavantaj halini almadı. Hem aramanın verdiği sıkıntıdan hem de keşfetmenin verdiği heyecandan yorgun düşmüşken, sonunda yazmaya başladığımda huzur buluyordum. Önemsiz bir şey, boş zamanımın bir parçası ya da özü gibi olan işim sırasında mola veriyor, onun yardımıyla dinleniyor, soluk alıyordum. Zayıf olmak, güçsüz olmak anlamına gelmiyordu.

Sonbaharda ormandaki eve dönüş yollarında, burada geçirdiğim on yıl içinde ilk kez koyun şu ya da bu sakini şapkamın içindeki mantarlar nedeniyle bana bir-iki söz yöneltti.

Önce bu, yalnızca yanlarından geçip giderken, balıkçıların, böyle şeyleri 'şapkanın içinde taşımak yasaktır' gibisinden seslenmeleri biçiminde ya da her sonbahar buralarda epeyce aradığı halde bulamadığını söyleyen yaşlı bir kadının şaşkınlığı biçiminde oldu. Sonra yine böyle yalnız dolaşan yaşlı biri taş mantarlarını görünce, özellikle doğrudan bana yönelmeksizin, anlatmaya koyuldu: Adsız Su, Amerikalılar'ın attığı bir bomba sonucunda oluşmuş, oysa bomba aslında o zamanlar Alman işgali altındaki askerî havaalanı Villacoublay'a atılmış, ama on binlercesi gibi hedefi şaşırmışmış; orman onun gençliğinde daha çok cangılı andırıyormuş; yalnızlık zormuş, eskisinden 'daha zor'; gerçi emekli

olunca birlikte bulet filan oynanıyormuş, ama şimdiye kadar kimse onu evine davet etmemişmiş; büyüklüğü en az benimkilerin hepsi kadar olan bir tane *cèpe*'i Pazar yemeği için evde saklıyormuş, 'buzdolabında değil, bodrumda', ve bu, benimkiler gibi kestane ağacının taş mantarı değil, meşe ağacındanmış, şapkasında hafif bir renklenme varmış, ama onun dışında renksizmiş, 'ben yalnızca öylelerini toplarım'; Alman işgali sırasında orman toplarla doluymuş, giriş yasakmış; ve bombaların açtığı bir çukurlukta hiç iyi bir mantar bulduğu olmamış, çünkü oraya su ulaşmazmış.

Ve ne zaman özellikle güzel bir bulguyla, bir örnekle, bir numuneyle, bir örnek numuneyle eve dönsem, birini davet etmek istiyordum (ama hiç düşmanım var mıydı acaba), barış yemeği yemek için bir düşmanımı ya da gürültücü komşularımı. Gökten düşme olmayan, tersine öngörülemeyen, evcilleştirilemeyen, bugün bile yetiştirilemeyen, toprağın içinden çıkan bu 'kudret helvası'nı tek başına yemek doğru değildi. Ama yine de her defasında öyle yapıyordum, hepsini gözlerim kapalı yalayıp yutuyordum.

O sırada olanlar şunlardı: Mantarları, ki her akşam aynı şey oluyordu, kesiyor, kızartıyor, belki tuzluyor, belki üzerine zeytinyağı damlatıyordum, böylece uzun zamandır öksüz kalmış olan mutfak yine mekânım, bütün ev de yeniden ikamet edilmiş oluyordu. Gelin ve tadına bakın.

Ve ondan sonra bahçenin en arka köşesinde oturuyor ve mutfak radyosundan dinlediğim Arap müziğiyle bütün komşularımı uyandırmak istiyordum.

Ve ondan sonra, geceleri gördüğüm rüyalar, ne kadar derin olurlarsa olsunlar, orada yemek yiyen kişiye –bu da çok gerilerde kaldı– olağanüstü kolay geliyordu.

Koyun ormanlarında arama gruplarının ortaya çıkması sonbahar yağmurlarının sonrasına rastladı. Seine Tepeleri'ndeki bölge onlar tarafından istila edildi sayılmazdı, yalnızca birkaç taneydiler, ama bir o kadar esaslı aramalar yapıyor-

lardı. Pek ortalarda görünmüyorlardı, hatta başlangıçta yalnızca izlerini görebiliyordum. Bunlar kazıcıların izleriydi; gri yaprak-zeminde, en alt tabakanın üste çıktığı çürük karası yerlerin sayısı günbegün arttı.

Bazen biçimsel arama işaretleri çıkıyordu ortaya, daireler, spiraller, dalgalı çizgiler, zikzaklar, kareler ve üçgenler, labirentler ve ben 'Arayışın Sembolleri' başlıklı bir dizi fotoğraf düşünüyordum. Ancak çoğunlukla şiddetin sergilendiği sahnelerdi söz konusu olan, tıpkı yabanî bir hayvanın avına saldırışı gibi, öyle ki geriye toprakta açılan kara ve derin bir delikten başka tek bir lif bile kalmıyordu.

Daha sonraları o mantar arayıcılarından bazılarıyla karşılaştım ya da daha doğrusu, Adsız Su Birikintisi'nin oradaki oturağımda otururken seslerini duydum. Bunlar ağaçların sessizliği içinden ansızın duyulan, çalıların arkasından gelen ağır adımlar, sonra yine sessizlik, sonra yine bir yuvarlanma ve çalıların çıtırtısıydı. Bunun dışında arayıcılardan çıkan başka bir ses duymadım, ne ıslık, hatta ne mırıltı, ne de soluk sesi. Olsa olsa onlara eşlik eden bir köpek havlıyor, aynı şeyi aşağıda, beni ısırabileceği kadar yakına geldiğinde tekrarlıyordu, ki bu da beni ayağa kalmak ve yazmayı ayakta sürdürmek zorunda bırakıyordu.

Ara sıra usta ya da çırak arayıcılardan birine baktığım oluyordu, ama bana hiç selam vermediği gibi dönüp bakmaya bile tenezzül etmiyordu; ya bakışları başka yöne kayıyor ya yere ya da yan tarafa bakıyordu. Böyle birini görecek olsam, genellikle herhangi bir çalılığın ardında, teşhircilerin yaptıkları gibi kıpırtısız ve sessiz bir siluet olarak duruyor oluyordu.

Kendini doğrudan gösterenlerin de yüzleri, buna bağlı olarak da belli bir yaşları yoktu. Hiçbirinin gözünün içine bakmayı başaramadım. Aramalarını kamufle ediyorlar, uzun, sivri metal uçlu sopalarıyla, sanki kestane arayıcılarıymış gibi davranıyorlar ve bir taş mantarına rastladıklarında

ise şimşek hızıyla koparıyorlar –mantarın yerinde pençelerle kazılmış ve oyulmuş gibi bir boşluk kalıyordu–, sonra hiçbir şey olmamış gibi yollarına devam ediyorlardı. Hepsi yabancılar, dışarıdan gelen insanlardı, hatta bazen, ânında çalıştırılan, sonra yine ânında saklanan, gizli sondalar ve mantar emici makinelerle de geliyorlardı.

Arayıcıların ikili ya da üçlü gruplar halinde ormanlarda dolaşmaları daha çok bir istisnaydı; genel olarak tek tek dolaşıyorlardı ve gelenler neredeyse her gün aynı insanlardı. Buna rağmen tek tek dolaşanlarda bile bir çete üyesi havası vardı, en azından toplu olarak, ormanlarla kaplı dağlık bir bölgeden geçen bir kalpazan çetesini andırıyorlardı. Bu arayıcıları karanlık düzenbazlar ya da hırpanî hafiyeler ya da en azından, evsiz barksız serserilerden çok farklı kötülüklere maruz kalmış dilenciler olarak görüyor ve arkamda yürüttükleri ürkütücü kazıları nedeniyle, Bayou'nun öte tarafında bulunan açıklıktaki, rengârenk günümüz koşucularının görüntüsü karşısında ilk kez olarak kendimi korumada hissediyordum.

Hayalimde arayıcı haydutlar taş mantarı avına çıkıyorlardı, bütün öteki lezzetli mantarlar aşağılayıcı bir tekmeyle yok ediliyor ya da topukla bastırılarak eziliyordu. Ve zaman zaman, bir geyik avcısı gibi bir bulguya doğru bıçak da sallıyorlardı. Bütün orman zeminini –bunlar da başka bir tür bombacıydı– altüst ediyorlardı bu arayıcı köpekbalıkları. Onlar geldiklerinden beri, yazı yazma yerime yerleşmeden önce, hemen orada elde ettiğim bütün bulgularımı yalnızca yanı başıma değil, bir daire biçiminde çevreme yerleştirme alışkanlığı edinmiştim, bu durum hızla oradan kaçmama yol açabilirlerdi. Aynı zamanda bir saldırıya karşı da hazırlıklıydım.

Peki ama ben ararken farklı mıydım? Arayayım derken her türlü uzaklığı yitirmemiş miydim? Tıpkı insanın kardan gözlerinin kamaşması gibi, aramaktan dolayı da gözleri kamaşamaz mıydı? Günde en az bir kere arayışımın bir tutkuya dönüştüğü, deliliğe yaklaştığı bir an geliyordu. Sonunda

giderek daha geniş daireler çizerek arıyor, uzaklaşıyor, yazdığım kâğıtların ufkunun dışına çıkıyordum (bir keresinde kâğıtlardan bir tanesi suya uçtu). Bu arama nedeniyle kendimi ne kadar da sık azarlamış, tıpkı Horatius'un kaygıyı kovuşu gibi, bu tutkunun kaşlarımdan çıkıp gitmesini dilemiştim. Ancak sonunda vazgeçmiş, istemeden yine aramayı sürdürmüştüm.

Aramanın bırakılamayacağını anlayınca, başka türlü aramam gerektiği ortaya çıktı. Arayışım doğru idiyse, sonuçta ister bir şey bulayım ister bulmayayım, kendimi bir serüvenin içinde duyumsuyordum. Böylece arayıcıyı –yalnızca mantar arayıcısını da olsa– öykümün, kitabımın içine sokmaya zorlandım. Çünkü nasıl aradığımı biliyorum (ama nasıl bulduğumu değil).

İnsan nasıl iyi bir arayıcı olur? Örneğin, ararken aklında başka bir şey olursa, ama güçlü bir biçimde. Örneğin, bir yanlışlıktan hemen geri döneceğin yerde, onu inceden inceye incelersen. Örneğin, hiçbir belirtinin olmadığı yerde de arama yapmayı öğrenirsen, belki tam da orada, ayaklarının dibinde ve hemen ormanın girişinde, ortasında değil.

Sık sık duruyor ve yerdeki biçimler, çalı çırpılar, yapraklar, yosunlar tek tek ışıldamaya başlayana dek yere bakıyordum: Ancak ondan sonra, herhangi bir amaç taşımaksızın, aramaya başlıyordum. Ve ötekilerin çoğunun arama yaptığı yerde, yolda ya da yakınında, ve ancak sonbaharın ortalarına doğru çalılıkların diplerinde arama yapıyordum: Genel olarak en şaşırtıcı, en harika bulgularım herkesin gittiği yerlerde ortaya çıkıyordu. Yorulduğum zamanlar, aramayı daha yavaş sürdürerek dinleniyor ya da bir yanılsamada, bir parça ağaç kabuğunda, bir güneş lekesinde, zehirli bir mantarda da soluklanıyordum. Bazen ışık tersten geldiğinde de arıyordum; o zaman dikkati yoğunlaştırmak bir oyuna dönüşüyordu. Gürültüde pek o kadar başarılı olamıyordum, örneğin bir caddenin yakınında; ancak sessizlikte, işte şim-

di bulgu diyarındayım, en azından bulgu yönündeyim, diye düşünüyordum, oysa zamanla tam tersiyle karşılaştığım da olmuyor değildi.

Belli aralıklarla başımı yerden kaldırarak ağaçların tepelerine ve gökyüzüne bakmak verimli oluyordu, ardından yerdeki nesneler daha açık seçik görülebiliyordu; aynı biçimde dikkatimi bir önceki güne yoğunlaştırarak aramak da verimli oluyordu, o zaman hemen her defasında, Bordeaux mantarı yerine, etinin görüntüsünün yüreğime sevinçli bir sarı sızıntı saldığı, salt küçük bir iri kestane mantarı da olsa, yeraltından bir şey kubbeleniyordu; ve aynı biçimde, benim herhangi bir katkım olmadan, gözler kendiliğinden daha keskin baktığı için korkutucu bir andan sonra aramak da verimli oluyordu.

O arama grupları ya da yağmacılar ya da orman korsanları yoluma çıktıklarında, farklı, yepyeni bir arayıcı gibi davranıyordum. Bu arayıcı, mantar arama dilinde daha çok yan tarafta aramak anlamına gelen ortodoks arayış yapmıyor, tersine yan tarafın da yan tarafında arıyordu. Bu ne demekti? Örneğin, makineli, organize arayıcıların hoyrat izlerini sürmek: Bu yolla kendini –hem de bir kereye özgü olarak da değil– aslında bir düğmeyi bile gözden kaçırmayan meraklı bakışlar ve sondalar için fazla büyük olan bir taş mantarının önünde bulduğu çok olmuştu; bu mantarla birlikte bütün orman, merkezinde gösterişli bir imparatorun 'Sen de nereden çıktın?' diye kekelediği bir Barok mekâna dönüşüyordu.

Yan tarafta aramak, bir de şu demekti: zamanın yan tarafında. Böylece yeni Arayıcım Pazar günü bulgularına neredeyse hiç inanmazken, Pazartesi günü bulgularına inanıyordu, hem de kesinlikle. Ordular çekildikten sonra, gece boyunca ve güneşin doğduğu saatlerde ormanların içinden geçen ve en çabuk da mantarlar üzerinde etkili olan müthiş bir soluklanma oluyordu; geri dönen sessizliğin içinde, cırcırböceklerinin bağırtıları arasında yapılan Pazartesi günü

bulgularının en tazeleri olduğuna kuşku yoktu, en çok, bir akşam önce tepinme ve bisiklet yarışı bölgeleri olan anayollarda bulunuyorlardı. Pazartesinin mantarları o kadar güzel olabiliyorlardı ki, Arayıcı böyle bir tanesinin karşısında: "Herifçioğlu, gerçek olamayacak kadar güzelsin!" diyordu.

Ama böylesi modern bir Arayıcı için, zamansal yan tarafın yanında bir de arayıcı birliğinin yan tarafında uzamsal bir yan taraf vardı, onların çalılıklarda avlanma alanlarının ya da içinden geçilmesi hemen hemen olanaksız fidanlıklarının yan tarafında, örneğin, yaprak tabakalarının daha kalm olmakla kalmayıp tersine çürümüş çiçekler ve duvarın üstünden atılan buna benzer şeylerle daha da çoğaldığı, koyun ormanlarının içindeki mezarlıkların arkasındaki yerler. Her durumda bunlar, koskocaman araziler değil, insanın kendiliğinden dosdoğru aramaya koyulabileceği, sınırları belli, gözle kavranabilir alanlardı. Modern Arayıcı'nın yapacağı tek şey, buralarda dikkatle ileri geri yürümek, aynı zamanda da kendi çıkarını gözetmemekti.

Kendi çıkarını gözetmemek, arzu edilecek bir şey miydi? Evet. Peki nasıl? Aşağı yukarı şöyle: "Şimdi sus! Kendine sakla!"

Oradakilerden çok değişik ağaçlardan sürüklenerek gelen yabancı yapraklar, yerli yapraklarla karıştıklarında arama kızışıyordu. O zaman kafayı arama deliğinin içine sokmak –hele ilerleyen sonbahar Arayıcı'yı, en azından güneş ışınlarının eğimi yüzünden giderek daha çok yanılttığı için– ve mantarları, yere düşen yaprakların, haki renklerin altından çıkarmak gerekiyordu.

Kendim ararken gözlerimin önüne gelen o Arayıcı figürü, hiç görülmemiş bir zarafet taşıyan, özel bir arayıcı adımıyla ilerliyordu, ayakların sırayla hareket ettiği kendine özgü bir arama dansıydı bu, aynı zamanda da bütün danslar içinde en az dikkat çekici olanıydı. Ve o arama tarzından

ötürü atletik bir yapıya sahip olmuştu, zaman zaman geri geri gidiyor olması ya da bazen tıpkı bir zamanlar Jaunfeldebene'de eski bir geleneğe göre delikanlıların yaz dönümü şenlik gecesinde tutuşturulan çam reçinesi sopalarıyla yaptıkları geçit töreni sırasında, bu meşalelerin sürekli yanmasını sağlamak için onları dönerek sallayışlarına benzer bir biçimde daire biçiminde dönmesi (yalnızca omzunun üstünden bakmakla yetinmemesi) bu etkiyi artırıyordu, son zamanlarda köyde söylendiği gibi, yeniden canlandırılması gereken bir gelenekti bu.

Ama böylesine yenilenmiş bir arama, küçük bir yemekten başka nereye götürürdü? Yaşamım boyunca hiç bu yıl içinde yediğim kadar iyi ve güzel yemek yemediğimi bir tarafa bırakacak olursak, kendi içimde düşleyerek oluşturduğum Farklı Arayıcı, eskiden gördüğünden daha çok şeyi önemsiz görüyordu: Seine Tepeleri'nde gri-mavi Fontainebleau kumundan, Montmorency Bölgesi'yle aynı adı taşıyan beyaz kumtaşına geçişi önemsiz görüyordu; ormandaki yüzyıllar öncesinin atlı yük arabalarının tahta parmaklıklarını önemsiz görüyordu; yarım yüzyıl önce, bomba çukurlarından fırlatan kaya parçalarını önemsiz görüyordu; bölgede sayıları giderek artan evsizlerin yapraklardan şaşılacak kadar beceriyle yaptıkları kulübeleri önemsiz görüyordu.

Ve yalnızca arama yoluyla, herhangi bir şey bulmasa da kendi kendine toplamayı başardı. Ne için? Hiçbir şey ve yine hiçbir şey için. Ve tam da büyük ve harika bir bulgu sırasında içini bir sıkıntı aldı: Onaylamak adına, sakinleşmek adına küçük, önemsiz bir bulgu daha eklenmeliydi buna. Ve sonbaharın sonlarına doğru öyle çok da önemli olmayan bulgular yapmaktan başka bir şeyin özlemi çekilmez oldu, artık çayır mantarları, tereyağı mantarları, mavi ayaklar ve aşağılık yosun minicikleri vardı, artık efendi mantarları yoktu! Arayıcı bazen şu ilkeyle yola koyuluyordu: "Bugün hiçbir şeyi bulmamayı başaracağım!" Ama orta yerde, tam da arayışı

sayesinde, bu ilkeyi unutuyor, arazinin, bulutların, ağaçların ve yolların güzelliği buna baskın çıkıyordu.

Arama sırasında insanı yeniden sevindiren bir şey de yanlışlıklar olabilirdi. "Artık yanılmadığım için, geçen zamana yazık oluyor!" Gelecekteki Arayıcım yanlışlıkla yaptığı karıştırmalara şapka çıkartıyor, okşuyor, onların üzerinde (ve kendi üzerinde) Yanılmanın Yasası'nı inceliyor, son olarak evinde özellikle 'yanlışlık nesnelerim'e ait bir oda düzenliyordu; kendi kendini eğitebilir tutmak için göz yanılsamalarından yararlanıyordu, tıpkı ormandaki tümüyle boş yerlerden kendi kendini toplamak için yararlandığı gibi. Böyle toplanmış olarak aramayı sürdürmek ona dünyayı yenilemek gibi görünecek. Ortalık, toplanmış arayışıyla aydınlanacak, hem onun içi hem de arazinin kendisi.

Peki ya şimdi, kış mevsiminde, don olduğunda, ormanlarda arayacak bir şey kalmadığında ne olacaktı? Evet, bu sabah erken saatlerde, öyle ya da böyle, geriye kalan birkaç tane, üstünde yine taşlarımın çınıldadığı buz tutmuş su birikintisi gibi adsız mantarın üzerine kırağı düşmüştü. Ve üç mevsimdir oturmakta olduğum oturağım çocuklar tarafından suya itilmişti, buz kütlelerinin arasından ucu görünüyordu. Ve bu adsız mantar insanlarından birinin 'soygun-olgunluğu'na erişmiş şapkası, çok hafif, çok küçük, tek bacaklıymış gibi duran bir kuşun belli belirsiz ayak izini taşıyordu. Ve evde, yanlışlık odamın penceresinden baktığımda, bahçedeki ağacın altında duran ve doğduğum yerin rahibinin hediyesi olan, müneccim kralların heykellerini inceliyor ve buhur, altın, mırra içinde boşluğa doğru uzanan hediye külçelerinin hepsinde aynı biçimde bir taş ya da efendi mantarı görüyordum.

Bu arada oğlum Valentin, Yunanistan'da oradan oraya dolaşıp dururken, Dodona'nın eski kehanet tapınağını çoktan geride bırakmıştı. Orası öyle bir yer olmuştu ki, şimdi dönüp de düşündüğünde aklından şunlar geçiyordu: "Sa-

bah, Yanya'dan dağlara doğru yürüyerek yola çıktığımda yolun yan tarafının hâlâ Nisan çiyiyle bembeyaz olduğu yerdi orası; amfi-tiyatronun yakınındaki baraka-lokantada tek müşteri olarak oturduğum öğle saatlerinde bir arının bardağıma düştüğü yerdi orası; akşama doğru tepelerin üstünden geri dönerken çoban köpeklerinin önümden ve ardımdan bana saldırdığı yerdi orası." Bana Dodona'dan bir taş meşesi yaprağı göndermişti, yaprak o kadar sertti ki, salladığınızda ya da yalnızca rüzgâra bile tuttuğunuzda metalik bir ses çıkıyordu, böylece bütün kehanet limanının bir zamanlar nasıl da uğuldamış, şıngırdamış, konuşmuş olduğunu düşledim. (Yapraklar fazladan altın yaldız kaplama mıydı?)

Yaz mevsimini kendi isteği dışında Atina'da geçirmişti, çünkü kavurucu sıcakların yaşandığı günlerde o kazada bacağı şişmişti ve neredeyse hiç hareket edemeden bir pansiyon odasında yatıyordu. Odada bir ayı aşkın bir süre boyunca duvarları motiflerle, rengârenk insanlar ve ilkçağlara ait, Thera ya da günümüzdeki adıyla Santorini'den Yunan Ulusal Müzesi'ne aktarılmış fresklerden aklına nakşettiği, yine öyle, insan büyüklüğünde çiçeklerle doldurmuştu.

Ve günün birinde kapıdan içeri, bana atfen yalnızca 'senin Katalan Kadının' olarak adlandırdığı, annesi, en keskin koku alma duyusuna sahip (benimle birlikteyken felakete ilişkin koku alma duyusu daha da keskinleşirdi) yaratık girmiş ve bir süreliğine yandaki odaya yerleşmişti. İlk kez, sanki şimdi ancak zamanı gelmiş gibi, oğlunun bakımıyla ilgileniyordu, kendi tarzı içinde öylesine fark edilemez biçimde şefkatliydi ki, Valentin de –bu da onun tarzıydı– bunun karşısında geri çekilmedi. Daha sonra bana "Annem bana karşı iyiydi," diye yazdı.

Valentin'in ayağa kalkmasına yardımcı olan da o oldu, Atina'nın ortasında, Ağustos tozu içindeki Limavitos Tepesi'nin üzerinde, koskocaman olmuş oğlunu kucaklamış ve yarı çıplak oğlanla birlikte oradaki çok özel bir ısırgan otu

fundalığına dalmıştı: "Isırganlar beni iyileştirdi." Ondan sonra, yine kendine yakışır biçimde Katalan Kadın ortadan yok oldu.

Valentin bu yıl boyunca Yunan adalarından hiçbirine uğramadı. Kız arkadaşına, oralara yalnız onunla birlikte gideceğine söz vermişti, daha sonra bir gün; en fazla Pire'de feribotları seyretti, o kadar. Sonbaharda, Peloponnes'teyken, çeşitli kış grileri üzerine yazdığı, çizimler ve suluboya resimlerle de bezediği metninin bir ödül kazanmış olduğunu, basılacağını, bir galeride sergileneceğini öğrendi.

Bir başarıya –ilk başarısına– bu kadar çok sevineceğini asla düşünmemişti. Ve şimdi: Korinth'in, sonra Nemea'nın, sonra Argos'un, sonra Nauplion'un yabancı ışıkları nasıl da parlamıştı; ara sıra eve doğru şiddetle çekilen kendisine nasıl da yolculuğa devam etme, yaya olarak yürüme isteği gelmişti. Bir insanı sarsıntıya uğratan, derinden etkileyen başarılar vardı; bu küçük, ilk başarısı ise öyle değildi. "Öyle şeyler yapacağım ki, Thera fresk ressamları arasında yer alacağım," diye yazmıştı bana yirmi ikinci doğum gününde dağlık Tripoli'den, Arkadya'dan.

Ödül müjdesi üzerine kendine bir takım elbise ve bugün, Aralığın ortasında, Patras'ta feribotun Brindisi'ye yanaşmasını, ayağında onlar olduğu halde beklediği –pek kullanılmamışlardı– bir çift ayakkabı satın almıştı. Uzun zamandır Yunancayı yalnız okumakla kalmıyor, bazı sözcükleri söyleyebiliyordu da, eski ya da yeni, 'helios' güneş demekti, 'cheimon' ise kış; gittiği her yerde hemen, nerede olursa olsun *Neos Kosmos*, yani Yeni Dünya diye adlandırdığı, geniş bir kahvehane buluyor –hepsinin yüksek alçı tavanı ve çok biçimli neon lamba desenleri oluyordu–, yaşlı yöre sakinlerinin tavla şakırtıları arasında, elinde resim defteriyle ya da resim defteri olmaksızın kendine bir yer bulup oturuyordu. (*Kozmos*'un en eski anlamı 'süs' değil miydi?)

Kış geldiğinden beri, uzun zamandır, cırcırböceklerinin

sesleri kesilmişti, ancak taşlık yerlerde, özellikle Arkadya'da, duyulabiliyordu. Kısa bir süre önce, yıllık yolculuğunun sonlarına doğru, Valentin bana, birkaç kez babasıyla, onun ikizi biçiminde karşılaştığını yazdı, üstelik de çok garip bir kalıpta. Şimdiye kadar bunu yalnızca söylenti olarak yaşamıştı, bir keresinde Delfi'de, turistlerin gittiği bir lokalde havadan sudan konuşurken, 'Gregor Keuschnig, yazar' olarak içeri girmiş, kendini davet ettirmiş ve daha sonra grubun en güzel kızıyla birlikte ortadan yok olmuştu; bir başka sefer de Miken'deki Aslanlı Kapı'da, *estiatorion*'da, duvarında lokanta sahibinin güzel kızına yazılmış bir kartpostalın asılı olduğu bir lokantada, kartpostalın üzerindeki sahte imzanın üstünde zorda kaldığında yaptığı yardımlar ve unutulmaz saatler için kıza teşekkür edildiği yazılıydı (pulun üzerindeki damga Paris'tendi). Ve hatta bir keresinde Valentin, Ege Adaları'na giden Pire feribotunda benimle yüz yüze gelmişti, yalınayaktım, üstüm başım perişandı, aslından olduğumdan daha gençtim, 'mali sıkıntı çeken yazar G.K.', bekleme sırasındaki hemşerilerime bir çantadan çıkardığım karikatürlerimi satmaya çalışıyordum. Oğlum eskiden diskjokeylik yaparken, bir şarkıcının 'Babamı Omuzlarımdan Atacağım' adlı şarkısını çalardı hep: Benim ikizimi ve sahtemi görünce, çok uzun zamandan beri artık böyle bir şeye ihtiyacı kalmadığını anlamıştı.

Bu sabah Patras'ta, taş merdivenlerde, yukarı kentte, bir adamın bir ağaca kaçmış olan papağanını nasıl kafesine geri sokmaya çalıştığına tanık olmuştu. Kuş sahibi çok yumuşak bir sesle, saatlerce, sabırla kaçağa dil döküyor, o da yukarıdan yanıt veriyordu, adam kapısı açık olan kafesi başının üstüne koymuş, kafesin ucundaki bir iğneye de bir elma sokmuştu, kafesi zaman zaman döndürüyor ya da havaya atıp tutuyordu, ama ağaçtan havalanan yalnızca serçeler oluyordu.

Adam bazen boş kuş kafesini bir kenara koyuyor, geri

çekiliyor ve sessizce bekliyordu. Kaçak kuş kıpırdamıyordu. Giderek daha çok komşu toplanıyor, ilgiyle izliyor, alçak sesle önerilerde bulunuyordu. Ve sonra, öğle feribotu aşağıda, limanda düdük çaldı, Oğlum adamın yanma yaklaştı, iğnenin ucunda duran elmaya hafif bir tekme attı, öyle ki elmanın sapı şimdiye kadar olduğu gibi yana değil, dosdoğru ağaçtaki 'Papagallo'ya dönmüştü. Ve cangıl sarısı papağan o anda kendini aşağı bıraktı.

Ve şimdi Valentin, hepimizin yeniden bir araya gelme şenliğimiz için yavaş yavaş buraya, benim koyuma geliyor.

Arkadaşım, Jaunfeldebene'deki Rahip, bütün yıl boyunca sürekli olarak yollardaydı, ama kendi alanının dışına, Papa'ya karşı çıkan bir vaaz nedeniyle K.'daki piskoposa yaptığı ziyaret hariç, neredeyse hiç çıkmadı, aralarında konuyla ilgili tek bir sözcük bile edilmemiş olmasına rağmen piskopos onunla aynı fikirdeydi, kilise gazetesinin bir sonraki sayısında ikisinin fotoğrafının altına, Siebenbrunnlu Çocuğun, tıpkı eskiden köylülerin sık sık yaptıkları gibi, kente 'bir kez daha saate bakmak için' geldiği efsanesi yazılmalıydı.

Ara sıra özlemini çekse de, ölüm döşeğinde olanlar yüzünden bulunduğu yerden ayrılamıyordu. Bu yıl sayıları alışılmış olduğu kadar çok değildi, ama çok yaşlılarda olduğu kadar gençlerde de, onun gibi birinin –bunu artık başka hiç kimse yapmadığı için– olabildiğince her gün uğramasına ve küçümseyen bakışlarla elini o insanların başlarının üzerine koymasına duyulan ihtiyaç artmış gibi gözüküyordu. Onlara sırtını dönüp araziyi seyretse ya da gazete okusa da insanlar onun yanlarında kalmasını istiyorlardı. Protestanlarla en azından bir konuda, inancın belirleyici olduğu konusunda aynı düşüncedeydi ve sözüm ona iyi yapıtları kınamaya eğilimliydi; bunların –bu konuda yine 'onun' yazıcısıyla, Havari Paulus'la aynı fikirdeydi– bu yapıtlarla gurur duyulmaması için unutulması gerekmekteydi.

Ölüm döşeğinde olanların dışında, birçok köyü kapsa-

yan sorumluluk alanı içinde yıllar boyunca hemen hiçbir insan ruhu ona ihtiyaç duymamıştı, herhangi bir yerde ortaya çıkması çok ender olarak insanların gözlerinin parlamasına yol açıyordu; hatta çoğunluk ona sırtını dönüyordu, düşmanlıktan değil, yalnızca bezginlikten, 'yine mi geldi bu?'

Ekim sonunda sözleştiğimiz gibi bana telefon etti, çünkü Jaunfeld'e, Rinkolach Köyü'ne ve oradaki atalarımın evinin üzerine ilk kar düşmüştü, 'kar taneleri tüy gibi uçuşuyorlar', buna karşın şehirde, tatil akşamının sıkışık trafiğinde dip dibe giden arabaların farlarının ışığında dikey düşüyorlar, çekme halatı gibi gözüküyorlardı; ayrıca erkek kardeşim, ailenin son ferdi olarak, kendisinde şarkı sesi olduğunu keşfetmişti, kilise korosunda şarkı söylüyordu, o kadar güzel bir sesi vardı ki, Urban her başarılı olduğunda yaptığı gibi – ve neredeyse her şeyde başarılı oluyordu–, canından bezmiş olduğu konusunda yakınmaya başlamıştı.

Batıdaki donmuş Drava'dan yükselen sis nedeniyle de güneşin ısıtmadığı karanlık Kasım ayında Rahip'in gördüğü düşte, mesleği daha sonradan edinenler için Aşağı Avusturya'da düzenlenen seminer sırasındaki geceden sonra aklını kurcalayan o olay yinelenmişti: Tıpkı biraz önce kendisinin uyumakta olduğu gibi derin derin uyuyan başka birinin yatağında yatıyordu, peki ya kendisi? Nasıl olmuştu da o yabancı yatağa, kendisine yatakta yer bırakmayan, dev gibi, yabancı bedenin yanına gelmişti? Kendi yatağı neredeydi? Ona nasıl bir ceza vereceklerdi? Yurttan atarlar mıydı? Alnına yaşamı boyunca çıkmayacak bir damga mı vurulurdu?

Sonra Aralık başında o kadar güçlü bir don oldu ki, Jaunfeld boyunca akıp Drava'ya dökülen derelerin yatakları dipten dondu, buz topları biçiminde büyüyen çakıl taşları üzerinde yükselen su kıyıya kadar yayıldı. Ve yüzyıllardır ilk kez köylüler –sanki bu arada başka hiçbir şey olmamışçasına– yine patencilere dönüştüler, ta dolunaylı gecelerin geç saatlerine kadar; ve tonlarca ağırlıktaki buz kütleleri, başka

bir yüzyıl başının buz kileri için hazırlanıyormuşçasına düzgün bir biçimde kesildi.

Küçük Perhiz günü çoktan gelmişti, kilisesinin görev bölgesinde Alman iç savaşından kaçmış birkaç kişi vardı hâlâ, her zaman olduğu gibi güneyden ya da doğudan değil de, bu kez kuzeyden ve batıdan, Bayern ya da Hessen eyaletlerinden gelen, Sachsenlılar ya da Friesenliler ya da Saarlandlılar tarafından kovalanmış olan kaçaklardı bunlar, buradan bir yere kıpırdamıyorlardı, yazdan bu yana memleketlerine barış gelmiş olmasına rağmen eve dönecek durumda değillerdi, belki de sonsuza dek, daha çok tenha olan karaçam ve aziz resimleri diyarında kalmayı düşünüyorlardı da ondan.

Şok geçirenlerden bazıları önceleri bölgedeki terk edilmiş okullardan birinde kaldılar, gözleri hep yerdeydi, ağızlarını bıçak açmıyordu ve daha bir akşam önce, yani bugün yola çıkmadan önce, Rahip onlarla Kudas Ayini yapmıştı. Kyrie eleison'la,[19] yani Kutsal Kitap'ın cümleleriyle birlikte yüreğini bir sıcaklık kaplarken ve her gün söylediği gibi, şaraplı ekmek yeme, şükretme, şarabın ve ekmeğin kutsal beden ve kanın içinde dönüştüğü akşam yemeği dışında her türlü şenlikten sonsuza dek vazgeçebileceğini söylerken kendisini dinlemeyen ya da şaşkınlık içindeki kaçakların yüzlerine, olayların akışıyla birlikte daha da artan bir aşağılamayla baktı –"Artık mutsuzluğunuzla yeryüzünün canını sıkmaya bir son verin!"–, onları dış dünyaya saldığı son duayı henüz bitirmemişti ki, hepsi, önce tek tük kıkırdamayla başlayan, sonra toplu olarak patlayan bir biçimde gülmeye başladılar.

Ve bu sabah kilisesinin penceresinde oturuyor ve günün doğmasını bekliyordu, ancak bu arada kış gecesinin daha da uzamasını diliyordu (Küçük Perhiz haftaları, Noel olayından daha yakındaydı; Kudas Ayini için bu kez kendisini komşu Rahip temsil edecekti). Ev işlerine bakan bir yardımcısı olmadığı için gömleklerini ütülemiş, kahve fincanını yıkamış,

19. Katoliklerde, ayinin başında söylenen yakarı cümleleri. (ç.n.)

hatta, arkadaşına bir ormancı arabası izlenimi verebilmek için, karga bokunu yemeden, olabilecek en kötü yollardan geçerek Rinkenberg'i tavaf etmiş ve bir gün önce bütün ölüm döşeğindekilere, yılbaşına ve kendisinin geri dönüşüne kadar dayanmalarını emretmişti, şimdiyse, yolculuk giysileri içinde, henüz okuduğu kalın kitabı omuzlamış, kendisinde pek sık rastlamayan bir biçimde, sessizce oturuyordu.

Yine bütün savaşlardan ve yüzyıllarca süren olaylardan sonra ilk kez olarak buz yolunun altında bir camcı, sırtında çarkıyla birlikte yürüyor, çarka vuran güneşin ilk ışıkları çepeçevre yansıyordu. Ama Rahip'in dikkati asıl deliklere, yıkılmış samanlığın karşısındaki duvarda bulunan havalandırma desenlerine yönelmişti, bu desenler ayçiçeklerinden oluşan daireyi andırıyordu, ortada ispati biçiminde bir delik vardı, tıpkı iskambil kâğıtlarındaki aslara benziyordu. Pavel uzun zamandır, bu gece karası filtrenin içinden, o üçüncü çağrı gibi bir şeyin yüzüne doğru esmesini bekliyordu. Peki bu, önceki ikisini geri alacak olursa, ne olacaktı?

Uzaktaki başka arkadaşlarımla yıl boyunca burada, koyumda pek böylesi anlar yaşamadım, belki çok uzaklara üstelik hakkında herhangi bir düşünceye (ya da en azından tamamlanmış bir düşünceye) sahip olmadığım yerlere gittikleri için; belki oğlum Valentin'den ve Rahip Pavel'den daha genç ya da daha yaşlı oldukları için; belki de tıpkı Şarkıcı'da olduğu gibi onlardan haber alamadığım için böyle olmuştur.

Buna rağmen, birbiriyle ilintili bir görüntü dizisi olmasa da, arkadaşlarımın her birinin dünyayı bir baştan bir başa dolaşmasını –bunun için düşüncelerimi onun üzerinde yoğunlaştırmam yeterliydi– hâlâ konturları keskin bir ışık altında değerlendiriyordum: Bu, evden, her defasında parlak beyaz yüzeyini değil de en küçük kraterin derinliklerine, bütün kaya parçaları ve onların gölgeleriyle birlikte çanağın dibine kadar her şeyi görüyormuşum duygusuna kapıldığım teleskopla aya bakmak gibi bir şeydi.

Böylece Mimar ve Marangoz hakkında neredeyse yalnızca, daha çok sonuncusunun rolüne bürünmüş olarak, kışın ortasına kadar, Güney Japonya'daki bir dağ köyünden ötekine gittiğini ve köylülere tahta yapılarını düzeltme önerisinde bulunduğunu biliyordum. Genel olarak soru bile sormaz, tersine çiftliğin en dış dairesinden, çayır sığınağından, bir tarla köşesinden, saman kurutmaya yarayan bir çitten, bodrum katta bir kilerin parmaklıklarından başlayarak hiç düşünmeden işe girişirdi. Bazen daha, dip dibe sıralanmış ve iç içe geçmiş bakır koyusu damlardan oluşan ve sanki gökyüzüne adanmış gibi duran bu Japon köylerinden birini uzaktan gördüğünde bile gözleri yaşarıyordu. Günümüzde birçok mimarın yaptığı gibi görüntü dizisinin üzerine atlamak değil, var olan görüntüye kendisininkini eklemek istiyordu!

Yaptığının karşılığını her defasında almıyordu, ancak kendisine sabır gösteriliyordu, öyle bir biçimde çalışıyordu ki, itiraza yer kalmıyordu. Gerçi kendini dışarıda tutuyor, ama bir yabancı gibi değil, sanki kendi yerindeymiş, Karst'ta ya da Friaul'daymış gibi davranıyordu, aradaki tek fark, şimdi, dışarıda, bütün işlerini sonuçlandırıyor olmasıydı. Ve geri döndükten sonra kendi yapı alanında da bunu aynen koruyacaktı. "Yapı, inşa edilecek." Ondan aldığım birkaç haberden bir tanesi böyle diyordu.

Yalınlığın görkemini taşıyan tamir eylemi sırasında kullandığı aletleri kendisi yapıyor ya da Japon köylüler, çoktan bir köşeye, makinelerin arkasına atılmış aletleriyle ona yardımcı oluyorlardı: Bunların arasında, Avrupa'dakilerden pek farklı olmayan, tahta üzerine çizmeye yarayan marangoz kurşun kalemleri; sapları özellikle çok kısa olan tırmıklar; uzun, elastik ipler ve içinden ip geçirilerek kesme çizgisini işaretlemek için ağacın gövdesine tutturulan –kabuğu soyulmuş tahtadan çıkan şaklama sesi herhalde dünyanın her yerinde rastlanan türdendi– içinde kırmızı bir sıvı bulunan marangoz güğümleri de vardı.

Bazen Osaka gibi büyük kentlerden de geçiyordu ve oralarda bütün bedensel ya da 'pis' işlerin genellikle kendisi gibi koyu tenli yabancılar tarafından gizlice yapıldığını fark etmişti; yeni yapıların önünde perdeler, herhangi başka bir yerde olduğundan daha az geçit veriyordu ve sanki işçiler biçimsel olarak, görüntünün dışında kalmaya zorunlu gibiydiler: İnşaat gürültüsü arasında, perdedeki bir yarıktan bir insan figürünün görünmesi çok enderdi, görünse bile yola sırtını dönmüş oluyor ve hemen ardından gözden kayboluyordu.

Gece birkaç saat geçirmek için girdiği, İngiltere'dekilere benzeyen, kiremitten yapılmış bir istasyon otelinde, ucunda çengel bulunan uzun sopalarıyla istasyon memurlarının, takım elbiseli ve kravatlı uykulu sarhoşların ellerinde evrak çantalarıyla indiği –bütün peronlarda sürekli bir gitgel egemendi, insanlar itişip ilerliyorlardı– en son banliyö trenlerine varana kadar çok hatlı demiryolunu seyrettikten sonra Marangoz, Japonya'da geçirdiği kış aylarında aklını yitirecek duruma geldi. Sabırlı biri olan Marangoz'da daha çok yaşam boyu bastırılmış olan sabırsızlığın patlaması ya da içindeki o değişik uzman seslerinin birdenbire açığa çıkması gibi bir şey olmuştu, bunun üzerine uykusundan fırlamış, gün ağarıncaya kadar yalnızca bir aşağı bir yukarı yürümüş, iki yumruğuyla sürekli olarak ve bütün gücüyle kafasına vurup durmuştu; en son olarak başına böyle bir şey geldiğinde çocuktu. Ve perdenin küçük bir hareketiyle çekik gözlü kadın, yani Hokkaido'nun karısı görünmemiş, onu yatağa yatırıp hiç konuşmadan bacaklarının arasına almamış olsaydı bunu yapmayı sürdürecekti de.

Ve ertesi sabah, yine yalnız kaldığında Guido benim yanıma, koya gelmek üzere yola çıktı; yolda, ayılardan korunmak için yükseltilerin üzerine kurulan ve *Caché* (Gizli Yer) denilen yöreye özgü tahta evleri incelemek amacıyla Alaska'da mola verecekti; ve telefonda, kameriyeme üstünde bir

yazı yazma tahtasıyla birlikte bir pencere pervazı yapmaya söz verdi.

Narita'dan Anchorage'ye ancak akşamın ilerleyen saatlerinde uçak olduğundan, Mimar, son gününde Japonya'yla vedalaşmak için ikinci kez Kamakura'ya giden banliyö trenine bindi; ev büyüklüğündeki Buda'da –geçirdiği çılgın gecesinin etkisiyle hâlâ yeterince güçlü olmadığı için bütün uzuvları titriyordu– huzur bulmayı amaçlıyordu. Ve ondan sonra, güneş batarken yine koyu mavi okul üniforması giymiş bir grup kızın –aynı grup muydu yoksa– çok uzun sapları olan gülleri, mızrak atar gibi, belli aralıklarla, hava kararıncaya kadar dalgaların içine attığı Pasifik kıyısına gidecek zamanı buldu, hava kardıktan sonra deniz boyunca sürüklenen çiçeklerin renkleri, özellikle kırmızı renk, başlı başına olay oluyordu.

Daha sonra birlikte gitmeyi en az başardığım kişi belki de Kız Arkadaşım oldu: "Çünkü sen (anlatı ustası, Porchefontaine'in dar kafalı kâhini böyle söylemişti) Katalan Kadın'ın, karının ortadan yok oluşuyla, bir kadınla ilgili her türlü görüntüyü de yitirdin de ondan."

Ama şimdi dönüp de, Türkiye'deki koyda sular altında kalan taş lahitlerin yanında Helena'nın görüntüsüne varıncaya kadar o ayları bir daha düşündüğümde, durumun biraz farklı olduğunu görüyorum. Göz alabildiğine uzayıp giden şarap renginde denizden ve sarsıntılarıyla ona arkadaşlık ediyormuş gibi görünen geminin dümeninden yorgun düşerek ara sıra, her zaman olduğu gibi onu artık ve bir daha beklemeyen ve kendisiyle yürekten alay eden iki çocuğunun bulunduğu Dalmaçya'ya geri döndüğü ve bir sonraki sonbaharda, bu kez Mısır'a gitmek üzere yeniden yola koyulduğu zamanlar kendimi onun yanında hissediyorum.

Oralarda amaçsızca dolaşmak yerine Kahire'de Milat'tan öncesinden kalma Kıptî kiliselerinin restorasyonunda –bu işi bir zamanlar öğrenmişti, sahip olduğu birçok beceri-

den bir tanesi de buydu– çalışmaya başladı, hâlâ da çalışıyor. Grubun en yaşlısıydı. Ancak hiç kimse bunun farkına varmamıştı; bütün ötekiler gibi işçiymiş gibi davranıyor ve bu süre içinde, yalnız onun, yani güzellik kraliçesinin yapabileceği bir şeyi yapıyor, görünmez oluyordu.

Orada, kentin oldukça kenarında ya da merkeze uzak bir oyukta, hemen yemen yalnızca yerli halktan kişiler çalıştığı için, dünyanın dört bir yanından gelerek neredeyse küçük bir kilise büyüklüğündeki yapıda toplanan gençler ışık saçıyorlardı, belki yalnızca bu minicik restorasyon çalışmasında, kapı bezeklerinde, ağaç oymacılığında ve hepsinden önce de fresklerde izlenebilecek ve dünyanın başka hiçbir yerinde gözlemlenemeyecek bir gençlikti bu.

Dışarıdan bakıldığında insanın gözü her birine tek tek takılıyordu, örneğin şurada, kulenin tepesindeki kız, bedeninin üst kısmını bir delikten çıkarmış –bu arada dümdüz durabiliyordu– duvarı ovarak temizliyordu. Yapının içi ise ta damın altına varıncaya kadar kazıyan, beton içiten, ince çizgilerle tarayan, fırçayla resim yapan benzer delikanlılarla doluydu. Bu hareketlerin her biri hemen hemen hiç çevreye yönelik yapılmadan, olduğu yerde, nokta biçiminde, neredeyse sessiz, aynı zamanda da bedenin bütün kısımlarını düz tutmayı gerektiren bir süreğenlikle yapılıyordu. Genellikle dirsek dirseğe duran, bir iskeleden ötekine gidip gelen çalışanların her birinin kendine ait bir yeri vardı, ister rahatlıkla dizüstü durarak, ister ayak parmaklarının üzerine yükselerek bunu dışarıya yansıtıyorlardı.

Tazelemekten kaynaklanan sessiz sevinç –Creedence Clearwater Revival olsun, Orta Avrupalı Laendler bestecisi Haydn olsun ya da sesi duyulduğunda Jericho'nun duvarlarının bambaşka bir biçimde yıkıldığı Ümmü Gülsüm'ün şarkıları olsun, transistorlu radyodan müzik dinlemiyor değildi–, bir yandan iş durmaksızın ilerlerken, insanların zamanları olduğunun göstergesiydi; ya da sanki orada yaptıkları iş, de-

ğerli bir malzeme olan zamanı kazanmak gibi bir şeydi, hem de yalnızca kendileri, gençler, yalnızca buradaki gençler için değil, tersine herkesin kullanımına açık ve genel geçer bir şeydi: Böyle bir restorasyon filmi, öldürme eğitimi gördükleri kampta bir grup savaşçıya gösterilecek olsa, günümüzde video filmlerindeki düşman görüntülerinin dışında başka görüntüler de olduğunu anlar, hayretler içinde kalırlardı.

Böyle bir uğraşının dışında Kız Arkadaşım neredeyse tümüyle ortadan yok oluyordu, şimdiye kadar hiç olmadığı kadar tehlikeliydi bu. Bunun nedeni yalnızca Kahire'de sürekli olarak yolunu kaybediyor olması değil, tersine yolunu şaşırdığı her defasında tümüyle harabeye benzeyen ve ağzına kadar çöp dolu bölgelere düşüyor olmasıydı; oralarda üzerine basmasına ramak kalan bir tozlu moloz yığını, paçavraların ve kömürleşmiş hayvan kafataslarının arasında yatan, capcanlı ve hiç de yaşlı olmayan bir insanın yüzü, yanındaki paslanmış konserve kutusu ise onun sıcak eli olabiliyordu. Bir keresinde dumanlar çıkan, geniş bir paçavra yığınının ortasında tek başına olduğunu sandığı için ihtiyacını gidermek üzere çömelmiş, az kalsın –deyim yerindeyse– orada kamufle biçimde uyuyan ya da bilincini yitirmiş ya da can çekişen birinin üstüne işiyordu.

Giderek daha çok kendi kendini bırakmaya sürükleniyordu. Kuzey Afrika kışı başlayıncaya kadar tek bir sözcük söylemedi, işin dışında hep sessiz kaldı, kendi kendineyken de suskundu, artık adını unutmuştu (normal olarak dudaklarından, hem de nasıl yumuşak bir özgüvenle dökülen o biricik adı). Her zaman aynı olan, yuvarlakımsı ve naif bakışlı Kıptî azizlerinin, sanki bir büyüteçle bakarmış gibi günlerce yakından baktığı yüzlerinden zaman zaman ya da tatil günlerinde başını kaldırıp çok daha farklı olan Mısır eskiçağının azizlerine ve hiç de çocuksu olmayan bedenlere bakmak ona iyi geliyordu, o bedenlerin içinde, yürek kaslarında, tıpkı sonsuzluğa doğru yola çıkmaya hazır olan defin

gemileri gibi, henüz gerçekten inşa edilmeden önce de piramitler vardı.

Helena bana iki kartpostal gönderdi, ikisinde de söz yoktu: Birinde geniş omuzlarıyla yürüyen, imparatorluk zamanından bir Mısırlı vardı, gövdesiyle koltuk altları arasında kalan yuvarlak boş alanın (oradaki Hıristiyan figürlerinde olması düşünülemeyecek bir şey) bir tanesinin içine ayı, ötekinin içine de güneşi çizmişti; ikinci kart ise üzerinde hiyeroglif yazıyla 'yeşil' yazılı bir papirüsü gösteriyordu.

Uçağa binmeden önce trenle, çöllerin daha yakma geldiği Nil boyunca yukarı çıkarak Heluan'a gitmişti, çünkü şehrin onun 'Helena'sıyla bir benzerliği vardı. (Nehir onun için adsız olmakla kalmamıştı, tersine bir süre sonra onu öylesine tümüyle unutmuştu ki, günün birinde bir köprünün üzerinden, derinliği tahmin bile edilemeyen çamurlu suya baktığında yüreği durdu.) Heluan'da Aralık yağmuru başladı, bir çocuk üzerindeki çamurları yıkamak ister gibi bir su birikintisinin çukurluk yerinden dikkatle geçti ve Kız Arkadaşım, renginin daha koyu oluşu ve ıssızlığı nedeniyle Libya'ya doğru kıyı boyunca uzanan Arap çölünün dışında bir moloz yığınının üzerine oturdu. Üstelik orada kum taneleri daha büyükçeydi ve yağmurun sesi açık seçik duyuluyordu, tıpkı bir zamanlar odasının penceresinden görünen, o "kiremit denizi" gibi bir rengi ve görünümü olan dalgalı ıssız bir alanın üstünden ta uzaklara –sonunda yine içinden konuşmaya başlamıştı–, 'Kızıldeniz'e kadar'. Serçeler burada da vardı.

Ressam bu yıl içinde kaybedilecek ne varsa neredeyse hepsini kaybetti.

Daha önceleri ülkenin dünyaca ünlü sanatçısı olarak yeniden kurulmasına lanetler okuduğu –'bu devletin kurulması haksızlık, kurucuları ise haindirler'– Katalan Devleti oradaki mallarına el koydu. Yurtdışındaki malları, tablo deposuyla birlikte yandı. Bir düş kadar kısa süren, ama bir o kadar da

etkileyici yeni bir resimler fırtınası müzelerdeki yapıtlarını da mahvetti (kullandığı siyahın üstü cırtlak renklerle damgalandı). Bir zamanlar yalnızca ressam prensler için kurulmuş olan bankalar iflas etti. Son galericilerden biri, arkadaşımın kalan bir-iki resmiyle bir sergi açacağını bildirdi, ama sonra herhangi bir açıklama yapmadan onu kapı dışarı etti. Sonbaharda Madrid'de gösterime giren ve izleyicilerin merdivenlere taşacak kadar salonu doldurdukları filmi bir hafta sonra bir Amerikan filmi tarafından alt edildi, oysa sinema sahibi arkadaşımın filmini önceden göstermemiş olsaydı salonuna başka bir Hollywood filminin girmesini asla sağlayamazdı. Filmin var olan tek kopyası ortadan yok oldu ve master makara, filmin negatifi, elde başka bir kopya olmadığı halde, bir tren soygunu sırasında değersiz bulunarak rayların üzerine atıldı, üzerinden geçen bir tren tarafından ezildi ve söylendiğine göre artık onarılması da mümkün değildi.

Ve hâlâ, film çekerek geçirdiği onca zamandan sonra, yeniden resim yapmaya başlayacak durumda değildi. "Resimden hiçbir şey anlamıyorum, hiçbir zaman da anlamadım, resim yaparken neyin yapılmaması gerektiğinin dışında." Bir süre, sonunun geldiğini (ya da buna benzer bir şeyi) söyleyip durmaya başladı. Ancak daha sonra bunu, artık kendi kendine söyletmek istemediği bir dönem izledi. Gerçi İspanyol Mesetası'na, Rio Duaro kaynaklarına doğru giderken, sağda solda, Tordesillas'ta, Burgos'ta, Soria'da karşılaştığı eski bir hayranı üzüntülerini dile getirdiğinde onunla aynı fikirdeymiş gibi yapıyordu. Ama içinden çoktan Roma'nın 'amor fati'si, yani yazgısına âşık olmuştu. Evet, içinde bütün yıl boyunca başına gelenlere karşı bir aşk alevlenmişti. İçinde hareket ettiği zifirî karanlıkta yalnızca uyanıklık sayesinde değil, aynı zamanda öğrenme hırsı sayesinde gözleri fal taşı gibi açılıyordu. Kendi tarzında da olsa, sıkılmış yumruklar yerine iyice açılmış parmaklarla yapılacak olan bir kavga için hazırdı.

Yazın ilerleyen aylarında, nehrin suyundan uzaklaştı, görünüşe göre artık onda avuntu bulmak istemiyordu: Tam da bu avuntuydu zaten, eskiden beri kendini korumaya çalıştığı o içindeki kederi uyandırmakla tehdit eden; o kederin ardından bezginliğin ve hatta usancın geldiği tecrübeyle sabitti. Güneye yöneldi ve bütün sonbahar boyunca, suların yıllardan beri ve sonsuza kadar kurumuş olduğu, neredeyse gölgesiz, her bakışta gözler önüne yeniden serilen, gövde ve kalıntı ülkesi Mança'yı bir baştan bir başa kat etti.

Üstelik orada, 'su yüzeyinin arkasındaki' İspanyol bölgelerinden, Vigo, La Coruna, Pontevedra'dan, Galiçya'nın iç taraflarındaki fiyortlardan çok uzaklara kadar gitti, filmini orada çekmişti ve aradan onca zaman geçtikten sonra bakınca bölgenin kopyalanmış olmaktan zarar gördüğünü fark etti. Kamera her zaman belli bir uzaklıkta durmuş olmasına rağmen sanki bölge bu yolla yağmalanmış gibiydi. Ve ancak şimdi, zamanla ve bundan sorumlu olan kendisinin arada belli bir uzaklığı koruması sayesinde, tıpkı ezildikten sonra yine doğrulan ot gibi yavaş yavaş kendine gelecek ve dinlenmiş bir halde su yüzeyinin arkasındaki yerlerine, sanki hiçbir şey olmamış gibi onları aydınlatan ışığın içine kayacaktı.

Ve o, denizden ve bir su kaynağından bu kadar uzakta, çıplak Mança'da –kederin ve suçun sonu gelmişti ve artık onu tanıyan hiç kimse yoktu– onu şimdiye kadar hiçbir şeyin itmediği kadar Eyleme'ye –ama hangi Eyleme'ye– iten alınyazısına duyduğu aşk için tümüyle özgür kaldı. Her şeyden önce Francisco, Tanrı'nın ancak 'düğüm böyle büyük bir kurtarıcıya layık ise' bir konuya müdahale ettiğini kendisine öğreten büyük usta Horatius'u okumayı sürdürdü.

Ve şimdi, dün, Albacete'de, kısa bir süre önceki iç savaş sırasında bombalayarak yerle bir ettiğimiz şehirde bir kış akşamında Ressam günlük sinema ziyaretlerinden birini yaptıktan sonra –en yeni Hollywood filmiydi ve tıpkı çocuklukta olduğu gibi ona analık etmişti– kapısı açık olan pro-

jeksiyon odasının bir köşesinde –görevli yoktu– 'Döşeğimde Ölürken' adlı filminin Madrid'de kaybolan kopyasına rastladı, altı makara halindeydi, bir adam için fazla ağır bir yüktü, ama onun için değildi; yakında burada, Hiçkimse Koyu'nda bütün arkadaşların huzurunda gösterilmek üzere Ressam'ın karavanına taşınmıştı bile. Ve dünü bugüne bağlayan gece, azat edilmiş bir kölenin oğlu olan Horatius düşüne girdi ve ona, genç bir insana şu soruyu sormasını emretti: "Ne yapayım?" Uyandığında Francisco bu soruyu Valentin'e, Gregor Keuschnig'in oğluna sormaya karar verdi. Onun verecek bir yanıtı olmalıydı ve Ressam da bu yanıta uyacaktı. Ve ertesi sabah Ressam'ın resim fırtınasından korunabilmiş az sayıdaki tablosunda bazı değişiklikler görülmeye başladı; evdeki tek sanat yapıtı olan bendeki tablosunda örneğin, havaya doğru yükselen siyah bir kayalık, bir delik ya da daha doğrusu bir açıklık ortaya çıktı, bütün öteki resimlerin ise renkleri değişiyordu.

Ve kuzeye doğru yola çıktıktan hemen sonra dağlık bölgede, sanki yüzyıllar önce küreklenmiş gibi duran hafif bir çukurluğun, kışlık tohumların ekilmiş olduğu arazinin biraz altında yer alan boş bir dörtgenin önünden geçti, burası bir zamanlar otlaktı, her yanını yabani otlar bürümüştü, tahta bir çitin, üzerinde at koşumu saçaklarının bulunduğu bir tahta bölmenin kalıntıları duruyordu, yerde bir eşek tırnağı, bir kuş iskeleti vardı, Ressam: 'İşte Cervantes'in dünyası! İşte İspanya!' diye düşündü ve şöyle devam etti: 'Bundan sonraki filmim bununla başlayacak!' ve şöyle devam etti: 'Don Kişot gibi gülünç, saçma sapan ve tek yönlü kahramanlar bazen insanlığa nasıl da gerekli oluyorlar!'

Almanya'yı bir baştan bir başa kat etmekte olan Okur, oradaki düşmanlıkların son bulmasından sonra, kendi iç savaşını hazırladı, öyle ki günün birinde elinde bir demir çubukla herhangi bir metropolde, çimenleri ezen, birbirlerine korna çalıp duran şoförlerin üzerine doğru start çizgisinden

fırlamışçasına koşmaya başladı. Gerçi hafif bir ceza alan – hafifletici neden, binlerce arabanın çelik kısımlarının insanı neredeyse hasta eden göz kamaştırmasıydı– bu şiddet eylemi yüzünden kısa bir süre önce okuma yeteneğini yitirdi ve bugüne kadar da tekrar kazanamadı ve Jadebusenli okur kadın polis memuru uzaktaydı.

Bu yoksunluk döneminde, okumanın kendisi için ne anlama geldiğini ve yine gelmesi gerektiğini söyleyecek duruma geldi. "Okuyabildiğim dönemlerde tek tek sözcüklere, onları taşın ya da ağaç kabuğunun içinde görünceye kadar bakıyordum, ancak sözcüklerin buna göre olması gerekiyordu. Dünyanın yüreği, yazıdır: Genellikle yalnızca çocukların gözlerinin ve bisikletlerinin gizemli olduğu kadar gizemli. Yine okumalıyım. Okumak, tutkulu bir anlamayı istemek olduğu zaman harika bir tutku olurdu; anlamak istediğim için güçlü bir okuma isteği duyuyorum. Öyle üstünkörü okumak değil, öyküyü, kitabı içine almaya yatkın olmalısın? Sen öyle misin?"

İlk kez olarak okumasını ihmal etmiş olduğu için –yine bir yitik nedeniyle mi?– bakma yeteneği gelişmişti, ancak bu, huzur ve rahat içinde seyretmekten tamamen farklı bir şeydi: Çok nadir ve değerli bir taşkınlıktı. Herhangi bir gösterişi olmayan Bakılan, dünyalara sığmayabilirdi. Böyle bakarak dünyanın desenini gözlerinin önüne getirmişti, ama artık bunu dile getiremiyordu. "Öyleyse ben de yeni bir şey söylemek zorundayım!" Ve içine girene dek bir nesneye bakmak suretiyle (tıpkı okuma döneminde, kendisi sözcük olana dek bir sözcüğe baktığı gibi) önce kendi kendini silahlardan arındırdı ve bulaşıcı bir etki uyandırmaya başladı.

Ve bu süre boyunca –yaz, sonbahar ve ta bugüne, kışa kadar– Almanya'sındaki nesneler, önceleri açıklanamaz biçimde anlamsız ve hatta tiksindirici geliyordu ona –son Reich'tan daha öncesine dayanan eski bir olgu–, tıpkı, eskiden beri olduğu gibi, Almanca sözcüklerin çoğunluğu, çok büyük

bir çoğunluğu gibi. Alman otel odasındaki elbise askısı, lamba, koltuk, Alman demiryolu dolgusunun yukarısındaki el arabası iç savaştan sonra biçim kazanmış –ah barış–, görünür olmuşlardı, görünüşleri artık yürek parçalamıyordu. Bu sonbaharda 'Alman köylerinden gelen elmalar' bile yuvarlaklaşmışlar ve renk kazanmışlardı, söyle ve yaz, daha sonra, aynı gün, Kiel kıyılarından aşağı Saarland'a kadar savaş sonrasının ilk karı düştüğünde, önceki kuşaktan farklı olarak, uyanıp da kar taneciklerini gördüklerinde yalnızca aptal aptal bakmayan yeni bir çocuk kuşağı ortaya çıktı.

Tek tük olayların ötesinde: Bütün Almanya, *yıldırım savaşını* izleyen aylarda üzerine yük olan (ne zamandan beri acaba) şeyden kurtulmuşa benziyordu, tıpkı, dediklerine göre bir dağ kütlesinin erozyonla hafiflemesi ve hatta eskisinden daha da yükselebilmesi gibi ya da bütün ülkeyi kaplayan bir buzul kütlesinin erimesinden sonra altındaki toprağın rahatlayarak bir karış yükselmesi gibi bir şeydi bu. Aslında Alman toprakları başka türlü bir görüntü sergiler olmuştu, örneğin yüksek binaların arasında gökyüzüne doğru bir bakış açısı oluşmuştu ya da Berlin'deki o güne kadar önü tıkanmış, bataklık kaplı Spree Nehri birdenbire gürül gürül akmaya, çağlayanların ve şelalelerin üstünden geçerek yine bir vadide çağıldamaya başlamıştı.

Anlamak o denli görkemli bir biçimde yayılmıştı ki, Almanya için yayınlanan gazetelerdeki fikir adamları kafa ütüleyici dilleriyle birlikte ilk kez olarak bürolarının camlarının ardında ses çıkaramadan tek başlarına kalmışlardı; kitap haberi ve kitap kokusu almayı sürdüren eski düşmanım ise, laf kalabalığı edecek enayi bulamaz olmuş ve ilk kez olarak gettosunun dışına çıkıp, o kadar aşağıladığı doğada yürümeye mahkûm edilmişti, hangi çiçeğe ve çalıya baksa kendi çirkin suratını görüyordu.

Buna karşılık geçenlerde Johann Wolfgang von Goethe, iki yüz kırk sekizinci doğum gününde mümkün olduğunca

kanlı canlı olarak, bunca zamandır ardında –bilmem ne dağının tepesinde oturan İmparator Friedrich Barbarossa gibi değil, bir resim içinde– oturduğu yan kapıdan girdi.

Ve onunla birlikte Grimm Kardeşler yeniden masal derlemeye koyuldular; Novalis, kendileri de taşa dönüşmüş olan insanların onun heykellerinin önünden geçerken atik davrandıkları bir heykeltıraş olarak geri döndü; Eduard Mörike kilisesine bir telesekreter aldı; August Sander yirmi birinci yüzyılın Alman kafalarının fotoğraflarını çekmeye hazırlandı; ordu grupları ülke çapındaki yeraltı çamur çukurlarında yeni eyerlenmiş atlarının üzerinde, iktidarı ele geçirmek amacıyla değil, salt iki arada bir derede kıvılcım çakmak amacıyla silahlandılar. Okur'un Almanya'sında yaptığı tur bir dünya yolculuğuna dönüştü.

Buraya, koya gelmek üzere yola çıkmadan önce, bir zamanlar aşkıyla kendisini sonsuza dek bir (ve bir sonraki gün yine birbirlerinden ayrılmışlardı) gördüğü, orman kenarındaki gölün kıyısına oturdu. Su, eskiden olduğundan bambaşka bir yerde bulunuyordu, ama yine de –sazlarına varıncaya kadar– aynı suydu: Şimdiki dönemde –yoksa ara dönem miydi– Almanya'daki her yer bütün öteki yerlerin üzerine taşınabiliyordu; oradaki bir yer hepsini içeriyordu.

Aralık gününün son ışıkları altında omzunun üstünden baktığında elma ağaçlarıyla dolu bir tarla görüyordu, ağaçlardan biri yapraksız olmasına rağmen açık sarı renkli meyvelerle dopdoluydu ve ayaklarının dibinde, neredeyse gece karanlığı içindeki bir alanda ya da odacıkta, her birinin elinde birer elma olan iki çocuk silueti vardı, bu elmaları ötekine karşı tutulmuş, açık bir kitap ya da bir palmiye yaprağı biçiminde görüyordu ve nişancılar ve okçular tarafından sarılmış olduğunu gördüğü düşünde şöyle dedi: "Yeter artık. Bu benim evim, Okur'un evi. Defolun!" Atıcılar ve vurucular söz dinlediler, hatta içlerinden biri: "Senin dayanıklı olmana ihtiyacımız var!" dedi.

Wilhelm bakışlarını elma ağacından ayırıp gençlik suyuna çevirince, kendini orada, o zamanlara ait bir siluet olarak gördü, gölün üzerindeki yansımaları yarasa gölgeleri tarafından yırtılan ilk yıldızlar gökte belirmişti. Hemen yan taraftaki otların üzerinde tank paletlerinin izleri ve elma tarlasının öte yanında Alman göçmenleri tarafından terk edilmiş karanlık bir çiftlik vardı.

İskoç adası Skye'ın yükseklerinde yağan yaz karının içinde yürüyen Şarkıcı'dan o günden sonra hiç haber gelmedi. Dünya için kaybolmuştu. Aynı zamanda Makedonya'da, Üsküp'te ayı avına giderken; Afrika'da paralı asker olarak; Yeni Gine'de yerli halkla birlikte dans ederken; üstü başı kan içinde, Tirol'de bir yolun kenarında bir kazazedeye yardım ederken; binlerce yolcu üstünden atlarken, Moskova'da bir metro istasyonunun merdivenlerde sarhoş bir durumda yatarken görülmüştü; bunların hepsi bir ve aynı günde olmuş ve en azından onu izleyen her günde de böyle sürüp gitmişti.

Ben ise onu, dünyanın kıyısındaki gezintilerinde sürekli olarak başına geldiği üzre, herhangi bir yerde başıboş dolaşırken gördüm, ama bu kez hiç olmadığı kadar isteyerek ve bilerek. Tam da bu nedenle yolculuğundan dönerken çok şeyi beraberinde getirebilirdi. Ve amacı da buydu zaten: dünyada şimdiye kadar hiç seslendirilmemiş bir şarkıyla bizim yanımıza dönmek; ondan sonra sonsuza dek sürecek bir sessizliğin –kendisinin dışında başkaları tarafından söylenecek olan başka şarkılar için de– hüküm süreceği düşünülürse bu, 'son' şarkı olacaktı.

Artık neredeyse hiç kenarda köşede ve yalnız başına değil, tersine insan kalabalıklarının ortasında yolculuğunu sürdürürken hayalimde, bütün yıl boyunca Şarkıcı'nın ağzından tek bir nota bile çıkmıyor, aynı biçiminde her türlü açık seçik müzikten kaçınıyordu, ancak yüzyılın sonuna doğru bunu yapması giderek güçleşti. Yaşamı boyunca hiç eğitmek istemediği sesini geliştirmek, aynı zamanda kalın-

laştırmak –ama uyumlu bir biçimde– için kıtadan kıtaya dolaşarak, şarkıcılara değil, salt konuşan insanlara ait olan, şarkıdan ve tınıdan yoksun yabancı sesleri topluyordu. Derinden, temelden gelen, aynı zamanda tüy kadar hafif, ama aynı zamanda da kesin olan bir ses dünya yüzünde ne kadar ender bulunuyordu. Dönüp yılı düşündüğünde dört taraftan aklına hemen hemen yalnızca kırıcı ve kötücül konuşma sesleri geliyordu, en kötüleri de –aynı zamanda en sevimsizleri ve aşağılıkları– genel olarak hükmedenler ya da okullu olanlarıydı; bir tren hoparlöründen bir kere de demiryolcuların anonslarını duymak ne hoş olurdu.

İnsanları daha çok kenarlarda köşelerde aramasının nedeni, oralarda bastırılmışların, azınlıkların ve kaçakların bulunması değil, oradaki seslerdi. Herhangi başka bir yerde insanlar gülüşleri ve hatta ağlamaları yüzlerine gözlerine bulaştırıyormuş gibi gelirken, karanlıklarda ve yeraltı dünyasında en azından bazen, şarkısına katabileceği bir ses duyuyordu. Ve ağlama ve gülme olmasa da, bir Arnavut Kosova'da Arnavutçasını, bir Ermeni Azerbaycan'da Ermenicesini (ya da tam tersi) ne güzel konuşuyordu; âşık bir çift ülkenin dilini ne temiz konuşuyordu; ölesiye yorgun biri ya da öfkeli biri 'Her Ne Olacaksa Olsun'unu ne temiz söylüyordu (bildik halk müziği başka bir şeydi).

Böylece Şarkıcı kendi sesi için öğrendi. Buna karşın, günlük gürültüleri, sürgülü kapının kapanışı, tuz çölünde koşuş, ağaç dallarının otobüs camına sürtünüşü onun kulağında tınlamayı sürdürdüğü için melodiler ve ritimler ona her zaman kendiliğinden gelirdi. 'Son Şarkı'sı için eksik olan tek şey, 'Soul of the lovers, sound of the people' (bu sözcükler ona ait değil) gibi bölük pörçük parçalar hariç, sözcüklerdi. İyi ama, doğru ses bir kereye özgü olarak bedeninde olduğunda neden onu sessizce depolamıştı ve uygun anda, dünyanın şimdiye kadar hiç duymadığı biçimde yükseltmek için salt mırıldanmak bile –bir saat boyunca sürse de– yeterli

değil miydi; ve bu ilahi bir esin anlamına gelmez miydi (bir sonraki esin için de yer açılırdı)?

Ancak şimdi bir de bitiş sesine, son sese, kapanış sesine ihtiyacı vardı, bunun için doğduğu yere, yani buraya, Hiçkimse Koyu'na gitmesi gerekiyordu. Gerçi dün, Noel günü, Venedik'te Rialto Köprüsü'nde işerken, Dublin'de bir huzurevinde Noel Baba kılığında ve Neuseeland'da tek başına hayırlı bir iş yararına yapılan bir rugby maçını izlerken görülmüştü. Ama ben Emmanuel'in buradaki Seine Tepeleri ormanındaki mezarlıklardan birinde olduğunu biliyordum, benim gibi onun da tanımadığı koy sakinlerinden birinin, kimsenin ağzını bıçak açmadığı cenaze törenine katılıyordu, arkada, soldan üçüncüydü. Mezarlık bekçisinin mezarlıkların ortasındaki evinin yanında bir ipe çocuk çamaşırları asılmıştı. Yalnızca bir tanesinde değil, birçok şehirlerarası-yol-kenarı-çalılığında üzerinde Şarkıcı'nın yüzü bulunan afiş parçaları gördüm, geçen yılki konseri için ve başka bir kentte olsa bile. Ve aynı zamanda, asfalttan çıkan gürültülerden hareketle şarkısını nota ve nota yazdığı defteri kolunun altında olduğu halde kalabalık, merkezî bir dört yol ağzında, gelip geçenlerin ortasında durduğunu düşündüm, başka bir halk oylamacısı.

Villacoublay'den Paris'e gitmekte olan resmî bir konuğun helikopteriyle buradaki bir açıklığa zorunlu iniş yapmasının dışında yıl boyunca orman koyunda olup bitenlerden pek az şey kamuya yansıdı; yalnızca dış mahalle baskısında olsa da 'Parisien Liberé'de, adamın Yabancıların Barı'nda bir şey içerken çekilmiş bir fotoğrafı yayınlandı.

Haftalık yayınlanan 'Seine Tepeleri'ndeki Yenilikler'de koya ayrılan bir sütun vardı var olmasına, ama orada yayınlanan tek haber her zaman dernek salonundaki öykü saatinin (daha doğrusu 'masal saati'nin) bildirilmesi oluyordu, yöreye ayrılan yeri doldurabilmek için ayrıntılı bir içerik açıklaması da yer alıyordu. Bu haftanın konusu: bir zaman-

lar dur durak bilmeyen bir gürültücünün yörenin eski sakinleri tarafından, hem de o *Pointe*'de ya da uçta taşlandığını anlatan, kuşaktan kuşağa aktarılmış tek yerel efsane.

Gazeteye göre, Clamart'ta, Meudon'da, Boulogne'da, Sèvre'de, çok daha küçük olan Ville d'Avray'de konserler, sergiler, inşaat projeleri, doğumlar, düğünler, ölümlerle her hafta hareketli geçiyordu, oysa burada bir olayla karşılaşmak için spor bölümünü açmak zorunda kalıyordum, bir düzine sayfa içinde birkaç satır bazen buradaki eltopu kulübünden söz ediyor ya da çoğunluğun adının Portekizce, İtalyanca, Arapça olan takımın oyuncularıyla birlikte yalnızca maç sonucu bildiriliyordu.

Bunun nedeni koyda kamuyu ilgilendirecek yeniliklerin olmayışı değildi: Bu yenilikleri haber haline getirecek kimse yoktu da ondan. Buraya yeni taşındığımda en azından yeni doğanlardan ve ölenlerden haberim oluyordu, bu arada hem Naissances'a hem de Decès'e göre buna 'Néant' (Hiçbir Şey) deniyor. Bu yaz göllerden birinde geleneksel koy şenliği yapıldığında, 'Nouvelles'de kelimesi kelimesine geçen yılın makalesi yeniden yayınlandı, aynı makaleyi, neredeyse hiçbir değişiklik olmaksızın, burada bulunduğum yaklaşık on bir yıldan beri biliyorum.

Günlerin birer birer akıp gitmekte olduğu bütün bu 1997 yılı içinde, hiç gitmemiş olduğum, İspanyol taşra kenti Benavente'ye gittim. Küçüklüğünden beri orada yaşayan bir okur bana hiç aksatmadan her gün, Zamora'da yayınlanan, içerik ve görüntü açılarından kendi yöresine adanmış olan 'La Opinión' (Görüş) gazetesini gönderdi (İspanyol okurun dediğine bakılırsa, görüşler, *guardia civil*, baş sayfada bol miktarda bulunuyormuş). Böylece Kastilya'da, Portekiz sınırında bulunan Benavente hakkında, ikamet ettiğim yer hakkında bildiğimden çok daha fazlasını öğreniyordum. Su kıtlığı nedeniyle orada sürekli olarak kaynak arandığından; Mayıs'ta Cristo de la Vega'ya, oradaki yeşil vadilere hac

seferleri düzenlendiğinden; bir yaz akşamı bahçemde otururken arkamda izleyicilerden birinin ay çekirdeği çıtladığı duyduğum, yegâne bin kişilik sinema salonu AVENIDA'nın programından; Viena lokalinde lokantacı tarafından dövülen maliye müfettişinden; kent bahçıvanı Eustaquio B.'nin bir rahibenin önünde soyunduğundan, bir sonraki gün aklanması için ikiz kardeşinin ortaya çıktığından; ve hatta kasabadan Madrid'e giden –yıllardır aynı otobüsler olduğu halde her defasında onları uzun uzun inceliyordum, ta ki Benavente Escation'da hareket eden sabah otobüsünün rüzgârı yüzüme vurana dek– otobüslerin hareket saatlerinden bile haberim vardı.

Koyun tarihi hakkında, bin yıllardır aktarılarak gelen bilgiler hiçbir kitapta bulunmuyordu.

Vakanüvis kendi kitabının –'Eski Çağlardan Günümüze Bu Yöre' başlıklı kitabı bu yıl içinde yayınlandı– kitap kalınlığında olabilmesi için ana bölümde bütün Fransa tarihine ilişkin bilgileri de kullanmak zorunda kalmıştı. Bölge hakkında sahip olunan bilgiler, en azından bir tarih uzmanı için, (burada olmayan) yerel haberlerin yayınlandığı sayfada kendine yer bulabilirdi. Okurken aklımda kalan başlıca şeyler, Fransız Devrimi sırasında, 18-40 arası yaşlardaki bu insanlar 'ülkedeki yaşam için' ne meslek ne de mevki edinmeyi 'gerekli' gördüklerinden ormanlık koydan, herhangi bir başka bir yerden geçtiğinden daha çok askerin geçmiş olduğuydu; on dokuzuncu yüzyılın ortalarındaki komünün bütün ilin içindeki en yoksul komün olduğuydu; ve buradaki sığınmacı yurduna bu yüzyılın başından itibaren gelenlerin hepsinin kendi memleketlerinin yemeklerini talep ettikleriydi, ki 'bu da olanaksızdı'.

Koyun kroniğinin ikinci ana bölümünü buradaki kilise yapıları oluşturuyordu. Bu, yalnızca buradaki kiliselerin değil, aynı zamanda buradaki daha yaşlı sakinlerin çağının da tarihi değil miydi? Öyle ya da böyle: Bu yapı öykülerini

–o zaman en azından böyle düşünmüştüm– daha uzun süre okumayı sürdürmek istiyordum. Üstelik onları kaleme alan vakanüvis aynı zamanda aktörlere ve onların gösterişsiz eylemlerine karşı hissedilir bir eğilim duyuyordu.

Koy, İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasına kadar, yaklaşık bin yıllık bir süre boyunca kilisesizmiş. Yöre halkı Pazar ayini için ormanlık tepeleri aşarak Vélizy Yaylası'na çıkıyormuş. Oradaki kilise 1944'te bombalanmış, bunun üzerine koy sakinleri aşağıya tahtadan bir kilise yapmışlar, kendi elleriyle yaptıkları bu kiliseyi Yusuf'a, marangoza adamışlar. Belli bir uzaklıkta duran tahtadan kulede yıllarca çan yokmuş. Savaş sonrası yıllarda, ülke ortalamasına oranla buraya gelenlerin sayısı fazlasıyla artınca barakanın genişletilmesi gerekmiş, bunun üzerine bir çapraz sahın yapılmış, daha sonra taş ve betondan doğru dürüst bir kilise, bir bazilika yapılmasına karar verilmiş; vakanüvis bununla ilgili olarak kesin bir tarih verdiği gibi, cadde adı ve kapı numarası da dâhil olmak üzere kararın verildiği evi de belirtiyordu.

O zamanlar koy kendine özel bir kilise bölgesi değil, yalnızca bir havariyle ilgili bir taşra bölgesiymiş. Ağaçlar kesilerek elde edilmiş bir alanın kenarında temel taşının konuluşunu gösteren bir fotoğrafta, buraya çok yabancı duran bir piskopos da görülüyordu, piskoposun elinde, koyda daha önceleri hiç rastlanmayan eğri büğrü bir asa vardı ('1857: Kutsama, otuz yıldır ilk kez bir piskopos'), bir daha böyle bir şeye rastlanmadı zaten; efsaneye göre kutlamaya katılan büyük insan kalabalığı o tarihten sonra bir daha buralarda, nerede olursa olsun, görüldü mü acaba?

Bu kilise için buraya bir mimarın gelmesi gerekmiş ve hemen yandaki ucuz kiralık evlerin çizimini de yapmış, bunu öğrendiğimden beri her iki yapıya bir ölçüde farklı gözle bakıyorum. Demirden kilise ise bir çilingir tarafından yapılmıştı. Hikâyeyi tamamlamak adına, giderek daha düzensiz yayınlanan Kilise dergisinden yaptığım alıntıya göre, koyda Pazar

günleri adanan kurbanlar zayıf ve değişmez; tarih, kiliseye gelenlerin bağışları için de yüzyıllardır aynı tanımı kullanıyor.

Hiçbir Papa'nın, şu ya da öteki, Hiçkimse Koyu'nun toprağını öpmeyecek olmasının bununla hiç ilgisi yok. Ve hiçbir fatih ya da kurtarıcı da çizmesini eski kraliyet sınır taşlarından birinin üzerine hiç koymayacak (ayrıca hâlâ var olan birkaç tanesi de tarih tarafından anılmıyor; hem aşikâr hem de gizli onlar; onlar için işlenmiş taç ise ilk bakışta sahteymiş etkisi uyandırıyor).

Bu yıla ilişkin son olarak: Ta sonbahara kadar, bazı sıcak, güneşli günlerde –haftalarca ortalıktan kaybolduktan sonra bile– ormanda birdenbire geri döndüklerini haber veren cırcırböcekleri susmuşa benziyorlar, son olarak Kasım'ın ortasında bir kez daha duyuldular, doğaldır ki yalnızca, herhangi bir yerde, ikinci bir sesin eklenmediği, yavaş yavaş sona eren bir tını gibi.

Yoksa onları duyduğumu mu sandım? Aynı yollarda şimdi, kışın yürürken, özellikle arada sırada durakladığımda, yaza özgü cırcırböceği sesleri yükseliyor, kısa bir süre önce gecenin ilerleyen saatlerinde, evimin içindeyken, dışarıdan mı yoksa başımın içinden mi geldiğini ayırt edemediğim cırcırböceği sesleri duydum; bu sesle, alışılmadık biçimde kolayca uyandım ve karanlıkta sesleri hayalimde duymayı sürdürdüm.

Yaz boyunca, cırcırböceklerinin sergiledikleri şey, aslında bir dokunun oluşturulmasıymış gibi gelmişti bana. Sesleri –onları bu açıdan duyuyordum– sessizliği kumaşa bağlıyor gibiydiler. Gürültüden hasta olmuş bir biçimde kendimi ormanın içine attığım zamanlarda onların alanına girdiğimi hissederdim, olağanüstü bir yumuşama, hafiflik duygusu yayılırdı içime, hem de hemen. Ağaçların hışırtısından daha yumuşak ve güvenilir bir biçimde, benim gürültü kurtları tarafından yenmiş bitirilmiş kafamı iyileştiriyorlardı. Cırcırböceği sesleri, toprağın içlerinden, yerden geliyor olmasına

rağmen, beni yukarı doğru çekiyordu. Gözümün önünde gürültünün görüntüsü oluşuyordu: en ince ipekten dokunmuş bir gökyüzü merdiveni. Ve böylece cırcırböceklerinin görüntüsü de oluşuyordu: Göksel bir buğday tarlasında binlercesinin nasıl salındığını görüyordum. Başka hiçbir hayvan, hiçbir kuş böyle seslenemezdi, böylesine tekdüze ve yürekten, üstelik düzenli tınlayan bir tek sesli şarkı biçiminde; bir görüntüden çok, ben ona yaklaşır yaklaşmaz ya da kendimi belli eder etmez kesilen bir sonsuz-nakıştı bu.

En yakından duyulanları, en zor ulaşılan, aynı zamanda ormanın açıklık yerlerinden, yamaç yollarının en dik kubbelerinden, yedi çalı çırpı yığınından geliyor ve en çok sessizlikte duyuluyordu. Sık sık, dünyanın dört bir köşesinden onlarınkinden başka bir ses gelmiyor, ama onlar yine de görünmüyorlardı. Ama çevredeki bir o kadar çok gürültü arasında onların sesi en çok öne çıkan ve belirleyici olandı. Bana sanki ayak parmaklarımın üzerinde duruyormuşum gibi gelirdi. Sessizliğin tek başına pek yapamadığı bir şeyi yapar, beni dinlemeye davet ederdi, bir süre sonra dinlemek benim için başlı başına, hem de tatlı bir iş olur çıkardı. Cırcırböceklerinin konseri etkileyiciydi ve gizemliliğiyle bu yıl içinde başka hiçbir gürültünün yapamadığı denli yüreğime sesleniyordu. Bu arada sık sık tek bir saati ya da böylesine, olabildiğince sessiz çalışan, durmaksızın çalışan, duyma sınırını zorlayan bir saati düşünüyordum.

Cırcır müziğinin şimdi eksikliğini hissetmem için bir nedenim yok; yalnızca arkadaşlarıma, kavuşma şenliğimiz sırasında bu müziği çalmak isterdim, o kadar. Ama bu müzik gerçekten de cırcırböceklerinden mi geliyordu? Çocukluğumdan aklımda kalan, Avusturya cırcırböceklerinin daha cırtlak ve sıkıştırılmış cırlamalarından daha zarif ve aynı zamanda da daha koral değil miydi? O zaman bu düşünceyi ileri süren kişi olarak o zamanın cırlamalarını neden gözümün önüne getiremiyorum, siyah, yuvarlağımsı, iri gövdeli,

kabuklu, her nasıl idiyseler? Daha önce soğuk bir akşam, kameriyemin köşesinde bulduğum, çimen kökü yeşili ve kırılgan olan, parmağımın kenarında hem hareketsiz hem de sessiz duran o mini minnacık çekirgeler çok daha akla yakın değiller miydi? Onu dolunayın ışığına tuttuğum zaman da hayvan yine öyle kalmıştı; yalnızca silueti bir an için devleşmişti.

Yılın ilk aylarında koya, ormanlarda rüzgârın kırılma yerlerindeki ağaçları kesen ve parçalayan özel bir grup mevsimlik işçi gelmişti. Ormanda yalnız çalışmakla kalmıyorlar, aynı zamanda orada tekerlekler üzerine oturtulmuş kulübelerde kalıyorlardı (karavandan biraz farklı bir şey bu).

Burada geçirdiğim neredeyse bütün zaman boyunca onlardan bazılarıyla karşılaştım, her zaman aralarında en azından bir kadın oluyordu, sık sık da çocuklar ve köpekler. Ama bu yılkilerin aileleri yoktu ve gördüğüm kadarıyla iki kişiden fazlası bir araya gelmiyordu. Hemen hemen hiç çamaşır asılmıyordu, yalnızca bir tane baraka bulunduğu için, önceki yıllardan farklı olarak, yuvarlak avlu ya da dairesel yerleşim yoktu artık. Ya tek elle kullanılan motorlu bıçkılarla, birbirleri arasına belli aralıklar koyarak çalışıyorlar ya da akşamları kulübede, gaz lambasının ışığı altında, her zaman kapalı duran perdenin ardında oturuyorlardı, damdaki borudan duman çıkıyor (ya da çıkmıyor), dışarıdaki gazocağının üzerinde iki ağızlı, minare gibi incecik bir çaydanlık kaynıyor, daha ormanın kenarından bile duyulan, ama sesi asla çok açık olmayan bir Arap müziği sürekli olarak çalıyordu.

Gerçi kayın ağacının tahtalarından bir masa yontup dışarıya koymuşlar, üzerinde nereden geldiğinin işareti olarak Müslümanlar'ın hilalinin bulunduğu yağ tenekelerinden de oturma yerleri yapmışlardı. Ama onları orada hiç görmedim ve yalnızca bir kere, ormanın dışında, yerleşim yerinin alt tarafında geceleri görüyordum ya da daha yaşlıca olan bir tanesi, bir bara girerek aramıza katılıyordu. Orman işçisi

sesli harflerle, anlaşılmayan bir şeyler söylüyordu, bunun nedeni Arapça ya da Berberice konuşuyor olması değil, tersine şimdiye kadar duyulmuş her türlü dilden farklı bir dil konuşuyor olmasıydı; üstelik barın gürültüsü içinde sesini bile yükseltmeden. Tek başına geldiği kesin olduğuna göre birilerine bir şey ısmarlıyor olamazdı, dilenmiyor ya da soru da sormuyor, daha çok bir ricada bulunuyordu, büyük, yalvarırcasına bir ricaydı bu, bu arada açık seçik olan tek şey ağız hareketleri ve gözleriydi, barda duranların yan tarafında, içinden hiç çıkmadığı yarı gölgede dikiliyordu. Herkesle böyle uzaktan konuşuyordu, ormanın yukarısında günlük selamlaşmalarından tanıdığı tek insan olan ben hariç. Sanki bir tek ben ona yardımcı olabilirmişim gibi sonunda bana yönelmesi için yanıp tutuşuyordum, öte yandan sanki onu tanımıyormuş gibi yapıyordum ve sanki onun gözünde böyle davranmam gerekiyordu. İnsanlar çoktan başka bir yöne bakıyorlardı ki yaşlı adam gitti. Bunun için bana zaman bile bırakmamıştı, gittiği anı kaçırmıştım. Ve sokakta, ormanlardan daha farklı bir karanlık içinde olan sokakta, o akşamlardan birinde yolunu şaşırmış olarak benimle karşılaştığında, çok geç olmuştu. Artık hiçbir şeye ihtiyacı yoktu ya da artık bunu belli edebilecek durumda değildi.

Kısa bir süre önce, o olaydan yaklaşık bir yıl sonra, yine orman işçilerinin kampının oradan geçerken, onlardan geriye tek bir iz bile kalmadığını gördüm, ne kayın ağacı masası ne de bir yağ lekesi. Ağaçlar kesilerek açılmış olan alan kadar geniş bir duygudan başka hiçbir şey yoktu ortada, bu duyguyu yazarak ona ilişkin görüntüyü bulmaya çalıştım, ama boşunaydı.

İstasyonun önündeki alanda bulunan çınar ağaçlarının birindeki kuş uyuma ağacında ne var ne yoktu acaba?

Serçeler yaz boyunca da o ağaçta uyumuşlardı, ancak yaprakların içlerinde görülmez oluyorlardı. Buna karşın uzak yan yollardan bile, tren ve araba gürültülerinin arasın-

dan, akşamüstleri, yer tutma kavgaları ya da herhangi başka palavralar sıkarkenki sesleri duyuluyordu. Ağustos ayında alan yenilenirken, sıkıştırılmış havalı çekiçler çalışmaya başladığında önce ortadan yok oldular, gece de gelmediler, ama Meryem'in Göğe Yükselmesi'ne az kala geri döndüler, yeni dökülmüş asfaltta ilk iz bırakanlar onlar oldu (her zamanki gibi köpekler değil), zıplarken değil, koşarken bıraktıkları açılmış halka biçiminde, kıvrımları andıran izlerdi bunlar.

Geceleri geç saatlerde, onların ya da onlardan birkaçının, aşağıda kimse ellerini şaklatmış olmasa bile, yaprakların içinden havalandıkları –bu hareket karşısında yapraklar çıtırdıyordu– ve uçan bir balık sürüsü gibi komşu ağaç tepelerinden birine daldıkları, ancak müdavimi oldukları ağaca her birinin hemen yine geri döndüğü de oluyordu; aynı biçimde alandaki yeni bitkilerden hiçbiri ikinci bir uyuma yeri olmadı; alana sonradan konan bambu ağaçları, gündüzleri sallanmaya hizmet ediyorlardı, o kadar.

Sonbaharın ortalarında, ortalık çıplaklaştığında, serçeleri dallardaki oturma yerlerinde izlemek için en uygun yer, Yolcuların Barı'nın yüksek ön camının ardındaki tezgâhtı. Oraya birçok basamaklı bir merdivenle çıkılıyordu, böylece çınar ağacının en alt katındaki serçeler bile göz hizamda oluyor, dışarıda kaldırımda olduğu gibi boynumu uzattığımda dikkatlerini çekmeden onlara bakabiliyordum. Bir yandan kahvehanenin ampulleriyle (üç renkte olmalarının ötesinde bir de rengârenk boyanmışlardı) ışıl ışıl aydınlatılıyorlar, bir yandan da arkada, yamacın yukarısındaki sapsarı peron lambalarından ışık alıyorlardı, böylece ardıçkuşu ya da karga gagaları olan kuşların çok net, normalden çok büyük gölgeleri, elle tutulacak kadar yakına, camın üzerine düşüyordu.

Kâh uyuyan kâh uyanık duran kuşlara bakarak içeride bar mekânından ve yanı sıra dışarıdan, benzer bir gözlemle edinemeyeceğim kadar çok şey ediniyordum. Video oyun-

larına –bir süre sonra bunların çeşitlemelerinde, serçelerin kafa hareketlerinden başka bir şey görmez oluyordum– ve aynı biçimde klasik olarak ellerinde beyaz francalalarla trenden inen, akşam alacasındaki alanı geçerek şok geçirmişçesine bir hızla evlerine koşturan yolculara katılıyordum. Pazar akşamları orada her zaman, kimsenin karşılamadığı, yalnız yolcular tarafından taşınan büyük ve ağır bavulların siluetleriyle, genellikle ormanı yürüyerek geçmek üzere, yayladaki avcı pilotlarının tesislerine doğru yola koyulan genç askerlerin torbaları birbirine karışırdı.

Koyun sakinleri de, ezelden beri aynı olan barcılar hariç, siluetlerinden başka bir şeylerini göstermezlerdi. Burada sürekli ikametgâhı olmayanlarda ise durum farklıydı, ilk soğuk bastırıncaya kadar, genellikle de hava kararduktan sonra da, hatta yağmur altında bile, istasyon girişinin yanındaki bir bankta büzülüp otururlardı, onlar da alanın ışığı altında açık seçik görülürlerdi. Belki de her yerde olduğu gibi bana çoğul halinde gözükürlerdi, yalnız yıl boyunca, daha genç ve farklı olan en az bir kişi daha katılmıştı onlara.

Önce ormanlarda karşılaştım onunla, her zaman yalnızdı, ya başı sürekli yana eğik, mantar arayıcısı olarak hızla geçip gidiyor ya da sanki ayaklarının dibindeki kuma gün boyu gönül gözüyle bakıyormuşçasına sessizce oturan bir ağaç gövdesi azizi olarak. Bukleli gür saçları, ince, sert bir yüzü vardı, rüzgârlık giymişti, ona bakınca bir orman okulu öğretmeni ya mükemmele ulaşabilmesi için de bu ıssız yerlerde gönüllü olarak bir süre geçirmesi gereken bir usta-öğrenci olduğunu düşünüyordum.

Bir keresinde açıklık bir yerde ona iyi günler, dediğimde bana, belli belirsiz, ama bir o kadar da düşünmeye değer bir baş hareketiyle yanıt bile verdi, bu arada sertliğini koruyan gözleri bana hiçbir şeyin bulanıklaştıramayacağı saf hüzün rengini gösterdi. Ondan sonra, yazın, onu ilk kez olarak istasyonda, banliyöde boş boş gezinip duran insanlarla bir-

likte otururken gördüm, onlardan çok daha iriydi, dimdik oturuyordu, yüzü düzgündü, yalnız tıpkı ötekiler gibi elinde bir bira şişesi tutuyordu. Ama tabii ki ötekilerin konuşma hareketleri ve sesleri onda yoktu, aralarında kaskatı oturuyor, başını sürekli olarak, kimsenin bulunmadığı yan tarafa döndürüp duruyordu.

O bankta oturduğu günü izleyen aylar içinde onda bir değişiklik baş gösterdi. Öte yandan bu değişiklik benim için çizgi filmlerdeki değişikler gibi birdenbire olmuştu. Göz açıp kapayıncaya kadar pürüzsüz teni mor renkli kabarıklıklarla doldu, dudakları sarktı, kulakları büyüdü, alnı kırıştı, saçları top top oldu ve son olarak bütün alanda çınlayan tipik bir serseri kahkahası koyuverdi; artık başı bile seğirmiyordu, toplumdan uzaklaşarak ıssıza çekilmişti.

Bazen birdenbire karanlığın içinden çıkıyor, camlı barın önünden, zarif, yavaş adımlarla koşarak geçiyordu, üzerinde temiz mavi bir anorak oluyordu, yüzü eskiden olduğu gibi kusursuzdu, Katalan Kadın'ın ortadan yok olmasından bu yana koydaki en güzel insandı, bir ışık suretiydi ve bu arada bana öylesine küstah ya da alaycı bir bakışla bakıyordu ki, tıpkı başlangıçta olduğu gibi, daha çok bir şeyleri örtbas etmeye çalışıp çalışmadığını düşünmeye başlıyordum, örneğin bölge hakkında bir kitap yazacaktı, kitaptaki figürlerden biri, hem de oldukça garip biri de ben olacaktım.

Öte yandan, daha dün kemerinden topuğuna kadar sidik lekeleri içinde olan ve leş gibi kokan içki arkadaşlarından bazıları gibiyken bir sabah birdenbire, devetüyü palto giymiş bir beyefendi olarak alanı bir uçtan bir uca geçmişti, saçları geriye taranmıştı, Clark Gable, koluna taktığı Hiçkimse Koyu Güzeli'yle ya da babasından hiç mi hiç utanmayan oğluyla teklifsiz bir sohbet içindeydi.

Yine öte yandan: İçmeye düşkün gruptan, dilenmenin dışında benimle konuşan tek kişi olan bu kişi, dediğine bakılırsa 'buradaki sır nedeniyle' buradaydı. Arızalılar, bölge-

nin bir mahal olduğunu biliyorlar mıydı? Ancak, onlar ya da oradan biri bu konuda sorguya çekilmemeliydi! Öncelikle bir yanıt gelmeyebilirdi ve sonra da yaşamım boyunca ne zaman birini sorguya çekmeye başlasam, her defasında kendi düşünme biçimini ya da düşünmenin kendisini yitirmiştim.

Ve bu arada, buz gibi bir Aralık gecesinde serçeler uyuma ağaçlarında neredeyse yaban güvercini ya da akbaba büyüklüğünde kabarıyorlar, uyandıklarında ve pıtır pıtır yürümeye başladıklarında birdenbire doğal minikliklerine dönüyorlardı. Sonbaharda bir süre içlerinden bazıları uyumak için komşu çınar ağaçlarını denediler, ama şimdi hepsi, sayıları geçtiğimiz kışa göre azalmış gibi gelse de ilk ağaçlarında bir aradalar.

Dün akşam dallardan bir şeyler damlayıp durdu: Damlayan kuşların pislikleri ya da kendileri değil, erimekte olan kardı. Buna karşın evvelsi gün, kar öncesi don sırasında, içlerinden ikisi, daha önce serçelerde hiç görmediğim bir biçimde, dalın üzerinde Siyam ikizleri gibi yapışık durumda uyuyorlardı. Tozlu bar penceresine düşen dev gölgelerinde bile bir hareket sezmedim. Oysa gece rüzgârının altında kalan son sivri yaprak şiddetle sağa sola sallanıyordu. Ve alanın arka planında, yukarıdaki demiryoluna çıkan yamaç duvarının üzerinde, burada, açık havada, göl kıyılarında, ormanda, açık arazide resim yapan Ressam gidiyordu, şövalesinde her defasında, gözlerinin önündekinden bambaşka bir yöre olduğunu görüyordum. Ve arkamda, annesi tarafından Pazar akşamı yurda geri getirilmiş olan, şakağında derin bir yara izi bulunan bir beyin hastası, kahveyle bira içiyor, çoğunu üstüne döküyordu; yaşlı kadın sürekli olarak dökülenleri temizliyordu.

Bir de buradaki yegâne tarihi anıtı anlatmak zorundayım. Bunlar, banliyöye uzanan tren yolunun çukurluğunun her iki tarafından aşağı sarkan bahçeler, sıradağlar boyunca uzanan tünelin bittiği yerden başlayıp Seine Tepeleri boyun-

ca devam eden, ta demiryolu dolgusundaki çukurluğun geçiş yerine kadar uzayan bahçeler.

Bu bahçeler her zaman bana özel bir şeymiş gibi görünür ve trenle giderken içimde, duruma göre ayrılık ya da kavuşma duygusu uyandırırlardı. Ancak 1997 yılı süresince onlara daha yakından baktım, yukarıdan, köprüden ve aşağıdan, tam ortasından, alet kulübeleri ve çiçek ve sebze tarhları boyunca uzayıp giden, o dünyanın en garip patikasının üzerinden.

Köprünün yanındaki bir ev inşaatı nedeniyle geçit veren tek yerden geçerek çukurluktan aşağı inerken yasak olan bir şey yaptım; ancak beni bundan alıkoyacak kimse yoktu ortalıklarda; bahçelerin arkadaki koy evleriyle ortak bir yanları yoktu, kapısız çitler ya da duvarlarla evlerden ayrılmışlardı. Olsa olsa, rayların yanı sıra yürürken hep yaşadığım gibi, makinistler bana düdük çalarlardı, o kadar. Çünkü onlar, deyim yerindeyse, ev sahibiydiler; tahta bölmelerdeki anahtar deliklerinden anladığım kadarıyla bahçeler resmî demiryolu şirketine aitti. Sürünerek geçtiğim yollarda –hayır, sürünmüyordum– şimdiye kadar hiç bu beylerden birine kendi arazisinde rastlamadım, trenden baktığım bazı kereler onları kendi parsellerinin üzerinde görüyordum, genel olarak tek başlarına oluyorlardı, büyük bir olasılıkla emekli olmuş yaşlı adamlardı, onları bölgeden tanımıyordum.

Tünelin girişiyle istasyon dönemecinin arasındaki bahçeler uzun bir yol boyunca devam ediyordu ve doğu tepelerinin olduğu yöne doğru sayıları giderek artan teraslar halinde üst üste yığılmıştı, hatta en sonuncusu dört kata kadar varıyordu. Kendi içlerinde hiçbir yerde sınırlandırılmıyor, çok çeşitli biçimlerde ekilmiş, kilometrelerce uzunlukta tarhlar boyunca uzayıp gidiyordu. O patika aslında, yukarıda, orman kenarındaki gölden beslenen sulama kanallarının yoluydu ve üstü tam adım aralığında döşenmiş taş plakalarla kapanmıştı; bunların arasında, eşit aralıklı ara mekânlarda,

yürümekte olan kişinin altından su akıyordu, öyle ki her adımda taşların ve gökyüzünün yansımaları yer değiştiriyordu.

Çevresindeki şeylerle birlikte tarhlar ve tahta bölmeler benim için daha çok görülmeye değer yerlerdi. Çok basamaklı demiryolu-bahçe diyarını yasal olmadığı halde dimdik yürüyerek her geçişimde, önceleri düzinelerce olan, daha sonra ise sayıları yüzleri bulan meyve çeşitlerinin arasında tarafımdan henüz keşfedilmemiş en az bir meyve çeşidine rastlıyordum.

En küçük bir alan üzerinde bile genellikle o kadar çok şey bir arada duruyordu ki, insan ince farklılıkları ancak çömeldiği zaman görebiliyordu, sonra tek bir tarh neredeyse bir tarla kadar geniş görünebiliyor, dallarının ev yüksekliğine ulaştığı bir meyve sarmaşığı bir meyve bahçesine dönüşebiliyor, dereotu ormanı bir ahududu tarlasına yer açıyor, bu ise bir lavanta ve kekik tarlasıyla bitişiyor, onları, gövdeleri hiç görmediğim kadar kalın olan bir dizi kiraz ağacı izliyor, son olarak da, ortasında bir şeftali ağacı bulunan, eteklerinde ise enginar ya da havuç, mavi ve sarı pancarlar ya da neredeyse Japon süs lahanasıyla karıştırılabilecek ya da hiçbir şeyle karıştırılmayacak her renkten bitkinin bulunduğu, üzerinde yılların yapraklarının biriktiği bir kuzukulağı çayırı uzanıyordu.

Bölmeler genellikle oluklu sacdan yapılmıştı, pencereleri yoktu, ama kapıları çoğunlukla, bambaşka bir yerden gelen tahtadandı, bir de üzeri veranda gibi kaplı benzer yapılar vardı: Orada ya da kiraz ağaçlarının altında masalar ve sandalyeler duruyordu (asla iki taneden fazla olmuyordu), orada burada asmalar dallara sarılmıştı.

Görülmesi gereken tarihi bir anıt olarak, daha doğrusu bir tür kültür heykeli olarak, asma bahçeler, narin, ama bir o kadar da zengin ve büyük bir alana yayılan kendi kendinelikleri içinde önce bir bütün olarak göze çarpıyor; demiryolu

demetleri ve koya gelen her trenden yamaçların, meyvelerinin ve sebzelerinin üstüne kızgın bir demir kokusunun yayıldığı –ancak her iki taraf da bu durumdan hoşnuttu– tünel girişi hariç, çevredeki her şey, evler, ormanlık tepeler arka planda kalıyordu.

Ve böylece orada bulunan tek tek şeyler görülesi duruma geliyordu, tarh makaralarının, tekerlekli sandıkların ve demiryolu emeklilerinin özel misket sahalarının yanı sıra, sac kaplamanın yanındaki gül sarmaşıkları ya da filiz basamağına dönüşmüş olan, artık kullanılmayan pencere kanadı da insanın yolunu değiştirerek önünden geçmesini hak ediyordu. Ve bahçelerin eski giriş parmaklığı benim gözümde uğruna bir yolculuk yapmaya bile değerdi, kalça yüksekliğindeki püsküllü saçak otlarının ortasında tek başına duruyordu, sanki onunla aynı yaştaymış gibi duran, başını yere kadar eğmiş bir otlak ağacı parmaklığın üstünde yuvarlak bir portal oluşturmuştu, içinden çıkan binlerce sarı-kırmızı ince uzun sopa gökyüzüne doğru pırıl pırıl parlıyordu, siz, ey İspanyollar, İsviçreliler, Amerikalılar, İsveçliler, orada, aşağıda, trenin içinde, Versailles Sarayı'nda ne işiniz var? Asıl iş burada!

Ve koydaki asma bahçelerde bu yıl içinde bir şey daha benim için değer kazandı: Kum taşı bloklarıyla özenle çerçevelenmiş, içi bomboş, yassı çakıl taşlarından oluşan bir dörtgendi bu, tarhlar üstünde yükselen, yapraklarla kaplı bir duvarın dibindeydi, ancak bu duvardan çok daha küçüktü, yıllarca el değmemişliği içinde, bir su oluğundan üzerine hem sanatkârane hem de amaçsız bir biçimde damla damla su akmıştı, onu her görüşümde: 'Bunu demiryolcu, karısının anısına yaptırmış,' diye düşünüyordum.

Koydaki yıl boyunca katıldığım yegâne toplantılar, Pazar günleri yapılan ayinlerdi (burada bunun dışında toplantı oluyor muydu ki acaba?).

Bunun için Fransız-Katolik Kilisesi'ne değil –orada ne-

redeyse her zaman yalnızca laf olsun diye bulundum– yine ormanın kenarında, Katolik kilisesinin çapraz karşısında bulunan Rus kilisesine gidiyordum, ağaçtan yapılmış bir ev kadar küçüktü, ayinin bir bölümü Slovakça söyleniyor ya da okunuyordu. Daha önce de bu kiliseyi Ana'yla birlikte ara sıra ziyaret etmiştim, bir keresinde orada, başka hemen hiçbir yerde sarılamadığım gibi sarılabilmiştim ona; ve de Valentin'le, Oğlum'la birlikte, bir keresinde dönüp ona baktığımda ağladığını görmüştüm, o günden sonra kiliseye gitmeyi bir daha hiç istemedi.

Bu 1997 yılında ayin törenini olabildiğince kaçırmamayı kural edindim; zaten ayda iki kez oluyordu, Rahip aynı zamanda Seine Tepeleri'nde bulunan başka bir cemaat için de yetkiliydi. O Pazar sabahı oraya gitmek için sabırsızlanmıştım, "Kyrie eleison!" için çok geç kalmış olmaktan korktuğum için koşarak gittim.

Dışarıdan –dışarıya ses sızmıyordu– üzerindeki mavi soğanla birlikte kilise, bakıldığında bölgede hemen göze çarpan tek renk etkisi uyandırıyordu, önünde durduğunuz zaman da aynı etki sürüyordu, her zaman kilitliydi, neredeyse terk edilmiş, kapatılmış gibiydi –karşı taraftaki kiliseden farklı olarak burada asla çan çalmazdı– ve yolda kiliseye giden başka biriyle hiç karşılaşmadım. Ve ancak dış kapıyı geçtikten sonra, sundurmanın içinde, oraya bırakılmış alışveriş çantalarından, francalalardan ve Pazar yemeği için alınmış sebzelerden binanın insanlarla dolu olduğu anlaşılıyordu ve içeride –sayıları en fazla iki düzine de olsa– büyük bir insan kalabalığı kafa kafaya vermiş bekliyor olurdu, ki bu da her seferinde insanı şaşırtırdı. Ve aynı zamanda birdenbire, içeri girer girmez, mumlar ve onların ikonalarla dolu duvarlara yansıması ya da kavisli açıklığın öte tarafındaki, arkaya uzayıp giden rahip odası yüzünden de olsa düşsel bir genişlikle karşılaşılırdı.

Soğuk aylarda kilise çok sıcak olurdu ve her zaman sı-

cak olduğu için de cemaat kiliseye düzenli olarak gelirdi: Rahip daha evvelsi Pazar günü, bu kış için yapılacak bağışların sonucuyla ilgili olarak büyük bir sevinçle başka şeyler söylememiş miydi?

Beni, yani Jaunfeldebene'deki Slovak Rinkolach Köyü'nden gelen bilmem kimi ilgilendiren, ayin akışının böyle olması gerektiğiydi! Burada, herkesin bildiği bu koyda iki haftada bir Pazar günleri başka birileriyle birlikte Slovakça konuşulduğunu duymak değildi önemli olan. Ama öncelikle beni açıyordu; hayır, beni parçalayarak açıyordu. Sesler ne kadar yükselirse, tınısı içimde o kadar derine iniyordu. Bana çocukluğumu geri getirmiyordu, aksine onunla, olduğum insan oluyordum, genellikle titrek, ama savunmasız değil. İlahileri hemen hemen hiç birlikte söylemiyor olmakla birlikte, akciğer kanatlarım büyüyordu. Ağzımı bile açmama gerek kalmadan topluluğun içine karışıyordum.

Atalarımın dilinin, Slovakça'nın aynı zamanda bir ayin biçiminde kulaklarıma çalınması da bunda mutlaka etkendi. Ancak bu biçimde duygudaşlığım öylesine dinginleşmiş ve olması gerektiği gibi belirginleşmişti. İçimde, yalnızca bir topluluk aracılığıyla, örneğin bu topluluk aracılığıyla oluşabilen bir sevinç vardı. Ve ayinin akışı beni sabırlı kılıyordu. Üstelik, yaklaşık bir saat süreyle arkada öylece dursam da, başka hiçbir beden hareketinin sağladığını söyleyemeyeceğim bir beden alıştırması yapmamı da sağlıyordu: Bütün yakınmalarımla birlikte son derece sağlıklı bir halde ve dünyaya kazık kakmaya niyetli olarak ayrılıyordum oradan. Ve her şeyden önce Gregor Keuschnig, tören sayesinde, kendi kendine yaptığı şeyin, en azından evine kadar giden kısacık yol boyunca, temellendirilmiş ve aydınlatılmış olduğunu görmüştü. Ve kısa bir süre sonra, yeniden kiliseye huzur almaya gitmek için karşı konulmaz bir baskı duymaya başlıyordu.

Girişin hemen yanında, merdivenin ayağındaki bir sandalyenin üzerinde ilk aylarda, genellikle daha ayinin başında

uyuklamaya başlayan bir moruk otururdu (o yer uzun zamandır boş). Yıl içinde bazen rahip, dünyadaki iç savaşların kurbanlarını anmamızı istediğinde, ilgili ülkelerin adlarına değinmezdi, çünkü o kadar çoktular ki, yalnızca tekil ve genel olarak 'iç savaş' demekle yetinirdi. Cemaat üyelerinden biri ne zaman bir mektuptan, hemen her zaman Aziz Paulus'un mektubu oluyordu bu, Rusça alıntı yapsa, din adamı buna şu yanıtı verirdi: "Huzur üstüne olsun, okuyucu!" İkona duvarının ardında gözden yiterken İncil'ini sırtlamış olurdu. Yapılan okumalardan en çok aklımda kalan, Efes halkına söylenen o cümle oldu, aşağı yukarı şöyleydi: Çarmıha Gerilmiş İsa'nın maiyeti olarak artık göçebe değildiler, tersine bir evleri vardı.

Dışarı çıkar çıkmaz ansızın benim de dahil olduğum putperestler ne kadar canımı sıkar ve bazen ne kadar kızdırırlardı beni. Slovakça sözlerle söylendiği zaman Vatersunser[20] duasını, Latince sözcüklerle söylendiği zamandan daha can kulağıyla dinliyor olmama rağmen, dinin esaslarıyla birlikte, kendimi dışlanmış hissettiğim tek yer burasıydı. Alışık olduğum Katolik ayinlerinde, rahibin: "Sursum corda! Yüreklerinizi kaldırın!" (Yoksa bugüne kadar bunu hep duymazdan mı geldim?) diye bağırdığı an hep eksikti.

Ve Katolik geleneğinde dönüşüm için salt anlatı yeterliyken, Doğu Kilisesi rahibinin ekmeğin ve şarabın et ve kana dönüşmesinin gerçekleşmesi için ilgili yakarı sözcüklerini kullanması da beni garip bir biçimde etkilemişti: "Akşam, İsa çarmıha gerilmeden önce, ekmeği aldı..." Salt anlatıya dayalı dönüşüm bana daha yakındı.

Şarkıcılar melodinin dışına çıktıkları anda içlerinden biri –genellikle kenarda duranlardan biri oluyordu bu– güçlü bir sesle onları yine bir araya getiriyordu. Komünyondan sonra ikona meleğinin kanatları öpülüyordu. Ve Protestan Yahya'nın simgesi olan o kartal ıslakmış izlenimi uyandıran

20. *Vatersunser*: Hıristiyanlar'da en yaygın dua. (Çev.)

tüyleri yüzünden, bir canavar balık tarafından içine çekilmiş olduğu sudan biraz önce çıkmış gibi geliyordu; bu arada gözlerini süzüp duruyordu, ama belirli bir kimseye değil. Ve bir keresinde başka bir Pazar ayini sırasında o kartalın avının üzerine pike yaptığını ve onu öldürmek yerine ona önce biçim verdiğini gördüm.

Bu yıl içinde babam Jadebusen'deki evden çok uzaklarda öldü, cesedi öldükten çok sonra bulundu (normal olarak pırıl pırıl olan banyoda tıraş bıçağının kenarındaki kıl); hangimiz Davud, hangimiz Abşalom'duk acaba?

Ve Vélizy Yaylası'ndaki alışveriş merkezinde çalışan, bir an için bizi, yalnızca onu ve beni değil, bir göz hareketinin yeni ve ebedi kardeşlikten ayırdığını düşündüğüm cana yakın satıcı ilkbahardan bu yana ortalıklarda yok. Ve o zamanlar henüz küçük bir çocuk olan Oğlum'un, zaman zaman başıma gelecekleri öğrenmeye gittiğim, tepelerin ardında yer alan, Seine Tepeleri'ndeki ilk evimizin önünde bulunan kaldırımdaki ayak izi, yaz içinde üzerine katran dökülerek silindi. Ve yazı masamın üzerindeki yaptığım işle ilgisi olmayan tek nesne olan çamur topu, bir keresinde onunla alnıma biraz fazla sert vurunca dağıldı. Ve bahçemdeki düşsel varlığın, çam ağacının tepesini keserek oluşturmuş olduğum ini bugüne kadar boş kaldı (oysa Ağustos'un en sessiz gününde başımın üstünden dev gibi bir gölge süzülüp geçmişti ve bir keresinde, evin arkasından birdenbire bir av haykırışıyla birlikte bir çığlık duyulduğunda, bir an için gri çizgili bir şeyin kiraz ağacının altından geçtiğini gördüm, alçaktan uçuyordu, neredeyse otlara değiyordu, bu bir şahindi, yarı sırtını dönmüş bir biçimde fundalıkların arasından hızla geçti, pençelerini yana doğru uzatmıştı ve bir sabah düşsel bir varlığın ininde ardına kadar açık bir gaganın kıpırdadığını gördüm, ama bu yuva hırsızı bir kedinin bir çift kulağından başka bir şey değildi).

Ve yılın başında ormanda bir tavşanla karşılaştım, güneş

ışığı altında çok uzaktan bile görünüyordu, o günden sonra da bir daha hiç tavşan görmedim. Sonbaharın sonlarına doğru duyduğum tüfek sesleri ise daha çok yabanî güvercinler içindi, böylece bulutlarla kaplı mavi gökyüzünde kat ettikleri uzaklıklar, bir kasabın mermer tezgâhının üzerinde son bulmuş oluyordu. Buna karşın tilkilerin sayısı artmıştı ve genel olarak bu konuda kararlı bir suskunluk içinde olan buranın sakinlerinden yaşlı bir adamın barda konuşma sırasında söylediğinden anladığıma göre eski tilkilere göre daha iriydiler. Kış başında bir gece yarısı yine eve dönüş yolunda, yol kenarı taşları kadar çok sayıda tilkiyle karşılaştım. Yamaçlardaki çoktan boşaltılmış tilki deliklerine, oyun oynayan çocukların sokuşturdukları sopalar artık yoktu, bu da yeni tilkilerin gelmiş olabileceklerini sezdiren bir görüntüydü.

Koyun resmî ulaşım aracı olan minibüs gündüz koyun çevresini dönüp yaklaşık yarım saatte bir yine aynı yere geldiğinde, beyaz rengi parlak bir görünüme büründüğü, camlarının ise koyulaştığı görülüyordu. Buna rağmen, oturacak yerleri alçak olduğu için, yolcuların yalnızca başları seçiliyor, bedenlerinin alt kısmı kesilmiş gibi görünüyordu, oysa normalde yalnızca çocuklar böyle görünürdü ve daha çok yavaş seyreden otobüsten görünen arazi –orman kenarındaki ağaçlar, göller, demiryolu dolgusu– yenilenmeden önce olduğu gibi, aracın bir bölümü olarak, onunla bütünleşmiş gibi gözüküyordu. Ve yalnızca oranın yerlileri tarafından görülen duraklardan birinde, bir lamba direğine dayanmış ya da bir çitin dibine çömelmiş beklemekte olan birkaç kişi beni gördüğünde, iki sokak öteye sarsıla sarsıla gitmek için bir dürtü duyuyor ve onlarla birlikte minibüse biniyorum.

Yenilenmiş otobüste, burada artık hiçbir yerde film, en azından Amazonlar ya da herhangi başka bir yerle ilgili fotoğraf bile gösterilmediği için, belediyelerin neredeyse el büyüklüğündeki afişlerinin asıldığı arka taraftaki bölme yoktu. Bu çerçeve içi boş olarak önümden geçip gitse de, orada

koyun sinemasında gösterilecek olan klasik filmlerin haftalık programını görüyordum: *Vera Cruz, Ölüme Mahkûm Biri Kaçmıştır, Rio Grande.* Belki yakında yine sinemaya giden biri olurum.

Yıl boyunca uzun, engebeli, ama bu arada çizgi halinde uzayan ve benim için buradaki ana cadde olan caddede neler olup bittiğini kendi kendime sorduğumda aklıma şunlar geliyor: Üzerinde kâh Kiril alfabesiyle, kâh Latin alfabesiyle yazılmış yazılar bulunan nakliye araçları; kumtaşından yapılmış okulun önünde çocukları geçirmek için, öğle öncesinden beri beklemekte olan hostes; sabahları, kucaklarında, daha yaşlı kadınlar tarafından kapıda devralınan ve tıpkı annelerinin arabalarının içinde gözden kaybolduklari gibi ânında evin içine giren bebeklerini taşıyan –acaba nereden geliyorlardı– aceleci genç kadınlar; ve tek tük yayalardan biri, kameriyemin penceresinden bakıldığında, istediği kadar uzakta olsun, tarafımdan çitin üzerinde oyulan delik sayesinde, her zaman yamuk duran sigarasının beyazından tanıdığım her gün gelip geçen yerlilerden biri, koyu renk garaj kapısının önünde sigarası bir an için parlıyor, buna bir de yankılanan bir öksürük ekleniyor, bu görüntü her defasında, ormanın kıyısında, köşedeki kulübelerinin arka tarafından, açık havada, içinde bir su akıtma deliği bulunan bir tahtanın üzerinde, adamın öksürürken çıkardığı balgamlar, çamaşır makinesinde yıkandığında öteki çamaşırların rengini bozduğu için yalnızca kocasının mendillerini yıkıyor da olsa çamaşır tokaçlayan karısının görüntüsüyle birleşiyor. Ve bir keresinde yamru yumru uzayıp giden caddede tek başına bir kocakarı yürüyordu, kolunda çantası vardı ve başımı çevirir çevirmez su grisi asfaltın içinde ayrışıp gitmişti bile.

Deneme amacıyla kurulan pazar üç-dört tezgâhtan oluşuyordu, haftada bir, ana caddenin üzerinde, futbol sahasının hemen yanında kuruluyordu, kaçan toplar ikide birde etlerin, sebzelerin ve peynirlerin durduğu yerin arkasındaki

tele çarpıyordu, ancak yıl içinde pazardan vazgeçildi; istasyon alanındaki pazar koy için yeterli miydi?

Ve zaten bu da nasıl bir ana caddeydi ki? Üzerinde neredeyse tek bir dükkân yoktu, tek bir kahvehane vardı, orta bölümü bir orman kenarına bitişikti, yamaçta her yıl taş mantarları bitiyordu ve cadde yokuş yukarı çıkarak çalılıklarla kaplı bir geçitte son buluyordu. Onu hep böyle bir cadde olarak gördüm, hem de her defasında.

Gürültücü komşularımdan biri, hepsinin içinde en yorulmak bilmezi yıl içinde minicik makinelerinden (ama bir o kadar da büyük bir gürültü ve delme kapasitesine sahip) biriyle yanlışlıkla kendini yaraladı. Yoksa gürültüye karşı duyarlı kurt köpeği tarafından mı parçalanmıştı? Ancak çok daha sonradan, onun bir düşünür ve hoca olduğunu öğrendim, 'Kutsal Gürültücülerin Efsanesi' başlıklı bir öykü ve 'Zen ve Gürültülü'nün Sanatı' adlı bir kitap ve 'Bahçemi Nasıl Öldürürüm' adlı bir broşür yazmıştı; yani benim gibi biri, bir meslektaştı.

Onun yanındaki insanlardan bazıları yine taşındılar ya da başka yerlerde kamp kurdular. Onların yerine, iç savaşın olduğu bölgelerden sığınmacılar geldi, onlar için koy eskiden beri sığınılacak bir yerden daha fazlasını ifade etmişti.

Evimin çevresinde, sağa sola, sanki bir daha gitmeyecekmişçesine yerleştiler. Çok sessizlerdi, en azından bugüne kadar ve bazı sabahlar masaya oturup sanki başlamak için gürültüye ihtiyacım varmış gibi, kendi kendime: "İyi ama gürültü nerede?" diye sorduğum çok olmuştu.

Bu sığınmacılar, çoktan azınlığa düşmüş olan buranın eski sakinlerine benziyorlardı, tek fark sığınmacıların çok daha genç oluşlarıydı, hatta çok daha çekingen ya da ürkek. Hissedilebilir bir biçimde başkaları tarafından görülmek istemiyorlardı ve bazen buraya yeni taşınanları görüş alanım içine sokabilmek için, elinden tutup yan yollarda gezmeye çıkarmak suretiyle Vladimir'i kullanıyordum. Çocuk doğa

karşısında ikide birde durakladığından, onun gibi yaptığım ve sonra belki onun, sığınmacılara yönelen bakışını izlediğim için bana güvensizlik duyamazlardı.

Bu durum, ön bahçelerde ya da avlularda duran eşyalar, ya da evlerinde yapılmasına izin verdikleri değişiklikler –bunlar zaten çok azdı– ve eklemeler söz konusu olduğunda daha da doğal bir durum alıyordu. Evlerin dış yüzeylerini, kendi memleketlerinden getirmiş oldukları ıvır zıvırla ve anı eşyalarıyla değil de, yeni ikametgâhlarına, koya ait bir şeylerle süslüyor olmaları şaşırtıcıydı. Birisi yolla kendi küçük evi arasında kalan avuç kadar toprağın üzerinde minyatür bir kaldırım yapmıştı, kaldırımı buradaki ormanlardan bulduğu tahta kazıklarla çevrelemiş, içini yine aynı yerden taşıdığı toprakla doldurmuş, onların dışında burada kimsenin, ben dahil, yüz vermediği ve bölgede daha çok yabanî ot gözüyle bakılan yerli ağaç fidanları ekmişti.

Bütün bunlar sığınmacılara özel bir şeymiş gibi gözüküyordu, tıpkı deve dili gibi, tüy tüy olmuş kuş üvezi fidanı, tıpkı mısır koçanı gibi asma da birer sopayla desteklenmiş, usulünce yapılmış denizci düğümleriyle tutturulmuştu.

Bu arada, benim tarzımı da belirleyen bir şey geldi aklıma, bir zamanlar ben de bir sığınmacıydım, hem de bu, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen birkaç haftadan daha uzun sürmüştü, annemle ben Wilhelmshaven'daki babamı bırakıp Almanya'nın yerle bir olmuş bölgelerinden geçerek yasakların farklı olmadığı Avusturya'ya gitmiştik, elimizdeki tek kâğıt büyükbabamın yazdığı mektuptu: Her iki oğlu da şehit düşmüştü, alt kattaki odası boştu ve yeterince iş vardı. Rinkolach Köyü'ne varışımızdan yıllar sonra da, oradaki savaştan sağ çıkanlar bana sevgi ve ilgi gösterdiği halde, o ülkede bulunmaya hakkım yokmuş gibi hissediyordum, bunun en önemli nedeni, ilkokuldan başlayarak son sınava kadar aldığım bütün karnelerde değişen el yazılarıyla 'Uyruğu' hanesinin karşısında 'Vatansız' yazıyor olmasıydı.

Ve aynı biçimde yeni komşularımı gözlemlerken bazen ortaya çıkan güvensizliğimin (memleketine gelir gelmez yine gayet güzel bir biçimde küstahlaşan annemin güvensizliğinden çok farklıydı) köyümden öyle birdenbire çıkarılarak yatılı okula verilişimden kaynaklanmadığının, daha çok içimde benimle birlikte büyüyen sığınmacı ve yasa dışı olma duygusundan kaynaklandığının farkına vardım. Ve burada insanlarla benim aramda bir sözcük oyunu halinde –neden olmasındı ki– var olan başka bir ayrımın da farkına vardım: Onlar gelenlerdi, ben ise gidendim.

Ve bazen elinden tuttuğum çocuk Vladimir'le birlikte yeni taşınanların arazilerinin önünde, güneşin altında hiçbir şey düşünmeden, öylece dururdum; çocuğun sessizce gözlerini güneşe dikip bakışım ve dikkat kesilişini taklit ederdim; yüz ifadesinin müziğine ya da sanki koşmaya, uçmaya başlayacakmış gibi arkasına koyduğu ellerine hayran kalır, büyük bir sevinç duyardım.

Hiçkimse Koyu'ndaki yılım, yeni ya da eski bir yayıncı, müsveddeler üzerine konuşmak üzere, nereye istersem oraya, Venedik'e, Granada'ya, Andorra'ya, Postdam'a, ama her durumda 'güzel bir yer'e beni davet ettiğinde sona ermek üzereydi.

Onu Paris'te, Pont Mirabeau'da bir restorana davet ettim, oradan demirden yapılma ve buz camlı o zarif pisuarın bulunduğu küçük alanı görebiliyordum. Oraya, koydaki tek kitapçıda –aynı zamanda oyuncakçı dükkânıydı– fotokopisini çektirdiği birkaç sayfayı beraberimde götürdüm, özellikle, güzel yerlerin adlarının olabildiğince çok geçtiği sayfaları seçmiştim.

Kitabın başlığıyla ilgili olarak yayıncı, 'Hiçkimse' sözcüğünün tıpkı 'Eşik' ya da 'Kaçış' gibi sözcükler gibi, bir kitap kapağında olumsuz ya da korkutucu etki uyandırdığını ve ana eylemin –bu noktada aklımdan geçenleri okumuştu–, ücra bir banliyöye taşınmanın zamanlama açısından doğru

olmadığını, günümüzde öykülerin merkezî yerlerde geçmesi gerektiğini, ama kitabın buna rağmen okur bulabileceğini, çünkü söz konusu olanın ben olduğumu söyledi. Ve ondan sonra birdenbire bilgiçlik taslamaya başlayarak, metnimin tarzının, yani fiilleri adlara dönüştürmenin, 'duruyordum' yerine 'duruşum', 'gökyüzü mavileşiyor' yerine 'gökyüzünün mavilenmesi' gibi, Ortaçağ'da Roma İmparatorluğu'nun çökmesi sonucunda Latince'nin uğradığı akıbetle eşdeğer olduğunu belirtti.

Doğal olarak, birkaç satırı gözden geçirdikten sonra –bu arada karşımdakinin gözlerinin güzel olduğu ilk kez dikkatimi çekiyordu– yazılı açıklamamın tersine hâlâ kendi kendimle başa çıkamadığımı söyledi. Ve daha sonra köprünün üzerinde ayrılırken: "Birbirimiz hakkında ne düşüneceğimizi ikimiz de biliyoruz," dedi. Bununla ne demek istedi, diye düşünüp durdum gece banliyö treninde. Ve daha sonra onun bir kitap için belirleyici olan şeye, önseziye sahip olduğunu düşündüm; ama yaşamını başka bir yerde sürdürdüğü için bunu hor görüyordu.

Bu yıl içinde özellikle dikkatimi çeken başka bir şey de zamansal eşiklerdi, o zamana kadar dikkati çekmeyen şeftali, kiraz ve öteki çiçeklerin bilindik birbiri ardına açmalarıydı. Böylece zaman zaman: 'Şimdi fındıkların kıvırcık yeşil yapraklarının uzama zamanı,' ya da, 'Yaz geldi bile, ama erkenci elmalar için henüz erken,' ya da, 'Bu günler palamutların ormanda tek tük değil, kitle halinde, dur durak bilmeksizin düştüğü ve çocukları ormandan uzak tutmanın salık verildiği sonbahar günleri,' ya da, 'Dişbudak ağacı tek bir saat içinde bütün yapraklarını döktüğüne göre dün, kışın habercisi günlerden biriydi,' diye düşünüyordum.

Yaz sona erdikten sonra da sürekli olarak gündüzleri ardına kadar açık duran, arka duvarında gökyüzünden başka bir şeyi yansıtmayan dev bir aynanın bulunduğu o çatı katı penceresinin, Kasım yağmurları sırasında giderek daha sık

kapanması ve bir sabah, kör olmuş gibi tümüyle kapalı kalması ve bugüne kadar da durumun değişmemesi de zamansal eşiklerden biriydi; ya da kestane ağacının altında kafamın üzerine taş gibi düşen meyvelerin patırtısına karşı kendimi korumaya başladığıma göre Adsız Su Birikintisi'nin ardındaki oturağımda geç sonbahar dönemi gelmişti, ön uyarı olarak kabukların çatlama sesi duyuluyordu, dosyayı hemen başımın üzerine koyuyordum, bu arada öteki elimde kurşun kalemi tutmaya devam ediyor ve kulaklarım, kestanelerin kartonun üzerine düşmeleriyle, ayaklarımın dibindeki suyun içine düşmeleri sırasında çıkan sesler arasındaki farkı ayırt ediyordu; bunu, havanın bulutlanmasının ve soğuğun çamurlu su birikintisinin dibinden doğru yükselmesinin, giderek can sıkıcı olmasının dışında hiçbir şeyin olmadığı günler izledi. Böyle bir eşik olması bakımından, akşama kadar evin çevresinin ilk kez olarak sessiz kaldığı ve en şaşmaz gürültücülerin bile o anda mezardaki ölülerini ziyaret etmekte olduklarını düşündüğüm o biricik gün geldi aklıma.

Buna karşın koydaki âdeta mevsimlerden bağımsız olan palmiyeler (oysa onlar da öteki ağaçlar gibi çiçek açıyor, budanıyor, kendi meyvelerini, yani iğnelerini taşıyorlardı) benim için ebediyen aynı kalışın simgesiydiler, belki de o kadar az sayıda oldukları, üstelik çoğunlukla saklı oldukları içindir.

Palmiyelere hep yeniden şimdiki zamanı almak için gidiyordum, şimdiki zamandan başka bir şeyi değil. Ve şimdiki zaman, çok parmaklı ve birbirini kesen dallarının sayesinde, ışığın kimyasından, hatta gecenin ışığının kimyasından bile, somutlaşıyor ya da kanlı canlı hale geliyor ve bir ritim kazanıyordu, bu ritim ancak bir hava akımıyla değil, tersine gözümün ağ tabakasında sürekli olarak oluşan ikiz görüntülerle ve dalları birbirinin üstüne koyarak oluşuyordu, böylece bütün ağaç kıpırtısız zamanlarda bile çılgınca hareket ediyordu, bir keresinde 'Caz Ağacı' diye geçirdim aklımdan.

Ve şimdi kışın, birdenbire dikkat kesilen çocuk Vladimir'in sayesinde, şimdiye kadar gözümden kaçmış bir palmiye keşfettim, bu arada koydaki sekizinci palmiyeydi bu, arkalarda gizlenmiş bahçelerden birine açılan bir yarıkta bulunuyordu, ama herhangi bir şeyin olabileceği kadar ortalıktaydı; artık olmayan tapınağın yerini, düzensiz tahtadan ışık direkleriyle ve buradaki evlerin farklı büyüklüklerine göre değişen karmakarışık elektrik telleriyle 'Göçmenler Caddesi' almış da olsa, o andan itibaren bölge benim için 'Tapınağın Arkası' adını almıştı.

Daha önceki yıllara göre bahçede daha az çalışmıştım, çünkü bahçe işinin sakinleştirdiği görüşünün tersine, esas işim açısından kaçınmak istediğim bir öfkeye boğuyordu beni.

Yalnızca ardıç kuşlarının ve kargaların gagalarından düşürdükleri kirazları topluyordum ve bütün zamansal eşiği boyunca yaprağı olmayan bir tanecik beyaz çiçeğin açtığı armut ağacı daha sonra don olmadığı halde, bütün gün süren bir yağmurdan sonra tek bir tane bile meyve vermedi.

Herhangi başka bir yerde çocuk Vladimir'le birlikte yürüyüşüm nasıl masum bir görüntü sunuyorsa, çalışmamın da onların gözüne o kadar masum gözükmesi gereken oradan gelip geçen birkaç koy sakini yüzünden en çok ağaçlıklı yolumda kesiyor, biçiyor, dolanıyordum.

Ve böylece gerçekten de birbirimizle konuşmaya başlıyorduk: "İyi günler." – "İyi günler." – "Kolay gelsin!" – "Hoşuma gidiyor." – "İyi günler."

Bu yıl içinde o kadar çok kurşun kalem kullandım ki, yonttuktan sonra çekmecemde biriktirdiğim artıklar artık oraya sığmaz oldu, her bir kurşun kalemle başka bir kâğıt üzerinde yazılı olarak vedalaştım: "Sağ ol, İspanyol kalemi! Sağ ol, Yugoslav kalemi! Sağ ol, Japonya'da, Nara'daki Balayı Oteli'nin beyaz kalemi! Sağ ol, yirmi ikinci siyah Cumberland kalemi! Sağ ol, pek güzel bir yer olmasa da Alman-

ya'daki Freilassing kalemi! Sağ ol, her yontuluşunda sürekli olarak grafitin ortaya çıksa da, koyun kitapçısından aldığım kalem!"

Orman içlerindeki, bir ağaç kütüğünün üzerinde zaman dönümünden kalma taş ustasının oturduğu, yamacında kertenkelelerin bulunduğu beyaz kumlu yola yıl içinde çakıl döküldü, arkadaşlarımın öykülerini izlediğim gibi adım adım izlemek istediğim halde, taş ustasının öyküsünü bir yerlerde bıraktım.

Adsız Su Birikintisi'nin ortasında duran, ilkbahardan beri yarı yarıya batmış olan, ama silueti açıkça görülen sandalın, hayır, kayığın yalnızca –kazık temel üzerine kurulmuş bir yapı gibi– bir zamanlar cilalı olan kıçının bir bölümü gözüküyor, Istrancalar'ın ya da Wyoming'in eski mavisinden ise iz yok.

Koyun yüz yıllık dış cephesine gelince; kâgir yapıların köşelerine resmedilmiş olan iskambil kâğıtlarının dört işareti, karo, sinek, kupa ve maça atılan harç yüzünden kapandı gitti.

Koydaki mezarlıklardan birinin ortasında, yönetim binasının yanında bulunan, yazın domateslerin, sırık fasulyelerin, tatlı kabakların, marulların ekili olduğu, çıplak mezar taşı tarlasından bir hayat ağacı sarmaşığıyla ayrılan sebze tarhı düzleştirilmiş gibi gözüküyor, hem de yalnızca tarlaların dinlenmeye bırakıldığı bir ay için değil; yalnızca dün siyahlaşmış tek bir fasulye kabuğu bir çubuğun ucunda, eğri büğrü bir kılıç gibi sallanıp duruyordu.

Koca bir yıl neredeyse bitmek üzere olduğu halde, bunu hâlâ 'bir zaman' olarak görmüyorum, aynı zamanda Ocak'ta, burada masada oturan kişiye ben demek tüylerimi diken diken yapıyor.

Ama o zamanlar ben, tıpkı bugün geceleri yatağında dünyasını yitirmiş bir durumda yatan, fazlasıyla uzun bir süredir arkadaşı ve ölüm korkusu olmayan kişi gibiydim.

Yürümek, bakmak, okumak, yazmak bana yetmiyordu; pekiştirmek için konuşmaya ihtiyacım vardı.

Az önce bir serçe ana caddenin öte yanında bir evin alınlığı boyunca koşturdu, bir aşağı, bir yukarı, geriye: Tıpkı bizim Pythagoras gibi, bir üçgenin ne olduğunu biliyor artık.

Burada hâlâ yolumu kaybediyorum; ve bu da yaşadığım yöre açısından hoşuma gidiyor.

3. Gün

Arkadaşlarımın koya gelecekleri gün, Noel'le yılbaşı arasında bir gündü. Bu dönem en karanlık zaman olarak bilinir. Ama ben çocukluğumdan beri bu dönemde düşler görür ve bu düşlerin doğrudan bana yönelik olduğunu düşünürdüm.

Bir akşam önce her zamankinden daha erken yattım, gece duvarlardan birinde Ortaçağ Siena'sına ait, Giotto'nun yapıp yapmadığı konusunda bir tartışmanın sürüp gittiği bir resim gördüm. Resimde üzerlerine, güneşin ışığı düşmüş bir alay insan vardı. Tartışma, resmin Giotto'ya ait olmakla birlikte, Siena kentinde değil, bir banliyöde resmedilmiş olduğu sonucuna bağlandı.

Bu düşü geçen gece görmüştüm ve bugün bu tablonun Toskana'da ya da başka bir yerde gizli bir yerde asılı olduğundan ve durumun tıpkı düşte bildirildiği gibi olduğundan emindim.

Hava henüz kapkaranlık ve ortalık tümüyle sessizken kalktım: Büyük kentin gökyüzünden uzakta bulunan, yıldızlarla çevrelenmiş bir hilal vardı, ama hemen bulutlarla kapandı, böylece evin içine yalnızca doğudaki sıradağların tepesinde bulunan haberleşme kulesinin ışığı düşüyordu, burası koydaki sürekli işleyen, bir yaz gecesi eve dönerken, sanki o yalnızca buradaki halka aitmiş, ben de o halka ait-

mişim gibi birdenbire dönüp de 'Bizim kulemiz!' dediğim tek tesisti.

Gökyüzünün tamamen aklımdan çıktığı günler de olmuştu: O gün öyle bir gün olmamalıydı. Hemen, ağaçlıklı yoldan sonra küçük bir sokağı geçerek ormana yöneldim. Yolda hiç kimse yoktu; ilk banliyö treninin gelmesine daha çok zaman vardı. Çok soğuktu. Hem evlerin arasında hem de ağaçların altında daha yoğun, daha elle tutulur olan gece karanlığı beni ısıtıyordu, tıpkı Küçük Perhiz Günü sabahı erkenden, köy kilisemizde 'Rorate' ('Çiy olup yağın!') ayinine gitmek için yola koyulduğumuz zamanlarda olduğu gibi, yatılı okuldayken bile ibadet etmeye seve seve gittiğim yıl içindeki ender dönemlerden biriydi bu. Ondan sonra gökten yağan, çiy değil, beni pek ıslatmayan ince bir yağmur oldu.

Ormana ayak basar basmaz o sizi yönlendiriyordu. Yukarı dönük omurgasının üzerinde, Goethe'den alıntılarsak, kendimi eğitilebilir kılabilmek için, yıl içinde sık sık zikzaklar çizerek devindiğim, atlayıp sıçradığım batık bir gemiyi andıran, yolun zemini üzerinde tepeler, sivrilikler ve eğik düzlemler biçiminde yükselen, bazı kalıntılarla, temel yıkıntılarıyla, kiremit duvarlarla, banyo fayanslarıyla, eşiklerle, kapılarla, artık kullanılmayan bir cadde tabelasıyla, hatta seramikten yapılmış bir kapı numarasının bir parçasıyla ve ezilmiş bir süt güğümüyle ağzına kadar dolu olduğu için 'Yokluk Yolu' olarak adlandırdığım bilindik yol üzerinde Seine Tepeleri'nin yukarısına kadar tırmandım.

Evvelsi gün, sabah erkenden bu yolu yine adsız kıldım, ondan sonra geniş yılankavi çizgilerle yaylanın kenarı boyunca uzayıp giden ve onu takip ederek uçurum kenarında bir patikada yürürcesine bütün orman koyunu çepeçevre yürüyebileceğiniz 'Yüksek Yol'unu adsızlaştırdım; adından bağımsızlaşınca bir an için yeraltından kâinat çıktı.

Küçük bir kaçamak yaparak ormandan çıktım, Vélizy Yaylası'ndaki büro komplekslerine yöneldim, her biri öte-

kinde yansıyordu, o kadar parlak aydınlatılmışlardı ki, bütün yaylada sayıları yüzleri bulan, her birinin bir köpekle birlikte bariyerli girişin önündeki kulübesinde oturduğu bekçilerin dışında terk edilmiş gibiydiler. Yıl boyunca Pazar akşamları yolumu özellikle onlara ayırıyordum, en azından biri, elinde termosu olduğu halde, minicik penceresinden beni gördüğünde selamlamak adına bir parmağını kaldırıyordu. Ve orada yeni bir şey de vardı: Terk edilmiş bir iş merkezinin terasında –şirket iflas etmişti– yabanî otlar bitmişti.

Yine ormana döndüm, (çimler nedeniyle) 'Yeşil Yol' üzerinden yokuş yukarı tırmandım, hemen adsızlığa geri dönmüştüm, burnuma duman kokusu geldi, ondan sonra çok derinlerde bir yerde, bazı sabahlar zorla girdiğim, ellerimle bitkilere asılarak ilerlediğim (eğer eğitilebilirlik amaçlı bir eğitim patikası olacaksa, böyle olmalıydı) neredeyse geçit vermeyen bir fidanlığın içinde bir ateşle karşılaştım; damındaki bacaya doğru silindir biçiminde yükselen ateşe dayanıklı kazıklardan oluşan gevşek bir dairenin ortasındaki bir kulübenin çevresini saracak genişlikteydi; yan tarafta iç içe geçmiş fundalıklar tarafından korunan Kasbah açıktı; yerde bir yaprak yığını vardı; ortalık tek bir insan yoktu.

Yine de –hava yavaş yavaş aydınlanıyordu– 'Adsız Su Birikintisi'nin (artık onun adı böyle bile değil) bulunduğu açıklıkta, arka taraftaki kaynağın orada bir insana rastladım. Bu kaynağın suyu Mont Valérien'den gelen lav akıntısından sonra ısınmıştı, bir gece buradan geçerken birdenbire ayağım kayıp da daha çok ip gibi akan su sızıntısına elim değince fark etmiştim bunu. En sıcak yağmurdan da sıcaktı ve burnunuzu yaklaştırdığınızda kükürt kokusu geliyordu. Daha sonra, açıkça nabız gibi atıyor olması sayesinde algılanılabilen akıntının içine bir çeşit leğen kazdım, çıkan suyla bazen gargara yapıyor, bazen de çok eziyet çekmiş, ağrımaktan da öte hissizleşmiş ayaklarımı bu leğene sokuyordum: yumuşatma.

Ancak evvelsi sabah bombalar yüzünden açılmış çukurlukta oluşan gölün ardındaki bataklıkta bulunan kaynağımı, geçen ilkbaharda 'Kertenkele Yolu' üzerinde (bu tanımlama da silindi) gördüğüm on üçüncü yüzyılın taş ustası tarafından işgal edilmiş olarak buldum. Ayak bileklerine kadar kükürtün içinde oturuyordu, bana selam verdi –burada koyda o güne kadar her defasında ilk olarak selam veren hep ben olmuştum–, nasıl bir baş eğişti bu ama, ve kenara çekildi. İki kişiye rahat rahat yetecek yer vardı; kaynağın çevresine taşlardan yarım daire biçiminde bir bank yapmıştı. Taş ustası, bu soğuk kış gününde daha çok bir bahçıvanı andırıyordu.

Ayakkabılarımın bağlarını çözerken iki farklı çift giymiş olduğumu fark ettim: Gecenin karanlığının hâlâ hüküm sürdüğü evde gözüm görmemişti demek. Ayaklarım sıcaktı, yağmura rağmen şapkamı çıkardım, bir yandan su birikintisinin kenarına kadar çıkmış olan çamur yüzeyine bakarken o zamanlar Rinkolach Köyü'nde dedemin arazisinin arkasındaki çamurdan hiç de o kadar uzakta olmadığımı düşündüm. Ve sonra devrilmiş kayın ağacının köklerinin oluşturduğu –aynı zamanda sıçan deliği– tepede üç mevsim boyunca süren uzun yazı yazışımı düşününce, buradan sonra hiçbir yolun beni herkese açık bir yere götürmeyeceğine dair söz verdim kendime. Ve öte yandan yazmak için bir daha asla, işim sayesinde şimdiye dek hiç olmadığı kadar dış dünyayla birlikte olabildiğim bu suyun kenarında oturmayacağımı düşününce içimi bir sızı kapladı. Ve ondan sonra yıllık oturağımın, son olarak buzu kırıp ortaya çıkardığım, içi yanık yarım ağaç kütüğümün geçenlerde suyun içine yuvarlandığını gördüm, bunu yapan orada oynayan çocuklar değildi mutlaka. Ve uzaktan kargalar orman zemininin o kadar yakınından uçuyorlardı ki, sanki siyah atlar ağaç gövdelerinin arasından sessizce dörtnala koşuyorlardı.

Gölün suyu titreşiyor, bir türlü durmak bilmiyordu, kış sabahına özgü alacakaranlık koyulaştıkça koyulaşıyor-

du, taş ustası sessiz kaldı, sustukça susuyordu ve böylece: "Güneye gitmek istiyordum, ama buraya doğru savruldum. Sürüsünden ayrı düşen tek ben değilim. Gençken, granitin içindeki amblemi aynı zamanda bizim grubun da amblemi olan babamın yönetimi altında çalışırdık. Önceleri taş kırıcılarıydık, sonra taş dövücüsü olduk ya da ikisini birden. Kırmak için çekiçten başka pek gerecimiz yoktu. Önce bakılır, sonra kırılırdı! Başlangıçta gözler ve kulaklar önemliydi. Bunlarla taşın çıkarması gerektiği gibi ses çıkarıp çıkarmadığını dinlerdik – içerden en küçük yanlış bir ses geldiği anda iş kötüye gidiyor demekti; onlarla taşın hangi yöne doğru kırılması gerektiğini anlardık, uzunlamasına mı, çaprazlamasına mı, yoksa üçüncü ve yapı için bir o kadar önemli seçenek olarak, ortalama taşları dayanak, destek, dinlenme yeri ve bundan sonrasında köprübaşı olarak kazanmak için ara bölgelere doğru mu. Bu arada ayrı ayrı yapıdan yapıya gidiyoruz ya da savaşta kaybolup gittik, her durumda biz taş ustaları artık hiçbir yere işaret oymuyoruz, baldırınızdaki yara izi nereden?" dedi. "Çocukken oramı yakmıştım," diye yanıtladım ve orman gezginini, arkadaşlarımla birlikte yiyeceğimiz akşam yemeği için Porchefontaine'e davet ettim.

Ondan sonra, hava aydınlıkken ormandan çıktığım sırada, koyun hâlâ gece sessizliği içinde olduğu dikkatimi çekti, hatta aşağıdaki teğet geçen cadde bile sessizdi, sonra cam gibi buzun üzerine, daha görüntüsünü görmeden, kaskatı bir pırıltı düştü, yağmurun pırıltısından oldukça farklı olan bu pırıltı asfaltı, hatta eve giderken gördüm ki, ağaçlıklı yoldaki çakıl taşlarını da kapladı ve yükseltti. Bütün ülkelerde bu, böyle miydi? Arkadaşlarım bundan çekinirler miydi? Sonra demiryolu işçilerinin, kesik kesik, ama havada uzun süre dalgalanan trompetleri.

Bahçede evin çevresinde birkaç tur attıktan sonra –bu arada otların üzerindeki buzlar çıtırdıyordu– iki keşifte bu-

lundum: Bu yıl meyve vermeyeceğini sandığım ağaçlardan birinde birdenbire bir armut gördüm, gerçi bit kadardı ve biçimsizdi, ama donmamıştı, ve bir ısırık sonunda anlaşıldığı gibi –daha fazlasına izin vermemişti– bütün gün etkisini sürdürecek kadar da tatlıydı; öteki ağaç ise, bu bir dişbudak ağacıydı, dibinde, her zaman sandığım gibi bir komşunun arazisinde değil, benim arazimde olduğu, bana ait olduğu gerçeğini gözler önüne seren bir tahta çit vardı! Bu ağaç (kitap biter bitmez memleketin havasını içime çekmek için gitmek istediğim) Rinkolach'taki inek otlaklarından buraya kadar peşimden gelmişti.

Ve çok dik, düz ve saydam buzun çepeçevre camlaştırdığı dişbudak ağacının gövdesine hemen bir merdiven dayadım, dalları bir güzel budadım, öyle ki bir paraşütün kalın iplerine benzediler ve ağacı, Jaunfeld'in fundalıklarına zorunlu iniş yaptıktan sonra başına toplanan halk tarafından yukarı çekilen –acaba aralarında akrabalarım var mıydı– ve günümüzde neredeyse yalnızca yerel müzelerde rastlanan, çevresine saygınlık saçan gereçlerle öldürülmüş olan şu meçhul Amerikan askerinin heykeli ilan ettim.

Ve bu arada üçüncü bir keşifte daha bulundum: Dişbudak ağacının yapraklarının oluşturduğu süs hevengi çevresindeki çalılık, yağmurdan sonra yaprakların üzerinde donmuş buzların oluşturduğu kristal bir avizeye benziyordu, içlerinden bazıları kırılmıştı, böylece yalnızca onların buz kalıpları kalmıştı geriye, ağacın dallarına buzdan saplarla tutturulmuşlardı, doğaya sadık kopyalardı bunlar, aynı biçimde buzdan kargıların incecik buz tabakasının içine parçalanmış yaprakların, orta oyuk ve bütün yan damarlar dahil olmak üzere, ama yalnızca baş aşağı olarak tıpkıları çiziliydi, böylece yeşil ve buzdan yapraklar bir arada duruyordu, yalnızca sonuncuların üzerine gökyüzü yansıyordu. Bu görüntü karşısında 'Olamaz!' diye düşündüm, bu da yine, görüntünün bana herhangi bir şey gibi gerçek göründüğü anlamına

geliyordu. 'Böylesi bir birlikte hecelemek yapabileceğim en son şey.' Ve: 'Biz günümüz insanlarının yıllarımızdan çok, günlerimiz hakkında ne çok anlatacakları şey var. Bir çizgi tutturmak daha da zor.'

Peki, evvelsi gün başka ne olmuştu? Herhalde dünyadaki öteki postacıların da yaptıkları gibi barış yılı olmaktan çok savaş yılı olan bu yıl içinde posta dağıtırken ıslık çalmayı bırakan postacı bana Katalan Kadın'dan bir mektup getirdi, üzerinde Gerona damgası vardı, bu arada yeni Katalonya Eyaleti'nin ilk başkanı olan babasının oturduğu yerdi burası. Şöyle yazıyordu: "Her zaman olmasını istediğin şey oldu: Bir bekârınkine benzeyen isteksizliğinden bıktım usandım, lanetliyorum. Parça parça yaşamak ve büyük hayaller kurmak, bunlar benimle birlikte olacak işler değil. Neden sende tutunacak bir şey bulamıyorum? Ve neden hâlâ çalkantılı, sabırsız biri olmaktan çıkıp sağlam bir dayanak olabileceğine inanmıyorum? Ayrıca sonunda annesiz ve babasızım ve ayrıca burada genç kızlık yatağımda o kadar uzun süre uyudum ki yine –eskisinden farklı da olsa– genç bir kız oldum." Ah, Katalan lanetleri, Katalan kehanetleri, Katalan masalları.

Gelelim Zamora Eyaleti'ndeki Benavente Kasabası'ndaki yeniliklere: Kapıların önündeki düzlükte bir ceset yatıyordu, sanki çok yüksekten düşmüşçesine parçalanmıştı, büyük bir olasılıkla kaçak bir göçmendi, Santiago de Compostela Havaalanı'na iniş yapmadan önce uçaktan düşmüş, zaten daha önce gizlendiği yerde donarak ölmüştü. Ve yeşil vadideki Cristo de la Vega Kilisesi'nin üstünde bir bulut bütün gün boyunca durdu, hiç hareket etmedi, yeşil vadi bulutun kıpırtısız gölge altında kaldı, bu arada çepeçevre tüm Meseta kış güneşinin altındaydı.

Sonra canım biraz daha bahçede kalmak istedi. Üzerlerinde neredeyse tek bir yaprak bulunmayan otları tırmıkladım, salt bu arada otların yeşilini ve altındaki toprağın karasını –ne renkti ama– görmek için, bu arada bir kızıl ger-

dan kuşu bana eşlik ediyordu, benim hatırıma değil, kırılan buzun altında kımıl kımıl kımıldayan solucanların hatırına; evin temelinin yanında bir yosun tabakasında oluşturduğum 'en minyatür koy'u inceledim, bu arada yosun ormanları, içine konmuş olan çakıl taşları da yerleşim bölgesinin evlerini temsil ediyorlardı: Bu minyatür koy iyi durumdaydı; bulduğum ya da demiryolcuların asma bahçelerinden yürüttüğüm ılgın ağacı dallarından yaptığım bir süpürgeyle evin önündeki merdivenleri ve parke taşlı avluyu süpürdüm (süpürülecek ne vardı ki); çakıl taşlı yolu düzledim –bu arada bir general ya da bir jandarma üniformasının düğmesi geçti elime, benden önce evde oturanlardan birine ait olmalıydı– ve koyun yeraltından yüz binlerce yıllık istiridye yatağının kokusunu içime çektim; herhalde şimdiye kadar hiç kimsenin bakmadığı bir bodrum penceresini, Ressam'ın benim için pişirdiği, üzerinde Protestan Yahya'dan bir alıntının –Oğul evde sonsuza dek kaldı– yazılı olduğu kiremit eşiği temizledim ve bir kez daha bedensel çalışmanın kanımı hızlandırdığını, bundan öte saçımı yumuşattığını, derimi pürüzsüzleştirdiğini ve yaptığım bütün işler arasında yalnızca yazı yazarken dünyaya bağlılık gibi bir şeyler yaşadığımı düşündüm.

Bu arada bodrumdaki ısıtıcıyı tamir etmek üzere bir usta geldi ve ben onun ısıtıcının çekirdeğini, kiraz büyüklüğünde bir kabı, çocuk parmaklarını andıran parmaklarının ucuna alışını ve yanaklarını deniz tanrısı gibi şişirerek üfleyişini seyrettim. Bahçe kapısında vedalaşırken servi ağacının tepesindeki, şimdiye kadar gözden kaçırdığım, henüz boş duran ardıç kuşu yuvasını gösterdi –ot, yosun ve ağaç kırıntılarının yanı sıra atılmış müzik kasetlerinin ince şeritlerinden yapılmıştı– ve kar yağacağı ve insanlığın üçüncü bin yılda geri döneceği kehanetinde bulundu.

Eve girmeden önce birkaç adım geriledim ve asker ayakkabılarının içine üst üste yığılmış yapraklarla birlikte evin bir öncü bölgede yer aldığını gördüm, örneğin Fairbanks, Alas-

ka gibi. Ben neden orada değildim? Ama oradaydım. Kimin bir bahçesi olabileceğini düşündüm, kimin yoksa o, savsaklamadan ötürü suçluydu. Ama aslında bir bahçe neydi? Her gün bahçeye çıkmak istemek filan. Ve bahçe, yani benim eğri büğrü dünyam olmasaydı, bunu istemezdim.

İçeride, tıpkı dışarıdaki gibi yoğun, berrak bir ışık vardı ve ben bu başlangıç ışığının sonsuza dek kalmasını diledim, tıpkı generalin yasağı nedeniyle çarpışma sonlanıncaya kadar batmayan o güneş gibi. Tuzlanın, tuzla çürümüş tahtasından yapılma bir-iki eşya evi doldurmuyordu; gümüşî tabure bütün odaları belirsizliğe sevk ediyordu.

Ve sonra ne oldu? Uzun yemek masasını zımparaladım, ve zımparaladım ve zımparaladım ve yıkadım, ıslak tahtanın kokusunun içine girene kadar burnumu masaya yapıştırdım, sonra nasıl kuruduğunu seyrettim, ta ki masa bütün evi kaplayana kadar.

Ancak ondan sonra soluk almayı sağlayacak tek şey dildi, böylece kalp kapakçıklarımı ve koltuk altlarımı soğuk suyla yıkadım ve akşam için giyindikten sonra yazmak üzere kameriyeye oturdum.

Orada, evvelsi günden önceki gün sessizlik vardı, titrek bir sessizlik. Hemen dışarıya açılan kapının yanında eski sırt çantası katlanmış olarak duruyordu, zaman zaman kalkıp içini karıştırdığımda burnuma bütün Yugoslavya'nın kokusu çarpıyordu. Ve bazen Samuel'in kitabında Davud'un ve onun gazabına uğrayarak yıllarca gözleri görmeyen oğlu Abşalom'un öyküsünü okuyordum.

Dışarıda üstündeki buzların eridiği sapların arasında bir esinti oldu. Arka bahçedeki, müneccim kralların heykeli hava koşullarından etkilenmişti, Kaspar, Melchior ve Baltazar, banliyö istasyonundaki evsizler gibi yüzlerini buruşturmuşlardı, ellerinde tuttukları şey, altının, buhurun, reçine sakızının yanı sıra bira şişesi de olabilirdi, başlarının üzerinde olan şey, herhalde başlangıçtan beri, taç değil de daha çok

fırıncı ve duvarcı kepleri olmuştu.

Ana caddeye bakan gözetleme deliğinde bir an için beyaz bir sigara görüldü, daha sonra yine sigara tiryakisinin evinin yoluna dönüştü ve karşıdaki evde karısı, gün boyunca kendisine bırakılan ve şimdiye kadar hiç olmadığı kadar bağıran çocuğa, yine şimdiye kadar hiç olmadığı kadar kızıyordu; ve sonra orayı sessizlik kapladı; ve ben 'Seine Tepeleri'nden Yenilikler'e, böyle gündüz çocuk bakıcıları (onlara Fransızca'da ne deniyordu) hakkında ilk okur mektubumu yazmayı tasarladım.

Ormanlık tepedeki, bir zamanlar 'Poussin Yeşil Vadisi' adını taşıyan çukurluk, arkasındaki ağaçların kahverengi ve gri değil de, mürekkep renginde olması nedeniyle belirginleşiyordu, aynı zamanda her ağaç bir sonrakini gösterecek biçimde saydamdı ve her ağaç kendi içinde bir yıldız eviydi, öyle ki onun güneşinin altında bütün bir orman gördüm, önündeki neredeyse bütün bacalardan penceremin daha yakınında bulunan sedir ağacının dallarına benzeyen, kuyruk biçiminde duman çıkıyordu, yalnızca duman daha açık renkti, böylece –yüzyıllar öncesine ait bir kroniğin ifade tarzı bu– bölgenin arazisi hakkında şöyle düşündüm: *feux*, yangın yerleri hâlâ geçerli bir ifade, sonra: "Kronik, dünyaya uygun değil!" Sonra, günde en az bir kere düşündüğüm gibi: "Çuvalladım, her şey bitti!" Sonra: "Bugün sonsuza dek yitirildiği sanılan şey için bir şeyler bulacağım! Olur böyle şeyler." Sonra "Buradaki masam bir destan için fazla küçük." Sonra: "Hayır, fazla büyük!"

Ve sonra ne olmuştu? Kafamı yazı masasının üzerine koyabilmeyi, kollarımı uzatmayı istiyordum, bir kez daha bunu beceremedim. Ve sonra yine de yaptım ve uyuyakaldım, bu sırada pencerenin kenarına konmuş olan bir karga, pervazın üzerinde bir ördek gibi paytak paytak yürüyerek –sevecen ve meraklı– beni seyrediyordu (o andan itibaren kargalara başka gözle bakacaktım). Bir gözüm açık uyumuştum –Kuzey

Almanyalı babamın deyimidir–, sonra üzerine biraz önce çiy yağmış olan bir yerde açtım gözümü, içlerinden bir tanesinin bronzdan ya da kehribardan yapılmış olduğu ağaçların tepelerinde bile çiy taneleri vardı.

Ve sonra artık koyun çevresinde dönüp ormanlık tepelerin arasından geçerek komşu koy Porchefontaine'e doğru yola çıkma zamanı gelmişti. Yağmur dinmişti. Hava berrak ve karanlıktı. Bir Atlantik rüzgârı esmekteydi, ne soğuk ne sıcaktı. Otların arasındaki esintiye doğru eğildim. Ağaçlıklı yoldan, mallarını sırtlamış, moruk bir halıcı geçiyordu: "Mal sahibi misiniz?" diye sordu, ben de, "Evet!" diye yanıtladım. Servi ağaçlarının arasında ağır yumuşak bir leylak yaprağı alnımı gıdıkladı, ama hayır, mevsimlerden kıştı. Hemen hemen tümüyle sessiz ağaçlıklı yoldan şehirlerarası yolun gürültüsüne güzel garip bir geçiş. Ve karşıdaki çatı katında kışın ortasında pencere yine açık duruyordu, arkadaki dev aynada, sabah çoktan geride kaldığı halde sabah göğü yansıyordu. Ve aynanın önünde kız kardeşim duruyordu, ama hayır, o ölmüştü ya. Köklerimi düşünmek, hâlâ beni temizliyor, ayakta durmamı sağlıyor ve bana uzamı gösteriyordu.

Rus çocuğu Vladimir'in ön bahçesinde bir çatal duruyordu, dişleri yukarı dönüktü ve ben onu ters çevirdim. Önünden geçerken evin ta içinden bir yerden onun boğa ve aslan böğürtüsü duyuluyor, benim için itici güç oluşturuyordu. Çocuğun bütünüyle oyunla dolu oluşu gibi oyun doluydu, bulaşıcıydı.

Göçmenlerin ya da sığınmacıların sokağında –koyun en uzun, en dar ve en düz sokağıydı burası– demiryolu dolgusunun arka planında, bu yıl neredeyse alışkanlık haline geldiği üzre, bir dizi insan yürüyordu, birbiri ardına dizilmiş, alışveriş arabalarıyla, bavullarla ve denklerle ve de el arabalarıyla. İlk kez orada kulübelerden birinin kapısı açıktı, olabildiğince açık ve gamsız, böylece evin bütün köşeleri görülebiliyordu: Bir zamanlar Roma İmparatorluğu'nun başkentin-

de savaşın tapınağının kapılarının kapatılabildiği yıllar bir elin parmaklarıyla sayılacak kadar azdı, yoksa yalnızca iki yıl mıydı; buna karşılık bugün burada barışın kapısı ardına kadar açık. Bazı yerlerde evlerin arasındaki duvar örülmüş aralıklar yine boşaltıldı, bunlardan biri bir tavşan kafesi, bir başkası bir ekmek fırını, bir üçüncüsü ise salt yeni bir görüş alanı oluşturuyor ya da karanlıkta, definelerle doluymuş etkisi uyandırıyordu; böylece ara mekânlar çiçek gibi açıyor ya da oralarda kuş tüylerinin aydınlığı hüküm sürüyordu. Ancak göçmenler çoktandır el arabalarının üzerinde sahip oldukları bir-iki eşyayı ya da besin maddelerini taşımaz olmuşlardı. Orada artık yalnızca zamanı ve uzamı yalayıp yutan makineler vardı.

Demiryolu dolgusunun orada koy otobüsünün durağında beklemekte olanlara katıldım ve korku yılı 1997 içinde hatırı sayılır bir süre boyunca neredeyse hepsi kıpırdamadan camların ardında oturmuş olan yolcuların, yavaş yavaş camlardaki buğuları silmeye başladıklarını gördüm. Yakındaki istasyondan hoparlörün sesi geliyordu, Versailles yolunda olan yabancılar için bir kereye özgü olmak üzere istasyonun adını söylüyordu: Hakubutsukandubutsuen! (Ama bu, Tokyo'da bir durak değil miydi?) Trendekilerin beni görmeleri gerekiyordu: Burada durduğum için –tam da bu yerde– ve burada oturduğum için de gurur duyuyordum.

"Dober dan!" dediğim sürücüsünün komşum olduğu küçük otobüse binen bizler, daha önce otobüse binmiş olanları selamladık. Okul zamanı değildi, ama koltuklar çok alçak olduğu için hepimiz biraz öğrencilere benziyorduk; genel olarak okul otobüslerinde olduğu gibi sıkışık bir durumda oturuyorduk. Yeni renklendirilmiş camlar içerden dışarıya bakışı, dışarıdan içeriye bakıştan daha az da olsa, bulanıklaştırıyordu. Koyun en arka ucundan sallanan hörgüçleriyle yine bir deve sürüsü ortaya çıktı ve Akdeniz'e yöneldi ve otobüsün önünde, tam yol şeridinin üzerinde usul

usul gitmekte olan kar beyazı, büyük kuş daha sonra karşı kaldırımdan havalandığında bunun bir martı değil, tersine albino bir karga olduğu görüldü ("Öyle şey olmaz!"). Karşımda iki oğlan çocuğu oturuyordu, biri sanki vuracakmış gibi bana doğru eğildi ve 'Yaşlılık!' saptamasında bulunup yakamdaki beyaz bir saç telini aldı.

Yolculuk sırasında şiddetli bir biçimde sarsılıyorduk ve ben daha da fazla sarsılmayı diliyordum. Ursin Gölü'nün kıyısından geçerken, kısa bir süre önce donmuş olan suyun dalgalar halinde gölün içine aktığı görülüyordu. Böylece kuzey denizi görüntüsü içindeki koyu çepeçevre döndük. Gökyüzü basamak basamak dizili küçük evlerin arkasına dek uzayıp gidiyordu, kış boyunca kıyıya çekilmiş sandal filosunun halatlarına benzeyen elektrik ve telefon telleri aşağı sarkmıştı ve ben buradaki banliyölerde geçirdiğim onca yıldan sonra Rinkolach'a, evime dönerken, ilk kez Avusturya köyünün üstündeki gökyüzünü gördüğümü düşündüm. Daha sonra arka sahanlığında üst üste duran otistik çocuklar taşıyan bir otobüs yanımızdan geçti, bu çocuklar, içine kapanıklıklarının açılması umuduyla gün boyunca koyda gezdiriliyorlardı.

Tünelde ve demiryolcuların asma bahçelerinde otobüsten indim ve köprünün üzerinden Seine Tepeleri'ni inceledim, çepeçevre her yan dağlıktı, kâh bir dağ sırtı, kâh bir belen gözüküyordu, bu arada her yer başlı başına bir belen yeriydi, peki ama 'iki tepeyi kavuşturan dağ sırtı' neredeydi?

Ve kapalı parmaklığın üstünden tırmanıp kızılcık sopalarından oluşan takın altından geçtikten sonra, demiryolu çukurluğunun kenarındaki dizi dizi kış bahçelerinin sır tutacağına güvenerek ılgın ağacı süpürgemi yerine bıraktım, buna karşılık hasat edilmemiş bir pancar aldım, soydum ve yedim, bu arada yılın dönmesine bu kadar kısa bir süre kalmışken, gerçekte olduğundan daha güçlü bir biçimde Ekim ayını hissediyordum, sacdan yapılma kulübelerden birinin yanında o güne kadar gözümden kaçmış olan bir incir ağa-

cıyla karşılaştım, buruşuk buruşuk olsa da meyve yüklüydü ve ayaklarımın altında hızla akıp giden, üstü adım uzunluğunda yerleştirilmiş kaldırım taşlarıyla kaplı kanalın sesinden başka ses duymadığım o anda burasının karın yağacağı bir yer olduğunu düşündüm.

Daha sonra hayatımdan ilk kez o ânı kaçırdım; birdenbire bir tahta bölmeden çıkan bir demiryolu emeklisi, parmağıyla beni gösterdi ve sonra yakamdaki bir şeye fiske vurdu: "Neige!" "Evet, kar!" dedim, birdenbire Almanca olarak.

Çukurluğa geri dönecek olursak, omzumdan karı ya da çamuru silkeledim ve yürümeye devam ettim, sürekli olarak orman kenarında ilerliyordum, soğan biçimindeki kulenin koyu mavisini ve sundurmasını selamladığım Rus kilisesinin önünden geçtim, koydaki, üzerinde bir kapı açıklığı bulunan kale yüksekliğinde taş duvardan oluşan ilkçağ yıkıntısına yöneldim, burası daha düne kadar, yukarıda düşecekmiş gibi duran iki kaya kütlesi nedeniyle 'Miken'in Aslanlı Kapısı' adını taşıyordu, kapısı ise Miken Kalesi'ne değil Seine Tepeleri ormanlarına açılıyordu.

Ve orada, ağaç gövdelerinin pırıldadığı o dirsekte banliyönün serserilerinden üçü çalılıkların arasındaki evlerine doğru yürürlerken ayakta zor duruyorlardı, onlara bu yıl yeni katılan serseri de aralarındaydı, arkadaşlarınınki gibi naylon torbaları, burnunda düşme ve yumruk izleri vardı, başının seğirmesi de –kısa bir süre önce aksi yöne doğru da seğirmeye başlamıştı– daha uyumlu, daha soytarıca ve daha sağlam bir hal almıştı.

Böylece Aslanlı Kapı'nın çerçevesinin orada omzunun üstünden bana güldü, dişsiz, kocaman bir ağzı vardı ve bana şöyle dedi: "Kurtarılmaya ihtiyacım yok." Ve bir gün önce süpermarketin önünde kaldırımın üzerine oturmuştu, yanında, kendisine vicdan konusunda vaaz veren, koyun delilerinden biri vardı, güzel, genç ayyaş ise sürekli olarak yüzünü

buruşturup duruyordu.

Ve sonra ne olmuştu? İstasyona dönmek üzere yola koyulduğumda, koyun başka bir delisiyle ya da budalasıyla karşılaşmıştım, iki kişinin zor sığdığı kaldırımın üzerinde beni durdurmuş ve yüzüme, orada alt geçitte, İsa'nın çektiği acıları düşündüğünde gözlerinin yaşardığını söylemişti. Bazen Tanrı'ya acıyormuş, burasını (göğsüne bir yumruk vurmuştu) etkiliyor, onu sarsalıyor, onu rahat bırakmıyormuş. İçi fazla aydınlıkmış ve bu ışık bir korkuya işaret ediyormuş, bunu söyledikten sonra kurşun kalemimi elimden çekip almış ve pırıl pırıl parlayan gözlerle, sanki hiçbir şey olmamış gibi sallana sallana yürümüş gitmişti. Ve ben yakındaki benzin istasyonuna girdim, bir şey not etmek için benzincinin tükenmez kalemini ödünç aldım.

Sonra Yolcuların Barı'na girdim ve başını önünde tutan lokantacı beni daha siluetimden tanıdı: Her zaman içtiğim içkiyi tezgâhın üzerine koydu. Kitapla ilgili düşüncelere öylesine dalmıştım ki, yine Almanca olarak teşekkür ettim; ve lokantacı da bana Arapça karşılık verdi.

Orada 'Seine Tepeleri'ndeki Yenilikler' duruyordu, koya ayrılan sütunun bulunduğu sayfayı açtım: Masal saatinin bildirilmesinin dışında hiçbir şey yoktu: "Bir dağın eteğindeki küçük bir köyde üç kızıyla birlikte yaşayan yoksul bir kadının öyküsü. Günün birinde kadın pazarda, yaşamını değiştirecek olan bir resim bulur." Sonra başka bir masal daha: "Bir prenses kendine eş aramaktadır. Ama taliplerin hepsi onun için fazla gürültülüdür." Bunun üzerine şöyle düşündüm: 'Yazarlık yaşamımda böylesi ön öykülerin ötesine hiç geçebildim mi? Eskiden beri içimde büyük bir öykü olduğunu sezmişimdir ve ne zaman ön öyküyü anlatacak olsam kitap da benim için son bulmuştur. Ve bu kez de yine aynı şey olmadı mı?'

Yenilikler'i baştan sona okudum; aynı çağda yaşamış olmak özel bir keyifti. Sonra yanımdaki adamın –koydaki

barda ilk kez olarak– komşularımdan biri olduğunu fark ettim, Pazar öğleden sonraları, tıpkı buradaki birasını içerkenki allak bullak yüzüyle bahçesinde megafonlardan oluşan bir bataryanın içine geğirmeye çalışırdı; şimdi açıkladığına göre, bunu kilise şenliği için deneme olarak yapıyormuş. Ben ona bir kadeh içki ısmarladım, o da bana. Sonra ikimiz de sustuk ve lokantacı tezgâhın arkasında dolap kapaklarından birini ne zaman çarparak kapatsa komşum irkiliyordu, dudaklarından şunları okudum: "Quel bruit!" (Ne gürültü ama!)

Yıl içinde Yolcuların Barı'na bazı yeni video oyunları geldi, çok gürültü çıkaran bir Flipper ve bazı gençlerin, sanki oyun meçhul bir biçimde kaybolmuşmuş da onlar onu yeni keşfetmişler gibi hayranlıkla karşıladıkları bir langırt, yani masa futbolu. Öteki video otomatları kışkırtıcı görüntülerle –daha çok uyumakta olan koyun sürüsünün hareketleriyle– insanları savaşa hazırlamaya devam ediyordu ve hiç kimse karşı karşıya harekete geçmeyince gün gelecek tam da bu aletlerde oyun oynayanlardan yeni kitap okurları çıkacak diye düşündüm. Ve langırt masasındaki figürlerin kafaları, erken Ortaçağ'ın geniş dudaklı, dolgun yanaklı yuvarlak kafalı insanlarına, örneğin bahçemdeki müneccim krallara, derin bir soluk almak için onların yanma gidecek kadar mı benziyorlardı? Ve derin bir soluk alırken önümde gördüğüm neydi? Yazı ya da yazınsallığa hazır olma.

Her zaman aynı biçimde düşünceli dolaşan lokantacının bir gençlik evi yöneticisine benzeyen bir yanı vardı. Bazen mevsimlik işçilerin akşam yemeği için ekmek satın almaya giden, sandalyeleri masaların üzerine koyan, barın pisliğini süpüren bir müşterisi oluyordu ve evvelsi günden önceki gün müdavimlerden biri birdenbire kibar ve otoriter bir biçimde servis yapmaya başladı. Patron bu yıl içinde kaç yaşına basmıştı? Peki ya ben? Ellerimin üzerindeki lekelere baktım, büyük araba biçimindeydiler.

Camlı ön cephenin arkasındaki gün her zaman karan-

lık ve berraktı ve ben ilk serçeler uyuma ağacında toplanıncaya, ama daha uzun süre uyumayıncaya kadar orada kaldım. Sürekli olarak ağaçta bir aşağı bir yukarı pırpır eden kanatları karanlık günün içinde bir aydınlık oluşturuyordu. Çınar ağacının çiy ıslaklığı içindeki pürüzsüz gövdesi hâlâ don durumundaymış gibi gözüküyordu. Ve yukarıda, demiryolu dolgusunun üzerindeki trenlerin içinde oturan banliyö yolcularının kafaları serçeleri andırıyordu: 'Siluetinizin ne kadar güzel olduğunuzu bir bilseniz,' diye düşündüm, 'asla başka bir şey olmak istemezdiniz. Böyle kalın! Ressam olsaydım, sonsuza kadar yalnızca siluet resmederdim, üzerine gölgelerin düştüğü, otobüslerde, trenlerde, metrolarda, bulutların üstünde uçaklarda, bu resimler başka Georges de la Tour olurdu.' Ve alandaki çınar ağaçlarında bir de Kutsal Akşam için rengârenk ampuller asılıydı, aralarındaki serçeler başka bir Noel ışıklandırması oluşturuyorlardı ya da salt canlı bir aksesuardılar.

Dışarıda, öğleden önce kurulan pazardan kalma bir balık kokusu vardı, üzeri Çince yazılı çuval pırtıkları ve üzeri İspanyolca yazılı sandık parçaları havada uçuşuyordu ve asfaltın içindeki, biraz bozulmuş olan, serçe izleri, o sırada gerçekten de alanın hemen üstünden gürüldeyerek geçen ve yayladaki havaalanına doğru uzaklaşan bir avcı uçağı filosunun biçimindeydi. Ama hâlâ topraktaki kuş izlerinde, gökyüzüne baktığımdan çok derinlere bakıyordum.

Ve sonra şöyle düşündüm: 'Ama belirli bir noktada tutulması gereken bir uzaklıktan bakarak, insansı siluetlere inanmak benim temel yanlışım değil mi? Onlara biraz daha yaklaşmam gerekmez miydi? İyi ama nasıl? Siluetle şey –evet ne– arasındaki eşiği geçmek mi gerekirdi? Şu anda barda bulunan suretler: Burada bir televizyon muhabiri olsaydı, ilk ölüm korkusundan son öldürücü darbeye ve annenin savaş sırasında yazdığı mektuplarına varıncaya kadar, yaşamlarının en gizli yanlarına varıncaya kadar nasıl şevkle anlatırlar-

dı. Ben sormadım, bütün yıl boyunca sormadım.'

Porchefontaine'e doğru yola çıktığımda önce demiryolu ile banliyödeki evlerin arasında kalan ve batıya doğru uzanan yaya yolunu seçtim. Bir kadın bir yandan zikzaklar çizerek koşarken bir yandan da sürekli olarak: "Gazetem nerede? *Parisien Libere*'mi gören oldu mu? Şimdi benim halim ne olacak, okuyacak hiçbir şeyim yok, ben ne olacağım?" diye bağırıyordu; peşinden, 'pijamalı, gözlüksüz' bir kocakarıyı gören olup olmadığını soruşturan, bir yandan da demiryolu geçidini gözetleyen, koyda ender rastlanan iki polis memuru; sakin, ama yüksek sesle: "Kocamı kaybettim," diyen, kürk manto giymiş bir hanımefendi; ve son olarak da bana doğru nişan alan –ateş etmiş miydi?–, en azından ağzıyla ateş etme sesi çıkaran bir yabancı geliyordu ve ben yürümeye devam ettim.

Yolun sonunda koyun Batı Burnu'nu simgeleyen palmiye ağacı vardı. Önünde durdum, palmiye yapraklarının arasından önce kırılmış olanlar hareket ettiler, birazcık, usul usul, sonra birdenbire bütün yapraklar sallanmaya başladı, göğe doğru, toprağa doğru, yüz adet el gibi, havanın tuşlarına vuran yüz adet el gibiydi, ve ben onlara bakarak parmaklarımı iyice açtım, nota aralıklarının parmaklarımın arasından geçmesine izin verdim ve: "Müzik dinleme konusunda asla Blues'tan öteye gitmedim," diye düşündüm.

Bütün bedenimle birlikte burundan bir kez daha Hiçkimse Koyu'na (bu arada adını ona geri vermiştim) döndüm, bu arada sokaklardan birinde başka biri tıpkı benim gibi döndü, hep yürüyerek, hem de birkaç kez, ama taşkınlıktan çok keder içinde. Öte taraftaki tepelere geniş çukurluğun üstünden sanki tek hamlede gidilirmiş gibi duruyordu, ama sis tabakası sanki enine boyuna düşünülmesi gereken bir şey varmış izlenimini uyandırıyordu; sanki orada, fabrikaların, büroların, araştırma enstitülerinin dışında, bir şey sessiz ve hummalı bir çalışma içindeymiş gibiydi. İnceden inceye çi-

zilmiş böyle başka bir dünya haritasında, ilk, yeni dünyayı gördüm. Ya da: Orman koyunu kitap olarak, gözlerimin önünde açık, berrak, kocaman, renkli bir biçimde gördüm. Ve bir keresinde düşünmüş olduğum gibi bu, yavaşlık yoluyla elde edilebilecek bir şey değildi, tersine ister yavaş ister hızlı olsun özen ya da temkinle sağlanabilirdi.

Ama bununla ne yapacaktım? Bununla yapmam gereken bir şey var mıydı? Koyun bahçelerinde çamaşır iplerinde bilindik minicik temizlik bezlerinden –dul bir kadına ya da erkeğe mi aitti acaba– başka bir şey asılı değildi ve orada, arka plandaki, büyük bir yolculuğa çıkmış olan ışıklandırılmış otobüs, sopaların üzerinde koşmakta olan çocukların belli belirsiz seçildiği bir jimnastik salonuydu ve son bahçeden sonra başka bir bahçenin gelmiyor olması her zaman olduğu gibi beni üzdü. O yerden gitmek benim için her defasında zor durumda bırakmak anlamına geliyordu. Artık gösterişli Paris'te benim incelememe ihtiyaç duyan hiçbir şey yoktu; oysa burada, banliyölerdeki koyda hemen hemen her şeyin buna ihtiyacı vardı.

Porchefontaine'e gitmeyeli uzun zaman oldu.

Orada yapacağımız yıllık şenlik hakkında Aux Echelles lokantasının sahibiyle telefonda konuşmuştum. Dağların ötesindeki adamı ve kendimi Kyoto Müzesi'ndeki Japon resim rulosunun üzerinde, kulübede oturan iki kişi olarak göreli ne kadar da olmuştu, uçsuz bucaksız, ıssız dağlık bir bölgede sessizce lapa lapa yağan karın altında her biri kendi tarafında, ırmağın solunda ve sağında göçmen kulübelerinin pencerelerinin ardında keyifli yüzlerle çalışıyorlardı, ikisi de yaptıkları işin ötekinin yaptığı işle bağlantılı olduğunun, yakında birbirlerini ziyaret edeceklerinin farkındaydılar.

Şimdi yokuşu tırmanırken resim canlandı, üstelik bunun için kar yağması gerekmiyordu. Yalnızca arkadaşlarımı değil, tersine dar kafalı kâhinimi de görmek için büyük bir istek duydum. Göğsümde duyumsadığım o neredeyse acı ve-

ren isteğin adı özlemdi.

Ve bu arada, kısa zaman önce Yolcuların Barı'nda birinin yapmış olduğu bir saptama geldi aklıma: "Sınır diye bir şey yoktur." Benim bölgem ne kadar özel olursa olsun, üzerinde yürümekte olduğum yöre, en azından şu bir saatlik yol boyunca benim bölgemden hiçbir açıdan farklılık göstermiyordu. Günlerce karanlık ve berrak kaldığı gibi bundan sonraki banliyölerin evleri de temellerinin üzerinde aynı biçimde sağlam duruyor ya da yükseliyordu ve iç içe geçmiş yöreler hiçbir gökdelen kentinin saçamayacağı bir güç saçıyordu; ve şimdi durup düşündüğümde, yatılı okul hariç, başka hiçbir yerde burada olduğum kadar zamanla barışık olmadığımı ansıyorum.

Demiryolu dolgusunun kemerinde, Almanların duvar örülmüş eski silah deposunda, arzudan şaşkına dönmüş genç bir çift duruyordu, yukarıda bir bahçe duvarının sivri kenarlarında duran oyun zarlarının noktaları yeniden boyanmıştı, tıpkı bir çeşme yalağının üzerindeki bilardo sopasıyla siyah ve beyaz toplar gibi. Yıl içinde yalnızca evlerin arasındaki boşluklar değil, dış merdivenlerin altındaki bariyerler gibi birçok yer temizlenmiş, açılmıştı, bazı evler ek yapılar ve çakıl taşlı yollarla birlikte avluları alanlara dönüştürmüşler, bütün bir köy oluşturmuşlardı.

Ve sonra kediler pencere pervazlarından aşağı atlıyorlar, tren düdükleri tepelerde yankılanıyor, insanlar sırtlarını kaldırımlara dönmüş, telefon kulübelerinde duruyorlar, sürücü kursu arabaları gelip geçiyordu, yoluna devam etmiş bir küçük sirkten geriye çimlerdeki daire biçiminde bir iz kalmıştı (şimdi çocuklar, şiirden alıntılarsak, aslanları koklamaya gidiyorlardı), güneş saatinin üstünde üçgen biçiminde bir alınlığın içinde Yunan harfleriyle 'Tanrı sürekli olarak yeryüzünün ölçüsünü alır' yazıyordu. Ve karşımdan işçileri taşıyan bir tren geliyordu, bayraklarla, Bretagne'da, uzaklarda bir yerde bulunan Land Rover fabrikasının kapatılmasına

engel olmak için, protesto yürüyüşünün son gününde Paris'e, Başkanlık Sarayı'na gidiyorlardı.

Ve sonra? Gün içinde bir anlık güneş: bir mektup daha. Ve sonra yine orman. Aklıma, günlerden Pazartesi olduğu geldi, tatil günlerinde epey hırpalanan doğaya ait şeylerin yeniden hayat kazandığı en sessiz gün. Yolun üstünde kıraği yüzünden kırılmış ağaç dalları ve gövde parçaları vardı. Buradan iki yerleşim yeri arasında çalışan hızlı tren geçiyor ve rüzgâr fırtınaya dönüşüyordu. Yazın minicik meyvelerinin birinin bile kendine özgü bir tadı olan yabanî böğürtlenlerin arasına daldım, gagasında sarı, yuvarlak bir şey tutan bir karga tarafından izini bulduğum bir yabanî elma ağacına rastladım (ama meyveleri yalnızca kurutulmuş olarak yenilecek durumdaydı).

Yıl içinde orman fundalıklarında şapkamdan ya da saçımdan ne kadar sık asılı kalmış olduğum dikkat çekicidir, bir dalda başımdan asılı kalmama ramak kalırdı ve yeniden Abşalom'u, kör olmasına neden olan babasının düşmanını düşündüm, babasına karşı giriştiği savaş sırasında bu orman tarafından saçlarından kaçamamacasına yakalanıyor ve sonra peşindekiler tarafından öldürülüyordu.

Tepenin yukarısında büyük bir açıklık vardı. Başım döndü ve bir meşe ağacının kütüğüne oturdum. Gökyüzü hâlâ karanlık ve berraktı ve ne zaman gözlerimi yumsam, yalnızca kışın olabilecek bir şey oluyor, bir sürü görüntü alevleniyordu.

Çevredeki ormanlardan şiddetli bir uğuldama geliyor ve ben de kendimi buna bırakıyordum. Nasıl 'savaş kargaşası' diye bir sözcük varsa, şimdi de çevredeki hareketli gri içinde gri için 'barış kargaşası' sözcüğü türemişti. Bütün renkler buna –baştan aşağı– katkıda bulunuyordu ve ormandaki asma zincirleri, gri güllerin görüntüsü altında, kayın ağaçlarının beyazından daha aydınlık, kızılağaçlarının karasından daha karanlıktı. 'Oğlum,' diye düşündüm, 'ya da bir başkası,

günün birinde bu otuz kere otuz çeşit kış grisinin destanını, nasıl iç içe geçtiğini, kozmosun içine geriden ve ileriden nasıl birlikte etki ettiklerini yazacak.'

Ve sonra, oradaki açıklıkta bana özgü karışık düşünme çerçevesinde şöyle düşündüm: 'Daha gidecek çok yolum var. Tam da araba uygarlığının içinde yaya olarak gitmek günümüzde hiç olmadığı kadar serüven dolu. Yürümek, kolay bilgi. Dehşetin insanlığın çok yakınında olduğunu seziyorum. Bende dünya sevgisi var. İçimde. Ancak dünya sevgisini öykünün merkezinde tutamıyorum. Kenara itmem gerekiyor. Siluetler: Bunda zayıflığı, var olmayışı seziyorum. Ama atılmış zarlar gibi sağa sola dağılmış olan sizlerde yine de bir coşku var. Dünya birbirlerini tanımayanların oluşturduğu toplulukların koyu renkleriyle dolu. Belki de dışarıda duran kişi, sizi en çok bir arada görebilen kişidir. Mahkeme döneminde: Adalet yargıçtan çok, mahkeme üyesinden kaynaklanır. Ve buradaki banliyölere geldiğimden beri, kendimi böyle bir mahkeme üyesi olarak görüyorum. Okur olarak. Dünyayı yeni esintilerle dolduran bir kitap okumak. Yugoslavya'nın gri rüzgârının köşeyi döndüğünü bir kere daha hissetmek istiyorum. Ben nereye aidim? Memlekette tarla kenarına. Ve burası, buna en yakın olduğum yer. Ve burada memlekette geçtiğimden daha başka duvarların önünden geçiyorum. Ama hangilerinin? Biri kaybolduysa, şimdi başka bir şey bulunacak demektir. Arkadaşlarım ve ben, asla zafer kazanan insanlar değiliz, ama yok olan insanlar da değiliz. Ama belki ben doğanın içinde kaybolmuşumdur. Ve içimde bir korku var, derinde ve söküp atılamaz. Ve Ana ve ben: nasıl da boşa harcandık. İkili olarak hep siyah gezegen oluyorduk. Ve bu arada yaşamım boyunca her gün bir şeyi eve bırakmak istedim. Ama nereye? Yakınlarıma. Zamanla nelerden vazgeçtim? Avukatlık mesleğinden. İyi de oldu. Memleketten. İyi de oldu. Aileden vazgeçmem iyi olmadı. Yalnız başımayken kendi gözüme hep kötü adam olarak

gözüküyorum. Bir annenin bir düzine çocuğunu gürültülü evden kovmayı istemesi gibi, kendi kafamdan kendimi ne kadar sık çıkarıp atasım geldi. Ama yine de yalnızlık düşüncesi bağlamında, bütün yaşamımı akşamları, hışırdayan bir çınar ağacını gözlemleyerek geçirmek isterim. Daha önceleri bardaki bütün ayyaşlar ne kadar gamsız gözükürlerdi, onların uzun zamandır ev arkadaşları yoktu. Ve Şarkıcı'nın şarkısının adı neydi? *Kim bilir, kim bilir*. Ve ben bu sabah nasıl uyandım? Ağzımda benim olmayan bir saçla. Düş ve iş! Fabrika işçilerinin bayraklarında bu yazılıydı. Günü sonuna kadar yaşamamak: Onu kitabın içine koy, yeri orası. Ve okurlar nerede? Gizemli kuluçka! Yayalar, hiyeroglif insanlık. Yeni bir zaman yok mu? Bunu böyle mi yazdım? Bu yıl içinde mi? Ne kadar da yüreksizim. Dönüştürülmemiş olanlar kendileri yüzünden yok oldular. Yeni dünya: Üzerine yeni kar yağmış, senden önce küçük bir kuşun dışında kimsenin geçmediği bir yolda yürümek gibi.'

Ayaklarımın dibinde zeytin çekirdeği biçiminde, koyu renkli boklar yığılı: Bundan yola çıkarsak buradaki ormanlarda hâlâ tavşan var mı? Sırtıma iki ağır yumruk değdi, kulağıma bir şey fısıldayan bir atın nallarıydı bunlar.

Doğduğum andan itibaren yaşadığım her harika şey içimde uyandı, atalarıma şöyle bir kart yazdım: "Gelin. Hadi buraya gelin!" – 'Ve arkadaşlar,' diye sürdürdüm düşünmeyi, 'bu yıla ilişkin öyküleri benim anlattığımdan bambaşka bir biçimde ve bambaşka öyküler anlatacaklar. Haydi! Ormandan dışarı!'

Porchefontaine gerçi Versailles'a ait, ama kraliyet sarayı uzakta kalıyor. Şimdiye kadar orası hiç tam anlamıyla beni kendine çekmedi, sanki –benzer kiliselerdekinden farklı olarak– orada sonsuz bir ıssızlık var gibi geliyor. Krallar asla geri dönmeyecekler mi? Ve nehri, hatta deresi bile olmayan bir kral kenti olur mu? Kim bilir?

Bir mahalle olmaktan çok bir küçük şehri andıran Por-

chefontaine'i her zaman sevmişimdir. Ve aynı zamanda buranın yerlilerinden olan lokantacıyla ben, onun bölgesinin mi, yoksa benim bölgemin mi daha çok şeye sahip olduğu konusunda sürekli tartışır dururuz. Ben bizim haberleşme kulesini öne sürdüğümde o 'daha gerekli ve de daha zarif' su kulesiyle karşı hamlesini yapar (ancak bu kule onun görev sahası içinde yer almıyor); ben bizim demiryolcuların asma bahçelerini övdüğümde, o Porchefontaine İstasyonu'ndaki birkaç çiçek tarhından söz eder, bunun da tek nedeni oradaki bir (tek) kulübenin sacdan değil de dayanıklı demiryolu tahtasından yapılmış olmasıdır (bu arada tarhların çoğu kurumuştur, teraslardan ise iz bile yoktur); onun bölgesinde neredeyse hiç palmiye olmadığını kabul etse de, oradaki yan yana durdukları için bir çift oluşturan iki palmiyenin bizim sekiz ya da dokuz palmiyeden daha ilginç olduğunu söyler, çünkü onun palmiyeleri 'koca bir orman' gibidir, bizim ayrı ayrı duran palmiyelerimiz ise –benim Goethe'min deyimiyle söyleyecek olursak– 'korkunç çalılar'dan başka bir şey değildir. Bize özgü otobüslerimizi kıskanır yalnızca, Porchefontaine'in uzun, geniş, çok yer kaplayan otobüsleri Versailles şehri hazretlerine yakışmaktadır. Ama her ikimizin koyundaki evlerin çevrelerindeki ormanlarla birlikte ideal birer çift oluşturduğu, böylece Avrupa'nın herhangi bir kardeş şehrine ihtiyaçları kalmadığı konusunda hemfikiriz (ancak onun koyunda bu yılın başından beri, dağın eteği boyunca uzanan bir yeraltı otoyolunun inşaatı nedeniyle büyük bir gürültü var).

Evvelsi günden önceki günden önceki gün yokuş yukarı çıkarken kış mantarları toplayanların bıraktıkları izlerin üstüne yaprakları ayağımla iteledim, kendilerinden öncekilerden daha kaba davranmışlar, kaşla göz arasında hırsızlık yapar gibi toprağı altüst etmişlerdi; yoksa bunlar solucan avına çıkmış kuşların izleri miydi? Yabancı ülkelerden gelen işçilerin kamp yerlerinde ise şimdi bazı atıklar buluyorum, hiç de

bilindik olmayan küçük puroların boşalmış paketi ve lezzetli Bordeaux şarabının etiketini taşıyan bir şişe. Ve umutsuz bir köpek sahibinin peşi sıra gidiyordu.

Fırtına çıktı. Porchefontaine yamacının ortasında durunca görülen bir hızlı tren bir Kızılderili çığlığı attı, birçok yolcu, Yunanistan'dan geçen bir trende olduğu gibi kızarmış tavuklarını kemiriyorlardı. Bir tapınağın çanı çaldı, bir müezzin denizin ötesinden seslendi, yerleşim bölgesi kendini bir fiyordun derinliklerine çekti, yamaç yolunda giderken sırtıma İskoç kumları yığıldı, önümde bir devin eldiveni duruyordu, bir hamle yapıp elimi kış ısırgan otlarına soktum, yoksa yanmadılar mı? Of, hem de nasıl!

Ve sonra ne olmuştu? Akşam olabilmişti. Orman çıkışının oradaki ışık –dalların arasındaki rüzgâra uyarak– parıldamakla sönmek arasında gidip geliyordu. Çoktan kararmış olan çalılıkların arasından bir taş fırladı, hayır, bir şişeydi. Oyun oynayan bir çocuk mu var? İlk eve gelmeden çok önce yer alan transformatör, şatolar kenti Versailles'a uygun bir biçimde mermerle kaplıydı, adı da *Sirene*'di. Sonra ilk evin içinde bir lambanın ışığında bir kadın oturmuş bir kumaşın dikişlerini söküyor, önünde bir çift ayakkabı olarak iki kedi oturuyordu, yeniyetme biri bana saati (daha sonra gördüm ki verdiğim yanıt yanlışmış) ve birkaç adım sonra ilk sürücü yolu sordu (çok geç fark ettim ki verdiğim bilgi tümüyle yanlıştı) ve bir sonraki sürücü ateş istedi (ateşim yoktu, küfretmeye devam ettim).

Lokantacı ve aşçının verdiği emir üzerine ekmek almaya gittim, her akşam olduğu gibi fırının önünde oluşan kuyruğa baktım, Porchefontaine'in sakinleri, en azından daha yaşlıları, tıpkı benim koyumdakilerinki gibi sefil olan para kesecikleriden bozuk para çıkarıyorlardı, onların şu eski 'para kedileri' olmaktan çok, para sıçanları olduklarını düşündüm ve iki kolla güçlükle kavrayabildiğim demet biçimindeki yükü şenliğimizin yapılacağı lokale taşıdım, yarı yolda büyük bir

yetimhaneden Oğlum'un sesinin geldiğini duydum.

Lokantanın, dört bir yanma dayanmış, çatıya kadar uzanan merdivenler birbirine o kadar bitişikti ki, uzaktan giriş kapanmış gibi gözüküyordu; hepsinin üstünde bir merdiven daha asılı duruyordu, çatının mahyasına bir halatla tutturulmuştu, lastiktendi, içi gaz doluydu, üzerinde şu anda yanmakta olan ampuller vardı.

Dışarıdan bakıldığında, çevredeki evlere benzeyen bir ev gibi duran lokal demiryolu dolgusunun eteğindeydi, arada bir bahçe vardı, banliyö trenleri ve şehirlerarası trenler katlar halinde üst üste gidip geliyor, her ikisi de çatı çizgisinin üzerinden geçiyordu. Patron buraya taşındıktan hemen sonra bahçesinde, ilk yöre haritasından gördüğü üzre, –Seine'e dökülmeden çok önce Sèvre'de bir kanalizasyona karışan– Marivel Deresi'nin gerçekten de orada bulunan kaynağını kazarak ortaya çıkarmış, su akıntısının kenarını daha önceki lokantasının bulunduğu Fontaine Sainte Marie örneğine göre çevrelemişti. Böylece Marivel yeraltında geçirdiği neredeyse yüzyıldan sonra ilk kez olarak –en azından lokantacının arazisinin bittiği yere kadar– yeryüzüne çıkmıştı ve daha aşağıda yoldaki kanal kapağının içinde davrandığından çok daha farklı davranmaya karar vermiş gibiydi (yol ise bugün de tıpkı o zamanlar olduğu gibi kaybolan derenin kıvrımlarını izliyor).

Bu akşam lokantamızın kapısına çelenk takılmıştı, yöredeki öteki kapılardaki süsler de Noel henüz geride kaldığı halde hâlâ kaldırılmamış olduğu için pek dikkati çekmeyen, yalnızca farklı olan bir çelenkti bu.

İçeride, ahır büyüklüğündeki salonda, ev sahibi şöminenin başında tek başına duruyordu ve bana öyle geldi ki on yıllar önce onunla tam ateşi canlandırdığı sırada karşılaşmıştım, üzerinde aynı siyah uzun giysi vardı, dimdik duruyordu, iş yaparken dizlerini bükmesine meydan vermeyecek kadar uzun bir çengel vardı elinde. Ve eskiden olduğu gibi Mısırlı

profilinden gösteriyordu kendini.

Normal olarak yaklaşmaya pek izin vermiyor, şaşkınlık içinde bana döndürdüğü yüzünde şimdi, bir keresinde o denli öfkelenerek yemin ettiği şey gerçekleşmiş gibi gözüküyordu: "Kendimin çocukluk görüntüsünü görmek istemiyorum, bağıran, ağlayan, yitik bir çocuk olarak çocukluk görüntümü!" İşte karşımdaydı. Ve aynı zamanda elini omzuma koyarak beni hiç yapmadığı kadar sessiz bir sevecenlik içinde mutfağa yönlendirdi, hatta onunla birlikte yemekleri hazırlamama izin bile verdi.

O güne kadar bütün arayışlarımın boşa çıktığı bir bomba çukurunda kısa bir süre önce bulunmuş olan yılın son mantarını –mantarın adı 'Mavi Ayak'tı, yenilebilen her şey arasında en nefis kokan bu mantardı– özellikle taş mantarlarına ayrılmış olan masanın üzerinde öteki taş mantarlarının yanına koydum. Dondurulmuş olmakla birlikte o mantarlar da yeni toplanmış gibiydi, sıkı etli, ağır, bazı betimlemelere göre gözünü yaşama yine açmadan önce Pamuk Prenses'in olduğu gibi pembeydiler: Dondurulmadan önce içlerindeki suyun bir kısmını çekmiş olan aşçının müdahalesiydi bu (ancak mantarları başka biri toplamıştı).

Mutfağın kanatlı kapısı bir sandalye dayanarak açık tutuldu, böylece hem perdesi olmayan lokanta hem de bir İspanyol duvarıyla ayrılmış olan bar kısmı bütünüyle görülebiliyordu.

Yapının içi de lokantacının merdiven koleksiyonuyla parmaklıklı bir duruma getirilmişti. Bu arada merdiven basamağı bulunmayan köşe kalmamıştı, buna rağmen Seine Tepeleri'ndeki, yıllardır kapalı duran bir karışlık her yerin, her köşenin, nişin, pencere pervazının porselenden, alçıdan, kilden, kumaştan yapılmış, her türlü renk ve büyüklükte, ötmek üzere boynunu uzatmış, oraya her gidişimde midemin bulanmasına yol açan horozlar tarafından işgal edilmiş olduğu şu öteki lokalde hissettiğim gibi hissetmiyordum kendimi

burada: Genellikle erkek ve kadın gibi çift halinde duran, yukarıya doğru genişleyen merdivenler zamanla dikkat çekmeyen bir desene dönüşmüştü, böylece arka planda olup biten tümüyle kendine özgü, daha açık seçik, daha doyurucu bir alana geçebiliyordu.

Böyle bir sınıflamayı, koleksiyoncunun eğilimine uygun olarak sıklıkla örnekler toplaması sağlıyordu, bu merdivenlerin basamak aralıkları eşit değildi ya da bazıları hiç yoktu, hatta beş kıtadan toplanmış bir-iki kümes merdiveni tahtalara çivilenmiş levhalardan oluşuyordu.

İnsanın bakışını en yukarı çeken ise doğal merdivenlerdi, bunlar için özel bir şey yapılmamış, olsa olsa bir yerden alınıp getirilmişti, duvarlara dayalı duran, neredeyse kol kalınlığında, genellikle de kabuklarıyla birlikte korunan birçok ağaç kütüğü gibi uçları kesilmiş ve yandaki dalları yerdeki düzayaklara dayandırılmıştı. Ve bunların arasında asıl dikkatimi çeken, dal yerine üzerinde sağlı sollu kaya sertliğinde mantarlar bulunan ağaç kütüğü oldu, gerçekten de ağacın gövdesinden basamak aralığında bitmiş olan mantarlar tepeye kadar devam ediyor, ucu kopmuş bir daldan daha sağlam basamaklar oluşturuyordu, heyecan verici bir yapıttı, üstelik beyaz üstüne beyaz rengiyle lokantanın siyahımsı tahtalarıyla güzel bir karşıtlık içindeydi: Ancak yeşil vadide doğa harikasını keşfeden, onu kesen, ormanların içinden ve tepelerin üstünden sürükleyerek taşıyan ve lokantadaki öteki merdivenlerin yanma yerleştiren yine merdiven manyağının kendisi değildi.

Bunun dışında Porchefontaine'deki Aux Echelles'in yemek salonuna, o akşam fark ettim ki, ortaya bir sütun eklenmişti, yerden yükselen, perdelenmiş bir biçim sunuyordu insana.

Ve basamak desenlerinin ardında banliyöye uzanan iki cadde kesişiyordu, biri orman yönündeki istasyondan geliyordu, öteki ise merkeze ve kral şatosuna giden otobüs hat-

tının işlediği, yörenin ana caddesiydi. Ve burada da, ardına kadar açık bir pencerenin önünde, kuşların uyuduğu bir ağaç vardı, daha içeri girerken payıma düşen, şenlik giysimin üzerine damlamıştı, kâhinin görüşüne göre bu yıl 'sizin oradakiler'den daha kalabalık, serçelerin başka kuş türlerinin yanlarına gelmesine izin vermeleri üzerine de daha zengindiler. O sırada ağaçta yer kavgalarının yapıldığı, bağırılıp çağrıldığı andı, havaya ağaç kabuğu kıymıkları savruluyor, bu arada dışarıdaki tatil akşamı trafiği de aynı biçimde yoğunlaşıyordu.

İçeride ise aşçının her el hareketi neredeyse duyulabilecekti. Baharatlamak için ellerini havayı tutmak için kaldırıyormuş gibi gözüküyordu. Ben de onu taklit ettim. Ve aynı biçimde o nasıl kaynak suyu içiyorsa ben de içtim ('senin koyundakiyle karşılaştırılamaz'). Ve sonra dar kafalı kâhinin zehir zemberek konuşmalarından birinin başladığının belirtisi: Özellikle iğneleme niyetiyle olmasa da, Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisi'ni mırıldanmaya başladı. Ve birdenbire mırıldanmayı keserek sanki doğaçtan konuşurmuşçasına başladı: "Senin göz hizandan bakıldığında dünyaya başka ne anlatılabilir ki? Kimse artık bir öyküyü hak etmiyor. Ya da: Bu on yıllar içinde olası öyküsünü kaybetmemiş olan kişi nerede? Hayvan türleri giderek azalıyor, insan türleri ise giderek çoğalıyor. Bu insanların ilgisini çekmek için botanikçi olman gerekiyor. Ama kendilerini dönüştüremeyen solucanlar, senin Goethe'ne göre hâlâ bitkilerin altındalar. Ayrıca anlatı, olsa olsa bir hastalık ya da bir organ kesildiği için duyulan acı, gökyüzü kendi kendini döndüren bir kitap gibi yok oldu, kitap kendi kendini döndüren gökyüzü gibi yok oldu. Yaşam artık yalnızca demiryolları, uçuş pistleri ve otoyollar üçgenine sıkışmış bir dünya. Belki herkes için yaşamın kitabı var olur. Ama o kitabın içinde ne vardır? Düşüncesi olmayan, duygusu olmayandan daha tehlikeli. Düşünce: Sürekli uzantılardı, ben hâlâ yalnızca küt kesilmiş şeyler görü-

yorum. Senden değişim istendi. Ama sen uydurmaya devam etmekten başka ne yaptın? Çürük bir ayak tırnağının dışında senden düşen bir şey oldu mu? Koyun dışında dünyada daha derin, daha sıcak, daha uyanık olamıyorsun. Hâlâ koyda mısın? Anlatıcı olarak artık sana ihtiyaç yok, vakanüvis olarak ise kapı dışarı ediliyorsun. Bir merdiven, çabuk, bir merdiven, Gogol'ün son sözleriydi bunlar. Gökkuşağı ışığı, evet, ama gökkuşağının çıktığı filan yok. Çocuklarımın hepsi yorgun."

Konuşmasını her zamankinden daha kısa kesti ve ben: "Marina Zwetajewa erkek arkadaşıyla ilgili şunları yazmıştı: 'Veda ederken sobamı yaktı'!" dedim. Bunun üzerine: "O zamanlar Meudon'da, Fontaine Sainte Marie'deki lokalime sık sık gelirdi, ormanın ortasında orada orman olmayışından yakınırdı. Acaba hâlâ o kadar heyecanlı mı? Öte yandan: Kadın şair heyecanlanmazsa, ölür," diye yanıtladı.

'Öte yandan': Şimdiye kadar onun ağzından hiç böyle bir sözcük duymamıştım.

Kâhinin şimdilik bildireceği bir şey yoktu. Eskiden, dışarıda paten üzerindeymiş gibi gelip geçen insanları, "Boş gezenin aceleci boş kalfaları!" diye tanımlardı. O akşam onları, karanlığın içinden çıktıkları ve biçimlendikleri anda, yalnızca aradaki bağlantının –ama nasıl bir bağlantı– eksik olduğu biteviye bezekler halinde gördüm. Buna karşılık bağlantı o merdivenin arkasındaki resimde sağlanmıştı, lokal duvarında tek olan bu resim dev bir insan kalabalığı tarafından çevrelenmiş olan, Mekke'deki kutsal taşı gösteriyordu (bana hitap etmeyen bir bağlantı, aldatıcı). Ve aynı zamanda dışarıdan, ara sıra da olsa, zenci bir çöpçü geçiyordu, yaprakları toplarken çıkan gürültüye karşı başına kulaklıklar takmıştı, ama yo, mevsimlerden sonbahar değildi ki.

Böylesi bir bekleyiş nasıl da öğretici olabiliyor, nasıl da keyifli bir seyre dönüşebiliyordu; 'seve seve bekleyen', benim bir başka bir adım da bu olabilirdi. Başlarımızın üstündeki demiryolu dolgusunda trenler bir süre neredeyse

aralıksız gelip geçti, uzak mesafe trenleri o kadar hızlı gidiyorlardı ki, yalnızca ışık şeritleri şimşek hızıyla geçtiler, o kadar (buna bir de lokalde yerden yükselen bir titreme eklendi), bu arada şehirlerarası trenlerin geride bıraktığı banliyö trenlerinde pencereler ve başlar açıkça görülebiliyordu; daha sonra yüreğimdeki gürültü sobasına seslenen büyük bir gürültü kopmuştu. Aynı zamanda ormandan gelen baykuş sesleri yeryüzünün bütün koylarının kopyasını çıkarıyordu. Ve mutfak radyosunda Arap müziği çalıyordu, erkekle kadının karşılıklı söyledikleri bir şarkıydı bu, her biri sesi ötekinin ağzından kapıyordu.

Sonra televizyonda haberleri izledik.

Bir savaş bölgesinde bütün bir dağ yamacını kaplayan, üzerinde, donmuş bir şelaleyi andıran mavi gliserin çiçeklerinden başka bir şey olmayan asma bahçeler havaya uçurulmuştu, nasıl da tuzla buz olmuştu.

Bu arada gerçekten garip savaşlar yapılmıştı: yürüyenler bisikletçilere karşı; sigara tiryakileri alkoliklere karşı (lokantacının ve kâhinin bu konudaki yorumu, "İyi alkolik, düstur haline gelmiştir," oldu. "Peki ya iyi sigara tiryakisi?"); mektup yazan telefon edenlere karşı savaştılar. Dünyanın başka bir yöresinde, yüz binlerce seyirci önünde çamurlu bir arenada dev gibi bir domuzla yine dev gibi bir 'domuz savaşçısı' ölümüne kavgaya giriştiler, korkunç ciyaklamalar duyuluyor, ikisi de öfkeden köpürüyor, kesik kesik soluyor, neyin kime ait olduğu iyice karışıyordu. Yaşlı bir rahip, görünüşe bakılırsa işten el çektirilmiş bir papa, son vaazını vermek üzere bir kürsüye çıktı ve şöyle konuştu: "Her şey yenilensin diye, hiçbir şey söylemiyorum!" Bunun üzerine genç halefi şöyle bağırdı: "Korkuyorum!" Sayısız insanın boğazını kesmiş olan bir savaş canisi, yaptıklarını nesnel bir tavırla anlatırken ikide bir de şiddetle yutkunmak zorunda kalıyordu. Ve son olarak televizyon haberlerinde, Pireneler'de ya da Alpler'de düzenli bir kar yağışından başka hiçbir şeyin

yer almadığı bir görüntü belirdi.

Ve sonra akşam için yardıma çağrılmış olan garsonlar geldiler ve lokantacı tarafından giydirildiler; bunların arasında küçük oğlunun elinden tutmuş olan, dul Rus otobüs sürücüsü de vardı, masanın üzerindeki mantarların, Rusya'dakilerin yanında solda sıfır kaldığını söyledi.

Gece oldu. Burada, banliyölerde alışıldığı üzre dışarıdaki hareketlilik –bir büyük şehir mahallesinin hareketliliği– ânında azalmaya başladı ve neredeyse tümüyle durdu. Yaklaşık aynı anda bütün barların ışıkları söndü, dükkânların içinde yalnızca Kuzey Afrika yiyecekleri satan dükkân açık kaldı, açık olduğunun göstergesi olarak kaldırımın üzerindeki ışıklandırılmış bir tartı duruyordu. Bir bozkır rüzgârı esiyordu. Trenlerin arası açıldı, hatta otobüsler bile, uzak, ama yine burası gibi tenha bir yere giden ülkelerarası otobüsler kadar seyrekleşti. Yukarıda, demiryolu dolgusunda, daha çok bir durağı andıran yerde, yarı karanlıkta, genç bir adam bir mektup yaktı. Camlardan görülen birkaç yaya zaten sonuncular dı. Serçeler, bir güvercinle birlikte, yerel uyuma ağacında sessizce dalların çatallarında sallanıyorlar ya da daha çok gece rüzgârı onları sallıyordu.

Ve sonra ne olmuştu? Ayaklarımın dibinde, salon boyunca bir iplik makarası yuvarlayıp duran çocuk Vladimir olduğu halde merdivenli barda bekledim. "Çocuklar rüzgârın altında mı koşuyorlar?" Hayır: Çocukların koştuğu yerde başka bir rüzgâr esiyordu. Ormanlık tepenin hizasının üstünde bulunan, tavan arası penceresinde, Avcı Orion belirdi, omuz ve kemer yıldızlarının, bu pırıltıyı bir an için perdeleyen gökdelenlerin arasından görülen pırıltısı çok daha tehlikeli görünüyordu. Ufkun gerisinden şiddetli bir çan sesi geldi, uğuldayan bir gece savaşı filosundan geliyordu.

Ondan sonra arkadaşlar teker teker kapıdan içeri girdiler, kısa aralıklarla, dünyanın dört bir yanından ve görebildiğim ve duyabildiğim kadarıyla hiçbiri bir araçtan inerek

içeri girmemişti.

Öylesine sessiz, öylesine belli belirsiz geldiler ki çocuk onları algılamadı bile, en azından onları görünce korkmadı; bu sırada aklıma dedemin yoldaşları geldi, onların, yine böyle parmak uçlarında, bir diz havada, bir parmak dudaklarının üzerinde, yeni yıkanmış, güzel giyinmiş, yüzlerinde muzip bir ifadeyle, her Pazar öğleden sonra yaptıkları gibi kâğıt oynamak için, Rinkolach Köyü'nde evimizin eşiğinden geçişleri geldi aklıma. Arkadaşlar aynı zamanda ayaklarını yere sert basıyorlardı. Ancak Valentin, Oğlum, uzun zamandır ilk kez, bana doğru koştu.

Ya ben? Her birini gördüğümde sevinçten –sanki bir keçi tarafından– dizlerimin altına toslanmış gibi oluyordum. Ve gördüm ki hepsinin ellerinde, yaban yerlerde ceplerini karıştırmaktan zorunlu tırnaklar çıkmıştı. Ve her biri geçen yıl en az bir kere ecel terleri dökmüştü. Ve her biri yıl içinde doğum gününü yalnız başına kutlamıştı. Ve şimdi doğum günlerini birlikte kutlayacaktık.

Aramızdaki ortak selam sözcüğü: "Eeee?"

Bir tek Şarkıcı eksikti. Belki de ben farkına bile varmadan fazla şeye sahip olmuştum? Yoksa hepimiz mi öyleydik? Ama yine de, bir felaket başlar başlamaz önce korkudan buz keser, sonra serüven heveslisi olurdum.

Ne yediğimizi zaten kısmen ele verdim ve ötekiler konusunda yalnızca, daha önce söylediklerime uygun olduğunu ve onu yücelttiğini açığa vuracağım.

Ve sonra: Anlatma zamanı geldiğinde, arkadaşlar geçirdikleri yılla ilgili olarak, daha önce benim burada anlattıklarımdan bambaşka şeyler anlattılar. Ortak olan tek şey, öyle ya da böyle, bütün bu öykülerde kuru otları çevirip istiflemekle ya da bir köylünün bodrumundaki elmalarla ilgili bir yan olduğunu düşünmüş olmamdı. Tören giysisi içindeki her biri, taş ustası da dahil olmak üzere –onun yılı başka bir kâğıtta yazılı–, kendi olayına yalnızca şöyle bir dokunup ge-

çiyordu, yine de böyle bir uyum karşısında dinleyiciler kendilerinden geçiyorlardı.

Tamamına el atan tek kişi Rus sığınmacı çocuğu Vladimir oldu, hiçbir yetişkinin olmadığı kadar uyanıktı. El değmemiş ormanlarda yaşayan yaban geyikleri gibi bağırmaya başladı, ona özgü "Ve şimdi!" sözcüklerini söyledi, bağırdı, haykırdı, yere bağdaş kurarak sevinç gösterilerinde bulundu, sonra yılın öyküsünün kendi çeşitlemesini davul çalarak ve tükürüklerini saçarak anlattı, tek bir sözcüğü bile anlaşılmıyor, ama buna karşın hece ölçüsüyle, heksametreyle söylediği bir sözcük, bir tonlama havada uçuşuyor, ardından, tam doğru anda konuşmasının bittiğine işaret eden bağırtısından sonra hemen uyuyakalınca yalnızca keyiflenerek oturmakla kalmamış, hafif bir sıkıntı da duymuştuk, bu arada masaya yanımıza gelmiş olan babası, Vladimir'in evde çok daha farklı davrandığını söyledi!

Bütün anlatılar sırasında dışarıda, merdivenlerin arka planında, karşıdaki kaldırımda, sokak lambalarının çevresinde oluşan ışık halkasının içinde (Versailles'ın bir parçası olan), benim koyumda olduğundan daha bereketli ve eli açık Porchefontaine'de, bir duvarcının evinin önünde bir kamyon duruyordu, esnaf arması olarak arkasında kum yığının içinde bir kürekle süpürgè vardı.

Güne ilişkin son nesne olan manavın terazisi yoldan kaldırıldı; her iki kefesinin sallanarak, göstergesinin titreyerek, açık renk blok taştan yapılma dükkâna taşındığı an neredeyse acı vermişti.

Hâlâ ışık bulunan, sokağın hemen ucundaki tek pencerede, hepimizden daha yaşlı biri oturmuş –perdeler, bir çadır girişi gibi çaprazlamasına çekilmişti– yazıyor da yazıyordu. Otobüsler neredeyse bomboş ve sonra tutamaklarına varana dek bomboş –tutamak boşluğu– kral şatosuna doğru geçip gidiyordu. Bir gece koşucusu kadın omuzlarını öyle bir güçle hareket ettiriyordu ki, caddenin ortasında arkasında

kendine ait bir yol bırakıyordu. Bahçedeki örtülü masalardan birinde, yaprakları dökülmüş bir ağacın yanındakinde, beyaz bir örtü yukarıdan geçen şehirlerarası trenlere doğru sallanıyordu (hâlâ işleyen trenler varsa, o da bunlardı).

Oradaki demiryolu dolgusunun üzerinden Ulan Baturlu çekik gözlüler geçiyorlardı. Dubrovnik'te, Stradun'un üzerinde boş boş gezinenlerin her biri bu gece aynı dönme noktasında dönmüşlerdi. Kayın ağacı köklerinin içindeki yuvalarından, tek başına bir kadın balıkçının harika bir balık avına çıkmış olduğu Adsız Su Birikintisi'nin kunduzlarının şağı solu koklayan yüzleri çıkıyordu. Ve doğudaki sıradağların ardında, sessiz bir aydınlığın içinde, her türlü yatak kurulmuştu ve şimdi kar mı yağıyordu yoksa? Hayır, bunlar bacalardan düşen topaklardı. Ve bu sahnelerin her biri, önümüzdeki vazonun içinde duran Aralık kirazı çiçeklerinin dalları kadar yakındı, merdivenlerin basamakları arasından elle tutulabilirdi.

"Düşüm masalın içine girdi ve ülke oldu." Bunu kim söylemişti? Düşündüm ve çoktan bizimle birlikte masada oturan aşçı ve dar kafalı kâhin de aynı anda aynı şeyi söyledi.

Son olarak o öyküsünü anlattı, hem de bir tek Bindokuzyüzdoksanyedi yılının öyküsünü değil.

En çok küfreden, söylenen ve hakaret eden ağızların, kendi kendilerini unuttuklarında ve bir kere anlatmaya başladıklarında en derin, en içten, en her şeyi kapsayan anlatıcılar oldukları hep dikkatimi çekmiştir; destancıya dönüşmüş böyle bir Thersite'yi[21] dinlerken içimde hiç olmadığı denli bir sessizlik hüküm sürer.

Porchefontaineli merdiven lokantacısı (ondan önce Fontaine Sainte Marie'de, ondan da önce Yukarı Nil'de) söze gülerek başladı, hem de alay ediyordu, hem de genel olarak başkalarına yönelttiği korkunç öfkesiyle kendi ken-

[21] Troya Savaşı'nda Akha ordusunun bir askeridir. Agamemnon'a hakaret eder. Odysseus'un hışmına uğrar. (ç.n.)

disiyle alay ederek. Sonra mırıldanmaya başladı, ama bu kez Dokuzuncu Senfoni'yi değil, duyduğum en kederli şarkı olan ve benim Jaunfeld'imde 'Dünyanın Usancı' başlığını taşıyan bir melodi mırıldanıyordu, dans etmekten çok sürünmeye yarayan bir valsti bu ya da zavallı, ölümüne sıkıcı bir yavaşlıkta bir ölüm dansıydı. Mırıldanma sırasında sanatın bütün kurallarına uygun bir biçimde esniyordu, bana neredeyse son nefesini verinceye kadar esnemekten kendi alamamış olan ölüm döşeğindeki o adamı hatırlattı. Sanki ona katılması için Şarkıcı eksikti, tıpkı dediklerine göre yaşlı kâhinlerin, ağızlarını açmadan önce bir müzikçiye ihtiyaç duymaları gibi, ancak ondan sonra Yehova'nın eli onların üstünde oluyordu.

Öyküsünün girişi şöyleydi: "Tanrı'nın bana seslenişiyle birlikte sonsuz yaz mevsimim sona erdi. Neden bozkırlardaki koyunlarımın yanında kalmadım? Neden dikenli çalılıklardan gelen sese kulak verdim? Ya da: Neden dikenli çalılıklardan gelen sesi sürekli dinlemedim ve konuşmaya devam etmekten başka bir şey yapmamak dururken yaptım? Ancak şöyle bir şey duymuştum: *Eyle!* Bunu izledim, son bulmak istemeyen tarihi deştim, hepsi benim gibiydi: sahte kâhinler. Tarihin hatırı için ben cehennemin ölümsüzleştireniydim. Ama tarih nasıl yadsınır ki? Hangi ülkede başını göğe kaldırdığın önemli değil midir? Evet, melankolik olduğum için her şeye sarılıyordum, hatta anayurda bile. Ve bu da beni daha fazla melankolik yapıyordu. Kendi tarihi dönemimde düz değil, yamuk ateş olmuştum ben. Ve bu arada bütün bu zaman içinde aklımda kendimin bir fotoğrafı vardı, yeni doğmuş bir bebek ve sevinçle dopdolu olarak. Ancak daha sonra gördüm ki gerçek fotoğrafta sevinçle dopdolu olan kişi, kılık değiştirmiş beni kollarında tutan kişiydi: annem. Neden küçüklüğümden beri bulunduğum yerde, çölde kalmadım? Çevremdeki çöl büyüdükçe, içimdeki masal kaynakları güçleniyor. Çöl serçeleri gözümün önündeyken, kendi kendi-

min en yüksek noktasındaydım. Dikenli çalılıkların yanışı, onlar buydu."

Dar kafalı kâhin bu noktada anlatısına geçti, ilk sözcüğü bugün bile, aradan bir haftadan fazla zaman geçtiği, yeni bir yıla girdiğimiz halde aklımda: '.... tan sonra'; saatler sonra –bu arada, pisliklerin rüzgârda uçuştuğu ana caddeden son yaya da çoktan yok olmuştu, üç bacaklı bir köpek evini bulmaya çalışıyordu– bu sözcükle pek bağlantılı olmayan yan cümle geldi: "Sevdiğin ülkenden bir kere çıkarılmışsan, oraya ancak dışarıda kalmaya karar verdiğin zaman geri dönebilirsin. Dünyada olmayan biri sabırsızdır. Odysseus sabırlıydı. Gılgamış uzakları tanıdı. Ben balıkları çöle tükürmekten vazgeçtim. Kâhinler yetti artık. Böylelerine artık yalnızca intihar eden bazı insanlarda rastlıyorum. Ve yine de şunu gördüm: Bu yüzyılda bir tanesi daha geçti, hâlâ burada, daha sürecek, örneğin havadar, tozlu banliyölerde, burada ve herhangi başka bir yerde. Nesneleri yerlerine koymak da yeni dünya demek olacak. Şu anda rakamlar son nokta. Ve böylece sayarken yeryüzünün kendini yenilediğini görüyorum. İkiye ayrılmış tarihten üçüncü bir tane çıkmalı. Peki o neden söz edecek? Örneğin: ben henüz yavaşken. Ya da: boş ayakkabı kutuları henüz bir defineyken. Ya da: Bu yıl hiçbir nehirde yüzmedim. Ya da: Bir keresinde öğle zamanı bir kuş ağaçta, sanki oraya asılmış bir giysi gibi zıpladı. Dönüşüm yeteneği olan solucanlar, doğada koskocaman bir basamak oluşturuyorlar ve bu arada hafiflemek ve daha çok hava almak söz konusu. İnsanın yaratıkları seyretmesi masal gibi bir şey. Ve masal şöyle: Doğru şeylerle devam ediliyor. Ve masal şöyle: dünyanın en derinine ilerlemiş olmak. Gökyüzünden maviyi alan, yukarıda, gökyüzünde maviyi güçlendirir. Düş gördüm: Yaratan görmezden geliniyor ve yaratı doğruluyordu. Düş gördüm: İnsanlığın kurtarıcısı olsa olsa büyük unutkan olurdu. Düş gördüm: Oyun arkadaşlarını arayan bir hentbolcüydüm. Düş gördüm: İnsan yemek ye-

diği tarzda yapıtlar ortaya çıkarır. Bütün suçluları, ölüm koşucularını, savaşçıları anlıyorum. Ama bildiğim tek vizyon uzlaşmadır. Neden barış yok? Neden barış yok? Savaşı değil barışı gerilimli hale getirsinler büyükler. Homeros yaşasaydı, bugün Souvlaki mızrak yiyicisinin destanını Korinth'ten Atina'ya taşırdı. Ve bu sabah şöyle düşündüm: İnsanın ölümsüz olmayışı anlaşılır gibi değil. Ve başka bir sabah: Dünyanın en kötü zamanlarında da her şeyin farklı olduğundan nasıl da eminim. Ve yine başka bir sabah: İnsanlık tarihi yakında son bulacaksa da, korkuyla da olsa, bir şeyler olmuş olacak, başından itibaren, ve sürekli olarak devam etmiş olacak, yalnızca bir kereye özgü olabilecek denli öylesine harika, öylesine çocuksu, öylesine etkileyici, öylesine iç içe; ve kâinatta insan tarihi olarak daha iyisinin ve güzelinin olası olmadığı biçimde. Kendimi ona göstermediğim için Tanrı birlikte bakmıyor. Saç-kökü-rüzgârı, yerden-yükseltme-rüzgârı, Habakuk-rüzgârı: O hâlâ burada, o hâlâ var. Eski alfabenin en son harfi olan Omega, bir atlama ipi biçiminde."

O sırada karanlık gökyüzünde mürekkepbalığı, kireç kalkanı biçiminde bir bulut asılı kaldı, tıpkı uzun zaman önce Amerika'daki Apalaş Dağları'nda kiminle birlikte görüldüğü gibi? (Belleğim eskiye gittiğinde, her defasında, toplum içinde bulunmuşum gibi oluyor.) Ve şöyle düşündüm: Şarkıcı'yla, şarkı söylemek zorunda kalmadan bir olmak benim idealimdi. İçimdeki düşüş nasıl da sürekliydi, günbegün. Ve şimdi sükûnet, büyük göz. Ve aynı zamanda: Ah. Aman Tanrım! Sen bilirsin! Kitapla birlikte ne kadar zamandır yollardaydım? Ve dışarıda, lokantanın bahçesindeki donuk kış otlarının üzerinde bulunan ayak izleri bana ait. Düşsel hayvan ben miydim? Şaşkınlık. Sonsuz bir şaşkınlık içinde birlikte oturduk, her birimiz bir merdiven basamağında. Yaşam serüveni, genelde düz olan denizde tek başına yuvarlanan bir dalga biçiminde gösteriyordu kendini.

Porchefontaine'deki o gecenin son sözü Geronalı Kata-

lan Kadın'dan, Ana'dan, karımdan geldi (bu sırada onun lokalin merkezindeki sütunun temelinden çıktığını, topluluğumuza katıldığını daha anlatmadım, aklıma gelen ilk düşünce: "Bu da nesi şimdi böyle?" Tıpkı Valentin'in, Oğlum'un sevgilisi, Viyana, Baden'den; Guido'nun, marangozun karısı, Hokkaido'dan, Japonya'dan; Wilhelm'in, Okur'un refakatçisi Jadebusen, Wilhelmshavenli kadın polis ve kadın okur; kız arkadaşım Helena'nın Dalmaçyalı kocası ya da Türk ya da Mısırlı sevgilisi; bir de Filip Kobal, güneşli köyüm Rinkolach'ın ardındaki gölgeli köy olan Rinkenbergli yazar, gerçi onu o kadar hoş karşılamadım, ama orada benim gibi birinin de bulunmasına sevindim, en azından bugün ve yarın için, ve bu kez onu kalçalarından kucaklayan ve havaya kaldıran ben oldum).

Karşı kaldırıma bakan pencereden, gece yarısını geçtikten çok sonra yaşlı Georges Simenon'un 'Erdberg Eczacısı'nı daktiloda yazmayı sürdürdüğü gözükürken ve Versailles Sarayı'na ya da başka bir saraya giderken büyük bir olasılıkla yolunu şaşırmış olan bir sürücü daha, sanki şimdiye ait değilmiş gibi pırıl pırıl parlayan arabanın içinde geçip giderken –onu daha sonra aramıza davet ettik–, Katalan Kadın, şu cümleyi söyleyerek parçalanmamızı kesinleştirmiş oldu, ama bu kez o bilindik anlamıyla ve tonda değil, ansızın ve daha çok kendi kendine söyler gibi de değil, tersine sanki kendisinden önce konuşanın ağzından sözü kapar da olabildiğince yumuşak ve tarafsız sürdürür gibi: "Bu son."

Kaybolan adam, şarkıcı arkadaşım Emmanuel'in, sesiyle birlikte, önemli bir katkısı vardı.

Eksik miydi?

"Eksik miydi?" Onun *Son Şarkısı*, yeni şarkısı böyle başlıyordu.

Ocak-Aralık 1993

hiçkimse koyu'ndA bir yıL

Almancada 1994 yılında yayımlanan romanı *Hiçkimse Koyu'nda Bir Yıl* ile ilk defa özyaşamöyküsel konuları romanının merkezine alan Peter Handke, yazarın varoluş sorunuyla da ilgilenmeye başlar. Elinizdeki roman Avusturyalı bir yazarın, kendini güvende hisseden bir sanatçıdan edilgen bir gözlemciye dönüşen başkalaşımını ele almaktadır. Oğluyla olan kırılgan ilişkisinden başarısız evliliğine giden süreçte deneyimledikleri, bitirmeye çalıştığı romanının dünyanın karmaşıklığı karşısında nasıl da yetersiz kaldığını gözler önüne serer. *Hiçkimse Koyu'nda Bir Yıl* satırlar arasında dünyanın anlamını arayan okura yol göstermektedir.

"Kısacası o zamanlar, bir [illegible]ın ve bir yerin gözümde 'bir' olduğu [illegible]i ya da bir insanın benim için bir y[illegible] geldiği; onun beni, benim yerim olara[illegible]ıdığı tek dönem. Birlikte oturduğumuz yerde kendimi baştan aşağa evimde hissetmiyorsam, herhangi başka birine karşı olan en içten bağlılığım bile –şu ya da bu aile büyüğüme, Oğlum'a– bir yararı yoktu. O yere sahip olmadığım sürece her türlü sevgi boşunaydı."

THG
0419104
CVP
THG 0419104 CVP
29 ₺
KDV DAHİL
1 676000 40133